

שבוע פרשת ויחי

(23 – 29 December 12)

י' – ט"ז טבת ה'תשע"ג

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם (משיחת י"א שבט תשכ"ח).

היום, על לְבָבְךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִיעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לֵאמֹר אֵת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדוֹ, בְּכָל לִבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטַּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמְלַקֵּשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִגְגָךָ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ לְבַהֲמֹתֶיךָ, וְאִכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הֲשִׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וּסְרַתֶם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְתָרָה אִף יְיָ בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטַּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרַתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאֲבוֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵיהֶם בְּגִדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנּוּ עַל צִיצִית הַכֹּהֵן, פְּתִיל תְּכֵלֵת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתְּרוּ אַחֲרָי לְבַבְכֶם וְאַחֲרָי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהִייתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הַרְיֵנִי מִקַּבֵּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ כְּמוֹךָ מְצוּה לְהַתְּפַלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תַּפִּילַת שַׁחֲרִית כּוֹלָל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי שִׁמְחַתְּלֵק לִימֵי הַחֹדֶשׁ.
יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁבְכֵנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרַתְךָ.
אֵךְ צִדִּיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מִוְדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מְלֹךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזִירָתָ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחִמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. פְּרוּך אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מְלֹךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוֹ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנו אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו לֵאמֹר פֹּה תִבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם: וּבְרַכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרְךָ: יָאֵר יְהוָה | פְּנֵינוּ אֱלֹהֵיךָ וַיַּחַנְךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פְּנֵינוּ אֱלֹהֵיךָ וְיִשֵּׁם לָךְ שְׁלוֹם: וְשִׁמוֹ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

פְּרוּך אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מְלֹךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּנוּ לְהִנִּיחַ תַּפִּילִין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש
פְּרוּך אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מְלֹךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּנוּ עַל מִצְוֹת תַּפִּילִין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתָו לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַתְּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מַאֲדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבריל קופת־צדקה משלו - שלחוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי־תיבות "לה"י)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קיא

זה המזמור נאמר בא"ב ובכל פסוק שני אותיות ובב' פסוקים אחרונים ג' אותיות, והמזמור קצר ונכבד ידבר במעשה הקדוש ברוך הוא וגדלים מעשי ה':

א הַלְלוּיָהּ | אֹדָה יְהוָה בְּכָל־לַיְלָב בְּסוֹד יִשְׁרָיִם וְעֵדָה: ב גְּדֹלִים מַעֲשֵׂי יְהוָה דְּרוֹשִׁים
 לְכָל־חַפְצֵיהֶם: ג הוֹדִיָּהֲרָר פָּעְלוּ וְצִדְקָתוֹ עֲמַדַת לְעַד: ד זָכַר עָשָׂה לְנַפְלְאוֹתָיו חֲנוּן וְרַחוּם
 יְהוָה: ה טָרַף נָתַן לִירָאָיו יִזְכַּר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ: ו כַּח מַעֲשָׂיו הַגִּיד לְעַמּוֹ לָתֵת לָהֶם נַחֲלַת
 גּוֹיִם: ז מַעֲשֵׂי יָדָיו אֲמַת וּמִשְׁפַּט נְאֻמָּנִים כָּל־פְּקוּדָיו: ח סְמוּכִים לְעַד לְעוֹלָם עֲשׂוּיִם בְּאֲמַת
 וַיִּשְׂר: ט פְּדוּת | שָׁלַח לְעַמּוֹ צִוָּה לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ קְדוֹשׁ וְנוֹרָא שְׁמוֹ: י רְאִישֵׁית חֲכָמָה | יִרְאֵת
 יְהוָה שֶׁכֵּל טוֹב לְכָל־עֲשִׂיהֶם תְּהַלְתּוּ עֲמַדַת לְעַד:

קיב

גם זה המזמור נאמר בא"ב, בכל פסוק שני אותיות ובשני אחרונים שלש, ומספר על מדות טובות שיבור לו אדם והיאך יתן צדקה ושכרו שלא יצטרך לבריות:

א הַלְלוּיָהּ | אֲשֶׁר־אֵישׁ יִרְא אֶת־יְהוָה בְּמִצּוֹתָיו חָפֵץ מְאֹד: ב גִּבּוֹר בְּאָרְץ יְהִיָּה זֹרְעוֹ דוֹר
 יִשְׁרָיִם יִבְרָךְ: ג הוֹן־וְעֶשֶׂר בְּבֵיתוֹ וְצִדְקָתוֹ עֲמַדַת לְעַד: ד זָרַח בְּחִשְׁךְ אֹר לַיִשְׁרָיִם חֲנוּן
 וְרַחוּם וְצִדִּיק: ה טוֹב־אֵישׁ חוֹנֵן וּמְלוֹה יִכְלָל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט: ו כִּי־לְעוֹלָם לֹא־יִמוּט לְזָכַר
 עוֹלָם יְהִיָּה צִדִּיק: ז מִשְׁמוּעָה רָעָה לֹא יִירָא נִכּוֹן לָבוֹ בְּטַח בִּיהוָה: ח סָמוּךְ לָבוֹ לֹא יִירָא
 עַד אֲשֶׁר־יִרְאֶה בְּצָרָיו: ט פּוֹר | נָתַן לְאֲכִיזִים צִדְקָתוֹ עֲמַדַת לְעַד קָרְנוֹ תְרוּם בְּכָבוֹד:
 י רָשַׁע יִרְאֶה | וְכַעַם שִׁנּוּ יַחֲרַק וְנַמָּס תַּאֲוַת רְשָׁעִים תֹּאכְד:

אגרות קודש

ב"ה, י"ג טבת, ה'תשי"ט

ברוקלין, נ.י.

הווי"ח אי"א נוי"מ מו"ה מיכל יהושע שי

שלום וברכה!

דרשתי לשלומו אצל אחיו שי ולמצב בריאותו והעיקר למצב רוחו, ותקותי שלעת קבלת מכתבי
 כבר באה הטבה ממשית. ובפרט בידעי חבתו לארצנו הקדושה, תבנה ותכונן במהרה בימינו על ידי משיח
 צדקנו, הרי בודאי שאוירא דארץ ישראל צריכה להשפיע עליו בכיוון הרצוי, לא רק בבריאות ותוספת כח
 בהנשמה אלא גם בבריאות ותוספת כח בגוף, שהא בהא תליא. ויונעם לי לקבל בשורות טובות ממנו בכל
 האמור.

בטח למותר לעוררו, ביחוד בשים לב לקישור שבין בית הדפוס שלהם פה עם עניני הדפוס
 דליובאוויטש, שמהראוי וגם נכון שיבקר את בית הדפוס שהוקם בכפר חב"ד, נוסף על בקוריו במוסדות
 חב"ד האחרים. ולבד עצם הענין, הרי בלי ספק יוכל להביא למוסד חדש זה בכפר חב"ד תועלת גדולה בעצה
 והוראה וכו' ובפרט אשר בית דפוס זה הוא בהתחלתו ומי כמוהו מומחה ובעל נסיון במקצוע זה.

מטובו למסור פ"ש לכבוד אביו שי אף שאיני מכירו אישית.

ואחכה לבשורות טובות בכל הני"ל.

בברכה לבשו"ט מתוך שמחה וטוב לבב.

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קיא, קיב.....ג
- (ג) מאמר ד"ה ואני נתתי לך שכס אחד על אחיך
שבת פרשת ויחי, י"ד טבת, ה'תשל"ב..... ה
- (ד) משיחות שבת פרשת ויחי,
ט"ז טבת, ה'תשי"ג.....טו
- (ה) לקוטי שיחות – פרשת ויחי
(בלה"ק) כרך י כב
- (ו) ליקוטים מתורת לוי יצחק לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי
יצחק שניאורסאהן זצ"ל כו
- (ז) זכרונות אם המלכות הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה
ז"ל שניאורסאהן חוברת יט, תרגום מאידיש..... כז
- (ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת ויחי כח
- (ט) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת ויחי כט
- (י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת ויחי מח
- (יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת ויחי מט
- (יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת ויחי סב
- (יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם סה
- שיעורי רמב"ם** – מהדורת חזק:
- (יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת ויחי..... סח
- (טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת ויחי פז
- (טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת ויחי..... צח
- (יז) נביאים וכתובים
מלכים א פרק ז, תהלים פרק סט..... קא
- (יח) משניות – מסכת גיטין
ביאור קהתי קג
- (יט) עין יעקב מסכת יומא..... קיא
- (כ) מסכת שבת עם ביאורים
מדף פא עד דף פז קיב
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כא) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים
אדמו"ר הזקן קמב
- (כב) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו"ר הזקן קמב
- (כג) תורה אור
אדמו"ר הזקן קמג
- (כד) שערי אורה
אדמו"ר האמצעי..... קמו
- (כה) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרס"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק"..... קמז
- (כו) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש..... קמז
- (כז) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהר"ש"ב קמח
- (כח) ספר המאמרים קונטרסים
אדמו"ר מוהר"ש"צ קמט
- (כט) לקוטי דיבורים
אדמו"ר מוהר"ש"צ קנ
- (ל) דברי ימי חיי אדמו"ר הזקן
אדמו"ר מוהר"ש"צ קנא
- (לא) אגרות קודש
אדמו"ר מוהר"ש"צ..... קנב
- (לב) חומש לקריאה בציבור..... קנג
- (לג) לוח זמנים לשבוע פרשת ויחי קנח
- (לד) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש קנט

ביאור בדרך אפשר

1 יעקב אבינו מורה ליוסף לקבור אותו בארץ ישראל
 2 ואומר שבגלל זה נאני נתתי לך שכם אחד על אחיך (ומפרש רש"י:
 3 "שכם ממש, היא תהיה לך חלק אחד יתירה על אחיך... דבר אחר: שכם אחד
 4 הוא הבכורה שייטלו בניו שני חלקים ושכם הוא לשון חלק") אֲשֶׁר לְקַחְתִּי
 5 מִיַּד הָאֲמֹרִי בְּחַרְבִּי
 6 וּבְקִשְׁתִּי¹, וְיָדוּעַ
 7 הַדְּיוּקִים בְּזֶה שְׁאֵלוֹת
 8 הַמַּתְעוֹרֵרוֹת כְּתוּבָא מְדִיּוּק
 9 בְּלִשׁוֹן הַפֶּסוּק בְּדַבְרֵי־
 10 אֱלֹקִים־חַיִּים דְּבֵרֵי חֲסִידוֹת
 11 בְּדְרוּשֵׁי מֵאֲמָרֵי חֲסִידוֹת שֶׁל
 12 אֲדָמוּרִי הִזְקֵן²,
 13 וְאֲדָמוּרִי הָאֲמֻצְעִי³
 14 וְהַצְמַח צִדְקָה⁴ וְרַבּוֹתֵינוּ
 15 נִשְׂאִינֵנו אֲדָמוּרֵי חֲבֵד⁵
 16 שְׁלֹא־חֲרִי־זָה⁶ מִמְּלֵאֵי מְקוֹמָם
 17 בְּדוֹרוֹת הַבָּאִים, דְּהִנֵּה אֵימָה
 18 בְּגִמְרָא⁶ עַל פֶּסוּק זֶה וְכִי
 19 בְּחֶרְבּוֹ וּבְקִשְׁתּוֹ לְקַח
 20 וּכְבֵשׁ יַעֲקֹב אֶת שָׁכֵם, וְהֵלֵךְ
 21 כְּבָר נֶאֱמַר⁷ כִּי לֹא
 22 בְּקִשְׁתִּי אֲבָטַח וְחֶרְבִּי לֹא
 23 תוֹשִׁיעֵנִי, אֲלֵא חֶרְבִּי זֶה
 24 תִּפְלֶה וְקִשְׁתִּי זֶה בְּקִשְׁתִּי,
 25 וְזֶה שְׁפָרַשׁ ה'תְּרַגּוּם
 26 אוֹנְקָלוֹס⁸ כֵּן עַל הַמִּילִים
 27 "בְּחֶרְבִּי וּבְקִשְׁתִּי" בְּצִלּוֹתֵי
 28 וּבְכַעֲבוֹתֵי הַתְּפִילָּה וּבְכַשְׁתִּי.
 29 וְצִרְיָה לְהַבִּין מֵהִי שְׂיָכוֹת
 30 עֲנֵן זֶה שֶׁל כִּיבוֹשׁ הָעִיר שָׁכֵם
 31 עַל־יַדֵּי תְּפִילָּתוֹ וּבְקִשְׁתּוֹ שֶׁל
 32 יַעֲקֹב לְיוֹסֵף דְּוִקָא,
 33 דְּכַפְשׁוּטוֹ הֵלֵךְ אֲזֵהוּ מֵה
 34 שְׂעֵעֲקַב אוֹמֵר לְיוֹסֵף וְאֵנִי
 35 נָתַתִּי לְךָ שָׁכֵם אֶחָד גּוֹ',
 36 בְּחֶרְבִּי וּבְקִשְׁתִּי, וְנִשְׁאַלְתָּ
 37 הַשְּׂאֵלָה: מֵהִי הַשְּׂיָכוֹת
 38 וְהַקֶּשֶׁר הַפְּנִימִי הַמְּיוֹחַד דְּעֲנֵן
 39 הַתְּפִלָּה לְיוֹסֵף דְּוִקָא
 40 יוֹתֵר מִלְּשָׂאֵר הַשְּׂבָטִים,
 41 וְהָרִי עֲנִיין הַתְּפִילָּה הוּא נוֹשֵׂא כְּלָי שֶׁשִּׁיךְ לְכָל הַשְּׂבָטִים בְּמִידָה שׁוּוֹה וְגַם
 42 צִרְיָה לְהַבִּין אֶת הַמּוֹבֵן מִפֶּסוּק זֶה שֶׁשְּׂיָכוֹת הַמְּיוֹחַדֵת שֶׁל עֲנִיין הַתְּפִילָּה

ביאור בדרך אפשר

43 לְיוֹסֵף אֵינָה כְּמוֹ שֶׁהוּא אֶחָד מֵהַשְּׂבָטִים אֲלֵא כְּמוֹ שֶׁהוּא עַל
 44 אַחִיךָ, לְמַעַלְהָ מֵאֲחִיו וְגַם פֶּרַט זֶה צִרְיָה בִּיאוֹר: מֵהוּ עֲנִיין הַמְּיוֹחַד שֶׁל
 45 יוֹסֵף שָׁבוּ יֵשׁ מַעַלְה וַיִּתְרוֹן עַל שְׂאֵר הַשְּׂבָטִים "עַל אַחִיךָ", וּמְדוּעַ הַנוֹשֵׂא קְשׁוֹר
 46 בְּמִיּוֹחַד לְעִינֵין הַתְּפִילָּה? גַּם צִרְיָה לְהַבִּין מְדוּעַ נֶאֱמַר עֲנֵן
 47 הַתְּפִלָּה בְּפֶסוּק זֶה בְּלִשׁוֹן
 48 חֶרְבִּי וְקִשְׁתִּי, וּבְפֶרֶט
 49 דְּלִשְׁנָם בְּפֶסוּקִים שׁוֹנִים כְּמֵה
 50 שְׁמוֹת עַל עֲנֵן הַתְּפִלָּה,
 51 וְכִדְאִיתָא בְּמִדְרָשׁ⁸ עֶשֶׂר
 52 לְשׁוֹנוֹת נִקְרְאוּ תְּפִלָּה,
 53 (שׁוּעָה, צַעֲקָה, נִאֲקָה, רִינָה,
 54 פְּגִיעָה, בִּיצוֹר, קְרִיאָה, נִפְלוּל,
 55 פִּילּוּל, תַּחֲנוּנִים) וְהִנֵּה יָכוֹל
 56 יַעֲקֹב אֲבִינוּ לֹמַר לְשׁוֹן
 57 אַחַר שְׁמוֹרָה עַל עֲנֵן
 58 הַתְּפִלָּה, וְלֵמָּה אוֹמֵר
 59 דְּוִקָא אֶת הַבִּיטוּי בְּחֶרְבִּי
 60 וּבְקִשְׁתִּי. וּבְפֶרֶט שׁוּר לְשׁוֹן
 61 שֶׁאֲפֶשֶׁר לְטַעוֹת בַּה עַד כַּדִּי כֵךְ
 62 שְׂפַגְמָרָא צִרְיָה לְהַבִּיא
 63 רְאִיָה מֵהַפֶּסוּק כִּי לֹא
 64 בְּקִשְׁתִּי אֲבָטַח וְכוּ' שְׂאֵין
 65 הַפְּנִיָה לְחֶרֶב וְקִשְׁתִּי מִמֶּשׁ
 66 אֲלֵא לְתְּפִלָּה, שְׂמִזָּה
 67 מוֹבֵן שְׂמַצְד־עֲצָמוֹ לְלֹא
 68 הַהוֹכַחָה שֶׁבְּגִמְרָא הִיוּ
 69 מְפָרְשִׁים חֶרְבִּי וְקִשְׁתִּי
 70 כְּפֶשׁוּטוֹ, וְלֹא הִינּוּ יוֹדְעִים
 71 שֶׁהַכּוּוּנָה לְתְּפִילָּה וְאֵם כֵּן
 72 לְמָה לֹא נֶאֱמַר מַלְכַתְחִילָה
 73 בְּלִשׁוֹן שְׂמַשְׁמַעוֹתוֹ
 74 הַפְּשׁוּטָה הִיא עֲנֵן
 75 הַתְּפִלָּה? וְעוֹד יוֹתֵר קֶשֶׁה
 76 לְהַבִּין מְדוּעַ נֶקַט כֵּן בְּלִשׁוֹן זֶה
 77 לְאוּר הַעוֹבְדָה שְׂחֶרְבִּי
 78 וְקִשְׁתִּי כְּפֶשׁוּטוֹ, לֹא רַק
 79 שְׂאֵינָם מוֹרִים עַל עֲנֵן
 80 הַתְּפִלָּה, אֲלֵא שֶׁהוּא עֲנֵן
 81 הַפְּנִי מְעַנֵּן הַתְּפִלָּה.
 82 דְּהִנֵּה כְּתִיב⁹ בְּדַבְרֵי הַנְּבִיא
 83 לֹא בְּחִיל וְלֹא בְּכַח כִּי אֵם בְּרוּחִי אָמַר ה' גּוֹ' וְהִנֵּנוּ שְׂיָכוֹל
 84 לְהִיּוֹת אֲפֹן הַמְּלַחְמָה בְּחִיל וּבְכַח, מַלְחָמָה בְּכָלִי נֶשֶׁק כְּמוֹ חֶרֶב

בס"ד. שבת פרשת ויחי, י"ד טבת, ה'תשל"ב
 (הנחה בלתי מוגה)

1) פרשתנו מח, כב. 2) תו"א פרשתנו (בהוספות) קב, א ואילך. 3) תו"ח שם קא, ד ואילך. 4) אוה"ת שם (שכא) תכו, ב ואילך. (שם תקצו, א ואילך). 5) סה"מ תש"ד ע' 97 ואילך. ועוד. 6) ב"ב כגג, א. 7) א. תהלים מד, ז. 8) דב"ר רפ"ב. וש"נ. 9) זכרי' ד, ו.

ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך

ביאור בדרך אפשר

1 וקשת ועל זה אמר ה' לא בחיל גוי' פי אם ברוחי גוי', היינו
 2 שיש להשיג את הניצחון באמצעים רוחניים וענין בחיל וכח הוא ענין
 3 חרבי וקשתי כפשוטו, וענין ברוחי הוא ענין התפלה הרי
 4 שחבר וקשת הם בניגוד לתפילה. דעל אמות העולם אומרים¹⁰ אלה
 5 ברכב ואלה בסוסים היינו
 6 שהם מנהלים מלחמות באמצעים
 7 גשמיים (אבל) ואנחנו
 8 בשם ה' אלקינו נזכיר, ונעשה זאת באמצעים רוחניים
 9 של תפילה הרי שענין חרבי
 10 וקשתי הוא הפך ענין
 11 התפלה, ואם פן צריך
 12 להבין מדוע דווקא כאן
 13 כאשר הכוונה היא לתפילה
 14 אומר הלשון חרבי
 15 וקשתי.
 16 ויובן על-פי המבאר
 17 בכמה דרושים¹¹ מאמר
 18 חסידות ההפך ההבדל
 19 בעניני עבודת ה' שפיין
 20 האבות להשכטים, דאין
 21 קוראין אבות אלא
 22 לשלשה¹², רק אברהם יצחק
 23 ויעקב נקראים "אבות" של כל
 24 בני ישראל, כיון דעבודת
 25 האבות ישנה בכל אחד
 26 מישראל, וכל יהודי צריך
 27 לאמץ לעצמו דרכים בעבודת ה'
 28 בדומה למעשי האבות מה-
 29 שאין-פן עבודת
 30 השכטים, פל שכט חלוק
 31 בעבודתו משאר השכטים ויש
 32 ענינים השייכים לשכט כזה או
 33 אחר ולא לכלל בני ישראל.
 34 וכמו שמבאר בתורה אור¹³ דבור המתחיל' יהודה אתה
 35 יודוך אחיך, ההפך שפיין עבודת ראובן, שמעון, לוי
 36 ויהודה, שכל אחד מהם מסמל ענין אחר ושונה בעבודת ה' (ראובן -
 37 ראייה, שמעון - שמיעה, לוי - על-שם "יילוה אישי אלי", המשכת אלוקות
 38 מלמעלה למטה, יהודה - הודאה לאלוה, כמבואר שם בתורה אור/ באריכות)
 39 שמנהג מהביאור בתורה אור/ על עבודת ה' של שכטים אלה מובן שכן
 40 הוא גם בכל שאר השכטים, שפל אחד חלוק בעבודתו וכונ'
 41 ביחס לשאר השכטים (וכאמור רק עבודת האבות שייכת לכל בני ישראל

ביאור בדרך אפשר

43 בשונה). אבל יוסף עבודתו הוא סוג אחר לגמרי שאינו דומה לכל
 44 שאר השכטים, כפי שהולך ומבאר.
 45 דהנה כתיב¹⁴ ששם עלו שכטים שבטי י-ה, ומדויק לשון הפסוק
 46 "עלו שבטים" יש ללמוד שעבודת השכטים הוא בדרך העלאה
 47 מלמטה למעלה, כמבואר
 48 בחסידות שהתקרבות
 49 וההתעלות של הנבראים אל
 50 הקדוש-ברוך-הוא יכולה להיות
 51 בשני אופנים - בדרך המשכה
 52 של אור אלוקי מלמעלה למטה
 53 ובדרך העלאה של הנבראים
 54 ועניני העולם מלמטה למעלה
 55 (שתי הצורות קיימות בעבודת ה'
 56 ולדוגמא - לימוד התורה שהיא
 57 חכמתו ורצונו של הקדוש-ברוך-
 58 הוא שירדה למטה הוא 'המשכה'
 59 ואילו התפילה שהיא עבודת
 60 האדם מצד עצמו היא 'העלאה')
 61 וכאמור עבודת השכטים הייתה
 62 בדרך העלאה מה-שאין-פן
 63 ביוסף כתיב¹⁵ ויוסף
 64 הורד מצרימה, ומלשון
 65 הפסוק האומר ביוסף "ירידה"
 66 שמשמעה מלמעלה למטה מובן
 67 שענינו הוא המשכה של
 68 אלוקות מלמעלה למטה,
 69 וההמשכה היא למטה
 70 ביותר עד למקומות נחותים
 71 ביותר. ולכן אומר הפסוק
 72 ויוסף הורד מצרימה בה',
 73 ולא נאמר שהורד "למצרים"
 74 לפי שהירידה היא
 75 למטה מטה ביותר
 76 במצרים שהיא ברמה נחותה
 77 ביותר ברוחניות, ולכן נקראת ערות הארץ¹⁶, וכמבאר בכמה
 78 מקומות¹⁷ בתורת החסידות בענין סלם מצב ארצה וראשו מגיע
 79 השמימה¹⁸, שארצה בה' היא למטה מארץ סתם,
 80 והשמימה בה' היא למעלה משמים סתם וכשם שהסולם בחלומו
 81 של יעקב מסמל חיבור של דרגה נמוכה ביותר עם דרגה גבוהה ביותר כך
 82 ירידת יוסף "מצרימה" מלמדת שהירידה הייתה למקום נמוך ביותר ועבודתו
 83 של יוסף הייתה להוריד ולהשיך אלוקות מלמעלה עד לדרגות הכי נחותות.
 84 וזהו ענין ויוסף הורד מצרימה, שענינו של יוסף הוא

המתחמה בחיל ובכח, ועל זה אמר לא בחיל גוי' פי אם ברוחי גוי', וענין בחיל וכח הוא ענין חרבי וקשתי כפשוטו, וענין ברוחי הוא ענין התפלה. דעל אמות העולם אומרים¹⁰ אלה ברכב ואלה בסוסים (אבל) ואנחנו בשם ה' אלקינו נזכיר, הרי שענין חרבי וקשתי הוא הפך ענין התפלה, ואם פן צריך להבין מדוע אומר הלשון חרבי וקשתי.

ויובן על-פי המבאר בכמה דרושים¹¹ ההפך שפיין האבות להשכטים, דאין קוראין אבות אלא לשלשה¹², דעבודת האבות ישנה בכל אחד מישראל, מה-שאין-פן עבודת השכטים, פל שכט חלוק בעבודתו. וכמו שמבאר בתורה אור¹³ דבור המתחיל' יהודה אתה יודוך אחיך, ההפך שפיין עבודת ראובן, שמעון, לוי ויהודה, שמנהג מובן שכן הוא בכל השכטים, שפל אחד חלוק בעבודתו וכונ'. אבל יוסף עבודתו הוא סוג אחר לגמרי. דהנה כתיב¹⁴ ששם עלו שכטים שבטי י-ה, שעבודת השכטים הוא בדרך העלאה מלמטה למעלה, מה-שאין-פן ביוסף כתיב¹⁵ ויוסף הורד מצרימה, שענינו הוא המשכה מלמעלה למטה, וההמשכה היא למטה ביותר עד למקומות נחותים ביותר. ולכן אומר הפסוק ויוסף הורד מצרימה בה', ולא נאמר שהורד "למצרים" לפי שהירידה היא למטה מטה ביותר במצרים שהיא ברמה נחותה ביותר ברוחניות, ולכן נקראת ערות הארץ¹⁶, וכמבאר בכמה מקומות¹⁷ בתורת החסידות בענין סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה¹⁸, שארצה בה' היא למטה מארץ סתם, והשמימה בה' היא למעלה משמים סתם. וזהו ענין ויוסף הורד מצרימה, שענינו

(10) תהלים כ, ח. (11) תו"א ר"פ וארא. ובכ"מ. (12) ברכות טז, ב. (13) ריש פרשתנו. (14) תהלים קכב, ד. (15) וישב לט, א. (16) מקץ מב, ט. שם יב. וראה קה"ר פ"א, ד (בתחלתו). (17) סה"מ קונטרסים ח"ב שיח, סע"ב ואילך. ועוד. (18) ויצא כח, יב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

44 וְכַל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל אוֹמֵר בְּכָל יוֹם אֲלֵכִי נִשְׁמָה שְׁנַתָּה בִּי, כִּי
 45 בחינה נעלית זו "נתת" היא השורש והמקור של כל נשמות ישראל מבלי יוצא
 46 מן הכלל וְכִמּוֹ שְׁכָתוּב²⁰ בבריאת אדם הראשון וַיִּפַּח בְּאַפִּי נְשַׁמַּת
 47 חַיִּים, היינו שהקדוש-ברוך-הוא הוא הנותן נשמה באדם וְכִמּוֹ שְׁמִבְאָר
 48 בַּתְּנִינָא²¹ דְּלִכְל אִישׁ
 49 יִשְׂרָאֵל יֵשׁ שְׁתֵּי נַפְשׁוֹת
 50 וְכֹו' נפש אחת היא הנפש
 51 הבהמית וְנַפְשׁ הַשְּׁנִיית
 52 בְּיִשְׂרָאֵל הִיא הַנִּשְׁמָה
 53 האלוקית חֵלֶק אֱלֹקָה
 54 מִמַּעַל מִמַּשׁ וְכֹו', וְכִמּוֹ
 55 שְׁכָתוּב בַּזְהַר²² דְּמָאן
 56 דְּנַפְח מְתוּכִינָה נַפְח, מִי
 57 שְׁנוּפַח [אוויר] - מְתוּכֹוּ הוּא
 58 נוֹפַח פְּרוּשׁ מְתוּכִינָתוֹ
 59 וּמְפִנִימִיּוּתוֹ וְכֹו' בעוד
 60 שְׁדִיבּוּר הוּא עֲלִיּוּדֵי הוּצַת הַבַּל
 61 חִיצוּנִי, הִרִי כֹאשֵׁר הָאָדָם נוֹפַח
 62 אוויר בכוח הוּא עוֹשֶׂה זֹאת
 63 מְתוּכִינָתוֹ וּפְנִימִיּוּתוֹ (כפי
 64 שְׁרוּאִים בְּמוֹחַשׁ שָׂאָדָם יִכּוֹל
 65 לְדַבֵּר שְׁעָה אֲרוּכָה מִבְּלִי
 66 לְהַתְעִיף, וְאִילוֹ כֹאשֵׁר הוּא נוֹפַח
 67 אוויר בכוח הוּא מְתַעִיף כְּעַבּוּר
 68 זְמַן קִצְר).
 69 וְעַל זֶה עַל הַיִּידֵה הַגְּדוּלָה
 70 הוּוּ מִבְּחִינַת "נַתַּת" עַד
 71 לְהַתְלַבְּשׁוֹת בְּגוּף גִּשְׁמִי
 72 אוֹמְרִים נִשְׁמָה שְׁנַתָּה בִּי
 73 שְׁיִרְדָּה לְמַטָּה בִּיּוּדָה
 74 גְּדוּלָה בִּיּוּתֵר שְׁנַמְשֵׁלָה לִיּוּדָה
 75 לְבִיּוּדָה עֲמִיקְתָּא, לְבוּר
 76 עֲמוּק לְעוֹלָם הַזֶּה הַתְּחַתּוֹן
 77 שְׂאִין תְּחַתּוֹן לְמַטָּה מְמַנּוּ
 78 וְכֵאן בְּעוֹלָם הַזֶּה הַנִּשְׁמָה מְלוּבֶשֶׁת בְּגוּפוֹ שְׁיִרְדָּה הַפְּרוּשׁ
 79 הַפְּשׁוּט שֶׁל נַתַּת בִּי, הֵינּוּ בְּגוּף כִּמּוֹ שֶׁהוּא לְמַטָּה. וְהֵינּוּ
 80 דְּבַעוֹלָם הַזֶּה גּוּפָא, בְּעוֹלָם עֲצוּמוֹ הַיִּרְדָּה הִיא לְגוּף הָאָדָם
 81 שֶׁהוּא מְדַרְגָּה הַכִּי נְמוּכָה בְּעוֹלָם הַזֶּה, כִּי בְּמוֹכַן מְסוּיִים גּוּף הָאָדָם
 82 הוּא הַנְּבִרָא הַנְּחוּת בִּיּוּתֵר שְׁקִיִּים בְּעוֹלָם דְּבְכָל הַנְּבִרָאִים כִּמּוֹ צוּמַח
 83 וְחִי, נְתִיבָה הַגָּשָׁם בְּיַחַד עִם הַרוּחָנִיּוּת וְהַחַיּוּת שְׁלָהֶם, כֹּאשֵׁר
 84 הַנְּבִרָאִים נוֹצְרוּ בְּשֵׁשׁ יָמֵי בְּרֵאשִׁית הָרִי הַצּוּמַח נְבִרָא עִם כּוּחַ הַצְּמִיחָה וְעֵלִי
 85 הַחַיִּים נְבִרָא כְּשֶׁהֵם חַיִּים וְקִיָּמִים כִּךְ שֶׁהַגְּשָׁמִיּוּת וְהַרוּחָנִיּוּת שֶׁלֵּהֶם נְבִרָא יַחַד
 86 מִהַשְּׂאִין-כֵּן בְּגוּף הָאָדָם שְׁנִבְרָא תְּחִילָה דוּמָם, לְלֵא רוּחַ חַיִּים

1 הַיִּרְדָּה לְמַטָּה בִּיּוּתֵר, עַד מְצִרִים בְּמוֹבְנָה הַרוּחָנִי הַכִּי נְחוּת וְזֶהוּ עֲנִין
 2 הַתּוֹרָה שְׁיִרְדָּה מִלְּמַעְלָה מִמְּקוֹר רוּחָנִי נְעִלָה מְאֹד בְּהִיּוּתָהּ חֲכָמָתוֹ וְרַצּוֹנוֹ
 3 שֶׁל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְמַטָּה, לְעוֹלָם הַזֶּה וְהִיא הוֹרָאָה תּוֹרָה מִלְּשׁוֹן
 4 הוֹרָאָה לְכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל כִּמּוֹ שֶׁהַנִּשְׁמָה מְלַבֶּשֶׁת בְּגוּף שֶׁהִיא
 5 הַיִּרְדָּה שֶׁל הַנִּשְׁמָה מִמְּקוֹרָה
 6 וְשׁוֹרְשָׁה לְמַעְלָה עַד
 7 לְהַתְלַבְּשׁוֹתָהּ בְּגוּף גִּשְׁמִי הִיא
 8 יִרְדָּה גְּדוּלָה מְאֹד כִּמּוֹ
 9 יִרְדָּה מֵאֲגָרָא רְמָה לְבִיּוּדָה
 10 עֲמִיקְתָּא¹⁹ מִגַּג גְּבוּהָ לְבוּר
 11 עֲמוּק, שֶׁהִיא יִרְדָּה גְּדוּלָה הַרְבֵּה
 12 יוּתֵר מֵאֲשֶׁר יִרְדָּה מִגַּג סַחַם
 13 לְבוּר סַחַם.
 14 וְהוֹלֵךְ וּמְפַרֵּשׁ אֶת גְּדוּלַת הַיִּרְדָּה
 15 שֶׁל הַנִּשְׁמָה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה:
 16 דְּעַל הַנִּשְׁמָה עֲצָמָה כְּפִי
 17 שֶׁהִיא מְצַד עֲצָמָה, בְּשׁוֹרְשָׁה
 18 וּמְקוֹרָה אוֹמְרִים בְּכַרְפַּת
 19 הַשְּׁחַר נִשְׁמָה שְׁנַתָּה בִּי
 20 טְהוּרָה הִיא, וִישׁ לְרִיִּיק
 21 שֶׁלְּמַעֲשֵׂה מְדוּבֵר כֹּאן בְּדִרְגוֹת
 22 שׁוֹנוֹת שֶׁל הַנִּשְׁמָה בְּסֹדֵר יוּרֵד
 23 מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה שְׁבַחֲחִינַת נַתַּת
 24 הֵינּוּ הַנִּשְׁמָה כְּפִי שְׁנִיתָנָה מֵאֵת
 25 הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא הוּא
 26 לְמַעְלָה גַּם מִבְּחִינַת
 27 טְהוּרָה, וְלִכְּזֵכָר מְזִכְרִים בְּבִרְכָה
 28 קוֹדֵם "נַתַּת בִּי" וְרַק אַחַר כֵּךְ
 29 "טְהוּרָה הִיא" דְּבַחֲחִינַת
 30 טְהוּרָה קָאִי מְכוּוֹנַת עַל
 31 בְּחִינַת הַנִּשְׁמָה כִּמּוֹ
 32 שֶׁהִיא בְּאֲצִילוּת, הָעוֹלָם
 33 הָעֲלִיּוֹן מְבִינֵן אֲרַבְעַת הָעוֹלָמוֹת
 34 הַכְּלָלִיִּים (אֲצִילוּת, בְּרִיאָה,
 35 יְצִירָה, עֲשִׂיָּה) וּבְחִינַת נַתַּת הִיא לְמַעְלָה גַּם מִבְּחִינָה זֹו, דְּהִלָּא
 36 חֲשִׁיב מוֹנֵה כֹּאן הַסְּדֵר שֶׁל הַדְּרָגוֹת הַשׁוֹנוֹת שֶׁל הַנִּשְׁמָה לְאוּרֵךְ הַיִּרְדָּה
 37 שֶׁלֵּה בְּסֹדֵר יוּרֵד מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, דְּכִשְׁם שְׁבַרְאָתָּה הָאֲמוּרָה בְּהַמְשָׁךְ
 38 הַבְּרִכָּה הוּא לְמַעְלָה מִיְצַרְתָּה, כִּי עוֹלָם הַבְּרִיאָה הוּא לְמַעְלָה מֵעוֹלָם
 39 הַיְצִירָה וְיִצְרַתָּה הוּא לְמַעְלָה מִנְּפַחְתָּה, כִּי "נִפְחָתָה" מֵתִיחַס לְכַךְ
 40 שֶׁהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נָתַן אֶת הַנִּשְׁמָה בְּתוֹךְ גּוּף גִּשְׁמִי וְהִיא הַיִּרְדָּה הַגְּדוּלָה
 41 בִּיּוּתֵר כִּמּוֹ כֵּן טְהוּרָה הִיא, הַנִּשְׁמָה כְּפִי שֶׁהִיא בְּעוֹלָם הָאֲצִילוּת הוּא
 42 לְמַעְלָה מִבְּרִיאָתָּה, הַנִּשְׁמָה כְּפִי שֶׁהִיא בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה וְנַתַּת הַנִּשְׁמָה כְּפִי
 43 שְׁנִיתָנָה מֵאֵת הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא הוּא לְמַעְלָה גַּם מִטְּהוּרָה הִיא.

(19) ע"פ ל' חז"ל - חגיגה ה, ב. (20) בראשית ב, ז. (21) ספ"א, ורפ"ב. (22) ראה בליקוט מ"מ כו' לתניא רפ"ב (ע' פח). (23) תהלים

ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך

ביאור בדרך אפשר

1 וּכְמוֹ שְׁפָתוֹב²³ גָּלְמֵי רְאוּ עֵינֶיךָ, הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוא אומר לאדם:
 2 ראיתי אותך כאשר עדיין היית גולם דומם ללא נפש ורוחנית וְרַק אַחֲרֶיךָ
 3 נִתְּנָה בּוֹ נִשְׁמָתוֹ, וְכַמְבֹאֵר בְּיָדוֹשִׁים' מאמרי החסידות 'דְּבֹר
 4 הַמִּתְחִיל, לְהִבִּין הַטַּעַם שֶׁנִּשְׁתַּנָּה יְצִירַת גּוּף הָאָדָם מִשָּׁאֵר
 5 כָּל הַנְּבִרָאִים²⁴ וכמבואר
 6 ב'תורה אור' אשר 'זהו בחינת
 7 שפלות לגבי האדם שהרי הגוף
 8 שלו נמוך במדרגה יותר מגופת
 9 הבעלי-חיים שנתהווה בבחינת
 10 דומם... עם היותו מובחר
 11 בנבראים" (ובהמשך המאמר שם
 12 מבואר באריכות הטעם לכך על-
 13 פי חסידות).
 14 אֲמַנָּם לְפִי-זֶה לפי הביאור
 15 האמור שגוף האדם נברא כדומם
 16 ורק אחר כך ניתנה בו נשמה,
 17 ואילו הצמחים ובעלי החיים
 18 נבראו מלכתחילה עם הנפש
 19 שבהם מוכן רק הפחיתות
 20 שְׁלוֹ של האדם לְגַבֵּי חַי
 21 וְצוּמָח, כי קודם שניתנה בו
 22 הנפש היה כדומם אָבֵל
 23 בְּאֵמַת הוּא גְרוּעַ וּפְחִיתוֹת
 24 גַּם מְדוּמָם, לאמיתו של דבר
 25 גוף האדם נחות אפילו מהדומם
 26 דְּעֵנִינוּ שֶׁל דוּמָם וְתַכְלִית
 27 שְׁלֵמוֹתוֹ הוּא רַק עֵנִין
 28 הַדוּמָם, לכל נברא יש תפקיד
 29 ותכלית המיוחדת לו וכיוון שכן
 30 העובדה שהדומם איננו צומח או
 31 חי איננה חסרון בו כי כדומם לא נדרש ממנו להיות משהו אחר וּמָה
 32 שְׁמַתְעֵלָה וְנִכְלָל בְּצוּמָח, העובדה שכאשר הוא מנוצל לצורך הצומח
 33 הדבר גורם בדומם עילוי ומביא אותו לדרגה יותר גבוהה איננה מהווה הוכחה
 34 שהדומם נועד להיות משהו אחר, נעלה יותר, כי אֵינוֹ מְצַד-עֲצָמוֹ אֵלָא
 35 מְצַד עֵנִין שֶׁמַּחוּץ הֵימְנוּ, ההתעלות של הדומם בצומח איננה מצד
 36 עצמו וכחלק ממילוי התפקיד והיעוד שלו אלא מצד דבר שחוץ ממנו עצמו
 37 מֵ-הַשָּׂאִין-כֵּן בְּאָדָם, שְׁעֵנִינוּ שֶׁל הַגּוּף ותפקידו והתכלית שלו
 38 עצמו הוּא שְׁתֵּאֲחָד עִם הַנְּשָׁמָה, וְעַד כִּי כֵן שְׁתַּכְלִית שְׁלֵמוֹת
 39 הַגּוּף הוּא כְּמוֹ שִׁיְהִיָּה לְעֵתִיד-לְבָא בִּימֹת הַמִּשְׁחָה שֶׁהַנְּפֶשׁ
 40 הָאֱלֹקִית תִּקְבַּל חַיּוּתָהּ מֵהַגּוּף²⁵, שאז התאחדות הגוף והנשמה
 41 תהיה בתכלית השלימות וְלִכֵּן מאחר שהתאחדות הנשמה והגוף היא עניין
 42 עיקרי בתפקידו ומטרתו של הגוף עצמו הרי קִדְּם לְזִמְן דְּלְעֵתִיד-לְבָא,

ביאור בדרך אפשר

43 וְלִפְנֵי שְׁמַתְאֲחָד עִם הַנְּשָׁמָה הָרִי לֹא זָהוּ עֵנִינוּ וּשְׁלֵמוֹת
 44 שְׁלוֹ, וְלִכֵּן הוּא בְּמִדְרָגָה נְמוּכָה גַּם מְדוּמָם נמצא שבזמן הזה
 45 גוף האדם הוא ברמה נחותה ביותר ואם כן התלבשות הנשמה בתוך הגוף
 46 הגשמי היא ירידה גדולה ועצומה. ואין להתפלא על כך שדווקא הגוף היהודי
 47 נמצא במצב נחות יותר מכל
 48 שאר הברואים, כי לאמתו של
 49 דבר העניין נובע מכך שהקדוש-
 50 ברוך-הוא אוהב ומייקר את עם
 51 ישראל וְעַל-דִּרְךָ מָה
 52 שְׁפָתוֹב²⁶ רַק אֲתָכֶם
 53 יִדְעָתִי מִכָּל מִשְׁפְּחוֹת
 54 הָאָדָמָה עַל כֵּן אֶפְקֹד
 55 עֲלֵיכֶם גו' הקדוש-ברוך-הוא
 56 אומר לבני ישראל שחבר מהם
 57 מכל האומות ו'רק אתכם
 58 ידעתי" לשון חיבה ודווקא בגלל
 59 זה "אפקוד עליכם" על מעשים
 60 לא רצויים (שְׁמַצַּד הַיִּקָּר
 61 דִּישְׂרָאֵל, נִרְגַּשׁ בָּהֶם
 62 הַחֶסְדוֹן בְּיֹתֵר וְה' "פוקד"
 63 עליהם גם על דברים שאצל
 64 האומות לא נחשבים חסרון
 65 כלל) כאב שמחנך ומייסר דווקא
 66 את בנו האהוב ולא את בן
 67 חברו.

עֵינֶיךָ, וְרַק אַחֲרֶיךָ נִתְּנָה בּוֹ נִשְׁמָתוֹ, וְכַמְבֹאֵר
 בְּיָדוֹשִׁים' דְּבֹר הַמִּתְחִיל' לְהִבִּין הַטַּעַם שֶׁנִּשְׁתַּנָּה
 יְצִירַת גּוּף הָאָדָם מִשָּׁאֵר כָּל הַנְּבִרָאִים²⁴. אֲמַנָּם לְפִי-זֶה
 מוּכָן רַק הַפְּחִיתוֹת שְׁלוֹ לְגַבֵּי חַי וְצוּמָח, אָבֵל בְּאֵמַת
 הוּא גְרוּעַ וּפְחִיתוֹת גַּם מְדוּמָם, דְּעֵנִינוּ שֶׁל דוּמָם וְתַכְלִית
 שְׁלֵמוֹתוֹ הוּא רַק עֵנִין הַדוּמָם, וּמָה שְׁמַתְעֵלָה וְנִכְלָל
 בְּצוּמָח, אֵינוֹ מְצַד-עֲצָמוֹ אֵלָא מְצַד עֵנִין שֶׁמַּחוּץ הֵימְנוּ,
 מֵ-הַשָּׂאִין-כֵּן בְּאָדָם, שְׁעֵנִינוּ שֶׁל הַגּוּף הוּא שְׁתֵּאֲחָד עִם
 הַנְּשָׁמָה, וְעַד שְׁתַּכְלִית שְׁלֵמוֹת הַגּוּף הוּא כְּמוֹ שִׁיְהִיָּה
 לְעֵתִיד-לְבָא שֶׁהַנְּפֶשׁ הָאֱלֹקִית תִּקְבַּל חַיּוּתָהּ מֵהַגּוּף²⁵,
 וְלִכֵּן קִדְּם לְזִמְן דְּלְעֵתִיד-לְבָא, וְלִפְנֵי שְׁמַתְאֲחָד עִם
 הַנְּשָׁמָה הָרִי לֹא זָהוּ עֵנִינוּ וּשְׁלֵמוֹת שְׁלוֹ, וְלִכֵּן הוּא
 בְּמִדְרָגָה נְמוּכָה גַּם מְדוּמָם. וְעַל-דִּרְךָ מָה שְׁפָתוֹב²⁶ רַק
 אֲתָכֶם יִדְעָתִי מִכָּל מִשְׁפְּחוֹת הָאָדָמָה עַל כֵּן אֶפְקֹד
 עֲלֵיכֶם גו' (שְׁמַצַּד הַיִּקָּר דִּישְׂרָאֵל, נִרְגַּשׁ בָּהֶם הַחֶסְדוֹן
 בְּיֹתֵר).

וְזֶהוּ עֵנִין וְיוֹסֵף הַנּוֹרָד מְצַרִּימָה, דְּעֵנִינוּ שֶׁל יוֹסֵף הוּא
 יְרִידָה וְהַמְּשָׁכָה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה מֵאֲגָרָא רְמָה
 לְבִירָא עֵמִיקְתָּא בְּכַדֵּי לְהַעֲלוֹת הַמַּטָּה מִטָּה בְּיֹתֵר, וְלִכֵּן
 אָמַר יַעֲקֹב לְיוֹסֵף וְאֲנִי נִתְּתִי לָךְ שָׁכֶם אֶחָד, פְּרוּשׁ כִּי
 שָׁכֶם הוּא הַכְּתָף, שֶׁהוּא בְּחִינַת אַחוּרִים (וּכְמוֹ שְׁפָתוֹב²⁷
 עבודת ה' בדרך המשכה וירידה של האור האלוקי מלמעלה למטה:
 וְזֶהוּ עֵנִין וְיוֹסֵף הַנּוֹרָד מְצַרִּימָה, דְּעֵנִינוּ שֶׁל יוֹסֵף הוּא
 יְרִידָה וְהַמְּשָׁכָה של האור האלוקי מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה מֵאֲגָרָא
 רְמָה לְבִירָא עֵמִיקְתָּא שהיא ירידה גדולה מאד כמו הירידה מגג גבוה
 לבור עמוק בְּכַדֵּי לְהַעֲלוֹת הַמַּטָּה מִטָּה בְּיֹתֵר, ולהעלות ולקרב
 לאלוקות אפילו את הדרגות הכי תחתונות וְלִכֵּן אָמַר יַעֲקֹב לְיוֹסֵף
 וְאֲנִי נִתְּתִי לָךְ שָׁכֶם אֶחָד, פְּרוּשׁ כִּי שָׁכֶם הוּא הַכְּתָף,
 שֶׁהוּא בְּחִינַת אַחוּרִים אשר בניגוד לבחינת פנים שהיא עניין של
 גילוי, הרי בחינת אחוריים היא עניין של העלם והסתר כמו שכתוב בתורה
 שכאשר משה רבנו ביקש מהקדוש-ברוך-הוא "הראני נא את כבודך", ענה
 לו הקדוש-ברוך-הוא שבקשתו תינעה רק בצורה חלקית "וראית את אחורי
 ופני לא יראו" (וּכְמוֹ שְׁפָתוֹב²⁷ לְעֵבְדוֹ שָׁכֶם אֶחָד), וְעֵנִינוּ

קלט, טז. 24) תו"א בראשית ג, ד ואילך. תו"ח שם יח, ד ואילך. 25) ראה לקו"ש ח"כ ע' 44, וחכ"א ע' 88, ושי"נ. 26) עמוס ג, ב. 27) צפני" ג, ט.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 של יוסף הוא לְבָרָר להפריד את הטוב שבה מהרע ולהעלות לקדושה
 2 גם אֵת בְּחִינַת שְׁכָם, שהיא בחינה תחתונה ביותר וּתְחִלָּה צְרִיף
 3 האדם העוסק בעבודת ה' בדרך זו של המשכת אלוקות מלמעלה מעלה
 4 ועד למטה מטה לְבָרָר אֵת בְּחִינַת שְׁכָם החלק התחתון, בחינת
 5 אהוריים בְּאָדָם עֲצָמוֹ,
 6 וְאַחֲרֵי־כֵן פּוֹעֲלִים בְּרוּר
 7 בְּחִינַת שְׁכָם בְּעוֹלָם כְּלוּ. 2.
 8 שְׁזָהוּ עֲנִין הַתּוֹרָה
 9 שְׁנַמְשְׁכָה וְיִרְדָּה
 10 מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, ולכן
 11 עבודה זו של המשכה מלמעלה
 12 למטה היא בעיקר על-ידי לימוד
 13 התורה וּכְדֹאִיתָא מובא
 14 בַּתְּנַיָא²⁸ לגבי הירידה של
 15 התורה מלמעלה למטה
 16 שְׁנֹסְעָה וְיִרְדָּה בְּסֵתֵר
 17 הַמְּדַרְגּוֹת עַד שְׁנַמְלַבְּשָה
 18 בְּדִבְרֵים גְּשָׁמִיִּים וְעֲנִינֵי
 19 עוֹלָם הֵזָה וְכוּ' לְמָקוֹם
 20 שְׁלֹמְצִירִים יִרְדָּתָם וְיִצְרֵ-
 21 הָרַע יֵשׁ בֵּינֵיכֶם²⁹, אמרו
 22 חכמינו ז"ל: "בשעה שעלה
 23 משה למרום [לקבל את התורה]
 24 אמרו מלאכי השרת לפני
 25 הקדוש ברוך הוא: ריבוננו של
 26 עולם, מה לילוד אשה בינינו?
 27 אמר להן: לקבל תורה בא.
 28 אמרו לפניו: חמודה גנוזה...
 29 אתה מבקש ליתנה לבשר
 30 ודם?... אמר לו הקדוש ברוך

42 וְהִפְכוּ, שְׁבָרוּר בְּחִינַת הַטְּהוֹר וההפירה שלו מהיפך הטהרה
 43 והעלאתו לקדושה הוא עַל-יְדֵי עֲשִׂיָה, שְׁזָהוּ עֲנִין עֲשִׂיָה טוֹב
 44 שְׁהוּא עֲנִין מְצוֹת-עֲשִׂיָה וכאשר האדם משתמש בחפצים גשמיים כדי
 45 לקיים מצוות עשה, הרי הוא מברר ומעלה אותם לקדושה. וּבְרָרוּר בְּחִינַת
 46 הַטְּמֵא ענייני העולם האסורים
 47 באכילה או אפילו בהנאה הוא
 48 עַל-יְדֵי דְחִיָּה, סוּר מֵרַע
 49 שְׁהוּא עֲנִין מְצוֹת לֹא-
 50 תַעֲשֶׂה שעל ידי הדחייה ואי
 51 השימוש בהם גם הם מתבררים.
 52 דְּעַל-יְדֵי לְמוּד הַתּוֹרָה
 53 שְׁלוֹ נַעֲשֶׂה מְלָךְ, כאשר
 54 האדם לומד תורה הרי הוא
 55 נעשה כמלך ושליט על עניני
 56 העולם וּכְמֵאֲמַר³⁰ חכמינו
 57 ז"ל מֵאֵן מְלָכֵי רַבָּנָן, מי
 58 הם המלכים, חכמי התורה,
 59 וּבְכַח זֶה יָכוֹל האדם
 60 הַלּוֹמֵד תּוֹרָה לְבָרָר את
 61 העולם.
 62 וְזָהוּ שְׁאוּמֵר יַעֲקֹב אבינו
 63 לְיוֹסֵף שְׁעוּבֵד את ה' בדרך
 64 המשכה מלמעלה למטה ומברר
 65 את הדברים הגשמיים שבעולם
 66 הַזֶּה וְאֲנִי נִתְמִי לָךְ, כִּי
 67 הִפַּח עַל הַבְּרוּר הוא
 68 מְהַאֲבֹת, וְיַעֲקֹב הוא
 69 בְּחִיר הָאֲבוֹת³¹, ולכן הכוח
 70 הַנִּיתֵן מֵהָאֲבוֹת בְּכֻלָּל, ניתן
 71 מֵיעֲקֹב אבינו בפרט ("ואני
 72 נתי") אֲבָל הַבְּרוּר בְּפַעַל הוא עַל-יְדֵי יוֹסֵף, דְּכַתִּיב³² אֵלָה
 73 תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף כִּי יוֹסֵף הוא המוציא לפועל את הכוחות שבאים
 74 מֵיעֲקֹב. וְהִגַּם שְׁיַעֲקֹב הוא יו"ד עֲקֹב³³, ואם כן לכאורה מדובר
 75 בדרגה נמוכה ואין ניתן ממנה הכוח לבירור ענייני העולם? הֲרִי הוא
 76 בְּמְדַרְגַּת אֲצִילוֹת, שהוא העולם הכי נעלה מארבעת העולמות (וגם בחינת
 77 "עקב" שבאצילות היא דרגה גבוהה ביותר) וְהִמְשִׁכָה מאצילות
 78 בְּכִרְיָאָה-יִצְרִיָּה-עֲשִׂיָּה היא עַל-יְדֵי יוֹסֵף וּכְמֵאֲמַר בְּבִאוּרֵי
 79 הַזֵּהרָר³⁴ ספרי רבותינו נשיאנו המבארים את דברי הזהר.
 80 וְהִנֵּה נוֹשֵׂא זֶה של עבודת יוסף להוריד ולהמשיך אלוקות מלמעלה מעלה
 81 עַד לְמַטָּה מֵטָה לעולם הזה זֵהוּ הַהִפְרָשׁ הַהִבְדֵּל בֵּין יוֹסֵף לְשָׂאֵר
 82 הַשְּׂבָטִים, דְּיוֹסֵף עֲנִינֵוּ הוא יִרְדָּה וְהִמְשִׁכָה מִלְּמַעְלָה

31 הוא למשה: החזיר להן תשובה. אמר לפניו... ריבוננו של עולם, תורה שאתה
 32 נותן לי מה כתיב בה "אנכי ה' אלוךך אשר הוצאתיך מארץ מצרים", אמר
 33 להן: למצרים ירדתם? לפרעה השתעבדתם? תורה למה תהא לכם? שוב
 34 מה כתיב בה... "לא תרצח לא תנאף לא תגנוב", קנאה יש ביניכם? יצר
 35 הרע יש ביניכם? מיד הורו לו להקדוש ברוך הוא. וגם בעניין זה מודגש
 36 עד כמה התורה ירדה ממקום נעלה ביותר, "חמודה גנוזה" אצל
 37 הקדוש-ברוך-הוא למקום נחות ביותר, מקום של מצרים ושל יצר הרע,
 38 בְּכִדֵי לְבָרָר גם אֵת בְּחִינַת שְׁכָם, ודבר זה שהתורה ירדה למטה
 39 לעולם הזה מודגש גם בכך שְׁעֲנִין הַתּוֹרָה הוא לא דבר מופשט שאין
 40 לו שייכות למעשה בפועל אלא התורה באה לְהוֹרֹת אֵת הַמַּעֲשֶׂה
 41 אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן וְאֵלָה אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָה, וְלִהְבְּדִיל בֵּין הַטְּהוֹר

(28 פרק ד. 29) שבת פה, ב ואילך. (30) ראה גיטין סב, סע"א. זח"ג רנג, ב – ברע"מ. (31) שעה"פ תולדות כז, כה. וראה ב"ר רפע"ו. זח"א קיט, ב. קמז, ב ועוד. (32) ר"פ וישב. (33) קה"י ערך ישראל. ועוד. (34) פרשתנו לאדהאמ"צ (כט, ד ואילך). ולהצ"צ (ע' קסח ואילך). אה"ת שם שפה, ב ואילך. ובכ"מ.

ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך

ביאור בדרך אפשר

1 לְמַטָּה, בְּחֵינֵת הַתּוֹרָה, כּמבואר לעיל שעבודה זו היא בעיקר על ידי
 2 לימוד התורה שהיא עצמה ירדה ממקור ושורש נעלה ביותר עד העולם הזה
 3 הגשמי וּשְׂאֵר הַשְּׂבָטִים עֲנִינָם הוּא הַעֲלָאָה מְלַמְטָה לְמַעְלָה,
 4 התקרבות לאלוקות בדרך של התעלות התחנונים מלמטה למעלה כְּמוֹ
 5 שְׂפָתוֹב שְׂשָׁם עֶלּוּ
 6 שְׂבָטִים שְׂבִטֵי יָהּ, וּדְיוֹק 1
 7 לשון הפסוק "עלו" רומז לענין 2
 8 ההעלאה שְׂהוּא עֲנִין 3
 9 הַתְּפִלָּה שְׁבַה הָאָדָם מִתְקַרֵּב 4
 10 לאלוקות על ידי התעוררות 4
 11 מלמטה (וְעַם הַיּוֹת 5
 12 שְׂשָׂבָטִים הוּא מְלִשׁוֹן 6
 13 כּוֹכְבָא דְשְׂבִיט כּוֹי שְׂהוּא 7
 14 עֲנִין הַהִמְשָׁכָה, שְׁהִיר 8
 15 הכוכב מאיר מלמעלה למטה 9
 16 אָבֵל עֲבוֹדָתָם שֶׁל כָּל 10
 17 השבטים מלבד יוסף כְּמוֹ 11
 18 שְׁהֵם בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה 12
 19 היא בְּבַחֲיֵינֵת עֲלֵיהָ, כְּמוֹ 13
 20 שְׂפָתוֹב שְׂשָׁם עֶלּוּ
 21 שְׂבָטִים וְכוּי מְלַמְטָה 14
 22 לְמַעְלָה³⁵), וּמוֹסִיף וּמַפְרֵט 15
 23 את עניין העלייה מלמטה 16
 24 למעלה כפי שהוא בעבודת 17
 25 התפילה דְתְּפִלָּה הוּא כְּמוֹ 18
 26 סְלָם, שְׁנִיתָן לְטַפְס עֲלוּי 19
 27 מלמטה למעלה, ועל ידי זה 20
 28 לחבר את המטה עם המעלה 21
 29 שְׂהוּא סְלָם מְצַב אַרְצָה 22
 30 וְרֵאשׁוּ מְגִיעַ הַשְּׂמִימָה³⁶, 23
 31 כמו הסולם שהיה בחלומו של
 32 יעקב אבינו שקצוהו ניצב בארץ
 33 וראשו מגיע עד השמים ונמצא שהסולם מחבר בין הארץ התחתונה והשמים
 34 העליונים וזה ענינה של עבודת התפילה שְׂעוֹלָה הָאָדָם הַמְתַּפְּלֵל מְלַמְטָה
 35 לְמַעְלָה בְּד' שְׂלִיבוֹת הַסְּלָם³⁷, כּמבואר בקבלה וחסידות שתפילת
 36 שחרית נחלקת לארבעה חלקים (כנגד ארבעת העולמות אצילות, בריאה יצירה
 37 עשייה) שנמשלו לארבעה שלבים של עלייה בסולם דְתַּהֲתַחְלָה של
 38 התפילה הִיא מְהוּדוּ לְה' קְרָאוּ בְּשִׁמּוֹ, בְּחֵינֵת הוֹדָאָה בְּלִבְד
 39 לעומת הבנה והשגה באלוקות שמביאה להכרה והרגשה פנימית ועמוקה,
 40 ההתייחסות של האדם לאלוקות בהודאה, היא דרגה נמוכה יחסית (בדומה

ביאור בדרך אפשר

41 למי שמודה ומסכים לדעה מסוימת אף שאיננו מבין ומזדהה איתה) ולכן היא
 42 נקראת "הודאה בלבד" ולא יותר. וְעוֹד קָדָם לְזֶה מוֹדָה אָנִי, שְׁנָם
 43 היא הודאה בלבד וְאַחֲר־כֵּן בא השלב הנעלה יותר הַהֲתַבּוֹנָנוֹת בגדולת
 44 ה' דְּפִסּוּקֵי-דְזִמְרָה וְכוּי' בהם יש תיאורים שונים על גדולת ה' וחסדו
 45 והשפעתו וכד', וְעוֹלָה
 46 מְמַדְרִיגָה לְמַדְרִיגָה
 47 וּמְשַׁלֵּב לְשַׁלֵּב עַד
 48 שְׂמַגִּיעַ לְשִׁמּוֹנָה עֲשָׂרָה'
 49 בְּכַטוּל כְּעַבְדָּא קָמִי
 50 מְרִיָּה³⁸ כעבד לפני אדוני
 51 שהוא ביטול מוחלט עד כדי כך
 52 שלעבד אין שום מציאות משל
 53 עצמו, וכל ענינו הוא לשרת את
 54 אדוני וְזֶהוּ עֲנִין עֲבוֹדַת
 55 הַשְּׂבָטִים בעבודת התפילה
 56 בדרך העלאה מלמטה למעלה
 57 משלב לשלב.
 58 (אף הִנֵּה יְדוּעַ דְּעַקֵּר
 59 פְּעֻלַת הַתּוֹרָה הוּא אַחֵר
 60 הַתְּפִלָּה, וְכִדְאִיתָא
 61 בְּגִמְרָא³⁹ תְּפִלַּת אָבָא
 62 בְּנִימִין שְׂתֵּהָא תְּפִלְתּוֹ
 63 סְמוּכָה לְמִשְׁתּוֹ, וּמְבֹאֵר
 64 בְּזֶה⁴⁰ שְׂהַפּוֹנָה בְּזֶה
 65 הִיא שְׂלִמּוּד הַתּוֹרָה
 66 יְהִיָּה לְאַחֵר הַהֲעֲלָאָה
 67 דְתְּפִלָּה דְיוֹקָא, וְלֹכֵן רַצָּה
 68 שְׂתַּפִּילתוֹ תְּהִיָּה סְמוּכָה
 69 לְמִישְׁתּוֹ, הִינּוּ שְׁלַכְל לְרֵאשׁ
 70 מִיד בְּקוּמוֹ יַתְּפַל וּרְק אַחֵר כֵּךְ
 71 יִלְמַד תּוֹרָה כִּי לִימוּד הַתּוֹרָה
 72 לְאַחֵר הַתְּפִלָּה נִעְלָה יוֹתֵר
 73 מְלִימוּד הַתּוֹרָה לְפָנֵי הַתְּפִלָּה שְׂזָהוּ מָה שְׂאִיתָא מוּכָב בְּסִפְר
 74 הַבְּהִיר⁴¹ (נְסַח-אַחֵר מְעִין הַחֻכְמָה⁴²) הוּכָב בְּזִהֵר⁴³,
 75 דְדוֹד הִיָּה מְחַבֵּר תּוֹרָה שְׂלַמְעֵלָה בְּקִדְשָׁא-בְּרִיךְ-הוּא⁴⁴,
 76 וגורם גילוי והשראת אור אלוקי בלימוד התורה דְלֵהֲיֹת דְדוֹד הוּא
 77 מחבר ספר תהלים ועל שם זה נקרא נְעִים זְמִירוֹת יִשְׂרָאֵל⁴⁵,
 78 בְּחֵינֵת הַתְּפִלָּה, לְכֵן הִיָּה בְּכַחוֹ דְיוֹקָא לְחַבֵּר תּוֹרָה
 79 שְׂלַמְעֵלָה בְּקִדְשָׁא-בְּרִיךְ-הוּא בגלל מעלת התורה כשהיא באה
 80 לאחר הכנה והקדמה של תפילה).

וְהַמְשָׁכָה מְלַמְעֵלָה לְמַטָּה, בְּחֵינֵת הַתּוֹרָה, וּשְׂאֵר
 הַשְּׂבָטִים עֲנִינָם הוּא הַעֲלָאָה מְלַמְטָה לְמַעְלָה, כְּמוֹ
 שְׂפָתוֹב שְׂשָׁם עֶלּוּ שְׂבָטִים שְׂבִטֵי יָהּ, שְׂהוּא עֲנִין
 הַתְּפִלָּה (וְעַם הַיּוֹת שְׂשָׂבָטִים הוּא מְלִשׁוֹן כּוֹכְבָא דְשְׂבִיט
 כּוֹי שְׂהוּא עֲנִין הַהִמְשָׁכָה, אָבֵל עֲבוֹדָתָם כְּמוֹ שְׁהֵם
 בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה הִיא בְּבַחֲיֵינֵת עֲלֵיהָ, כְּמוֹ שְׂפָתוֹב שְׂשָׁם
 עֶלּוּ שְׂבָטִים וְכוּי מְלַמְטָה לְמַעְלָה³⁵), דְתְּפִלָּה הוּא כְּמוֹ
 סְלָם, שְׂהוּא סְלָם מְצַב אַרְצָה וְרֵאשׁוּ מְגִיעַ הַשְּׂמִימָה³⁶,
 שְׂעוֹלָה מְלַמְטָה לְמַעְלָה בְּד' שְׂלִיבוֹת הַסְּלָם³⁷,
 דְתַּהֲתַחְלָה הִיא מְהוּדוּ לְה' קְרָאוּ בְּשִׁמּוֹ, בְּחֵינֵת הוֹדָאָה
 בְּלִבְד. וְעוֹד קָדָם לְזֶה מוֹדָה אָנִי, וְאַחֲר־כֵּן הַהֲתַבּוֹנָנוֹת
 דְּפִסּוּקֵי-דְזִמְרָה וְכוּי, וְעוֹלָה מְמַדְרִיגָה לְמַדְרִיגָה וּמְשַׁלֵּב
 לְשַׁלֵּב עַד שְׂמַגִּיעַ לְשִׁמּוֹנָה עֲשָׂרָה' בְּכַטוּל כְּעַבְדָּא קָמִי
 מְרִיָּה³⁸ וְזֶהוּ עֲנִין עֲבוֹדַת הַשְּׂבָטִים. (אף הִנֵּה יְדוּעַ דְּעַקֵּר
 פְּעֻלַת הַתּוֹרָה הוּא אַחֵר הַתְּפִלָּה, וְכִדְאִיתָא בְּגִמְרָא³⁹
 תְּפִלַּת אָבָא בְּנִימִין שְׂתֵּהָא תְּפִלְתּוֹ סְמוּכָה לְמִשְׁתּוֹ,
 וּמְבֹאֵר בְּזֶה⁴⁰ שְׂהַפּוֹנָה בְּזֶה הִיא שְׂלִמּוּד הַתּוֹרָה יְהִיָּה
 לְאַחֵר הַהֲעֲלָאָה דְתְּפִלָּה דְיוֹקָא, שְׂזָהוּ מָה שְׂאִיתָא בְּסִפְר
 הַבְּהִיר⁴¹ (נְסַח-אַחֵר מְעִין הַחֻכְמָה⁴²) הוּכָב בְּזִהֵר⁴³,
 דְדוֹד הִיָּה מְחַבֵּר תּוֹרָה שְׂלַמְעֵלָה בְּקִדְשָׁא-בְּרִיךְ-הוּא⁴⁴,
 דְלֵהֲיֹת דְדוֹד הוּא נְעִים זְמִירוֹת יִשְׂרָאֵל⁴⁵, בְּחֵינֵת
 הַתְּפִלָּה, לְכֵן הִיָּה בְּכַחוֹ דְיוֹקָא לְחַבֵּר תּוֹרָה שְׂלַמְעֵלָה
 בְּקִדְשָׁא-בְּרִיךְ-הוּא).

(35) ראה תו"א שם קג, ב. (36) ראה זהר ח"א רסו, ב. שו, ב. ועוד. (37) ראה לקו"ת בשלח ב, ב (ובהנסמן ב"מ" שבסוף הספר – בהוצאת קה"ת תשד"מ). (38) שבת יו"ד, א. (39) ברכות ה, ב. (40) לקו"ת ברכה צו, ב. (41) סימן נח (קצו). (42) כ"ה בלקו"ת שלח (נא, סע"א. וראה שם מזו, רע"ג). (43) ח"ג רכב, ב. (44) ראה לקו"ת שמיני (יח, ב. יט, ד). מטות פז, רע"ד. (וכמ"ש בזהר). (45) ש"ב כג, א.

ביאור בדרך אפשר

1 אָמְנָם עִם הַיּוֹת דְּעַקַר עֲנִין הַתּוֹרָה הוּא בְּחִינַת הַמְּשָׁכָה
2 מְלַמְעָלָה לְמִטָּה, וְעַקַר עֲנִין הַתּוֹפְלָה הוּא הַעֲלָאָה מְלַמְטָה
3 לְמַעְלָה, כַּמְבֹאֵר לַעֲלֵל בְּהַרְחָבָה, הִנֵּה מִפְּיֹן שְׁפָל הָעֲנִינִים
4 שְׂבָקְדָשָׁה פְּלוּלִים זֶה מְזָה, כְּמוֹ לְמַשֵּׁל בְּסִפּוּרֹת שֶׁכֵּל אַחַת מֵעֶשֶׂר
5 הַסִּפּוּרֹת כְּלוּלָה מְכֵל הַשָּׂאֵר.
6 וְלִכֵּן בַּחֲסֵד, לְרוֹגְמָא, יֵשׁ מַחֲכָמָה
7 שֶׁבַחֲסֵד וְעַד מַלְכוּת שֶׁבַחֲסֵד,
8 הָרִי מוֹכֵן, דְּגַם בְּתוֹרָה
9 שְׁעִינֵיהָ הוּא הַמְּשַׁכָּה מִלְּמַעְלָה
10 לְמִטָּה יִשְׁנָה בְּחִינַת
11 הַתּוֹפְלָה, עֲנִין הַהַעֲלָאָה
12 מְלַמְטָה לְמַעְלָה.
13 וּבַתּוֹפְלָה שְׁעִינֵיהָ הוּא הָעֲלָאָה
14 מִלְּמִטָּה לְמַעְלָה יִשְׁנָה בְּחִינַת
15 הַתּוֹרָה, הַמְּשָׁכָה
16 מְלַמְעָלָה לְמִטָּה, כִּפִּי
17 שְׁהוֹלֵךְ וּמְבַאֵר.
18 וְהִנֵּה בְּחִינַת הַהַעֲלָאָה
19 שֶׁבְּתוֹרָה הוּא תוֹרָה
20 שְׂבַע־פָּה. דְּתוֹרָה
21 שְׂבַכְתָּב הִיא לְחָם מִזֶּן
22 רוּחֵי מִן הַשָּׁמַיִם⁴⁶
23 הַמְּשָׁכָה מְלַמְעָלָה
24 לְמִטָּה, אָבֵל תּוֹרָה
25 שְׂבַע־פָּה, וּבְמִיחָד
26 תְּלַמּוּד בְּבָלִי הוּא לִימּוּד
27 בְּדוּךְ מְלַמְטָה לְמַעְלָה.
28 שְׂעֵל תְּלַמּוּד בְּבָלִי אֵיתָא
29 מוּבָא הַפְּסוּק בְּמַחֲשָׁפִים
30 הוֹשִׁיבֵנִי⁴⁷, שְׂדוּקָא עַל-
31 יְדֵי הַחֹשֶׁךְ רִיבּוּי הַקּוֹשִׁיּוֹת
32 וְהַתִּירוּצִים וְהַדִּיּוּנִים הָאֲרוּכִים
33 וְהַפְּלוּסִים בָּהֶם מִתְּאִפְּיִן סַגְנוֹן
34 הַלִּימּוּד שֶׁל תְּלַמּוּד בְּבָלִי נִמְשָׁלוּ
35 לְחוֹשֶׁךְ אֲבֵל דּוּקָא עַל-יְדֵי הַחֹשֶׁךְ פֶּאֶה הַלּוּמֵד לְהַבְנִת הָעֲנִין וְכוּ'⁴⁸,
36 וְהִנֵּנוּ שְׂבָא עַל-יְדֵי יִגְיעָה גְּדוּלָה מִצִּידוֹ שֶׁל הָאָדָם לְמִטָּה.
37 וְכִמּוֹ שְׂאֵמֵר רַבִּי שְׂמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי⁴⁹ אֲשֶׁרִיף שְׂרַאֲיִתִּי בְּכֹף
38 כּוֹ', דְּמַעֲיָקְרָא כִּי הָוָה מְקַשֵּׁי כּוֹ', לְסוּף כִּי הָוָה מְקַשֵּׁי רַבִּי
39 פִּנְחָס בֶּן יֶאִיר קְשִׁיָא, הָוָה מְפָרֵק לֵיהָ רַבִּי שְׂמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי
40 עֲשְׂרִין וָאַרְבַּעַה פִּירוּקֵי, מְסוּפָר בְּגַמְרָא כִּי לֵאחֹר שְׂרַבִּי שְׂמַעוֹן בְּרִי יוֹחָאי
41 יֵצֵא מִהַמְּעֵרָה בֵּא חֲתָנוּ רַבִּי פִּנְחָס בֶּן יֶאִיר לְקַבֵּל אֶת פָּנָיו, הַכְּנִיס אוֹתוֹ לְבֵית

ביאור בדרך אפשר

42 הַמְּרַחֵץ וְהִיא מַחֲלִיק אֶת בְּשָׂרוֹ. וְכַשְׂרָא רַבִּי פִּנְחָס שֶׁבְשָׂרוֹ שֶׁל רַשְׁבִּי נִסְדַּק
43 בְּמַהֲלֵךְ הַשָּׁנִים שְׁהִיָּה בְּמַעְרָה, בְּכַה וְצוּחַ וְאָמַר: "אוּי לִי שְׂרַאֲיִתִּי בְּכֹף". אָמַר
44 לוֹ רַשְׁבִּי: "אֲשֶׁרִיךְ שְׂרַאֲיִתִּי בְּכֹף, שְׂאִילְמַלְא לֹא רַאֲיִתִּי בְּכֹף - לֹא מִצָּאת בִּי
45 כֹּךְ", הֵינֵנוּ שְׂדוּקָא בְּגַלְל הַיִּיסוּרִים בְּמַעְרָה נִתְעַלָּה הַרְבֵּה בְּתוֹרָה, כִּי קוֹדֵם לִכֵּן
46 כַּאֲשֶׁר רַשְׁבִּי הִיָּה מְקַשֵּׁה קוֹשִׁיא
47 הִיָּה רַבִּי פִּנְחָס בֶּן יֶאִיר עוֹנֵה לוֹ
48 שָׁנִים עֶשֶׂר תִּירוּצִים וְכַעַת כַּאֲשֶׁר
49 רַבִּי פִּנְחָס בֶּן יֶאִיר הִיָּה מְקַשֵּׁה
50 קוֹשִׁיא, הִיָּה רַשְׁבִּי עוֹנֵה לוֹ
51 עֲשָׂרִים וָאַרְבַּעַה תִּירוּצִים שְׂאִין
52 זֶה רַק שְׂרַבִּי שְׂמַעוֹן בֶּן
53 יוֹחָאי הָיָה מְתָרֵץ כ"ד
54 פִּירוּקֵי, אֲלֵא מְחַמַּת רַבּוּי
55 הַקְּשִׁיּוֹת וּפִירוּקֵים עֲצָמָם
56 וְכוּ' וְאִין הַכּוֹוֵנָה רַק לִכֵּן
57 שֶׁמְסַפֵּר הַתִּירוּצִים שֶׁרַשְׁבִּי תִירוּץ
58 הִיָּה גְּדוּל יוֹתֵר, לֹא שָׁנִים עֶשֶׂר
59 אֲלֵא עֲשָׂרִים וָאַרְבַּעַה, אֲלֵא
60 שְׂעֵצָם הַעוֹבְדָה שְׁלִימּוּדוֹ הִיָּה
61 מִתּוֹךְ רִיבּוּי קוֹשִׁיּוֹת וְתִירוּצִים
62 הַבִּיאָה אוֹתוֹ לְרַמֵּה וְדַרְגָּה גְּבוּוּהָ
63 יוֹתֵר בְּלִימּוּד הַתּוֹרָה (בְּדוּגַמַּת
64 תְּלַמּוּד בְּבָלִי שֶׁהַלִּימּוּד בּוֹ הוּא
65 מִתּוֹךְ "חֹוֶשֶׁךְ" וַיִּגְיעָה רַבָּה, אֵךְ
66 דּוּקָא מִשּׁוּם כֵּךְ בָּאִים לְדַרְנָה
67 גְּבוּוּהָ יוֹתֵר בְּלִימּוּד הַתּוֹרָה).
68 וְעַל-דִּרְךָ-זֶה יֵשׁ בַּתּוֹפְלָה
69 בְּחִינַת הַתּוֹרָה, דְּהִגָּם
70 דְּכָלְלוֹת עֲנִין הַתּוֹפְלָה
71 הוּא עֲנִין הַעֲלָאָה מִלְּמִטָּה
72 לְמַעְלָה בְּד' הַשְּׁלִיבוֹת
73 שְׂבַפְסָלָם, אָבֵל מְפָל-מְקוֹם
74 הָרִי פְּסָלָם זֶה עֲצָמוֹ
75 יוֹרְדִים בּוֹ גַם בֶּן, וְכִמּוֹ
76 שְׂפָתוֹב¹⁸ בְּיַעֲקֹב שֶׁרָאָה בַּחֲלוּמוֹ שֶׁבְּסוּלָם הַמוֹעֵב אֶרְצָה וְרָאִשׁוּ מִגִּיעַ
77 הַשְּׂמִימָה הַמְּלֹאכִים עוֹלָיִם יוֹרְדִים בּוֹ כּוֹ', וְהִנֵּנוּ שְׂלֵאֲחֵר שְׂמַגִּיעַ
78 הָאָדָם וּמִתְעַלָּה לְדַרְגָּה בְּעִבּוּדַת הַתִּפִּילָה עַד שְׂמַגִּיעַ לִשְׂמוֹנָה
79 עֲשָׂרָה בְּכַטּוּל מוּחַלֵּט פְּעַבְדָּא קָמִי מְרִיָּה, כַּעֲבַד לִפְנֵי אֲדוֹנוֹ שְׂאִין
80 לוֹ מִצִּיאוֹת מִשְׁלוֹ הִנֵּה בִשְׂמוֹנָה עֲשָׂרָה הוּא בְּקִשְׁתָּ צָרְכִיו
81 כְּפִשׁוּטוֹ⁵⁰, דּוּקָא כַּשְׂהָאָדָם מִגִּיעַ לְתַכְלִית הַבִּיטוּל הוּא מְבַקֵּשׁ אֶת צָרְכּוֹ
82 הַאִישִׁים דְּבַר הַמּוֹרָה עַל יְרִידָה מִלְּמַעְלָה לְמִטָּה דְּהִגָּם שְׂהַתְּחַלָּה הִיא

(46) בשלח טז, ד. (47) איכה ג, ו. סנהדרין כד, א. (48) ראה שערי אורה שער החנוכה ד"ה בכ"ה בכסלו פנ"ד ואילך. המשך תרס"ו ע' 3 ואילך. סה"מ תש"ח ס"ע 121 ואילך. (49) שבת לג, ב. (50) ראה רמב"ם הל' תפלה פ"א ה"ב"ד. סהמ"צ להצ"צ שרש מצות התפלה בתחלתו. וש"נ.

ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך

ביאור בדרך אפשר

1 מאתה חונן לאדם דעת שהוא בחינת השכל שבאדם, ואם כן
 2 הוא עסוק עדיין בדברים נעלים אבל אחר-כך מבקש דברים
 3 גשמיים פשוטים, כמו מברך השנים שהיא תפילה על התבואה ועל
 4 הפרנסה פשוטו בגשמיות, ועד ברפת בונה ירושלים, ואת
 5 צמח דוד עבדך מהרה
 6 תצמיח, שהוא ענין
 7 הגאולה מהגלות שהוא
 8 חשף כפול ומכפל, ועד
 9 לותחזינה עינינו בשוכך
 10 וכו' שהם בקשות על הגאולה
 11 ובניין ירושלים וביאת המשיח
 12 ובניין בית המקדש בעולם הזה
 13 בגשמיות, שכל הבקשות הללו
 14 נחשבות ירידה לעומת תכלית
 15 הביטול באופן שאין לאדם שום
 16 מציאות ושום רצונות משלו.
 17 ועל-דרך-זה ישנה
 18 ההתפלות דתורה
 19 ותפלה בפשטות,
 20 דבתפלה ישנם חלקי
 21 התורה, שהרי נוסח התפילה
 22 מורכב מפסוקים ודברי תורה
 23 וגם בתורה ישנו ענין
 24 התפלה והוא ספר תהלים
 25 שהוא חלק בתורה, אחד
 26 מספרי הכתובים בתנ"ך וענינו
 27 הוא שירים ותשבחות
 28 לקודש-ברוך-הוא שענינם
 29 תפלה פנ"ל שמשום כך נקרא
 30 דוד המלך מחבר ספר תהלים
 31 בשם "נעים זמירות ישראל".
 32 וכמבאר פמה פעמים.
 33 וזהו שאמר יעקב ליוסף
 34 ואני נתתי לך שכם אחד
 35 גו', בחרבי ובקשתי,
 36 ומעתה יובן הטעם הפנימי
 37 שענין התפילה ("בחרבי
 38 ובקשתי — בצלותי ובבעותי")
 39 נאמר דווקא ליוסף דיוקא על-ידי בחינת יוסף הורד מצרימה,
 40 שהוא ענין הירידה וההמשכה של האור האלוקי העליון למטה
 41 מטה ביותר, על-ידי-זה פועל אחר כך ההצלחה דהמטה
 42 מטה, שגם הדרגות הכי תחתונות שבעולם יתעלו ויתקרבו לאלוקות שזהו
 43 ענין בחרבי ובקשתי (שהוא ענין בחינת תפלה שבתורה).

ביאור בדרך אפשר

44 וכידוע⁵¹ בענין הליווער, מנוף דכשמגביהים דבר ובמיוחד
 45 בניין מעליונו מחלקו העליון או מאמצעיתו על-ידי תפיסה באמצע
 46 הדבר או גם קרוב לתחתיתו, אך לא בתחתיתו ממש אז לא יגבה
 47 כל הבנין, ורק כשמגביהו מתחתיתו ממש, בחלק הכי נמוך
 48 שבו אז יגביה כל הבנין,
 49 ועל-דרך-זה הוא ענין
 50 יוסף הורד מצרימה,
 51 שעל-ידי הירידה למטה
 52 מטה ביותר, במצרימה,
 53 וכנ"ל דמצרימה היא
 54 למטה ממצרים סתם
 55 (כשם שארצה הוא יותר נמוך
 56 מארץ סתם), על-ידי-זה
 57 מברר ומגביה את כל
 58 סדר ההשתלשלות וכו'.
 59 כולל גם הדרגות הכי עליונות
 60 (כשם שהמנוף התופס בתחתית
 61 הבניין ממש מגביה גם החלק
 62 העליון שבו). ועל-ידי-זה
 63 שיוסף הורד מצרימה,
 64 הצביר יוסף פר וכלכל
 65 כל הארצות משם, היינו
 66 שהפך את ארץ מצרים הנחותה
 67 והתחננה למקור של שפע לכל
 68 העולם ואדרבה דוקא
 69 מארץ מצרים באה
 70 ההשפעה לכל הארצות
 71 גם לארץ ישראל אף
 72 שמצד עצמה ארץ ישראל נעלית
 73 על מצרים.
 74 וזהו הפירוש הפנימי בכתוב
 75 ואני נתתי לך שכם אחד
 76 גו' בחרבי ובקשתי,
 77 הנאמר ליוסף דעל-ידי
 78 ירידת יוסף למצרים,
 79 שהיא ההמשכה של האור
 80 האלוקי למטה, למקום נחות
 81 כמצרים פעל על-ידי-זה
 82 שיתעלו כל הדברים התחתונים כו' שזהו ענין בחרבי
 83 ובקשתי שלפי פנימיות הדברים הכוונה היא לעבודת התפילה שהיא
 84 התקרבות לאלוקות בדרך העלאה מלמטה למעלה.
 85 וגם דעל-ידי בחינת יוסף, ההמשכה למטה במצרים פעלה
 86 גם בכל השבטים, שגם הם נתעלו וקירבו את עצמם ואת העולם

ביאור בדרך אפשר

1 לאלוקות בדרך העלאה מלמטה למעלה וכן"ל שֶהֵפַח על ההעֲלָאָה
 2 שְהוּא בְחִינַת הַשְּׁבִטִים, הוּא עַל-יְדֵי הַהִמְשָׁכָה דְתוֹרָה שְהוּא
 3 בְחִינַת יוֹסֵף וְכוּ'. וְלִכֵּן אוֹמֵר הַכּוּתוּב בַּעֲנִין זֶה עַל אַחִיךָ, וּמִיִּשְׁבַּת
 4 הַשְּׂאֵלָה שֶׁנִּשְׂאָלָה בְּתַחִילַת הַמַּאמֵר מְדוּעַ דּוּקָא בַּעֲנִין זֶה מוֹדַעַשׁ שְׂוֹסֵף אִינוּ
 5 רַק אַחַד מֵהַשְּׁבִטִים אֲלָא נִמְצָא
 6 בְּדַרְגָּה שֶׁל "עַל אַחִיךָ" וְהִינּוּ 1
 7 שְהוּא לְמַעְלָה 2
 8 מֵהַשְּׁבִטִים, וּמִכְּל־מְקוֹם 3
 9 פּוֹעֵל גַּם בְּהֵם, וְלֹא מְדוּבָר 4
 10 בַּעֲנִין שֶׁלּוֹ בִּפְרֻט שֶׁלֹּא שִׁיךְ 5
 11 אֵלֵיהֶם וּמִשׁוּם זֶה קָדָם 6
 12 לִכֵּן בְּתַחִילַת כּוּאֵם שֶׁל 7
 13 הַשְּׁבִטִים לְמַצְרִים הִגִּיהָ הֵם 8
 14 לֹא הַפִּירוּהוּ, לֹא הֵייתָה 9
 15 לְשִׁבְטִים 'הַכְרָה' בַּעֲבוּרָתוֹ 10
 16 הַרוּחָנִית שֶׁל יוֹסֵף וְהִינּוּ שְׂאֵל 11
 17 הָיוּ שְׂוֹכִים לְבַחֲנֵיהָ זֶה, 12
 18 שֶׁל בִּירוּר וְהַעֲלָאת הַגְּשָׁמִיּוֹת עַל 13
 19 יְדֵי עַבְדוֹת הַתַּפִּילָה בְּהַעֲלָאָה 14
 20 מִלְּמַטָּה לְמַעֲלָה וְעַל-יְדֵי 15
 21 עַבְדוֹת יוֹסֵף וְכוּ' פֶּעַל גַּם 16
 22 בְּהֵם בְּחִינַת בְּחִרְבֵי 17
 23 וּבְקַשְׁתֵי וְכוּ' שֶׁגַם הֵם יוֹכְלוּ 18
 24 לְעַסוֹק בַּעֲבוּדָה זוּ.
 25 וְעַל-פִּי-זֶה מוֹכֵן מֵה 19
 26 שְׂאֵמֵר יַעֲקֹב וְאֲנִי הִגִּיהָ 20
 27 נִתְתִי לָךְ גו' בְּתַחִילַת פְּרֻשַׁת 21
 28 וַיְחִי קָדָם כָּל הַבְּרָכוֹת 22
 29 שֶׁבִירַךְ אֶת הַשְּׁבִטִים הָאֵמוּרוֹת 30
 31 בְּהַמְשֵׁךְ הַפְּרֻשָׁה, דְּלִכְאוּרָה 31
 32 הָיָה לִיָּה לְמִימֵר הִיָּה לוֹ 32
 33 לֹמַר זֹאת אַחַר שְׂבִרְךָ אֶת 33
 34 הַשְּׁבִטִים, כְּשֶׁאֵמֵר לְיוֹסֵף 34
 35 לְקוֹבְרוֹ בְּאַרְצָה יִשְׂרָאֵל, 35
 36 כִּמְפֹרֶשׁ בְּתוֹרָה שֶׁ שְׂאֵז הָיָה 36
 37 צָרִיךְ לֹמַר לוֹ הַשְּׂכָר 37
 38 עַל-זֶה, וְאֲנִי הִגִּיהָ נִתְתִי 38
 39 לָךְ שְׂכָם אַחַד גו', וְלִמָּה
 40 מִיָּהָר יַעֲקֹב לֹמַר אֶת הַשְּׂכָר כַּאֲשֶׁר כָּאֵן כְּשֶׁעֲנִיין קְבוּרָתוֹ בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל נִזְכָּר לְרֵאשׁוֹנָה
 41 וְלֹא בְּדֶרֶךְ צִיּוּר אֲלָא שְׂוֹהֵי נִתְיַנַּת כַּח עַל עַבְדוֹת הַשְּׁבִטִים וְכוּ'
 42 וְלִכֵּן הַצָּרִיךְ לֹמַר וְלִהְיוֹדֵעַ לָהֶם קָדָם הַבְּרָכוֹת כּוּ' דִּהִנְתִּינִי
 43 כַּח' עַל הַעֲלִיָּה מֵהִיּוּדֵיהָ לְמַצְרַיִם הִיא עַל-יְדֵי הַהִמְשָׁכָה דְתוֹרָה
 44 דְּיִקְוָא וְהַבְּרָכוֹת הָאֵמוּרוֹת בְּהַמְשֵׁךְ הַפְּרֻשָׁה הֵם עֲנִיין אַחַר. וְעַל-יְדֵי-זֶה

ביאור בדרך אפשר

44 נִמְשָׁךְ גַּם בְּחִרְבֵי וּבְקַשְׁתֵי כְּפִשׁוּטוֹ, נִיצָחוּן גַּם בְּמַלְחָמוֹת הַגְּשָׁמִיּוֹת
 45 שְׂאֵף דְּאִיתָא מוּבָא בְּזֵהר⁵² דְּהַמְתַּפְּלֵל עַל צָרְכֵי (הַגְּשָׁמִיּים)
 46 דוּמָה לְהִנֵּי פְּלִבִין דְּחַצִּיפִין דְּאֵמְרִין חַב חַב, אוֹתָם כְּלִבִּים חֲצוּפִים
 47 (הֵם הַקְּלִיפּוֹת וְהַסְּטָרָא אַחְרָא) שְׂאוּמְרִים "תָּן, תָּן" וּמְבַקְשִׁים רַק לְצוּר עֲצֻמָּן
 48 אֲבָל כְּפִי שְׂנַפְּסָקָה
 49 הַהֲלָכָה בְּנִגְלָה⁵⁰ בַּחֲלֹק
 50 הַנִּגְלָה שְׁבַתוֹרָה, בְּהַלְכָה, הָרִי
 51 עָקַר הַתַּפְּלָה הוּא אֲמֵנָם
 52 פְּקֻשָׁת
 53 (הַגְּשָׁמִיּים). וְגו'
 54 רֵאשׁוֹנוֹת שְׁלוֹשַׁת הַבְּרָכוֹת
 55 הָרֵאשׁוֹנוֹת שֶׁל תַּפִּילַת שְׁמוֹנָה
 56 עֶשְׂרֵה שְׁהֵם סְדוּר שְׂבִחֵי
 57 שֶׁל מְקוֹם, הֵן רַק הִנְכָּה
 58 לְעַקֵּר הַתַּפְּלָה דְּבִקְשַׁת
 59 צָרְכֵי, וְגו' הָאֵחְרוֹנוֹת הֵן
 60 הוֹדָאָה וְכוּ'⁵³ תוּדָה עַל כֵּךְ
 61 שֶׁהַקְּדוּשָׁ-בִירוּךְ-הוּא מְמַלָּא אֶת
 62 הַבְּקֻשׁוֹת. וְאַחֲרֵי-כֵן זֶה
 63 הַפְּעוּלָה שֶׁל עַבְדוֹת הַתַּפִּילָה
 64 בְּהַעֲלָאת וּבִירוּר הַגְּשָׁמִיּוֹת
 65 נִמְשָׁךְ בַּעֲבוּדַת הַבְּרוּרִים
 66 דְּחִרְבֵי וְקַשְׁתֵי, דְּעַל אוֹיֵב
 67 הַרְחֵנִי הַקְּרוּב, וְהִינּוּ גִּסּוֹת
 68 הָרַע, שְׂמִגְלָה וְכוּ' וַיּוֹדְעוּ
 69 וּמִפִּירוֹ שְהוּא אוֹיֵב, עַל-
 70 זֶה מְסַפֵּיק חֶרֶב, אֲבָל עַל
 71 אוֹיֵב רְחוֹק שְהוּא
 72 הַקְּלָפָה הַדְּקָה, וְהוּא רַע
 73 הַנֶּעְעֵלָם שְׂאִינוּ יוֹדְעַ
 74 מְמַנּוּ, כִּי מֵאַחַר שְׁמִדוּבָר
 75 בְּקִלְיָפָה דְקָה וְרַע עֲדִין, יִיתְכֵן
 76 שֶׁהָאֵדָם עֲצֻמוֹ לֹא מוֹדַעַ לְקִיּוּמוֹ
 77 (כְּמִבּוּאָר בְּחַסִּידוֹת שְׂרָבִי יוֹתָן
 78 בֵּן זְכַאי אִמֵּר סִמּוֹן לְפִטְרִיתוֹ
 79 "אִינִי יוֹדַע בְּאִיּוֹ דֶּרֶךְ מוֹלִיכִין
 80 אוֹתִי", כִּי לְמִרוֹת גּוֹדֵל מַעֲלָתוֹ
 81 הַנִּפְלָאָה חֲשַׁשׁ שְׂמַא יֵשׁ בּוֹ רַע
 82 נַעֲלָם שֶׁלֹּא יוֹדַע לוֹ וְלִכֵּן לֹא תוֹקֵן) עַל-זֶה צָרִיךְ לְקַשְׁתָּה, שְׂהַחֲזִין שִׁירוּם
 83 בְּאֵמְצָעוֹת הַקֶּשֶׁת מְגִיעַ גַּם לְמַרְחֹק, וְעַל-יְדֵי-זֶה יוֹכֵל לְבָרֵךְ גַּם
 84 אֶת הָרַע הַנֶּעְעֵלָם הַרְחוֹק מִמֶּנּוּ. וְכִמּוֹ שְׂבִקְשַׁת הִגִּיהָ כָּל מֵה
 85 שְׂנִימְשִׁיךְ יִמְשׁוּךְ וַיִּמְתַּח יוֹתֵר אֶת הַמִּיתֵר לְעַצְמוֹ לְכִיּוּן הָאֵדָם עֲצֻמוֹ,
 86 יִלְךְ הַחֲזִין שִׁירוֹ לְמַרְחָק יוֹתֵר וּבְדִיּוּק יוֹתֵר, כִּי הַמְתִּיתָה שֶׁל הַקֶּשֶׁת

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 לכיוון האדם, אף שהיא בכיוון ההפוך, נותנת בחץ תוספת כוח להגיע יותר
 2 רחוק ולקלוע בדיוק למטרה על-דִרְךָ-זֶה הוא בְּרוּחָנִיּוֹת, שְׁפָל מַה
 3 שְׁהוּא בְּשִׁפְלוֹת וּבִטּוֹל יוֹתֵר, הֵינּוּ כֻלָּם שֶׁהָאָדָם מִקְטִין וּמְרַחֵק אֶת
 4 עצמו ויכול להגיע ולקָרֵב
 5 אֶת הָרַע הַנִּעְלָם יוֹתֵר וְאִם
 6 הוא בביטול גדול ביותר ביכולתו
 7 לברור גם את הרע הנעלם ביותר.
 8 וְזֶהוּ מַה שְׁלֹא-אֶחָד פֶּל
 9 הַבְּרָכוֹת לְכָל הַשְּׂבָטִים שֶׁבָּהֶם
 10 יעקב בירך כל שבט ושבט
 11 בברכה מיוחדת אָמַר יַעֲקֹב,
 12 אִישׁ אֲשֶׁר כָּבַדְתוּ בְּרַךְ
 13 אוֹתָם⁵⁴ וּפְרָשׁ רִשְׁוִי לְפִי
 14 שָׁנְתָן כו' ליהודה גבורת ארי
 15 ולבנימין חטיפתו של זאב
 16 ולנפתלי קלותו של איילה וְכֹל
 17 שְׁלֹא פָלְלָן בְּלָם בְּכָל
 18 הַבְּרָכוֹת, תְּלַמּוּד לֹמַר
 19 בְּרַךְ אוֹתָם, וְכָל הַשְּׂבָטִים נִתְבָּרְכוּ בְּכָל הַבְּרָכוֹת הֵם
 20 אוֹפְנֵי הָעֲבוּדָה דְּכָל שְׂבָט וְשְׂבָט פְּכִי שְׂצָרִיכָה לְהִיּוֹת
- עֲבוּדָתוֹ, וְהֵם י"ב דְּרָכֵי עֲבוּדָה וְכוּ', וְאַחֲרֵי-כֵן יִשְׁנֹה
 שְׁעַר הַכּוֹלֵל שְׁשִׁיף לְכָל אֶחָד
 וְאַחֲד⁵⁵, וְעַל-יְדֵי-זֶה נִזְכָּה לְבִיאַת מְשִׁיחַ צְדָקְנוּ בְּעִגְלָא
 דִּידָן.
- כנגד המידה הי"ג הנקראת תיקון "ונקה" וְעַל-יְדֵי-זֶה נִזְכָּה לְבִיאַת
 מְשִׁיחַ צְדָקְנוּ בְּעִגְלָא דִּידָן.

(54) פרשתנו מט, כח. 55) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1149. וש"נ.

אגרות קודש

ב"ה, י"ג טבת, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מצום העשירי, יהפך לששון ולשמחה בקרוב, בו כותב ע"ד לימודו עם כתת תלמידים דישיבת תומכי תמימים ב... ואשר בשביל זה כמעט לא למד כלום בשביל עצמו.

ומובנת התמ"י הכי גדולה, הכי לימוד עם כתת תלמידים שוללת אפשרית לימוד בפ"ע, ובפרט שכותב שהם צעירים, שהכנה ללימוד, אף כי מוכרחת היא לכל לימוד וכידוע מרז"ל [וכנודע מרבתינו נשיאינו ואפילו לאמירת מפטיר וכיו"ב], אבל הזמן הדרוש על הכנה מתאימה בהנ"ל, מצער היא בכמות, והלואי שילמוד כל הזמן הפנוי מלימוד עם התלמידים, בשביל עצמו.

בגוף השאלה, אם ימשיך ללימוד, הרי זה תלוי בהתוצאות: אם הצליח בתלמידיו מובן שיש להמשיך בזה, והשי"ית ינחהו בכל האמור בטוב לפניו בכל הפרטים.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

כיון שאדם קרוב אצל עצמו, מובן ג"כ, שבהערכת תוצאות הנ"ל, יסמוך על הנהלת תו"ת.

בס"ד. משיחות ש"פ ויחי, ט"ז טבת ה'תש"נ.

27 לגמר ושלמות עבודת יוסף באמירת "אלקים פקד
28 יפקוד אתכם גו"¹⁶] שייכים ל"ויחי"¹⁷, כדלקמן.

29 ב. ויש לומר הביאור בזה – ובהקדמה:
30 בטבע האדם שחיותו אינו בא במורגש¹⁸. חיות
31 הו"ע כללי למעלה מהתחלקות לפרטים, ולכן אינו בא
32 במורגש, ועאכו"כ שעצם הנפש שממנה נמשך
33 ומתפשט החיות אינה באה במורגש.

34 כלומר: כיון שמציאות האדם היא במדידה והגבלה
35 ובהתחלקות לפרטים, לכן, ההרגש שלו הוא בענין
36 המדוד ומוגבל ובא בהתחלקות, כמו הכחות פרטיים
37 שבאים במדידה והגבלה ובהתחלקות לפי-ערך אברי
38 הגוף (כח השכל במוח שבראש, כח הראי' בעין, כח
39 השמיעה באוזן, וכיו"ב), משא"כ החיות שהמשכתו
40 ככל האברים ובכל בני-האדם (כגדול כקטן) בשוה,
41 אינו בא במורגש.

42 [ואולי י"ל דוגמתו בהלכה – בברכת "שהחיינו",
43 שההודאה היא "שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה",
44 היינו, שהחיות הגיעה ובאה בזמן (ומאורע) פרטי,
45 משא"כ כללות החיות].

46 ג. עפ"ז צריך להבין בנוגע להתחלת העבודה בכל
47 יום ויום באמירת "מודה אני לפניך כו' שהחזרת בי
48 נשמתני" – הודאה על ענין החיות:

49 ההודאה להקב"ה בכל יום ויום היא לא רק על
50 הענינים הפרטיים, כמו: "פוקח עורים", "מלביש
51 ערומים" וכו', כל ברכות השחר שנתקנו על צרכי
52 האדם, כדאיתא בגמרא¹⁹ "כי פתח עיני לימא ברוך
53 פוקח עורים כו' כי לביש לימא ברוך מלביש ערומים
54 וכו'", אלא גם על כללות ענין החיות. ולא עוד, אלא
55 שההודאה היא לכל לדאש על (העיקר) ענין החיות –
56 "מודה אני לפניך כו' שהחזרת בי נשמתני", ובלשון
57 הגמרא²¹ "כד מתער אומר אלקי נשמה שנתת בי כו'
58 מודה אני לפניך כו'".

59 ומובן, שההודאה אמיתית היא לא (רק) מפני שמבין
60 הדבר בשכלו, ע"י הקדמת ההתבוננות שהקב"ה מחזיר
61 לו הנשמה לאחרית הסתלקותה מן הגוף בעת השינה

1 א. פרשת ויחי היא סיום וחותם ספר בראשית, ספר
2 ראשון¹ מחמשה חומשי תורה, ספר כללי ועיקרי –
3 "ספר הישר", "ספר אברהם יצחק ויעקב שנקראו
4 ישרים"², שבו נכלל כל סדר העבודה דבנ"י³ בהתאם
5 לעבודת האבות, "מעשה אבות סימן לבנים"⁴. ולכן,
6 בסיומו וחיתמו ("הכל הולך אחר החיתום"⁵), בפ'
7 ויחי, יש לימוד והוראה בענין כללי ועיקרי – כמודגש
8 בשמה של הפרשה: "ויחי", ענין החיים, הכלל והעיקר
9 דמציאות האדם.

10 וצריך להבין תוכן ההוראה ד"ויחי"⁶: כיון
11 ש"חיים" הוא המציאות דישראל (וארז"ל⁷ שישראל
12 נקראו חיים), והחיות שלהם היא התורה (שנקראת
13 חיים⁷), כמ"ש "כי הם חיינו ואורך ימינו"⁸ – מהי
14 ההוראה שצריך להיות "ויחי" והרי זוהי המציאות!?

15 בסגנון אחר קצת: ידוע פתגם והוראת רבינו הזקן
16 שצריכים לחיות עם הזמן, כלומר, לחיות עם פרשת
17 השבוע⁹. ומהו הפירוש דלחיות עם "ויחי"?!?

18 גם צריך להבין בנוגע לכללות הפרשה: נוסף על
19 המבואר במק"א¹⁰ בהשייכות דשם הפרשה ("ויחי")
20 עם תוכן הפרשה (שהוא ע"ד פטירת יעקב¹¹) שדוקא
21 לאחרי פטירתו של יעקב נתגלה תוכן כללות הענין
22 ד"ויחי יעקב", שחיי יעקב הם נצחיים ולאחר
23 הסתלקות הנשמה מן הגוף עי"ז ש"זרעו בחיים"¹² –
24 גם פרטי הענינים שבתוכן הפרשה [ויקרא לבנו ליוסף
25 גו"¹³, "ויקח (יוסף) את שני בניו עמו גו"¹⁴ ("כדי
26 שיברכם יעקב")¹⁴, ברכת יעקב ל"ב השבטים¹⁵, עד

(1) גם מלשון ראש. וראה גם תו"ח ויצא לב, ג: "ספר בראשית הוא נבדל במעלה ובמדריגה יותר מכל הספרים האחרים... וע"כ נק' ספר בראשית בשם ספר הישר כו'", עיי"ש. וראה לקמן ס"ז.

(2) ע"ז כה, א.

(3) ראה גם קונטרס משיחות ש"פ וישלח שנה זו ס"ג.

(4) ראה תנחומא לך לך ט. ב"ר פ"מ, ו. רמב"ן לך לך יב, ו. וראה לקו"ש חט"ו ע' 76. וש"נ.

(5) ברכות יב, א.

(6) כמודבר כמ"פ ששם הפרשה הוא גם ענין ותוכן בפ"ע, ועד"ז בנדו"ד, שנוסף על ההוראה מתוכן הפסוק "ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה", יש גם הוראה מהענין ד"ויחי" כשלעצמו.

(7) אבות דר"נ ספ"ד.

(8) נוסח ברכת אהבת עולם דתפלת ערבית – ע"פ לשון הכתוב (נצבים ל, כ) "כי הוא חייך ואורך ימך".

(9) "היום יום" ב' חשון. ובכ"מ.

(10) לקו"ש חט"ו ע' 427 ואילך.

(11) ועד לסיום וחיתום הפרשה – פטירתו של יוסף.

(12) תענית ה, ב.

(13) מז, כט.

(14) מז, א ובפרש"י.

(15) מט, א ואילך.

(16) נ, כד.

(17) כולל גם השייכות ד"ויחי" לפרשת ויגש (ובפרט להמשכה וחומתה – ההפטורה) דמינה אזלינן, וכן לפרשת (וספר) שמות שלאחרי, ובפרט שמתחילין לקרותה במנחת שבת פ' ויחי (ועד"ז התחלת הקריאה ד"ויחי" במנחת ש"פ ויגש).

(18) ראה סה"מ תשא" ס"ע 48 ואילך. ועוד. וראה לקמן הערה 22.

(19) ברכות ס, ב.

מהשכל – נמשך וחודר בפנימיות ובמורגש, היינו, לא
באופן של מקיף בלבד, אלא חודרת ונרגשת בהכחות
הפרטיים (שכל ומדות), ועד שגם הם נעשים חדורים
בהחיות הכללי ועצם הנפש²⁸.

ויש לומר, שזהו גם הפירוש "מודה אני כו'
שהחזרת בי נשמתי כו' רבה אמונתך":

נוסף על הפירוש "אמונתך" האמונה של האדם
בהקב"ה, ישנו גם הפירוש "אמונתך" האמונה
(נאמנות) של הקב"ה²⁹, "אמונתך", האמונה דהקב"ה
שהיא בלי גבול, ה"ז "רבה", שחודרת ונרגשת גם
בהכחות הפרטיים.

וענין זה מודגש גם בנוסח הברכה על החזרת
הנשמה – "נשמה שנתת בי טהורה היא אתה בראתה
כו' ואתה משמרה בקרבי כו' מודה אני לפניך כו'",
דלכאורה אינו מובן: (א) סדר הענינים, "נשמה כו'
טהורה היא" ואח"כ "אתה בראתה" – הרי קודם
ל"אתה בראתה" לא קיימת מציאות הנשמה שנאמר
עלי "נשמה כו' טהורה היא"? (ב) כפל הלשון "אתה
בראתה" – הרי כבר נאמר "אלקי כו'", ומספיק לומר
"בראתה יצרתה כו'", ולמה צריך לחזור בכל דרגא
"אתה"?

וידוע הביאור בזה³⁰ – ש"נשמה כו' טהורה היא"
קאי על הנשמה כמו שהיא למעלה, בעולם האצילות,
ו"בראתה יצרתה ונפתחה" קאי על ירידת הנשמה
למטה, בעולמות בריאה ("בראתה") יצירה ("יצרתה")
עשי ("נפתחה"), ועז"נ "אתה בראתה", שכדי שתהי'
ירידת הנשמה למטה, לעולם הבריאה, באופן של
בריאה מאין ליש³¹, יש צורך בהמשכה מדרגא
שלמעלה מבחי' "טהורה היא" – "אתה בראתה",
ועד"ז בשביל הירידה למטה יותר, בעולם היצירה
והעשי' – "אתה יצרתה אתה נפתחה", עד
להתלבשותה בגוף הגשמי³², שעז"נ "ואתה משמרה
בקרבי".

(28) להעיר גם מתור"ח פרשתנו קד, א: "באדם התחתון כשמרגיש
את עצמו בכלל אי אפשר שירגיש בפרט, אע"פ שהפרט יצא מן הכלל,
ואם באה מחשבה בפרט באבר אחד, לא יהי' אז הרגשה הכללית,
שא"א להיות מחשבה כללית ופרטית כאחת ממש, אבל . . . לגבי
עצמות אא"ס . . . יכול להיות דבר והיפוכו . . . כלל עם הפרט שניהם
שוין כו'".

(29) "וכמו שאמרו חדשים לבקרים רבה אמונתך, בשר ודם מפקיד
פקדון אצל חבירו והוא מחזירו בלוי ומקולקל, וכל אדם מפקיד
נשמתו אצל הקב"ה לעת ערב עיפה והוא מחזירו לו חדשה ורגועה"
(טואר"ח ושו"ע אדה"ז סמ"ו (ס"ו)).

(30) ראה לקר"ת שבהערה 24. ובכ"מ.

(31) ראה רמב"ן ר"פ בראשית.

(32) שע"ז יש לה שייכות עם עניני עוה"ז הגשמי, ועד לכל העולם

1 [ובפרט ע"פ תורת הבעש"ט²⁰ ע"ד חידוש ההתהוות
2 בכל רגע מאין ואפס ממש], אלא (גם) מפני שמרגיש
3 הדבר²¹, היינו, שענין החיות ("שהחזרת בי נשמתי")
4 הוא באופן שבא במורגש²².

5 וחידוש גדול יותר – שההודאה היא לא רק על
6 התפשטות החיות מהנפש להחיות הגוף, אלא גם על
7 עצם הנשמה – "שהחזרת בי נשמתי", דקאי על עצם
8 הנשמה, "חלק אלקה ממעל ממש"²³, וכמודגש בנוסח
9 הברכה על החזרת הנשמה בכרכות השחר (לאחרי
10 נט"י): "אלקי נשמה שנתת בי טהורה היא", דקאי על
11 הנשמה כפי שהיא בעולם האצילות²⁴, ונשמה זו
12 ("טהורה היא") – "נתת בי" ("החזרת בי נשמתי"),
13 ועל זה מודים להקב"ה ("מודה אני לפניך") "ברוך
14 אתה ה' המחזיר נשמות כו'", היינו, ש(גם) הנשמה
15 עצמה (לא רק החיות המתפשטת ממנה) באה במורגש.

16 ולכאורה, ה"ז היפך טבע האדם שאפילו החיות
17 הו"ע כללי שאינו בא במורגש, ועאכו"כ הנשמה
18 עצמה, כנ"ל.

19 ד. ויש לומר הביאור בזה:

20 מצד גדרי האדם והבריאה, כולל גדרי הנשמה,
21 שגם בהיותה למעלה (בבחינת "טהורה היא") ה"ה
22 בצירור מסויים – החיות הו"ע כללי שאינו בא
23 במורגש; אבל כיון שחיבור הנשמה בגוף הוא כח
24 המפליא לעשות²⁵, כח העצמות²⁶, הרי, להיותו למעלה
25 ממדידה והגבלה לגמרי, נעשה על ידו חיבור הנשמה
26 בגוף באופן שהחיות הכללי ועד לעצם הנפש –
27 שבנוגע ליהודי ("נשמתי" דייקא²⁷) הו"ע שלמעלה

(20) הובאה בשעיה"א בתחלתו.

(21) ובפרט בנדוד"ד, שאמירת "מודה אני" היא תיכף ומיד כשניעור
משנתו, לפני ההתבוננות בשכלו.

(22) בסה"מ תש"א שם, מבאר, ש"במה שהוא עצמו ומהותו אינו
שייך ענין ההרגש, ולהיות כי החיים הם מהות עצמו אינו שייך בזה
ענין הרגש החיות כו'". אבל, המדובר שם אודות שלילת החסרון
שבענין ההרגש, "ההרגש כמו הרגש דבר זולתו", "שהמרגיש ומה
שהוא מרגיש הם שני ענינים", שהרגש כזה אינו שייך בענין החיים
("ההרגש כמו הרגש זולתו בענין החיים זוהי הוראה על החולי
והחלישות"), והמדובר כאן הוא אודות המעלה שבענין ההרגש –
שאינן זה דבר שלמעלה ממנו שאינו נרגש בו, אלא, עם היותו למעלה
מציור והתחלקות דאברי הגוף, ה"ה נרגש בו.

(23) תניא רפ"ב.

(24) ובפרטיות יותר – בבחי' טהירו תתאה, ועד לבחי' טהירו
עילאה (ראה לקר"ת בחוקותי מו, סע"ד ואילך. ר"פ דברים. ובכ"מ).

(25) ראה רמ"א או"ח ס"ו סוס"א.

(26) ראה גם אוה"ת (כרך ו') ריש פרשתנו (ע' תתשטז): כדי
להיות ירידת הנשמה בגוף שהוא ירידה בדילוג הערך . . . מאד וחיבור
שני הפכים ממש ע"כ גם הכח האלקי המחרם הוא ג"כ מבחי' כח
וגבורה עליונה כו'. ובהמשך הענין שם: דילוג וגילוי מן העולם
העצמות הוא הנק' בחי' כח וגבורה כו'.

(27) ראה קונטרס ענינה של תורת החסידות סי"ב.

כרחך אתה חי", ה"ז נעשה באופן ש"רצתה לעשות 31
 רצון קונה", "רצתה" מלשון רצון⁴⁰, וגם מלשון 32
 מרוצה⁴¹ (ע"ד "הוי רץ למצוה"⁴²). 33
 "מצרים" – מיצר וגבול למעלותא, כלומר, אע"פ 34
 שהחיות מצד עצמו הוא בלתי מוגבל, מ"מ, אינו 35
 מבטל מציאות האדם, אלא נמשך ומתלבש בפנימיותו 36
 ונרגש בו, ובלשון הקבלה והחסידות – באופן של 37
 "תיקון", אורות בכלים. 38
 "שבע עשרה שנה" – "טוב" בגימטריא "שבע 39
 עשרה"⁴³, שמדגיש שההמשכה וההתלבשות 40
 בפנימיותו היא באופן שנרגש הטוב שבדבר⁴⁴. 41
 וההוראה מזה – שעצם ומקור החיות דהנשמה, 42
 שמתבטא בעבודה בענין האמונה, צריך להיות באופן 43
 שנמשך וחודר בפנימיות בכחות הפרטיים, כמודגש 44
 בהתחלת העבודה בכל יום באמירת "מודה אני לפניך 45
 כו' שהחזרת בי נשמתי כו' רבה אמונתך", ההודאה על 46
 עצם ומקור החיות, ובאופן שחודר ונמשך גם בכל 47
 הענינים הפרטיים דברכות השחר, הכוללים כל צרכי 48
 האדם במשך כל היום⁴⁵. 49

(39) אבות ספ"ד.

(40) ולכן "מודה אני", שנרגש שזהו"ע טוב (ולא "על כרחך").
 ויש לומר, שהענין ד"על כרחך" הוא מצד הנשמה כשלעצמה,
 שבשבילה ה"ז ירידה, אבל, מצד גילוי כח העצמות ("אתה") לחבר
 הנשמה בהגוף, ה"ז באופן ד"מודה אני לפניך" ("לפניך" דייקא), כיון
 שדוקא ע"י הירידה למטה (בכח העצמות) מתעלה הנשמה לדרגה
 נעלית יותר – שמתגלה בה כח העצמות. ובעומק יותר – שמצד גילוי
 כח העצמות כל חפצה ורצונה אינו אלא לקיים רצונו של הקב"ה –
 "רצתה לעשות רצון קונה" (ולא בגלל שעי"ז תעלה לדרגה נעלית
 יותר).

(41) ראה פי" מת"כ ומהר"ו לבר"ר שם. תו"א בראשית א, סע"ג.
 (42) אבות פ"ד מ"ב.
 (43) ויתירה מזה – לא רק "טוב", הגימטריא ד"שבע עשרה"
 (שגימטריא מורה על ההעלם כו'), אלא "שבע עשרה" בגילוי, עם כל
 פרטי התיבות והאותיות (לא רק התיבה "י"ז").
 (44) להעיר גם מהשייכות להקביעות דיום הש"ק בימי החודש –
 בט"ז טבת, שבו נעשית השלימות דערב שבת (דיאכלנו בשבת), ט"ו
 טבת, השלימות דחודש טבת, "ירח שהגוף נהנה מן הגוף" (מגילה יג,
 א), שרומז גם שהגוף דלמטה נהנה מהגוף דלמעלה, העצמות דאלקות
 (ראה לקו"ש ט"ו ע' 382 ואילך), היינו, שהעצמות דאלקות ("ויחי")
 – נמשך ומתגלה בהגוף באופן שחודר בפנימיותו עד להרגש של
 תנאה; וממנו מתברר יום הראשון (מוצאי שבת), טו"ב טבת*, ויום
 השני, ח"י טבת.

(* נוסף לכך שב"טבת" עצמו ישנם האותיות "טב" (ראה קונטרס
 משיחות ש"פ ויחי תשמ"ט ס"ה).

(45) ובפרט ע"י ההתבוננות בענין חידוש ההתהוות בכל רגע כפי
 ש"פ"י"י הבעש"ט" (כנ"ל ס"ג).

(* להעיר ש"פ"י"י הבעש"ט" כולל ב' ענינים: (א) הפירוש, (ב)
 "פירש" מלשון פאנאנדרערגשפרייט – ע"ד ודבוגמת עצם החיות
 ("שהחזרת בי נשמתי") והמשכתו בפרטיות (ברכות השחר וברכות כל
 היום). – ולהעיר גם מפתגם כ"ק אדני"ע שה"נקודה" (שאחרי תיבת
 "בחמלה") שב"מודה אני" צריכים למושטה (פאנאנדרערגשפרייט) על
 כל היום (ראה קונטרס ענינה של תורת החסידות ס"ט).

וכיון ש"אתה בראתה", היינו, שירידתה למטה 1
 להתלבש בגוף היא מ"אתה" (העצמות), ולא עוד, אלא 2
 שגם בהיותה למטה "אתה משמרה בקרבי" – הרי מצד 3
 העצמות, נעשה "החזרת בי נשמתי", "נשמה שנתת בי 4
 (כמו ש)טהורה היא", באופן שנרגשת בפנימיותו, עד 5
 לרגש של הודאה – "מודה אני לפניך". 6

ה. עפ"ז יש לבאר גם תוכן הענין וההוראה 7
 ד"ויחי": 8

"ויחי" – הוא עצם החיות, היינו, לא רק החיות 9
 המתפשט מהנשמה, אלא גם חיות הנשמה עצמה³³, 10
 ועד למקור החיות, "מחי" חיים³⁴ – "ה' אלקים אמת 11
 הוא אלקים חיים"³⁵; וביחד עם זה, נמשך ומתפשט 12
 עד לחיים גשמיים כפשוטם, נשמות בגופים, "ויחי" 13
 כפשוטו³⁶. 14

וזוהו גם הקשר והשייכות דהפרשיות ויחי ושמות 15
 (שמתחילין לקרות במנחה) – להמשיך הדרגה 16
 ד"ויחי", עצם ומקור החיות, בהדרגה ד"שמות", דקאי 17
 על הנשמה כפי שירדה למטה, שהרי ענין ה"שמות" 18
 אינו שייך בהנשמה כפי שהיא למעלה, שאין לה שם, 19
 כי אם, לאחר ירידתה למטה דוקא, ואעפ"כ, גם 20
 בהיותה למטה, בדרגה ד"שמות", נמשך ומתגלה בה 21
 עצם ומקור החיות, "ויחי". 22

וענין זה מבואר בפרטיות יותר בהמשך הכתוב – 23
 "ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה": 24

"יעקב" – אותיות יו"ד עקב³⁷, שמורה על הירידה 25
 וההמשכה דהנשמה, בחי' יו"ד (חכמה), עד לבחי' 26
 היותר תחתונה, עקב שברגל. 27

"בארץ" – ע"פ מרז"ל³⁸ "למה נקרא שמה ארץ 28
 שרצתה לעשות רצון קונה", כלומר, אע"פ שירדה 29
 מאיגרא רמה לבירא עמיקתא, ועד שאמרו חז"ל³⁹ "על 30

– שהרי "כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם" (סנהדרין
 לו, סע"א).

(33) כולל גם כפי שהיא למעלה מהתלבשות בגוף, כמודגש בכך
 ש"ויחי" הוא השם דכללות הפרשה שבה מדובר אודות פטירת יעקב
 (כנ"ל ס"א).

(34) יומא ע"א, א. וראה סה"מ תש"י ע' 44.

(35) ירמ"י יו"ד, יו"ד.

(36) ועד לחיים נצחיים שהם חיים אמיתיים שאין להם הפסק.
 ולהעיר גם מהשייכות ליעקב – שמדתו מדת האמת, כמ"ש (מיכה
 בסופו) "תתן אמת ליעקב", ולכן אמרו חז"ל (תענית ה, ב – הובא
 בפרש"י פירושנו מט, לג) "יעקב אבינו לא מת*", "נדמה להם שמת
 אבל חי היי" (פרש"י תענית שם) – כי, מדת האמת נמשכת וחודרת
 למטה, ועד בגשמיות ממש.

(וראה תורת לוי"צ (לתענית שם (ס"ע ז)) ש"אמת ליעקב" הוא
 תיבות "יעקב לא מת".

(37) ראה תו"א ר"פ ויצא. ובכ"מ.

(38) בר"פ פ"ה, ח.

29 ז. עפ"ז יש לבאר גם הטעם שהסיום וחזרתם דספר
30 בראשית, ספר הישר, הוא בפ' ויחי:
31 המעלה⁵³ דספר הראשון (בראשית) יותר מכל ד'
32 הספרים ועד שהוא לבדו נקרא ספר הישר, אע"פ שלא
33 נתגלה בו רצון העליון שבמצוות כמו בשאר ספרים⁵⁴
34 – "להיותו בחי' מקור ושרש העליון לכל המצוות
35 שנכתבו בספרים האחרים . . . ע"כ נק' ספר הישר . . .
36 להיותו בקו האמצעי שהוא למעלה עדיין מהתחלקות
37 נטיות קוין לימין ושמאל . . . כל המצוות שבספרים
38 האחרים . . . שהן באים בבחי' התחלקות קוין לימין
39 ושמאל . . . רמ"ח מ"ע בבחי' החסדים דימין וש"ס"ה
40 ל"ת בקו השמאל . . . וכל ספר בראשית הוא למעלה
41 עדיין במקור הראשון שמשם נמשך כל המשכה
42 והתפשטות דקוין כו".
43 ועד"ז בעבודה – שספר בראשית הוא "סיפור ג'
44 האבות . . . פרטי מעשיהם וקורותם ואשר דבר ה'
45 עמהם . . . שהוא הכל בבחי' האצילות . . . האבות שנק'
46 מרכבה באצילות ממש", ולאח"ז מתחילה הירידה
47 למטה, "להביא מן ההעלם דאצילות לגילוי למטה,
48 שהן תומ"צ שניתנו למטה . . . כמ"ש בכל הספרים
49 האחרים, וא"כ ספר בראשית מקור ושרש כללי לכל
50 הספרים האחרים שממנו נמשכו כו".
51 ולכן מסיימים ספר בראשית בפ' ויחי – נתינת-כח
52 וחיוזוק (כמודגש בהכרזה "חזק חזק ונתחזק" בסיום
53 הפרשה והספר⁵⁵) לעבודה למטה ע"י ההמשכה
54 והגילוי ממקור ושורש התורה, כמודגש ב"ויחי", עצם
55 ומקור החיות דתורה וישראל, שעל ידו יחדור החיות
56 הכללי עד לעצם החיות דתורה וישראל בפנימיות
57 ובמורגש גם בירידתם למטה.
58 ח. ויש להוסיף, שכהנ"ל מרומז גם בתוכן פרטי
59 הענינים שבפ' ויחי:
60 נוסף על הסיפור אודות יעקב ("ויחי יעקב") –
61 מסופר בפרשה גם אודות השבטים, ברכת יעקב ליי"ב
62 השבטים, "איש אשר כברכתו ברוך אותם"⁵⁶, וגם
63 (ובמיוחד) אודות יוסף (נוסף על ברכת יעקב ליוסף
64 יחד עם שאר השבטים), הן בהתחלת הפרשה –
65 "ויקרא לבנו ליוסף גו' ויקח את שני בניו עמו את
66 מנשה ואת אפרים וגו'", שבזה מודגשת מעלת יוסף

1 ו. ודוגמתו בהחיות דישראל בתורה – "לחיות" עם
2 (פרשת השבוע) "ויחי":
3 התורה היא "חיינו ואורך ימינו" – חיות כללי,
4 שמצד עצמו אינו בא בפנימיות ובמורגש, כי אם,
5 לאחרי שבאה בבחינת חיות פרטי, ענין פרטי בתורה
6 שעוסק בו באותה שעה, ובפרט ענין שהזמן גרמא,
7 כולל גם פרשת השבוע, שאז ניכרת ומורגשת חיותו
8 בהענין הפרטי שבתורה השייך במיוחד לזמן זה
9 (כתוכן ההוראה "לחיות עם הזמן", לחיות עם פרשת
10 השבוע).
11 וחדוש מיוחד בפ' ויחי (וממנו נמשך בכל התורה)
12 – הוראה ונתינת-כח "לחיות עם ויחי", שנוסף על
13 החיות בהענין הפרטי שבתורה, צ"ל וישנו גם החיות
14 עם כללות ענין התורה, "חיינו ואורך ימינו", כי, עי"ז
15 שנמשך ומתגלה בתורה בחי' האלקות שלמעלה
16 מהתורה, ה"ז באופן שלמעלה ממדידה והגבלה, שגם
17 החיות הכללי (ועד לעצם התורה) נמשך בפנימיות
18 ובמורגש, ועד שהחיות בהענין הפרטי שבתורה חדורה
19 בהחיות הכללי שבתורה⁴⁶.
20 וכיון ש"אסתכל באורייתא וברא עלמא"⁴⁷ – נמשך
21 זה מהתורה בעולם, היינו, שע"י עבודתם של ישראל
22 בעולם מגלים בו חיותו האמיתית, שניכר ב"כל
23 הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם" ש"לא נמצאו
24 אלא מאמתת המצאו"⁴⁸, כפי שיתגלה בפועל ממש
25 "באותו הזמן" (בימות המשיח) שיקויים היעוד⁴⁹ "כי
26 מלאה הארץ דעה את ה' (תורה) כמים⁵⁰ לים מכסים"
27 (כמ"ש הרמב"ם⁵¹ בהתחלת וסיום ספר "משנה תורה"
28 ש"מקבץ לתורה שבעל פה כולה"⁵²).

46 ועי"ז נעשה גם הענין הפרטי שבתורה באופן שהשפעתו
בפועל ובגילוי* היא (לא רק למשך זמן מוגבל, אלא) במשך כל ימי
חיי.

ויש לומר, שזהו גם הפירוש ד"חיינו ואורך ימינו" – ע"ד הפירוש
במארו"ל (ראה קידושין לט, ב. וש"נ) "ליום שכולו ארוך", שגם
בתחלתו הוא ארוך (תו"א תולדות יח, סע"ד. ובכ"מ) – שכל ענין
פרטי הוא באופן שגם בתחלתו הוא ארוך, שפעולתו היא על משך כל
ימי חייו.

* נוסף לכך ש"יחוד זה למעלה הוא נצחי לעולם ועד" (תניא
ספכ"ה).

47 זהר ח"א קלד, סע"א. ח"ב קסא, רע"ב. ח"ג קעח, א.
48 ובלשון הכתוב בהתחלת ספר בראשית (נעוץ סופן בתחלתן)
– "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", "את השמים לרבות
תולדותיהם ואת הארץ לרבות תולדותיה" (בראשית א, א, ובפרש"י
שם, יד).

49 ישע"י יא, ט.

50 "אין מים אלא תורה" (ב"ק יז, א. וש"נ).

51 להעיר שמיום הש"ק זה מתברך כ"ף טבת – יום ההילולא של
הרמב"ם ז"ל.

52 כמ"ש בהקדמה לספרו.

53 בהבא לקמן – ראה תו"ח ויצא שבעה ע"א. וראה גם אוה"ת

(כרך ה') פרשתנו ע' תתקצ"ה, א.

54 ואפילו בנוגע להמצוות שנוכרו בספר בראשית – קיומם בגלל
הציווי במתן-תורה (פיהמ"ש להרמב"ם חולין ספ"ז), אודותיו מדובר
בספר שמות.

55 ראה לקו"ש כ"ה ע' 474. וש"נ.

56 מט, כח.

ט. וענין זה מודגש ביותר בפרטי הענינים אודות
 30 יוסף⁶² – הן בהתחלת הפרשה, "ויקח את שני בניו
 31 עמו את מנשה ואת אפרים" כדי שיברכם יעקב
 32 (כמסופר כל פרטי הענינים בזה), והן בסיום הפרשה,
 33 גמר ושלימות עבודתו של יוסף:
 34 אפרים ומנשה כוללים את כל בני⁶³, כמובן ממ"ש⁶³
 35 "בך יברך ישראל לאמר ישימך אלקים כאפרים
 36 וכמנשה".
 37
 38 [ויש לומר, שמרומז גם בכתוב "אפרים ומנשה
 39 כראובן ושמעון יהיו לי" – כידוע⁶⁴ שראובן (ע"ש
 40 ראה ה'65) הוא בחי' ראי', ושמעון (ע"ש שמע ה'66)
 41 הוא בחי' שמיעה, דכללות העבודה דבני' נחלקת
 42 בכללות לב' הבחינות דראי' ושמיעה, וי"ל שהם
 43 בדוגמת החיות הכללי (כלל) והכחות הפרטיים (פרט)
 44 שמתגלים בירידת הנשמה למטה (בבחינת "שמות"),
 45 כידוע⁶⁷ החילוק שבין ראי' לשמיעה, שבראי' תופסים
 46 הכלל, ובשמיעה תופסים כל פרט ופרט בפ"ע⁶⁸].
 47 ובפרטיות יותר, רומזים אפרים ומנשה על עבודת
 48 בני' בזמן הגלות – מנשה, ע"ש "נשני אלקים את כל
 49 עמלי⁶⁹", ואפרים, ע"ש "הפרני אלקים בארץ עניי⁷⁰
 50 – ע"ד ובדוגמת ב' האופנים הכללים בגלות, מצרים
 51 ("נשני אלקים את כל עמלי") ואשור⁷¹ ("הפרני אלקים
 52 בארץ עניי").

1 לגבי שאר השבטים, ועד כדי כך, ש"שני בניך גו'
 2 אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי"⁵⁷, והן בסיום
 3 הפרשה, "אנכי אכלכל אתכם ואת טפכם"⁵⁸, "ויחי
 4 יוסף מאה ועשר שנים"⁵⁹, "ויאמר יוסף אל אחיו גו'
 5 ואלקים פקד יפקוד אתכם והעלה אתכם מן הארץ
 6 הזאת אל הארץ אשר נשבע לאברהם ליצחק
 7 וליעקב"¹⁶.

8 ומבואר בדרושי חסידות⁶⁰ החילוק שבין יעקב ובין
 9 יוסף ובין השבטים – שיעקב הוא בחי' האצילות
 10 (שהאבות הם מרכבה עילאה דעולם האצילות),
 11 והשבטים הם בחי' בריאה (מרכבה תתאה דעולם
 12 הבריאה), והחיבור שביניהם (המשכת אצילות לבי"ע)
 13 הוא ע"י יוסף, דכיון ששרשו למעלה גם מבחי'
 14 אצילות, לכן, בכחו וביכלתו לפעול ההמשכה והחיבור
 15 דאצילות (יעקב) עם בי"ע (שבטים).

16 ועפ"ז י"ל, שפרטי הענינים דפ' ויחי (אודות יעקב,
 17 השבטים ויוסף) שייכים לתוכן הכללי ד"ויחי"
 18 (המשכת החיות הכללי עד לעצם החיות בפנימיות
 19 ובמורגש למטה) – כי:

20 יעקב, בחי' האצילות – הוא בדוגמת עצם הנשמה
 21 כמו שהיא למעלה ("טהורה היא"); י"ב השבטים,
 22 בחי' הבריאה – הם בדוגמת הנשמה כמו שיורדת
 23 למטה (שאו נעשה גילוי והמשכת החיות הכללי
 24 והכחות הפרטיים); ויוסף, שמחבר אצילות ובי"ע ע"י
 25 המשכה שלמעלה מאצילות – הוא בדוגמת חיבור
 26 הנשמה בגוף בכח העצמות ("אתה"), שעל ידו יהי'
 27 גילוי עצם החיות דהנשמה ועצם החיות דתורה ("ויחי
 28 יעקב") בפנימיות ובמורגש גם כאשר בני' נמצאים
 29 למטה, במקום ובזמן הגלות⁶¹.

(אוה"ת (כרך ו') פרשתנו תשכג, א. וראה גם שם (כרך ה') תתקצד, ב ואילך).

(* וראה לקוטי לוי"צ לזח"א ס"ע קמה.

** ולכן נקראים "אחרנין" – "לפי ששם בבי"ע יש קליפות והבידור הוא . . . לאהפכא חשוכא לנהורא, א"כ מבחי' אחר נהפך לאלקות, עדמ"ש יוסף לי ה' בן אחר שנתברר מבחי' אחר להיות בחי' בן כו" (אוה"ת שם). ויש לומר, שעפ"ז נעשה כן גם אצל יעקב, כפי שמצינו שבבואו למצרים (בי"ז שנין אחרנין) פעל יעקב גם בפרעה – ויברך יעקב את פרעה (ויגש מז, ז"ו ד').

(62 ראה גם תו"ח ויצא שם: "האריך בסיפור דיוסף יותר מהכלל, כפ' וישב מקץ ויגש עד סוף פ' ויחי כו").

(63 מת, כ.

(64 תו"א ריש פרשתנו. ובכ"מ.

(65 ויצא כט, לב.

(66 שם, לג.

(67 ראה אוה"ת בראשית (כרך ו') תתרחל, ב ואילך. ועוד.

(68 להעיר, שבחוש הראי' התחברות נפש האדם עם הדבר הנראה היא באופן נבדל מן האדם שאינו נכנס בפנימיותו, משא"כ בשמיעה שנכנס ונגרש בפנימיות ממש; ולאידך, אינה דומה שמיעה לראי', כיון שראי' דוקא פועלת שנמשך להדבר בכל עצמותו (ראה סה"מ תרס"ב ע' רמב ואילך) – ע"ד ובדוגמת החילוק שבין חיות כללי לכחות פרטיים, שכחות פרטיים הם בפנימיות ובמורגש, משא"כ החיות הכללי שאינו במורגש; ולאידך, הסיבה לכך שהחיות הכללי אינו במורגש היא בגלל שהחיים הם מהות עצמו, כנ"ל הערה (22).

(69 מקץ מא, נא.

(70 שם, נב.

(71 ראה לקו"ת דרושי ר"ה ס, א. ובכ"מ.

(57 שם, ה.

(58 נ, כא.

(59 שם, כב.

(60 ראה תו"א פרשתנו (בהוספות) קב, א ואילך. תו"ח שם קא, ד ואילך. ביאורה"ז פרשתנו לאדאמ"צ (ל, סע"א ואילך) ולהצ"צ (ע' קסט ואילך). אוה"ת פרשתנו (שפה, ב ואילך. כרך ה תתקצד, א ואילך. כרך ו תתשכב, ב ואילך). ועוד.

(61 ועפ"ז יומתק שעיקר ושלמות הענין ד"ויחי יעקב" נעשה ע"י יוסף – כדאייתא בוהר (פרשתנו רטז, ב) "בזמנא דאתפרש יוסף מיני' מה כתיב ויוסף בן שבע עשרה שנה כו', והוה בכי כל יומיו לאינון שבע עשרה שנה דיוסף, מאי קא אתיבו לי, ויוסף ישית ידו, הא לך שבע עשרה שנין אחרנין בענוגין ותפנוקין והנאות וכסופין*, הה"ד ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה" – כי, "אלה תולדות יעקב יוסף", לפי שע"י יוסף נעשית ההמשכה מאצילות (יעקב) לבי"ע, וענין זה נעשה בעיקר בי"ז שנה אחרנין, עליהם נאמר "ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה", "ארץ מצרים הוא מלשון מיצרים וגבולים . . . שהוא בחי' בי"ע** . . . להיות התקשרות והמשכה מאצ' לבי"ע . . . ע"י יוסף, וזה הוא נח"ר וטוב יותר ליעקב כי זהו תכלית הכוונה"

1 וזהו התוכן ד"ויקח את שני בניו עמו את מנשה
2 ואת אפרים" כדי שיברכם יעקב – שיוסף פועל
3 ההמשכה⁷² דיעקב באפרים ומנשה (כללות בני"), שגם
4 בירידתם למטה ובזמן הגלות, יהיו במעמד ומצב
5 ד"ויחי (יעקב⁷³)".

6 ויש לומר, שפעולתו של יוסף להמשיך מיעקב
7 בכללות בני"י כפי שנחלקים לב' הסוגים דאפרים
8 ומנשה, היא הכנה והקדמה⁷⁴ לברכת יעקב לבניו אח"כ
9 – ההמשכה לכל בני"י כפי שנחלקים בפרטיות לי"ב
10 שבטים, היינו, שגם לאחר ירידתם למטה באופן של
11 התחלקות לי"ב שבטים⁷⁵, יהיו חזורים בהכלל ד"ויחי
12 יעקב", שיומשך הכלל ויתגלה בפנימיות ובמורגש.

13 ועד"ז בסיום הפרשה, "ויאמר אליהם יוסף אל
14 תיראו גו' אנכי אכלכל אתכם ואת טפכם וגו'", ויתירה
15 מזה, "אלקים פקד יפקוד אתכם והעלה אתכם מן
16 הארץ הזאת אל הארץ אשר נשבע לאברהם ליצחק
17 וליעקב" – הנתינת כח דיוסף לכל השבטים, כללות
18 בני"י, לעבודתם בארץ מצרים, זמן ומצב הגלות⁷⁶,
19 כמודגש בהמשך הקריאה (בזמן המנחה) בפ' שמות:
20 "ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה גו' ראובן
21 שמעון גו'⁷⁷", "ראובן ושמעון נחתין"⁷⁸, ירידת
22 הגלות⁷⁹, שגם אז יהיו במעמד ומצב ד"ויחי יעקב".

23 ועפ"ז יש לבאר קשר והמשך הפרשיות ויגש ויחי
24 ושמות: ויגש – החיבור והאחדות דכל השבטים ע"י

(72) שזרוע הברכה – מלשון המשכה (תו"א מקץ לו, ג. לקו"ת ראה יט, רע"א. ובכ"מ).

(73) דקאי על כל בני"י, שנקראים "ישראל", ע"ש יעקב. ולהעיר, שנשמנו של יעקב "כלולה מכל הנשמות שבישראל מעולם ועד עולם" (אגה"ק ס"ז).

(74) ועפ"ז יומתק שיעקב ברך את אפרים ומנשה (בניו של יוסף) לפני שברך את בניו.

(75) להעיר, שההתחלקות לי"ב היא בעולם הבריאה (י"ב בקר, י"ב גבולי אלכסון), משא"כ באצילות ההתחלקות* היא לד' מדות**, ד' קני המנורה.

(* נוסף לכך שהתחלקות זו אינה דומה להתחלקות העולם הבריאה, כיון שאצילות הוא עולם האחדות.

** ראה גם אוה"ת (כרך ו') פרשתנו תשיט, סע"ב ואילך, בפירוש הכתוב "ויהיו ימי יעקב שני חייו שבע שנים וארבעים ומאת שנה" – ש"שני חייו היינו מקור חייו הם ז' שנים לבר", ד' המדות דאצילות, "ויהיו הם ק"מ שנה", "ז' וז' שהם בחי' שבעה ושבעה מוצקות לנרות. . יו"ד פעמים ארבע עשרה (ז' וז') הם ק"מ שנה".

(76) ראה גם תו"ח פרשתנו קה, ד: "ובכ"ז יובן מ"ש אסף על זמן הגלות רועה ישראל האזינה נוהג כצאן יוסף כו", עיי"ש.

(77) ר"פ שמות.

(78) ויק"ר פל"ב, ה. וש"נ.

(79) נוסף על הגלות דירידת הנשמה למטה – שאז נקראת בשם, "שמות" (כנ"ל ס"ה).

25 הגילוי דיוסף להשבטים, וכמודגש בהפטורה⁸⁰ "הנה
26 אני לוקח את עץ יוסף גו' ושבטי ישראל חבריו ונתתי
27 אותם עליו את עץ יהודה ועשיתים לעץ אחד והיו אחד
28 ביד"י"⁸¹ (כמשנת"ל בארוכה⁸²); "ויחי" – פעולתו של
29 יוסף להמשיך הענין ד"ויחי יעקב" בכל בני"י גם
30 בירידתם למטה ובזמן הגלות; ו"שמות" – העבודה
31 בפועל בזמן הגלות, "ראובן ושמעון נחתין", אשר,
32 הכוונה בזה כדי שיהי' "ראובן ושמעון נחתין", כדברי
33 יוסף "ואלקים פקד יפקוד אתכם והעלה אתכם גו'",
34 עד לעלי' דגאולה האמיתית והשלימה.

י. וההוראה בנוגע למעשה בפועל – המעשה הוא

העיקר⁸³:

37 בעמדנו בשבת פ' ויחי, שבת חזק, שמסיימים ספר
38 הראשון שבתורה, ספר הישר – צריך כאו"א מישראל
39 לחזק את עצמו ובני ביתו וכל הנמצאים בסביבתו,
40 "חזק" ⁸⁴ חזק ונתחזק"⁸⁵, בכל עניני יהדות, תורה
41 ומצוותי', באופן שיהי' ניכר ומורגש ש"חי" בחיים
42 אמיתיים, "ויחי" לאמיתתו, החיות הפרטי והכללי (עד
43 לעצם החיות) דישראל ודתורה, כפי שנמשך וחודר
44 בכל הפרטים ופרטי פרטיים דחיי היום-יום.

45 וכדאי לקשר זה עם התוועדות מיוחדת (בהוספה
46 על ההתוועדות שבכל שבת, "להקהיל קהילות בכל
47 שבת ושבת"⁸⁶) – כהמנהג בכו"כ קהילות קדושות
48 בישראל שבשבת חזק מכינים הגבאים "קידושא רבא",
49 ובודאי יחזקו ויחדשו מנהג זה בכל המקומות – שבה
50 יוסיפו באמירת דברי תורה (וגם קבלת החלטות טובות
51 להוסיף בלימוד התורה ובקיום המצוות בהידור),
52 ויוסיפו בהשמחה דגמרה של תורה (סיום ספר שלם
53 בתורה, ע"ד השמחה שעושים לגמרה של התורה כולה
54 בשמח"ת⁸⁷), אשר, ההתוועדות דכו"כ מישראל יחדיו
55 בשמחה של תורה מדגישה עוד יותר את החיות הכללי

(80) יחזקאל לו, יט.

(81) אלא שלעת"ל יהי' יהודה למעלה מיוסף, היינו, ש"בזמן הגלות בחי' יוסף גבוה מאד נעלה במדרגה ליתן כח ועוז. . למחי' כו' לשום לכם שארית כו'. . ולהחיות לכם לפליטה גדולה. . שמזה יגדל. . משיח שיהי' אז למעלה מיוסף הרבה. . גם זה מכחו (של יוסף) בא אע"פ שיהי' משיח בן דוד למעלה ממנו" (תו"ח שם קו, א).

(82) קונטרס משיחות ש"פ ויגש.

(83) אבות פ"א מ"ז.

(84) ג"פ חזק – בתלת זימני הוי חזקה (ב"מ קו, רע"ב. וש"נ).

(85) "נתחזק" – לשון רבים.

(86) יל"ש ר"פ ויקהל. שו"ע אדה"ז או"ח סר"צ ס"ג.

(87) טור ורמ"א או"ח סתרס"ט.

11 (וכולל) יום ההילולא כדי להוסיף ביתר שאת וביתר
12 עוז (ובאופן ד"ל לב לדעת ועינים לראות ואזנים
13 לשמוע"95) בהליכה בדרכיו ואורחותיו של נשיא
14 דורנו, ע"י ההוספה בלימוד תורתו, ומילוי שליחותו
15 בהפצת התורה והיהדות והמעיינות חוצה.

16 ויה"ר – וג"ז עיקר – שהחלטה בזה תמהר ותזרז
17 ותביא תיכף קיום הבטחתו של יוסף "אלקים פקד
18 יפקוד אתכם והעלה אתכם מן הארץ הזאת אל הארץ
19 אשר נשבע לאברהם ליצחק וליעקב", ובהמשך לזה –
20 "ואלה שמות בני ישראל", "על שם גאולת ישראל
21 נקראו כאן . . יוסף על שם שעתידי הקב"ה להוסיף
22 ולגאול את ישראל . . כשם שגאל אותם ממצרים,
23 דכתיב"96 והי' ביום ההוא יוסיף אדניי שנית ידו וגו'
24 וכל הענין הכתוב שם"97 – כן תהי' לנו תיכף ומיד
25 ממש.

1 דישראל ותורה (שלמעלה מהתחלקות)88, שיומשך
2 ויחדור בעבודה בפועל בכל הפרטים ופרטי פרטים89.
3 וחיוזוק מיוחד וחיות מיוחדת בנוגע לענין שהזמן
4 גרמא"90 – בעמדנו בתוך "שלושים יום לפני החג"91,
5 העשירי (יהי' קודש"92) בשבט, יום ההילולא של כ"ק
6 מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, "יוסף" שבדורנו, ובפרט
7 בשנה זו, שנת הארבעים, ש"קאי איניש אדעתי
8 דרבי"93, הגמר והשלימות דעניני רבו (ע"ד מ"ש
9 בסיום פרשתנו אודות שלימות העבודה דיוסף: "ויחי
10 יוסף מאה ועשר שנים"94) – לנצל את הזמן עד

88 ראה גם לקו"ש ח"ד ע' 1059 הערה 20, שענין האחדות
לאמיתתו הוא מצד שרש ומקור הנשמה דוקא.
89 וכמודגש גם בהשמחה באופן של ריקוד* – שהשמחה
(שבלב, לאחר ויע"י ההתבוננות במוח שבראש) חודרת עד לעקב
שברגל**, ועד שע"י מגבי העקב את כל הגוף, גם הראש.
* בסיום חלק זה דהשיחה – עמד כ"ק אדמו"ר שליט"א ורקד
על מקומו בשמחה רבה (המו"ל).
** ע"ד ענינו של יעקב – המשכת היוד בעקב (כנ"ל ס"ה).
90 ראה בארוכה שיחת ליל ט"ו טבת.
91 ראה פסחים ו, סע"א ואילך. וש"נ.
92 ראה לקו"ש ח"ו ס"ע 290. וש"נ.
93 ע"ז ה, רע"ב.
94 ולהעיר, ששנה זו היא גם שנת המאה ונעשר ליוסף שבדורנו
(תר"מ – תש"נ).

95 תבוא כט, ג. וראה קונטרס משיחות ש"פ בא תשמ"ט.
96 ישע"י יא, יא.
97 שמו"ר פ"א, ה.

אגרות קודש

ב"ה, י"ז טבת, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

... ולסיום מכתבו שנמצא במצב רוח ירוד ומתפלא על זה. שני העיניים תמוהים, מה שמתפלא ע"ז,
והרי כותב רבנו הזקן שזהו מתחבולותיו של היצה"ר [ענין העצבות], וכותב שם בארוכה, שמוזה מובן שכל
מי שלא הגיע למדריגת דוד המלך [דלבו חלל שאין לו יצה"ר] הלא מנסה הלעו"ז גם בתכסיס זה, ותמי
השני, מה שמניח (ער לאזט) להיצה"ר שיצליח ח"ו בתכסיס זה, שלא רק שמפתהו להיות במצב רוח ירוד
אלא שנמצא בפועל בו, ואם לכ"א נתנו הכחות שלא להתפתות ולבטל תכסיס זה מעיקרא עאכו"כ באלו
שזיכתה אותם השגחה עליונה לעסוק במוסדות הק' השייכים לעדת החסידים שנקודה הראשית בזה
עבודת ה' בשמחה ובטוב לבב דוקא, ואצפה לבשו"ט בכל האמור ויהי רצון שיהי' זה בקרוב ממש.

בברכה לבשו"ט.

לקוטי שיחות פרשת ויחי כרך יו"ד

34 "ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין" – ולא גילה מפני
35 ש"נסתלקה ממנו שכינה" (ולכן לא נכתב זה בתורה),
36 ולפיכך חזר ואמר להם "הקבצו (באופן אחר, לא
37 כ"האספו" שהיא בהכנה לשמוע דברים הנאמרים
38 בהשראת השכינה) ושמעו גו'".

39 אמנם עדיין דרוש ביאור: כפל הלשון שבכתוב זה
40 משמיענו שרצה לומר להם דבר שבפועל לא אמרו – ולא
41 נכתב בפרשה – אבל מנין ההוכחה שתוכנו של דבר זה
42 הוא גילוי דבר הסתום בתכלית "קץ הימין"? אפשר ורצה
43 לגלות פרטים נוספים (על אלו שגילה להם) במה שיקרא
44 אותם בזמן ד"אחרית הימים" (ושמשום איזו סיבה נמנע
45 לגלותם).

ג. וביאור הדבר⁷:

46 איתא בזהר⁸, וכמבואר בחסידות⁹, בענין ג' הלשונות
47 "דיבור", "אמירה" ו"הגדה", דהפרש ביניהן: "דיבור"
48 הוא בפה, "אמירה" היא בלב, ו"הגדה" ה"ה מלין
49 דחוכמתא.

50 ומתחילוקים ביניהם: דיבור ואמירה אפשר שיהיו רק
51 מחיצוניות הנפש: הדיבור, שהוא בפה, אפשר שידבר
52 באופן של "אחד בפה ואחד בלב"¹⁰; אפילו אמירה בלב
53 אפשר שתהי' היפך פנימיות הנפש, היפך אמתית רצונו.

54 - וכמבואר ברמב"ם¹¹ טעם ההלכה "כופין אותו עד
55 שיאמר רוצה אני" כי יצרו אנסו (ולכן רוצה ומתאוה
56 לעבירה), אבל רצונו האמתי בפנימיות נפשו של כאו"א
57 מבני הוא לעשות כפי רצון העליון – ועיי"ז שכופין אותו
58 מבטלים האונס ורצונו הנעשה עיי"ז, ועושה מה שחפץ
59 בפנימיות נפשו. וכנראה במוחש שמה שאמר לפני הכפי'
60 איני רוצה, לא הי' זה אחד בפה ואחד בלב, כי גם בלב
61 לא רצה לעשות ובל' הידוע "העין רואה והלב חומד"¹², -
62 אלא שאמירה זו באה מצד חיצוניות הלב, אבל בפנימיות
63 לבו רוצה הוא תמיד לעשות רצונו ית'.

64 משא"כ הגדה, שהיא באה מפנימיות הלב. וזהו מה
65 שנא' בזהר שהגדה היינו "מלין דחוכמתא", כי מלין
66

1 א. על הכתוב¹ "ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו
2 ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים הקבצו
3 ושמעו וגו'" ארז"ל² (הובא בפרש"י בשינויים – כדלקמן
4 ס"ח): "ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין ונסתלקה ממנו
5 שכינה".

6 וצ"ל, מנ"ל שפירוש הכתוב הוא ש"ביקש יעקב לגלות
7 לבניו קץ הימין", לכאורה, פשוטו של מקרא ב"אגידה
8 לכם" הוא הברכות וענינים הכתובים להלן בפרשה.

9 יש מפרשים³ שההוכחה היא מהמלים "באחרית
10 הימים", שמובן הוא קץ הימין, וכדמצינו בתנ"ך⁴
11 שהלשון "אחרית הימים" פירושה קץ הימין.

12 אבל קשה לומר כן:

13 (א) אין זו הוכחה מספיקה כיוון ש"אחרית הימים" לא
14 בכל מקום פירושה "קץ הימין"; וכמו בדברי בלעם מצינו
15 לשון זו "לעמך באחרית הימים" – ומדבר ברוד⁵.

16 (ב) אפילו אם נאמר שכאן "באחרית הימים" כוונתו
17 לקץ הימין – מהי ההוכחה שיעקב ביקש "לגלות" זה
18 לבניו, היינו להודיעם מתי יהי' "קץ הימין", דבר ש"ללא
19 לפומא לא גליא"⁶?! הרי אפשר לומר, כפשוטו, שגם
20 מלכתחילה לא ביקש להגיד להם אלא את אשר "יקרא" –
21 יארע להם באותו הזמן ש"באחרית הימים" (וכמה
22 ממאורעות אלו גם הגיד להם בהמשך דבריו, וכמפורש
23 ברש"י להלן).

24 (ג) כיוון שפירוש זה מביאו רש"י – צ"ל שכל זה
25 מוכרח גם בפשוטו של מקרא.

26 ב. והביאור בזה: כיוון שאמר להם "האספו ואגידה
27 לכם גו' באחרית הימים", ואח"כ אומר פעם שני "הקבצו
28 ושמעו גו'", מוכח שבשני ענינים נפרדים מדבר, וחלוקים
29 הם זמ"ז עד כ"כ שצ"ל אסיפה בפ"ע מיוחדת לכאו"א.
30 ומובן שאמירתו השני ("הקבצו ושמעו") מכוונת להסמוך
31 לה בפרשה, אבל לא אמירתו הראשונה ("האספו ואגידה")
32 שהיא לפני פניו. אבל עפ"ז למה סתם הכתוב ולא פירש
33 מה הי' ברצונו להגיד – ולמה לא הגיד? ע"ז אמרו רז"ל

(1) פרשתנו מט, א"ב.

(2) פסחים נו, א.

(3) גו"א וש"ח (בפירושם עה"ת) עה"כ. וראה מהרש"א פסחים שם.

(4) ואתחנן ד, ל. ישע"י ב, ב. ירמ"י כג, ב.

(5) בלק כד, יד. פרש"י שם כד, יז. ומש"כ שם (כד, יט) על מלך המשיח
אומר – לא קאי על לענן, כ"א על אדום.

(6) יל"ש ישע"י רמו תקז. וראה גם סנה' צט, א. קה"ר פי"ב, יו"ד.

(7) ראה ג"כ לקמן ס"ח.

(8) ח"א רלד, ב. וראה ארה"ת ויחי שפג, א.

(9) ראה ד"ה נחמו תרכ"ו. מהיכן זכו תרכ"ז. ולהעיר מלקוטי לוי יצחק –
אגרות ע' שמג.

(10) פסחים קיג, ב. ב"מ מט, א.

(11) הל' גירושין ספ"ב.

(12) פרש"י שלח טו, לט. וראה במדב"ר פ"י, ב.

34 כנ"ל; וגם ה"קץ" עצמו לא נתכסה ממנו²⁰ - אלא
 35 שנסתלקה ה"שכינה" (ענין הגילוי למטה) של בחי' הקץ.
 36 וזהו הדיוק בלשון הגמרא "נסתלקה ממנו שכינה" (ולא
 37 נסתם ממנו הקץ), כי רק הכח להשכיח ולהמשיך גילוי הקץ
 38 (למטה) נסתלק ממנו.
 39 ה. ואעפ"כ הדגישו חז"ל בלשונם "ונסתלקה ממנו
 40 שכינה" (אף שסילוק השכינה האמור הוא ענין שנוגע
 41 לכאורה רק להשבטים, והול"ל אלא שלא היו בניו זכאין
 42 לכך²¹, או כיו"ב):
 43 זה גופא שאין בניו ראויים לגילוי הקץ, פעל ירידה גם
 44 ביעקב; על-דרך שמצינו במשה רבינו, שאמר לו הקב"ה²²
 45 "לך רד (מגדולתך), כלום נתתי לך גדולה אלא בשביל
 46 ישראל" - ומכיון שהם אינם כדבעי, הרי זה גורם ירידה
 47 גם במשה.
 48 ו. אמנם עפ"ז אינו מובן: כיון שמצבו של יעקב תלוי
 49 במצב בניו, א"כ למה "נסתלקה ממנו שכינה" רק לאחרי
 50 שביקש לגלות הקץ - הרי היו במצבם זה גם קודם לכן
 51 (משא"כ בבני ומשה) וא"כ מלכתחילה לא היתה צ"ל
 52 השראת השכינה בהנוגע לענין זה?
 53 וגם בזה אנו מוצאים דוגמא במשה רבינו:
 54 ברדת משה מן ההר היו "שני לוחות העדות בידו",
 55 אבל "כאשר קרב אל המחנה וירא את העגל ומחולות",
 56 מיד "כבדו על ידיו"²³, "ויחר אף משה וישלך מיידו את
 57 הלוחות וישבר אותם"²⁴. ולכאורה: מה נתחדש באותה
 58 שעה? עשיית העגל היתה טרם שירד משה מן ההר;
 59 ויתירה מזו: משה ידע מזה בהיותו בהר, הקב"ה הודיעו
 60 ש"עשו להם עגל מסכה וגו'" (היינו שלא הי' לו בזה שום
 61 ספק) - ולמה כבדו על ידיו ויחר אף משה דוקא כשראה
 62 את העגל ומחולות?
 63 וההסבר בזה: כל אותו הזמן שמשה רבינו הי' בעלייתו
 64 בהר, הי' מופשט מכל הענינים דלמטה ולא הי' לו קשר
 65 עם העולם ועניניו - ולכן גם לא נגע מעשה העגל בו
 66 ובמדריגתו, אף שכבר הי' בעולם וידע עד"ז ע"י שמויעה

1 דחוכמתא ענינם - פנימיות (וסתים) דאורייתא - הן
 2 המעוררות ומגלות את הפנימיות (והסתים) של הנשמה¹³.
 3 וכן הוא גם בענין ה"הגדה" של הקב"ה, אשר פירושה:
 4 המשכת פנימיות אוא"ס בגילוי. וכמאמר רז"ל¹⁴ על אגדה
 5 (מלשון הגדה): רצונך שתכיר את מי שאמר והי' העולם
 6 למוד אגדה שמתוך כך אתה מכיר את הקב"ה כו' - כי
 7 באגדה (פנימיות התורה) מאיר ומתגלה מפנימיות (וסתים)
 8 דקוב"ה.
 9 ובזה יובן שב"ואגידה" גופא¹⁵ מרומז שביקש יעקב
 10 להגיד, לגלות לבניו ענין פנימי ביותר, "קץ הימין", שענינו
 11 הוא הגילוי של תכלית הסתום והפנימי - גילוי סתים
 12 דנשמה וסתים דקוב"ה ע"י סתים דאורייתא.
 13 ד. ועדיין צריך להבין דיוק לשון חז"ל "ונסתלקה ממנו
 14 שכינה":
 15 הלא המכוון בזה הוא לתת טעם למה לא גילה יעקב
 16 את "קץ הימין" והו"ל לכאורה לומר: "ונתכסה (הקץ)
 17 ממנו"¹⁶ או כיו"ב - ומהי הנתינת טעם בזה ש"נסתלקה
 18 השכינה"? גם צ"ל הרי אמר להם תומ"י כו"כ עניני נבואה,
 19 הרי ששרתה עליו השכינה.
 20 והענין הוא:
 21 יעקב ביקש "לגלות לבניו (היינו - את הידוע לו) קץ
 22 הימין", כי לפי ראות עיניו (שהוא ראה אותם כפי "שעמדו
 23 בעולמו" הוא) חשב שהם ראויים (אחרי שיהיו במצב
 24 ד"האספו" - הכנה מסויימת) שיגלה להם את הקץ¹⁷.
 25 ולכן אמר "האספו - ואגידה לכם": כאשר תתאספו
 26 ותתאחדו - "ואגידה (ואגלה) לכם וגו' באחרית הימים",
 27 את קץ הימין.
 28 "ונסתלקה ממנו (מה שהוא באותה שעה - מבקש
 29 לגלות הקץ לבניו¹⁸) שכינה": היכולת להשכיח בענין זה -
 30 גילוי הקץ - למטה (שזהו פירוש ל' "שכינה", "ששוכנת
 31 ומתלבשת"¹⁹).
 32 כלומר: יעקב עצמו שרתה עליו שכינתו ית' (הגילוי
 33 דאוא"ס ב"ה) גם לאחרי כן, שהרי אמר להם דברי נבואה,

13 לקו"ת ויקרא א. ג.

14 ספרי עקב יא, כב. הל' תלמוד תורה לאדה"ז פ"ב ה"ב. רמב"ן במנין
 המצות סי' ז. ראה ג"כ חנוך פ' עקב סת"ד. אדר"נ ספכ"ט. שו"ע אדה"ז סי'
 קנו ס"ד.

15 ועפ"ז יומתק ביותר שבפרש"י כתוב ענין זה על התיבות "ואגידה
 לכם".

16 וכבבראשית רבה ר"פ צ"ח.

17 ובמכ"ש מזה שיעקב חשב אפילו בנוגע לענוש שכבר נתברר (תו"א
 ר"פ וישלח), ולכן כבר אפשר להיות הגאולה, שלכן אמר "ויהי לי גו' וחמור"

- וחסור זה מלך המשיח (כ"ר פעה"ה, ו. וראה לקו"ש ח"א ע' 70 ואילך).

18 עד"ז פי' בתורה תמימה עה"פ.

19 תניא פמ"א.

20 ומורגש זה ע"י השינוי מל' המדרש ב"ר רפצ"ח: הקץ ונתכסה ממנו

- וכדלקמן בפנים.

21 ע"ד סנהדרין יא, א.

22 ברכות לב, א. פרש"י תשא לב, ז.

23 ירושלמי תענית פ"ד ה"ה.

24 תשא לב, יט.

29 שיגיעו בעבודתם לגילוי הקץ בדרך מקיף (עבודת ה' באופן
30 של חירות³⁴ מאו"ה ומיצה"ר).

31 ח. בפרש"י בפרשתנו – ג' שינויים מל' הש"ס: א)

32 השמיט תיבת "לבניו". ב) השמיט תיבת "הימין". ג)

33 מוסיף: והתחיל אומר דברים אחרים. (ובזה גם קשה: א)

34 מאי קמ"ל? ב) מהי האריכות והתחיל אומר?)

35 ועכצ"ל אשר כ"ז מוכרח ומדוייק בפשוטו של מקרא

36 – שיטת רש"י בפי' עה"ת.

37 ובקיצור: א) פרש"י בא על התיבות "ואגידה לכם" –
38 ובמילא אין מקום להכפיל "לבניו". ב) החילוק דקץ הימים
39 וקץ הימין³⁵ - אינו נוגע כאן ולכן סתם – "הקץ" (שאפילו
40 במדרש כאן מפרש כן, וכש"כ בפרש"י, פשוטו של מקרא).
41 או י"ל דלדעת המדרש ורש"י – קץ הימים וקץ הימין היינו
42 הן³⁶. ג) ההוכחה דביקש לגלות את הקץ כי ואגידה מורה
43 על "מלין דחוכמתא" (כנ"ל ס"ג) – אין לה מקום ע"ד
44 הפשט. וא"כ קשה (כנ"ל סוס"ב) מנ"ל חידוש זה, דהרי
45 אפ"ל שרצה לאמר עוד פרטים ב"אשר יקרא באחרית
46 הימים" נוסף על אלה שאמרם לקמן? ולכן פרש"י לאחר
47 שהעתיק "ואגידה לכם" – שלא מצינו המשך לזה, כי
48 אח"כ הי' והתחיל אומר דברים אחרים³⁷:

49 ההכרח שאח"כ הייתה התחלה – מובן בפשוטו של
50 מקרא (עד כ"כ – שאין רש"י צריך לפרשו) שאמר יעקב
51 מחדש: הקבצו גו', כנ"ל ס"ב.

52 ט. וזוהי גם הוראה בעבודתנו אנו: ישנם כאלו
53 החושבים חשבוננו של עולם בירידת הדורות ואומרים: איך
54 אפשרי כי דורנו דור יתום זה יהי' שייך להגילויים של
55 הגאולה העתידה, גילויים שלא זכו להם בדורות הנעלים
56 הקודמים? ואכשר דרא, בתמי'?

1 (מהקב"ה)²⁵. אולם כאשר ירד מן ההר ולאחר זה גם
2 ראה²⁶ את העגל – "נגע" בו הדבר ועד שכבדו ידיו ויחר
3 אף משה וישלך את הלוחות²⁷.

4 ועד"ז הוא בנדו"ד: אעפ"י שגם קודם שקרא יעקב את
5 בניו לא היו ראויים לגילוי הקץ, עכ"ז שרתה עליו השכינה
6 גם בענין גילוי הקץ, כי בהיותו מופשט אז משייכות
7 וממחשבה במצבם – לא הי' זה "נוגע" ופועל בו. אבל
8 כשבקש לגלות את הקץ לבניו – הי' שייכות וקשר לבניו
9 ולכן פועל בו ו"נסתלקה ממנו שכינה".

10 ז. אעפ"י כ, כיון שהענין ד"האספו ואגידה לכם גו'"
11 נכתב בתורה, מובן שזה שרצה יעקב לגלות הקץ פעל
12 פעולתו גם למטה ועד שזהו תורה (הוראה) נצחית (כי
13 לולא זאת לא היתה התורה שניתנה לכל בני" מספרת כי
14 יעקב ביקש לגלות את הקץ כו'); ובלא"כ מובן זה – כי
15 בקשתם של צדיקים אינה חוזרת ריקם.
16 וגם לזה דוגמא ממש רבינו. – בכלל משה ויעקב
17 ענינם אחד, אלא ש"יעקב מלבר ומשה מלגו"²⁸:

18 בנוגע למשה רבינו נתבאר, כי ע"י תפלתו: ואתחנן גו'
19 אעברה נא ואראה את הארץ²⁹ בכדי לפעול בבני ישראל
20 ענין הראי' באלקות, פעל (אף שבעצמו לא נכנס לארץ)
21 המשכת בחי' הראי' בבני ישראל בדרך מקיף. בחי' הראי'
22 בפנימיות לא המשיך בהם – וכהסיוס שם "ועתה ישראל
23 שמעו אל החוקים"³⁰, ש(בפנימיות) תהי' בהם בחי'
24 השמיעה – אבל במקיף המשיך בישראל גם בחי' הראי'³¹.

25 ועד"ז י"ל שהוא ג"כ ביעקב (סמוך להסתלקותו)³²: אף
26 שנסתלקה ממנו שכינה – שלכן אמר אח"כ "הקבצו ושמעו
27 בני יעקב" – אעפ"י כ, בזה שאמר "האספו ואגידה"³³, נתן
28 הכח בבני יעקב (ולבניהם אחריהם עד "אחרית הימים")

שמ"מ הוצרך גם ל"הקבצו ושמעו" (ובדוגמת משה, שנוסף ל"ואתחנן" הוצרך לראות את הארץ – עכ"פ מרחוק (לקו"ת שם ג, ד. שעה"ת שם ל, ב ואילך. אוה"ת שם).

34 באופן אחר – עיין מכתב בת אדמו"ר הזקן (נדפס בספר חכמי ישראל בעש"ט ע' סא).

35 דניאל בסופו. וראה זח"א סג, א. זח"ב קלד, סע"א. וראה אוה"ת ר"פ מקץ.

36 וכפי' רש"י וכל פשטי המקרא דניאל שם (משא"כ דעת הזהר שם). ואף דרש"י בפסחים הנ"ל (וכן בסנה' צב, א) פי' הימין מל' ימין, הרי: א) אין זה זמן אחר (כ"א שמפרש החידוש שיהי' בזמן ההוא), שהרי בא בהמשך להקץ (סתם) שבפסוק שלפני זה. ב) רש"י בש"ס מפרש ע"פ דרך הלימוד בש"ס, וכיון שמדייק בש"ס "קץ הימין" עכצ"ל שחידוש יש בזה. משא"כ בפי' עה"ת –

ועפ"ז סר הקצ"ע שבהוספה לפרש"י דניאל שם.
37 דקאי על כל הברכות כולל שילה – מלך המשיח, ובמילא מוכרח ד"באחרית הימים" כאן אינו לפני זמן זה.

25 דאפילו ראי' באספקלריא מלוכלכת אינה דומה כלל לזו שמצוחצחת (ויק"ר פ"א, יד), עאכו"כ שמיעה. וע"ד מעלת הנביא על החכם (ראה אגה"ק סי"ט. ובכ"מ).

26 תשא שם.

27 וי"ל שעד"ז הוא בנוגע ל"ך רד מגדולתך", שהירידה מגדולתו בפועל (שלכן כבדו ידיו וכו') היתה אחרי שירד מן ההר (ויומתק עפ"ז יתור הלשון "לך" (רד) – שה"רד" יהי' אחרי שילך מן (מעלת) ההר; וגם תומתק שייכות דרש זה לפי' הפשוט שבכתוב, שהכוונה לירידה מן ההר).

28 ת"ז ת"ג (כט, א). נתבאר בלקו"ת פנחס ד"ה צו את בני" (השני) פ"ד.

29 ר"פ ואתחנן.

30 שם ד, א.

31 לקו"ת ר"פ ואתחנן. אוה"ת שם. וראה גם שעה"ת (לאדמו"ר האמצעי) ח"ב ד"ה להבין ההפרש שבין תפלה לתורה.

32 בדוגמת ההמשכה דמשה שהיתה סמוך להסתלקותו דוקא (ראה אוה"ת שם ע' עח).

33 בכללות פעל זה ע"י בקשתו לגלות את הקץ (ואגידה לכם), אלא

11 הדעת והשכל הגלוי רואה שום מקום איך תבא הגאולה,
 12 הרי "היסח הדעת" זה סימן מובהק הוא לגאולה הקרובה.
 13 כי אין הכוונה – שאין לחשוב ולחכות ח"ו ע"ד
 14 הגאולה בכדי שיהי "היסח הדעת". אדרבה, עיקר הגדול
 15 באמונת ישראל – "אחכה לו בכל יום שיבא", כ"א הכוונה
 16 אשר מבלי הבט על זה שהדעת והשכל הגלוי אין רואה
 17 מקום לזה, מאמינים אנו בתוקף האמונה שלמעלה מטעם
 18 דעת – וזוהי העבודה של "היסח הדעת"⁴⁰. וע"י אמונה
 19 זו – בן דוד בא בקרוב ממש.

(משיחות ש"פ ויחי תשכ"ה)

1 ועל זה באה ההוראה, כי ע"י שיעקב ביקש לגלות
 2 לבניו קץ הימין נתן כח לכל בני" בכל הזמנים, להזמן
 3 ש"נסתלקה ממנו שכינה", ועד להסילוק והעלם היותר
 4 גדול שברורנו זה, כאשר החושך הוא כפול ומכופל – אשר
 5 גם עכשיו ישנו הכח התמידי לפעול, בשעתא חדא וברגעא
 6 חדא, שיוכלו "לגלות את הקץ" בגאולה האמיתית
 7 והשלימה³⁸.
 8 ובאמת, הנה זה שטוענים שאין הדור ראוי וכו', זה
 9 גופא הוכחה כי עכשיו הוא זמן גילוי המשיח, וכמרו"ל³⁹
 10 שמישח בא בהיסח הדעת: כאשר נמצאים במצב כזה שאין

(40) ראה אגה"ק ס"ד. – אין סתירה למ"ש בפנים מ"ש באגה"ק שם שבח"י זו היא מתנה מלמעלה, כי (א) תוקף אמונה זו באה לא מצד עבודת האדם כ"א מלמע', והעבודה בזה היא לעורר את האמונה; (ב) באגה"ק שם גופא: אתעדל"ע (של היסח הדעת) היא באתעדל"ת דוקא.

(38) ראה בארוכה לעיל בשיחה ב' לפ' תולדות ובשיחה א' לפ' ויצא, שבעל תשובה שעבודתו היא "בחילא סגיא" – הוא עבודת יעקב (ובניו), והיא המביאה בנין ביהמ"ק השלישי – "כיעקב שקראו בית" (פסחים פח, א. חדא"ג מהרש"א שם).

(39) סנהדרין צז, א.

אגרות קודש

ב"ה, ט"ו טבת, תשי"ט
 ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבו מיום 16/12, בו כותב אודות המאורע לי"ע ולי"ע שקרה לו.

ויהי רצון אשר מכאן ולהבא אך טוב בטוב הנראה והגלה יבשר בעניינים הפרטים וגם הכללים, והרי אצל איש הישראלי הא בהא תליא, וכידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר, אשר כל יחיד - רבים הוא ויכול לפעול על רבים, ובפרט בהנוגע לכו' שכבר נסה בזה והצליח כפי הידוע לי.

במה ששואל דעתי במיוחד להמאורע האמור שקרה בדרך - ידוע המבואר בכ"מ, אשר העניינים דעולמנו הגשמי משתלשלים מהעניינים ברוחניות, וביוחד מהעניינים אשר בתורה, וכמובן ג"כ ממאמר רז"ל בראשית רבה בתחלתו, אשר התורה היא פנקסאות ודפתראות שע"פ נבנה כל העולם כולו וענייניו, וכל מאורע גשמי ה"ז רמז ולפעמים עוד יותר מרמז בהנוגע להמצב ברוחניות.

ענין דרך ברוחניות הוא, כמ"ש ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט, ז.א. התורה והמצוה בכלל, וביוחד ענין הצדקה ומשפט, ומבואר בתורת החסידות, קשר שני העניינים שצדקה צריך לעשותה לאחרי המשפט שעושה בהנוגע לעצמו מה שייך ומוכרח לו לצרכיו, שאז מפריש חלק גדול ממנו לצדקה, ועדי"ז הוא גם בהנוגע לצדקה רוחנית, בהעריכו מעמדו ומצבו הוא, ואיך שיכול להשפיע על הזולת בסביבתו הקרובה וגם הרחוקה, שאז מפריש חלק גדול מזמנו, מרצו ויכולתו, לצדקה, להשפיע על הרחוקים לקרובם לחיי עוה"ב (שזהו גם לחיי עוה"ז). ובדאי לכו' האריכות בזה אך למותר...

ויהי רצון שיבשר טוב בכל האמור וכן מפרנסה במנוחה ובהרחבה והשי"ת יצליחו.

בברכה.

הערות לספר הזהר, פרשת ויחי

רבי חזקיה ורבי יוסי ורבי יהודה הוו אֲזֵלֵי בְּאוֹרְחָא.
אָמַר רבי יוסי, כָּל חַד וְחַד מֵינָן לֵימָא מֵלֵי דְאוּרֵייתָא.
פְּתַח רבי יהודה... רבי יוסי פְּתַח... פְּתַח בֵּי חֲזַקְיָה
(זהר פרשת ויחי רכט, ב ואילך)

(רבי חזקיה ורבי יוסי ורבי יהודה היו הולכים בדרך.
אמר רבי יוסי, כל אחד ואחד מאתנו יאמר דברי
תורה. פתח רבי יהודה... רבי יוסי פתח... פתח
רבי חזקיה).

ר' חזקיה הוא נצח, ר' יוסי הוא מלכות, ור' יהודה
חסד¹. והוא הראש תוך סוף של שבעת המידות -
ההתחלה הוא חסד, הסוף הוא מלכות, והאמצע הוא
נצח, שיש שתי ספירות בינו לחסד (תפארת גבורה)
ובינו למלכות (הוד יסוד).

והקדים את ר' חזקיה, כי הליכה הוא ברגלים, ור'
חזקיה הוא בחינת רגל, כי נצח והוד הם תרין שוקין².
והחזיק הוא ברגל ימין, שהיא חזקה יותר מרגל
שמאל, וכמו שנצח פירושו תוקף וחזוק, כשמו חזקיה
(והשמאל נכלל בימין, כי נצח והוד הם תרין פלגי
גופא).

חזקיה יותר על יהודה במספר ק' ועל יוסי במספר
ד"ם, ולכן קד"ם ר' חזקיה.

ונקט אחר כך ר' יוסי ור' יהודה, כדי שיהא ר' יוסי,
מלכות, הנבנית מהגבורות, כמספרו אלקי"ם, מסובב
בחסדים - ר' חזקיה, שהוא בקו הימין, בימינך נצח³,
ור' יהודה, שהוא ראשית קו הימין. כי הגבורות, ומה
גם מלכות הנבנית מהגבורות, צריכות להיות מסובבים
מחסדים. ומה גם בעת הליכה בדרך, שכל הדרכים
בחזקת סכנה⁴.

ולר' יוסי הוא יותר סכנה, כי אחיזת הסטרא אחרא
היא בגבורות, מצפון תפתח הרעה⁵. ומה גם מלכות,
שהיא קרובה אל הקליפות. לכן צריך ר' יוסי להיות
מסובב בחסדים.

וזהו מה שר' יוסי דוקא הציע שכל אחד יאמר מילי
דאורייתא, מפני שהוא היה ירא בדרך ביותר, לכן הציע
שיאמרו דברי תורה, שהתורה תגן עליהם.

והסדר באמירת דברי תורה היה גם כן שר' יוסי אמר
בכל פעם באמצע, בין ר' יהודה ור' חזקיה, כדי שאפילו
דברי התורה שלו יהיו מסובבים בדברי ר' יהודה ור'
חזקיה.

והסדר באמירת תורה היה ר' יהודה מתחילה ור'
חזקיה בסוף, היפך מבהליכה. כי בהליכה, שהיא ברגל,
צריך להיות ר' חזקיה בראש, כי הוא הוא בחינת רגל.
אבל באמירת דברי תורה צריך להיות ר' יהודה בראש,
כי חסד גבוה מנצח, שהוא רק ענף החסד, וכמובן.
(לקוטי לוי יצחק פרשת ויחי עמ' רכד)

ממה שכתב אאמו"ר שר' יוסי הציע שיאמרו דברי
תורה כדי שהתורה תגן עליהם, מובן שלמדו לא רק
מפני החיוב של "ובלכתך בדרך"⁶, אלא גם בתור סגולה
לשמירה, כמאמר רז"ל⁷ "תורה מגינא ומצלא".

ובפרטיות יותר:

השמירה בדרך היא לכל לראש על ידי תפלה, תפלת
הדרך⁸. אלא שתפלה זו אינה אלא בתחילת ההליכה,
ונוסף לזה צריכה להיות שמירה על ידי תורה כל משך
זמן ההליכה.

ולכן היתה הצעת ר' יוסי בשעה "שהו אולי
בארחא" - לא בתחילת ההליכה, שאז היתה השמירה
על ידי תפלה, אלא לאחרי משך זמן של הליכה, שאז
היתה השמירה על ידי תורה.

ויש לבאר החילוק ביניהם:

תפלה צריכה כוונה וישוב הדעת, ולכן ישנם כמה
פרטי דינים לגבי אופן התפלה בדרך, "הכל לפי הדרך
ולפי המקום ולפי יראתו וישוב דעתו"⁹. ועד ש"הבא
מן הדרך והוא עיף או מיצר, אסור לו להתפלל עד
שתתישב דעתו"¹⁰. ומזה מובן, שנוסף על הצורך
לומר תפלת הדרך בהתחלת הדרך, יש קושי באמירתה
באמצע הדרך, כיון שאז גובר העדר ישוב הדעת, מפני
הסכנה שבדרך. ולכן עיקר השמירה באמצע הדרך
נעשית על ידי לימוד התורה, שיכול וצריך להיות גם
באמצע הדרך, גם אם דעתו אינה מיושבת.

זאת ועוד:

המשך בעמוד מז

1 ניצוצי אורות בריש האד"ר.

2 הקדמת תיקוני זהר (פתח אליהו).

3 תהלים טז, יא.

4 ירושלמי ברכות ד, ד.

5 ירמיה א, יד.

6 ואתחנן ו, ז.

7 סוטה כא, א. וראה לקוטי שיחות חל"ה עמ' 198.

8 ראה ברכות כט, ב.

9 שו"ע אדמו"ר הזקן או"ח צד, ה.

10 רמב"ם הלכות תפלה ד, טו.

המסע לאלמא-אטא

הסתדרנו במקומותינו ברכבת. המשימה העיקרית היה להסתיר את בעלי, כדי שימעטו ככל האפשר לראותו, וכך ימעטו ככל האפשר לשאול אותו שאלות בדבר רשיונות הנסיעה שלו. לפנות-בוקר, משהאיר היום, עלה בידה של שְׁבַע לשכנע את ה"פרובודניק" (הממונה על הרכבת) שיניח לבעלי להיכנס לתאו, כדי שיוכל להתפלל שם.

לאחר-מכן החלו לרדת ממקומותיהם צעירים מפולין, וכן שני סטודנטים יהודים מווילנא שעבדו עבודה שחורה באחת הערים שבדרך נסיעתנו. כולם התרכזו מיד סביב בעלי, והחלו להתנהל דיונים בנושאים שונים ומשונים – בלמדנות, במתימטיקה, ובשאלות מכל המינים. זה כמה שנים שעזבו את בתיהם – אמרו – ומעולם לא פגשו אדם שכזה. עוד בלילה הם שמעו בעניין רב את שיחות הפרידה שקיים. מאז ועד שהיה עליהם לרדת מהרכבת בתחנות השונות – לא עזבו את בעלי ולו לרגע אחד, וכשהיה עליהם לרדת – נפרדו ממנו ביראת-כבוד גדולה. כך המשכנו בנסיעתנו.

לבושו של בעלי היה פשוט מאוד, כדי שלא ישימו לב אליו. באחת התחנות הבחין בו יהודי מיקטרינוסלב, שהכיר אותו בקושי רב, וביקש במפגיע שבעלי ישוב אליהם לעירם. אך הדבר היה מן הנמנעות.

ימים ראשונים באלמא-אטא

ביום חמישי בשבוע הגענו לאלמא-אטא. עצם המחזה של עיר של ממש, בעלת תנאי חיים סבירים כמו חשמלית עירונית וכדומה – השפיעה מאוד על מצב רוחנו, לאחר ה"הקדש" שבו חיינו מספר שנים. אחדים מתושבי העיר התכוונו לקדם את פנינו בתחנת הרכבת, אך הרכבת הגיעה, כרגיל, באיחור רב, ובנוסף לכך – רצוי היה שבואנו לעיר יהיה בחשאי ככל האפשר.

הובלנו אל ביתו של סולדובניקוב הצעיר, שיחסית לתנאי אותם ימים, ולסוג הדירות שהיו שם – חי בתנאים סבירים למדי. נכנסנו לביתו, ובמשך השעות הבאות הגיעו לבקרנו אנשים רבים. כל אלו שהתעניינו בשחרורו של בעלי – ובעיקר האחים רבינוביץ, שהשקיעו במלאכה כוחות אדירים, הן בממון והן מבחינת סכנת הנפשות שהיתה כרוכה בכך – שמחו שמחה גדולה ואמיתית.

סוף-סוף הרגיש בעלי שהוא נמצא בסביבה של בני-אדם שעמם יכול הוא לבלות לפי רוחו; אך הורגש בו גם שברון, פיזי ורוחני כאחד.

בשבת נערך "קידוש" ציבורי עם סעודה, ובעלי אמר דברי חסידות – דבר שלא התאפשר לו לעשות זה חמש שנים. אני עצמי לא הייתי שם, אבל ראיתי את ציבור השומעים מתהלך בהתפעלות רבה. הכל פחדו מפרסום רב מדי, והחלו בחשאי לתת מתנות לצורך "לא-יחרץ".

בשבת הלך בעלי לבית-הכנסת, ונשא דברים בפני הקהל מעל הבימה – דבר שאיש לא עשה באותם ימים, משום שבכל דרשה ברבים היו השלטונות מוצאים סימנים של "אנטי-מהפכנות". למעשה היה זה אחד מהחטאים שבגללם הוגלה בעלי. אך הוא כלל לא התחשב בכך.

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת ויחי

רחב מלפניו מורה לעתיד לבא וצר מלאחריו מורה על עוה"ז, וזהו הרמז בפסוק מטרף בני עלית כשאתה עושה תשובה על מעשים הרעים עלית יש לך עלי' יותר כמאמר חז"ל במקום שבעלי תשובה וכו'.

או יבואר מטרף בני עלית כמאמר חז"ל מפני מה גלו ישראל לבין האומות כדי שיתוספו עליהם גרים, רמז בכדי להעלות נצוצות, וזהו פירוש שהי' הגלות במצרים כדי להעלות נצוצות וכשיבוא הגואל ב"ב אז יכלו כל הנצוצות, וכן הי' בימי שלמה ע"ה ואז לא יקבלו גרים כי אז יהי' עליות לכל הנצוצות.

וזהו רמז בפסוק גור אר' יהודה מורה על דוד כפי' רש"י מטרף בני עלית מורה על שלמה וזהו מטרף בני כי טרף מורה על נצוצות הנופלים, בני עלית זהו בימי שלמה שאז יהי' עליות לכל הנצוצות לכך אין מקבלים גרים לימות המשיח ולא בימי שלמה שאז יהי' עליות לכל הנצוצות, וזהו הרמז גור אר' יהודה כל ישראל מכונים בשם יהודה.

קדושת לוי

ד [מיהודה נולד משיח שאז יהי' התיקון להרפ"ח
ניצוצות – וזהו "מטרף בני עלית" (טרף בגי' רפ"ח
ע"ה)]

מטרף בני עלית. פירש"י בהריגת תמר שהודה צדקה ממנו לפיכך כרע רבץ בימי שלמה איש תחת גפנו ע"ש. י"ל שרש"י ז"ל כיון בזה ענין גדול, כי ע"י שיהודה הודה צדקה ממנו נולד מתמר מקור נפתח למלכות בית דוד שממנו נולד משיח שיהי' תיקון הרפ"ח ניצוצין הידועים, ועה"כ הם טרף וזה מטרף בני עלית שנתעלה מחמת שעל ידי הודאתו יתקונו טרף שהם הרפ"ח עה"כ כנ"ל.

צמח דוד

ה [תוכן: יהודה אפי' בשעת שפלות, כמעשה תמר,
הודה ולא בוש, ומזה נבנה משיח, ורמז לזה בשם
יהודה]

כרע רבץ וכלביא מי יקמנו וגו'. כוחו של יהודה שאפי' בשעת שפלות, כשהוא שוכב, הוא כארי ולביא, שכן הי' במעשה תמר שהודה ולא בוש. ומזה נבנה משיח. ולכן הרמז כל השם ביהודה ואות ד' להראות כי אפילו כשהוא דל ה' עמו.

חידושי הרי"ם עה"ת

ט, ט – גור אריה יהודה מטרף בני עלית
כרע רבץ כאריה וכלביא מי יקמנו

א [תוכן: "גור ארי" בגי' משיח ב"ד ע"ה]

גור אר' בגי' משיח בן דוד ע"ה שהוא אר' וגבור בתורה.
שפתי כהן

ב [תוכן: גור אר' בגי' משיח בן דוד, "מטרף בני
עלית" ר"ת "מנחם בן עמיאל" שהוא משיח ב"י]

גור אר' יהודה, גור אר' בגי' משיח בן דוד "מטרף" בני
"עלית ר"ת "מנחם בן עמיאל" שהוא משיח.

מגלה עמוקות ואתחנן – אופן רנב

ג [תוכן: ביאור כמה פי' בפסוק "גור אר' יהודה
וגו" – שבזה"ג נק' גור ולעתיד לבוא נק' אר', ומבאר
"מטרף בני עלית" על בירורי ניצוצות – דגלו ישראל
בין האומות כדי שיתוספו עליהם גרים]

גור אר' יהודה מטרף בני עלית. פירוש רש"י מתחלה גור ולבסוף אר', הנה ידוע שעיקר הגלות הוא רק בכדי להעלות ניצוצות שנפלו בקליפה מחטא אדם הראשון, וישראל סובלים יסורי הגלות עד בא העת שתכלה כל הרשעה וכשתהי' עלי' להנצוצות הנ"ל אזי בוודאי יהי' הגאולה תיכף ומיד ואז יכירו וידעו כל יושבי תבל כי לה' הארץ ומלואה ואז יתגדל שמו הגדול כמו שכתוב בישעי'.

והנה גם בגלות המר הזה הקב"ה עושה עמנו תמיד ניסים ונפלאות כנאמר ועל ניסך וכו' וכמ"ש בעת הגאולה אז יהי' ניכר גדולת הבורא באלף אלפי אלפים רבבות אשר לא יוכל שום ברי' לספר אבל בעת הגאולה הזאת יש כמה רשעים אשר נכנס רוח שטות בלבם לפי שרואים שאנו סובלים כמה יסורים אז יש להם מקום להטעות, ונמצא בגלות הזה נקרא כביכול גור וכשתהי' הגאולה אז יקרא אר' וזה גור אר' יהודה מתחלה גור ולבסוף אר', ואימתי יקרא אר' כשתהי' עלי' להנצוצות, וזהו מטרף בני עלית. כן יתן השי"ת שיתעלו אלו הנצוצות במהרה ויבא משיח צדקנו אמן.

או יבואר גור אר' יהודה מטרף בני עלית. יבואר ע"פ מאמר חז"ל מה ארי רחב מלפניו וצר מלאחריו אף היכל צר מלאחריו ורחב מלפניו הכלל הוא כשהשי"ת משפיע טובות על הגוים הוא בכדי לתן להם כל טובם ושכרם בעוה"ז כדי ליפרע מהם בעוה"ב ובישראל הוא להיפך להרבות שכרם לעתיד לבוא, וזהו הרמז אף היכל הוא רומז ומורה על ישראל

♦ יום ראשון י' טבת ♦

כח וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרְצָא דְּמִצְרַיִם שְׁבַע עָשָׂר
שָׁנָיִם וַהֲיוּ יְמֵי יַעֲקֹב שְׁנַיִם חִי וְהָיָה מָאָה
וְאַרְבָּעִין וּשְׁבַע שָׁנָיִם:

מז (כח) וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרְץ מִצְרַיִם שְׁבַע עָשָׂר שָׁנָה וַיְהִי
יְמֵי יַעֲקֹב שְׁנַיִם חִי וְשְׁבַע שָׁנִים וְאַרְבָּעִים וּמָאתַיִם שָׁנָה:

ה"ט ויחי יעקב • למה פרשה זו סתומה? לפי שפיון שנפטר יעקב אבינו, נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השעבוד, שהתחילו לשעבדם. דבר אחר: שבקש לגלות את הקץ לבניו ונסתם ממונו (בב"ר).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טו עמ' 423)

למה פרשה זו סתומה (רש"י מז, כח) במדרש מובא פרוש נוסף: "שסתם ממונו כל צרות שבעולם" (היינו, שמעת ביאתו למצרים לא סבל עוד צרות וסורים). אבל רש"י מאן בפרוש זה, שכן הדעת נותנת שפרשה סתומה' רומזת לדבר הקשור לתוכן הכללי של הפרשה, שהוא - פטירתו של יעקב והמאורעות הקשורים בה. ואלו פרוש זה קשור לפסוקים הראשונים של הפרשה בלבד.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות חלק כה, עמוד 450 ואילך - מתוך 'לקראת שבת)

לגלות את הטוב גם בערות הארץ

ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה (מז, כח)

לא חי ימים טובים בלא צער אלא . . . י"ז שנה במצרים (בעל הטורים)

ספר כ"ק אדמו"ר מוהר"י צ"ע מליובאוויטש (אגרות קודש' חלק ה, עמוד שעג) שבהיות אדמו"ר בעל ה"צמח צדק" נ"ע ילד, שאל את יקנו אדמו"ר הזקן נ"ע, היתכן שיעקב אבינו, בחיר האבות, יהיו מבחר שנות חייו, י"ז השנים שגר בארץ מצרים - ערות הארץ?

ויענהו אדמו"ר הזקן: פתיב (ויגש מז, כח) "ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גשנה", ואיתא במדרש (תנחומא וילקוט שמעוני על הפסוק) "אמר רבי נחמיה להתקין לו בית תלמוד", שתהא שם תורה ושיהיו השבטים הוגים בתורה. וכשלומוזים תורה מתקרבים לה, ואז יכולים להיות גם במצרים במעמד ומצב ד"ווחי". עד כאן הספור.

ומזה הוראה לכל אחד בעבודתו לקונו, דגם פשנמצאים במקום כזה שהוא "ערות הארץ", ולכאורה אין רואים שם טוב וקדשה, הנה על-ידי למוז התורה, יכולים לגלות את ה"טוב" גם במקום ההוא.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות חלק טו, עמוד 427 - מתוך 'לקראת שבת')

מתי יעקב חי באמת?

ויחי יעקב בארץ מצרים (מז, כח)

פרשת "ויחי" נקראת על שם תחלתה: "ויחי יעקב". מאידך, הפרשה עוסקת בהפוכם של חיי יעקב: בפטירתו ובהכנות לה. ואינו מובן: לכאורה הנה מתאים יותר לצרף את הפסוק "ויחי יעקב" לפרשת ויגש, שבה מתארים חיי ופעולותיו של יעקב? והבאור בזה:

אמתיות ענין החיים הם החיים שאינם משתנים. ובכללות רק על הבורא ברוך הוא אפשר לומר ש"אינו משתנה", דהנבראים הנם "נפסדים", אלא שבני ישראל, מצד דבקותם והתקשורתם לה, נקראים גם כן "חיים", כמו שפתיב - "ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כלכם".

אלא שאמרו חכמינו ז"ל "אל תאמין בעצמך עד יום מותך", שאפילו יעקב אבינו, שעם כל הנסיונות והצער שעבר, עדן דבק בה, ואפילו פשגר בארץ ישראל, עדן אי אפשר לסכם ולהחליט ש"ויחי יעקב", שהרי "עד יום מותך" "אל תאמין". לכן הפסוק לא נכתב בפרשת ויגש - בעצומים של חיי יעקב.

ורק בפרשת ויחי (סמוך לפטירתו), הוכח שלמרות היותו בשעבוד מצרים, עם-כל-זה "מטתו שלמה", כאן יכולים לקבע "ויחי יעקב". התורה מסכמת וקובעת "ויחי יעקב".

כט ויקרבו יומי ישראל למקמת ויקרא לברה
ליוסף ואמר לה אם כען אשפחית רחמי
בעיניך שוי כען ידך תחות ירכי ומעבד עמי
טיבו וקשוט לא כען תקברני במצרים:

(כט) ויקרבו ימי ישראל למות ויקרא . לבנו ליוסף ויאמר
לו אם-נא מצאתי חן בעיניך שים-נא ידך תחת ירכי
ועשית עמדי חסד ואמת אל-נא תקברני במצרים:

ה"ט ויקרבו ימי ישראל למות • כל מי שנאמר בו: 'קריבה למות', לא הגיע לימי אבותיו. (נצחק חי ק"פ ויעקב קמ"ז.
בדור נאמר: 'קריבה', אביו חי' (ס"א פ') שנים והוא חי ע). • ויקרא לבנו ליוסף • למי שהיה יכולת בידו לעשות. שים-נא ידך •
והשבע. חסד ואמת • חסד שעושין עם המתים הוא חסד של אמת, שאינו מצפה לחשלוה גמול. אל-נא תקברני

שיעור יומי ליום ראשון י' טבת ושנים מקרא ואחד תרגום - מח - פרשת ויחי
במצרים • סופה להיות עפרה כנים (ומרשין פחת גופי). ושאינ מתי חוצה לארץ חיים, אלא בצער גלגול מחלות. ושלא
יעשוני מצרים עבודת אלילים (בי"ד). **אבן עזרא**

(ב) וישכבתי עם אבתי ונשאתני ממצרים וקברתני בקברתם ויאמר אנכי אעשה כדברך:
לואשכוב עם אבתי ותטלני ממצרים ותקברני בקברתו ויאמר אנא אעבד
כפתגמך:

כ"ט" וישכבתי עם אבתי • וי"ו זו מחבר למעלה לתחלת המקרא: "שים נא ירך תחת ירכי" והשבע לי, ואני ספי
לשכב עם אבתי ואתה תשאני ממצרים. ואין לומר: "וישכבתי עם אבתי", השכיבני עם אבתי במערה, שהרי קתיב
אחריו: "ונשאתני ממצרים וקברתני בקברתם". ועוד, מצינו בכל מקום לשון 'שכיבה עם אבותיו', היא הגויעה ולא
הקבורה, כמו: (מלכים א ב) "וישכב דוד עם אבותיו", ואחר כך: "ויקבר בעיר דוד". **אבן עזרא**

(ג) ויאמר השבעה לי וישבע לו וישתחו ישראל על ראש המטה:
לא ואמר קנים לי וקיים לה וסגיד ישראל
על ריש ערסא:

כ"ט" וישתחו ישראל • תעלה בעידניה סגיד ליה. על ראש המטה • הפך עצמו לצד השכינה, מכאן אמרו
שהשכינה למעלה מראשתי של חולה (שבת י נדרים ב). דבר אחר: "על ראש המטה", על שהיתה מטתו שלמה ולא
היה בה רשע, שהרי יוסף מלך הוא, ועוד שנסבה לבין הגוים, והרי הוא עומד בצדקו. **אבן עזרא**

מח (א) ויהי אחרי הדברים האלה ויאמר ליוסף הנה
אביך חלה ויקח את שני בניו עמו את מנשה ואת
אפרים:
א ויהיה בטר פתגמא האלין ויאמר ליוסף
הא אבוי שכיב מרע ודבר ית תרין בניהי
עמה ית מנשה וית אפרים:

כ"ט" ויאמר ליוסף • אחד מן המגידים, והרי זה מקרא קצר. ויש אומרים: אפרים היה רגיל לפני יעקב בתלמוד,
וכשחלה יעקב בארץ גשן, הלך אפרים אצל אביו למצרים להגיד לו. ויקח את שני בניו עמו • כדי שיבכרום
יעקב לפני מותו. **אבן עזרא**

(ב) ויגד ליעקב ויאמר הנה בנך יוסף בא אליך ויתחוק
ישראל וישב על המטה:
ב וכו' ליעקב ויאמר הא בך יוסף אתא
לך ואתקף ישראל ויתב על ערסא:

כ"ט" ויגד • המגיד ליעקב, ולא פרש מי, והרבה מקראות קצרי לשון. ויתחוק ישראל • אמר: 'אף על פי שהוא
בני, מלך הוא, אחקל לו כבוד, מכאן שחולקים כבוד למלכות. וכן משה חלק כבוד למלכות: "ויגדו כל עבדיך
אלה אלי" (שמות יא), וכן אליהו: "וישגם מתניו וגו'" (מלכים א יח). **אבן עזרא**

(ג) ויאמר יעקב אלי יוסף אל שדי נראה אלי בלוי בארץ
בנען ויברך אתי:
ג ואמר יעקב ליוסף אל שדי אתגלי לי
בלוי בארעא דבנען ובריה יתי:

(ד) ויאמר אלי הנני מפרך והרביתך ונתתיך לקהל עמים
ונתתי את הארץ הזאת לזרעך אחריך אחזת עולם:
ד ואמר לי הא אנא מפי' לך ואסגנך
ואתגנך לכנשת שבטי ואתן ית ארעא הדא
לבניך בטרך אחסנת עלם:

כ"ט" ונתתיך לקהל עמים • בשרני שעתידים לצאת ממני עוד קהל ועמים, ואף על פי שאמר לי: "גוי וקהל
גוים", "גוי", אמר לי על בנימין, "קהל גוים", הרי שנים לבד מבנימין, ושוב לא נולד לי בן. למדני, שעתיד
אחד משבטי ליחלק, ועתה, אותה מתנה אני נותן לך. **אבן עזרא**

כט ויחי. שים נא ירך. מפרש בדברי אלעזר. עם חסד ואמת:
לואשכבתי עם אבתי. פנוי למיתה. או יהיה פרושו
אל נא תקברני במצרים, ואשכב עם אבתי. ואין
יהיה זה שמשאני ממצרים ותקברני בקברתם:
ב ויגד. המגיד ליעקב. או האומר ליוסף. או
היה שליח מעקב:
ד וטעם הנני מפרך. על דעת הגאון שאמר לי
השם הנני מפרך, וכן לא נולד לי רק מתה
רחל. ועתה יבועתי פי בעבור בניך הנולדים
לא וישתחו ישראל. שחלק כבוד למלכות.
והנכון בעיני שנתן שבח לשם. ואין זה
כהשתחויות אברהם, פי שם מפרש לבני חת:
א ויאמר. האומר ליוסף. וכן אשר לדה אותה
ללוי במצרים:

ה ויכעז תריז בְּנֵי דְאֲתִילִידוּ לָךְ בְּאַרְעָא דְמַצְרַיִם עַד מִיִּיתִי לְוַתְךָ לְמַצְרַיִם דִּילִי אֲנֹן אֲפָרִים וּמְנַשֶּׁה בְּרֵאשִׁית וְשִׁמְעוֹן יְהוֹן קְדָמִי:

(ה) וְעַתָּה שְׁנֵי-בָנָיךָ הַנּוֹלָדִים לָךְ בְּאַרְץ מִצְרַיִם עַד-בְּאֵי אֵלֶיךָ מִצְרַיִמָּה לִי-הֵם אֲפָרַיִם וּמְנַשֶּׁה בְּרֵאשִׁית וְשִׁמְעוֹן יְהוֹן-לִי:

ע"י < הַנּוֹלָדִים לָךְ וְגו' עַד-בְּאֵי אֵלֶיךָ > . לַפְנֵי בּוֹאֵי אֵלֶיךָ, כְּלוֹמַר שְׂנוּלְדוּ מִשְׁפָּרְשֵׁת מִמֶּנִּי עַד שְׁבֹאתִי אֶצְלֶךָ. לִי-הֵם > . בְּחֻשְׁבוֹן שְׂאָר בְּנֵי הֵם, לְטַל חֶלֶק בְּאַרְץ אִישׁ כְּנֶגְדּוֹ.

(ו) וּמוֹלַדְתְּךָ אֲשֶׁר-הוֹלַדְתָּ אַחֲרֵיהֶם לָךְ יְהוּ עַל שֵׁם אַחֵיהֶם יִקְרָאוּ בְּנֻחֻלָּתָם:

ע"י < וּמוֹלַדְתְּךָ וְגו' > . אִם תּוֹלִיד עוֹד לֹא יְהִי בְּמִנְיַן בְּנֵי, אֲלֵא בְּתוֹךְ שְׁבֻטֵי אֲפָרַיִם וּמְנַשֶּׁה יְהִי נְכַלְלִים, וְלֹא יִהְיֶה לָהֶם שֵׁם בְּשְׁבֻטִים לְעֲזֵן הַנְּחֻלָּה, וְאֵף עַל פִּי שְׁנֻחֻלָּה הָאָרֶץ לְמִנְיַן גְּלִגְלוּתָם, כְּדַכְתִּיב: "לָרַב תִּרְבוּ נְחֻלְתּוֹ", וְכַל אִישׁ וְאִישׁ נָטַל בְּשָׂוֶה חוּץ מִן הַבְּכוֹרוֹת, מִפְּלַ מְקוֹם לֹא נִקְרָאוּ שְׁבֻטִים אֲלֵא אֵלוֹ (לְהַטִּיל גּוֹרֵל הָאָרֶץ לְמִנְיַן שְׁמוֹת הַשְּׁבֻטִים, וְנִשְׂאֵי לְכָל שְׁבֻט וְשְׁבֻט, וְדָגְלִים לְזֶה וְלָזֶה).

(ז) וְאֲנִי בְּבֹאֵי מִפְּדוֹן מִתָּה עָלִי רַחֵל בְּאֶרֶץ כְּנָעַן בְּדֶרֶךְ בְּעוֹד כְּבַרְתָּ אֶרֶץ לְבָא אֶפְרַתָּה וְאֶקְבְּרָה שָׁם בְּדֶרֶךְ אֶפְרַת הוּא בֵּית לָחֶם:

ע"י < וְאֲנִי בְּבֹאֵי מִפְּדוֹן וְגו' > . וְאֵף עַל פִּי שְׂאֵנִי מִטְרִיחַ עָלֶיךָ לְהוֹלִיכֵנִי לְהַקְבֵּר בְּאַרְץ כְּנָעַן וְלֹא כִּף עֲשִׂיתִי לְאֶמְךָ, שְׁהָרִי מִתָּה סְמוּךְ לְבֵית לָחֶם. כְּבַרְתָּ-אֶרֶץ > . מִדַּת אֶרֶץ, וְהֵם אֲלֵפִים אֶמָּה, כְּמִדַּת תְּחוּם שַׁבָּת, כְּדַבְּרֵי רַבֵּי מִשֶּׁה הַדְּרָשׁוֹן. וְלֹא תֹאמַר שֶׁעָפְבוּ עָלַי גְּשָׁמִים מִלְּהוֹלִיכָה וְלִקְבְּרָה בְּחֶבְרוֹן. עַת הַגְּרִיד הִזָּה, שֶׁהָאָרֶץ חִלְּוָה וּמִגְנַבְתָּ כְּכַבְּרָה. וְאֶקְבְּרָה שָׁם > . וְלֹא הוֹלַכְתִּיהָ אֶפְלוּ לְבֵית לָחֶם לְהַכְנִיסָהּ לְאֶרֶץ, וְיַדְעִיתִי שִׁישׁ בְּלֶבֶךָ עָלַי, אֲכַל דַּע לָךְ שֶׁעַל פִּי הַדְּבֹר קְבַרְתִּיהָ שָׁם, שֶׁתִּהְיֶה לְעִזְרָה לְבְּנֵיהָ כְּשִׁיגְלָה אוֹתָם נְבוֹזְרָאֲדָן, וְהִיוּ עוֹבְרִים דְרָךְ שָׁם, יְצֵאת רַחֵל עַל קְבָרָה וּבּוֹכָה וּמִבְקֻשֶׁת עֲלֵיהֶם רַחֲמִים, שְׁנֹאמַר: (יְרֵמִיָּה ל"א) "קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמַע וְגו'", וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְשִׁיבָה: "יֵשׁ שָׂכָר לְפַעֲלֹתֶיךָ נְאֻם ה' וְגו' וְשָׁבוּ בְנֵים לְגִבּוֹלָם". וְאוֹיְקָלוֹס תְּרַגֵּם: 'כְּרוּב אֶרְעָא', כְּדִי שְׁעוֹר חֲרִישֶׁת יוֹם (סְפָרִים אַחֲרֵים: אֶרֶץ), וְאוֹמַר אֲנִי, שֶׁהִיָּה לָהֶם קֶצֶב שֶׁהִיוּ קוֹרִין אוֹתוֹ כְּדִי מַחְרָשָׁה אַחַת, קוֹרִיאֲדָא 'בְּלַע"ז, כְּדָאמְרִינָן: 'כְּרִיב וְתַנִּי' 'כְּמָה דְּמַסִּיק תַּעֲלָא מִבֵּי כְּרָבָא'. אבן עזרא

(ח) וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת-בְּנֵי יוֹסֵף וַיֹּאמֶר מִי-אַלֶּה:

ע"י < וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת-בְּנֵי יוֹסֵף > . בְּקֶשׁ לְכַרְכֶּם, וְנִסְתַּלְקָה שְׁכִינָה מִמֶּנּוּ, לְפִי שֶׁעֲתִיד יִרְבְּעֵם וְאֶחָאָב לְצֵאת מֵאֲפָרַיִם, וְיִהְיֶה וּבְנֵי מִמְנַשֶּׁה. וַיֹּאמֶר מִי-אַלֶּה > . מִהֵיכָן יֵצְאוּ אֵלּוֹ שְׂאִינָן רְאוּיִין לְכַרְכָּה? . אבן עזרא

(ט) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אֶבְרָהָם בְּנֵי הֵם אֲשֶׁר-נָתַן-לִי אֱלֹהִים בְּזֶה וַיֹּאמֶר קַח־סָגָא אֵלַי וְאֶבְרָכֶם:

ע"י < בְּזֶה > . הִרְאָה לוֹ שְׁטַר אַרוֹסִין וְשְׁטַר כְּתָבָה, וּבְקֶשׁ יוֹסֵף רַחֲמִים עַל הַדְּבָר, וְנָחָה עָלָיו רוּחַ הַקֹּדֶשׁ. וַיֹּאמֶר

אבן עזרא על התורה

ז וְשֵׁם וְאֲנִי בְּבֹאֵי מִפְּדוֹן. שְׁמִתָּה רַחֵל פְּתָאוּם, וְלֹא יִכְלִיתִי לְהוֹלִיכָה לְקְבָרָה בְּמַעְרָה כְּאֲשֶׁר קְבַרְתִּי לָאָה. וְאֶמַר זֶה לְיוֹסֵף שְׁלֹא יִסַּר לָךְ שֶׁאֲבַקֵּשׁ מֵאִתְךָ מָה שְׁלֹא עֲשִׂיתִי לְכַבּוֹד אֶמְךָ: ח וְאַחַר שְׂאֶמַר וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת בְּנֵי יוֹסֵף אֵיךְ יֹאמַר לֹא יִכַּל לְרְאוֹת. רַק טַעְמוֹ לְרְאוֹת הֵיטֵב שְׂפִירָם:

וּמְנַשֶּׁה יִקְרָאוּ עַל שֵׁם אַחֵיהֶם הַנּוֹזְקִים שִׁינְשׁוּ עִמָּם בְּנֻחֻלָּתָם. וְהַמְפָּרֵשׁ שְׂאֶמַר וּמוֹלַדְתְּךָ עַל בְּנֵי מְכִיר שִׁינְלִדוּ עַל בְּרַכֵּי יוֹסֵף, לֹא יִשְׁרוּ בְּעֵינֵי דְבְרֵי, כִּי מָה טַעַם עַל שֵׁם אַחֵיהֶם. וְאִם יִטְעֵן טוֹעֵן כִּי לֹא מְצִאנוּ לְיוֹסֵף בְּנֵים אַחֲרִים, גַּם זֶה אֵינְנָה טַעֲנָה. כִּי יִתְכַּן שְׁהִי, וּבְעַבּוֹר שִׁינְשׁוּ עִם אַחֵיהֶם לֹא הִזְכִּירָם הַכְּתוּב. וְרַבִּים כְּאַלֶּה:

לָךְ, אֶמַר הֲנֵנִי מִפְּדוּךָ. וְזֶה הַפְּרוּשׁ אֵין לוֹ טַעַם וְרִיחַ, כִּי מָה הַפְּרֵשׁ בֵּין בְּנֵי יוֹסֵף וּבֵין בְּנֵי רְאוּבֵן. וְעוֹד כִּי בְּנֵימִין נוֹלַד לוֹ אַחַר זֶה הַנְּבוּאָה. וְהַנְּכוּן בְּעֵינֵי שְׂאֶמַר, הַשֵּׁם אֶמַר לִי כִּי אֶרֶץ כְּנָעַן תִּהְיֶה לְזִרְעִי אַחֲזוּת עוֹלָם, וְאֲנִי אֶתֵּן לָךְ בְּנֻחֻלַת הָאָרֶץ הַבְּכוֹרָה, וְיִקְחוּ אֲפָרַיִם וּמְנַשֶּׁה חֶלְקֵם בְּאַרְץ כְּנָעַן וְשִׁמְעוֹן שְׁהֵם הַגְּדוֹלִים מִבְּנֵי, וְאֲשֶׁר תּוֹלִיד אַחֲרֵי אֲפָרַיִם

קָהָם-נָא אֵלַי וְאַבְרָכֶם • זֶהוּ שְׁאֵמַר הַכְּתוּב (הושע יא): "וְאַנְכִי תַרְגְּלַתִּי לְאַפְרַיִם, קָחֶם עַל זְרוּעֹתַי", אַנְכִי תַרְגְּלַתִּי רוּחִי בְּעַקֵּב בְּשִׁבִיל אַפְרַיִם, עַד שֶׁלְקַחֶם עַל זְרוּעוֹתָיו.

♦ יום שני י"א טבת ♦

יְעִינִי יִשְׂרָאֵל קָרָן מְסִיבּוֹ לֹא יְכוּל לְמַחְזִי
וְקָרִיב יִתְהוֹן לְוַתָּה וְנִשְׁיֵק לְהוֹן וְנִפְיֵק
לְהוֹן:

יֵא וְאָמַר יִשְׂרָאֵל לְיוֹסֵף לְמַחְזִי אַפְיֵךְ לֹא
סִבְרִית וְהָא אַחְזִי יְחִי יְיָ אַף יֵת בְּנֵיךָ:

(י) וְעִינִי יִשְׂרָאֵל כְּבָדוֹ מִזֶּקֶן לֹא יוּכַל לְרִאֲוֹת וַיִּגַּשׁ אֹתָם
אֵלָיו וַיִּשָּׁק לָהֶם וַיַּחֲבֹק לָהֶם:

(יא) וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל-יוֹסֵף רְאֵה פָנַיךָ לֹא פָלַלְתִּי וְהִנֵּה
הִרְאָה אֹתִי אֱלֹהִים גַּם אֶת-זֶרְעֶךָ:

כ"ג"א לֹא פָלַלְתִּי • לֹא מְלֵאנִי לְבִי לְחֶשֶׁב מִחֲשָׁבָה שְׁאֵרָאָה פָּנַיךָ עוֹד • פָּלַלְתִּי • לְשׁוֹן מִחֲשָׁבָה, כְּמוֹ: (ישעיה טז) "הֲבִיֵּאִי עֲצָה, עֲשֵׂי פְלִילָה".

יב וְאֶפְיֵךְ יוֹסֵף יִתְהוֹן מִן קְדָמוּהִי וּסְגִיד עַל
אֶפְוָה עַל אֶרְעָא:

כ"ג"ב וַיּוֹצֵא יוֹסֵף אֹתָם מֵעַם בְּרַכְּיוֹ וַיִּשְׁתַּחֲוּ לְאַפְּיוֹ אֶרְצָה:
כ"ג"ג וַיּוֹצֵא יוֹסֵף אֹתָם • לְאַחַר שְׁנֵשְׁקָם הוֹצִיָּאֵם יוֹסֵף מֵעַם בְּרַכְּיוֹ, כְּדִי לִישָׁבֵם זֶה לְיָמִין וְזֶה לְשִׁמְאֵל, לְסִמְךָ יָדָיו עֲלֵיהֶם וּלְבָרְכֶם. וַיִּשְׁתַּחֲוּ לְאַפְּיוֹ • כְּשִׁחְזַר לְאַחֲזָרְיוֹ מִלְּפָנֵי אָבִיו. אבן עזרא

יג וְדָבַר יוֹסֵף יֵת תְּרוּוִיהוֹן יֵת אַפְרַיִם בִּימִינָה
מִסְמָאֵלָא דִישְׂרָאֵל וְיֵת מְנַשֶּׁה בְּסִמְאֵלָה
מִימִינָא דִישְׂרָאֵל וְקָרִיב לְוַתָּה:

כ"ג"ד אֶת-אַפְרַיִם בִּימִינוֹ מִשְׁמָאֵל יִשְׂרָאֵל • הֵבֵא לְקִרְאֵת חֲבֵרוֹ, יְמִינוֹ כְּנֶגֶד שְׁמָאֵל חֲבֵרוֹ, וְכֹון שְׁיֵהָא הַבְּכוֹר, מִיָּמִין לְבְרָכָה. אבן עזרא

(יג) וַיִּקַּח יוֹסֵף אֶת-שְׁנֵיהֶם אֶת-אַפְרַיִם בִּימִינוֹ מִשְׁמָאֵל
יִשְׂרָאֵל וְאֶת-מְנַשֶּׁה בְּשִׁמְאֵלוֹ מִימִין יִשְׂרָאֵל וַיִּגַּשׁ אֵלָיו:

יד וְאִשְׁוִיט יִשְׂרָאֵל יֵת יְמִינָה וְשׁוּי עַל רִישָׁא
דְאַפְרַיִם וְהוּא זְעִירָא וְיֵת סְמָאֵלָה עַל רִישָׁא
דְּמְנַשֶּׁה אַחְזִימַנּוֹן לִידוּהִי אַרְי מְנַשֶּׁה
בּוּכְרָא:

(יד) וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל אֶת-יְמִינוֹ וַיִּשֵׁת עַל-רֹאשׁ אַפְרַיִם וְהוּא
הַצְעִיר וְאֶת-שְׁמָאֵלוֹ עַל-רֹאשׁ מְנַשֶּׁה שֶׁבֶל אֶת-יָדָיו כִּי
מְנַשֶּׁה הַבְּכוֹר:

כ"ג"ה שֶׁבֶל אֶת-יָדָיו • כְּתַרְגּוּמוֹ: 'אַחְזִימַנּוֹן', בְּהַשְׁכַּל וְחֻכְמָה, הַשְׁפִּיל אֶת יָדָיו לְכַף וּמַדְעַת, כִּי יוֹדַע הָיָה כִּי מְנַשֶּׁה הַבְּכוֹר, וְאָף עַל פִּי כֵן לֹא שֵׁת יְמִינוֹ עֲלָיו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטר שיחות חלק טו. עמוד 432 – מתוך 'לקראת שבת')

מְנַשֶּׁה וְאַפְרַיִם – עֵבֶר וְהוּא

וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל אֶת-יְמִינוֹ וַיִּשֵׁת עַל-רֹאשׁ אַפְרַיִם וְהוּא הַצְעִיר וְאֶת-שְׁמָאֵלוֹ עַל-רֹאשׁ מְנַשֶּׁה (מת, יד)

בְּפָרְשַׁתְנוּ מְסַפֵּר שִׁיעֻבֵּב אֲבִינוּ, בְּבָרְכוֹ אֶת בְּנֵי יוֹסֵף, שֶׁכָּל אֶת יָדָיו וְהִנִּיחַ אֶת יְמִינוֹ עַל רֹאשׁ אַפְרַיִם הַצְעִיר מִמְנַשֶּׁה. וְעַל תְּמִיחַת יוֹסֵף, הַשִּׁיב יַעֲקֹב שְׁאֶפְרַיִם "יְגַדֵּל מִמְּנוֹ" (מִמְנַשֶּׁה).

דְרוּשׁ בְּאוּר: הַטַּעַם שֶׁהַבְּכוֹר מִקְבֵּל בְּרָכָה גְדוֹלָה יוֹתֵר, הוּא מִצַּד שִׁישׁ לוֹ מַעֲלָה לְגַבִּי שְׁאָר אַחִיו, וּמִכֵּיּוֹן שְׁאֶפְרַיִם "יְגַדֵּל מִמְּנוֹ", מַדּוּעַ נִקְבַּע מִלְמַעְלָה שֶׁמְנַשֶּׁה יְהִי הַבְּכוֹר, לְכַאֲוֶרָה הָיָה צְרִיף לְהִיּוֹת שְׁאֶפְרַיִם יְהִי הַבְּכוֹר?

וְהַהֲסָבְרָה בְּזֶה:

הַשְּׂמוֹת שִׁיוֹסֵף קָרָא לְבָנָיו מִבְּטָאִים אֶת אִפֵּן עֲבוּדָתוֹ בְּהִיוֹתוֹ בְּמִצְרַיִם:

מְנַשֶּׁה הוּא מְלֵשׁוֹן "כִּי נִשְׁנִי אֱלֻקִּים אֶת כָּל עַמְלֵי וְאֶת כָּל בֵּית אָבִי". מְנַשֶּׁה הַזְכִּיר לְיוֹסֵף אֶת הָעֵבֶר שֶׁאֲבָד כְּתוּצָאָה מְגוֹלוֹתוֹ. כְּדִי שֶׁלֹּא יִשְׁכַּח חֲלִילָה אֶת עֲבָרָו וַיִּיחַלֵּשׁ בְּעֲבוּדַת ה', הוּא קָרָא אֶת שֵׁם בְּנֵי מְנַשֶּׁה.

אבן עזרא על התורה

יב וַיּוֹצֵא יוֹסֵף אֹתָם מֵעַם בְּרַכְּיוֹ. מֵאַחַר צְרִיף הַמָּטָה. וְטַעַם לֹא פָלַלְתִּי. לֹא דִנְתִי בְּלִבִּי. יג וַיִּקַּח יוֹסֵף. וַיְכַר לְקַח. וַיְכַר הֲרֵאִיתִךְ לְהִיּוֹת. וְטַעַם מֵעַם בְּרַכְּיוֹ. כִּי הוּא יוֹשֵׁב עַל מַגְזֵר פְּלִילִים: רַבִּים כְּאֵלָה:

ואלו אפרים הוא מלשון "כי הפרני אלקים בארץ עניי". זהו שבח והודאה על היתרון והעלוי שנפעל בו בעבודתו במצרים. לכן קבע יעקב שאפרים "יגדל" ממנושה: כי דוקא על-ידי הפריה במצרים, שצאצאי יעקב מוסיפים באור גם במקום החשוך, מתגלה שלמותו של יעקב, והיתרון שבירידה לגלות, ולכן העבודה הרצויה מצד יעקב היא "אפרים" הוספה באור גם במקום החשוך.

ואלו בעבור יוסף "מנושה הבכור", כי בעבודתו האישית היה עליו לנקט תחלה בקו של "סור מרע" ושמירה מפניו על-ידי זכרון עברו – שלא שכח את בית אביו. ולכן, את בנו הבכור, שנולד וסמל את תחלת עבודתו, קרא מנושה. רק לאחר מכן היה יכול להתחיל ב"עשה טוב", פעלה בגלות – ולקרא לבנו השני 'אפרים'.

ולכן נקבע מלמעלה שמנושה יהיה הבכור; כי על אף המעלה בעבודת אפרים, כשמדבר בלדה והתגלות, היינו, סדר העבודה בפעל, הדבר הראשון הוא "סור מרע" – "מנושה", ורק אחר-כך יכול להיות "ועשה טוב" – אפרים, מה-שאין-כן במעלה שאפרים יותר נעלה. **אבן עזרא**

טו ובריה ית יוסף ואמר יי די פלחו אבהתי קדמוהי אברהם ויצחק יי דזן יתי מדאייתי עד יומא הדין:

(טו) ויברך את-יוסף ויאמר האלהים אשר התהלכו אבותי לפני אברהם ויצחק האלהים הרעה אתי מעודי עד-היום הזה:

טז מלאכא די פרק יתי מפל בישא יברך ית עולמיא ויתקרי בהון שמי ושום אבהתי אברהם ויצחק וכוונתי ימא יסגון בגו בני אנשא על ארעא:

(טז) המלאך הגאל אתי מפל-רע יברך את-הנערים ויקרא בהם שמי ושם אבותי אברהם ויצחק וידנו לרב בקרב הארץ:

כז "המלאך הגאל אתי • מלאך הרגיל להשתלח אלי בצרתי, פענין שנאמר: "ויאמר אלי מלאך האלהים בחלום: יעקב וגו' אנכי האל בית אל". בברך את-הנערים • מנושה ואפרים. וידגו • פדגים הללו שפרים ורכים, ואין עין הרע שולטת בהם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם לח עמ' 152)

וידגו לרב בקרב הארץ (מח, טו) **ארץ** – היינו 'עלמא דאתגליא'. **ים** – היינו 'עלמא דאתפסא'. ומבאר בחסידות, שהברכה היא שגם ב'עלמא דאתגליא' יתגלו אותם אורות המאירים ב'עלמא דאתפסא'. והוא ענין המשכת 'יחודא עילאה' ב'יחודא תתאה'. **אבן עזרא**

♦ יום שלישי י"ב טבת ♦

יז ויחזא יוסף ארי שוי אבוהי יד ימינה על רישא דאפרים וכאיש בעינוהי וסעד ידא דאבוהי לאעדאה יתה מעל רישא דאפרים לאנחותה על רישא דמנושה:

(יז) וירא יוסף כיושית אביו ודימינו על-ראש אפרים וירע בעינו ויתמד יד-אביו להסיר אתה מעל ראש-אפרים על-ראש מנושה:

כח "ויתמד יד-אביו • הרימה מעל ראש בנו ותמכה בידו.

יח ויאמר יוסף לאבוהי לא כן אבא ארי דין בוכרא שו ימינה על רישה:

(יח) ויאמר יוסף אל-אביו לא-כן אבי פיוה הבכר שים ימינה על-ראשו:

אבן עזרא על התורה

ללכן שלחני. גם נתן לו הבכורה כי הוא ראשית מחשבתו. ואמר שלא היה ראובן ראוי לבכורה, היה יוסף שהוא פטר רחם. ולא דן ונד, כי הם בני השפחות. והימין נכבד מהשמאל יותר תקיף:

ואלה שמות: ויקרא בהם שמי. פי הגה כל ישאל וקראו אפרים. גם יוסף. גם אמר הפתוב רחל מבכה על בנייה, פי היא היתה עקר מחשבתו, על פן אמר הפתוב בני רחל אשת יעקב. וכאשר ילדה רחל, מיד אמר

יד שכל את ידיו. פאלו נדיו השפילו מה שהוא רוצה לעשות: כי מנושה הבכור. אף על פי שמנושה הוא הבכור. וכן פי עם קשה ערף. ורבים בן: טז וטעם המלאך הגואל אותי. תמצא בפרשת

יט וסריב אבוהי ואמר ידענא כרי ידענא אף
הוא יהי לעמא ואף הוא יסגי וברם אחוהי
זעירא יסגי מנה ובנהי יהון שליטין
בעממא:

(ט) וימאן אביו ויאמר ידעתי בני ידעתי גם-הוא
יהיה-לעם וגם-הוא יגדל ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו
וזרעו יהיה מלא-הגוים:

טז"י ידעתי בני ידעתי. שהוא הבכור. גם-הוא יהיה-לעם וגו'. שעתיד גדעון לצאת ממנו, שהקדוש ברוך
הוא עושה גם על ידו. ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו. שעתיד יהושע לצאת ממנו, שינחיל את הארץ וילמד
תורה לישראל. וזרעו יהיה מלא-הגוים. כל העולם יתמלא בצאת שמעו ושמו, כשיעמיד חמה בגבעון וירח
בעמק אילון.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות י עמ' 38)

ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו וזרעו יהיה מלא הגוים (מח, יט) יש לשאל: מדוע לא ברח יעקב את מנשה, הבכור, בברכה זו
עצמה - שיגדל מאחיו הקטן. והענין, דהנה 'ברכה' פרושה 'המשכה' (כמו "המברין את הגפן בארץ"), היינו שיענינה להמשיך
דבר ממקורו, ולא לחדש דבר שאינו קיים במקור. לכן לא היה יכול יעקב לפעל בברכתו שמנשה יגדל מאפרים, מפנין שלא כף
הוא המצב במקור. אבן עזרא

כ ובכרונן ביומא הוא למימר כף ברה
ישאל למימר ישויןך וי פאפרים וכמנשה
ושוי ית אפרים קדם מנשה:

(כ) ויברכם ביום ההוא לאמור כף יברך ישראל לאמר
ישמך אלהים באפרים וכמנשה וישם את-אפרים לפני
מנשה:

טז"י כף יברך ישראל. הבא לברך את בניו, ברכם בברכתם ויאמר איש לבנו: "ישמך אלהים באפרים וכמנשה".
וישם את-אפרים. בברכתו, לפני מנשה, להקדימו בנגלים ובחנפת הנשיאים. אבן עזרא

כא ואמר ישראל ליוסף הא אנא מאית ויהי
מימרא די בסעודכון ותיב יתכון לארעא
דאבהתכון:

(כא) ויאמר ישראל אל-יוסף הנה אנכי מת והיה אלהים
עמכם והשיב אתכם אל-ארץ אבותיכם:

כב ואנא יתבית לך חילק חד יתיר על אחיך
די נסיבית מידא דאמוראה בצלותי
ובכעותי:

(כב) ואני נתתי לך שכם אחד על-אחיך אשר לקחתי
מיד האמרי בחרבי ובקשתי:

טז"י ואני נתתי לך. לפי שאתה טורח להתעסק בקבורתי, וגם אני נתתי לך נחלה שתקבר בה, ואי זו? זו שכם,
שנאמר: (יהושע כד) "ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים קברו בשכם". שכם אחד על-אחיך. שכם
ממש, היא תהיה לך חלק אחד יתרה על אחיך. בחרבי ובקשתי. כשהרגו שמעון ולוי את אנשי שכם, נתכנסו
כל סביבותיהם להזדוג להם, וחרג יעקב פלי מלחמה פנגדן. דבר אחר: "שכם אחד", היא הבכורה, שישלו בניו
שני חלקים, ו'שכם', לשון חלק הוא, כתרגומו, והרבה יש לו דומים במקרא: (תהלים כא) "פי תשיתמו שכם", תשית
שונאי לפני לחלקים. (שם ס) "אחלקה שכם", (יהושע ו) "דירך ירצחו-שכמה", איש חלקו, (צפניה ג) "לעבדו שכם אחד".
אשר לקחתי מיד האמרי. מיד עשו, שעשה מעשה אמורי. דבר אחר: שהיה צד אביו באמרי פיר. בחרבי
ובקשתי. היא חכמתי ותפילתי (ועין ברא"ם שכתב דאי אפשר לקרש על חרם של שמעון ולוי, דהא לא עשו מדעתו, שחרי כעס עליהם על זה. ולעניות
דעתי, בלאו הכי אי אפשר לקרש עליהם, דמה נתינת טעם יהיה על שנתנו ליוסף מפני שלקחוהו שמעון ולוי בחרבם ובקשתם, ותלא אדרבא, מנה הטעם ראוי שיצטוו לשמעון

לוי, ולא ליוסף, ודוק). אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

שינהרגו שני מלכי האמורי הגדולים, אמר
יהושע לתת אותנו ביד האמורי. ואל תתמה
על מלת לקחתי. כי לאחר שהשם נתנה בפה
לאברהם, הם יחשבו שהיא שלהם. וכן נאמר
ליעקב לך אתגנה ולזרעך:

ישעי. והנכון בעיני שפרוש שכם אחד. חלק
אחד. והוא ממשפחת על שכם. ולעבדו
שכם אחד: על אחיך. נוסף על אחיך: וטעם
אשר לקחתי. אשר קחו ישראל בחרבם
ובקשתם. והזכיר האמרי. בעבור שאין
בשבעה גוים חזק כמוהו. הלא תראה אחר

יט מלא הגוים. גוים רבים יצאו ממנו:
כ כף יברך ישראל. כל בני ישראל: וישם
את אפרים. בדבור הברכה:
כב שכם אחד. יש אומרים כי על עיר שכם
רמו, שגם היא היתה לבני יוסף: וטעם בחרבי
ובקשתי. על השם. כאשר אמר דוד מגני וקרן

♦ יום רביעי י"ג טבת ♦

א ויקרא יעקב לבנוהי ואמר אתפנשו ואחוי לכון ית די יצרע יתכון בסוף יומיא :

מט (א) ויקרא יעקב אל־בניו ויאמר האספו ואגידה לכם את אשר־יקרא אתכם באחרית הימים :

נח"י < ואגידה לכם • (ב"ה) בקש לגלות את הקץ, ונסתלקה ממנו שכינה, והתחיל לומר דברים אחרים. אבן עזרא

ב אתפנשו ושמעו בני יעקב וקבילו אוֹלֵפֶן מן ישראל אֲבוֹכוֹן :

(ב) הקבצו ושמעו בני יעקב ושמעו אל־ישראל אביכם :

ג ראובן בוכרי את חילי וריש תקפי לך הנה חזי למסב תלתא חולקין בכיריתא פהנתא ומלכותא :

(ג) ראובן בוכרי אתה פחי וראשית אוני יתר שאת ויתר עז :

נח"י < וראשית אוני • היא טפה ראשונה שלו, שלא ראה קרי מימיו (ב"ר). אוני • פחי, כמו: (הושע יב) "מצאתי אוני לי", (ישעיה מ) "מרב אונים", "ולאין אונים". יתר שאת • ראוי היית להיות יתר על אחיך בכהנה, לשון נשיאות בפנים. ויתר עז • במלכות, כמו: (שמואל א ב) "ויתן עז למלכו", ומי גרם לך להפסיד כל אלה? אבן עזרא

ד על דאזלתא לקבל אפיד הא כמיא ברם לא אהניתא חולק נתיר לא מסב ארי סלקתא בית משכבי אבוך בכן אהלתא לשוויי ברי סלקתא :

(ד) פחו פמום אל־תותר פי עלית משכבי אבוך אז חללת יצועי עליה :

נח"י < פחו פמים • הפחו והבהלה אשר מהרת להראות בעסק, פמים הללו הממתרים לפרוצתם, לכוף. אל־תותר • אל תרבה לטל כל היתרות הללו שהיו ראויות לך, ומהו הפחו אשר פחות? פי עלית משכבי אבוך אז חללת • אותו שם שצלה על יצועי, והיא השכינה, שהיה דרבה להיות עולה על יצועי. פחו • שם דבר הוא, לפיכך טעמו למעלה וכלו נקוד פת"ח, ואלו היה לשון עבר, היה נקוד חציו קמ"ץ וחציו פת"ח וטעמו למטה. יצועי • לשון משכב, על שום שמציעים אותו על ידי לבדין וסדינין, והרבה דומים לו: "אם־זכרתיך על־יצועי", (שם קלב) "אם־אעלה על־ערש יצועי". אבן עזרא

ה שמעון ולוי אחיו גברין גברין פארע תותבותהון עבדו גבורא :

(ה) שמעון ולוי אחים בלי חמם מכרתיהם :

נח"י < שמעון ולוי אחים • בעצה אחת על שכם ועל יוסף: "ויאמרו איש אל אחיו וגו' ועתה לכו ונרגהו", מי הם? אם תאמר: ראובן או יהודה, הרי לא הסכימו בהרגיתו. אם תאמר: בני השפחות, הרי לא היתה שנאתן שלמה, שנאמר: "והוא נער את־בני בלהה ואת־בני זלפה וגו'", יששכר וזבולון לא היו מדברים בפני אחיהם הגדולים מהם, על פרוץ, שמעון ולוי הם, שקראם אביהם אחים. כלי חמם • אמנות זו של רציחה, חמס הוא ביזום, מברכת עשו היא זו. אמנות שלו היא, ואתם חמסתם אותה הימנו. מכרתיהם • לשון כלי זין. סיף בלשון יוני מכיר (תנחומא). דבר אחר: "מכרתיהם" ונזה תרגום של אינגלוס. אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

אל תעלני בחצי ימי. וזאת הפרשה מפרשת בדברי הימים, ובחללו יצועי אביו. ואמר על יהודה שהוא הנגיד, והבכור ליוסף. ויש מפרשים ולא להתניחם לבכורה, שהיא תחלת המספר מראובן:

ה שמעון ולוי אחים. בעבור מעשה שכם: מכרתיהם. יש אומרים מן הכרת פניהם, ואיננו נכון בדקדוק. ויש אומרים קניניהם. כמו תכרו מאתם. ואין תכרו כי אם מלשון חפירה. ויש אומרים מלשון מכירה שמכרו עצמן, כמו עם חרף נפשו למות. והנכון בעיני שהיא מגזרת מכוורתיך, והוא חסר ב"ת.

יהיה לך יתרון. והיה ראוי להיות אל תותר בשורק הוי"ו. ואחרים אמרו רק אתה פחות פמים הנשפכים ולא הותרת כלום. רק על דעתו שלא תמצא מלת אל, רק במקום צווי. ואף על פי שנמצא ודרך נתיבה אל מות, ואיננו צווי. ופרושו אל תבקש יתרון אפילו פחו פמים. ויהיה משקל תותר, זכור מלחמה אל תוסף. והגאון אמר אפילו דבר רק פמים, לא יהיה לך יתרון, ופחו מגזרת אנשים רקים ופוחזים. ואין פוחזים הפוך: אז חללת. מיום שחללת נסתלק יצועי, כאלו אמר עליה מעלי. גם תמצא מלת עליה פרת. כמו אומר אלי

א את אשר יקרא אתכם. דבר הנביא לעתיד. וטעו האומרים שהם ברכות בעבור שמצאו בסוף ויברך אותם, ואיה ברכת ראובן ושמעון ולוי. ועל דרך הנבואה אמר וזאת אשר דבר להם אביהם. ואמר בן ברך אותם, ולא הזכיר הכתוב הברכות:

ג ראובן בכורי אתה פחי. כך נראה בתחלה פחי. והבכור יקרא ראשית און. וכמהו ראשית אונים: יתר שאת. ראוי היית ליתרון על הכל שהיה נשא: ויתר עז. כפול בטעם, כדרך כל הנבואות. ופרוש עז, תקיף: ד פחו. בעבור שפחות פמים: אל תותר. לא

(1) **בְּסוּדָם אֶל־תִּבְא נַפְשֵׁי בְּקִהְלָם אֶל־תִּתְחַד כְּבוֹדִי כִּי בְּאֶפְסֵם הֲרִגוּ אִישׁ וּבְרִצָּנָם עֲקְרוּ־שׁוֹר:**
 וּבְרִצָּנָם אֶל־תִּבְא נַפְשֵׁי בְּקִהְלָם אֶל־תִּתְחַד כְּבוֹדִי כִּי בְּאֶפְסֵם הֲרִגוּ אִישׁ וּבְרִצָּנָם עֲקְרוּ־שׁוֹר:
 וְאָמְרוּ לוֹ: 'זוֹ אֶסְוֶרָה אוֹ מִתְרַת' אִם תֹּאמַר אֶסְוֶרָה, בַּת יִתְרוֹ מִי הִתִּירָה לָךְ? אֵל יִזְכָּר שְׁמִי בְּדָבָר, שְׁנֹאֲמַר:
 'זִמְרִי בֶן־סְלוּא נָשִׂיא בֵּית־אָב לִשְׁמַעוֹנִי' וְלֹא כָתַב בֶּן יַעֲקֹב. בְּקִהְלָם. כְּשִׁיקְהִיל קִרְחַ, שֶׁהוּא מִשְׁבָּטוֹ שֶׁל לֹוִי, אֶת כָּל הָעֵדָה עַל מִשָּׁה וְעַל אֶהְרֹן. אֶל־תִּתְחַד כְּבוֹדִי. שֶׁם אֵל יִתְיַחַד עִמָּהֶם שְׁמִי, שְׁנֹאֲמַר: "קִרְחַ בֶּן־יִצְהָר בֶּן־קֵהֶת בֶּן־לֹוִי", וְלֹא נֹאֲמַר: 'בֶּן יַעֲקֹב', אֲבָל בְּדַבְרֵי הַיָּמִים כְּשִׁנְתִּיחֶסוּ בְּגִי קִרְחַ עַל הַדּוּכָן, נֹאֲמַר: (דְּבָרֵי הַיָּמִים א 1) "בֶּן־קִרְחַ, בֶּן־יִצְהָר, בֶּן־קֵהֶת בֶּן־לֹוִי בֶּן־יִשְׂרָאֵל". אֶל־תִּתְחַד כְּבוֹדִי. כְּבוֹד לְשׁוֹן זָכָר הוּא, וְעַל כִּרְחַף אֶתָּה צְרִיף לְפָרֵשׁ כַּמְדַּבֵּר אֵל הַכְּבוֹד וְאוֹמַר: אֶתָּה, כְּבוֹדִי, אֵל תִּתְיַחַד עִמָּהֶם, כְּמוֹ: (יִשְׁעִיה יד) "לֹא־תִתְחַד אֶתָּם בְּקִבּוּרָה". כִּי בְּאֶפְסֵם הֲרִגוּ אִישׁ. אֵלֹו חֲמוּר וְאֲנָשִׁי שְׂכָם, וְאִינָן חֲשׁוּבִין בְּלָם אֲלֹא כְּאִישׁ אֶחָד. וְכֵן הוּא אוֹמַר בְּגִדְעוֹן: (שׁוֹפְטִים 1) "וְהַכִּיתָ אֶת מִדְּיָן כְּאִישׁ אֶחָד", וְכֵן בְּמִצְרַיִם: "סוֹס וְרוֹכְבוֹ רָמָה בַּיָּם", זֶהוּ מִדְּרָשׁוֹ. וּפְשׁוּטוֹ: אֲנָשִׁים הִרְבֵּה קוֹרָא אִישׁ, כָּל אֶחָד לְעַצְמוֹ, 'בְּאֶפְסֵם הֲרִגוּ' כָּל 'אִישׁ' שֶׁפְּעָסוֹ עָלָיו, וְכֵן: (יִחְזַקְאֵל יט) "וַיִּלְמַד לְטָרְף טָרְף אָדָם אֶכְלִ". וּבְרִצָּנָם עֲקְרוּ־שׁוֹר. רִצּוֹ לְעַקֵּר אֶת יוֹסֵף שְׁנֹקְרָא שׁוֹר, שְׁנֹאֲמַר: "בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ". עֲקְרוּ, אִשְׁרִיטוּר בְּלַע"ז, לְשׁוֹן עִיר (יְהוּשֻׁעַ יא) "אֶת סוֹסֵיהֶם תִּעְקֹר".

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטר-שיחות חלק ה, עמוד 251 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

אלו חמור ואנשי שכם - אף לא שכם עצמו

כִּי בְּאֶפְסֵם הֲרִגוּ אִישׁ

אלו חמור ואנשי שכם (מט, ו. ובפירוש רש"י)

יש לעיין, דמאחר שפרט רש"י את חמור לבדו, אף שנקלל כבר ב'אנשי שכם', אם-כן מדוע לא פרט גם את שכם, שהרי היה לו חלק עקרי במעשה?

ויש לומר, דהא גופא משמיענו, שתוכחת יעקב היתה רק על הריגת חמור ואנשי שכם, ולא על הריגת שכם עצמו. דהנה התוכחה על הריגת אנשי שכם היתה משום שעל-ידי הריגתם "עכרתם אותי להבאישני ביושב הארץ גו'" (וישלה לד, לה). אף זהו רק על הריגת אנשי שכם, מה-שאין-כן הריגת שכם עצמו היתה מתרת ומתאיבת גם אצל האמות, שהרי "האמות גדו עצמם מן העריות כו'" (רש"י וישלה שם, ז), ואם-כן היה על שכם חיוב מיתה, גם על-פי דיני האמות. ומכיון שבהריגת שכם עצמו לא היה שום חסרון, לא היה זה גורם "להבאישני ביושב הארץ", ועל כן לא הוכיחם יעקב על זה. **אבן עזרא**

(1) **אָרוּר אֶפְסֵם כִּי עָזוּ וְעִבְרַתָּם כִּי קִשְׁתָּהּ אֶחְלָקָם בְּיַעֲקֹב וְאֶפְיָצִים בְּיִשְׂרָאֵל:**
 וְלִיט רְגִזְהוּן אַרְי תְּקִיף וְחַמְתָּהוּן אַרְי כְּשִׂיא אֶפְלָגְנוּן בְּיַעֲקֹב וְאֶבְדְּרִנוּן בְּיִשְׂרָאֵל:

רש"י אָרוּר אֶפְסֵם כִּי עָזוּ. אֶפְלוּ בַשַּׁעַת תּוֹכַחָה לֹא קָלַל אֲלֹא אֶת אֶפְסֵם, וְזֶהוּ שְׁאֲמַר בְּלַעַם: "מָה אֶקוּב לֹא קִבַּה אֶל". אֶחְלָקָם בְּיַעֲקֹב. אֶפְרִידֵם זֶה מִזֶּה, שְׁלֹא יִהְיֶה לֹוִי בְּמַנְיָן הַשְּׂכֵבְטִים, וְהָרִי הֵם חֲלוּקִים. דְּבָר אַחֵר: אִין לָךְ

אבן עזרא על התורה

משה הפכה ו'ל כי כבודי. כמו ונפשי. ורבים בספר תהלות כמוהו. ונפה פרוש כי הטעם הוא כפול כדרך הנבואות. שאל אביד. מה אקב. והנה בסודם, כמו בקהלים. ותבא, כמו תחד. ונפשי, כמו כבודי. ויאמר רבי יהודה בן בלעם הספרדי שטעה ר' משה, כי כבוד הנפש הוא הגוף, כמו עדי בצואר, בטעם המשביע בטוב עדיף. וראיתו, וכבודי לעפר ישפן סלה. ואני אומר שר' יהודה טעה, כי הנה הכתוב אומר למען יזמרך כבוד. לכן שמח לבי ויגל כבודי אף בשירי, שהוא הגוף. וזה כבודי לעפר הוא על דרך משל, שיכניע

כמו הנמצא בית ה'. אשר צויתי מעון. והטעם על חמס ששעו. שאחר שהכניסו אנשי שכם בכרית, תרגום במקומה: ו בסודם אל תבא נפשי. אמר רב אהרן שפרש אל תבא נפשי, כמו וקא השמש. והטעם, שלא ארצה להיות חוץ מעצמם. והנה פרושו הפך הדבר. כי מה טעם לכלי חמס והלא אמר לשניהם עכרתם אותי. ובאמת כי הסתפן יעקב וביתו על ידם, לולי חמת אלהים היו מסבכים להשחית הכל. וכן פרוש ארוור אפס. וברצונם עקרו שור. ארוור כי אפס עז. ואלה פרושים יקרים. בסודם אל תבא נפשי. אייר

שכם גדולה היתה, כי היא מקפת חומה:

שיעור יומי ליום רביעי י"ג טבת ושנים מקרא ואחד תרגום – מט – פרשת ויחי
עניים וסופרים ומלמדי תינוקות, אלא משמעון, כדי שיהיו נפוצים, ושכטו של לוי עשאו מחזר על הגרנות
לתרומות ולמעשרות, נתן לו תפוצתו דרך כבוד. **אבן עזרא**

(ח) יהודה אתה יודוך אחיך ידך בערף איביך ישתחוו
לך בני אביך:

כ"ט יהודה אתה יודוך אחיך. לפי שהוכיח את הראשונים
בקנטורים, התחיל יהודה לסוג לאחוריו (שלא יוכתרו על מעשה תמר), וקראו יעקב בדברי רצוי: 'יהודה, לא אתה כמותם'
(כ"ח). ידך בערף איביך. בימי דוד: (שמואל ב כב) "ואויבי, תתה לי ערף". בני אביך. על שם שהיו מנשים הרבה
לא אמר: 'בני אביך', כדרך שאמר יצחק. **אבן עזרא**

(ט) גור אריה יהודה מטורף בני עליה פרע רבץ פאריה
ובלביא מי יקימנו:

כ"ט גור אריה. על דוד נתנבא: בתחלה, 'גור': (שמואל ב ה) "בהיות
שואל מלך עלינו, אתה היית המוציא והמביא את ישראל", ולבסוף, אריה, כשהמליכוהו עליהם, וזהו שתרגם
אונקלוס: 'שלטון' זהו ב'שוריא', בתחלתו. מטורף. ממה שחשדתיך ב"טרף טרף יוסף, תיה רעה אכלתהו", וזהו
יהודה שנמשל לאריה. בני עליה. סלקת את עצמך ואמרת: "מה-בצע וגו'", וכן בהריגת תמר, שהודה: "צדקה
ממני", לפיכך. פרע רבץ וגו'. בימי שלמה: (מלכים א ה) "איש תחת גפנו וגו'". **אבן עזרא**

(י) לא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו עד כייבא
שילה ולו יקהת עמים:

כ"ט לא יסור שבט מיהודה. מדוד ואילן, אלו ראשי גליות שבכבל,
שרודים את העם בשבט, שממנים על פי המלכות (סנהדרין ח). ומחוקק מבין רגליו. תלמידים, אלו נשיאי ארץ
ישראל. עד כייבא שילה. מלך המשיח, שהמלוכה שלו, וכן תרגם אונקלוס. ומדרש אגדה: "שילו", שי לו,
שנאמר: (תהלים עז) "יובילו שי למורא". ולו יקהת עמים. אסיפת העמים, שהיו ד עקר היא ביסוד, כמו: "יפעתך",
ופעמים שנופלת ממנו, וכמה אותיות משמשות בלשון זה, והם נקראים עקר נופל, כגון נוי של נוגף, ושל
נושף, ואל"ף שב"אחותי באזניכם" (איוב ג). ושב"אבחת-חרב" (יחזקאל כא) (והוא לשון חרב ופרושו: 'אימת חרב', והוא לשון ויין), (מלכים
ב ד) "ואסוף שמן", אף זה, "יקהת עמים", אסיפת עמים, שנאמר: (ישעיה יא) "אליו גוים ידרשו", ודומה לו: (משלי ל)
"עין תלעג לאב ותבו ליקהת אם", לקבוץ קמטים שבפניה מפני זקנתה, ובגמרא: 'יתבי ומקהו אקהתא בשוקי
דנהרדעא [דפומבדיתא]', במסכת בכמות (דף ק). ויכל היה לומר: קהית עמים. **אבן עזרא**

אבן עזרא על התורה

כדרך המתרגם ארמית, כטעם שלו. ויש
אומרים שהוא מגזרת ובשלתה. ויש מי
שהוציאו מלשון קדמונינו ו'ל שילה. ויש מי
שפרש אותו על עיר שילה. ופרש יבוא כמו
ובא השמש. או עד פי יבוא קץ שילה. פי
כן כתוב ויטש משפן שילה. ואחר כן ויבחר
בדוד עבדו. גם זה איננו רחוק. או יקהת
שילה כמו בנו, וקה"א תחת וי"ו, כמו בתוך
אגלה, מגזרת לא תשלה אותי, שפרושו לא
תוליד: ומלת יקהת. כמו ליקהת אם. והיו"ד
משרת לעתיד. וטעמו, שסודו גוים אל
משמעתו. וכן היו עמים רבים תחת יד דוד
ושלמה בנו. ואין טעם עד פי יבא שילה
שסוד השבט ממנו כבוא שילה. רק טעמו
כמו לא יחסר לפלוני לחם עד שיגיע עת
שיהיו לו שדות וקרמים רבות. וכמוהו, פי

כמו ועיר פרא: מטורף בני עליה. דמית לי
בני לגור אריה פאשר עליה מהטרף. והטעם
מטורף אחר, וזהו פשוטו. ואם נפרשנו על
דבר יוסף, היה ראוי שיהיה תחת עליה העלית,
פי עליה פעל עומד. והנה הפסוק הבא אחרי
לעד, והלא תראה, והפעל אחד מגזריה: וטעם
כרע רבץ פאריה. שמנהג האריה אחר שטרף,
ישב על גרעיו וירבץ. ואלו היה עובר כל
מין חיות, לא יקום מפניהם שיברח:
י לא יסור שבט מיהודה. לא יסור שבט גדלה
מיהודה עד שבא דוד שהוא תחלת מלכות
יהודה, וכן היה. הלא תראה פי דגל יהודה
נוסע בראשונה. גם אמר השם, יהודה יעלה
תחלה: ופרוש מחוקק. סופר שיחוק על הספר:
וטעם מבין רגליו. שכן דרך כל סופר להיות
יושב בין רגלי הקצין: שילה. יש אומרים

ז ארור אפם פי עז. דרך נבואה, או דרך
תפלה שיקסר אפם. וטוב להם, פי ארור הפך
ברוך. וכאשר הברכה תוספת, האריה
מגרעת: ועברתם. כפול הטעם: וכן אמלקם.
ואפיצם. והטעם שהם אלה ראויים שיפדרו
ולא יתחברו יחדו. והנה מצאנו פי גורל
שמעון נפל בתוך נחלת בני יהודה, והנה
הוא ברשות אחר. וגם עריו לא היו דבקים
זו לזו, רק מפורות בינות גורל יהודה. גם
כן לוי שהיו לו שמנה וארבעים עיר, והן
מפורות בינות השבטים:
ח יהודה אתה. כשמך וכן יודוך אחיך. וכאשר
יראו פי ידך בערף איביך ישתחוו לך בני
אביך. כמו למלך, וכן מצאנו:
ט גור אריה. המשילו לגור אריה הקטן, שהוא
במין אריה פאשר יגדל. ואין בו פ"ף הדימות,

יא) אֶסְרֵי לַגֶּפֶן עֵירוֹ וְלִשְׂרָקָה בְּנֵי אֶתְנֹו כַּבֵּס בִּיַּיִן לְבַשׁוּ וּבְרָדִם-עֲנָבִים סוּתוֹ:

יא) יסחר ישראל לקרתה עמא יבנון היכלה
יהון צדיקתא סחור סחור לה ועבדי אורייתא
באולפן עמה יהי ארגון טב לבושהי
כסותה מילא מילא צבע זהורי וצבעונין:

כ"ט" אסרי לגפן עירה • נתנבא על ארץ יהודה שתהא מושכת יין
כמעין, איש יהודה יאסר לגפן עיר אחר, ויטענונו מגפן אחת ומשורק אחר, בן אתון אחר. שרקה • זמורה ארבה,
קורייר"א בלע"ז. כבס ביין • כל זה לשון רבוי יין. סותה • לשון מין בגד הוא, ואין לו דמיון במקרא. אסרי •
כמו אסר, דגמתו: (תהלים קיג) "מקמי מעפר דל", (שם קכג) "היושבי בשמים", וכן: "בני אתנו", פענין זה. ואונקלוס
תרגם במלך המשיח: גפן, הם ישראל. עירה, זו ירושלים. שרקה, אלו ישראל (ירמיה ט) "ואנכי נטעתיך שורק".
בני אתנו • יבנון היכלה, לשון: "שער האיתון" בספר יחזקאל (ט), ועוד תרגמו בפנים אחרים: גפן, אלו צדיקים.
בני אתנו, עבדי אורייתא באולפן, על שם: "רוכבי אתונות צחורות". כבס ביין, יהא ארגון טב לבושהי, שצבעו
דומה ליין, וצבעונין הוא לשון סותה, שהאשה לובשתן ומסיתה בהן את הזכר ליתן עיניו בה. ואף רבותינו
פרשו במקרא לשון הסתת שכרות במסכת כתובות (דף קיא): 'ועל היין, שמא תאמר אינו מרנה? תלמוד לומר:
"סותה"'. אבן עזרא

יב) חֲכַלְיִלִי עֵינַיִם מֵיַיִן וְלִבָּן-שָׁנַיִם מַחֲלָב:

יב) יסמקון טורוהי בכרמוהי יטופון נעוהי
בחמר יחורן בקעתה בעיבור ובעדרי ענא:

כ"ט" חכלילי • לשון אדם, כתרגומו, וכן: "למי חכלילות
עינים", שפן דרך שותי יין, עיניהם מאדימין. מחלב • מרב חלב, שיהא בארצו מרעה טוב לעדרי צאן, וכן
פירוש המקרא: אדם עינים יהא מרב יין, ולבן-שנים יהא מרב חלב. ולפי תרגומו: עינים, לשון הרים, שמשם
צופים למרחוק. ועוד תרגמו בפנים אחרים: לשון מעינות וקלוחים הקבים: נעוהי, יקבים שלו, ולשון ארמי הוא
במסכת עבודה זרה (דף עז): 'נעוה ארתחו'. יחורן בקעתה, תרגם: "שנים", לשון: שני הסלעים. אבן עזרא

יג) זְבוּלָן לְחוּף יַמִּים יִשְׁבֵּן וְהוּא לְחוּף אֲנִית וַיִּרְכָּתוּ עַל-צִידוֹן:

יג) זבולן על ספר מממא ישרי והוא יכבש
מחוזין בספינן וטוב ימא ייכול ותחומה
יהי מטי על צידון:

כ"ט" זבולן לחוף ימים • על חוף ימים תהיה ארצו. חוף • כתרגומו: 'ספר', מרק"א בלע"ז, (בבמות מה) והוא יהיה
מצוי תדיר על חוף אניות, במקום הנמל שאניות מביאות שם פרקמטיא, שהיה זבולן עוסק בפרקמטיא וממציא
מזון לשבט יששכר, (תחומא) והם עוסקים בתורה. הוא שאמר משה: (דברים לג) "שמח זבולן בצאתך ויששכר באהליך",
זבולן יוצא בפרקמטיא, ויששכר עוסק בתורה באהלים. וירכתו על-צידון • סוף גבולו יהיה סמוך לצידון.
וירכתו • סופו, כמו: "וירכתהי המשפן". אבן עזרא

יד) יִשְׁשַׁכַּר חֲמֹר גָּרָם רַבִּץ בֵּין הַמְּשֻׁפְתִּים:

יד) יששכר עתיר פנכסין ואחסנתה בין
תחומיא:

כ"ט" יששכר חמר גרם • חמור בעל עצמות, סובל על תורה כחמור
חזק שמטענין אותו משא כבד. רבץ בין המשפתיים • כחמור המהלך ביום ובלילה, ואין לו לינה בבית, וכשהוא
רוצה לניח, רובץ בין התחומין, בתחומי העירות שהוליק שם פרקמטיא. אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

רק הקדים זבולן על יששכר, בעבור נפל
נחלתו בין זבולן ובין דן:
יג לחוף ימים. גם זה לאות כי זאת דרך
נבואה. ופרוש לחוף, מחוז. והוא מגזרת חופף
עליו כל היום, כי האניות לא מעמדנה במקום
מגלה לרוח: וירכתו על צידון. שיגיע ירכו
על צידון:

יד חמר גרם. דמהו לחמור שיש לו עצם
כבד. והנ' חמור סמוך על בן רובץ: בין
המשפתיים. בין המערכות. ויתכן היותו מגזרת
ה' תשפת שלום לנו:

ביין לבושו. ודמהו לרם בעבור שיתאדם.
ונה על דרך משל, כמו יספו ההרים עסיס:
יב עד שיקרא חכלילי עינים. מרב היין שהוא
שותה, כי החכלילות נראה בעין משכרות היין.
ושניו לבנות מרב אכלו חלב: ולבן שנים. שם
התאר. ונקראו שנים, על שם מערכות שנים,
בעבור היותם שתי מערכות. ואמר הגאון ז"ל
חכלילי עינים יותר מהיין. וכן אמר מחלב.
ואחרים אומרים כי לבן שנים שלא יאכל דבך
טמא ולא יתיר אחר עיניו. וזה דרך דרש
משמש: והזכיר בתחלה השכטים כאשר נולדו,

לא אצורף עד אשר אם עשיתי את אשר
דברתי לה, שישביהו אל הארץ:
יא אסרי. היי"ד נוסף, כמו היושבי לסוסתי:
עירה. כמו על שלשים עזרים: ויי"ד בני
אתנו. נוסף. או יהיה פרושו כי אסרי ושרת
עצמו ואחר עמו: ולשרקה. כפול. כי היא
נגפן ועיר באתון גם בן: ובדס ענבים סותה.
ויש אומר שהוא כמו כסותו והוא חסר ב"ף.
והנכון בעיני שהוא מגזרת מקנה. והשעם
שתרבה תבואת פרמיו עד שסור עירה לגפן,
ולא יחשו אם יאכל ענבים: ותחת מים יכבס

(טו) וַיֵּרָא מְנַחֵם בֶּן טוֹב וְאֶת־הָאָרֶץ כִּי נַעֲמָה וַיֵּט שְׂכָמוֹ לְסֹבֵל וַיְהִי לְמַסַּעֲבֹד:

כ"ט וַיֵּרָא מְנַחֵם כִּי טוֹב. רָאָה לְחַלְקוֹ אֶרֶץ מְבֻרָכַת וְטוֹבָה לְהוֹצִיא פְרוּת. וַיֵּט שְׂכָמוֹ לְסֹבֵל. עַל תּוֹרָה. וַיְהִי. לְכָל אַחֵיו יִשְׂרָאֵל. לְמַסַּע עוֹבֵד. לְפַסֵּק לָהֶם הוֹרָאוֹת שֶׁל תּוֹרָה וְסִדְרֵי עֲבוּרֵינָא, שְׁנָאֵמַר: (דְּבַרֵי הַיָּמִים א יב) "וּמִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל יוֹדְעֵי בִינָה לְעֵתִים, לְדַעַת מַה־יַּעֲשֶׂה יִשְׂרָאֵל, רָאשֵׁיָהֶם מֵאֵתִים", מֵאֵתִים רָאשֵׁי סִנְהֶדְרָאוֹת הָעַמִּיד, וְכָל אַחֵיהֶם עַל פִּיהֶם. וַיֵּט שְׂכָמוֹ. הַשְּׂפִיל שְׂכָמוֹ, כְּמוֹ "וַיֵּט שְׂמָיִם", הַטּוֹ אֲזַנְכֶם". וַאֲנוּקְלוֹס תַּרְגָּם בְּפָנִים אַחֵרִים: "וַיֵּט שְׂכָמוֹ לְסֹבֵל", מִלְחָמוֹת וְלִכְבֻּשׁ מַחֲזוֹת, שֶׁהֵם יוֹשְׁבִים עַל הַסֶּפֶר וַיְהִיָּה הָאוֹיֵב כְּבוֹשׁ תַּחֲתָיו לְמַסַּע עוֹבֵד. אבן עזרא

(טז) דָּן יָדִין עֲמוֹ כְּאֶחָד שְׂבֻטֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"ט דָּן יָדִין עֲמוֹ. יָנַקֵם נִקְמַת עֲמוֹ מִפְּלִשְׁתִּים, כְּמוֹ: "כִּי דָיִן ה' עֲמוֹ". כְּאֶחָד שְׂבֻטֵי יִשְׂרָאֵל. כָּל יִשְׂרָאֵל יְהִי כְּאֶחָד עֲמוֹ וְאֵת כָּלֵם יָדִין, וְעַל שְׂמִשׁוֹן נָבֵא נְבוּאָה זו. וְעוֹד יֵשׁ לְפָרֵשׁ: "כְּאֶחָד שְׂבֻטֵי יִשְׂרָאֵל", כְּמִיָּחַד שְׂבֻשְׁבָטִים, הוּא דוֹר שְׂבָא מִיְהוּדָה. אבן עזרא

(יז) יְהִי־דָן נַחֵשׁ עַל־יַדְרֹךְ שְׂפִיפֵן עַל־יְאֹרֵחַ הַנְּשֵׁף עַקְבִי-סוּס וַיִּפֹּל רֹכְבוֹ אַחֹר:

כ"ט יְהִי גִבְרָא דִּיתְבַּחַר וַיִּקּוּם מִדְּבִית דָּן אֵימְתָה תַּתְרַמִּי עַל עַמְמִיָּא וּמַחְתָּה תַּתְקַף בְּכַל־שְׂתָאֵי כְּחֵיוֵי חוֹרְמָן יִשְׂרָי עַל אַרְחָא וַיִּכְפַּתְנָא יְכָמוֹן עַל שְׂבִילָא יִקְטַל גְּבַרֵי מַשְׂרִית פְּלִשְׁתָּאֵי פְרָשִׁין עִם רִגְלָאִין עַצְרָא סוּסוֹן וַתַּתְפִּין וַיִּמְגַּר רֹכְבֵיהוֹן לְאַחֹרָא:

כ"ט יְהִי גִבְרָא דִּיתְבַּחַר וַיִּקּוּם מִדְּבִית דָּן אֵימְתָה תַּתְרַמִּי עַל עַמְמִיָּא וּמַחְתָּה תַּתְקַף בְּכַל־שְׂתָאֵי כְּחֵיוֵי חוֹרְמָן יִשְׂרָי עַל אַרְחָא וַיִּכְפַּתְנָא יְכָמוֹן עַל שְׂבִילָא יִקְטַל גְּבַרֵי מַשְׂרִית פְּלִשְׁתָּאֵי פְרָשִׁין עִם רִגְלָאִין עַצְרָא סוּסוֹן וַתַּתְפִּין וַיִּמְגַּר רֹכְבֵיהוֹן לְאַחֹרָא:

כ"ט יְהִי גִבְרָא דִּיתְבַּחַר וַיִּקּוּם מִדְּבִית דָּן אֵימְתָה תַּתְרַמִּי עַל עַמְמִיָּא וּמַחְתָּה תַּתְקַף בְּכַל־שְׂתָאֵי כְּחֵיוֵי חוֹרְמָן יִשְׂרָי עַל אַרְחָא וַיִּכְפַּתְנָא יְכָמוֹן עַל שְׂבִילָא יִקְטַל גְּבַרֵי מַשְׂרִית פְּלִשְׁתָּאֵי פְרָשִׁין עִם רִגְלָאִין עַצְרָא סוּסוֹן וַתַּתְפִּין וַיִּמְגַּר רֹכְבֵיהוֹן לְאַחֹרָא:

כ"ט יְהִי גִבְרָא דִּיתְבַּחַר וַיִּקּוּם מִדְּבִית דָּן אֵימְתָה תַּתְרַמִּי עַל עַמְמִיָּא וּמַחְתָּה תַּתְקַף בְּכַל־שְׂתָאֵי כְּחֵיוֵי חוֹרְמָן יִשְׂרָי עַל אַרְחָא וַיִּכְפַּתְנָא יְכָמוֹן עַל שְׂבִילָא יִקְטַל גְּבַרֵי מַשְׂרִית פְּלִשְׁתָּאֵי פְרָשִׁין עִם רִגְלָאִין עַצְרָא סוּסוֹן וַתַּתְפִּין וַיִּמְגַּר רֹכְבֵיהוֹן לְאַחֹרָא:

(יח) לִישׁוּעַתְךָ קִוִּיתִי יְהוָה:

כ"ט לִישׁוּעַתְךָ קִוִּיתִי ה'. נִתְנַבֵּא שֶׁיִּנְקְרוּ פְּלִשְׁתִּים אֶת עֵינָיו, וְסוּפוֹ לֹמַר: (סו) "זְכַרְנִי נָא וְחַזְקֵנִי נָא אֶף הַפְּעַם". אבן עזרא

♦ יום חמישי י"ד טבת ♦

(יט) גָּר גֵּרֹד גֵּרֹד יְגוּדְנֹו וְהוּא יִגְרַ עַקֵּב:

כ"ט גָּר גֵּרֹד גֵּרֹד יְגוּדְנֹו. כְּלָם לְשׁוֹן גֵּרֹד הֵם, וְכֵן חֲבָרוּ מְנַחֵם. וְאֵם תֹּאמַר: אֵינן גֵּרֹד בְּלֹא ב' דְּלִתִּינָן, יֵשׁ לֹמַר 'גֵּרֹד', שֶׁם דְּבַר, צְרִיף שְׁנֵי דְּלִתִּינָן, שֶׁכֵּן דְּרָף תְּבָה בַת שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת לְהַכְפִּיל בְּסוּפָה, וְאֵינן יְסוּדָה אֶלָּא שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת. וְכֵן אָמַר: (מַשְׁלֵי כו) "כְּצַפֵּר לְנוֹד", מְגִנֶּרֶת: (אֵיב ב ו) "וְשִׁבְעֵתֵי נְדוּדִים".

אבן עזרא על התורה

קוֹיֵתִי הַשֵּׁם לְהִיּוֹת יִשׁוּעַתְךָ. אוּ כֹּא שֶׁם תַּחַת שֵׁם הַפְּעַל. וְהַשֵּׁעַם לְהוֹשִׁיעַ. וְכֵן נִרְנְנָה בִישׁוּעַתְךָ. אִם הַכִּיף לְנֹכַח דוֹד אוּ הַמְשִׁיחַ בְּנוֹ. וַיֵּאמֶר הַנְּגִיד כִּי תַחֲסֹר מֵלֵת וַיֵּאמֶר. וְכֵן רָאוּי לְהִיּוֹת וַיֵּאמֶר לִישׁוּעַתְךָ קוֹיֵתִי ה'. וְרַבֵּי יְצַחְקָא אָמַר כְּפִי שֶׁרָאָה הַנְּבִיאֵי בְּנוֹ דָּן בְּדַמּוֹת נַחֵשׁ בְּדַרְךְ הַנְּבִיאָה, מִיַּד פְּחַד יַעֲקֹב וְאָמַר הוֹשִׁיעֵנִי הַשֵּׁם:

בְּנֵי הַגְּבִירוֹת. וְהִנֵּה הֵיךְ כְּקָצִין עַל כָּל עַם מִהַשְּׂפָחוֹת: יוֹ וְדַמְהוּ פְּרַב גְּבוּרָתוֹ לְנַחֵשׁ. גַּם יִתְכַּן לְהִיּוֹת פְּרוּשׁ שְׂפִיפֹן מְגִנֶּרֶת הוּא יִשׁוּפֵף רֹאשׁ, וְטַעַם כְּפוּל: יח וְטַעַם לִישׁוּעַתְךָ קוֹיֵתִי ה'. בְּעֲבוּר שֶׁהוּא נוֹשֵׁן עַקְבֵי סוּס, יִפְחַד מְרוּכֵב הַסּוּס שֶׁלֹּא יִשׁוּף רֹאשׁוֹ בְּחֻרְבוֹ, עַל כֵּן אָמַר הַנְּבִיאֵי לִישׁוּעַתְךָ קוֹיֵתִי ה', וְהַכִּיף לְנֹכַח דָּן. וּפְרוּשׁ

טו וַיֵּרָא מְנַחֵם. כְּפִי שֶׁרָאָה אֶרְצוֹ וּמְקוֹם מְנוּחָתוֹ נְעִימִים, נָטָה שְׂכָמוֹ לְסֹבֵל. כָּל מִשְׂא, כְּפִי שֶׁרָאָה יֵשׂא הַחֲמוּר, וְשָׁב כְּעַבֵּד נוֹתֵן מַס, וְזֶה הַטַּעַם עַל יִשְׂשָׁכָר שֶׁלֹּא הָיוּ גְבוּרִים, וְלֹא יָרְצוּ לְצִאֵת מִלְחָמָה לְעוֹב מְקוֹמָם. וְכֵן אָמַר מִשֶּׁה וַיִּשְׂשָׁכָר בְּאֵהָלָיו, וְהָיוּ נוֹתְנִים מַס לְמֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יֵצְאוּ (אוּ) לְגוּיִם שֶׁלֹּא יָבִאוּ לְהַלְחֵם עֲלֵיהֶם: טז דָּן יָדִין עֲמוֹ. רַמְזוֹ שֶׁיְהִיָּה בְּעַל דָּגָל, כְּאֶחָד

יָצָא לַפְּנֵיהֶם וַשָּׂרָבֵב קוֹמְתוֹ לְכַסּוֹתָהּ, וְהוּא שָׁבְרָכּוּ אָבִיו: "בֶּן פֶּרֶת", הַגְּדִלְתָּ עִצְמָךְ, יוֹסֵף, "עַל־יַעֲזִיב" שֶׁל עֲשׂוֹ, לְפִיכָךְ, זְכִיתָ לַגְּדִלָּה. בְּנוֹת צַעֲדָה עַל־יֶשׁוּר • לְהַסְתַּפֵּל בָּךְ בְּצִאתְךָ עַל מִצְרַיִם. וְעוֹד דְּרָשׁוּהוּ לְעִנְיָן שֶׁלֹּא יִשְׁלַט בְּזַרְעוֹ עַיִן הָרַע, וְאַף כְּשִׁבְרָךְ מְנַשֶּׁה וְאַפְרַיִם, בְּרַכְסָם כְּדָגִים, שְׂאִין עַיִן הָרַע שׁוֹלֵטָת בָּהֶם. אבן עזרא

(כג) וַיִּמְרָרוּהוּ וַרְבוּ וַיִּשְׁטַמְּהוּ בַּעֲלֵי חַצִּים:

כג וַיִּמְרָרוּהוּ וַרְבוּ וַיִּשְׁטַמְּהוּ וַאֲעִיקוּ לֵה גְבָרִין
גְּבָרִין בַּעֲלֵי פְלִגּוֹתָא:
ע"י וַיִּמְרָרוּהוּ וַרְבוּ • וַיִּמְרָרוּהוּ אֶחָיו, וַיִּמְרָרוּהוּ פּוֹטִיפַר וְאַשְׁתּוֹ
לְאַסְרוֹ, לְשׁוֹן: "וַיִּמְרָרוּ אֶת חַיֵּיהֶם". וַרְבוּ • נִעְשׂוּ לוֹ אֶחָיו אֲנָשֵׁי רִיב, וְאִין הִלְשׁוֹן הַזֶּה לְשׁוֹן פְּעֵלוֹ, שְׂאֵם בֶּן
הָיָה לוֹ לִינְקָד: וַרְבוּ, כְּמוֹ: "הִמָּה מִי מְרִיבָה אֲשֶׁר רְבוּ וּגּוֹ", וְאַף אִם לְשׁוֹן רְבִית חַצִּים הוּא, בֶּן הָיָה לוֹ לִינְקָד,
וְאִינוּ אֵלָּא לְשׁוֹן פְּעֵלוֹ, כְּמוֹ: (ירמיה ב) "שְׁמוֹ שְׁמַיִם", שֶׁהוּא לְשׁוֹן הוֹשְׁמוֹ, וְכֵן "רַמּוֹ מַעֲט", שֶׁהוּא לְשׁוֹן הוֹרְמוֹ,
אֵלָּא שֶׁלְשׁוֹן הוֹרְמוֹ וְהוֹשְׁמוֹ, עַל יְדֵי אַחֲרַיִם. וְלְשׁוֹן שְׁמוֹ, רַמּוֹ, רְבוּ, מֵאַלְיָהֶם הוּא, הֵם מְשׁוֹמְמִים אֶת עִצְמָם,
נִתְרוֹמְמוּ מֵעִצְמָם, נִעְשׂוּ אֲנָשֵׁי רִיב. וְכֵן: "רַמּוֹ יוֹשְׁבֵי אֵי", כְּמוֹ נְדָמוֹ, וְכֵן תַּרְגָּם אֲוִנְקָלוֹס: 'וַיִּנְקְמוּהוּ'. בַּעֲלֵי
חַצִּים • שֶׁלְשׁוֹנָם כְּחֵץ, וְתַרְגוּמוֹ: 'מְרֵי פְלִגּוֹתָא', לְשׁוֹן: 'וַתְּהִי הַמִּתְחַצֶּה', אוֹתָן שֶׁהֵיוּ רְאוּיִים לְחַלֵּק עִמּוֹ נִחְלָה. אבן עזרא

(כד) וַתֵּשֶׁב בְּאִיתָן קִשְׁתוֹ וַיִּפְּזוּ וְרַעֲיוֹ יָדָיו מִיַּדֵּי אַבִּיר יַעֲקֹב
מִשֵּׁם רַעֲיָה אֲבֹן יִשְׂרָאֵל:

כד וַתֵּשֶׁב בְּאִיתָן קִשְׁתוֹ • נִתְיַשְׁבָּה בְּחֻזְקָה קִשְׁתוֹ • חֻזְקוֹ. וַיִּפְּזוּ
וְרַעֲיוֹ יָדָיו • זוֹ הִיא נְתִינַת טְבַעַת עַל יָדוֹ, לְשׁוֹן: "זָהָב מוֹפְזוֹ". זֹאת
הִי הָיָה לוֹ מִיַּדֵּי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא אַבִּיר יַעֲקֹב, וּמִשֵּׁם עֲלָה לְהִיּוֹת "רַעֲיָה אֲבֹן יִשְׂרָאֵל", עַקְרָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל,
לְשׁוֹן אֲבֹן הָרֵאשִׁי, לְשׁוֹן מַלְכוּת. וְאוֹנְקָלוֹס, אֵף הוּא כֵּן תַּרְגָּמוֹ: וַתֵּשֶׁב, 'וַתְּבַת בְּהוֹן נְבִיאוּתָהּ' הַחֲלוּמוֹת אֲשֶׁר
חָלַם לָהֶם 'עַל דְּקִיָּם אוֹרִיתָא בְּסִתְרָא', תּוֹסַפְתָּ הוּא, וְלֹא מִלְשׁוֹן עֲבָרֵי שְׁבַמְקָרָא, 'וְשׁוֹי בְּתַקְפָּא רֹחַצְנָה', תַּרְגוּם
שֶׁל "בְּאִיתָן קִשְׁתוֹ", וְכֵן לְשׁוֹן הַתַּרְגוּם עַל הָעֲבָרֵי: וַתֵּשֶׁב נְבוֹאָתָא בְּשִׁבְלֵי שְׂאִיתָנוּ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִיּוֹתָהּ
לוֹ לְקִשְׁתָּ וְלִמְבַטָּח. 'בְּכֵן יִתְרָמָא דְּהַב עַל דְּרַעֲיוֹהִי', לְכַף: "וַיִּפְּזוּ וְרַעֲיוֹ יָדָיו", לְשׁוֹן פְּזוֹ. אֲבֹן יִשְׂרָאֵל • לְשׁוֹן
נוֹטְרִיקוֹן: אֵב וּבֵן, 'אַבְהֵן וּבְנִין': יַעֲקֹב וּבְנָיו. אבן עזרא

(כה) מֵאֵל אַבִּיר וַיַּעֲזֹרְךָ וְאֵת שְׂדֵי וַיְבַרְכְּךָ בְּרַכַּת שְׁמַיִם
מֵעַל בְּרַכַּת תְּהוֹם רַבְּצַת תַּחַת בְּרַכַּת שְׂדֵיִם וְרַחֵם:

כה מֵאֵל אַבִּיר • הִיּוֹתָהּ לָךְ זֹאת, וְהוּא יַעֲזֹרְךָ. וְאֵת שְׂדֵי • וְעַם
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הָיָה לָךְ, כְּשֶׁלֹּא שְׁמַעְתָּ לְדַבְּרֵי אֲדוֹנֶיךָ, וְהוּא יְבַרְכְּךָ. בְּרַכַּת שְׂדֵיִם וְרַחֵם • בְּרַכְתָּא דְּאַבָּא
וְדְאַמָּא, כְּלוֹמַר יִתְבָּרְכוּ הַמּוֹלִידִים וְהַיּוֹלְדוֹת, שֶׁהֵיוּ הַזְּכָרִים מְזַרְעִים טַפָּה הָרְאוּיָה לְהַרְיוֹן, וְהַנְּקֻבוֹת לֹא יִשְׁכְּלוּ
אֶת רַחֵם שְׁלֵהֶן, לְהַפִּיל עַבְרִיהֶן. שְׂדֵיִם • "יָרָה יִרְה" מִתַּרְגְּמִינַן: 'אִישׁוֹתָדָאִי שְׂתָדִי', אֵף שְׂדֵיִם כְּאֵן, עַל שֵׁם
שֶׁהוֹרַע יִרְה כְּחֵץ. אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

יוסף. וטעם אביר יעקב. שהוא ידע אהבתו
את יוסף. וטעם אבן. כעצם הדבר. ויש אומר
כי משם כמו מאז, וכזה לא מצאנוהו בכל
המקרא. גם אבן ישראל, שמת לבו והנה
כאבן, ושב לרעות. והטעם לחיות במאכל
וואת דרך רחוקה:

כה מאל אביר. על דעתי שהוא דבק עם
הפסוק שהוא למעלה. והטעם זה הכח שהנה
בדרך, מאל אביר הנה, והוא יעזרך. ומ"ם
מאל משרת עצמו ואחר עמו. כמו באל שדי
ושמי ה'. והנה הטעם כפול, ומאת שדי והוא
בדרך אותך. והוא פרש אשאל מאל אביר.
ויתכן היות ברכת שמים דבק עם מאל אביר.
והטעם יתברר במלת התניין, ברכות תהום.

כג וימררוהו. אמר הנגיד שפרושו, שמו מררתו
כמו משרה. ואחר כך יורו בעלי חצים. וככה
השמיעו אל ככל רבים: וכתעם וימררוהו יסבו
עליו רבים. בסוף ישפך לארץ מררתו:
וישטמהו. מקדם קדם וימררוהו. כאלו אמר
יכבר שטמהו, וזה רמו על אחיו שמכרוהו:
כד ותשב באיתן. במקום איתן קשתו: ויפזו.
ויתחזקו, ותקרב אלי מפזו. ויש מפרשים
אותו מפזו, ואין טעם לו: והטעם, ששטמהו
בעלי חצים והתחברו לשפך מררתו, וקשתו
היתה חזקה ופתחו ממנו, ולא יכלו כי היו
ידיו חזקים: מידי אביר יעקב משם. רמו
אביר יעקב שהוא השם מאותו הכח יכול
והנה רוצה אבן ישראל, וכן היה ויכלכל

כב בן פורת יוסף. בן כמו סעף, והוא לשון
נקבה. וכן ועל בן אמצת לך. ודקדוק פורת.
פועלת, כי על שני דרכים ימצא הפעל. כמו
אויביה גם אויבתי. וכן פורה ופורת, מלשון
פורה. ויש מי שפרש אותה מלשון ותשלח
פארות. והזכיר בן פורת פעמים, כדרך אנשי
לשון הקדש. כי הנה אויבך ה' כי הנה
אויבך. והטעם פעם אחר פעם תמיד. ועל
הפרוש השני הנה התי"ו תחת ה"א. כתי"ו
ושבת לנשיא: וטעם בנות צעדה עלי שור.
שיוסף הנה כבן פרת, ונעשה בנות. צעדה.
כל אחת ואחת מהן על החומה. והטעם
שגבהו מאד על החומות הבצורות: בנות
צעדה. על דרך זבובי מות:

(כו) בְּרַכַּת אָבִיךָ גָּבְרוּ עַל-בְּרַכַּת הוֹרֵי עַד-תְּאֵאוֹת גְּבַעַת עוֹלָם תִּהְיֶינָה לְרֹאשׁ יוֹסֵף וְלִקְדָּקָד נְזִיר אַחִיו:

כו בְּרַכַּתָּא דְאָבוּךָ תּוֹסְפִין עַל בְּרַכַּתָּא דִּילֵי בְּרִיכוּ אַבְהֵתִי דְחַמִּידוּ לְהוֹן וּבְרַבִּינָא דְמִן עֲלָמָא יְהוֹנִן כָּל אַלְיִן לְרִישָׁא דְיוֹסֵף וְלִגְבֵרָא פְּרִישָׁא דְאַחוּהִי:

כז"י < בְּרַכַּת אָבִיךָ גָּבְרוּ וּגו' > . הַבְּרָכוֹת שֶׁבְּרַכְנִי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, גָּבְרוּ וְהִלְכוּ עַל הַבְּרָכוֹת שֶׁבְּרַךְ אֶת הוֹרֵי. עַד-תְּאֵאוֹת גְּבַעַת עוֹלָם . לְפִי שֶׁהַבְּרָכוֹת שֶׁלִּי גָּבְרוּ עַד סוֹף גְּבוּלֵי גְבַעוֹת עוֹלָם, שָׁנַתָּן לִי בְּרָכָה פְּרוּצָה בְּלֵי מְצָרִים, מַגְעַת עַד אַרְבַּע קְצוֹת הָעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּפְרָצְתָּ יָמָּה וְקָדְמָה וּגו'" מֵה שֶׁלֹּא אָמַר לְאַבְרָהָם אָבִינוּ וְלִיצְחָק. לְאַבְרָהָם אָמַר לוֹ: "שָׂא נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה וּגו'" כִּי אֵת כָּל הָאָרֶץ אֲשֶׁר-אַתָּה רֹאֶה לְךָ אֶתְנַנָּה", וְלֹא הִרְאֶהוּ אֶלָּא אָרֶץ יִשְׂרָאֵל בַּלְבַּד. לִיצְחָק אָמַר לוֹ: "כִּי-לֶךְ וְלִזְרַעַךָ אֶתְּן אֶת-כָּל-הָאָרְצוֹת הָאֵל וְהַקִּימֹתִי אֶת-הַשְּׂבוּעָה וּגו'", זֶהוּ שֶׁאָמַר יִשְׁעִיָּה: (ישעיה נח) "וְהֵאכַלְתִּיךָ נַחֲלַת יַעֲקֹב אָבִיךָ", וְלֹא אָמַר: "נַחֲלַת אַבְרָהָם". תְּאֵאוֹת . אֲשֶׁמּוֹל"ץ, כֶּף חֲבָרוּ מְנַחֵם בֶּן סְרוּק. הוֹרֵי . לְשׁוֹן הַרְיֹן, שֶׁהוֹרֵנִי בְּמַעֲי אַמִּי, כְּמוֹ (איוב א) "הֲרֵה גָבְרָ". עַד-תְּאֵאוֹת . עַד קְצוֹת, כְּמוֹ: (במדבר לד) "וְהִתְאֵוִיתֶם לְכֶם לְגְבוּל קְדֻמָּה", (שם ח) : "תְּתַאוּ לִבְּא חֲמַת". תִּהְיֶינָה . כָּלֵם לְרֹאשׁ יוֹסֵף. נְזִיר אַחִיו . פְּרִישָׁא דְאַחוּהִי, שֶׁנִּבְדַּל מֵאַחִיו, כְּמוֹ: "וַיִּנְזְרוּ מִקְדָּשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל", נִזְרוּ אַחֲרוֹ. וְרַבּוּתֵינוּ דְרָשׁוּ: "וַתִּשָּׁב בְּאֵיתָן קִשְׁתּוֹ", עַל כְּבִישַׁת יִצְרוּ בְּאֵשֶׁת אֲדוֹנָיו, וְקוֹרְאוֹ 'קִשְׁת', עַל שֵׁם שֶׁהִזְרַע יוֹרָה כַּחֲץ. "וַיִּפְזֹו זְרוּעֵי יָדָיו" . כְּמוֹ: וַיִּפְּצוּ, שֶׁיִּצְא הִזְרַע מִבֵּין אֲצְבָעוֹת יָדָיו. מִיַּד אָבִיר יַעֲקֹב . שֶׁנֶּאֱמַר הוּא דְמוֹת דְּיוֹקְנֵוּ שֶׁל אָבִיו וְכו', כְּדֹאִיתָא בְּסוּטָה (דף לו). וְאוֹנִקְלוֹס תְּרַגֵּם "תְּאֵאוֹת עוֹלָם", לְשׁוֹן תְּאֵאוֹת וְחֲמַדָּה, וְ"גְבַעוֹת", לְשׁוֹן: "מְצָקֵי אָרֶץ", וְהֵם הַבְּרָכוֹת שֶׁחֲמַדְתָּן אִמּוֹ וְהִזְקִיקְתוֹ לְקַבְּלֵם. אבן עזרא

♦ יום שישי ט"ו טבת ♦

(כו) בְּנִימִין זָאֵב יִטְרֵף בְּבָקָר יֹאכֵל עֵד וְלַעֲרֹב יַחֲלַק שְׁלָל:

כו בְּנִימִין בְּאַרְעָה תִּשְׁרִי שְׁכֵנְתָא וּבְאַחְסִינְתָּהּ יִתְבַּגֵּי מִקְדָּשָׁא בְּצַפְרָא וּבְפִנְיָא יְהוֹן מְקַרְבִּין בְּהִנְיָא קְרַבְנָא וּבְעֵדָן רַמְשָׁא יְהוֹן מְפִלְגִין מוֹתֵר חוּלְקָהוּן מִשְׁאַר קְדָשִׁיא:

כז"י < בְּנִימִין זָאֵב יִטְרֵף > . זָאֵב הוּא אֲשֶׁר יִטְרֵף, נָבֵא עַל שִׂיחֵיו עֲתִידִין לְהִיּוֹת חֲטָפְנִין: (שופטים כא) "וְחֲטָפְתֶם לָכֶם אִישׁ אֶשְׁתּוֹ", בְּפִילְגָשׁ בְּגִבְעָה. וְנָבֵא עַל שְׂאוּל שִׂיחֵיהָ נוֹצֵחַ בְּאוֹיְבָיו סָבִיב, שֶׁנֶּאֱמַר: (שמואל א יד) "וְשֹׂאוּל לְכַד הַמְּלוּכָה וַיִּלָּחֶם בְּמוֹאָב, וּבְאֲדוֹם וּגו', וַיְכַל אֲשֶׁר יִפְנֶה יִרְשִׁיעַ". בְּבָקָר יֹאכֵל עֵד . לְשׁוֹן בְּזָה וְשִׁלָּל, הַמְתַּרְגֵּם 'עֲדָאָה', וְעוֹד יֵשׁ לוֹ דוּמָה בְּלִשׁוֹן עֵבְרִית: (ישעיה לג) "אִז חֲלַק עַד-שְׁלָל", וְעַל שְׂאוּל הוּא אוֹמֵר, שֶׁעַמַּד בַּתְּחִלַּת בַּקְרָן (ספרים אֲחֵרִים: פְּרִיחֶזֶק) וַיִּרְיַחֲתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל. וְלַעֲרֹב יַחֲלַק שְׁלָל . אֵף מִשְׁתַּשְׁקַע שֶׁמֶשֶׁן שֶׁל יִשְׂרָאֵל עַל יָדֵי נְבוּכַדְנֶצַּר, שֶׁיִּגְלַם לְבָבָל. יַחֲלַק שְׁלָל . מְרַדְכִי וְאַסְתֵּר שֶׁהֵם מִבְּנֵימִין יַחֲלָקוּ אֶת שְׁלָל הַמֶּן, שֶׁנֶּאֱמַר: "הִנֵּה בֵּית הַמֶּן נִתְּתִי לְאַסְתֵּר", וְאוֹנִקְלוֹס תְּרַגֵּם עַל שְׁלָל הַכְּהֻנִּים בְּקְדָשֵׁי הַמִּקְדָּשׁ. אבן עזרא

(כח) כָּל-אַלֶּה שְׁכַבְתִּי יִשְׂרָאֵל שְׁנִים עָשָׂר וְזֹאת אֲשֶׁר-דִּבֶּר לָהֶם אֲבִיהֶם וַיְבַרְךְ אוֹתָם אִישׁ אֲשֶׁר כְּבִרְכָתוֹ בְּרַךְ אֹתָם:

כח כָּל אַלְיִן שְׁכַבְטָא דְיִשְׂרָאֵל תְּרִין עֶסֶר וְזָא דְמַלְלִיל לְהוֹן אַבּוּהוֹן וּבְרִיךְ יְתֵהוּן גְּבַר דִּי כְּכַרְכַּתֵּיהּ בְּרַךְ יְתֵהוּן:

כז"י < וְזֹאת אֲשֶׁר-דִּבֶּר לָהֶם אֲבִיהֶם וַיְבַרְךְ אוֹתָם > . וְהִלָּא יֵשׁ מֵהֶם שְׁלֹא בְּרַכֵּם, אֶלָּא קִנְטְרָן? אֶלָּא כֶּף פְּרוּשׁוֹ: "וְזֹאת אֲשֶׁר-דִּבֶּר לָהֶם אֲבִיהֶם", מֵה שֶׁנֶּאֱמַר בְּעֵנִין. יְכַל שְׁלֹא בְּרַךְ לְרֵאוּבֵן, שֶׁמְעוֹן וְלוֹי? תְּלַמּוּד לּוֹמֵר: "וַיְבַרְךְ אוֹתָם", כָּלֵם בְּמִשְׁמַע. אִישׁ אֲשֶׁר כְּבִרְכָתוֹ . בְּרָכָה הַעֲמִידָה לְבֹא עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד. בְּרַךְ אֹתָם . לֹא הִיָּה לוֹ לּוֹמֵר, אֶלָּא "אִישׁ אֲשֶׁר כְּבִרְכָתוֹ בְּרַךְ אוֹתוֹ". מֵה תְּלַמּוּד לּוֹמֵר: "בְּרַךְ אֹתָם"? לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר לִיהוֹדָה גְּבוּרַת אָרִי, וְלִבְנֵימִין חֲסִיפְתּוֹ שֶׁל זָאֵב, וְלִנְפֹתְלֵי קְלוֹתוֹ שֶׁל אֵילָה, יְכַל שְׁלֹא כָּלֵן כָּלֵם בְּכָל הַבְּרָכוֹת? תְּלַמּוּד לּוֹמֵר: "בְּרַךְ אֹתָם". אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

אנשי הגבעה: עד. תרגום שלל. וכן אז חלק עד שלל. ליום קומי לעד. בגד עדים: ולעירב יחלק הטרף ששלל, לבניו. וישועה אמר כי זה רמז לשאול שנצח את עמלק. וטעם בבקר. בתחלת המלכות. ולעירב. בגלותם, על דבר מרדכי. וזה דרך דרש. ודעת המתרגם ארמית, ידוע: כח איש אשר כבדו. פאשר באה לכל אהד

כו ברכות אביך. אלה הברכות שברכתיו עצומים הם, ויתחברו עם ברכות הוריי שברכוני. והוריי. כמו יולדי. וכן ותהר את מרים, הורה גבר: תאנות. מגנות והתאיותם. והטעם שתגבנה הברכות: נזיר אחיו. מגנות גור. והוא סמוך, כמו נדיב לב: כו בנימין. דמהו לזאב כי גבור היה. והאות

כאשר אמר משה ומגד ארץ. גם תהום לשון גבה. וכן תהום רממתהו. וכן טעמו שידרו גשמים ממעל בארצו וירבו המענות והנחלים מהתהום שהיא רוצת מתחת לארץ: ברכות שדים ורחם. דמה השדים לשמים, והרחם לתהום, והטעם שירבו בניו. והפך זה, רחם משכיל ושדים צומקים:

כט ופקד זיהוון ואמר להוון אנא מתפנש לעמי קברו ימי לות אבהתי במערתא די בחקל עפרון התאה:

(כט) ויצו אותם ויאמר אלהם אני נאסף אל עמי קברו אתי אל אבותי אל המערה אשר בשדה עפרון החתי:

כז"י נאסף אל עמי • על שם שמכניסין הנפשות אל מקום גניזתן, שיש אסיפה בלשון עברי שהיא לשון הכנסה, כגון: (שופטים יט) "ואין איש מאסף אותם הביתה", (דברים כב) "ואספתו אל תוך ביתך", (ויקרא כג) "באספקם את תבואת הארץ", הכנסתם לבית מפני הגשמים. באספקם את מעשיכם. וכל אסיפה האמורה במיתה אף היא לשון הכנסה. אל אבותי • עם אבותי. אבן עזרא

ל במערתא די בחקל כפלתא די על אפי ממרא בארעא דכנען די זבן אברהם נת חקלא מן עפרון התאה לאחסנת קבורא:

(ל) במערה אשר בשדה המכפלה אשר על פני ממרא בארץ כנען אשר קנה אברהם את השדה מאת עפרון החתי לאחות קבר:

לא תמן קברו נת אברהם ונת שרה אתתה תמן קברו נת יצחק ונת רבקה אתתה ותמן קברית נת לאה:

(לא) שמה קברו את אברהם ואת שרה אשתו שמה קברו את יצחק ואת רבקה אשתו ושמה קברתי את לאה:

לב זביני חקלא ומערתא די בה מן בני התאה:

(לב) מקנה השדה והמערה אשר בו מאת בני חת:

לג ושיצי יעקב לפקדא נת בנוהי וכנש רגלוהי לערסא ואתנגיד ואתכניש לעמה:

(לג) ויכל יעקב לצות את בניו ויאסף רגליו אל המטה ויגוע ויאסף אל עמיו:

כז"י ויאסף רגליו • הכניס רגליו. ויגוע ויאסף • ומיתה לא נאמרה בו, ואמרו רבותינו זכרונם לברכה: יעקב אבינו לא מת (תענית ה) • אבן עזרא

א ונפל יוסף על אפי אבוהי ובכא עלוהי ונשק לה:

ג (א) ויפל יוסף על פני אביו ויבך עליו וישקלו:

ב ופקיד יוסף נת עבדוהי נת אסותא למחנטו נת אבוהי וחנטו אסותא נת ישראל:

(ב) ויצו יוסף את עבדיו את הרפאים לחנט את אביו ויחנטו הרפאים את ישראל:

כז"י לחנט את אביו • ענין מרקחת בשמים הוא. אבן עזרא

ג ושליומו לה ארבעין יומין ארי כן שלימו יומי חנטיא ובכו יתה מצראי שבועין יומין:

(ג) וימלאו לו ארבעים יום כי כן ימלאו ימי החנטים ויבכו אתו מצרים שבועים יום:

כז"י וימלאו לו • השלימו לו ימי חניטתו, עד שמלאו לו ארבעים יום. ויבכו אתו וגו' • ארבעים לחניטה ושלשים לבכיה, לפי שבאה להם ברכה לרגלו, שפלה הרעב והיו מי נילוס מתברכין.

ד ועברו יומי בכיתה ומליל יוסף עם בית פרעה למימר אם פען אשכחית רחמין בעיניכון מלילו כען קדם פרעה למימר:

(ד) ויעברו ימי בכיתו וידבר יוסף אל בית פרעה לאמר אסנא מצאתי חן בעיניכם דברו נא באזני פרעה לאמר:

ב ויחנטו. כדמות אבק. ויתכן רק על דרך רחוקה מעט להיות כמות, התאנה חנטה פניה:

לג ויאסף רגליו אל המטה. כי בתחלה ישב על המטה, ורגליו תלויות כמנהג ארץ אדום היום. ולא כן משות ה'שמעאלים:

מהברכות, כן ברך אותם. כטעם איש כפתרון חלומו: כט ויצו אותם. שילכו פלם עם יוסף לקברו:

ה אבא קיים עלי למימר הא אנא מאית בקברי דאתקנית לי פארעא דכנען תמן תקברנני ויכען אסק כען ואקבר ת אבא ואתוב:

(ה) אָבִי הַשְּׁבִיעֵנִי לֵאמֹר הִנֵּה אָנֹכִי מֵת בְּקִבְרֵי אֲשֶׁר בְּרִיתִי לִי בְּאֶרֶץ כְּנָעַן שָׁמָּה תִקְבְּרֵנִי וְעִתָּה אֵעֲלֶה-נָּא וְאֶקְבְּרָה אֶת-אָבִי וְאֲשׁוּבָה:

כז"י אֲשֶׁר בְּרִיתִי לִי • כפשוטו, כמו: (שמות כא) "כִּי-יָבֹרָה אִישׁ". ומדרשו עוד מתשוב על הלשון, כמו: "אֲשֶׁר קָנִיתִי", (ר"ה כז) אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: כְּשֶׁהֲלַכְתִּי לְכַרְבֵי הַיָּם, הָיוּ קוֹרִין לְמִכְרָה, פִּינָה. וְעוֹד מְדַרְשׁוּ לְשׁוֹן כְּרִי דְגוֹר, שְׁטַטל יַעֲקֹב כָּל כֶּסֶף וְזָהָב שֶׁהֵבִיא מִבֵּית לָבָן וְעָשָׂה אוֹתוֹ כְּרִי, וְאָמַר לְעָשׂוֹ: 'טל זה בשביל חלקך במקרה'. אבן עזרא

(ו) וַיֹּאמֶר פִּרְעֹה עֲלֶה וְקַבֵּר אֶת-אָבִיךָ פֶּאֶרֶשׁ הַשְּׁבִיעִי:

כז"י פֶּאֶרֶשׁ הַשְּׁבִיעִי • ואם לא בשביל השבועה, לא הייתי מניחך, אָבֵל יֵרָא לֹמַר: 'עבר על השבועה! שלא יאמר: אם כן, אָעֵבֶר עַל הַשְּׁבִיעִי שֶׁנִּשְׁבַּעְתִּי לָךְ, שְׁלֹא אֶגְלֶה עַל לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, שְׁאֵנִי מִכִּיר עֲדָךְ עַל שְׂבָעִים לְשׁוֹן, וְאִתָּה אֵינְךָ מִכִּיר בּוֹ, כִּדְאִיתָא בְּמַסְכַּת סוּטָה (דף לו).

ז וסליק יוסף למקבר ת אבוהי וסליקו עמה כל עבדי פרעה סבי ביתה וכל סבי ארעא דמצרים:

(ז) וַיַּעַל יוֹסֵף לְקַבֵּר אֶת-אָבִיו וַיַּעֲלוּ אֹתוֹ כָּל-עַבְדֵי פִּרְעֹה וְקִנְיַי בֵּיתוֹ וְכָל זִקְנֵי אֶרֶץ-מִצְרַיִם: אבן עזרא

ח וכל בית יוסף ואחיהו ובית אבוהי לחוד טפלהון וענהון ותוריהון שבקו פארעא דגשן:

(ח) וְכָל בֵּית יוֹסֵף וְאָחָיו וּבֵית אָבִיו וְכָל טַפָּם וְצֵאֲנָם וּבְקָרָם עֲזוּבוֹ בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן:

ט וסליקו עמה אף רתפין אף פרישין ונהה משריתא סגיאה לחדא: יואתו עד בית אדרי דאטד די בעברא דירדנא וספרו תמן מספד רב ותקוף לחדא ועבר לאבוהי אכלא שבועא יומין:

(ט) וַיַּעַל עִמּוֹ גַם-רֹכֵב גַם-פָּרָשִׁים וַיְהִי הַמַּחֲנֶה כְּבַד מְאֹד: (י) וַיָּבֹאוּ עַד-גֹּרֵן הָאֵטָד אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וַיִּסְפְּדוּ-שָׁם מִסְפַּד גָּדוֹל וְכַבֵּד מְאֹד וַיַּעַשׂ לְאָבִיו אָבֵל שְׂבַעַת יָמִים:

כז"י גֹּרֵן הָאֵטָד • מקף אטדין הנה. ורבותינו דרשו: (סוטה יא) על שם המארע, שבאו כל מלכי כנען ונשיאי ישמעאל למלחמה, וכיון שראו פתרו של יוסף תלוי בארוננו של יעקב, עמדו כלן ותלו בו כתריהם, והקיפוהו כתרים בגרן המקף סג של קוצים. אבן עזרא

יא ונחזא תב ארעא כנענאה ת אכלא בבית אדרי דאטד ואמרו אכל תקוף דין למצראי על כן קרא שמה אכל מצרים די בעברא דירדנא:

(יא) וַיֵּרָא וַיֵּשֶׁב הָאֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי אֶת-הָאָבֵל בְּגֹרֵן הָאֵטָד וַיֹּאמְרוּ אָבֵל-כְּבֹד זֶה לְמִצְרַיִם עַל-כֵּן קָרָא שְׁמָהּ אָבֵל מִצְרַיִם אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן:

יב ויעשו בניו לו פן פארש צום: כז"י פֶּאֶרֶשׁ צֹם • מהו אֲשֶׁר צֹם? אבן עזרא

יג ונטלו ותה כנעני לארעא דכנען וקברו ותה במערת חקל כפלתא די זכן אברהם ות חקלא לאחסנת קבורא מן עפרן חתאה על אפי ממרא:

(יג) וַיִּישְׂאוּ אוֹתוֹ בְּנָיו אֶרֶץ כְּנָעַן וַיִּקְבְּרוּ אוֹתוֹ בְּמַעְרַת חֲדָה הַמְּכֻפָּלָה אֲשֶׁר קָנָה אַבְרָהָם אֶת-הַשְּׂדֵה לְאַחֲזַת-קָבֵר מֵאֵת עֶפְרָן הַחֲתָי עַל-פְּנֵי מִמְרָא:

כז"י וַיִּישְׂאוּ אוֹתוֹ בְּנָיו • ולא בני בניו, שפך צום: 'אל ישא מטתי לא איש מצרי ולא אחד מבניכם, שהם מבנות

ה אֲשֶׁר בְּרִיתִי. כמו פי יברה איש: י ויעש לאביו אכל. אחר שקברוהו, פארש אמרו קדמונינו ז"ל: ז ויעלו אתו כל עבדי פרעה. כל אנשי מצרים לבד מיוסף, עבדי פרעה יקראו: פרוש והנה עשו בניו פארש צום. שנשאוהו וקברוהו במקום שצוה:

כַּנְעַן, אֵלָא אַתָּם', (ב"ר) וְקָבַע לָהֶם מְקוֹם: ג' לַמְזוּרָח וְכֵן לַד' רוּחֹת, וְכִסְדָּרְךָן לְמַסַּע מַחְנֵה שֶׁל דְּגָלִים נִקְבְּעוּ בְּאֵן. לְוִי לֹא יִשָּׂא, שֶׁהוּא עֵתִיד לְשִׂאת אֶת הָאָרוֹן, וְיוֹסֵף לֹא יִשָּׂא, שֶׁהוּא מְלֶךְ, מְנַשֵּׂה וְאֶפְרַיִם יִהְיוּ תַּחְתֵּיהֶם. וְזֶה: "אִישׁ עַל־דְּגָלוֹ בְּאֵתָת", בְּאֵת שֶׁמָּסַר לָהֶם אֲבִיהֶם לִישָׂא מִשְׁתּוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטר שיחות חלק כ, עמוד 235 - מתוך 'לקראת שבת')

שֶׁעָבִיד מִצְרַיִם בְּמִיתַת יַעֲקֹב

וַיִּשְׂאוּ אוֹתוֹ בְּנֵי אֶרְצָה כְּנָעַן וַיִּקְבְּרוּ אוֹתוֹ (ג, יא)

על הפסוק "וַיִּשְׂאוּ אוֹתוֹ בְּנֵי" מְפָרֵשׁ רַש"י הַסֵּדֵר בְּנִשְׂיַאת אַרְוֹנוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, וּמְסִים "לְוִי לֹא יִשָּׂא שֶׁהוּא עֵתִיד לְשִׂאת אֶת הָאָרוֹן, וְיוֹסֵף לֹא יִשָּׂא שֶׁהוּא מְלֶךְ, מְנַשֵּׂה וְאֶפְרַיִם יִהְיוּ תַּחְתֵּיהֶם". וְצָרִיךְ בְּאוֹר הַטַּעַם שֶׁלְוִי לֹא יִשָּׂא, הֲרֵי נִשְׂיַאת הָאָרוֹן הוּא עֲנֵן שֶׁבְּעֵתִיד הֲרִחוּק, וּבְזֶה גּוֹפֵא לֹא עַל־יָדוֹ אֵלָא עַל־יְדֵי בְּנָיו, וּמִדּוּעַ יִקְחוּ מִמֶּנּוּ בְּגַלֵּל זֶה אֶת הַמִּצְוָה דְּנִשְׂיַאת אַרְוֹנוֹ שֶׁל אָבִיו? הַהֲסַבְרָה בְּזֶה:

בְּמִיתַתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב הִתְחִיל הַשְּׁעָבִיד בְּמִצְרַיִם, כְּפִי שֶׁרַש"י פּוֹתֵב בְּתַחֲלַת הַפָּרָשָׁה "שֶׁכִּינּוּ שֶׁנִּפְטַר יַעֲקֹב אֲבִינוּ, נִסְתַּמּוּ עֵינֵיהֶם וְלָבַם שֶׁל יִשְׂרָאֵל מִצְרַת הַשְּׁעָבִיד שֶׁהִתְחִילוּ לְשַׁעֲבָדָם". וּמִזֶּה מוֹכֵן שֶׁהוֹצֵאתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב מִמִּצְרַיִם לְקַבּוּרָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל גְּרָמָה שֶׁיִּשְׁכַּל לְהִיֵּת גְּלוּת וְשַׁעֲבִיד מִצְרַיִם.

וּמִטַּעַם זֶה לֹא נִשָּׂא לְוִי אֶת הָאָרוֹן, שֶׁכֵּן לְוִי הָיָה לְמַעֲלָה מִהַשְּׁעָבִיד, וְכִמוֹ שֶׁכָּתַב רַש"י "לְמָה נִמְנוּ שְׁנוֹתָיו שֶׁל לְוִי אֵלָא לְהוֹדִיעַ כְּמָה יְמֵי הַשְּׁעָבִיד, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁאָחַד מִן הַשְּׁבָטִים קָם לֹא הָיָה שֶׁעָבִיד . . . וְלְוִי הָאָרִיךְ יְמֵים עַל כָּלָם" וַיִּתִּירָה מִזֶּה: אֲפִילוֹ בְּנוֹעַ לְשִׁבְט לְוִי "מְלֹאכֶת שֶׁעָבִיד מִצְרַיִם לֹא הָיְתָה עַל שְׁבָטוֹ שֶׁל לְוִי".

וְעֲנֵנוּ זֶה קָשׁוּר עִם זֶה שֶׁעֵתִיד לְשִׂאת הָאָרוֹן, שֶׁכֵּן "שְׁבָטוֹ שֶׁל לְוִי . . . לֹא רָצוּ לַעֲשׂוֹת עֲבוֹדָה לְפִי שֶׁיִּדְעוּ שֶׁעֵתִידֵן לְשִׂאת אֶת הָאָרוֹן, וּמִתּוֹךְ כִּף הָיָה בְּנֵי חוֹרֵין" (תוספות (הדר זקנים) שמות א, יג).

וַיִּשָּׂב יוֹסֵף מִצְרַיִמָּה הוּא וְאָחָיו וְכָל־הָעֹלָיִם אִתּוֹ (יד)
לְקַבֵּר אֶת־אָבִיו אַחֲרֵי קָבְרוֹ אֶת־אָבִיו:

כַּס"י הוּא וְאָחָיו וְכָל־הָעֹלָיִם אִתּוֹ • בְּחֻזְרָתָן בְּאֵן, הַקָּדִים אָחִיו לְמִצְרַיִם הָעֹלָיִם אִתּוֹ, וּבְהִלְכָתָן הַקָּדִים מִצְרַיִם לְאָחִיו, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיַּעֲלוּ אוֹתוֹ כָּל עַבְדֵי פְרַעֲה וְגו'" וְאַחַר כֵּן: "כָּל בֵּית יוֹסֵף וְאָחָיו", אֵלָא לְפִי שֶׁרָאוּ הַכָּבוֹד שֶׁעָשׂוּ מַלְכֵי כְּנָעַן, שֶׁתָּלוּ בְּתַרְיָהֶם בְּאֶרְוֹנוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, נִהְיָו בָּהֶם כְּבוֹד.

וַיִּרְאוּ אַחֲרֵי־יוֹסֵף בִּיְמֵת אָבִיהֶם וַיִּיאַמְרוּ לוֹ יִשְׁטַמְנוּ (טו)
יוֹסֵף וְהַשֵּׁב יִשִּׁיב לָנוּ אֶת כָּל־הַרְעָה אֲשֶׁר גָּמַלְנוּ אוֹתוֹ:

כַּס"י וַיִּרְאוּ אַחֲרֵי־יוֹסֵף בִּיְמֵת אָבִיהֶם • מַהוּ "וַיִּיאַמְרוּ"? הַכִּירוּ בְּמִיתַתוֹ אֵצֶל יוֹסֵף, שֶׁהָיוּ רְגִילִים לְסַעַד עַל שֶׁלְּחַנּוֹ שֶׁל יוֹסֵף וְהָיָה מְקַרְבֵּן בְּשִׁבִיל כְּבוֹד אָבִיו, וּמִשְׁמַת יַעֲקֹב לֹא קָרְבָן (ב"ר). לֹא יִשְׁטַמְנוּ • שְׂמָא יִשְׁטַמְנוּ, 'לוֹ' מִתְחַלֵּק לְעֲנָנִים הַרְבֵּה: "יֵשׁ 'לוֹ' מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן בְּקִשָּׁה וְלִשׁוֹן 'הַלְוָא', כְּגוֹן: "לוֹ יְהִי כְּדָבָרְךָ", "לוֹ שְׂמַעֲנִי", "וְלוֹ הוֹאֲלָנוּ", "לוֹ מִתְנַו". וַיֵּשׁ 'לוֹ' מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן 'אִם' וְאוֹלֵי, כְּגוֹן: "לוֹ חֲקֻמוֹ", "לוֹ הַקְּשִׁבָת לְמִצְוֹתֵי", "וְלוֹ אֲנֹכִי שֶׁקַּל עַל־כַּפֵּי". וַיֵּשׁ 'לוֹ' מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן 'שְׂמָא': "לוֹ יִשְׁטַמְנוּ", וְאֵין לוֹ עוֹד דּוּמָה בְּמִקְרָא, וְהוּא לִשׁוֹן 'אוֹלֵי', כְּמוֹ: "אֵלֵי לֹא־תֵלֵךְ הָאִשָּׁה אַחֲרָי", לִשׁוֹן 'שְׂמָא' הוּא. וַיֵּשׁ 'אוֹלֵי' לִשׁוֹן בְּקִשָּׁה, כְּגוֹן: "אוֹלֵי יִרְאֶה ה' בְּעֵינָי", "אוֹלֵי יִשִּׁיב ה' אוֹתֵי", הָרִי הוּא כְּמוֹ: "לוֹ יְהִי כְּדָבָרְךָ". וַיֵּשׁ 'אוֹלֵי' לִשׁוֹן 'אִם': "אוֹלֵי יֵשׁ חֲמִשִּׁים צְדִיקִים". אֲבָן עוֹרָא

וַיִּצְווּ אֶל־יוֹסֵף לֵאמֹר אָבִיךָ צֹוֶה לְפָנֵי מוֹתוֹ לֵאמֹר: (טז)
כַּס"י וַיִּצְווּ אֶל־יוֹסֵף • כְּמוֹ "וַיִּצְוֶם אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", צֹוֶה לְמִשָּׁה

וְלֹאֲהַרְוֵן לְהִיֵּת שְׁלוֹחִים אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֵף זֶה: "וַיִּצְווּ" אֶל שְׁלוֹחִים, לְהִיֵּת שְׁלִיחֵי אֶל יוֹסֵף לֹמַר לוֹ כֵּן. וְאֵת מִי צִוּוּ? אֶת בְּנֵי בְלָהָה, שֶׁהָיוּ רְגִילִין אֲצִלוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהוּא נָעַר אֶת בְּנֵי בְלָהָה". אָבִיךָ צֹוֶה • (ב"ר. יבמות סח) שָׁנוּ בְּדָבָר מִפְּנֵי הַשְּׁלוֹם, כִּי לֹא צֹוֶה יַעֲקֹב כֵּן, שֶׁלֹּא נִחַשְׁד יוֹסֵף בְּעֵינָיו.

(ח) כִּי־תֹאמְרוּ לְיוֹסֵף אֲנָא שָׂא נָא פֶּשַׁע אַחִיד וְחַטָּאתָם
 כִּי־רָעָה גַמְלוּךָ וְעַתָּה שָׂא נָא לְפֶשַׁע עַבְדִּי אֱלֹהֵי אָבִיד
 וַיִּבְכֶּךָ יוֹסֵף בְּרַבָּרָם אֵלָיו:

ש"י < שָׂא נָא לְפֶשַׁע עַבְדִּי אֱלֹהֵי אָבִיד • אם אביך מת, אֱלֹהֵיו קִים וְהִם עֲבָדָיו. **אבן עזרא**

(יח) וַיִּלְכוּ גַם־אֲחִיו וַיִּפְּלוּ לְפָנָיו וַיֹּאמְרוּ הִנְנּוּ לְךָ לְעַבְדִּים:
 ש"י < וַיִּלְכוּ גַם־אֲחִיו • מוסף על השליחות.

(יט) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף אֶל־תִּירְאוּ כִּי הִתַּחַת אֱלֹהִים אָנִי:
 ש"י < כִּי הִתַּחַת אֱלֹהִים אָנִי • שָׂמָא בַמְקוֹמוֹ אָנִי? בַּתְּמִיּהָ, אִם הִיִּיתִי
 רוֹצֵה לְהִרְעוֹ לָכֶם, פְּלוֹם אָנִי יָכוֹל? וְהִלֵּא אַתֶּם פְּלֶכֶם חֲשַׁבְתֶּם עָלַי רָעָה, וְהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא חֲשָׁבָה לְטוֹבָהּ, וְהִיאֵךְ
 אָנִי לְבַדִּי יָכֹל לְהִרְעוֹ לָכֶם? • **אבן עזרא**

(כ) וְאַתֶּם חֲשַׁבְתֶּם עָלַי רָעָה אֱלֹהִים חֲשָׁבָה לְטוֹבָה לְמַעַן
 עֲשֶׂה בַיּוֹם הַזֶּה לְהַחֲיִת עַם־רַב: **אבן עזרא**

♦ שבת קודש ט"ז טבת ♦

(כא) וְעַתָּה אֶל־תִּירְאוּ אֲנֹכִי אֲכַלְכֵּל אֶתְכֶם וְאֶת־טַפְכֶם
 וַיִּנַּחֲם אוֹתָם וַיְדַבֵּר עַל־לִבָּם:

ש"י < וַיְדַבֵּר עַל־לִבָּם • דְּבָרִים הַמְתַּקְּבִלִים עַל הַלֵּב: עַד שֶׁלֹּא יִרְדָּתֶם לְכָאן, הָיוּ מְרַנְּנִים עָלַי שְׂאֲנִי עֹבֵד, וְעַל יְדֵיכֶם
 נִדְעָה שְׂאֲנִי בֶן חָרִיץ, וְאֲנִי הוֹרֵג אֶתְכֶם? מַה הַבְּרִיּוֹת אוֹמְרוֹת? פֶּת שֶׁל בַּחוּרִים רָאָה וְנִשְׁתַּפַּח בְּהֵן, וְאָמַר אַחֵי
 הֵם, וְלִבְסוּף הֵרַג אוֹתָם, יֵשׁ לְךָ אֵחַ שֶׁהוֹרֵג אֶת אַחִיו? דְּבַר אַחֵר: עֲשֶׂה גֵרוֹת לֹא יָכֹלוּ לְכַבּוֹת גֵּר אֶחָד וְכוּ'.

(כב) וַיֵּשֶׁב יוֹסֵף בְּמִצְרַיִם הוּא וּבֵית אָבִיו וַיַּחֲיוּ יוֹסֵף מֵאָה
 וַעֲשָׂר שָׁנִים:

(כג) וַיֵּרָא יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם בְּנֵי שְׁלֹשִׁים גַּם בְּנֵי מְכִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה
 יָלְדוּ עַל־בְּרַכְּוֵי יוֹסֵף:

ש"י < עַל־בְּרַכְּוֵי יוֹסֵף • כְּתַרְגוּמוֹ גִּדְלָן בֵּין בְּרַכְּוֵי.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כ עמ' 247)

גַּם בְּנֵי מְכִיר . . יָלְדוּ עַל בְּרַכְּוֵי יוֹסֵף (ג, כג) **כִּד אֶתְיִלְדוּ גְזִירֵינוּ יוֹסֵף** (תרגום יונתן בן עזיאל) הִינְנוּ שִׁיּוֹסֵף הִיָּה הַסִּנְדֵּק שֶׁל בְּנֵי
 מְכִיר, שֶׁנִּמְלָאוּ עַל בְּרַכְּוֵי (פְּרוֹשׁ יוֹנָתָן). וְהִקְשִׁיו עַל כֶּף, הָרִי מְנַהֵג יִשְׂרָאֵל הוּא שֶׁלֹּא לְכַבֵּד אֶדָּם אֶחָד בְּסִנְדְּקָאוֹת שֶׁל שְׁנֵי אַחִים,
 בְּדוּמָה לְקַטְרֵת, שֶׁ"מְעוֹלָם לֹא שָׁנָה אֶדָּם בְּה" (יומא כו, א). וַיֵּשׁ לְתַרְץ עַל פִּי חֲדוּשׁוֹ שֶׁל ה'חֲתָם סוֹפֵר', שֶׁ"מְרָא דְאַתְרָא" יְכוֹל
 לְשַׁמֵּשׁ כְּסִנְדֵּק עֲבוּר יוֹתֵר מֵאַחַ אֶחָד, כְּשֶׁשֶׁם שֶׁהִכְהֵן הַגְּדוֹל יְכוֹל לְהַקְטִיר קַטְרֵת כְּרִצּוֹנוֹ. וְאַף כָּאן: יוֹסֵף הִיָּה הַשְּׁלִיט עַל הָאָרֶץ,
 'מְרָא דְאַתְרָא', וְלָכֵן הִתֵּר לוֹ לְהִיּוֹת סִנְדֵּק לְשְׁנֵי אַחִים. **אבן עזרא**

אבן עזרא על התורה

יז אָנָּא. לְשׁוֹן פִּיּוֹס: **אָנָּחְנוּ עֲבָדֶיךָ:** כג בְּנֵי שְׁלֹשִׁים. בְּעֹבוּר הִיּוֹת מֵלֵת בְּנֵי סְמוּכָה,
 הָגָה יְהִיּוּ הַבְּנִים רַבְעִים: יָלְדוּ. גְּדוּלוֹ:
 כ לְמַעַן עֲשֶׂה. שֵׁם הַפֶּעַל:

כד וַיֹּאמֶר יוֹסֵף לְאֶחָוָהי אָנֹכִי מֵאֵית וַיֵּי מִדְּפָר
דְּכִיר יִתְכוּן וַיִּסַּק יִתְכוּן מִן אֲרֻעָא הֲדָא
לְאַרְעָא דִּי קַיִם לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב:

(כד) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־אֶחָויו אָנֹכִי מֵת וְאֱלֹהִים פָּקְדוּ יַפְקְדוּ
אֶתְכֶם וְהֵעֲלָה אֶתְכֶם מִן־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב:

כה וַאֲוֹמִי יוֹסֵף ית בני ישראל למימר מדבר
דכיר יי יתכוון ומסקוון ית גרמי מפא:

(כה) וַיִּשְׁבַּע יוֹסֵף אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פָּקְדוּ יַפְקְדוּ אֱלֹהִים
אֶתְכֶם וְהֵעֲלִיתֶם אֶת־עַצְמֹתַי מִזֶּה:

כו ומית יוסף בר מאה ועסר שנין ויחנטו
יתה ושמויה בארונא במצרים: חזק

(כו) וַיָּמָת יוֹסֵף בֶּן־מָאָה וְעֶשְׂרֵי שָׁנִים וַיַּחְנְטוּ אֹתוֹ וַיִּישָׂם
בְּאָרוֹן בְּמִצְרַיִם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות חלק כה, עמוד 474 ואילך – מתוך 'לקראת שבת)

הכח שלא להתפעל מחשף הגלות

ויישם בארון במצרים: (סיום פרשתנו)

ידוע הכלל ד"מסיימין בטוב" (עיין תוספות סוף נדה, ועוד), ואם-כן תמונה, מדוע סיום ספר בראשית הוא בזה שיוסף נקבר במצרים, הרי לכאורה זהו הפך השבת, שלא זכה יוסף ליקבר מיד בארץ ישראל ונשאר במצרים?
ויש לומר בזה על-פי מה שכתב בש"ף על התורה (פרשתנו מז, כט), שהטעם לזה שנקבר יוסף במצרים ולא בארץ ישראל הוא, כי יעקב אמר ליוסף "אתה צריך שתגן עליהם כו' ואתה צריך למשוף להם חן וחסד כל זמן שהם בגלות, וללכת עמיהם ולמשכם במדבר".

ונמצא, שאדרבה, מקבורת יוסף במצרים שאבו בני ישראל עדוד וחזק, דאף שהיו בתוף גלות קשה, הנה בידיעם שיוסף הצדיק נמצא אתם בצרת גלותם, נתעודדו מזה שלא להתפעל מהסביבה, ולהיות חזקים בדבקותם להקב"ה.
ועל-פי-זה יש לבאר מה שעל אף גדל המעלה של קבורה בארץ ישראל, מכל-מקום נטמנו כמה וכמה מרועי ישראל דוקא בחוץ לארץ, כי על-ידי-זה שנשארו בגלות יחד עם צאן מרעיתם, הנה מזה שזאבים עדוד וחזק בעבודת ה'.
וזהו שסיום ספר בראשית הוא בפסוק "ויישם בארון במצרים", ותכף מכריזים "חזק חזק ונתחזק", שהוא החזק שמקבלים מרועי ישראל, בהיותנו במצר הגלות, עד אשר יבוא הגואל במהרה בימינו. **אבן עזרא**

חזק חזק ונתחזק

פ"ה פסוקים פ"ה אל פה סימן הסלת פרשת ויחי

הפטרה לפרשת ויחי לקריאה בציבור ולשמו"ת נדפסה בעמ' קנו

אבן עזרא על התורה

כו ויחנטו אותו. הרופאים: ויישם בארון. שם אותו אחד. והנה השרש ישם, על משקל וייצר. ויאמר רבי יונה המדקדק, כי החי'ק תחת שורוק, והוא רחוק בעיני. וטעם בארון. בקמצות הב"ית, הוא שהכין לנפשו:

ליקוטים מתורת לוי יצחק

המשך מעמוד כו

עצמה¹². ולכן שמירת התורה היא גם ובעיקר באמצע הדרך, כשגוברת סכנת ההליכה בדרך.

שמירת התורה נעלית יותר מאשר שמירת התפלה, כיון שהלומד מתאחד עם התורה "ביחוד נפלא"¹¹, והיינו שמציאות האדם נעשית מציאות התורה, ובמילא נעשה מוגן ושומר מכל דבר המזיק, כמו התורה

12 להעיר ממארו"ל (סוף חגיגה) ת"ח אין אש של גיהנם שולטת בהן .
. . שכל גופן אש, דכתיב הלא דברי כאש .

11 תניא פ"ה.

שיעורי תהלים לשבוע פרשת ויחי

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

בי"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שיי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום רביעי - י"ג טבת מפרק סט עד סוף פרק עא</p>	<p>יום ראשון - י' טבת מפרק נה עד סוף פרק נט</p>
<p>יום חמישי - י"ד טבת מפרק עב עד סוף פרק עו</p>	<p>יום שני - י"א טבת מפרק ס עד סוף פרק סה</p>
<p>יום שישי - ט"ו טבת מפרק עז עד סוף פרק עח</p>	<p>יום שלישי - י"ב טבת מפרק סו עד סוף פרק סח</p>
<p>שבת קודש - ט"ז טבת פרק כ מפרק עט עד סוף פרק פב</p>	

יום ראשון י' טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 26, אך הנה כתיב... עד עמ' 28, שבזוה"ק:

44 בכוחות ולבושי הנפש האלקית, אבל לפעמים יתלבשו גם בכוחות
45 ובלבושי הנפש הבהמית, לכן הוא אומר: שהגוף כולו יהיה מלא אך
46 ורק בכוחות ולבושי הנפש האלקית, ולא ישאר מקום כלל לכוחות
47 ולבושי הנפש הבהמית, ולא יעבר זך - הנפש הבהמית נקראת

48 "זר", בתוכם - באברים, חם

49 ושלום, - עד כאן דובר

50 בצורה כללית, שרצונה של

51 הנפש האלקית הוא שכל

52 הגוף יהיה מלא רק ממנה.

53 להלן, יבואו הדברים בפירוט

54 יותר: דהיינו, תלת מחין

55 שפראש - שלשת המחין

56 שבראש, חכמה, בינה, דעת,

57 יהיו ממלאים מחכמה

58 בינה דעת שפראש

59 האלהית, שהיא חכמת ה'

60 ובינתו, - להתחכם ולהבין

61 גדולתו של הקב"ה,

62 להתבונן בגדולתו אשר עד

63 אין חקר ואין סוף, -

64 לגדולתו, ואי אפשר לחקרו

65 לתכליתו, ולהוליד מהן, -

66 מהחכמה ובינה, על ידי

67 הדעת, - על ידי התעמקות

68 בכוח הדעת, עד להרגשת

69 השכל, שעל-ידי-כך

70 מולידים, תיראה - מהקב"ה, פמחו ופחדו ה' פלפו, - כפי שהזכר

71 בפרק השלישי, שעל-ידי ההתבוננות וההתעמקות בגדולתו של

72 הקב"ה, נולדת יראה במוח - הביטוי "יראה" נאמר, כשהדבר ממנו

73 יראים נמצא מרחוק, הוא רק מבין אותו בשכלו - ופחד בלב -

74 הביטוי "פחד" נאמר, כשהדבר ממנו מפחדים נמצא קרוב אליו,

75 רואים אותו ומתמלאים ממנו פחד בלב. כך גם כאן: מההתבוננות

76 וההתעמקות בגדולתו של הקב"ה, מתעוררת תחלה יראה במוח,

77 ולאחר מכן פחד בלב, ואהבת ה' פאש פוערה פלפו - כן נולדת,

78 על-ידי ההתבוננות וההתעמקות בגדולתו של הקב"ה, אהבה בוערת

79 בלב, פרשפי שלהבת, להיות נכספה וגם פלחה נפשו פחשיקה

80 ופשיפה - כדי, לדבקה בו באין-סוף פרודיהוא פכל לב ונפש

81 ומאד - בשלשת הבחינות: בכל לבבך, בכל נפשך ובכל מאדך, כמו

82 שנאמר בפסוק, "בכל לבבך" - שהלב יהיה ממולא באהבה

83 להקב"ה, "בכל נפשך" - שאהבה זו תעבור את גדות הלב ותתפשט

84 בכל שאר האברים, שכולם יתנהגו בהתאם לדרישות אותה אהבה.

85 כגון: כשהאהבה להקב"ה מגיעה גם ברגלי האדם - רצות או

86 הרגלים במהירות לקיים מצוה, ו"בכל מאדך" - עד למסירות נפש,

1 אך הנה פתיב: "ולאם מלאם יאמי", - וכ"ק רבינו מעיר כאן:

2 "אך בו" - פי' דב' הנפשות אין ענינם שכל א' עוסק בשלו ואין לו

3 עסק והתענינות בפעולות ה', כ"א לאום מלאום יאמי כו"ו" - פסוק

4 זה נאמר על יעקב ועשו, שברוחניותם של בני ישראל רומז יעקב -

5 על הנפש האלקית, ועשו -

6 על הנפש הבהמית, והם

7 עומדים במלחמה תמידית,

8 כשאחד מהם מתחזק

9 ומתאמץ להתגבר על השני.

10 פי' הגוף נקרא "עיר

11 קטנה", וכמו ששני

12 מלכים נלחמים על עיר

13 אחת, שכל אחד רוצה

14 לכבשה - גם נגד רצונה,

15 ולמלך עליה, - ולהגיע

16 למלוכה עליה, שהיא

17 ברצון, כלומר בהסכמת

18 וברצון תושבי העיר. דהיינו

19 להנהיג יושביה פרצונו

20 ושהיו סרים למשמעתו

21 פכל אשר יגוד עליהם, -

22 כשם שהדבר הוא במלחמה

23 בין שני מלכים על כיבושה

24 של עיר אחת, כך שתי

25 הנפשות, האלהית

26 והחיונית הפכה

27 שמהקלפה, - הנפש הבהמית שמהקלפה המחיה את הגוף שהיא

28 הצד המנוגד לאלקות וקדושה, נלחמות זו עם זו על הגוף וכל

29 אבריו, - הגוף הוא ה"עיר הקטנה" והאברים - ה"תושבים",

30 שהאלהית - הנפש האלקית, הפצה ורצונה שתהא היא לבדה

31 המושלת עליו - על הגוף, ומנהיגתו, וכל האברים יהיו סרים

32 למשמעתה - כלומר, שהאברים יתנהגו בפועל לפי הוראות הנפש

33 האלקית, ובטלים לגמרי, - לא רק שהאברים יתנהגו

34 בפועל כדרישת הנפש האלקית, אלא שימסרו את רצונם לנפש

35 האלקית. ויותר מכך רוצה הנפש האלקית: ומרבה אליה, -

36 שהאברים יהיו בטלים אליה כמו "מרכבה" לגבי הרוכב עליה, שאין

37 לה רצון עצמי כלל. כלומר, לא כמו בהתבטלות סתם, שיש לה רצון

38 עצמי, אלא שהיא מבטלת אותו, כי אם שלאברים לא יהיה רצון

39 עצמי כלל, וכל רצונם יהיה אך ורק רצונה של הנפש האלקית, ויהיו

40 לבוש לעשר בחינותיה - של הנפש האלקית, וג' לבושיה -

41 מחשבה, דיבור ומעשה, הנזכרים לעיל, שיתלבשו פלם -

42 כוחותיה ולבושיה של הנפש האלקית יתלבשו, באברי הגוף, ויהיה

43 הגוף פלו מלא מהם לבדם, - שכן, יתכן, שהאברים אכן יתלבשו

ליקוטי אמרים

אך הנה כתיב

ולאום מלאום יאמי כי הגוף נקרא עיר קטנה וכמו

ששני מלכים נלחמים על עיר אחת שכל אחד רוצה

לכבשה ולמלוך עליה דהיינו להנהיג יושביה כרצונו

ושהיו סרים למשמעתו ככל אשר יגזור עליהם. כך

שתי הנפשות האלהית והחיונית הבהמית שמהקלפה

נלחמות זו עם זו על הגוף וכל אבריו שהאלהית חפצה

ורצונה שתהא היא לבדה המושלת עליו ומנהיגתו וכל

האברים יהיו סרים למשמעתה ובטלים אצלה לגמרי

ומרכבה אליה ויהיו לבוש לעשר בחינותיה וג' לבושיה

הנ"ל שיתלבשו כולם באברי הגוף ויהיה הגוף כולו

מלא מהם לבדם ולא יעבור זר בתוכם ח"ו דהיינו תלת

מוחין שבראש יהיו ממולאים מחכ"ד שבנפש האלהית

שהיא חכמת ה' ובינתו להתבונן בגדולתו אשר עד

אין חקר ואין סוף ולהוליד מהן על ידי הדעת היראה

במוחו ופחד ה' בלבו ואהבת ה' כאש בוערה בלבו

כרשפי שלהבת להיות נכספה וגם כלתה נפשו כחשיקה

וחפיצה לדבקה בו בא"ס ב"ה ככל לב ונפש ומאד

46 זרוע שִׁבְקֵרְשֵׁת נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית, הַמְהַפֶּכֶת לְטוֹב אֶת פְּחִינַת
47 הַמַּיִם שֶׁבְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית, שְׂמֵמָה – מבחינת ה"מים" שבנפש
48 הבהמית, כְּאוֹ תַאֲוֹת תַעֲנוּגֵי עוֹלָם הִזָּה מִתְחַלְּהָ; – לפני שהנפש
49 הבהמית נהפכה לאהוב את ה'. וְכִמוֹ שִׁכְתוּב פְּעִין חַיִּים שֶׁעַר נ

50 פֶּרֶק ג' בְּשֵׁם הַזֶּהָר, שֶׁהֲרַע
51 נִהְפָּךְ לְהִיּוֹת טוֹב גְּמוּר

52 כְּמוֹ יֵצֵר טוֹב מִמֶּשׁ, –
53 וכיצד אפשרי הדבר? –

54 פְּהִסִיר "הַבְּגִידִים הַצּוֹאִים"
55 מִמֶּנּוּ, – על-ידי הסרת

56 הַבְּגִידִים הַצּוֹאִים שֶׁל רוח
57 הַתַּעֲנוּג שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית,

58 שְׂחֵם תַעֲנוּגֵי עוֹלָם הִזָּה
59 שֶׁהוּא מְלַבֵּשׁ פָּהֶם. –

60 הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית כְּשֶׁלַעֲצָמָה
61 הִיא רַק "כּוּחַ הַמֵּתְאוּדָה", כּוּחַ

62 חֹזֶק שֶׁל תְּאוּדָה, שֶׁאֲפֹשֶׁר
63 לְהִטּוֹתוֹ לְאִיזוֹ צֵד שֶׁהוּא.

64 אֲלֹא, בְּהִיּוֹת הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית
65 מְלוּבֶשֶׁת בְּגוֹף, נוֹטָה כּוּחַ זֶה

66 וּמֵתְאוּדָה לְתַעֲנוּגוֹת הָעוֹלָם
67 הַזֶּה. וְתַאֲוֹת הָעוֹלָם-הַזֶּה,

68 בְּחֵן הוּא מְשׁוֹקֵעַ, נַעֲשׂוֹת
69 "לְבוּשִׁים" לְכוּחַ הַמֵּתְאוּדָה.

70 וְעַל-יְדֵי פַעּוֹלַת הַנֶּפֶשׁ
71 הָאֱלֹקִית עַל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית,

72 לְהַפּוֹךְ אֶת תַּעֲנוּגֵי הָעוֹלָם
73 הַזֶּה לְאֵהָבָת ה' – מִתַּפְשֵׁט

74 כּוּחַ הַמֵּתְאוּדָה שֶׁל הַנֶּפֶשׁ
75 הַבְּהֵמִית, מְלוּבוּשֵׁי הַמְלוּכִכִּים, וּמְתַלְבֵּשׁ בְּלוּבוּשִׁים טוֹבִים, לְרִצּוֹת,

76 וּבַחֲזֻקָה, דְּבָרִים שֶׁל קְדוּשָׁה וְאֱלֻקוֹת. הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית רּוֹצֵה, אִיפּוּא,
77 שֶׁהָאָדָם, עַל-יְדֵי שְׂכּוֹלוֹ, יוֹלִיד יִרְאָה מִקַּב"ה וְאֵהָבָה אֵלָיו, שְׂתַהַיִּינָה

78 בְּמִדָּה כּוֹז, שְׂגָם הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, תִּיהַפֵּךְ לְאֵהָבָת ה'. וְכֵן – כְּמוֹ כֵן
79 רּוֹצֵה הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית, שְׂגָם שֶׁאֵד כָּל הַמִּדּוֹת שֶׁבְּלֵב, שֶׁהֵן עֲנֵפֵי

80 הַיִּרְאָה וְהָאֵהָבָה, יִהְיוּ לַח' לְכַדּוֹ. – כֵּל הָאֲמוּרָה, מְדוּבָר שֶׁהַמּוֹחַ
81 וְהַלֵּב יִהְיוּ מִמּוֹלָאִים מִהַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית. זֹאת וְעוֹד, רּוֹצֵה הַנֶּפֶשׁ

82 הָאֱלֹקִית: וְכָל כֵּן הַדְּבָר שֶׁבְּפִהּ, וְהַמְחַשְׁבָּה שֶׁבְּמִתְחַלְּתָה, יִהְיוּ
83 מִמּוֹלָאִים מִן לְבוּשֵׁי הַמְחַשְׁבָּה וְהַדְּבָר שֶׁל נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית לְכַדּוֹ,

84 שֶׁהֵן – לְבוּשֵׁי הַמְחַשְׁבָּה, דִּיבּוּר וּמַעֲשֵׂה, שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית,
85 מְחַשְׁבֵּת ה' וְתוֹרָתוֹ, – כְּלוּמַר, לְחֹשֶׁב בְּגוֹדֵלַת ה' וּבְתוֹרָתוֹ –

86 "לְבוּשׁ הַמְחַשְׁבָּה", לְהִיּוֹת שִׁיחְתּוֹ כָּל הַיּוֹם, לֹא פְּסִיק פּוֹמִיָּה
87 מְנַרְסָא. – שְׁפִי לֹא יִחַדֵּל מִלִּמּוּד תּוֹרָה – "לְבוּשׁ הַדִּיבּוּר", וְכֵן

88 הַמַּעֲשֵׂי שֶׁבְּיָדָיו וְשֶׁאֵד רְמ"ח אַבְרָיו – שֶׁל הַגּוּף, יִהְיֶה כְּמַעֲשֵׂה
89 הַמִּצְוֹת לְכַדּוֹ, – כְּלוּמַר, שְׂכָל כּוּחַ הַמַּעֲשֵׂה, בִּידּוֹ וּבִשְׂאֵר אַבְרָיו,

90 יִנּוּצַל לְקִיּוֹם מִצְוֹת בְּלִבּוֹ, שֶׁהוּא – כּוּחַ הַמַּעֲשֵׂה, לְבוּשׁ הַשְּׁלִישִׁי

1 בגלל אהבתו אל הקב"ה הוא מוכן למסור את נפשו. מְעַמְקָא דְלֵבָא
2 – מעומק הלב, שֶׁבְּחֵלֶל הַיְמִנִי, – שֶׁם מִשְׁכַּן הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית, וְצוֹרֵת

3 הָאֵהָבָה לְהַקְב"ה שֶׁהַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית רּוֹצֵה בָּהּ, הִיא: שֶׁיִּהְיֶה תּוֹכוֹ
4 רְצוּנָה אֵהָבָה? – תְּחִלָּה הָאֵהָבָה הִיא עֵדִיין רַק עַל ה"סָף" וְאִינָה

5 מִמְּלֵאָה אֶת כָּל הַחֵלֶל, מִלֵּא
6 – שִׁיחִיהָ גַם מִלֵּא כּוֹלוֹ,

7 כְּכִלִּי כְּשֶׁהוּא מִמּוֹלָא בְּמַיִם, 1
8 הִרִי כָל חֵלֶל הַכְּלִי מִלֵּא 2

9 בְּמַיִם, כִּי יִהְיֶה כָל חֵלֶל הַלֵּב 3
10 מִמּוֹלָא בְּאֵהָבַת הַשֵּׁם, וְיִדְוֹשׁ 4

11 – לֹא רַק שִׁיחִיהָ מִלֵּא, אֲלֹא 5
12 גַם גִּדּוּשׁ וְעוֹבֵר עַל גְּדוּתֶיהָ, 6

13 לֹא רַק בְּחֵלֶל הַיְמִנִי שְׂבֵלָב, 7
14 אֲלֹא, עַד שֶׁתַּתְּפַשֵּׁט גַּם 8

15 לְחֵלֶל הַשְּׂמָאִלִּי – שְׂבֵלָב, 9
16 מִקּוּמָה שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית

17 וְשֶׁל הַיִּצְרָה־הֶרַע, וְזֹאת כְּדִי
18 לְאֲכַפְּיָא לְסִטְרָא אֲחָרָא

19 יְסוּד הַמַּיִם הַרְעִים שֶׁבָּהּ,
20 – לְכַפּוֹת אֶת ה"סִטְרָא

21 אֲחָרָא", הַצֵּד הָאֲחָר שֶׁלֹּא מִן
22 הַקְּדוּשָׁה, שֶׁהִיא יְסוּד ה"מַיִם

23 הַרְעִים" שֶׁבְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית,
24 שֶׁהִיא הַתְּאוּדָה שֶׁמְקַלְפֶּת

25 נְפֻתָהּ, – כְּמוֹסְבֵר בְּפֶרֶק
26 הָרֵאשׁוֹן, שְׁמִיּוּסֵד הַמַּיִם

27 שֶׁבְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית, בְּאֵה מִדַּת
28 הַתְּאוּדָה לְתַעֲנוּגִים גּוֹפְנִיִים,

29 שֶׁהֵם מְקַלְפֶּת "נוֹגַהּ",
30 לְשִׁנוּתָהּ וְלְהַפְּכָהּ מִתַּעֲנוּגֵי עוֹלָם הִזָּה לְאֵהָבָת ה', – שֶׁבְּמִקּוּם

31 שְׂעֵד עֵתָה הַתְּאוּדָה הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית לְתַעֲנוּגִים גְּשְׁמִיִים שֶׁמֵּהֶעוֹלָם
32 הַזֶּה – תְּתַאוּדָה וְתֵאָהֵב מֵעֵתָה אֱלֻקוֹת וְקְדוּשָׁה. כְּמוֹ שִׁכְתוּב: "כָּכָל

33 לְכַבֵּךְ" – וְחַכְמֵינוּ ז"ל דוֹרְשִׁים¹⁰, מִמָּה שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בְּכָל לִבֵּךְ כִּי אִם
34 לְכַבֵּךְ, בְּשֵׁתִי "בֵּית־יָם", "כְּשֵׁנִי יִצְרִיד". – בִּיצְרָה־טוֹב וּבִיצְרָה־רַע,

35 שֶׁלֹּא רַק הַיִּצְרָה־טוֹב יֵאָהֵב אֶת הַקְּב"ה, אֲלֹא גַם הַיִּצְרָה־רַע. וְזֹאת
36 רּוֹצֵה הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית לְבַצֵּעַ בְּגוֹף, שֶׁאֵהָבָתוֹ הַקְּב"ה תִּהְיֶה בְּמִדְרֵיגָה

37 כּוֹז, שֶׁתַּפְעֵל גַּם עַל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, לְהַפּוֹךְ אוֹתָהּ, שֶׁבְּמִקּוּם לְתַעֲנוּגֵי
38 הָעוֹלָם-הַזֶּה, תִּהְיֶה לָּהּ אֵהָבָה לְהַקְב"ה: וְהִינּוּ, שֶׁיַּעֲלֶה וְיִבָּא וְיִגִּיעַ

39 לְמִדְרֵגַת אֵהָבָה רַבָּה – דְּרָגָה גְּדוּלָה מֵאֵד בְּאֵהָבָה, וְהִכָּה יִתְרָה
40 מִמִּדְרֵגַת אֵהָבָה עֲזָה כְּרִשְׁפֵי אֵשׁ, – שְׂנוּכֵר לַעִיל. וְהִיא – אֵהָבָה

41 רְבִיחָה זוֹ, הַנִּקְרָאת בְּכַתוּב¹¹: "אֵהָבָה בְּתַעֲנוּגִים", לְהַתְּעַנֵּג עַל ה'
42 מְעִין עוֹלָם הַנָּפֵא; – הָעוֹלָם-הַבָּא הִרִי מְבוֹסֵס עַל תַּעֲנוּג בְּאֱלֻקוֹת,

43 וְהַתְּעַנֵּג הוּא מִתְּחִלָּה – שֶׁל חֲכָמָה וְשֶׁבֵל, הַמְתַּעֲנֵג בְּהַשְׂכֵּלֶת ה'
44 וְיִדְעֵתוֹ, כְּפִי הַשְּׂנֵת שְׂכָלוֹ וְחֲכָמָתוֹ; – כְּפִי גוֹדֵל הַהִשְׁגָּה, כִּי

45 גוֹדֵל הַתַּעֲנוּג. וְהוּא – הָאֵהָבָה בְּתַעֲנוּגִים, פְּחִינַת הַמַּיִם וְזֶרַע אוֹר

9. שיר השירים ג, י. 10. ברכות נד, א. 11. שיר השירים ז, ז. רבנו הזקן דן כאן במדרגות שונות באהבה. על מדרגות אלו ואחרות של אהבה, הוא דן להלן בהרחבה בפרקים טו, טז, יח, מ, מא, מו, מט.

23 מוהרי"צ מליובאוויטש נשמתו עדן, ב"מאמר ההסתלקות", שזהו
 24 הסבר הדבר שהמשכן הוקם מקרשים של עצי שטים. "שטים" –
 25 מלשון "שטות", שלא על-פי שכל. ישנה "שטות" של "לעומת זה",
 26 שכנגד הקדושה, והיינו – מה שאדם שקוע בתאוות שהן למטה מן
 27 ההגיון, כמו שהגמרא
 28 אומרת¹³ "אין אדם עובר
 29 עבירה אלא אם כן נכנס בו
 30 רוח שטות". וישנה "שטות"
 31 של קדושה – ההתמסרות
 32 לענייני קדושה למעלה מכפי
 33 שהשכל מכתוב, כמו שהגמרא אומרת¹⁴ "אהני ל" שטותי לסבא"
 34 (= "שטותו" של הסבא הועילה לו). זוהי עבודת המשכן שעל כל
 35 יהודי לכוון בקרבו, כמו שכתוב¹⁵ "ושכנתי בתוכם", וכמו שב"ק
 36 רבינו התבטא במאמר י"ד שבת, שעל-ידי המשכן שכל יהודי מקים
 37 בקרבו – הולך ומוקם המשכן והמקדש הכללי והשראת השכינה
 38 בכל העולם. כיצד נעשה הדבר? – על-ידי הפיכת ה"שטות" של
 39 הנפש הבהמית ל"שטות" של קדושה, להתמסר לענייני קדושה,
 40 למעלה מהבנת השכל.
 41 בתורת החסידות מוסבר מאמר חמיניו ז"ל¹⁶ "טוב זה יצר טוב,
 42 מאד זה יצר הרע" – כשהופכים את הנפש הבהמית והיצר הרע
 43 ל"טוב" – הרי זה "טוב מאד", טוב זה הוא למעלה מהטוב של
 44 היצר-טוב.

1 שֶׁל נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית. – זאת אומרת, שהנפש האלקית תמשול בגוף
 2 כולו. שהגוף עם כל אבריו, יהיו ממולאים אך ורק בשכל ובמדות
 3 של הנפש האלקית, ובלבושי המחשבה, דיבור ומעשה שלה. אַךְ
 4 נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית שֶׁמְהַקְלֶפֶת, רְצוּנָהּ לְהַפְךָ מִמֶּשׁ, – היא רוצה את
 5 ההיפך מן הנפש האלקית –
 6 שהיא תמשול בגוף ושהגוף
 7 יהיה ממולא רק ממנה. ברם
 8 רצונה זה של הקליפה, הוא:
 9 לְטוֹבַת הָאָדָם שִׁיתְנַפֵּר
 10 עָלֶיהָ וַיִּנְצְחֶנָּה, – את
 11 הקליפה. כלומר: הקליפה איננה רוצה כלל שהאדם יתפתה ממנה,
 12 להיפך היא רוצה שהאדם יתגבר עליה וינצח אותה, כְּמִשַׁל הַזּוּנָה
 13 שְׂפֹוֹהֶר הַקְּדוּשָׁה¹²: – כמשל המובא ב"זוהר" במלך ששכר זונה
 14 שתנסה לפתות את בנו לדבר עבירה. כוונתו האמיתית של המלך
 15 היא, שבנו יוכיח את חכמתו וגבורתו ולא יתפתה מהזונה. ומוכן,
 16 הרי, שגם הזונה עצמה רוצה שרצונו של המלך יתבצע, ושהבן יגלה
 17 את חכמתו וגבורתו ולא יתפתה ממנה. אלא, מאחר שתפקידה
 18 לפתות את בן המלך – הרי שעליה לעשות עבודתה באמונה. כך גם
 19 הקליפה עצמה רוצה שהאדם יתגבר עליה ולא ירשה שהיא תמשול
 20 בו, וכל הנסיון הזה של פיתוי האדם – הוא רק לטובתו.
 21 להבנת הדברים המובאים בפרק זה, על הפיכת הרע שבנפש
 22 הבהמית, לטוב ולקדושה – כדאי להוסיף דברי כ"ק אדמו"ר

ליקוטי אמרים

אך נפש הבהמית שמהקליפה רצונה להפך ממש לטובת האדם שיתגבר עליה וינצחנה כמשל הזונה שבוה"ק:

יום שני י"א טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 28, פרק י והנה... עד עמ' טו, שאינו גמור.

65 אודות הרע הבא לידי ביטוי במחשבה, בדיבור או במעשה. וכך אומר רבנו
 66 הזקן:
 67 וְהֵנָּה, כְּשֶׁהָאָדָם מִגְבִּיר נֶפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית וְנִלְחָם כָּל כַּף עִם –
 68 הנפש הבהמית, עַד שֶׁמְגַרֵּשׁ וּמְבַעֵר הָרַע שֶׁבָּהּ מִחֻלָּל הַשְּׂמַאֲלִי,
 69 – שבלב, מיקומו הראשי של
 70 ה"רע", כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "וּבְעֶרְףְּ הָרַע מִקַּרְנֶיךָ", –
 71 בכך מדיגישה התורה, שעל
 72 כל יהודי לרשע כליל את
 73 הרע שבקרבו, כלומר: לא
 74 רק שיתגבר על הרע
 75 בהתגלותו, שהנפש הבהמית
 76 לא תחשוב, לא תדבר ולא
 77 תעשה מעשים של רע, אלא
 78 שאף "יעבד" את הרע הפנימי שבכוחות הנפש הבהמית, שלא
 79 יתאוה כלל לדבר שיש בו משהו מן הרע. וְאִין הָרַע נִהְפֵּךְ לְטוֹב
 80 מִמֶּשׁ – אלא, שהרע עדיין לא נהפך כולו לטוב, אילו היה הרע
 81 נהפך כולו לטוב, היה אז כל כולו של כוח-התאוה, נמשך, אך ורק,
 82 לאלקות ולקדושה, במקום התאוה לרע, נִקְרָא "צְדִיק שְׂאִינוּ
 83 גְּמוּר" וְצְדִיק הָרַע לֹא. – והוא מסביר מיד: דְּהֵינּוּ, – המשמעות
 84

45 פֶּרֶק י. אחרי שרבנו הזקן הסביר בפרק התשיעי, את המלחמה המתנהלת
 46 בין הנפש האלקית לבין הנפש הבהמית, על השליטה בגופו של יהודי – הוא
 47 בא להסביר בפרק העשירי: כשאדם לוחם בנפשו הבהמית ומשליט עליה את
 48 הנפש האלקית, והרע שבו נהפך לטוב – הוא נקרא "צדיק", ושני אופנים בכך,
 49 אחד למטה מהשני: – אופן אחד,
 50 שהרע כולו נהפך לטוב, ואז הוא
 51 "צדיק גמור", ונקרא "צדיק טוב
 52 לר" – צדיק שיש בו רק טוב. –
 53 אופן שני, ומדריגה יותר נמוכה,
 54 שהרע שבו עדיין לא נהפך כל
 55 כולו לטוב, ואז הוא "צדיק
 56 שאינו גמור", ונקרא "צדיק רע
 57 לר" – צדיק שיש בו עדיין משהו
 58 מן הרע. התארים הכפולים –
 59 "צדיק גמור – צדיק טוב לר", ו"צדיק שאינו גמור – צדיק רע לר" – הם
 60 תארים שווים באותן המדריגות של ה"צדיק": "גמור" ו"אינו גמור", מתארים
 61 עד היכן הגיע ה"צדיק" באהבת ה' (שבגלל כך הוא נקרא צדיק), אם האהבה
 62 היא במלואה או לא; ואילו התארים "טוב לר" ו"רע לר" – מתארים, עד כמה
 63 נהפכה הנפש הבהמית מ"רע" ל"טוב", אם היא נהפכה כל כולה, או ששמץ
 64 מן הרע עדיין נשאר בה. מובן מאליו שמדובר כאן אודות הרע שבנפש, ולא

ליקוטי אמרים

פרק י והנה כשהאדם מגביר נפשו האלהית ונלחם כל כך עם הבהמית עד שמגרש ומבער הרע שבה מחלל השמאלי כמ"ש צדיק שאינו גמור וצדיק רע לו דהיינו שיש בו עדיין

12. זהר חלק ב קסג, א. 13. סוטה ג, א. 14. כתובות יז, ב. 15. שמות כה, ח. 16. בראשית רבה ט, ט. קהלת רבה ג, טו. 1. דברים כא, כא.

ובלתי רגילה כזו לאלקות ולקדושה – לכן הוא שונא כל כך את
הקליפה וסטרא אחרא: כִּי – קדושה ולהבדיל סטרא אחרא, הֵם
זֶה לְעַמְתָּהּ זֶה, – אהבתו להקב"ה ולעניני קדושה, מעוררת בו,
ממילא, שנאה לסטרא אחרא באותה מדה של גודל אהבתו
לאלקות. כְּדַכְתִּיבִי:
"תְּכַלִּית שְׁנֵאָה שְׁנֵאֲתִים,
לְאוֹיִבִים הָיוּ לִי, חֲקַרְנִי
וְדַע לְכָבִי וְגוֹ", – דוד
המלך אומר זאת כלפי
מנגדי הקדושה, שהוא
שונא אותם שנאה גדולה.
כראיה לאותה שנאה, הוא
אומר: "חקרני ודע לבבי" –
כלומר: מגודל אהבתי
אליך, הקב"ה, שבלבי –
תכיר, ממילא, מה גדולה
שנאתי למנגדי הקדושה.
וְכַפִּי עֵרַךְ גְּדֹל הָאֱהָבָה
לְה', כִּךְ עֵרַךְ גְּדֹל הַשְּׁנֵאָה
לְסִטְרָא אַחְרָא – "סטרא
אחרא", הקליפות הרוחניות
שחן, כאמור, המקור
וה"חיות" של כל התענוגים
הגופניים, וְהַמְּאוֹס כְּרַע
כְּתַכְלִית, – ולפי ערך
האהבה לה' כך גם גודל
מיאוסו את הרע של התאוות והתענוגים הגשמיים. על דבר רוחני
("סטרא אחרא") שהוא רחוק מהאדם, מתאים הביטוי "שנאה",
ואילו על תאוות גשמיות ("רע") הקרובות אל האדם ונמצאות
לנגד עיניו, מתאים הביטוי "מיאוס", כאדם שנגעל מדבר שהוא
שונא, העומד לנגד עיניו. כִּי הַמְּאוֹס הוּא הַפֶּךְ הָאֱהָבָה מִמֶּשׁ
כְּמוֹ הַשְּׁנֵאָה. – אלא, שהביטוי "שנאה" מתאים, כאמור, ביחס
ל"קליפה" ו"סטרא אחרא", ואילו ביחס לתאוות גופניות – מתאים
הביטוי "מיאוס". על כל פנים, הרי מוסבר, שתכלית השנאה שיש
לצדיק־גמור ל"רע", היא מחמת שאהבתו לה' היא בדרגה העליונה
ביותר, ומשום כך הוא נקרא "צדיק גמור", שמדריגת ה"צדיק" שבו
– ה"אהבה בתענוגים" – היא במדה המלאה והעליונה ביותר. הוא
גם נקרא "צדיק טוב לו" – שהוא גדוש רק בטוב: כל הרע שבו
נהפך לטוב. מכאן נבין את התשובה ביחס ל"צדיק שאינו גמור" –
כיון שחסר בו באהבה בתענוגים, הרי שיש בו עדיין משהו מן הרע,
למרות שאין הוא מרגיש ברע זה כלל. ועל כך אומר ה"תניא"
בהמשך: וְצַדִּיק שְׂאִינוּ גְּמֹר, הוּא שְׂאִינוּ שׁוֹנֵא הַסִּטְרָא אַחְרָא
כְּתַכְלִית הַשְּׁנֵאָה, – שאינו שונא את ה"סטרא אחרא", הקליפות
הרוחניות, תכלית שנאה, וְלִכְּן אֵינוּ מוֹאֵס גַּם בְּן כְּרַע – בתאוות

של "ורע לו": שִׁישׁ בּוֹ עֵדִין מַעֲט מוֹעֵר רַע כְּחֻלָּל הַשְּׁמַאֲלִי, אֵלָּא
– מדוע אין מעט רע זה בא לידי ביטוי ברגש התאוה וכדומה?
שְׁכַפְפוֹת – אותו מעט רע, וְכַמֵּל לְטוֹב מִחֻמַּת מַעֲוָטוֹ, וְלִכְּן נִדְמָה
לוֹ – לצדיק, כִּי וַיִּגְרַשְׁהוּ וַיִּלָּךְ לוֹ כְּלוֹ לְגַמְרִי, אֲבָל בְּאֵמַת אֵלוֹ
חֶלְף וְחֶלְף לוֹ לְגַמְרִי – כֵּן
הִרַע שְׂבוֹ הָיָה נִהַפֵּךְ לְטוֹב
מִמֶּשׁ. וְכַאֲוֵר הָעֵנִין, –
רבנו הזקן בא לענות על
שאלה: מאחר שהצדיק
(שאינו גמור) אינו מרגיש
כלל את הרע – הרי יתכן
שאכן הרע שבו נהפך כולו
לטוב ואין בו אף שמץ מן
הרע, ומנין לנו שיש בו רע?
על כך מסביר רבנו הזקן
שהדבר יובן ממדריגת
"צדיק גמור": העובדה
שהרע שבו נהפך כל כולו
לטוב, באה כתוצאה
מ"אהבה בתענוגים" (כפי
שהוסבר בפרק התשיעי),
הרי – באם חסר בסיבה
(בגורם) ב"אהבה
בתענוגים", מן ההכרח
שחסר גם במסובב
(בתוצאה) – בהפיכת הרע
לטוב. ה"אהבה בתענוגים" היא "אבן הבוחן" באיזו דרגה, בביטולו
של הרע, נמצא האדם, כִּי הִנֵּה צַדִּיק גְּמֹר שְׁנֵהֲפֵךְ הִרַע שְׁלוֹ
לְטוֹב, וְלִכְּן נִקְרָא "צַדִּיק וְטוֹב לוֹ", – יש בו רק טוב, הוּא עַל
יְדֵי הַסֵּרֵת "הַנְּגִידִים הַצּוֹאִים" לְגַמְרִי מִהִרַע, הִינֵינוּ לְמֵאֵס מְאֹד
כְּתַעֲנוּנֵי עוֹלָם הָזֶה – תענוגי העולם־הזה מעוררים בו רגש של
תיעוב וגועל נפש, לְהַתְעַנֵּג בָּם כְּתַעֲנוּגוֹת כְּנִי אָדָם – כדי,
לְמַלֵּאת תַּאוֹת הַגּוֹף בְּלִבְד, וְלֹא לְעַבְדוֹת ה', – שכן, הרי יתכן
סוג של תענוגי העולם־הזה השייך לצד הקדושה, למשל: במצות
עונג שבת (כפי שנוכר בפרק השביעי) וכדומה. ואילו הנאות
ותענוגים סתמיים של העולם־הזה, שלא לשם שמים – מאוסים
לגמרי בעיני הצדיק, וכל כך למה? – מִפְּנֵי הַיּוֹתֵם נִמְשָׁכִים
וְנִשְׁפָּעִים מִחֻקְלֵפָה וְסִטְרָא אַחְרָא. – מקורם של תענוגי
העולם־הזה הוא ב"קליפה" וב"סטרא אחרא", וְכֵן מֵה שְׁהוּא
מִהַסִּטְרָא אַחְרָא – הַצַּדִּיק גְּמֹר הוּא שׁוֹנֵא כְּתַכְלִית הַשְּׁנֵאָה,
מִחֻמַּת גְּדֹל אֱהָבָתוֹ לְה' וְקִרְשׁוֹ בְּאֱהָבָה רַבָּה כְּתַעֲנוּגִים –
אהבה הנקראת "אהבה רבה בתענוגים" וְחֶפְזָה יִתְרָה הַנּוֹפְרִים
לְעַלִּי, – אהבה זו יש בה יותר חיבה מאשר בשאר סוגי האהבות,
כפי שנוכר בפרק התשיעי. ומכיון שהצדיק עומד באהבה גדולה

לִיקוּטֵי אַמְרִים

2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "...כי יש ב' ענינים: כח דנה"ב דק"נ, ולבושיו הצואים: וכשמסיר הלבושים יכול להפך הכח לטוב ע"י שמלבישו בטוב". 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אפילו את"ל דברורו דוקדושתו קאי על הצדיק - צע"ג אם אפ"ל שנתקדש ע"י... אהבה! ומש"כ באה"ר זהו פ"י ובי' על גודל אהבתו - שלפ"ז". 4. תהלים קלט, כב.

16 אותו מעט רע, כְּמַעֲטוֹ וּכְלֵא חֲשִׁיב, – לגבי הטוב אין רע זה
 17 נחשב כלל. וְלִבְּנֵי נִקְרָא צְדִיק וְרַע – כְּפֹנֶף וּכְמַל – לו'. – "ורע –
 18 לו", הרע "נתון" לו, לצדיק, ולשליטתו, מפני שהטוב שבו הוא הרוב.
 19 וְעַל כֵּן – מעט הרע שבו,
 20 רובו שגם אֶהְבֵּתוּ לָהּ
 21 אֵינָה בְּתַכְלִית, – שכן, אם
 22 האהבה היתה במדתה
 23 העליונה ביותר, היתה
 24 משפיעה על הרע להיפך
 25 לגמרי לטוב. וְלִבְּנֵי נִקְרָא
 26 צְדִיק שְׂאִינוּ גְמוּר. –
 27 וכאמור, מציינים התארים
 28 "גמור" ו"אינו גמור" את
 29 מדרגת אהבתו, כלומר, ביחס ל"ועשה טוב", והתארים "וטוב לו"
 30 ו"רע לו" – ביחס ל"סור מרע" – עד כמה נהפך הרע לטוב.

1 ובתענוגים הגופניים, בְּתַכְלִית. – במדה הגדולה ביותר, וְכֵל שְׂאִין
 2 הַשְּׂנֵאָה וְהַמְאוֹס בְּתַכְלִית, על כְּרִחֵף נִשְׂאָר אֵינָה שְׂמִין אֶהְבָּה
 3 וְתַעֲנוּג לְשָׂם, – לרע, וְלֹא הוֹסְרוּ הַבְּגָדִים הַצּוֹאִים לְגַמְרֵי
 4 מְכַל וְכֵל, – "בגדים
 5 צואים" – היצר-הרע,
 6 תאוות העולם-זהוה, עדיין
 7 לא הוסרו מכוח הנפש
 8 הבהמית שמקליפת "נוגה",
 9 הנקרא גם הוא "רע". וְלִבְּנֵי
 10 לֹא נִהְפֵּךְ לְטוֹב מִמֶּשׁ, מֵאֲחֵר שֵׁשׁ לוֹ אֵינָה
 11 מֵאֲחֵר שֵׁשׁ לוֹ אֵינָה
 12 אֲחִיוּה עֲדוֹן כְּבְּגָדִים
 13 הַצּוֹאִים, – שכוח התאוה
 14 היה לבוש בהם. אֶלָּא – מדוע, אם כך, אין הוא מרגיש ברע כלל?
 15 ומדוע אין מעט רע זה בא לידי ביטוי בתאוות וכדומה? שְׂהוּא –

ליקוטי אמרים

בתכלית ע"כ נשאר איזה שמין אהבה ותענוג לשם ולא הוסרו הבגדים הצואים לגמרי מכל וכל ולכן לא נהפך לטוב ממש מאחר שיש לו איזה אחיזה עדיין בבגדים הצואים אלא שהוא בטל במיעוטו וכלא חשיב ולכן נקרא צדיק ורע כפוף ובטל לו. ועל כן גם אהבתו לה' אינו בתכלית ולכן נקרא צדיק שאינו גמור.

יום שלישי י"ב טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' טו, והנה מדרגה... עד עמ' 30, במ"א]:

57 הקב"ה. כל כך הרבה מדריגות בצדיקים, אך כל אלה בדרגת "צדיק
 58 שאינו גמור". אֲךָ עַל מַעְלַת צְדִיק גְמוּר, הוּא שְׂאִמֵּר רַבִּי שְׂמֵעוֹן
 59 בֶּן יוֹחָאִי: – מחבר ה"זוהר": "רֵאִיתִי בְּנֵי עֲלִיָּה וְהֵם מוֹעֲמִים כּוֹ",
 60 – "בני עליה" – אלה שדרגתם נעלה ביותר, והם מועטים, שְׂלִבְּנֵי
 61 נִקְרָאִים "בְּנֵי עֲלִיָּה", –
 62 מפני שְׂמַהֲפִכֵּי הָרַע –
 63 לטוב, וּמַעְלִים אוֹתוֹ
 64 לְקִדְשָׁה, כְּדֹאִיתָא בִּיחָד
 65 בְּתַקְדָּמָה, – כמו שכתוב
 66 ב"הקדמה" של ספר
 67 ה"זוהר", שְׂכַשְׂרָצָה רַבִּי
 68 חָיָא לְעֻלּוֹת לְהִיכַל רַבִּי
 69 שְׂמֵעוֹן בֶּן יוֹחָאִי, – "היכלו"
 70 של רבי שמעון בר יוחאי,
 71 משמעו מקומה של מדרגת
 72 "צדיק גמור", שְׂמַע קָלָא
 73 נְפִיק וְאָמַר: – שמע קול
 74 היוצא ומכריז: "מֵאֵן מְנַבְּוֹן
 75 דִּי חֲשׂוּכָא מְהַפְּכֵן לְנַהוּרָא
 76 וְטַעֲמִין מְרִירוֹ לְמַתְקָא עַד
 77 לֹא יִיתוֹן הֶבְאָ" וכו': – מי מכם שהפך את חושך העולם לאור של
 78 קדושה, ואת הטעם המר (של נפשו הבהמית ויצרו הרע) הפך לתענוג
 79 ולמתקוה (הקדושה), לפני שהגיע לכאן – יכול להיכנס לכאן. הרי,
 80 ש"צדיק גמור" הוא זה שמהפך את החושך לאור, הוא מעלה את
 81 הנפש הבהמית לאור הקדושה. להלן, מוסיף רבנו הווקן טעם נוסף על
 82 מה שצדיקים בסוג נעלה יותר, נקראים "בני עליה":⁸

31 וְהֵנָּה, מְדֻרְגָּה זו – "צדיק שאינו גמור" ו"צדיק ורע לו", מִתְחַלְקָת
 32 לְרַבְּבוֹת מְדֻרְגּוֹת – המתבטאות, כְּעֵנָן בְּחִינַת מְעוֹט הָרַע הַנִּשְׂאָר
 33 – איכות אותו מעט רע שנשאר בצדיק, מֵאֲחַת מְאֲרָבַע יְסוּדוֹת
 34 הָרָעִים, – יש שנשאר בו מיסוד המים, ויש – מיסוד האש, וכך
 35 הלאה. כן הן שונות זו מזו
 36 בכמות הרע שנשאר ובמדת
 37 ביטולו לטוב. יש אשר הרע
 38 שנשאר בו הוא במדה קצת
 39 גדולה יותר, אלא שהוא
 40 "בטל בששים", הטוב גדול
 41 פי ששים מן הרע, כך שהרע
 42 בטל בששים, כי אין טעמו
 43 נרגש כלל. אך, יש גם,
 44 שהרע שנשאר הוא פחות
 45 מחלק הששים, וביטולו
 46 לטוב הוא "ביטול באלף",
 47 אחד כנגד אלף, או יותר
 48 מכך: וְכַעֲשֵׂן בְּטוּלוֹ
 49 כְּמַעֲטוֹ בְּשִׁשִּׁים עַל־דֶּרֶךְ
 50 מִשָּׁל, או בְּאֶלֶף וְרַבְּבָה
 51 וּבִיּוֹצֵא עַל־דֶּרֶךְ מִשָּׁל. – במדת הביטול לטוב, בששים, באלף,
 52 ברבבה וכדומה, תלוי השוני הקיים במדרגותיו של הצדיק שאינו
 53 גמור, וְהֵן הֵם בְּחִינַת צְדִיקִים הַרְבִּים שְׂכַבְלֵי הַדְּוִרוֹת, – אותם
 54 צדיקים שהם בבחינת "צדיק שאינו גמור", כְּדֹאִיתָא בְּגִמְרָא – כמו
 55 שאנו מוצאים בגמרא: דְּתַמְנִיסַר אֶלְפֵי צְדִיקֵי קְיָיְמִי קְפִיָּה
 56 תְּקַדְּוֵשׁ בְּרוּךְ הוּא. – שמונה עשר אלף צדיקים קיימים לפני

ליקוטי אמרים

והנה זו מתחלקת לרבבות מדרגות בענין בחי' מיעוט הרע הנשאר מאחת מארבע יסודות הרעים ובענין ביטולו במיעוטו בששים עד"מ או באלף ורבבה וכיוצא עד"מ והן הם בחי' צדיקים הרבים שבכל הדורות כדאיתא בגמ' דתמניסר אלפי צדיקי קיימי קמו' הקב"ה אך על מעלת צדיק גמור הוא שאמר רשב"י ראיתי בני עליה והם מועטים כו' שלכן נקראים בני עליה שמהפכין הרע ומעלים אותו לקדושה כדאיתא בזהר בתקדמה שכשרצצה רבי חייא לעלות להיכל ר"ש בן יוחאי שמע קלא נפיק ואמר מאן מנבון די חשוכא מהפכין לנהורא וטעמין מרירו למיתקא עד לא ייתון הכא וכו': ועוד

5. סוכה מה, ב; סנהדרין צז, ב. 6. שם. 7. חלק א ד, א. 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ב' הטעמים על סוג א': טעם א' כנגד התואר צדיק גמור; טעם ב' כנגד התואר (צדיק) וטוב לו".

1 ועוד – טעם נוסף, מדוע נקראים בני עליה, מפני שגם עבודתם
2 בכחית "ועשה טוב" בקיום התורה ומצותיה, הוא לצורך
3 גבוה ומעלה מעלה עד רום המעלות, – מטרת עבודתם היא
4 לשם הקב"ה בלבד עד למעלות ולמדריגות הנעלות ביותר, ולא –

5 עבודתם אינה, כפי לדבקה

6 בו יתברך בלבד – כדי,

7 לרוות – בעבודתם, צמאון

8 נפשם הצמאה לה, –

9 כלומר, לא כמו שהדבר

10 הוא באלה שאינם במדריגה

11 זו, המקיימים מצוות

12 ולומדים תורה, מפני שבכך

13 הם "מרוויים" את צמאונם

14 לאלקות, ותשוקתם העזה

15 "להידבק" בקב"ה – שכן,

16 על-ידי קיום תורה ומצוות

17 דבק ומתחבר היהודי

18 בקב"ה. כמו שכתוב:

19 "הוי כל צמא לכו

20 למים", – הנביא מכריז: כל

21 אלה הצמאים לאלקות –

22 ילמדו תורה שנמשלה

23 למים. וכמו שכתוב

24 במקום אחר, – שמשמעות

25 ה"צמאון" הוא לאלקות. שכן, אם ה"צמאון" הוא לתורה, לא היה

26 צריך הנביא להשתמש בצורת ההכרזה "הוי! ולהורות "לכו למים"

27 – לתורה, כי מי שצמא לתורה – הרי התורה מוכנה לפניו ללמוד

28 בה: אלא הכוונה היא: מי שצמא לאלקות, מורה לו הנביא, ללמוד

29 תורה, שכן, על-ידי כך יתדבק ויתאחד עם הקב"ה. ואילו "בני

30 העליה" בהם מדובר כאן, הם דרגה נעלית יותר: קיומם את

31 המצוות ולימודם את התורה אינם רק כדי לרוות צמאונם לאלקות,

32 שהרי בכך יש בצורה עדינה משום ריווי הרגש העצמי שלהם

33 וטובתם העצמית, שכדי "להרוויח" הקירוב להקב"ה – הם עושים

34 אותם ענינים המביאים לאותו קירוב – אלא – עבודתם היא,

35 כדפ"שו בתקוניים¹⁰: – כמו שפירשו ב"תיקוני זוהר" את מאמר

36 חכמינו ז"ל: איזהו חסיד – המתחסד עם קונו, – ופירשו

37 ב"תיקונים": עם קן דיליה, – "קונו" מלשון "קן", כלומר: החסיד

38 מתנהג בחסד עם ה"קן" שלו, מקורו – הקב"ה, כדי ליתרא קדשא

39 בריך הוא ושכינתיה בתחתונים, – להביא את ה"יחוד" של

40 הקב"ה עם שכינתו, ושאר "יחוד" זה יאיר גם בעולמות

41 התחתונים. וכמו שכתוב ברע"א מהימנא פ"רשת תצא: כב"ר

42 דאשתדל בתר אבוי ואמיה, – כמו בן המשתדל לטובת אביו ואמו,

43 דר"ח לון יתיר מגרמיה ונפשיה ורוחיה ונשמתיה כו', –

44 שאוהב אותם יותר מאשר את עצמו, ונפשו, רוחו ונשמתו וכו', וק"ס

45 גרמיה למיתה עליהו למיפרק לון כו', – ומוסר את נפשו לפדות

46 את אביו ואמו מהשבי. וכמו שנתבאר במקום אחר, – שזוהי דרך

ליקוטי אמרים

נקראים בני עליה מפני שגם עבודתם בכחי ועשה טוב
בקיום התורה ומצותיה הוא לצורך גבוה ומעלה מעלה
עד רום המעלות ולא כדי לדבקה בו ית' בלבד לרוות
צמאון נפשם הצמאה לה' כמ"ש הוי כל צמא לכו למים
וכמ"ש במ"א אלא כדפירשו בתיקונים איזהו חסיד
המתחסד עם קונו עם קן דיליה ליחדא קב"ה ושכינת'
בתחתונים וכמ"ש ברע"א מהימנא פ' תצא כב"ר
דאשתדל בתר אבוי ואמיה דרחים לון יתיר מגרמיה
ונפשיה ורוחיה ונשמת' כו' ומסר גרמיה למיתה עליהו
למיפרק לון כו' וכמ"ש במ"א. [ושניהם עולים בקנה
אחד כי ע"י הנירויים שמבררים מנוגה מעלים מיין
נוקבין ונעשי' יחודים עליונים להוריד מיין דכורין שהם
הם מימי החסדים שבכל מצוה ומצוה מרמ"ח מצות
עשה שכולן הן בחי' חסדים ומיין דכורין דהיינו המשכת
קדושת אלהותו יתברך מלמעלה למטה להתלבש
בתחתונים כמ"ש במ"א]:

העבודה של "בני עליה": רק לשמו של הקב"ה. להלן מסביר רבנו
הזקן ששני הפירושים ב"בני עליה", תואמים וקשורים אחד בשני.
שכן, כפי שמוסבר בתורת הקבלה, נעשה על-ידי "העלאת מיין
נוקבין" – המשכת "מיין דכורין" – על ידי עיבוד הרע והעלותו
לקדושה ("העלאת מ"ן").

נמשך במצוות "המשכת

מ"ד", – וזאת יש ברצונם של

צדיקים לבצע על-ידי

עבודתם. מכיון שהמדובר

הוא ענין קבלי, המוסבר

לעומק ולרחבו בתורת

החסידות, נבין אותו ביתר

הסברה, בהמשך הדברים

הבאים: [ושניהם – שני

הפירושים ב"בני עליה",

עולים בקנה אחד,

תואמים אחד את השני, כי

על ידי הנירויים שמבררים

מינה – על-ידי הפיכת

הנפש הבהמית לטוב,

מעלים מיין נוקבין", –

פועלים "העלאת מ"ן" –

התעוררות והתעלות מצדו

של ה"מקבל", ונעשים

יחודים עליונים – בעולמות העליונים, להוריד מיין דכורין", –

להמשיך השפעת "מיין דכורין" לעולם הזה, שיהם הם – ה"מיין

דכורין", מימי החסדים ששכל מצוה ומצוה מרמ"ח מצות עשה,

– מימי החסדים המהולים בכל מצוה ממאתים ארבעים ושמונה

מצוות-עשה, ששכלן – כל המצוות, הן בחינת חסדים ו"מיין

דכורין", – בחינת חסדים והשפעות, דהיינו המשכת קדושת

אלהותו יתברך מלמעלה למטה להתלבש בתחתונים, –

שתתגלה הקדושה האלקית בעולמו הגשמי, כמו שנתבאר במקום

אחר: – הרי, ששני הפירושים ב"בני עליה" קשורים ותואמים היטב

אחד את השני.

בהקשר לאמור, שכל עבודתם של הצדיקים הגדולים, "בני עליה",

היא אך ורק לשם הקב"ה, ולא לטובתם הם, גם לא לטובתם

הרוחנית, להיות קרובים יותר אל הקב"ה – יש מקום לסיפור

הבא: רבנו הזקן היה נוהג הרבה פעמים להתעמק בדביקותו, עד

שהיה מתגלגל על הרצפה, ובשעת מעשה היו שומעים ממנו

דיבורים מקוטעים: "אינני רוצה בעולם הבא שלך, אינני רוצה

בגן-עדן שלך, אני רוצה, רק כך (בקב"ה) בלבד". כ"ק רבינו

באחת משיחותיו הקדושות, אמר: כיון שסופר לנו סיפור זה, הרי

שגם אנו יכולים ללמוד ממנו. שכן, לכל יהודי ישנה, בנשמתו,

אהבה לקב"ה, ומצד אהבה פנימית ועמוקה זו להקב"ה – קיים

בכל יהודי הרגש לקיים מצוות וללמוד תורה, כדי לשוות נחת

רוח לקב"ה, כבן שרוצה להביא נחת רוח לאביו. (כ"ק רבינו מעיר

12 ההבנה במוח, כדי שלאחר מכן, בביאת המשיח, ייקלטו הדברים
13 בלב – ולשם כך צריכים ללמוד וללמוד. נוסף על תשובה זו של
14 רבנו הזקן, אנו למדים תשובה גם מן הסיפור האמור: מכל ענין
15 המובא בתורת החסידות, אפשר ללמוד משהו לפועל ביחס לכל
16 אחד ואחד. למשל: מה שלמדנו בפרק זה על מדריגות הצדיקים
17 הנעלים ביותר, העושים עבודתם רק לשם הקב"ה בלבד, הרי
18 ישנה בכך, באמת, "נקודה" הנוגעת לכל יהודי. במדה מסויימת
19 יכול כל יהודי לעורר בתוכו רגש זה ללימוד תורה ולקיום מצוות
20 במטרה להביא נחת רוח להקב"ה. שכן, כשנשמתו של יהודי, ישנה
21 אותה אהבה ותשוקה: להביא נחת רוח לקב"ה, עליו רק לעורר
22 ולגלות רצון זה.

1 שכך מוסבר ב"תניא" בסוף פרק מ"א, עמוד 114, בפסקה
2 המתחילה "ואף שלהיות כו'". אגב, יש בכך משום תשובה
3 לאותם שטוענים: מה התועלת בלימוד עניינים נעלים כאלה
4 במדריגות התורה והנשמה, מכיון שאנו רחוקים מכך תכלית
5 ריחוק? ראשית, ידועה התשובה שענה פעם רבנו הזקן על שאלה
6 זו: על זמנו של המשיח נאמר¹¹ "והסירותי את לב האבן
7 מבשרכם", כלומר: כעת, ישנו החסרון, שלמרות שכל אחד יכול
8 להבין מדריגות נעלות ביותר – לא תפעלנה על לבו כלל, שכן,
9 לבו מאובן "לב אבן". ואילו בביאת המשיח יוסר חסרון זה, וכל
10 מה שבינינו במוח – ייקלט בלב, שיהיו שייכים לאותן מדריגות.
11 בהתאם לכך, צריכה כבר כעת, לפני ביאת המשיח, – להיות

יום רביעי י"ג טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 30, פרק יא וזה... עד עמ' טז, שריא:

54 כלומר: הרע שבנפש הבהמית שלו, גבר על הטוב של הנפש
55 האלקית, במדה כזו, שהטוב של הנפש האלקית בטל ונכנע לרע של
56 הנפש הבהמית. וזה – התואר "רשע וטוב לו", מְתַחַלֵּק גַם כֵּן
57 לְרַבְבוֹת מְדֻרְגוֹת חֲלָקוֹת, – כשם שמדריגת "צדיק ורע לו"
58 מתחלקת להרבה מדריגות

23 פֶּרֶק י"א. בפרק התשיעי, הסביר רבנו הזקן, ששתי הנפשות, האלקית
24 והבהמית, מנהלות ביניהן מלחמה לכיבוש גופו של האדם. ובפרק העשירי
25 המשך בהסברתו, שבשעה שאדם פועל בתוכו, להשתלטות הנפש האלקית
26 על הנפש הבהמית, עד לידי גירושו והכחדתו של הרע של הנפש הבהמית –

27 מגיע אותו יהודי למדריגת
28 "צדיק". ובכך – שתי מדריגות:
29 "צדיק גמור" – מי שה'רע' שבו
30 נהפך לגמרי לטוב ולקדושה,¹
31 ולכן הוא נקרא גם "צדיק וטוב
32 לו" – צדיק שיש בו רק טוב.²
33 "צדיק שאינו גמור" – מי שה'רע'³
34 שבו עדיין לא נהפך כל כולו
35 לטוב, נשאר בו עדיין משהו מן
36 הרע, ולכן הוא נקרא גם "צדיק
37 ורע לו" – יש בו אמנם משהו מן
38 הרע, אלא שרע מעט זה בטל
39 ברוב הגדול של הטוב. כן הסביר
40 שבמדריגת "צדיק שאינו גמור",

ליקוטי אמרים

פרק יא וזה לעומת זה רשע וטוב לו לעומת צדיק
ורע לו דהיינו שהטוב שבנפשו האלהי
שבמוחו ובחלל הימני שבלבו כפוף ובטל לגבי הרע
מהקליפה שבחלל השמאלי וזה מתחלק גם כן לרבבות
מדרגות חלוקות בענין כמות ואיכות הביטול וכפיפת
הטוב לרע ח"ו יש מי שהכפיפה והביטול אצלו מעט
מוער ואף גם זאת אינו בתמידות ולא תדיר לפרקים
קרובים אלא לעתים רחוקים מתגבר הרע על הטוב
וכובש את העיר קטנה הוא הגוף אך לא כולו אלא
מקצתו לבד שיהיה סר למשמעתו ונעשה לו מרכבה

41 ישנן הרבה מדריגות, המתחלקות לפי מדת כמות ואיכות הרע שעדיין נשאר
42 בו, ולפי מדת ביטולו לטוב.
43 בפרק י"א שלפנינו, יסביר רבנו הזקן, אודות המדריגה המנוגדת למדריגת
44 צדיק: גם במי שהנפש הבהמית שלו התגברה על הנפש האלקית, שלכן נקרא
45 "רשע" – מתחלקים העניינים לשני חלקים כלליים: "רשע וטוב לו" – רשע
46 שעדיין יש בו מן הטוב. "רשע ורע לו" – רשע שכל כולו הוא רק רע. וכך אנו
47 למדים בפרק האחד-עשר:
48 וזה לעומת זה, רשע וטוב לו לעומת צדיק ורע לו. דהיינו, –
49 "רשע וטוב לו" – הוא, שהטוב שבנפשו האלהית שבמוחו ובחלל
50 הימני שבבלבו, – כפי שלמדנו בפרק התשיעי, שמיקומה של הנפש
51 האלקית היא במוח וב"חלל" הימני שבלב, כפוף ובטל לגבי הרע
52 מהקליפה שבחלל השמאלי. – ה'רע' של הנפש הבהמית
53 מהקליפה שב"חלל" השמאלי שבלב, כפי שלמדנו בפרק התשיעי.

באילו פרטים מתבטא אותו ביטול. שכן, יש מי שאצלו זה מתבטא
באהבת דברים אטורים, ויש שזה מתבטא בפרטים אחרים: וכפיפת
הטוב לרע חס ושלום. יש מי שהכפיפה והכפול אצלו – של
הטוב לגבי הרע הוא, מעט מוער, ואף גם זאת אינו בתמידות,
ולא תדיר לפרקים קרובים, – נדיר מאד שהרע יתגבר בו על
הטוב, אלא לעתים רחוקים מתגבר הרע על הטוב, – עובר זמן
רב שהרע שבו יתגבר שוב על הטוב, וכובש את העיר קטנה הוא
הגוף, – כפי שלמדנו בפרק התשיעי שגוף האדם נקרא "עיר קטנה"
ושתיהן: הנפש האלקית והבהמית לוחמות ביניהן לכיבושה של עיר
קטנה זו. אך לא כלו – אין הנפש הבהמית שולטת בגוף כולו
כשהיא גוברת על הנפש האלקית, בסוג זה של "רשע וטוב לו"
המדובר כאן, אלא מקצתו לבדו, – היא שולטת במקצת מן הגוף
בלבד, שיהיה סר למשמעתו, – אותו חלק מן הגוף עליו שולטת

על מצות-עשה ושב - אינו זו משם עד שמוחלין לו; עבר על
 מצות-לא-תעשה ושב - תשובה תולה ויום הכיפורים מכפר; עבר על
 כריתות ומיתות בית-דין - תשובה ויום הכיפורים תולים ויסורים
 ממרקים, שנאמר: ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם, כְּמוֹ
שְׁנַתְכֶם בְּמָקוֹם אַחֵר. -
 כלומר: על-ידי תשובה
 כראוי - מוחל לו הקב"ה על
 העבירה שעבר. ברם, מאחר
 שהוא במצב כזה שקל לו
 להיכשל בחטא מזמן לזמן -
 הנה גם אחרי שחזר
 בתשובה, והקב"ה מחל לו -
 הוא נקרא עדיין "רשע וטוב
 לו". הערת כ"ק רבינו:
 "ולענין שכר ועונש נק' צדיק
 גמור כדלעיל פ"א - באמתת
 השם כו". עד כאן דובר
 אודות מדריגה גבוהה יותר
 ב"רשע וטוב לו", שהשפעת
 הרע של הנפש הבהמית,
 מתבטאת בשליטת הרע על
 אחד מן הלבושים: על
 מעשה בלבד, על דיבור
 בלבד או על מחשבה בלבד,
 וגם זאת - לעתים נדירות.
וַיֵּשׁ מִי שֶׁהָרַע גּוֹבֵר בּוֹ
יֹתֵר, וּמִתְלַבְּשִׁים בּוֹ כָּל
שְׁלֵשָׁה לְבוּשִׁים שֶׁל הָרַע,
 - הוא נכשל גם במחשבה,
 גם בדיבור וגם במעשה,
וּמַחְטִיאֵם בְּעֵבְרוֹת הַמּוֹרֹת
יֹתֵר, וּבְעֵתִים קְרוֹבִים יֹתֵר. - למרות זאת הוא נקרא עדיין "רשע
 וטוב לו", רשע שיש בו מן הטוב, שכן, הוא אמנם נכשל בחטא, אִךְ
בִּיְנֵיתִים - בין חטא אחד לשני, הוא מתְהַרְמֵ, וּבָאִים לוֹ הַרְהוּרֵי
תְּשׁוּבָה מִכְּחִינַת הַטּוֹב שֶׁבִּנְפְשׁוֹ, שֶׁמִּתְגַּבֵּר קֶצֶת בִּיְנֵיתִים, -
 ומאותו טוב עולים בו הרהורי תשובה. אֵלֶּא שְׁאִין לוֹ - לטוב, כוח
 הַתְּגַבְּרוֹת כָּל כֶּךָ לְנִצָּחַת אֵת הָרַע לְפָרֵשׁ מַחְטָאֵיו לְגַמְרֵי לְהִיּוֹת
"מוֹדָה וְעוֹזֵב". - עד לידי כך, אין בכוח הטוב שלו להתגבר על הרע,
וְעַל זֶה אָמְרוּ רַז"ל⁸: "רְשָׁעִים מְלֵאִים תְּרִמּוֹת", - בין חטא אחד
 לשני הם מתחרטים על החטא הראשון, וגם בשעה שהם חוטאים
 יתכן מאד שחורה להם הדבר, אלא שאין ביכולתם לשלוט על עצמם.
שֶׁהֵם רַב הַרְשָׁעִים, שֵׁשׁ פְּחִינַת טוֹב בְּנַפְשָׁם עָרִין. - ומאותו
 "טוב" נובעות החרטות במוחם ובלבם. מכאן, שהרבה מדריגות
 ב"רשע וטוב לו": החל מזה שנכשל בזמן נדיה, וגם זאת בעבירה קלה
 ובלבוש אחד שלו, ועד לזה שנכשל לעתים קרובות ובכל שלשת
 לבושו, במחשבה, דיבור ומעשה - ועם זאת נכללים הם כולם

הנפש הבהמית, סר למשמעתו של הרע של הנפש הבהמית, וְנִעְשָׂה
לוֹ מִרְכָּבָה וּלְבוּשׁ, לְהַתְּלַבֵּשׁ בּוֹ אַחַד מִשְׁלֵשָׁה לְבוּשֵׁיהָ
הַנּוֹכְרִים לְעֵלִי. דְּהֵינּוּ, אִוּ בְּמַעֲשֵׂה לְבָב, - שזהו "לבוש"
 המעשה, ובלבוש זה עצמו: לַעֲשׂוֹת עֲבֵרוֹת קְלוֹת וְלֹא תְּמוֹרוֹת
חֵם וְשָׁלוֹם; - שעד כדי כך
 לא מגיעה שליטת הרע, או
בְּדַבּוּר לְבָב, - ובדיבור
 עצמו, רק לְדַבֵּר אֶבֶק לְשׁוֹן
הָרַע - דיבורים שהם על
 הגבול ושייכים ללשון הרע,
וְלִיצְנוּת וּכְהֵאֵי גּוֹנָא; -
 וכדומה. כלומר, שרק לבוש
 הדיבור של הנפש הבהמית
 מתלבש בגוף. או בְּמַחְשָׁבָה
לְבָב, - לחשוב בלבד,
הַרְהוּרֵי עֲבֵרָה הַקְּשִׁים -
 בפרטים מסויימים, מַעֲבָרָה.
 - בגלל העובדה שהמחשבה
 היא "לבוש" עדין יותר לנפש
 מאשר דיבור או מעשה,
 קרובה יותר וקשורה יותר
 לנפש - מטמאים, "הרהורי
 עבירה" את הנפש, במדה
 מסויימת, יותר מאשר
 העבירה עצמה. וְגַם אִם
אֵינוּ מְהַרְהֵר בְּעֲבֵרָה
לַעֲשׂוֹתָהּ אֵלֶּא בְּעֵנֵן זְוִיג
זָכַר וּנְקֵבָה בְּעוֹלָם, - עצם
 המחשבה בצורה מופשטת,
 אודות "זיווג זכר ונקבה",
שֶׁעוֹבֵר עַל אֲזַהְרַת
הַתּוֹרָה: "וּנְשַׁמְרָתָּ מִכָּל דְּבַר רַע" - ודרשו חכמינו ז"ל: "שלא
 יתְהַרְהֵר בָּיוֹם כו"⁹; - הרי שבהרהורו בדבר, הוא עובר על צו
 התורה. או שהיא שְׁעַת הַפְּשָׁר לְעַסֵּק בְּתוֹרָה וְהוּא מַפְנֵה לְבוֹ
לְבַטְלָהּ, כְּדִתְנֵן בְּאֲבוֹת:⁶ - כמו שלמדנו במשנה במסכת "אבות":
"הַנְּעוֹר בְּלִילָה כּו" - ויש לו האפשרות ללמוד אז תורה, וּמַפְנֵה
לְבוֹ כּו" - ומחשבתו להרהר בדברים ריקים. כלומר, שרק לבוש
 המחשבה של הנפש הבהמית מתלבש בגוף. שְׁבָאֲחַת מִכָּל אֵלֶּה,
וּכְיֹצֵא בְּהֵן - כשנכשל במעשה בעבירה קלה איזו שהיא, או
 שמדבר דיבורים אסורים, או שמהרהר במחשבות אסורות - נְקָרָא
"רְשָׁע" בְּעַת הַחַיָּא, - ו"רשע" הוא: שֶׁהָרַע שֶׁבִּנְפְשׁוֹ גּוֹבֵר בּוֹ
וּמִתְלַבֵּשׁ בְּגוּפוֹ וּמַחְטִיאֵוּ וּמִטְמָאוּ. וְאַחַר כֵּךְ - לאחר שנכשל
 באחד מהדברים האמורים, גּוֹבֵר בּוֹ הַטּוֹב שֶׁבִּנְפְשׁוֹ הַאֱלֹהִית,
וּמִתְהַרְמֵ - על מה שעשה, דיבר או חשב, וּמִכְּבֹּשׁ מְחִילָה וּסְלִיחָה
מֵה', וְה' יִסְלַח לוֹ, אִם שָׁב בְּתְּשׁוּבָה הָרְאוּיָה עַל פִּי עֲצַת חֲכָמֵינוּ
ז"ל בְּשִׁלְשָׁה חֲלוּקֵי כְּפָרָה שְׁהִיָּה ר' יִשְׁמַעְאֵל דּוֹרֵשׁ כּו"⁷, - עבר

2. בפרק ו. 3. יומא כט, א. 4. דברים כג, י. 5. כתובות מו, א. 6. אבות ג, ד. 7. סוף יומא. 8. נדרים ט, ב.

1 האלקית, ראוי להביא את הסיפור הבא שסיפר הרבי באחת
 2 משיחותיו: אפיקורס אחד שאל פעם את הרבי ה"צמח צדק", מדוע
 3 במגילת אסתר כתובה המלה "יהודים" בדרך כלל ביו"ד אחד, ואילו
 4 כשמדובר שם אודות הגזירה, כתוב "יהודיים" בשני יו"דין? ענה לו
 5 ה"צמח צדק": "יו"ד זה עשר, הרומז על עשרת כוחות
 6 הנפש. לנפש האלקית עשרה כוחות ולנפש הבהמית
 7 עשרה כוחות. ישנם יהודים שמונהגים על-ידי עשרת
 8 כוחות הנפש האלקית בלבד וישנם גם כאלה שהנפש הבהמית גוברת בהם והם מונהגים על-ידי
 9 עשרת כוחות הנפש הבהמית והיצר-הרע. המן הרשע רצה לכלות
 10 את כל בני ישראל, גם את אלה המונהגים מעשרת הכוחות השניים
 11 של היצר-הרע. שאל שוב אותו אפיקורס: מדוע, אם כך, מוצאים אנו
 12 אחרי שבטלה הגזירה כתוב כמה פעמים "יהודיים" בשני יו"דין? – ענה
 13 לו ה"צמח צדק": אחרי שבני ישראל עברו את גזירות המן וראו את
 14 הישועה האלקית – חזרו גם אותם יהודים בתשובה, ונחיו שווים
 15 ליהודים המונהגים על-ידי הנפש האלקית והיצר-טוב בלבד – שני
 16 ה"יו"דין" השתוו לדרגה אחת.

ליקוטי אמרים

וַאִין בָּאִים לֹו הַרְהוּרִי תְּשׁוּבָה כֻּלָּל נִקְרָא רִשְׁעֵי וְרַע לֹו
 שְׁהָרַע שְׁבִנְפִשׁוּ הוּא לְבָדוּ נִשְׂאָר בְּקִרְבוֹ כִּי גִבֵּר כָּל כֶּךָ
 עַל הַטּוֹב עַד שְׁנִסְתַּלַּק מִקְרָבוֹ וְעוֹמֵד בְּבַח' מִקִּיף עֲלָיו
 מִלְּמַעְלָה וְלִכְּן אֲרוּז' ל כָּל בִּי עֲשֵׂרָה שְׁכִינְתָא שְׂרִיא:

1 במדריגת "רשע וטוב לו". ההבדל ביניהם נובע אך ורק ממדת
 2 כפיפותו של הטוב לרע. מדריגת "רשע וטוב לו" מהווה הניגוד הגמור
 3 למדריגת "צדיק ורע לו", בה ישנם הבדלים רבים בכמותו ובאיכותו
 4 של הרע שנשאר בו. אַךְ מִי שְׂאִינוּ מִתְּהַרַט לְעוֹלָם, – על חטאיו,
 5 וַאִין בָּאִים לֹו הַרְהוּרִי
 6 תְּשׁוּבָה כֻּלָּל – נִקְרָא "רִשְׁעֵי
 7 וְרַע לֹו", – רשע ששולט בו
 8 הרע בלבד, שְׁהָרַע שְׁבִנְפִשׁוּ
 9 הוּא לְבָדוּ נִשְׂאָר בְּקִרְבוֹ,
 10 כִּי גִבֵּר כָּל כֶּךָ עַל הַטּוֹב
 11 עַד שְׁנִסְתַּלַּק – הטוב,
 12 מִקְרָבוֹ וְעוֹמֵד בְּבַחֲנִית מִקִּיף עֲלָיו מִלְּמַעְלָה. – ובפנימיותו אין
 13 מרגיש טיוב כלל. ברם, מאחר שבבחינת "מקיף" עדיין יש בו טוב,
 14 שהרי, יש בו נשמה אלקית – וְלִכְּן אֲמָרוּ רַז"ל: "כָּל בִּי עֲשֵׂרָה
 15 שְׁכִינְתָא שְׂרִיא": – על כל עשרה יהודים, יהיו מי שיהיו, שורה
 16 שכינה. דבר זה אמור גם באלה שהם חלילה בבחינת "רשע ורע לו",
 17 שכן, בבחינת "מקיף" על כל פנים, יש גם בהם מן הטוב. ומאחר
 18 שהשראת השכינה במקום בו נמצאים עשרה יהודים, היא גם כן ענין
 19 של "מקיף", שלא מרגישים בה בצורה גלויה – שורה שכינה ביניהם.
 20 בהקשר למה שלמדנו אודות מי שנפשו הבהמית גוברת על נפשו

יום חמישי י"ד טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 32, פרק יב והבינוני... עד עמ' 32, ותענוגיו.

1 וְהַבִּינֵנִי, הוּא שְׁלֵעוֹלָם אִין הָרַע – של נפשו הבהמית, נוֹבֵר כָּל
 2 כֶּךָ לְכַבֵּשׁ אֶת הָעִיר קְטָנָה – הגוף שנקרא "עיר קטנה", שעל
 3 השליטה עליו מתנהלת המלחמה בין הנפש האלקית לבין הנפש
 4 הבהמית, לְהִתְלַבֵּשׁ בְּגוֹף לְהַחְטִיאוֹ; – אין הרע של הנפש
 5 הבהמית מתגבר בו אף פעם,
 6 להביאו לידי חטא ממש.
 7 דְּהִינּוּ, שְׁשִׁלְשָׁה לְבוּשֵׁי
 8 נֶפֶשׁ הַבְּהִמִית, שֶׁהֵם
 9 מְחַשְׁבָּה דְּבוּר וּמְעֵשָׂה
 10 שְׂמִצְדַּת הַקְּלִפָּה – מחשבות
 11 שאסור לחשוב אותן,
 12 דיבורים שאסור לדבר בהם
 13 ומעשים שאסור לעשותם,
 14 שכפי שכבר הוסבר, יונקים

ליקוטי אמרים

פֶּרֶק יב וְהַבִּינֵנִי הוּא שְׁלֵעוֹלָם אִין הָרַע גּוֹבֵר
 כָּל כֶּךָ לְכַבֵּשׁ אֶת הָעִיר קְטָנָה
 לְהִתְלַבֵּשׁ בְּגוֹף לְהַחְטִיאוֹ דְּהִינּוּ שְׁשִׁלְשָׁה לְבוּשֵׁי נֶפֶשׁ
 הַבְּהִמִית שֶׁהֵם מְחַשְׁבָּה דְּבוּר וּמְעֵשָׂה שְׂמִצְדַּת הַקְּלִיפָּה
 אִין גּוֹבְרִים בּוֹ עַל נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית לְהִתְלַבֵּשׁ בְּגוֹף כְּמוֹחַ
 וּבִפְהַ וּבִשְׂאָר רַמ"ח אַבְרָיִם לְהַחְטִיאֵם וּלְטַמְּאֵם ח"ו
 רַק שְׁלֹשָׁה לְבוּשֵׁי נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית הֵם לְבָדֵם מִתְּלַבְּשִׁים

1 בפרקים הקודמים הסביר רבנו הזקן ש"צדיק" הוא מי שהטוב של
 2 נפשו האלקית גובר על הרע של נפשו הבהמית, עד כדי גירושו של הרע.
 3 "רשע" הוא מי שרע של נפשו הבהמית גובר על הטוב של נפשו האלקית
 4 ומביא את האדם לחטא במעשה, בדיבור, במחשבה.
 5 בפרק י"ב יסביר רבנו הזקן את
 6 מדריגת ה"בינוני", מדריגה שבין
 7 "צדיק" ל"רשע" – שזהו מי
 8 שבהנהגתו המעשית, במחשבה,
 9 דיבור ומעשה, ידה של הנפש
 10 האלקית, ביחס לנפש הבהמית,
 11 היא על העליונה, ואין היא
 12 נותנת לנפש הבהמית לשלוט
 13 אף על חלק מן הגוף, ואפילו
 14 לא לרגע קט, על-ידי ההרהור
 15 במחשבה לא טובה, בדיבור לא טוב, ובדאי שלא בעשיית משהו רע בפועל.
 16 לבושי הנפש האלקית ב"בינוני", הם בלבד, יש להם השליטה על גופו של
 17 האדם, בכל הקשור למחשבה, דיבור ומעשה – לחשוב ולדבר דברי תורה
 18 ולקיים מצוות במעשה, ואילו כשמדובר ביחס ל"עצם" הנפש האלקית
 19 ול"עצם" הנפש הבהמית, ביחס לכוחות השכל והמדות שלהן – אין לנפש
 20 האלקית עליונות על הנפש הבהמית. כלומר, הנפש הבהמית שלו, עדיין יש
 21 בכוחה, להתאוות לעניני העולם, אלא שהנפש האלקית בולמת אותה ואינה
 22 נותנת לתאוות אלו לבוא לידי ביצוע מעשי.

1 כְּגֹף, – מצד אחד הוא מדגיש, שלבושי הנפש הבהמית לא ישלטו
2 אף פעם על הגוף, ומצד שני – שלבושי הנפש האלקית ישלטו תמיד
3 בגוף, שָׁהֵם – לבושי הנפש האלקית, הם: מְחַשְׁבָּה דְבוּר וּמַעֲשֵׂה
4 שֶׁל תְּרִיג מְצוֹת הַתּוֹרָה, – הנפש האלקית רק היא שולטת במוח,
5 בפה ובשאר אברי האדם,
6 ומשתמשת בהם לצורך
7 עניניה היא בלבד, וְלֹא עֵבֶר
8 עֲבָרָה מִיָּמִינוּ, – הערת כ"ק
9 רבינו: "הקושיא ידועה",
10 כלומר, מה שרבנו הזקן
11 אומר כאן, ש"בינוני" הוא מי
12 שלא עבר עבירה מימיו,
13 ידועה הקושיא על כך: הרי
14 יתכן הדבר שיהודי ייכשל
15 חלילה בעבירה ויחזור
16 בתשובה כראוי, ובעבודתו,
17 אחרי התשובה, יעמיד את
18 עצמו במדריגת ה"בינוני"?
19 (שכן, אחרי "תשובה" יכול,
20 הרי, האדם להגיע אפילו
21 למדריגת "צדיק", ובודאי

22 שהוא יכול להגיע למדריגת "בינוני")! "ולפענ"ד – ממשיך כ"ק רבינו
23 בהערותו – הפי' – שבינוני הוא שמצבו (בעת) הוא כזה שמושללת
24 עשיית עבירה בעבר או בעתיד (אף שאו נסיונות ומלחמת היצר
25 באופן שונה משל עתה, כי בלא"כ – הוא עב"פ רשע בכח, ואין זה
26 בינוני בתכלית, ועיין תניא פ"ל). הרבי מתרץ את הקושיא כך: מה
27 שרבנו הזקן אומר "ולא עבר עבירה מימיו" אין הכוונה כפשוטן של
28 מלים, ש"בינוני" לא חטא כלל במשך ימי חייו: "בינוני" נקרא מי
29 שבמצבו הפנימי-רגשי הנוכחי מן הנמנע אצלו להיכשל בעבירה,
30 גם בעבר וגם בעתיד: כ"בינוני" לא היה חוטא, וממילא – הוא לא
31 חטא. כלומר: לפי מצבו הנוכחי לא היה חוטא גם בנסיונות הקשים
32 יותר ובמהלך המאבק עם היצר-הרע, שהיו לו כשנכשל בעבירה.
33 מה שאין כן אם מדריגתו מונעת את השייכות לחטא רק במצבו
34 הנוכחי, ולא במצבו בעבר – הוא נקרא "רשע" בכוח: באופן
35 פוטנציאלי ביכלתו, במצב אחר, לעבור עבירה – זאת אומרת שהוא
36 עדיין אינו "בינוני" במלוא מובן המלה – וראה על כך להלן בפרק
37 ל. מה שלמדנו ש"בינוני" הוא מי שלא עבר עבירה מימיו, הרי כך
38 הדבר גם ביחס לעתיד: וְלֹא יַעֲבֹר לְעוֹלָם, – אין הכוונה שבעתיד
39 אינו עלול לעבור עבירה, כי הרי יש לו "בחירה", אלא, כאמור,
40 מצבו הנוכחי הוא כזה, שמן הנמנע שתהיה לו שייכות לחטא,
41 באיזה זמן שהוא. וְלֹא נִקְרָא עָלָיו שֵׁם "רָשָׁע" אֶפְלוּ שָׁעָה אַחַת
42 וְרָנַע אַחַד בְּל יָמָיו. – כפי שכבר הוסבר, שהשם "רשע" מותאם

ליקוטי אמרים

כגוף שהם מחשבה דבור ומעשה של תרי"ג מצות
התורה ולא עבר עבירה מימיו ולא יעבור לעולם ולא
נקרא עליו שם רשע אפי' שעה אחת ורגע אחד כל ימיו
אך מהות ועצמות נפש האלהית שהן עשר בחינותיה
לא להן לברן המלוכה והממשלה בעיר קמנה כי אם
בעתים מזומנים כמו בשעת קריאת שמע ותפלה שהיא
שעת מוחין הגדלות למעלה וגם למטה היא שעת
הכושר לכל אדם שאו מקשר חב"ד שלו לה' להעמיק
דעתו בגדולת א"ם ב"ה ולעורר את האהבה כרשפי
אש בחלל הימני שבלבו לדבקה בו בקיום התורה
ומצותיה מאהבה שזוהו ענין המבואר בקריאת שמע
דאורייתא וברכותיה שלפניה ולאחריה שהן מדרבנן
הן הכנה לקיום הק"ש כמ"ש במו"א ואז הרע שבחלל

1 לאדם שעובר עבירה במחשבה, בדיבור או במעשה. ואילו ה"בינוני"
2 שמבחינת מדריגתו הנוכחית, מן הנמנע שיעבור עבירה, הרי שאף
3 פעם לא חל עליו השם "רשע". ברם, מדוע, איפוא, הוא נקרא
4 "בינוני" בלבד, ולא "צדיק"? אף מהות ועצמות נפש האלהית,
5 שהן עשר בחינותיה – מה
6 ששלשה כוחות השכל וטבע
7 המדות נקראים "עצם"
8 הנפש האלקית, זה רק
9 בהשוואה ללבושי
10 המחשבה, דיבור ומעשה,
11 המשמשים כמשרתים וכלי-
12 ביצוע של הנפש האלקית,
13 לא להן לברן המלוכה
14 והממשלה בעיר קמנה, –
15 שכן, כפי שיסביר להלן, יש
16 גם לכוחות הנפש הבהמית
17 שליטה מסויימת על הגוף,
18 בכך שהם מעוררים בלבו
19 תאוה הגורמת להעלאת
20 הרהורים במוחו, כי אם
21 פעמים מזומנים, – יש

22 לכוחות הנפש האלקית השליטה המוחלטת על הגוף, ואין אז
23 לכוחות הנפש הבהמית כל השפעה עליו, כמו בשעת קריאת
24 שמע ותפלה, שהיא שעת מוחין הגדלות למעלה, – בעולמות
25 העליונים. כלומר: באותה שעה מאירה בעולמות הרוחניים
26 העליונים, התגלות אלקית עליונה יותר, וְנִסְחָה לְמַטָּה – בעולם-הזה,
27 היא שעת הכושר לכל אדם, – להתעלות למדריגה נעלית יותר,
28 שָׂאוּ – בשעת קריאת שמע ותפלה, מְקַשֵּׁר – ה"בינוני" את כוחות
29 הַכְּמָה-בִּינְהִידָעַת שְׁלוֹ לְה', לְהַעֲמִיק דְעָתוֹ בְּגִדְלוֹת אֵין-סוֹף
30 בְּרִיךְ-הוּא, – הוא מתעמק במחשבתו בענין ממנו הוא מבין ומרגיש
31 גדלותו של הקב"ה, וְלַעֲזֹרָה – על-ידי התבוננות, אֵת הָאֵהָבָה
32 בְּרִשְׁפֵי אֵשׁ בְּחֻלְל הַיָּמִין שֶׁבְּלִבּוֹ, – כפי שהוסבר בפרקים
33 הקודמים, שעל-ידי התבוננות והתעמקות המחשבה בגדולת הקב"ה,
34 מתעוררת בלבו אהבה אליו, לְדַבְּקָה בּוֹ בְּקִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמְצוֹתֶיהָ
35 מְאֵהָבָה, – אהבתו להקב"ה מעוררת אותו לקיים תורה ומצוות,
36 שכן, על-ידי-כך הוא ממלא את שאיפתו ומתאחד עם הקב"ה, שְׂוָהוּ
37 – לעורר ולהניע את האהבה להקב"ה על-ידי התבוננות בגדולת
38 השם, ובאהבה זו לקיים תורה ומצוות, הוא עֲנִין מְבַאֵר בְּקִרְיָאת
39 שְׁמַע דְאִוְרִיתָא, – שהיא מצוה מן התורה, וּבְרִכּוֹתֶיהָ שֶׁלִּפְנֵיהָ
40 וְלְאַחֲרֶיהָ שֶׁהֵן מְדַרְבְּנָן – הן הכנה לקיום הקריאת שמע, – הן
41 ברכות שתיקנו חכמינו ז"ל כהכנה לקיום תוכנה של קריאת שמע,
42 כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר; וְאִזּוּ – בשעת התפלה, כשה"בינוני"

1. במצוות בכלל ובברכותיהן, הרי - המצוה עצמה היא מן התורה, והברכה עליה - מדרבנן. משמעות הדבר היא: על-ידי כל מצוה, נמשכת
מלמעלה קדושה אלקית בנפשו של יהודי. כדי שיהודי יהיה כלי לקליטת קדושה אלקית זו בשעת עשייתו מצוה - תיקנו חכמים לברך על
המצוה, וברכה זו מורמת אתו ומכשירה אותו לקלוט את קדושת המצוה. אך, בכל מצוה רואים אנו בבחירות שייכותה של הברכה לאותה
מצוה, והמצוה נזכרת באותה ברכה, כמו בברכת התפילין: "להניח תפילין", בברכת הציצית: "על מצות ציצית", או "להתעטף בציצית"; מובנת
הרי, משמעותן של הברכות, ושייכותן והכנתן למצוות. ואילו, ביחס לברכות שלפני קריאת שמע - צריכים להבין: לשם מה תיקנו אותן החכמים

14 לו אז תאווה לעניני העולם וכדומה – כל האמור, מדובר בזמן של
 15 התעלות מיוחדת, בשעת התפלה, אבל אחר התפלה, בהסתלקות
 16 המחין דגדלות אינסוף ברוך הוא – ההתגלות האלקית
 17 המיוחדת המאירה בשעת
 18 התפלה, אינה מאירה יותר,
 19 הרי הרע חוזר ונעור
 20 כחלל השמאלי, ומתאווה
 21 תאוה לתאוות עולם הזה
 22 ותענוגיו. – הסיבה לכך
 23 היא, שהרע שבלב
 24 ה"בינוני", הוא בעצם בכל
 25 תקפו גם אחרי התפלה, כפי שיסביר להלן, ולכן הוא יכול להתאוות
 26 תאוה.

1 נמצא באהבת להב-שלהבת לה, הרע שפחלל השמאלי – שבלב,
 2 מיקומה הראשי של הנפש הבהמית, כפוף וכטל לטוב המתפשט
 3 כחלל הימני – שבלב, מיקומה הראשי של הנפש האלקית. "טוב"
 4 זה, אהבתו זו לה, נובעים
 5 מחכמה בינה דעת שבמח
 6 המקשרים בגדלת אינסוף
 7 ברוך הוא; – מהתבוננותו
 8 בגדולת ה' בכל שלשת
 9 הכוחות, חכמה, בינה ודעה,
 10 מתעוררת ומתפשטת
 11 מה"חלל" הימני שבלב,
 12 אהבה להשיות, וזה משפיע שהרע של הנפש הבהמית יהיה בטל,
 13 בשעת מעשה, לטוב של הנפש האלקית, וממילא אין מקום שתהיה

יום שישי ט"ו טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 32, רק מפני שלא... עד עמ' יז, התורה כנ"ל.

51 יכול ברצונו שבמחו – הרצון שבמוחו המניע את האדם מבין
 52 שעליו להתאפק ולמשל ברוח תאוותו שבלבו, שלא למלא
 53 משאלות לבו במעשה דבור ומחשבה, – גם כשישנה תאוה בלבו
 54 של אדם, אלא מפני שהוא מבין במוחו שאל לו למלא את תאוותו –
 55 נוצר בו הרצון להתאפק מכך
 56 – יש ברצון זה שבמוחו הכוח
 57 לשלוט על הלב, ולא למלא
 58 אחרי תאות לבו. ויתירה מזה:
 59 ולהפסיד דעתו לגמרי
 60 מתאוות לבו אל ההפך
 61 לגמרי, – ביכלתו לנתק את
 62 ההרהור בתאוה, ולהטותו
 63 לדבר שהוא ההיפך
 64 מהתאוה, וזאת גם כשהטעם
 65 להימנעותו מהתאוה אינו
 66 נובע מקדושה, אלא מפני
 67 שהשכל האנושי מבין
 68 שאסור לו לנהות אחרי

27 רק מפני שלא לו לברו – ל"רע" של הנפש הבהמית, משפט
 28 המלוכה והממשלה בעיר – כי, "טוב" של הנפש האלקית שבמוחו
 29 יש גם כן מה לומר, אינו יכול להוציא תאוותו מבח אל הפעל,
 30 להתלבש באברי הגוף במעשה דבור ומחשבה ממש, – מחשבה
 31 ממש" – היינו: להעמיק
 32 מחשבתו בתענוגי עולם
 33 הנה איך למלא תאוות
 34 לבו, – זוהי המשמעות של
 35 "מחשבה ממש" – להעמיק
 36 מחשבתו בכך. ואילו
 37 מחשבות הנופלות ברעיונו
 38 בדרך ממילא, בגלל שישנה
 39 בלבו תאוה לאותו דבר, אין
 40 אלו "מחשבה ממש".
 41 מחשבות חולפות אלו, אין
 42 ביכולת האדם, שעדיין
 43 קיימת תאוה בלבו, למנוע.
 44 ברם, על "מחשבה ממש" –

ליקוטי אמרים

רק מפני שלא לו לברו משפט המלוכה

והממשלה בעיר אינו יכול להוציא תאוותו מכח אל הפועל להתלבש באברי הגוף במעשה דבור ומחשבה ממש להעמיק מחשבתו בתענוגי עוה"ז איך למלא תאות לבו כי המוח שליט על הלב [כמ"ש בר"מ פ' פינחס] בתולדתו וטבע יצירתו שכך נוצר האדם בתולדתו שכל אדם יכול ברצונו שבמוחו להתאפק ולמשול ברוח תאוותו שבלבו שלא למלא משאלות לבו במעשה דבור ומחשבה ולהפסיד דעתו לגמרי מתאוות לבו אל ההפך לגמרי ובפרט אל צד הקדושה כרתיב וראיתי שיש יתרון להכמה מן הסכלות כיתרון

45 ההתעמקות באותן מחשבות – ביכלתו להשתלט, כפי שיסביר להלן.
 46 כיצד, אכן, יתכן הדבר, שלמרות שקיימת תאוה בלבו, הוא יכול
 47 להשתלט על עצמו, שתאוותו זו לא תבוצע בפועל, לא במעשה, לא
 48 בדיבור ואף לא במחשבה? – על כך אומר ה"תניא": "כי המח שליט
 49 על הלב [כמו שכתבנו ברוך הוא] פירוש פירוש פירוש
 50 בתולדתו וטבע יצירתו, שפך נוצר האדם בתולדתו, שכל אדם

(הרי אין הן ברכות על מצות קריאת שמע, כמו שהדבר בכל המצוות המעשיות)? לכאורה, אין להן כל שייכות לקריאת שמע! אלא – עיקר ענינה של קריאת שמע הוא לעורר בתוכו את ה"ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך", וכדי להגיע להתעוררות זו, נדרשת הכנה להתעמק בענינים המעוררים אהבה להקב"ה – ולשם כך תיקנו ברכות קריאת שמע, בהן מוזכרת בהרחבה גדולתו של הקב"ה, איך המלאכים הנעלים ביותר – בטלים בתכלית להקב"ה, ואיך הקב"ה מובדל מהם לגמרי – בברכה הראשונה; ובברכה השנייה – על גודל אהבת הקב"ה לישראל, ועל מדת קירבתו אליהם, וכדומה. בכל זה יש משום הכנה נכונה, שיוכל יהודי להגיע לתוכן קריאת שמע, להאבה להקב"ה, כפי שהדבר מוסבר בהרחבה בחסידות (ראה תניא פרק מט). 2. זהר ח"ג רכד, א. 3. קהלת ב, יג.

נדחה החושך? – שְנִדְחָה מִמֶּנּוּ מֵאֵלָיו וּמִמִּילָא, – אין על האור
להילחם עם החושך, כִּדְ נִדְחָה מִמִּילָא סְכָלוֹת תְּרַבָּה שֶׁל הַקְּלִיפָה
וְסִטְרָא אֲחֵרָא שֶׁבְחַלְלֵי הַשְּׂמַאֲלִי – הקליפה וה"סטרא אחרא" של
הנפש הבהמית שמקומה ב"חלל" השמאלי שלב. [כְּמֵאמַר רַז"ל:]²⁷

– אין אדם עובר עבירה

"אֵלָא אִם כֵּן נִכְנָס בּוֹ רוּחַ"

שְׂמוֹת" וְכוּ', – רבותינו ז"ל

קוראים הרי לתאות הנפש

הבהמית בשם "שטות" –

ומאחר שזוהו "סכלות"

ו"שטות" – זה נדחה מאליו

וממילא, מִפְּנֵי הַחֲכָמָה

שֶׁבִּנְפֶשׁ הָאֱלֹהִית שֶׁבְּמִתָּה,

אֲשֶׁר רְצוּנָה – של הנפש

האלקית הוא הרי: לְמַשֵּׁל

לְבָדָה בְּעֵיר, – ב"עיר

קטנה" היא הגוף, וְלַהֲתַלְבֵּשׁ בְּשֵׁלֶשָׁה לְבוּשֵׁי הַנְּזוּכָרִים לְעֵיל,

בְּכָל הַגּוּף בְּלוֹ בְּנְזוּכָר לְעֵיל, שֶׁהֵם – שלשה לבושי הנפש

האלקית, הם: מִתְּשֻׁבָּה דְּבִיּוֹר וּמַעֲשֵׂה שֶׁל תְּרִי"ג מִצְוֹת הַתּוֹרָה,

בְּנְזוּכָר לְעֵיל. – בפרק ד. רצונה זה של הנפש האלקית שבמורה,

שלבושיה בלבד ילבישו את הגוף – שולט בתאוה הנובעת מהנפש

הבהמית, שתשוקת הלב לא תמומש בפועל, לא במעשה, לא בדיבור

ואף לא במחשבה. ברם, אם כך הוא הדבר, שלנפש האלקית שלו

"יתרון" על הנפש הבהמית, והיא השולטת בכל מחשבותיו, דיבוריו

ומעשיו של האדם, כלומר, בכל גופו מבחינה מעשית – מדוע,

איפוא, אין הוא נקרא "צדיק"?

איפוא, אין הוא נקרא "צדיק"?

איפוא, אין הוא נקרא "צדיק"?

איפוא, אין הוא נקרא "צדיק"?

איפוא, אין הוא נקרא "צדיק"?

איפוא, אין הוא נקרא "צדיק"?

איפוא, אין הוא נקרא "צדיק"?

איפוא, אין הוא נקרא "צדיק"?

איפוא, אין הוא נקרא "צדיק"?

איפוא, אין הוא נקרא "צדיק"?

איפוא, אין הוא נקרא "צדיק"?

איפוא, אין הוא נקרא "צדיק"?

איפוא, אין הוא נקרא "צדיק"?

איפוא, אין הוא נקרא "צדיק"?

איפוא, אין הוא נקרא "צדיק"?

איפוא, אין הוא נקרא "צדיק"?

איפוא, אין הוא נקרא "צדיק"?

איפוא, אין הוא נקרא "צדיק"?

איפוא, אין הוא נקרא "צדיק"?

איפוא, אין הוא נקרא "צדיק"?

איפוא, אין הוא נקרא "צדיק"?

איפוא, אין הוא נקרא "צדיק"?

איפוא, אין הוא נקרא "צדיק"?

איפוא, אין הוא נקרא "צדיק"?

איפוא, אין הוא נקרא "צדיק"?

איפוא, אין הוא נקרא "צדיק"?

איפוא, אין הוא נקרא "צדיק"?

איפוא, אין הוא נקרא "צדיק"?

איפוא, אין הוא נקרא "צדיק"?

שֵׁשׁ יִתְרוֹן לְחֲכָמָה מִן הַסְּכָלוֹת, בִּיתְרוֹן הָאֹר מִן הַחֲשָׁךְ;¹
פְּרוּשׁ, – כשמביאים משל להסברת דבר, הרי זה מפני שהנמשל הוא
עמוק בהרבה מהמשל, ובאמצעות המשל מבינים בקלות יותר את
הנמשל. ואילו כאן, במשל האור והחושך על החכמה והסכלות, מובן

הנמשל כמו שמוכן המשל:

כשם שמבינים שאור טוב

מחושך, כך גם מבינים

שחכמה טובה מסכלות; אף

כאן כשמדובר על תוכנה

הפנימי יותר של חכמה

הרומזת ל"קדושה" (כמו

שהיצר טוב נקרא⁴ "ילד

מסכן וחכם") וסכלות רומזת

ל"קליפה" (כפי שהיצר הרע

נקרא "מלך זקן וכסיל"). –

מובן היטב שקדושה שווה

וטובה יותר מאשר, להבדיל, קליפה. מה, איפוא, מלמד אותנו

המשל? אלא, המשל אינו בא רק לומר לנו שזה יותר טוב, המשל בא

להורות לנו גם את הצורה, כיצד ובאיזו דרך מתבטאת עדיפותה של

הקדושה: כשם ש"יתרון" האור על החושך, מתבטא בכך שמעט מן

האור "דוחה" הרבה מן החושך, ולא בדרך של מלחמה, אלא הדחיה

באה בדרך ממילא, משמכניס קצת אור למקום, נעלם החושך מעצמו

– כך גם ב"יתרון" ה"חכמה" של הקדושה על ה"סכלות" של הקליפה,

שמעט מן הקדושה דוחה, בדרך ממילא, הרבה מן הקליפה – וכך

מוסבר הדבר להלן: כְּמוֹ שֶׁהָאֹר יֵשׁ לוֹ יִתְרוֹן וְשִׁלְטָה וּמְמִשָּׁלָה

עַל הַחֲשָׁךְ, שֶׁמַּעֲט אֹר גִּשְׁמֵי דוּחָה תְּרַבָּה מִן הַחֲשָׁךְ, – וכיצד

על החושך, שֶׁמַּעֲט אֹר גִּשְׁמֵי דוּחָה תְּרַבָּה מִן הַחֲשָׁךְ, – וכיצד

על החושך, שֶׁמַּעֲט אֹר גִּשְׁמֵי דוּחָה תְּרַבָּה מִן הַחֲשָׁךְ, – וכיצד

על החושך, שֶׁמַּעֲט אֹר גִּשְׁמֵי דוּחָה תְּרַבָּה מִן הַחֲשָׁךְ, – וכיצד

על החושך, שֶׁמַּעֲט אֹר גִּשְׁמֵי דוּחָה תְּרַבָּה מִן הַחֲשָׁךְ, – וכיצד

על החושך, שֶׁמַּעֲט אֹר גִּשְׁמֵי דוּחָה תְּרַבָּה מִן הַחֲשָׁךְ, – וכיצד

על החושך, שֶׁמַּעֲט אֹר גִּשְׁמֵי דוּחָה תְּרַבָּה מִן הַחֲשָׁךְ, – וכיצד

על החושך, שֶׁמַּעֲט אֹר גִּשְׁמֵי דוּחָה תְּרַבָּה מִן הַחֲשָׁךְ, – וכיצד

על החושך, שֶׁמַּעֲט אֹר גִּשְׁמֵי דוּחָה תְּרַבָּה מִן הַחֲשָׁךְ, – וכיצד

על החושך, שֶׁמַּעֲט אֹר גִּשְׁמֵי דוּחָה תְּרַבָּה מִן הַחֲשָׁךְ, – וכיצד

על החושך, שֶׁמַּעֲט אֹר גִּשְׁמֵי דוּחָה תְּרַבָּה מִן הַחֲשָׁךְ, – וכיצד

על החושך, שֶׁמַּעֲט אֹר גִּשְׁמֵי דוּחָה תְּרַבָּה מִן הַחֲשָׁךְ, – וכיצד

על החושך, שֶׁמַּעֲט אֹר גִּשְׁמֵי דוּחָה תְּרַבָּה מִן הַחֲשָׁךְ, – וכיצד

על החושך, שֶׁמַּעֲט אֹר גִּשְׁמֵי דוּחָה תְּרַבָּה מִן הַחֲשָׁךְ, – וכיצד

על החושך, שֶׁמַּעֲט אֹר גִּשְׁמֵי דוּחָה תְּרַבָּה מִן הַחֲשָׁךְ, – וכיצד

על החושך, שֶׁמַּעֲט אֹר גִּשְׁמֵי דוּחָה תְּרַבָּה מִן הַחֲשָׁךְ, – וכיצד

על החושך, שֶׁמַּעֲט אֹר גִּשְׁמֵי דוּחָה תְּרַבָּה מִן הַחֲשָׁךְ, – וכיצד

על החושך, שֶׁמַּעֲט אֹר גִּשְׁמֵי דוּחָה תְּרַבָּה מִן הַחֲשָׁךְ, – וכיצד

על החושך, שֶׁמַּעֲט אֹר גִּשְׁמֵי דוּחָה תְּרַבָּה מִן הַחֲשָׁךְ, – וכיצד

על החושך, שֶׁמַּעֲט אֹר גִּשְׁמֵי דוּחָה תְּרַבָּה מִן הַחֲשָׁךְ, – וכיצד

על החושך, שֶׁמַּעֲט אֹר גִּשְׁמֵי דוּחָה תְּרַבָּה מִן הַחֲשָׁךְ, – וכיצד

על החושך, שֶׁמַּעֲט אֹר גִּשְׁמֵי דוּחָה תְּרַבָּה מִן הַחֲשָׁךְ, – וכיצד

על החושך, שֶׁמַּעֲט אֹר גִּשְׁמֵי דוּחָה תְּרַבָּה מִן הַחֲשָׁךְ, – וכיצד

על החושך, שֶׁמַּעֲט אֹר גִּשְׁמֵי דוּחָה תְּרַבָּה מִן הַחֲשָׁךְ, – וכיצד

על החושך, שֶׁמַּעֲט אֹר גִּשְׁמֵי דוּחָה תְּרַבָּה מִן הַחֲשָׁךְ, – וכיצד

על החושך, שֶׁמַּעֲט אֹר גִּשְׁמֵי דוּחָה תְּרַבָּה מִן הַחֲשָׁךְ, – וכיצד

על החושך, שֶׁמַּעֲט אֹר גִּשְׁמֵי דוּחָה תְּרַבָּה מִן הַחֲשָׁךְ, – וכיצד

על החושך, שֶׁמַּעֲט אֹר גִּשְׁמֵי דוּחָה תְּרַבָּה מִן הַחֲשָׁךְ, – וכיצד

על החושך, שֶׁמַּעֲט אֹר גִּשְׁמֵי דוּחָה תְּרַבָּה מִן הַחֲשָׁךְ, – וכיצד

ליקוטי אמרים

האור מן החושך פי' כמו שהאור יש לו יתרון ושלטה
וממשלה על החושך שמעט אור גשמי דוחה הרבה מן
החושך שנדחה ממנו מאליו וממילא כך נדחה ממילא
סכלות הרבה של הקליפה וס"א שבחלל השמאלי
[כְּמֵאמַר רַז"ל אלא אם כן נכנס בו רוח שמוות וכו']
מפני החכמה שבנפש האלהית שבמוח אשר רצונה
למשול לבדה בעיר ולהתלבש בשלשה לבושיה הנ"ל
בכל הגוף כולו כנ"ל שהם מחשבה דבור ומעשה תרי"ג
מצות התורה כנ"ל

קליפה. מה, איפוא, מלמד אותנו המשל? אלא, המשל אינו בא רק לומר לנו שזה יותר טוב, המשל בא להורות לנו גם את הצורה, כיצד ובאיזו דרך מתבטאת עדיפותה של הקדושה: כשם ש"יתרון" האור על החושך, מתבטא בכך שמעט מן האור "דוחה" הרבה מן החושך, ולא בדרך של מלחמה, אלא הדחיה באה בדרך ממילא, משמכניס קצת אור למקום, נעלם החושך מעצמו – כך גם ב"יתרון" ה"חכמה" של הקדושה על ה"סכלות" של הקליפה, שמעט מן הקדושה דוחה, בדרך ממילא, הרבה מן הקליפה – וכך מוסבר הדבר להלן: כְּמוֹ שֶׁהָאֹר יֵשׁ לוֹ יִתְרוֹן וְשִׁלְטָה וּמְמִשָּׁלָה עַל הַחֲשָׁךְ, שֶׁמַּעֲט אֹר גִּשְׁמֵי דוּחָה תְּרַבָּה מִן הַחֲשָׁךְ, – וכיצד

יום שבת קודש ט"ז טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' יז, ואעפ"כ אינו... עד עמ' 34, תפלה כו'.

וְאֵת-עַלְיָרְבֵן אֵינוֹ נִקְרָא "צִדִּיק" כִּלְלֵ, – אלא הוא נקרא
"בינוני", מִפְּנֵי שִׁיתְרוֹן הַזֶּה אֲשֶׁר לְאֹר נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית עַל הַחֲשָׁךְ

וְסְכָלוֹת שֶׁל הַקְּלִיפָה

הַנִּדְחָה מִמִּילָא – אינו

אֵלָא בְּשֵׁלֶשָׁה לְבוּשֵׁי

הַנְּזוּכָרִים לְעֵיל, – כלומר:

במחשבה, דיבור ומעשה

בלבד, חזקה יותר הנפש

האלקית מהנפש הבהמית,

וְלֹא בְּמִהוּתָהּ וְעִצְמוּתָהּ –

של הנפש האלקית, על

מִהוּתָהּ וְעִצְמוּתָהּ שֶׁל

הַקְּלִיפָה – והנפש הבהמית,

כִּי מִהוּתָהּ וְעִצְמוּתָהּ שֶׁל

נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית שֶׁמִּתְקַלְפָה

שֶׁבְּחַלְלֵי הַשְּׂמַאֲלִי – עצם מציאותה של הנפש הבהמית, לא נדחה

תפלתו, כשהאבה אינה בהתגלות בלבו, יָכוֹל לְהִיּוֹת סְכָלוֹת

תפלתו, כשהאבה אינה בהתגלות בלבו, יָכוֹל לְהִיּוֹת סְכָלוֹת

תפלתו, כשהאבה אינה בהתגלות בלבו, יָכוֹל לְהִיּוֹת סְכָלוֹת

תפלתו, כשהאבה אינה בהתגלות בלבו, יָכוֹל לְהִיּוֹת סְכָלוֹת

תפלתו, כשהאבה אינה בהתגלות בלבו, יָכוֹל לְהִיּוֹת סְכָלוֹת

תפלתו, כשהאבה אינה בהתגלות בלבו, יָכוֹל לְהִיּוֹת סְכָלוֹת

תפלתו, כשהאבה אינה בהתגלות בלבו, יָכוֹל לְהִיּוֹת סְכָלוֹת

15 הַרְהוּרֵי עֲבָרָה הַקְּשִׁים
16 מְעַבְרָה - כְּפִי שֶׁהוֹסֵבֵר
17 בְּפֶרֶק הַקּוּדֵם, יְבֹלִים
18 לְפַעַל לְעֹלֹת לְמַחוּ
19 וּלְבַלְבְּלוּ מִתּוֹרָה וְעִבּוּדָה,
20 וּכְמֵאֲמַר רַז"ל: "ג' עֲבֵרוֹת אֵין אָדָם נִיצוֹל
21 מֵהֶן כָּל יוֹם, - שְׁכֵן, קִשָּׁה
22 מֵאֲדָה לְהִינְצֵל מִלְעֵבֹר
23 עֲלֵיהֶם, וְהֵם: הַרְהוּרֵי עֲבָרָה
24 וְעֵינֵי הַתְּפִלָּה כו". - הֵרִי
25 שֶׁהַרְהוּרֵי עִבְרָה" הֵם מִהַדְּבָרִים שֶׁקִּשָּׁה בִּיטוֹר לְהִינְצֵל מֵהֶם,
26 וְכִשְׁחֲכַמֵּינוּ זְכוּרֹנִם לְבִרְכָה מִשְׁתַּמְשִׁים בְּתוֹאֵר "אָדָם" סֵתֵם, זֶה רוֹמֵז
27 עַל הַ"בִּינוּנִי". הֵרִי שֶׁ"בִּינוּנִי" אֵינוֹ נִיצוֹל מִהַרְהוּרֵי עִבְרָה,
28

לִיקוּנֵי אִמְרִים

בַּהֲתַגְלוֹ' לְבוּ בַחֲלָל הַשְּׂמַאֲלִי לְהַתְּאוֹת תְּאוֹה לְכָל עֵינֵי
גִּשְׁמוּת עוֹה"ז בֵּין בְּהִיטֵר בֵּין בְּאִיסוֹר ח"ו כְּאֵלוֹ לֹא
הַתְּפִלָּל כָּלֵל אֵלֹא שְׁבִדְכֵר אִיסוֹר אֵינוֹ עוֹלָה בְּדַעְתּוֹ
לְעִשׂוֹת הַאִיסוֹר בְּפּוֹעֵל מִמּוֹש ח"ו אֵלֹא הַרְהוּרֵי עִבְרָה
הַקְּשִׁים מְעַבְרָה יְכוּלִים לְפַעוֹל לְעֹלֹת לְמַחוּ וּלְבַלְבְּלוּ
מִתּוֹרָה וְעִבּוּדָה וְכֵמֵאֲרֹז"ל ג' עֲבֵרוֹת אֵין אָדָם נִיצוֹל מֵהֶן
בְּכָל יוֹם הַרְהוּרֵי עִבְרָה וְעֵינֵי תְּפִלָּה כו'

1 הַכְּסִיל הָרַע - שֶׁל הַנֶּפֶשׁ
2 הַבְּהִמִית, בְּהַתְּגַלּוֹת לְבוּ
3 בְּחֲלָל הַשְּׂמַאֲלִי, לְהַתְּאוֹת
4 תְּאוֹה לְכָל עֵינֵי גִּשְׁמוּת
5 עוֹלָם הַזֶּה, בֵּין בְּהִיטֵר -
6 גַּם בְּדַבְרִים שְׂמוֹת
7 לְעִשׂוֹתָם, אֵלֹא שְׂאִין
8 לְעִשׂוֹתָם לְשֵׁם תְּאוֹה כִּי אֵם
9 לְשֵׁם שְׂמִים, וְאֵילוֹ הוּא
10 מִתְּאוֹה לְהֵם בְּגַלֵּל הַתְּעַנּוּג
11 שְׂבָהֵם, בֵּין בְּאִיסוֹר חֵם
12 וְשְׂלוֹם, - גַּם בְּדַבְרִים שֶׁהֵם אִסוּרִים מִן הַתּוֹרָה, כְּאֵלוֹ לֹא הַתְּפִלָּל
13 כְּלָל. אֵלֹא שְׁבִדְכֵר אִיסוֹר אֵינוֹ עוֹלָה בְּדַעְתּוֹ לְעִשׂוֹת הַאִיסוֹר
14 בְּפַעַל מְשִׁי חֵם וְשְׂלוֹם, - לְכָךְ אֵין לְ"בִינוּנִי" שִׁיכוֹת כָּלֵל. אֵלֹא

8. בבא בתרא קסד, ב.

אגרות קודש

ב"ה, י"ג טבת, ה'תשי"ט

ברוקלין, נ.י.

תלמידי ישיבת הערב שערי חסד שע"י

צעירי אגודת חב"ד בעיה"ק ירושלים ת"ו

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בעתו קבלתי מכתבם למלאות שנתיים ימים לקיום הישיבה, ואח"כ קבלתי בנועם הידיעות ע"ד הכינוס שעשו מכל תלמידי ישיבות הערב והבחינות, שנערך בימי החנוכה.

והנני שולח לכל אחד ואחד ברכתי על פי המבואר בכמה מקומות שענין חנוכה הי' להשכיחם תורתך ולהעבירם על חוקי רצונך, היינו שכוונת מלכות יון הרשעה היתה לא לאסור לימוד התורה סתם, בתור חכמה, אלא להשכיח תורתך דוקא, תורת ה' תמימה, וכן בנוגע קיום המצוות שלא נתכוונו לקיום המצוות השכליות אלא דוקא החוקים שאין בהם טעם, וגם אלו לא הי' איכפת להם אילו לא היו חוקי רצונך דוקא, רצון הבורא. ועל ידי המסירות נפש של בני ישראל, אנשים נשים וטף, נמסרו רשעים ביד צדיקים וזדים ביד עוסקי תורתך, ונתוסף יום טוב בישראל להודות ולהלל לשמו הגדול, ובאופן דמוסיף והולך להאיר חשכת הגלות על ידי נר חנוכה והלכה כבית הלל. ועל פי מה שנאמר נר הוי' נשמת אדם, שכל יהודי הוא נרו של הקב"ה ותפקידו, כדבר משנה אני נבראתי לשמש את קוני, להאיר חלקו בעולם, ולא רק נפש הבהמית שלו, אלא גם בסביבתו ומחוצה לו, כענין מצות נר חנוכה על פתח ביתו מבחוץ, יהי רצון שיקויים כל הנ"ל בכל אחד ואחד מכם באופן דמוסיף והולך דמוסיף ואור.

בברכה לבשורות טובות בכהנ"ל.

מובן שכל האמור שייך ומופנה גם לחבריהם שליט"א אשר בשאר סיניפי ישיבות הערב. ובטח ימסרו להם הדברים, והעיקר - ישמשו להם דוגמא חי' לתלמיד טוב ומצליח, מתאים לתקות וכוונת רבותינו נשיאנו צוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

יום ראשון

יום ששי

י טבת

ה'תש"ג

תענית, סליחות, אבינו מלכנו.

שיעורים. חומש: ויגש, ששי עם פירש"י.

תהלים: נהנט.

תניא: אך החיות . . . בשר ודם.

מענה הצ"צ על יחידות: כתיב יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו גו', און הוא מלשון און בחולם, שפירושו כח ועוז. וכשם דיעזוב רשע דרכו זהו דבר המוכרח, אשר בלא תשובה אי אפשר לגשת אל הקדש, הנה כמו כן צריך האיש און, כלומר איש החזק בדעת עצמו, לעזוב מחשבותיו; ולא יאמר איך זאג אזוי, איך האלט אזוי, – כי כל "איך" ומציאות הוא מקור הרע וגורם פירוד לבבות.

מענה ה"צמח צדק" על יחידות: כתיב "יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו גו'". און הוא מלשון און בחולם, שפירושו כח ועוז. וכשם ד"יעזוב רשע דרכו" זהו דבר המכרח, אשר בלא תשובה אי אפשר לגשת אל הקדש, הנה כמו כן צריך האיש און, כלומר איש החזק בדעת עצמו, לעזוב מחשבותיו; ולא יאמר "אני אומר כך", "אני סובר כך", כי כל "אני" ומציאות הוא מקור הרע וגורם פירוד לבבות.

יום שני

שבת

יא טבת

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויגש, שביעי עם פירש"י.

תהלים: ס"סה.

תניא: פרק ת. ועוד זאת . . . שעסקו בהן.

דעם מענשענס לעבען איז תלוי אין דעם אויר וואו ער געפינט זיך. אָהן אויר קען מען ניט לעבען, און אין וואָס פאר א אויר מען לעבט, אזא לעבען איז דאָס. ווען מען לעבט אין א תורה ומצות אויר, איז דער לעבען א געזונטער. ווען מען לעבט אין כפירהאוויר, איז דאָס א קראַנקער לעבען, און מען איז כסדר אין געפאהר קראַנק צו ווערען מיט אַנשטעקענדע מחלות. די ערשטע אלגעמיינע רפואה איז צו מאכען ריין די לופט. די ארבעט פון טהרת האויר ליגט אויף די יודעי ספר און יודעי תורה. טהרת האויר איז דורך אותיות התורה. ווען מ'שטעהט אין סטאַר, אָדער ווען מען געהט אין גאַס, אָדער ווען מ'פאָרט אין סאָבוויי און מען זאָגט אותיות שבתורה, מאַכט מען מיט דעם ריין דעם אויר. יעדער איינער פון די יודעי ספר און יודעי תורה מוז האָבען עפעס אויסגעלערנט בעל פה: חומש, תהלים, משניות, תניא, אזוי, אַז צו יעדער צייט און אין יעדען אָרט, זאָל ער קענען טראַכטען און זאָגען די הייליגע אותיות שבתורה.

חיי האדם תלויים באויר שסביבו. בלי אויר אי אפשר לחיות, ולפי האויר בו נמצאים – כך הם החיים. כאשר חיים באויר של תורה ומצות, החיים בריאים; כאשר חיים באויר של כפירה – הרי אלו חיים חולניים עם סכנה תמידית לחלות במחלות מדבקות. התרופה הכללית הראשונית היא לטהר את האויר. פעלת טהור האויר מטלת על יודעי ספר ויודעי תורה. טהרת האויר היא על ידי אותיות התורה. כשנמצאים בחנות, או כאשר הולכים ברחוב, או כאשר נוסעים ברכבת התחתית ואומרים אותיות של תורה, מטהרים בכך את האויר. כל אחד מיודעי ספר ויודעי תורה חייב שיהיה לו משהו שלמד בעל פה: חמש, תהלים, משניות, תניא, כך שבכל זמן ובכל מקום, יוכל לחשב ולומר את האותיות הקדושות שבתורה.

הסכת ושמע ישראל, העת הזאת היא מועד הגאלה על ידי משיח צדקנו, והיסורים הפאים עלינו הם חבלי משיח, ואין ישראל נגאלין אלא בתשובה. אל תאמינו לנביאי השקר המבטיחים לכם ישועות ונחמות אחרות כלות המלחמה, זכרו דבר השם (ירמיה יז, ה) "ארוה הגבר אשר יבטח באדם ושם בשר זרעו, ומן ה' יסור לבו".
שובה ישראל עד ה' אלקיך, והכן עצמך ובני ביתך לקבל פני משיח צדקנו הפא בקרוב ממש.

ה'תש"ג

טז טבת

יום חמישי

שבת
קודש

שיעורים. חומש: ויחי, חמישי עם פירש"י.

תהלים: עט"ב.

תניא: וצדיק שאינו . . . 30 הכא וכו'.

דער צ"צ האט געזאגט ר' הענדל'ן אויף יחידות: זוהר איז מרומם דעם נפש, מדרש איז מעורר דאס הארץ, און תהלים מיט טרערען וואשט אויס די כלי.

ה"צמח צדק" אמר לר' הענדל ב'יחידות': "זהר" - מרומם את הנפש, "מדרש" - מעורר את הלב, ותהלים בדמעות - מדיח את הכלי.

אגרות קודש

ב"ה, יב טבת, תשי"ט

ברוקלין.

הנהלת את"ה

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

מאשרים קבלת מכתבם מז' טבת, עם המצורף אליו, כן נתקבל ימים אלו טופסים אחדים של המאמר אמר רשב"נ ועלון הסברה.

ולפלא קצת שעלון ההסברה לא הוגה כל צרכו, ולדוגמא שנת הולדת הצ"צ תקמ"ח, וצ"ל תקמ"ט, ועוד. ואף שלכאורה דבר קטן הוא, עכ"ז בענין של די עמודים המתחלק באלפים טופסים, מובן שצריך להשתדל בתקונו ושיפורו במדה הכי גדולה, וק"ל.

כבר כתבתי במכתבי לצעירי אגו"ח, שמכבר בא הזמן שפעולות אנ"ש בכלל וביחוד דתלמידי תו"ת, לא תהיינה בסוג של חרישה זריעה ונטיעה, כ"א גם בגדר קצירה וראי' פרי טוב בעמלם, בדברים וענינים של תומ"צ. ולא אכפול כאן הדברים כיון שמובנים הם, ולא באתי אלא להדגיש השייכות אליהם (לא גם אליהם, שהרי הם מעסקנים הפועלים בזה, וק"ל). ואין לך דבר העומד בפני הרצון. ובפרט ע"פ הידוע פסק בית דין של מעלה, אשר בגלל המסירות נפש הלזו (של רבנו הזקן) על תורת החסידות, פסקו בב"ד של מעלה אשר בכל ענין של תורה יראת שמים ומדות טובות תהי' יד מקושריו והולכי בעקבותיו על העליונה.

בברכה להצלחה בעבודתם בקדש ולבשו"ט בכל האמור,

מ. שניאורסאהן

יום ראשון י' טבת ה'תשע"ג

'לפני עור' בלקיחת ריבית

אינו עובר. אבל כאשר האיסור של 'לפני עור' קיים בלעדיו ומה שאינו מועיל הוא רק כלפי אדם אחד, כגון שעמד אדם נוסף מעבר הנהר והושיט לנזיר כוס יין והיה עובר על 'לפני עור' ובא הוא והושיט במקומו – פשוט שעובר על 'לפני עור'. וכן בנדון-דידן כיון שגם בלעדיו היה הלוח האחר עובר על 'לפני עור', הרי גם הוא לא נפטר מ'לפני עור'.

וכתב ה'פתחי תשובה' (יו"ד סי' קס סק"א) שגם לדעת ה'משנה למלך' אם הלוח האחר היה לוח לצורך מצוה או מפני פקוח נפש, שאז מותר ללוות בריבית (יו"ד שם סכ"ב) – אין על הלוח איסור של 'לפני עור', כי כאן הוא המזדמז את האיסור שהרי ללוח האחר הדבר מותר, וכאן נאמר התנאי שמעשהו צריך להועיל, וכיון שהמלוה היה מלוה בריבית גם בלעדיו, נמצא שאין מעשהו מועיל לעבירה ואינו עובר על 'לפני עור'.

הלכות מלוה ולוה פרק ד, הלכה ב: והלוח עובר בשנים - "לא תשיך לאחריך", "ולפני עור לא תתן מכשול".

האיסור 'לפני עור' לא תתן מכשול' הוא דווקא כאשר העובר את העבירה לא היה יכול לעשות זאת ללא הסיוע של המכשיל כדברי הגמרא (ע"ו, ד, א) שהמושיט כוס יין לנזיר עובר על לפני עור דווקא במקרה שהם עומדים בשני עברי הנהר ואם לא היה מושיט לו לא היה הנזיר יכול לקחת את הכוס בעצמו.

ולפי זה כתב ה'משנה למלך' בשם ה'פני משה' שאם הלוח יודע שהמלוה היה מלוה את אותם מעות לאדם אחר בריבית, אין הלוח עובר על 'לפני עור' שהרי המלוה היה עובר על האיסור גם בלעדיו.

אך ה'משנה למלך' עצמו כתב לחלק שתנאי זה בדין 'לפני עור', שהמכשול צריך להיות מועיל למעשה העבירה – נאמר רק כאשר הוא המזדמז את האיסור 'לפני עור' ואם אינו מועיל

יום שני י"א טבת ה'תשע"ג

הטבות תמורת הקדמת שוכר

והנה, לעיל (ה"ח) פסק הרמב"ם שמתור להוזיל דמי שכירות קרקע כאשר מקדים ונותן אותם מראש עבור כל תקופת השכירות. ולכאורה, הרי גם כאן קיים אותו חשש, כי מאחר שעדיין לא החלה השכירות בפועל, נראית נתינת המעות כהלוואה והרי זה כריבית!

ומטעם זה יש מהראשונים שכתבו שאכן גם בדין זה מותר רק כאשר השוכר נכנס מיד לבית ולא כשמשלם קודם תחילת השכירות (תוספות ב"ב פו, ב).

אך ה'מגיד משנה' מביא את דברי הרשב"א שרק בפועל אסרו כשאינו מתחיל בעבודה מיד כי פועל יכול לחזור בו אף לאחר שסיכמו ביניהם, ולכן כל עוד לא התחיל בעבודה התשלום נתפס כהלוואה שמא יחזור בו ובעל הבית לא יתחייב כלל לשלם, אך השוכר קרקע שכבר זכה בה בזכייה גמורה ואינו יכול לחזור בו מותר, אף כאשר אינו דר בה מעתה.

ולפי זה יש לחלק גם בין פועל המושכר לימי עבודה לקבלן: קבלן שעשה קנין גמור אינו יכול לחזור בו, ואם כן דינו כשכירות קרקע שמתור לשלם מראש מחיר מופחת אף כשאינו מתחיל במלאכה מיד (חלקת יעקב ח"ג סי' רד).

הלכות מלוה ולוה פרק ז, הלכה יב: השוכר את הפועל בימי החרף לעשות עמו בימי הקור בדינר בכל יום, ונתן לו השכר... הרי זה אסור, מפני שנראה כמלוה אותו היום כדי שיוכל לו בשכרו. אבל אם אמר: תעשה עמי מהיום עד זמן פלוני בדינר בכל יום - אף על פי ששנה שכרו סלע בכל יום, הרי זה מותר; הואיל והוא מתחיל לעשות מעתה, אינו נראה כנוטל שכר מעותיו שהקדים.

כאשר בעל הבית נותן לפועל את משכורתו לפני תחילת העבודה ותמורת זאת משלם מחיר נמוך, הרי זה אסור משום שנראה כריבית, אך אם משלם לו עם תחילת העבודה, אף שנותן לו את כולה מראש – מותר, כי מעיקר הדין אין איסור ריבית גם במקרה הראשון והרי זה כתשלום עבור השכירות. ואף שהפועל עדיין אינו מתחיל בעבודה, העסקה נעשית כבר עתה, והרי זה כמוכר סחורה ומקבל את התשלום מראש וסוכם שיספק את הסחורה לאחר זמן, שאין המעות נחשבות כהלוואה אלא כדמי המקח שחל כבר מעתה.

ומכל מקום מדרבנן הדבר אסור כי כל עוד לא התחיל הפועל בעבודה, נתינת המעות נתפסת בעיני בני אדם כהלוואה, וכאשר התחיל לעבוד הרי זה נראה כתשלום ומותר (ראה ב"ב פו, א. שטמ"ק עס).

יום שלישי י"ב טבת ה'תשע"ג

ממתי משועבדים נכסי הלווה?

גובה מהלקוחות כי חששו להפסד הלקוחות, שבניגוד למלוה בשטר שחתומים בו עדים ויש לו קול והלקוחות היו יכולים לברר האם הנכסים משועבדים, מלוה על פה אין לו פרסום והקונה לא ידע שהנכסים משועבדים (בבא בתרא קע"ב, ב).

וה'משנה למלך' הביא את דברי הרא"ש (תשובות כלל סו סי"ג) שהכותב שטר לחברו ותאריך כתיבת השטר הוא לפני נתינת ההלוואה, נכסי הלוה משועבדים למלוה מתאריך הכתיבה אף שהלוואה עדיין לא ניתנה, ויכול לגבות מהלקוחות שקנו

הלכות מלוה ולוה פרק יא, הלכה ד: מלוה על פה... אינו גובה אותה מן הלקוחות; לפי שאין לה קול, לפיכך לא יטורף בה. אבל מלוה שבשטר, קול יש לה, והלוקח הפסיד על עצמו, שלא שאל עד שידע שנכסיו של זה משועבדים כמלוה שעליו, שכל נכסיו הלוח תחת שעבוד המלוה, מן התורה.

מדין תורה נכסי הלוה משועבדים לחוב בין מלוה בשטר ובין במלוה על פה. ולכן גם אם הלוה ימכור את נכסיו יוכל המלוה לגבותם מן הלקוחות אלא שבמלוה על פה תיקנו חכמים שאינו

הדבר מוסכם על שניהם, יכול השעבוד לחול מזמן עשיית השטר, ואין לו דין 'שטר מוקדם' והביא מדברי רש"י (כתובות יט, ב ד"ה עדים) שהלווה יכול לכתוב בשטר שהוא משעבד את נכסיו למלווה מעכשיו גם אם ילווה לאחר זמן, ויכול לתפוס נכסים אלו מן הלקוחות כדין ואין זה שטר מוקדם.

לאחר תאריך זה כי הקול והפרסום הם מזמן כתיבת השטר. ותמה עליו המשנה למלך: 'שעבוד נכסי הלווה יכול לחול רק מביצוע ההלוואה ולא קודם לכן, וכתובת השטר אין בה היכולת להחיל שעבוד (אלא אם כן נעשה קנין)! וה'תומים' (סי' ס"א סק"ד) כתב ליישב את הרא"ש וביאר שאם

יום רביעי י"ג טבת ה'תשע"ג

'אל תפרעני אלא בעדים'

אך לדעת הרשב"א (שם ל"ח ע"ב) אכן אי אפשר להשתעבד לאחר ההלוואה ללא קנין, ומכך מוכח שבאמת אין צורך בהסכמת הלווה. וזאת משום שהשעבוד בעת ההלוואה כולל גם התחייבות מצד הלווה להענות לכל התנאים שיציב המלווה בעתיד.

והר"ן (שם מ"א ע"ב) פירש שהחובה לפרוע בעדים אינה מצד שעבוד אלא שמטבע הדברים כאשר המלווה התרה בלווה שלא יפרע ללא עדים אין הלווה עשוי לעבור על כך, כדי שלא יחזיקנו המלווה בעיני הבריות כלוה ואינו משלם. ולכן כאשר טוען שפרע בלא עדים, בוודאי שקר בפיו.

ו'נפקא מינה' בין הטעמים לגבי המבואר בהמשך ההלכה: כאשר הלווה טוען שאכן פרע בפני עדים ומתו. אם הטעם הוא מצד שעבוד לתנאי המלווה הרי השעבוד כולל גם שלא יוכל לטעון שהעדים מתו, אך אם הטעם הוא מצד הוכחה שלא פרע, כאן אין הוכחה כזו שהרי טוען שנענה לדרישת המלווה ופרע בפני עדים (ר"ן שם. נה"מ סי' ע' סק"ב).

הלכות מלווה ולווה פרק טו, הלכה א: בין שאמר לו בפעוּת הַלְוָה, בין שאמר לו אחר שהלווה - הרי זה צריך לפרעו בפניו, מפני התנאי.

כאשר התנאי נעשה בעת ההלוואה, הרי הוא חל אף בניגוד לרצון הלווה, אך כאשר הוא נעשה לאחר ההלוואה נחלקו הראשונים האם חל אף שלא מרצונו או רק מרצונו.

וטעם המחלקים בין שעת ההלוואה לאחריה הוא, שבעת ההלוואה משתעבד הלווה למלווה ועליו לקבל את כל תנאיו, כנאמר 'עבד לוה לאיש מלוה'. אך לאחר מכן, אין ביכולתו להוסיף על 'עבדות' זו תנאים שלא סוכמו מראש.

אך לפי זה לכאורה קשה: מאחר ושיעבוד הלווה חל רק בעת ההלוואה, איך יחול לאחר ההלוואה שיעבוד נוסף אפילו בהסכמת הלווה והרי יש צורך במעשה קנין?

ויש לומר: מצינו בגמרא שאדם משתעבד לזולתו בעד קבלת הנאה ממנו, ואף כאן הלווה משתעבד למלווה תמורת הארכת זמן הפירעון או שלא ילחצנו מידי (ריטב"א שבועות מ, ב).

יום חמישי י"ד טבת ה'תשע"ג

תשלום חוב שאבד קודם שהגיע ליד המלווה

ללווה") לא זכה בו המלווה, ואם אבד או נשרף, חייב הלווה לחזור ולשלם.

אך שיטת התוספות (גיטין שם ד"ה אי הכי) היא, שרק אם המלווה יאמר במפורש "זרוק לי חובי לתוך רשותי" והלווה זרק את הכסף חוץ לרשותו ואבד או נשרף – הלווה חייב לחזור ולשלם שוב. אבל אם המלווה אמר "זרוק לי חובי והפטר" ולא פירש לאן לזרוק – גם אם הלווה זרק מחוץ לרשות המלווה והכסף אבד, הלווה פטור כיון שעשה כהוראת המלווה. וכן פסק הטור (ח"מ סי' קכ).

וכתבו אחרונים (ב"ח ח"מ שם. דרישה שם סק"ב. ולח"מ כאן) שגם דעת הרמב"ם היא כדעת התוספות (שלא כדברי המגיד משנה), שהרי רק בהמשך ההלכה – לענין אמירת "זרוק לי חובי בתורת גיטין" חילק הרמב"ם וכתב "היו המעות קרובות למלווה – נפטר הלווה", אבל בתחילת ההלכה באמירת "זרוק לי חובי והפטר", שאם זרק הלווה את הכסף ואבד פטור, לא ציין הרמב"ם להיכן זרק ומשמע שגם אם זרק חוץ לרשות המלווה – פטור.

הלכות מלווה ולווה פרק טז, הלכה א: החוב באחריות הלווה, עד שפרענו ליד המלווה או ליד שלוחו. אמר לו המלווה: זרק לי חובי והפטר, וזרקו לו ואבד או נשרף קדם שיגיע ליד המלווה - פטור.

לדעת הרשב"א (גיטין עח, ב), כשהמלווה אומר ללווה "זרוק לי חובי והפטר (מן החוב)", כוונתו "זרוק לי תשלום חובי לרשותי" כדי שיוכל לשומרו. ולכן, אם הלווה זרק את הכסף למלווה ונאבד לפני שהגיע לידי – אם הכסף נפל קרוב למלווה (בתוך רשותו) נפטר הלווה מן החוב, כי כשהכסף נפל ברשותו זכה המלווה בכסף, אך אם הכסף נפל קרוב ללווה, מחוץ לרשות המלווה, חייב הלווה לחזור ולשלם כי המלווה עדיין לא זכה בכסף.

וכתב המגיד משנה, כי יתכן שגם לדעת הרמב"ם אמירת המלווה "זרוק לי חובי והפטר" משמעותה "זרוק לרשותי", ובהמשך דבריו "זרוקו ואבד או נשרף קודם שיגיע ליד המלווה – פטור", כוונתו שהכסף הגיע לרשות המלווה וזכה בו, אבל אם הלווה זרק את הכסף ונפל רחוק מרשות המלווה ("קרוב

יום שישי ט"ו טבת ה'תשע"ג

כל הקודם - זוכה?

למלווה על פה, וכל שתאריך חובו קודם, גם במלווה על פה, קודם למלווה המאוחר, גם אם הוא בשטר. וכן דעת רב האי גאון וכן כתב הרשב"א.

הלכות מלווה ולווה פרק כ, הלכה א: מי שיש עליו חובות הרבה - כל שקדם חובו, גובה תחלה. וכתב המגיד משנה שלענין זה אין הבדל בין מלווה בשטר

וטעם הסוכרים שמלווה בשטר, אפילו מאוחר, קודם למלוה על פה הוא כי חכמים הפקיעו את השעבוד במלוה על פה גם לגבי מלוה בשטר אחריו, כדי שלא לנעול דלת בפני לווים, שמא לא ירצו להלוות להם גם בשטר מחשש שקיימת הלוואה קודמת בעל פה.

ואם אחד הנושים טוען שהנכס המשועבד של החייב הוא למעשה הנכס שמכר לו וטרם שילם עבורו, ולכן הוא קודם לגבות חובו לפני שאר הנושים, ואפילו לפני זה שחובו מתאריך מוקדם יותר – כתב הב"ח (ח"מ סי' צו סק"ג): "לווה שאין לו לשלם לכל בעלי חובו, אם הסחורה שלקח בהקפה הוא בעין... אין לאחרים חלק בהם". כלומר, הסחורה שלקח בהקפה משועבדת למוכר עד שישלם תמורתה והמוכר קודם לשאר בעלי החוב (ועיין שו"ת חיים שאל ח"ב סי' ער, שהביא דעות החולקים על זה).

אך הש"ך (ח"מ סי' ק"ד סק"ב) הביא דעות הרבה ראשונים שמלוה בשטר, אפילו אם הוא מתאריך מאוחר, קודם למלוה על פה מתאריך קודם.

ובטעמי השיטות מבאר 'האורים ותומים' (אורים שם סק"ל): טעם הסוכרים ש"כל שקדם חובו גובה תחילה" אף אם הוא הלווה בעל פה וחברו בשטר הוא, כיוון ש'שעבודא מדאורייתא' ובין במלוה בשטר ובין במלוה בעל פה נכסי הלווה משתעבדים למלוה מן התורה (בבא בתרא קע"ה, ב), ולכן הנכסים השתעבדו כבר ללווה הראשון. ואף שבמלוה על פה הפקיעו חכמים את השעבוד לגבי הלקוחות שקנו את הנכס לאחר מכן (כדי לא לגרום הפסד ללקוחות שקנו מבלי לדעת על ההלוואה והשעבוד, כי מלווה על פה אין לה קול - לעיל פ"א ה"ד), לגבי הלוואה שנייה (אף שהיתה בשטר) שעבוד הנכס למלוה הקודם לא נפקע.

שבת קודש ט"ז טבת ה'תשע"ג

פדיית קרקע שנגבתה

של המלווה אלא שמתקנת חכמים עליו למוכרה ללווה בחזרה, ואם כן אין כאן ריבית שהרי הוא מוכר לו את הקרקע עתה לפי שווייה הנוכחי.

אלא שטעם אחר יש לומר שדי בתשלום החוב, כי התקנה שיחזיר המלווה את הקרקע היא משום "ועשית הישר והטוב", שחייבו חז"ל את המלווה לעשות עם הלווה חסד מאחר שאינו מפסיד מכך, שהרי מלכתחילה הלווה כסף והתכוון לקבל את מעותיו בחזרה ולא התכוון לקנות קרקע, ואם כן די בכך שיקבל את דמי ההלוואה.

אך לדעת הרא"ש (ב"מ פ"ג סי' ד) אם הקרקע התייקרה יצטרך הלווה לשלם כפי השווי כעת, כי אם נאמר שיכול לפדותה לעולם תמורת החוב בלבד, יתכן שגם אם יהיה לו במשך הזמן כסף לפדותה לא ימהר לעשות כן, ורק כאשר מחיר הקרקע יעלה יבוא לפדותה. ונמצא, שמצד אחד המלווה לא יוכל להשקיע ולהרוויח במשך זמן זה, ואילו הלווה יוכל להתעסק עם כספו ולהרוויח וכאשר ישתלם לו יפדה את הקרקע. ומשום כך אנשים יימנעו להלוות והרי זו נעילת דלת בפני לווים. לכן יש לומר שהתקנה היתה רק שיוכל לפדות את הקרקע בכל עת, אך לפי שוויה בעת הפדייה ולא פחות.

הלכות מלוה ולוה פרק כב, הלכה טז: **בית דין ש'שמו לבעל חוב... ולאחר זמן השיגה ידו של לוה, או של נפרה, או יורשיהם, והביאו לבעל חוב את מעותיו - מסלקין אותו מאותה הקרקע; שהשומא חוזרת לבעלים לעולם.**

יש לדון: אם עד שבא הלווה לפדות מחיר הקרקע עלה, וכעת היא שווה יותר מדמי החוב – האם הלווה משלם רק את דמי ההלוואה ונוטל את הקרקע או שעליו לשלם כפי שווי הקרקע עתה?

לדעת ה'מגיד משנה' (ה"ו) וספר התרומות (מובא בטור ח"מ סי' קא), עליו לשלם רק את דמי ההלוואה. וכתב ה'מגיד משנה' שאם ישלם כשווי הקרקע עתה, הרי זה נראה כריבית כי למעשה המלווה מקבל סכום גבוה יותר משהלוה.

אך ה'בית יוסף' (ח"מ שם) חולק על טעם זה שהרי בשעה שגבו את הקרקע הפכה להיות של המלווה, וגם כאשר הלווה משלם ונוטל את הקרקע בחזרה, אין משמעות הדבר שמשלם את החוב וממילא נוטל את הקרקע (ומתברר למפרע שהקרקע נשארה שלו ולא עברה לבעלות המלווה), כי אם כן היה צריך המלווה להחזיר את דמי הפירות שאכל בינתיים (כי התברר שהקרקע לא היתה שלו). אלא בהכרח לומר שהקרקע אכן היתה

אגרות קודש

[טו"ב טבת ה'תשי"א]

...כל שנים עשר חדש אלו דשנת ההסתלקות* מוכשרים ביותר לחיזוק ההתקשרות עם נשיאנו הוא

כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ.

וההשתתפות בחלוקת הש"ס זו, תקנה שכ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ השתדל בחיזוקה והפצתה,

הנה, נוסף על שאר הענינים שבזה, תוסיף אומץ גם היא בהתקשרותנו הני"ל, ללכת בדרכיו אשר הורנו ונלכה באורחותיו נצח סלה ועד.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - י"ט טבת ה'תשע"ג

יום ראשון י' טבת ה'תשע"ג

הלכות מלוה ולוה

פרק ד

1 א. נָשֶׁף וּמְרֵבִית - אֶחָד הוּא, שְׁנֹאֲמַר: "אֵת כֶּסֶףךָ לֹא תִתֵּן
2 לוֹ בְּנֶשֶׁף, וּבְמֵרְבִית לֹא תִתֵּן אֶכְלָךְ", וְלֹהֲלֵן הוּא אוֹמֵר:
3 "נֶשֶׁף כֶּסֶף, נֶשֶׁף אֶכְל, נֶשֶׁף כָּל דָּבָר אֲשֶׁר יִשָּׁף". וְלִמָּה נִקְרָא
4 שְׁמוֹ 'נֶשֶׁף'? מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּנוֹשֶׁף, שְׂמֻצְעָר אֶת חֲבֵרוֹ וְאוֹכֵל
5 אֶת בְּשָׂרוֹ. וְלִמָּה חִלְקֵן הַכְּתוּב? לְעֵבֶר עָלָיו בְּשֵׁנֵי לְאוּיָן.
6 ב. כְּדָרְךָ שְׂאֲסוּר לְנוֹתֵן לְהַלוּוֹת, כֶּף אֲסוּר לְלוֹקֵחַ לְלוּוֹת
7 בְּרֵבִית, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תִשִּׁיף לְאַחֶיךָ" - מִפֵּי הַשְּׂמוּעָה לְמָדוּ,
8 שְׂזוֹ אֲזַהֲרָה לְלוּוֹה, כְּלוֹמֵר: לֹא תִנְשָׁף לְאַחֶיךָ. וְכֵן אֲסוּר
9 לְהִתְעַסֵּק [לְהִיּוֹת לְעוֹד] בֵּין לְוֵה וּמְלוּוֶה בְּרֵבִית. וְכֵל מִי
10 שֶׁהֵיךָ עֵרֵב, אוֹ סוֹפֵר, אוֹ עַד בִּינִיחָן - הֲרִי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא
11 תַעֲשֶׂה, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תִשְׂמִיּוֹן עָלָיו נֶשֶׁף", זֶה אֲזַהֲרָה אֶף
12 לְעֵדִים וְלְעֵרֵב וְלְסוֹפֵר. הֵא לְמַדְתָּ, שֶׁהַמְלוּוֶה בְּרֵבִית עוֹבֵר
13 עַל שְׂשֵׁה לְאוּיָן - "לֹא תִהְיֶה לוֹ בְּנֶשֶׁף", "אֵת כֶּסֶףךָ לֹא
14 תִתֵּן לוֹ בְּנֶשֶׁף", "וּבְמֵרְבִית לֹא תִתֵּן אֶכְלָךְ", "אֵל תִּקַּח מֵאִתּוֹ
15 נֶשֶׁף וּתְרֵבִית", "לֹא תִשְׂמִיּוֹן עָלָיו נֶשֶׁף", "וְלִפְנֵי עוֹר לֹא
16 תִתֵּן מְכָשֶׁל". וְהַלּוּוֶה עוֹבֵר בְּשֵׁנִים - "לֹא תִשִּׁיף לְאַחֶיךָ",
17 "וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מְכָשֶׁל". עֵרֵב, וְעֵדִים, וְכִיּוֹצֵא בְהֵן -
18 אֵין עוֹבְרִין אֶלָּא מִשּׁוּם "לֹא תִשְׂמִיּוֹן עָלָיו נֶשֶׁף". וְכֵל מִי
19 שֶׁהֵיךָ סָרְסוּר [מִתּוֹרֵן] בֵּין שְׁנֵיהֶם, אוֹ שְׂסִיעַ אֶחָד מֵהֶן, אוֹ
20 הוֹרְהוֹ [הוֹרָה לוֹ] - עוֹבֵר מִשּׁוּם "וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן
21 מְכָשֶׁל".
22 ג. אֶף עַל פִּי שֶׁהַמְלוּוֶה וְהַלּוּוֶה עוֹבְרִין עַל כָּל אֵלוֹ הַלְּאוּיָן,
23 אֵינָן לוֹקִין, מִפְּנֵי שֶׁנִּתֵּן לְהַשְׁבוּן; שֶׁכֵּל הַמְלוּוֶה בְּרֵבִית - אִם
24 הֵיטָה רְבִית קְצוּצָה [קְצוּבָה מִשְׁעַת הַלּוּוּאָה], שֶׁהִיא אֲסוּרָה
25 מִן הַתּוֹרָה - הֲרִי זֶה יוֹצֵאָה [מִיַּד הַמְלוּוֶה] בְּדִינָן [- בְּבִי"ד],
26 וּמוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִן הַמְלוּוֶה, וּמְחִזְרִין לְלוּוֶה; וְאִם מֵת
27 הַמְלוּוֶה, אֵין מוֹצִיאִין מִיַּד הַבָּנִים.
28 ד. הַנִּיחַ לְהֵן אֲבִיחָן מְעוֹת שֶׁל רְבִית - אֶף עַל פִּי שֶׁהֵן
29 יוֹדְעִין שֶׁהֵן שֶׁל רְבִית, אֵינָן חַיְבִין לְהַחְזִיר. הַנִּיחַ לְהֵן פְּרָה
30 וְטִלִּית שֶׁל רְבִית, וְכֵל דָּבָר הַמְסִיס - חַיְבִין לְהַחְזִיר, מִפְּנֵי
31 כְּבוֹד אֲבִיהֶם. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּשַׁעֲשֵׁה תִשׁוּבָה וְלֹא
32 הַסְפִּיק לְהַחְזִיר עַד שָׁמַת. אֲבָל אִם לֹא עָשָׂה תִשׁוּבָה - אֵין
33 חוֹשְׁשִׁין לְכַבּוֹדוֹ, וְאֶפְלוּ דְבָר הַמְסִיס אֵין מְחִזְרִין.
34 ה. הַגּוֹלְגִין וּמְלוּוֶה בְּרֵבִית שֶׁהַחְזִירוֹ - אֵין מְקַבְּלִין מֵהֶן, כִּדִּי
35 לְפָתַח לְהֵן דְּרָךְ לְתִשׁוּבָה; וְכֵל הַמְקַבֵּל מֵהֶן, אֵין רוּחַ
36 חַכְמִים נוֹחָה הֵימָנוּ. וְאִם הֵיטָה הַגּוֹלְגֵה קִנְיָת, וְהַרְבִּית דְּבָר
37 [חֲפֵץ] מְסִיס, וְהֲרִי הוּא [קִיִּים] בְּעֻצְמוֹ - מְקַבְּלִין מֵהֶן.
38 ו. שִׁטְר שֶׁכְּתוּב בּוֹ רְבִית, בֵּין קְצוּצָה בֵּין שֶׁל דְּבָרֵיהֶם

1 [מִדְרַבְּנָן] - גּוֹבְהָ אֶת הַקָּרָן, וְאֵינוֹ גּוֹבְהָ אֶת הַרְבִּית. קָדַם
2 וְנָבְהָ הַכֵּל, מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ הַרְבִּית הַקְּצוּצָה; אֲבָל אֲבָק רְבִית,
3 שֶׁהוּא מְדַבְּרֵיהֶם - אֵינוֹ גּוֹבְהָ [בֵּית דִּין] מִן הַלּוּוֶה לְמַלּוּהָ,
4 וְאֵין מְחִזְרִין אוֹתוֹ מִן הַמְלוּוֶה לְלוּוֶה.
5 ז. כָּל הַכּוֹתֵב שִׁטְר רְבִית, הֲרִי זֶה כְּכּוֹתֵב וּמַעֲיֵד עָלָיו
6 [עַל-עֻצְמוֹ] עֵדִים שְׂכַפְּר בַּה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. וְכֵן כָּל הַלּוּוֶה
7 וּמְלוּוֶה בְּרֵבִית בֵּינָן לְבֵין עֻצְמָן - שְׁנֵיהֶם כְּכּוֹפְרִין בַּה' אֱלֹהֵי
8 יִשְׂרָאֵל, וְכִפְּרוּ בִּיצִיאַת מִצְרַיִם, שְׁנֹאֲמַר: "אֵת כֶּסֶףךָ לֹא תִתֵּן
9 לוֹ בְּנֶשֶׁף. . אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ
10 מִצְרַיִם".
11 ח. אֲסוּר לְאָדָם לְלוּוֹת מִבְּנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ בְּרֵבִית; אֶף עַל פִּי
12 שְׂאֵינוֹ מְקַפֵּיד, וּמִתְנָה הוּא שְׁנוֹתֵן לְהֵן - הֲרִי זֶה אֲסוּר, שְׂמָא
13 יִרְגִילֵן בְּדָבָר זֶה.
14 ט. תְּלַמִּידֵי חַכְמִים שֶׁהֲלוּוֹ זֶה אֶת זֶה, וְנִתְּן לוֹ יָתֵר עַל מָה
15 שֶׁלּוּוֶה מִמֶּנּוּ - הֲרִי זֶה מִתָּר; שֶׁהַדָּבָר יָדוּעַ שְׂלֹא נִתְּן לוֹ אֶלָּא
16 מִתְּנָה, שֶׁהֲרִי הֵן יוֹדְעִין חֲמֵר אֲסוּר הַרְבִּית.
17 י. הַמְלוּוֶה אֶת חֲבֵרוֹ וּמַצֵּא הַלּוּוֶה יָתֵר, אוֹ שֶׁהַחְזִיר לוֹ חוֹבּוֹ
18 וּמַצֵּא יָתֵר - אִם בְּכִדִי שֶׁהֲדַעַת נוֹטָה [יְכוּלָה לְטַעוֹת] - חַיִּב
19 לְהַחְזִיר; וְאִם לֹא - מִתְּנָה הוּא שְׁנִתֵּן לוֹ, אוֹ גּוֹלְגֵה הֵיטָה
20 לוֹ בְּיָדוֹ וְהַכְּלִיעַ [הַכְּנִיס] לוֹ בְּחֻשְׁבוֹן [אֵת שׁוּוִיָּה], אוֹ אַחַר
21 צִוְּהוֹ לְהַכְּלִיעַ לוֹ. בְּכִמָּה הֲדַעַת נוֹטָה? בְּאַחַת וּבְשְׁתַּיִם אוֹ
22 בְּחֻמְשָׁה אוֹ בְּעֶשְׂרֵה, שְׂמָא חֲמֻשָּׁה חֻמְשָׁה מְנָה, אוֹ עֶשְׂרֵה
23 עֶשְׂרֵה מְנָה בְּהֶם [וְהוֹסִיף בְּטַעוֹת]. וְכֵן אִם מַצֵּא יָתֵר מִנֵּן
24 הַחֲמִישִׁיּוֹת אוֹ מִנֵּן הָעֶשְׂרֹת אֶחָד אֶחָד - חַיִּב לְהַחְזִיר לוֹ,
25 שְׂמָא הָאֲחָדִים שֶׁהֵיךָ מוֹנֶה בְּהֶם [עַל יִדָם] הַחֲמִישִׁיּוֹת אוֹ
26 הָעֶשְׂרֹת נִתְּעָרְבוּ עִמָּהֶן.
27 יא. הַמְלוּוֶה אֶת חֲבֵרוֹ עַל הַמְטַבֵּעַ [שִׁיחִזִּיר מִטַּבַּע מְסוּיִים],
28 וְכֵן הַכּוֹתֵב לְאִשְׁתּוֹ בְּכֻתְבָתָהּ מְטַבֵּעַ יָדוּעַ, וּפְרַשׁ מִשְׁקָלוֹ,
29 וְהוֹסִיפוֹ [הַמְדִינָה] עַל מִשְׁקָלוֹ - אִם הוֹזְלוּ הַפְּרוֹת מִחֲמַת
30 הַתּוֹסֶפֶת [שְׁנוּטָפָה לְמִטַּבַּע] - מְנַכָּה לוֹ שְׁעוֹר הַתּוֹסֶפֶת,
31 וְאֶפְלוּ הוֹסִיפוֹ עָלָיו כָּל שֶׁהוּא; וְאִם לֹא הוֹזְלוּ מִחֲמַת
32 הַתּוֹסֶפֶת - אֵינוֹ מְנַכָּה לוֹ, אֶלָּא נוֹתֵן לוֹ מִמְטַבֵּעַ הַיּוֹצֵא
33 בְּאוֹתָהּ שְׁעָה. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהוֹסִיפוֹ עָלָיו עַד
34 חֲמִישִׁיתוֹ, כְּגוֹן שֶׁהֵיךָ אֲרַבְעָה וְעֶשְׂוֵהוֹ חֲמֻשָּׁה. אֲבָל אִם
35 הוֹסִיפוֹ עָלָיו יָתֵר עַל חֲמִישִׁיתוֹ - מְנַכָּה לוֹ כָּל הַתּוֹסֶפֶת, אֶף
36 עַל פִּי שְׂלֹא הוֹזְלוּ הַפְּרוֹת. וְהוּא הַדִּין לְמַלּוּהָ עַל הַמְטַבֵּעַ
37 וּפְחָתוֹ מִמֶּנּוּ.
38 יב. הַמְלוּוֶה אֶת חֲבֵרוֹ עַל הַמְטַבֵּעַ, וְנִפְסַל [יֵצֵא מִהַשּׁוּק] -
39 אִם יְכוּל לְהוֹצִיאָו בְּמִדְּיָנָה אַחֲרָת, וְיֵשׁ לוֹ דְּרָךְ לְאוֹתָהּ
40 הַמְדִינָה - נוֹתֵן לוֹ מִמְטַבֵּעַ שֶׁהֲלוּוֶהוּ, וְאוֹמֵר לוֹ: 'לָךְ וְהוֹצִיאָו
41 בְּמָקוֹם פְּלוּנִי'; וְאִם אֵין לוֹ דְּרָךְ לְשֵׁם, נוֹתֵן לוֹ מִמְטַבֵּעַ
42 הַיּוֹצֵא בְּאוֹתָהּ שְׁעָה. וְכֵן בְּכֻתְבָהּ [שֶׁל אִשָּׁה].
43 יג. הוֹרוּ מְקַצֵּת הַגְּאוּנִים, שְׂלוּוֶה שֶׁמְחַל לְמַלּוּהָ בְּרֵבִית
44 שֶׁלְקַח מִמֶּנּוּ, אוֹ שֶׁעֲתִיד לְקַח מִמֶּנּוּ - אֶף עַל פִּי שֶׁקָּנוּ מִיָּדוֹ

47 ו. ישראל שלוה מעות מן הגוי ברבית, וזקפן גילם את
48 הריבית לתוך ההלוואה] עליו במלוה, ונתגיר - אם עד שלא
49 נתגיר זקפן עליו במלוה - גובה את הקרן ואת הרבית; ואם
50 משנתגיר זקפן - גובה את הקרן, ואינו גובה הרבית. אבל
51 גוי שלוה מישראל ברבית, וזקף עליו את הרבית במלוה -
52 אף על פי שזקפן עליו אחר שנתגיר, גובה את הקרן ואת
53 הרבית, שלא יאמרו: 'בשביל מעותיו נתגיר זה'; וגובה
54 הישראל ממנו אחר שנתגיר, כל מעות הרבית שנתחבב בהן
55 בשהיה גוי.

56 ז. מצוה להקדים הלואה ישראל בחנם, להלואת הגוי
57 ברבית.

58 ח. ואסור לאדם לתן מעותיו [לאחר שיעשה עמם עסקים]
59 קרוב לשכר ורחוק להפסד [שיטול חלק רק ברווחים], שנה
60 אבק רבית הוא; והעושה פן - רשע. ואם נתן, חולקין
61 בשכר ובהפסד פדיו העסק. והנותן מעותיו קרוב להפסד
62 [יחלוק עמו בהפסדים] ורחוק לשכר [ירויח פחות מלישע],
63 הרי זה חסיד.

64 ט. אין מושיבין חנוני למחצית שכר [רווח], ולא יתן לו
65 מעות לקח בהן פרות למחצית שכר, ולא ביצים להושיבין
66 תחת התרנגולין שלו למחצית שכר, ואין שמים [שווין]
67 עגלים וסגחין לפטמן למחצית שכר - אלא אם פן נתן לו
68 שכר עמלו ומזונו [שיציא עליהם], או יהיה רוח המתעסק
69 יותר על הפסדו, כמו שבארנו בענין השתפות.

70 י. המשפתף עם חברו במעות, או בקרקע, או הנותן לו
71 עסק [כסף והשני מתעסק בו] - לא יצרף השכר [הרווח] עם
72 הקרן; שמה לא יהיה שם שכר, ונמצאו באין לידי רבית.
73 וכן לא יתן לו מעות בתורת עסק או שתפות, ויכתב אותן
74 מלוה; שמה ימות, ונמצא השטר ביד הירוש, וגובה בו את
75 הרבית.

76 יא. אסור להקדים את הרבית, או לאחר אותה. ביצד? נתן
77 עיניו ללוות ממנו, והיה משלח לו סבלונות [מתנות] בשביל
78 שילווהו - זו היא רבית מקדמת; לזה ממנו והחזיר לו
79 מעותיו, והיה משלח לו סבלונות בשביל מעותיו שהיו
80 בטלין אצלו - זו היא רבית מאחרת. ואם עבר ועשה כן,
81 הרי זה אבק רבית.

82 יב. מי שלוה מחברו, ולא היה רגיל מקדם להקדים לו
83 שלום - אסור להקדים לו שלום; ואין צריך לומר שיקלסו
84 בדברים, או ישפם לפתחו, שגאמר: "נשף כל דבר", אפלו
85 דברים אסורים. וכן אסור לו ללמד את המלוה מקרא או
86 תלמוד, כל זמן שמעותיו בידו, אם לא היה רגיל בזה
87 מקדם, שגאמר: "נשף כל דבר".

88 יג. המלוה את חברו - לא יאמר לו: 'דע אם בא איש פלוני
89 ממקום פלוני, כלומר: 'שתכבדו ותאכילו ותשקוהו כראוי';
90 וכן כל פיצא בזה.

91 יד. יש דברים שהן כמו רבית, ומתריין. ביצד? לוקח אדם
92 שטרותיו של חברו ומלותו [שטר חוב] של חברו בפחות
93 [משוויו], ואינו חושש. ומתן לאדם לתן לחברו דינר, כדי

1 שמחל או נתן מתנה, אינו מועיל פלוס; שכל רבית
2 שבעולם מחילה היא, אבל התורה לא מחלה, ואסרה
3 מחילה זו. ולפיכך אין המחילה מועלת ברבית, אפלו
4 ברבית של דבריהם. וראה לי, שאין הוראה זו נכונה; אלא
5 מאחר שאומרים למלוה 'החזר לו', ונדע המלוה שדבר
6 אסור עשה, ושיש לו [יכול הלווה] לטל ממנו - אם רצה
7 למחל, מוחל כדרך שמוחל הגזל. ובפרוש אמרו חכמים,
8 שהגזלנין ומלווי ברבית שהחזירו - אין מקבלין מהן, מפלל
9 שהמחילה מועלת להן.

10 יד. נכסי יתומים - מתן לתן אותן [שיעשה בהם מסחר]
11 לאדם נאמן שיש לו נכסים טובים [רווחיים], קרוב לשכר
12 ורחוק להפסד [כדלהלן]. ביצד? אומרין לו: 'תהיה נושא
13 ונותן בהן - אם היה שם רוח, תן להם חלקם מן הרוח,
14 ואם יש שם הפסד, תפסיד לברך'; שנה פאבק רבית הוא,
15 וכל אבק רבית אינה אסורה אלא מדבריהם, ובנכסי יתומים
16 לא גזרו.

פרק ה

17 א. הגוי וגר תושב [גוי שקיבל ד' מצוות], לויין מהן ומלוין
18 אותן ברבית, שגאמר: "לא תשיף לאחיד" - נשף "לאחיד"
19 אסור, ולשאר העולם מתן. ומצות עשה להשיף לגוי,
20 שגאמר: "לנכרי תשיף" - מפי השמועה למדו, שזו מצות
21 עשה; וזה הוא דין תורה.

22 ב. אסרו חכמים שיהיה ישראלי מלוה את הגוי ברבית
23 קצוצה [קצובה משעת הלוואה], אלא בכדי חיו [פרנסתו].
24 גזרו שמה ילמד ממעשיו, ברב ישיבתו עמו; לפיכך, מתן
25 ללוות מן הגוי ברבית, שהרי הוא בורח מלפניו, ואינו רגיל
26 אצלו. ותלמיד חכמים, שאינו בא ללמד ממעשיו, מתן
27 להלוות לגוי ברבית, אפלו לתרויה. וכל אבק רבית עם
28 הגויים, מתרת לכל.

29 ג. ישראל שלוה מעות מן הגוי ברבית, ובקש להחזירם לו
30 - מצאו ישראל אחר, ואמר לו: 'תנם לי, ואני אעלה לך
31 [במקומו] כדרך שאתה מעלה לו' - הרי זה רבית קצוצה,
32 אפלו העמידו אצל הגוי [והגוי הסכים]; עד שיטל הגוי
33 מעותיו, ויחזר ויתנם ביד הישראלי האחר.

34 ד. גוי שלוה מעות מישראל ברבית, ובקש להחזירם לו -
35 מצאו ישראל אחר, ואמר לו: 'תנם לי, ואני אעלה לך
36 [במקומו] כדרך שאתה מעלה לישראל' - הרי זה מתן; ואם
37 העמידו [הביא את הגוי] אצל ישראל [והסכים היהודי
38 שיחליפו] - אף על פי שנתן הגוי המעות בידו - הואיל
39 ומדעת ישראל נתן, הרי זה רבית קצוצה.

40 ה. אסור לישראל לתלות [להפקיד] מעותיו ביד גויים, כדי
41 להלוות אותן לישראל ברבית. וגוי שהלוה את ישראל
42 ברבית, אסור לישראל אחר להיות לו ערב; שפנין שדיניהם
43 שתובע את הערב תחלה [לפני הלווה], נמצא הערב תובע
44 את ישראל ברבית שהערב חייב בה לגוי; לפיכך, אם קבל
45 עליו הגוי שלא יתבע את הערב תחלה, הרי זה מתן.

47 לא תחזיר לו חובו, וכא לנכות שְכַר הַחֲצָר שְׁדָר בָּהּ מִן
48 החוב - אם הִיָּה הַשְּׂכָר כְּנֶגֶד הַחֹב - אינו מְנַכֵּה הַכֹּל, אֲלָא
49 כְּמוֹ שִׁירָאוּ הַדִּינָיִן; שָׂאֵם תְּסַלֵּק אוֹתוֹ בְּלֹא כְּלוּם, הָרִי זֶה
50 כְּמוֹ שֶׁהוֹצִיא אוֹתוֹ בַּדִּינָיִן, וְאַבֵּק רְבִית אֵינָה יוֹצֵאָה בַּדִּינָיִן.
51 ג. הוֹרוּ רְבוּתֵי, שֶׁהַמְלִיָּה אֶת חֲבֵרוֹ, וְיֹאחֲזֵר זְמַן תְּבַע חֹבּוֹ,
52 וְאָמַר לוֹ הַלֵּוָּה: 'דוֹר בְּחֻצְרֵי עַד שֶׁאֲחֻזֵּיר לָךְ חוֹבְךָ' - הָרִי
53 זֶה אֲבָק רְבִית, לְפִי שֶׁלֹּא קִצְצִין בְּשִׁעֲת הַלְוָאָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא
54 תִּתֵּן לוֹ בְּנִשְׁוֹךְ."

55 ד. הַמְלִיָּה אֶת חֲבֵרוֹ עַל הַשְּׂדָה, וְאָמַר לוֹ: 'אִם לֹא תִּחְזֹר
56 לִי מִכָּאֵן עַד שְׁלֹשׁ שָׁנִים, הָרִי הִיא שְׁלִי' - הָרִי זֶה לֹא קָנָה,
57 מִפְּנֵי שֶׁהִיא אֲסֻמְכְתָא [ואין גמירות דעת להקנות]; לְפִיכָף
58 מְנַכֵּה כָּל הַפְּרוֹת שְׂאֵכֵל, מִפְּנֵי שֶׁהִיא רְבִית שֶׁל תוֹרָה. אֲבָל
59 אִם אָמַר לוֹ הַמּוֹכֵר: 'אִם לֹא אֲחֻזֵּיר לָךְ עַד שְׁלֹשׁ שָׁנִים, קָנָה
60 אוֹתָהּ מֵעַכְשָׁיו, וְהִבִּיא לוֹ בְּתוֹךְ שְׁלֹשׁ - אֵין לוֹ פְּרוֹת; לֹא
61 הִבִּיא לוֹ בְּתוֹךְ שְׁלֹשׁ, הָרִי כָּל הַפְּרוֹת לְלוֹקַח.

62 ה. הַמּוֹכֵר בֵּית אוֹ שְׂדָה, וְאָמַר הַמּוֹכֵר לְלוֹקַח: 'לְכִשְׁיָהּ
63 לִי מַעוֹת תִּחְזֹר לִי קְרוֹקְעִי' - לֹא קָנָה; וְכָל הַפְּרוֹת שְׂאֵכֵל
64 - רְבִית קְרוֹצָה, וּמוֹצִיאֵין אוֹתָהּ. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ הַלּוֹקַח
65 מִדַּעְתּוֹ: 'כִּשְׁיָהּ לָךְ מַעוֹת אֲנִי אֲחֻזֵּיר לָךְ קְרוֹקְעִי' - זֶה מִתֵּר;
66 וְהַלּוֹקַח אוֹכֵל פְּרוֹת, עַד שִׁיחְזֹר לוֹ מַעוֹתָיו.

67 ו. מִכֵּר לוֹ אֶת הַשְּׂדָה, וְנָתַן לוֹ מְקַצֵּת הַדָּמִים - אִם אָמַר
68 לוֹ הַמּוֹכֵר: 'קָנָה בְּשַׁעוֹר מַעוֹתֶיךָ' - כָּל אֶחָד מִשְׁנֵיהֶם אוֹכֵל
69 פְּרוֹת בְּשַׁעוֹר מַעוֹתָיו. אָמַר הַמּוֹכֵר לְלוֹקַח: 'לְכִשְׁתְּבִיא שְׂאָר
70 הַמַּעוֹת, תִּקְנֶנָּה מֵעַכְשָׁיו' - שְׁנִיחֵן אֲסוּרִין לְאַכֵּל הַפְּרוֹת מִיָּד:
71 הַמּוֹכֵר אֲסוּר - שְׂמָא יִבִּיא הַלּוֹקַח שְׂאָר הַמַּעוֹת, וְנִמְצְאָת
72 הַשְּׂדָה שְׁלוֹ, וְנִמְצָא הַמּוֹכֵר אוֹכֵל הַפְּרוֹת בְּשִׁבִיל הַמַּעוֹת
73 שֶׁנִּשְׁאָרוּ לוֹ אֲצֵל הַלּוֹקַח. וְכֵן הַלּוֹקַח אֲסוּר - שְׂמָא לֹא יִבִּיא,
74 וְנִמְצָא שְׂאֵכֵל בְּשִׁבִיל מְקַצֵּת הַמַּעוֹת שִׁישׁ לוֹ אֲצֵל הַמּוֹכֵר.
75 לְפִיכָף מְנִיחִין אֶת הַפְּרוֹת עַל יְדֵי שְׁלִישׁ [אדם שלישי], עַד
76 שִׁינְתְּנוּ לְאֶחָד מֵהֶן. אָמַר לוֹ הַמּוֹכֵר: 'לְכִשְׁתְּבִיא שְׂאָר
77 הַמַּעוֹת, תִּקְנֶנָּה' - הָרִי הַמּוֹכֵר אוֹכֵל פְּרוֹת עַד שִׁבִּיא הַלּוֹקַח;
78 וְאִם אֲכָל הַלּוֹקַח, מוֹצִיאֵין מִמֶּנּוּ. אָמַר לוֹ הַמּוֹכֵר: 'קָנָה
79 מֵעַכְשָׁיו, וְשְׂאָר הַמַּעוֹת הָרִי הֵן חוֹב אֲצִלְךָ' - הָרִי הַלּוֹקַח
80 אוֹכֵל הַפְּרוֹת; וְאִם אֲכָל הַמּוֹכֵר, מוֹצִיאֵין מִמֶּנּוּ כָּל מָה
81 שְׂאֵכֵל.

82 ז. הוֹרוּ רְבוּתֵי, שֶׁהַמְלִיָּה אֶת חֲבֵרוֹ, וּמִשְׁכֵּן לוֹ שְׂדָה עַל
83 מְנַת שְׂאֵכֵל כָּל פְּרוּתֶיהָ כָּל יְמֵי הַמִּשְׁכּוּנָה - אָף עַל פִּי
84 שְׂאִינוּ מְנַכֵּה לוֹ כְּלוּם - הָרִי זֶה אֲבָק רְבִית, וְאֵינָה יוֹצֵאָה
85 [מידי המלווה] בַּדִּינָיִן [בבב"ד]; שְׂאִין הַמִּמְשָׁכֵן אֶת הַשְּׂדָה
86 דוֹמָה לְמִמְשָׁכֵן חֲצָרוֹ, שֶׁהָרִי אֵין בְּשְׂדָה פְּרוֹת מְצוּיִין בַּעַת
87 הַהַלְוָאָה, וְאֶפְשָׁר שִׁירוּיָהּ וְיָהִי שֵׁם פְּרוֹת, וְאֶפְשָׁר שִׁיפְסִיד
88 בְּזוּרִיעָתָהּ וְעִבּוּדָתָהּ; וְלְפִיכָף הִיא אֲבָק רְבִית. וְכֵן אֵין
89 הַמִּשְׁכּוּנָה דוֹמָה לְמִי שֶׁמְכֹר בְּאֲסֻמְכְתָא - שֶׁהַמּוֹכֵר
90 בְּאֲסֻמְכְתָא לֹא גָמַר וְהִקְנֶהוּ, וְהַמִּמְשָׁכֵן גָּמַר וְהִקְנֶהוּ גּוּף זֶה
91 לְפְרוּתָיו. וְכֵןהוּא יִרְאֶה מִן הַתְּלֻמוֹד, שֶׁהַמִּשְׁכּוּנָה אֲבָק רְבִית,
92 וְאֵין לָךְ לְהַעֲמִידָה אֲלָא בְּמִמְשָׁכֵן שְׂדָה, כְּמוֹ שֶׁהוֹרוּ רְבוּתֵי.
93 נִמְצְאָתָ לְמַד, שֶׁשְׁלֹשׁ מִשְׁכּוּנוֹת הֵן: מִשְׁכּוּנָה שֶׁהִיא רְבִית

1 שִׁילָוּה לְפְלוּנֵי מֵאָה דִּינָרִין; שֶׁלֹּא אֲסָרָה תוֹרָה, אֲלָא רְבִית
2 הַבָּאָה מִן הַלֵּוָּה לְמַלְוָה. וְכֵן אוֹמַר אָדָם לְחֲבֵרוֹ: 'הֵא לָךְ
3 דִּינָר זֶה, וְאָמַר לְפְלוּנֵי שִׁילוּנֵי'; שֶׁלֹּא נָתַן לוֹ אֲלָא שְׂכָר
4 אֲמִירָה.

5 טו. יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁהֵן מִתְּרִין, וְאֲסוּר לְעִשׂוֹתָן מִפְּנֵי הַעֲרַמַת
6 רְבִית. בִּיצֵד? אָמַר לוֹ: 'הַלּוּנֵי מְנָה', אָמַר לוֹ: 'מְנָה אֵין לִי,
7 חֲטִים מְנָה יֵשׁ לִי, וְנָתַן לוֹ חֲטִים בְּמְנָה, וְחִזּוֹר וְיִלְקַח מִמֶּנּוּ
8 בְּתִשְׁעִים - הָרִי זֶה מִתֵּר, אֲבָל אֲסוּרוֹהוּ מִפְּנֵי הַעֲרַמַת רְבִית;
9 שֶׁהָרִי נָתַן לוֹ תִשְׁעִים, וְלוֹקַח מְנָה. וְאִם עָבַר וְעָשָׂה בְּזָה -
10 הָרִי זֶה מוֹצִיא מִמֶּנּוּ הַמֵּאָה בְּדִין, שֶׁאֲפִלוּ אֲבָק רְבִית אֵין
11 כָּאֵן. וְכֵן מִי שֶׁהִיָּתָה שְׂדָה חֲבֵרוֹ מִמְשָׁכְנָת בִּידוֹ - לֹא יִחְזוֹר
12 וְיִשְׁכִּיר אוֹתָהּ לְבַעַל הַשְּׂדָה, מִפְּנֵי הַעֲרַמַת רְבִית; שֶׁהָרִי זֶה
13 עוֹמֵד בְּשְׂדָהוֹ כְּשֶׁהִיָּה, וְנִתְּן לָזֶה שְׂכָר בְּכָל חֹדֶשׁ בְּשִׁבִיל
14 מַעוֹתָיו שֶׁהִלְוָהוּ.

15 טז. אֲסוּר לְהִשְׁכִּיר [להלוות בלשון שכירות] אֶת הַדִּינָרִין,
16 שְׂאִין זֶה דוֹמָה לְמִשְׁכִּיר אֶת הַכֹּלִי; שֶׁהַכֹּלִי חִזּוֹר בְּעַצְמוֹ,
17 וְזֶה מוֹצִיא אֵלּוֹ וּמִבִּיא דִּינָרִין אַחֲרוֹת, וְנִמְצָא זֶה אֲבָק רְבִית.
18 יז. מִלָּךְ שֶׁהָיוּ דִּינָיו, שֶׁכָּל מִי שִׁיתֵּן הַמִּכָּס הַקָּצוּב עַל כָּל
19 אִישׁ וְאִישׁ עַל יְדֵי [בעבוד] זֶה שֶׁלֹּא נָתַן, יִשְׁתַּעֲבֵד בוֹ, וְנָתַן
20 עַל יְדוֹ דִּינָר - אָף עַל פִּי שֶׁמִּשְׁעָבֵד בוֹ יִתֵּר מִדִּינָר, הָרִי זֶה
21 מִתֵּר. וְכֵן כָּל בִּיצָא בְּזָה.

פָּרֶק ו

22
23 א. הַמְלִיָּה אֶת חֲבֵרוֹ סֵלַע [- ד' דינרים] בְּחֻמְשָׁה דִּינָרִים [-
24 תמורת ה', או סאתים חטים בשלש, או סלע בסלע וסאה,
25 או שלש סאין בשלש סאין ודינר - כָּללוּ שֶׁל דָּבָר, כָּל
26 הַלְוָאָה בְּתוֹסֶפֶת כָּל שֶׁהוּא - הָרִי זֶה רְבִית שֶׁל תוֹרָה, וְיוֹצֵאָה
27 [- מידי המלווה] בַּדִּינָיִן [- בבב"ד]. וְכֵן הַמְלִיָּה אֶת חֲבֵרוֹ,
28 וְהִתְנַה עִמּוֹ שִׁדְוֵיר בְּחֻצְרוֹ חֲנֹם עַד שִׁיחְזֹר לוֹ הַלְוָאָתוֹ, או
29 שֶׁשְׂכָר מִמֶּנּוּ בְּפִחוֹת וְקָצַב הַדָּבָר שְׁפוּחַת לוֹ מִן הַשְּׂכָר עַד
30 שִׁיחְזֹר לוֹ הַלְוָאָתוֹ, או שֶׁמִּשְׁכֵּן בִּידוֹ מְקוֹם שֶׁפְּרוּתָיו מְצוּיִין
31 בַּעַת הַלְוָאָתוֹ, כְּגוֹן שֶׁמִּשְׁכֵּן חֲצָרוֹ עַל מְנַת שִׁדְוֵיר בוֹ חֲנֹם
32 - הָרִי זֶה רְבִית שֶׁל תוֹרָה, וְיוֹצֵאָה בַּדִּינָיִן. וְכֵן הַמּוֹכֵר שְׂדָה
33 או חֲצָר בְּאֲסֻמְכְתָא [בהקניה שאיננה מוחלטת, עם תנאים
34 והסתיוגויות לא מוחלטים] - הוֹאִיל וְלֹא קָנָה הַגּוּף - הָרִי כָּל
35 הַפְּרוֹת שְׂאֵכֵל רְבִית, וּמִחְזִיר אוֹתָן. וְהוּא הַדִּין לְכָל מִי שֶׁלֹּא
36 קָנָה קִנְיָן גָּמוֹר מִתְּחִלָּה, שֶׁהוּא מִחְזִיר אֶת הַפְּרוֹת, מִפְּנֵי
37 שָׂאֵם אֲכָל הַפְּרוֹת, הָרִי זֶה רְבִית שֶׁל תוֹרָה. וְכָל דָּבָר שֶׁהוּא
38 אֲסוּר מִשּׁוּם רְבִית, חוּץ מֵאֵלוֹ - הָרִי הוּא אֲסוּר מִדְּבָרֵיהֶם,
39 גְּזֵרָה שְׂמָא יָבוֹא לְרְבִית שֶׁל תוֹרָה; וְהוּא הַנִּקְרָא 'אֲבָק
40 רְבִית', וְאֵינוּ יוֹצֵא בַּדִּינָיִן.

41 ב. הַמְלִיָּה אֶת חֲבֵרוֹ - לֹא יִמְשָׁף עָבְדוֹ [של לווה] כְּדִי
42 שִׁיעֲשֶׂה בוֹ מְלֹאכָה, אָף עַל פִּי שֶׁהָעָבֵד יוֹשֵׁב וּבָטֵל. וְלֹא
43 יִדְוֹר בְּחֻצְרוֹ בְּחֻנָּם, אָף עַל פִּי שְׂאִין הַחֲצָר עֲשׂוּיָה לְשְׂכָר
44 [להשכירה], וְאֵין דְּרָף בַּעַל הַחֲצָר לְהִשְׁפִּירָן. וְאִם דָּר, צְרוּךְ
45 לְהַעֲלוֹת לוֹ שְׂכָר; וְאִם לֹא הַעֲלָה לוֹ - הָרִי זֶה אֲבָק רְבִית,
46 לְפִי שֶׁלֹּא הִתְנַה עִמּוֹ שִׁילָוּהוּ וְיִדְוֹר בְּחֻצְרוֹ. לְפִיכָף, אִם עִדָּן

דבר זה. וכן מקום שנהגו שלא יסתלק המלוה עד סוף זמן
 המשפונה - הרי זה כמי שפרש; וכל הממשפן סתם [ללא
 תאריך], אינו יכול לסלקו עד שנים עשר חדש.
 ג. מקום שדברן לסלק המלוה כל זמן שירצה הלוי, והתנה
 עמו המלוה שלא יסתלק עד סוף זמן המשפונה - הרי זה
 אינו יכול לסלקו. היה המנהג שאין המלוה מסתלק עד סוף
 זמנו, וקבל המלוה עליו שישתלק בכל עת שיביא לו
 מעותיו - הרי זה צריך לקנות מידו [בקיני סודר] על כך.
 ד. המשפונה במקום שמנהגן לסלק המלוה בכל עת שיביא
 לו [הלווה] מעותיו - אין בעל חוב של מלוה גובה ממנה
 כדרך שגובה מן הקרקע, ואין הבכור [של מלווה] נוטל בה
 פי שנים, ושביעית משמטתה [את הלוואתה]. וכשמסלק
 אותו, אינו נוטל אפלו פרות שבשלו ונפלו לארץ; ואם
 הגביה אותו קדם שישלכו, קנה אותו. ומקום שאינו יכול
 לסלקו עד סוף זמנו - בעל חוב גובה ממנה, והבכור נוטל
 בה פי שנים, ואין השביעית משמטתה.
 ה. אף על פי שמשפונה זו אסורה היא, ואבך רבית כמו
 שבארנו - אפשר שיהיה זה מנהג בטעות, או לגויים, או
 דרך כל מי שחוטא ומשפן באותה המדינה; והואיל ואבך
 רבית היא, הולכין אחר המנהג. ויש מי שהורה שזאת
 המשפונה בנכפי [ומותרת].
 ו. גוי שמשפן חצרו לישראל, וחרו הגוי ומכרה לישראל
 אחר - אין הממשפן חייב להעלות שכר לישראל מעת שקנה
 הישראלי, אלא דר בחצר בלא שכר עד שיחזיר לו הגוי את
 המעות שיש לו על חצרו; שיהיה היא ברשות הממשפן
 בדיניהם [של הגויים], עד שיתן את מעותיו וישתלק.
 ז. הממשפן בית או שדה ביד חברו, והיה בעל הקרקע הוא
 האוכל פרותיה, ואמר לו המלוה: 'לכשתמכר קרקע זו, לא
 תמכרנה אלא לי בידים אלו' - הרי זה אסור; ואם אמר:
 'לא תמכרנה אלא לי בשויה, ועל מנת כך אני מלוה אותך'
 - הרי זה מותר.
 ח. מותר להרבות בשכר הקרקעות. כיצד? השפיר לו את
 החצר, ואמר לו: 'אם מעכשו אתה נותן לי, הרי היא לך
 בעשר סלעים בכל שנה, ואם תתן שכר חדש חדש, הרי
 הוא בסלע בכל חדש' - הרי זה מותר.
 ט. המשפיר שדה לחברו בעשרת כורים לשנה, ואמר לו:
 'תן לי מאתים וזו שאפרנס בהן את השדה, ואני אתן לך
 שנים עשר כור בכל שנה' - הרי זה מותר; מפני שאם פרנס
 את השדה בדינרין אלו, יהיה שכר [רווח] יותר. וכן אם
 השפיר לו חנות או ספינה בעשרה דינרין לשנה, ואמר לו:
 'תן לי מאתים וזו שאבנה בהן חנות זו ואציינה ואציינה
 [אייפנה], או אתקן בהן ספינה זו וכל כלי תשמישיה, ואני
 אעלה לך שנים עשר דינר בכל שנה' - הרי זה מותר. אבל
 אם אמר לו: 'תן לי מאתים כדי להתעסק בהן בחנות, או
 אוציאם בסחורה של ספינה, או אשכר בהן מלחים, ואני
 אעלה לך בשכר' - הרי זה אסור.
 י. אסור להרבות בשכר האדם. כיצד? לא יאמר לו: 'עשה

קצוצה, ומשכונה שהיא אבך רבית, ומשכונה המתרת.
 כיצד? משפן לו מקום שפרותיו מצויין תדיר, כגון חצר או
 מרחץ או חנות, ואכל פרותיהן - הרי זו רבית קצוצה.
 משפן לו שדה וכיוצא בה, ובאו שם פרות ואכלן - הרי זו
 אבך רבית; וכן אם משפן חצרו וכיוצא בה בנכפי, הרי זו
 אבך רבית. משפן שדהו בנכפי, הרי זה מותר. כיצד הוא
 הנכפי? כגון שהלווה מאה דינרין, ומשפן לו בהן חצרו או
 שדהו, ואמר לו המלוה: 'הריני מנכה לך מעה כסף בכל
 שנה בשכר קרקעך, כדי שיהיו פרותיה שלי' - בחצר
 וכיוצא בה, אסור; ובשדה וכיוצא בה, מותר.
 ח. הורו מקצת גאונים, שכל משכונה שאין בה נכוי כלל,
 הרי זו רבית קצוצה בין בחצר בין בשדה; ולא ירדו לעמק
 הדבר, להפריש בין שדה לחצר, ולפיקח נתקשו להם דברי
 חכמי תלמוד. וכן הורו, שכל משכונה, אפלו בנכפי -
 אסורה, בין בחצר בין בשדה; ואין להם משכונה מתרת
 אלא בדרך הזאת: כיצד? כגון שהלווה מאה דינרין, ומשפן
 לו בהן בית או שדה, והתנה עמו שאחר עשר שנים תחזר
 קרקע זו לבעליה חנם - הרי זה מותר לאכל פרותיה כל
 עשר שנים, אפלו היה שברה שוה אלף דינר בכל שנה,
 שאין זה אלא כמי ששכר פחות. וכן אם התנה בעל
 השדה עמו, כל זמן שיביא לו מעות יחשב לו עשר בכל
 שנה [תמורת כל שנה] ויסלקו ממנה - הרי זה מותר. וכן אם
 התנה הלוה, שכל זמן שירצה מחשב לו מה שדר בו,
 ויחזיר לו שאר הדמים וישתלק - הרי זה מותר; שאין זה
 אלא כשכירות, וכל תנאי שבשכירות קיים כמו שבארנו,
 ומותר.

יום שני י"א טבת ה'תשע"ג

פרק ז

א. המלוה את חברו, ומשפן לו את השדה עד זמן קצוב,
 או עד שיביא לו מעות וישתלק, והיה המלוה אוכל כל
 פרותיה - אפלו אכל בשעור חובו, אין מסלקין אותו בלא
 כלום; שאם תסלק אותו בלא מעות, הרי זה כמו שהוציא
 ממנו בדינין. ואין צריך לומר שאם אכל יתר על מעותיו,
 אין מוציאין ממנו. וכן אין מחשבין משטר לשטר [כדמפרש
 מיד] במשפונה. היתה הקרקע הממשפנת בידו של תומים,
 ואכל שעור חובו - מסלקין אותו בלא כלום. אבל יתר על
 חובו - אין מוציאין היתר, ומחשבין לו משטר לשטר. כיצד
 מחשבין משטר לשטר? הרי שהיתה שדה זו ממשפנת לו
 במאה דינרין, ושדה אחרת ממשפנת לו בשטר אחר במאה
 דינרין, ושתי השדות לאדם אחד, ואכל מפרות השדה
 האחת בתמישים ומפרות השנייה במאה ותמישים - אומרין
 לו: 'אכלת מן הפרות במאתים ואין לך כלום, וכאלו שני
 השטרות שטר אחד ומשפונה אחת'.
 ב. מקום שנהגו לסלק המלוה [משדה הלווה] כל זמן [מתין]
 שיביא לו מעות - הרי זה כמי שפרש, ואינו צריך לפרש

ה. אסור לקנות פרי הפרדס, קדם שיגמר ויתבשל; מפני שזוה שמוכר בזול עתה בעשר, הוא פרי ששנה עשרים כשיגמר; נמצאת התוספת בשביל ההקפה. אבל אם קנה עגל בזול, והיה אצל הבעלים עד שיגדיל - הרי זה מתר; שהרי אם מת או כחש, ברשות הלוקח הוא; והמיתה דבר מצוי תמיד.

ו. הנותן מעות לבעל הכרם על השריגים ועל הזמורות, וכשיפירתו שוין בלקר, והן קוזין אותן [כעת] בזול עד שייכשו ויפירתו - הרי זה צריך להפוך [לטפול] בהן כשהן מחברין, שנמצא פקונה אילן לזמורותיו. ואם לא הפך, נמצאו המעות הלואה, והן לוקחין בזול מפני ההקפה, ואסור.

ז. שומרי השדות שנותנין להן החטים בשכרן בזול מן הגרן - כשיבואו לגרן, צריכין להתעסק עמהן במלאכה בגרן, כדי שיהיו החטים האלו שנטלו, בסוף זמן השכירות. ואם לא עשו כן - נמצאת השכירות אצל הבעלים כמלוה, וזה שלקחו בזול, מפני שאחרו שכרן עד הגרן.

ח. אריסין [העובדים תמורת יבול] שהיו בעלי השדות מסלקין אותם מן השדה בניסן, ונותנין להם האריסין בכל ירע חמר [מידת שטח] ארבע סאין, והגית זה אריסין בתוף שדהו עד איר, ונטל מהם שש סאין - הרי זה מתר, ואין כאן שם רבית.

ט. הלוקח חטים ארבע סאין בסלע, וכן השער, ונתן לו את המעות, וכשבא לגבות את החטים לאחר זמן, הוסיף לו במדה ונתן לו יתר - הרי זה מתר; שהרי בריצונו הוסיף לו, ואלו רצה - לא הוסיף, שהרי לא היה שם תנאי.

י. מתר לאדם לתן דמי חבית של זין לחברו, ולומר לו: 'אם התמיצה מכאן עד יום פלוני, הרי היא ברשותך, אבל אם הוזלה או הוקירה, הרי היא שלי'; שכיין שקבל עליו הזול, הרי זה קרוב לשכר ולהפסד. וכן כל פיוצא בזה. וכן מתר לאדם לקנות מחברו בתשרי מאה פדין של זין בדינר, ואינו נוטלן עד טבת, וכשנוטלן - בודק ומחזיר החמץ ולוקח היין הטוב; שלא קנה ממנו אלא זין, ואלו שהתמיצו מתחלה [כבר בתשרי] היו ראויין להחמיץ [מקולקלים היו],

אבל לא יודע הדבר עד אחר זמן.

יא. מקום שנהגו לשכר הספינה ולטל שכרה, ואם נשברה שמין לו מה שפחתה ומשלם יתר על השכר - הרי זה מתר. וכן מתר להשפיר סיר של נחשת וכיוצא בו, ונוטל השכר ודמי מה שפחת ממשקלו. וכן כל פיוצא בזה.

יב. אין מקבלין צאן ברזל מישראל, מפני שהוא אבק רבית. וכיצד הן צאן ברזל? הרי שהיה לו מאה צאן, וקבלן ממנו להטפל בהן, ויהיו הולדות והגוזות והחלב לאמצע לשליש או לרביע, עד שנה או עד שנתיים כמו שהתנו ביניהם, ואם מתו הצאן, הרי המקבל משלם דמיהן - הרי זה אסור, שהרי בעל הצאן קרוב לשכר ורחוק להפסד [שמתחלק רק ברווח]. לפיכך, אם קבל עליו בעל הצאן שאם הוקרו או הוזלו הרי הן ברשותו, או אם נטרפו הרי הן ברשותו - הרי זה מתר. וכן כל פיוצא בזה.

עמי היום מלאכה זו שהיא שנה כסף, ואני אעשה עמך בשבוע אחר מלאכה שהיא שנה שתיים'.

יא. ומתו לאדם לומר לחברו: 'נכש עמי ואנכש עמך', 'עדר עמי ואעדר עמך'; אבל לא יאמר לו: 'נכש עמי ואעדר עמך', 'עדר עמי ואנכש עמך'. כל ימי גריד [קרי] אחד [דינם שווה], וכל ימי רביעה [חורף] אחד. לא יאמר לו: 'חרש עמי בגריד, ואני אחרש עמך ברביעה', שהרי טרח החרשה בימות הגשמים יתר. וכן כל פיוצא בזה.

יב. השוכר את הפועל בימי החורף לעשות עמו בימי הקר בדינר בכל יום, ונתן לו השכר [כבר עכשיו], והרי שכוו שנה בימי החורף סלע [ד' דינרים] בכל יום - הרי זה אסור, מפני שנהאה כמלוה אותו היום כדי שידיל לו בשכרו. אבל אם אמר: 'תעשה עמי מהיום עד זמן פלוני בדינר בכל יום' - אף על פי ששנה שכוו סלע בכל יום, הרי זה מתר; הואיל והוא מתחיל לעשות מעתה, אינו נראה כנוטל שכר מעותיו שהקדים ונתנו לו בשכרו.

פרק ח

א. אסור להרבות על המכר. כיצד? המוכר לחברו קרקע או עבדים או משלטלין, ואמר לו: 'אם מעכשו תתן לי הדמים, הרי הן שלך במאה, ואם עד זמן פלוני, הרי הן שלך במאה ועשרים' - הרי זה אבק רבית; שנה דומה כמי שנוטל עשרים בשביל שנתן לו מאה להשתמש בה עד זמן פלוני. וכשיהבענו בדין, אינו חייב לתן לו אלא מה שהיה שנה בשעת הממכר; או יחזיר [המוכר יקח בחורה] ממכרו מירו, אם היה קיים. וכן אם מכר לו משלטלין עד זמן פלוני במאה, והיו שוין בשוק למי שקונה במעותיו מיד תשעים - הרי זה אסור, ואינו נותן לו אלא תשעים; או מחזיר מירו סחורתו, אם היתה קיימת.

ב. הלוקח מתברו חפץ בשוהו, על מנת שיתן לו [את התמורה הכספית] מכאן ועד שנים עשר חדש - הרי זה רשאי לומר לו: 'תן לי מיד בפחות', ואינו חושש משום רבית.

ג. חבית של זין שהיא שנה עתה דינר, ומכרה לו בשתיים עד הקיץ [ואז ישלמנה], על מנת שאם תארע בה תקלה, הרי היא ברשות המוכר עד שימכרנה הלוקח - הרי זה מתר; שאם אבדה או נשברה, אינו משלם כלום; ואם לא מצא למכרה ולהרויח בה, היה לו להחזירה לבעלים. וכן אם מכרה לו בשתיים, ואמר לו: 'היתר על השתיים יהיה שורך בשביל שאתה מטפל למכרה, ואם לא תמצא למכר אותה כמו שתרצה, החזירה לי' - הרי זה מתר; אף על פי שאם אבדה או נגנבה או התמיצה, תהיה ברשות הלוקח. ד. היו לו פרות שאם ירצה למכרן בשוק ולקח דמיהן מיר, מוכרן בעשרה, ואם תבע [רצה] אותן הלוקח לקנותן, ויתן המעות מיד? קנה אותן בשנים עשר - הרי זה מתר למכרן בשנים עשר, עד שנים עשר חדש; שאפלו הביא זה מעותיו עתה, בשנים עשר היה קונה אותן. וכן כל פיוצא בזה.

47 לכבשן וישרפה - פוסק עליהן; והוא שיהיה דרך הלוקח
 48 להוציא אותן מן הכבשן; אבל אם היה המוכר הוא
 49 שמוציא - הרי אלו מחסרין שלש, ואינו פוסק עליהן עד
 50 שיצא השער. וכן כל פיוצא בזה.
 51 ג. ההולך לחלב את עזיו, ולגזוז את רחליו, ולרדות את
 52 פורתו, ומצאו חבירו ואמר לו: 'מה שעזי חולבות מכור
 53 לך', 'מה שרחלי גוזזות מכור לך', 'מה שפנתי רודה מכור
 54 לך' - הרי זה מתר. אבל אם אמר לו: 'מה שעזי חולבות
 55 כף וכף מכור לך בכף וכף', 'מה שרחלי גוזזות כף וכף
 56 מכור לך בכף וכף', 'מה שפנתי רודה כף וכף מכור לך
 57 בכף וכף' - אסור, אלא אם כן פסק עמו כשער שבשוק.
 58 וכן כל פיוצא בזה.
 59 ד. אין פוסקין על שער שבעירות, מפני שאין השער קבוע,
 60 אלא על שער המדינה. היו החטים הנדשות במדינה ארבע
 61 סאין בסלע, וישנות שלש סאין בסלע - אין פוסקין, עד
 62 שיצא השער לחדש ולישן. היו החטין של לקוטות [של
 63 עניים, שזכו בהן ב'לקט'] ארבע סאין בסלע, וישל בעל הבית
 64 שלש - פוסק ללקוטות כשער לקוטות; ולא יפסק לבעל
 65 הבית, עד שיקבע השער לבעל הבית.
 66 ה. גינן שנקבע השער, מתר לו לפסק [לטכס מחיר] על
 67 השער הגבוה [פירות רבים בדמים מועטים]. ביצד? היו
 68 החטים נמכרות ארבע סאין בסלע, ופסק עמו שיתן לו
 69 החטים כשער הזול - אם עמדו אחר כן עשר סאין בסלע,
 70 נותן לו עשר סאין; עמדו שלש סאין בסלע - נותן לו ארבע
 71 סאין כשער שהיה בשוק, שהרי פסק עמו כשער הגבוה.
 72 נתן לו המעות סתם, ולא פסק עמו כשער הגבוה, והזילו
 73 - נותן כשער שהיה שוין כשנתן לו המעות; ומי שחזר בו,
 74 מקבל 'מי שפרע' [קללה למי שאינו עומד בדיבור]. במה
 75 דברים אמורים? בפוסק על דעת עצמו. אבל אם היה שליח
 76 לאחרים, בין המוכר בין הלוקח - אינו נוטל אלא כשער
 77 הזול, או מחזיר את הדמים, ואינו מקבל 'מי שפרע'
 78 כשליח; שהרי המשלח אומר לו: 'לחקן שלחתיך, ולא
 79 לענות' [לקלקל], כמו שבארנו.
 80 ו. היו החטים נמכרות ארבע סאין בסלע, ונטל הדמים
 81 שיתן לו חמש בסלע - אם יש לו חטים, מתר. היו לו חטים
 82 חוב אצל אחרים, ונטל המעות עד שיגבה חטיו ויתן לו -
 83 אסור; שהרי הן מחסרין גביה, וכאלו אינם; והרי זה
 84 פקובע זמן, והזילו לו מפני שמקיפו.
 85 ז. היו החטים במדינה ארבע סאין בסלע, ובכפרים שש
 86 בסלע - הרי זה מתר לתן סלע לתגר, כדי שיקבא לו שש
 87 סאין מן הכפר; והוא, שהיו ברשות הלוקח - אם אבדו
 88 בדרך או נגנבו, אבדו לו. ואדם חשוב, אסור לו לעשות
 89 זה. ובמיני סחורה - אסור לכל אדם, לפי שאין מיני סחורה
 90 מצויין תמיד בפרות.
 91 ח. החמרין שנכנסו לעיר, והרי החטים ארבע סאין בסלע,
 92 הזילו ומכרו למפריהם או לספריהם חמש בסלע במעות
 93 שנתנו להם תחלה כשיכנסו לעיר, עד שיפתחו שקיהם

1 יג. השם פרה מחברו, ואמר לו: 'אם מתה, הרי היא עלי
 2 בשלשים דינרים, ואני אעלה לך סלע בכל החדש' - מתר,
 3 לפי שלא עשה דמים אלא לאחר מיתה.
 4 יד. ומשנת אשה לחברה תנגלת לישוב על הביצים
 5 בשני [תמורת שני] אפרוחים בשנה, ואין כאן חשש רבית.
 6 טו. מי שהיה נושה בחבירו ארבע דינרין של רבית, ונתן
 7 לו בהן חפץ ששוה חמשה - כשמוציאין ממנו, מוציאין
 8 ממנו חמשה, הואיל ובתורת רבית בא לזדו. וכן אם נתן
 9 לו בהן כסות או כלי, מוציאין ממנו אותו הפלי עצמו
 10 ואותה הכסות עצמה. השפיר לו בהן מקום ששוה שכרו
 11 שלשה דינרין - כשמוציאין, מוציאין ממנו ארבעה, שהרי
 12 בארבעה שכר מקום זה ממנו, והרי קבל עליו.

פרק ט

14 א. אין פוסקין [משלמים] על הפרות [לפני קבלתם], עד
 15 שיצא השער; יצא השער, פוסקין - אף על פי שאין
 16 [פירות] לזה [ללוה], יש לזה [למישהו אחר, ולא היו
 17 כריבית]. ביצד? הנה השער לחטים קבוע בשוק ארבע סאין
 18 בסלע - הרי זה פוסק עמו על מאה סאין, ונותן לו חמש
 19 ועשרים סלעים. ואם יתן לו מאה סאה של חטים אחר זמן,
 20 בעת שהיו החטים סאה בסלע - אין בזה רבית כלל, אף
 21 על פי שלא היה המוכר חטים כלל בעת שפסק. במה
 22 דברים אמורים? בשלא היה לו כלום מאותו המין שפסק
 23 עליו. אבל אם היה המוכר מאותו המין - אף על פי שעדין
 24 לא נגמרה מלאכתו - הרי זה מתר לפסק עליו, אף על פי
 25 שעדין לא יצא השער. ביצד? הנה הוא תחלה לקוצרים -
 26 הרי זה פוסק על החטים, אף על פי שעדין הן גדיש [לפני
 27 דישה]; ופוסק על היין, משיבצר הענבים ויתנם בעיט
 28 [בור]; ועל השמן, משנתן הזיתים במעטן [מקום לזיתים];
 29 ועל הסיד, משישקעו בכבשן. וכן פוסק על כלי החרש,
 30 משיעשה היוצר [האומן] הביצים [חומרי גלם] שלהן. במה
 31 דברים אמורים? בשהיה עפרן לכן. אבל עפר שחר - פוסק
 32 על הכלים הנעשין ממנו, אף על פי שלא נעשו, מפני
 33 שהוא מצוי לכל; ואף על פי שאין לזה, יש לזה. וכן פוסק
 34 על הזבל כל ימות השנה, אף על פי שאין לו זבל, מפני
 35 שהוא מצוי תמיד.
 36 ב. כל דבר שהוא מחסר מלאכה אחת או שתיים [לגמור
 37 מלאכתו], פוסק עמו עליו. הנה מחסר שלש מלאכות - אינו
 38 פוסק עליו, אלא אם כן יצא השער; שכיין שהוא מחסר
 39 שלש מלאכות - הרי זה כמי שאין לו מאותו המין כלום,
 40 וכאלו לא בא לעולם עדין. ביצד? גדיש שהיה מחסר
 41 גדישה שייבש, ודישה, וזרזה - אינו פוסק עליו; שכיין
 42 שהוא מחסר שלש מלאכות - הרי זה כמי שאין לו מאותו
 43 המין כלום, וכאלו אינו. הנה יבש, ואינו מחסר אלא דישה
 44 וזרזה - פוסק עליו. ביצים של יוצר שהיו מחסרין לפיפה
 45 [צורה ראשונית], ויבוש, והולכה לכבשן, ושרפה, והוצאה
 46 - אינו פוסק עליהן. היו בשין, ואינן מחסרין אלא הולכה

46 דְּבָרִים אֲמִירִים? בְּמָקוֹם שֶׁנִּהְיָה שִׁיתָן הָאָרִיס אֶת הַזֶּרַע,
47 שֶׁהָרִי בְּיַד בַּעַל הַקְּרָקַע לְסַלְקוֹ כֹּל זְמַן שֶׁלֹּא נָתַן. אֲבָל בְּמָקוֹם
48 שֶׁדָּרָךְ בַּעַל הַקְּרָקַע לִתֵּן אֶת הַזֶּרַע - אִם עֲדִין לֹא יָרַד הָאָרִיס,
49 הָרִי זֶה מִתָּר לְהַלְוֹתוֹ חֲטִים בַּחֲטִים; שֶׁעֲדִין יֵשׁ לוֹ לְסַלְקוֹ,
50 נִמְצָא בַּעַת שֶׁיָּרַד לְשָׂדֶה, יָרַד עַל דַּעַת שֶׁיַּחֲזִיר לוֹ חֲטִים
51 שֶׁהִלְוָהוּ. אֲבָל אַחַר שֶׁיָּרַד לְשָׂדֶה - הוֹאִיל וְאִינוּ יָכוֹל לְסַלְקוֹ,
52 הָרִי הוּא כְּכֹל אֲדָם, וְאִסוּר לְהַלְוֹתוֹ חֲטִים בַּחֲטִים לְזֹרֵעַ; אֲבָל
53 מִלְּוָהוּ סֵתֵם [ללא זמן], עַל שֶׁעַר שֶׁבִּשְׂוֹק.

54 ו. מִי שֶׁהָיָה נוֹשֵׂה בַּחֲבֵרוֹ מְעוֹת, וְאָמַר לוֹ: 'תֵּן לִי אֶת מְעוֹתַי,
55 שֶׁאֲנִי רוֹצֵה לְקַח בְּהֵן חֲטִים', אָמַר לוֹ: 'צֵא וְעֲשֵׂה אוֹתָן עָלַי
56 כְּשֶׁעַר שָׁל עֲכָשׁוּ, וְיִהְיֶה לְךָ אֲצִילֵי חֲטִים בְּהַלְוָאָה' - אִם יֵשׁ
57 לוֹ חֲטִים כְּשֶׁעוֹר מְעוֹתָיו, מִתָּר; וְאִם אֵין לוֹ אוֹתוֹ הַמֵּין, הָרִי
58 זֶה אִסוּר; שֶׁלֹּא אָמְרוּ חֲכָמִים שֶׁמִּתָּר לְפִסֵּק עַל שֶׁעַר שֶׁבִּשְׂוֹק
59 אִף עַל פִּי שֶׁאֵין לוֹ כְּלוּם מֵאוֹתוֹ הַמֵּין, אֲלֵא בְּנוֹתָן מְעוֹתָיו
60 לְקַנּוֹת בְּהֵן; אֲבָל הַרוֹצֵה לְהַעֲמִיד הַלְוָאתוֹ עַל גַּב הַפְּרוֹת -
61 אִסוּר, עַד שֶׁיְהִי לוֹ פְּרוֹת. הֵיחָה לְלוֹה חֲטִים, וְעֲשֵׂה הַלְוָאתוֹ
62 עָלָיו חֲטִים, וְכֹא אַחַר זְמַן וְאָמַר לוֹ: 'תֵּן לִי חֲטִי, שֶׁאֲנִי רוֹצֵה
63 לְמַכְרֵן וְלְקַח בְּדַמְיָהֵן יֵין', אָמַר לוֹ: 'צֵא וְעֲשֵׂה אוֹתָן עָלַי יֵין,
64 כְּשֶׁעַר שֶׁבִּשְׂוֹק עֲתָה' - אִם יֵשׁ לוֹ יֵין, הָרִי זֶה מִתָּר, וְנִעֲשֶׂת
65 הַלְוָאתוֹ אֲצִלוֹ יֵין; וְאִם אֵין לוֹ יֵין, אִסוּר. הָרִי שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ,
66 וְעָבַר וְהִחֲזִיר הַהַלְוָאָה פְּרוֹת - אִף עַל פִּי שֶׁקָּנָה פְּרוֹת אַחַר
67 כֶּף - אִינוּ חַיֵּב לִתֵּן לוֹ פְּרוֹת, אֲלֵא נוֹתֵן לוֹ מְעוֹת שֶׁהִלְוָהוּ.

פָּרֶק א

68 א. הַמְּלוֹה אֶת חֲבֵרוֹ בְּפָנָי עֲדִים, אוֹ שֶׁאָמַר לְעֲדִים: 'הֵי
69 עָלַי עֲדִים שֶׁאֲנִי חַיֵּב לְךָ מְנָה', אוֹ אֲתֵם עֲדִי שֶׁאֲנִי חַיֵּב לָזֶה
70 מְנָה' - זוֹ הִיא הַנְּקָרָאת 'מְלוֹה עַל פֶּה', וְאִינוּ צָרִיךְ לְפָרְעוֹ
71 בְּעֲדִים; לְפִיכֶף, אִם טֵעַן אַחַר כֶּף וְאָמַר 'פְּרַעְתִּי' - נִשְׁבַּע
72 הַסֵּת [מדבנן], וְנִפְטָר. אֲבָל הַמְּלוֹה אֶת חֲבֵרוֹ בְּשֵׁטֶר, צָרִיךְ
73 לְפָרְעוֹ בְּעֲדִים; לְפִיכֶף, אִם טֵעַן וְאָמַר: 'פְּרַעְתִּי שֵׁטֶר זֶה',
74 אִינוּ נִאָּמַר, אֲלֵא אוֹמְרִים לוֹ: 'אוֹ הֲבֵא עֲדִים, אוֹ עֲמַד וְשִׁלַּם
75 לוֹ חוֹבוֹ'. לְפִיכֶף, הָאוֹמֵר לְעֲדִים: 'הֵי עָלַי עֲדִים שֶׁאֲנִי חַיֵּב
76 לָזֶה מְנָה' - אֵין כּוֹתֵבִין עֲדוֹתוֹ וְנוֹתְנִין לְמְלוֹה; שֶׁלֹּא יַחֲזִירוּ
77 [יעשו] עֲדוֹת עַל פֶּה מְלוֹה בְּשֵׁטֶר, עַד שֶׁיֵּאמַר לְהֵן הַלְוָה:
78 'כִּתְבוּ שֵׁטֶר וְחַתְמוּ וְהָנוּ לוֹ'. וְאִף עַל פִּי שֶׁאָמַר לְהֵם כֶּף,
79 צָרִיכִין לְהַמְלִיךָ בּוֹ אַחַר שֶׁחַתְּמוּ בְּשֵׁטֶר, וְאַחַר כֶּף נוֹתְנִין
80 הַשֵּׁטֶר בְּיַד הַמְּלוֹה. קָנוּ מִיָּדוֹ [בקניו חליפין] שֶׁהוּא חַיֵּב לוֹ
81 מְנָה - הָרִי אֵלוֹ כּוֹתֵבִין וְנוֹתְנִין, אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא אָמַר לְהֵם
82 'כִּתְבוּ'; שֶׁסֵּתֵם קָנִין - לְכַתִּיבָה עוֹמֵד, וְאֵינֶן צָרִיכִין לְהַמְלִיךָ
83 בּוֹ.

84 ב. לָוֶה שֶׁכָּתַב שֵׁטֶר בְּכַתְּבֵי יָדוֹ, וְהָעִיד בּוֹ עֲדִים וְנִתְּנוּ
85 לְמְלוֹה - הָרִי זֶה שֵׁטֶר כְּשֵׁטֶר. וְכֵן אִם כָּתַב שֵׁטֶר, אִף עַל פִּי
86 שֶׁאֵין בּוֹ עֲדִים, וְנִתְּנוּ לְמְלוֹה בְּפָנָי עֲדִים - הָרִי זֶה מְלוֹה
87 בְּשֵׁטֶר; וְהוּא שֶׁיְהִיָּה כָּתַב שֶׁאֵינוּ יָכוֹל לְהַזְדַּיֵּף, וְיִקְרָאוּ אוֹתוֹ
88 הַעֲדִים שֶׁנִּמְסַר בְּפָנֵיהֶם. וְיֵשׁ מִן הַגְּאוּנִים שֶׁהוֹרָה שֶׁצָּרִיךְ
89 לִזְמַר לְעֲדִים שֶׁמְסָרוּ בְּפָנֵיהֶם, 'חַתְּמוּ וְהָעִידוּ שֶׁנִּמְסַר
90 בְּפָנֵיהֶם'.

1 וְיִמְכְּרוּ לְכָל אָדָם - הָרִי זֶה מִתָּר; שֶׁאֵין אֵלוֹ מוֹכְרִין לְהֵן
2 בְּזוֹל מִפְּנֵי שֶׁנִּתְּנוּ הַמְּעוֹת עֲתָה וְלֹא יִקְחוּ אֲלֵא אַחַר זְמַן,
3 אֲלֵא מִפְּנֵי שֶׁמוֹדִיעִין לְהֵם אֶת הַשֶּׁעַר וּמְסַעְדִין [מסייעים]
4 אוֹתָם.

5 ט. הַמּוֹלִיךְ פְּרוֹת מְמָקוֹם לְמָקוֹם - מִצָּאוּ חֲבֵרוֹ וְאָמַר לוֹ:
6 'תִּגַּם לִי, וְאֲנִי אֶעֱלֶה לְךָ פְּרוֹת שֶׁיֵּשׁ לִי בְּמָקוֹם פְּלוּנִי בְּאוֹתוֹ
7 מְקוֹם' - אִם יֵשׁ לוֹ שֵׁם, מִתָּר; וְאִם לֹא, אִסוּר. הֵיחָה מוֹלִיךְ
8 סְחוּרָה מְמָקוֹם לְמָקוֹם - אָמַר לוֹ: 'תִּגַּם לִי, וְאֲנִי אֶעֱלֶה לְךָ
9 דְּמִיָּה כְּמוֹ שֶׁשָּׂוֶה בְּאוֹתוֹ מְקוֹם' - אִם הֵיחָה בְּרִשׁוֹת הַמּוֹכֵר
10 עַד שֶׁהִגִּיעַ לְשֵׁם, מִתָּר; וְאִם הֵיחָה בְּרִשׁוֹת לֹקַח, אִסוּר.
11 י. הַנוֹתֵן לְבַעַל הַגְּנוּהַ דְּמִי עֶשֶׂר קְשׁוּאִין אֵלוֹ, דְּמִי עֶשֶׂר
12 אֲבִטִיחִים אֵלוֹ, וְהָרִי הֵם קְטָנִים, וְהַתְּנָה עִמּוֹ שֶׁתִּגַּם לוֹ
13 כְּשֶׁיִּגְדִּילוּ - הָרִי זֶה מִתָּר; שֶׁהָרִי הוּא מִנִּיחָם, וְהֵם גְּדֻלִים
14 מְאֻלְיָהִם; וְאֵלוֹ קֶצֶץ עֲתָה כְּשֶׁהֵם קְטָנִים, לֹא הָיָה בְּאִים
15 אַחֲרֵיהֶם תַּחֲתֵיהֶם. וְכֵן כֹּל כִּיּוֹצֵא בְּזֶה, מְדַבֵּר שֶׁאֵין בּוֹ הַפְּסַד
16 וְלֹא חֶסְרוֹן עַל הַמּוֹכֵר.

יוֹם שְׁלִישִׁי י"ב טַבַּת ה'תשע"ג

פָּרֶק י

17 א. כְּשֶׁם שֶׁמִּתָּר לְמוֹכֵר לְפִסֵּק עַל שֶׁעַר שֶׁבִּשְׂוֹק - כֶּף מִתָּר
18 לְלוֹת סֵתֵם הַפְּרוֹת, וּפּוֹרְעִין אוֹתָן בְּלֹא קְבִיעַת זְמַן עַל שֶׁעַר
19 שֶׁבִּשְׂוֹק. כִּיּוֹצֵא? הֵיחָה הַשֶּׁעַר קְבוּעַ וְיָדוּעַ לְשִׁנְיָהֶם, וְלוֹה
20 מִחֲבֵרוֹ עֶשֶׂר סָאִין - חַיֵּב לְהַחֲזִיר לוֹ עֶשֶׂר סָאִין, אִף עַל פִּי
21 שֶׁהוֹקְרוּ חֲטִים; שֶׁהָרִי כְּשֶׁלָּוֶה מִמֶּנּוּ, הֵיחָה הַשֶּׁעַר יָדוּעַ;
22 וְאֵלוֹ רִצָּה - הֵיחָה קוֹנֵה וּמְחִזִּיר לוֹ, שֶׁהָרִי לֹא קָבַע לוֹ זְמַן.
23 ב. הֵיחָה לוֹ מֵאוֹתוֹ הַמֵּין שֶׁלָּוֶה - הָרִי זֶה מִתָּר לְלוֹת סֵתֵם בְּלֹא
24 קְבִיעַת זְמַן, וּפּוֹרְעַ סֵתֵם, אִף עַל פִּי שֶׁעֲדִין לֹא יֵצֵא הַשֶּׁעַר.
25 וְאִפְלוּ הֵיחָה לוֹ סָאָה אַחַת, לָוֶה עָלֶיהָ כְּמָה סָאִין; הֵיחָה טֶפֶה
26 אַחַת שֶׁל שֶׁמֶן אוֹ יֵין, לָוֶה עָלֶיהָ כְּמָה גְּרָבִי יֵין וְשֶׁמֶן. לֹא הֵיחָה
27 לוֹ מֵאוֹתוֹ הַמֵּין כְּלוּם, וְלֹא נִקְבַּע שֶׁעַר הַשֶּׁעַר עֲדִין, אוֹ שֶׁלֹּא
28 יָדָעוּ בְּשֶׁעַר שֶׁבִּשְׂוֹק - הָרִי זֶה אִסוּר לְלוֹת סָאָה בְּסָאָה. וְכֵן
29 בְּשָׂאֵר הַפְּרוֹת - לֹא לָוֶה אוֹתָן, עַד שֶׁיִּעֲשֶׂה אוֹתָן [ישער אותן
30 ב] דְּמִים. וְאִם לָוֶה, וְלֹא עֲשֵׂה אוֹתָם דְּמִים, וְהוֹזְלוּ - מִחֲזִיר
31 לוֹ פְּרוֹת כְּמִדָּה שֶׁלָּוֶה מִמֶּנּוּ, אוֹ כְּמִשְׁקָל; וְאִם הוֹקְרוּ, נוֹטֵל
32 דְּמִים שֶׁהָיָה שׁוֹיֵן בְּשִׁעַת הַהַלְוָאָה. אִף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מֵאוֹתוֹ
33 הַמֵּין, אוֹ שֶׁהֵיחָה הַשֶּׁעַר קְבוּעַ בְּשִׁוּק - הָרִי זֶה אִסוּר לְלוֹת
34 פְּרוֹת בְּפְרוֹת, עַד זְמַן קְבוּעַ; אֲלֵא לָוֶה סֵתֵם, וּפּוֹרְעַ בְּאִיזָה
35 זְמַן שֶׁיִּפְרַע.

36 ג. לֹא יֵאמַר אָדָם לְחֲבֵרוֹ: 'הַלְוִנִי כּוֹר חֲטִים, וְאֲנִי מְחִזִּיר לְךָ
37 כּוֹר לְגִרְתִּי' [בזמן הגורן]; אֲבָל אוֹמַר לוֹ: 'הַלְוִנִי עַד שֶׁיָּבֹאוּ
38 בָּנַי, אוֹ עַד שֶׁאֲמַצֵּא אֶת הַמִּפְתָּח'.

39 ד. לָוֶה פְּרוֹת עַד זְמַן קְבוּעַ - אִם הוֹזְלוּ, מִחֲזִיר לוֹ פְּרוֹת בְּזְמַן
40 שֶׁקָּבַע; וְאִם הוֹקְרוּ, נוֹתֵן לוֹ דְּמִים שֶׁהָיָה שׁוֹיֵן בְּשִׁעַת
41 הַהַלְוָאָה.

42 ה. מְלוֹה אָדָם אֶת אָרִיסוֹ חֲטִים בַּחֲטִים לְזֹרֵעַ [לזורעם
43 בשדה], בֵּין קָדָם שֶׁיָּרַד הָאָרִיס לְשָׂדֶה, בֵּין אַחַר שֶׁיָּרַד. כְּמָה

47 - יש לבעל חוב של אביהם לחזור ולגבות אותה מהן, שהרי
 48 קרקע זו של אביהם היא.
 49 י. ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות (שיחזיר לו מעותיו
 50 אם יגבו אותה), וזקף (החשיב) שמעון דמי השדה עליו מלוה
 51 לראובן, ומת ראובן, וכא בעל חוב של ראובן לטרף
 52 משמעון השדה, ופיסו שמעון במעות והלף לו - הדין נותן,
 53 שיבואו יורשי ראובן, ויתבעו שמעון במלוה שזקף עליו;
 54 שהרי אינה משתעבדת לבעל חוב של ראובן. לפיכך, אם
 55 היה שמעון פקח - נותן להם הקרקע שלקח מראובן במלוה
 56 שזקף על עצמו, וחוזר וטורף אותה מהם מפני המעות
 57 שנתן לבעל חובו של ראובן כדי שלא יטרף אותה ממנו;
 58 שהרי באחריות לקחה מראובן.
 59 יא. כתבו הגאונים האחרונים פלן, שיהיה בעל חוב גובה
 60 מטלטלין מן היורשין; וכן דנין ישראל בכל בית דין
 61 שבעולם. אבל במצרב היו כותבין בשטר חובות, שיש לו
 62 לגבות מן הקרקע ומן המטלטלין, בין בחייו בין אחר מותו;
 63 ונמצא גובה לפי תנאי זה יותר מן התקנה (גובין מטלטלין
 64 אפילו כשיש קרקע). ופיג (תיקון) גדול עשו בדבר - שמא
 65 לא ידע הלכה בתקנה זו (של הגאונים), ונמצא קמון יתומים
 66 יוצא שלא כדין (שהרי לא ידע); שאין כח בתקנת אחרונים
 67 (שאחר התלמוד) לחייב בה יתומים.

פרק יב

68
 69 א. אין נפרעין מן היורשין אלא אם כן היו גדולים; אבל
 70 יורשין קטנים, אין נפרעין מהן שטר חוב.
 71 ב. אפלו היה בו כל תנאי שבעולם - לא יפרע בו המלוה
 72 כלום, עד שיגדלו היתומים; שמא יש להם ראיה ששוכרין
 73 בה את השטר.
 74 ג. היתה המלוה רבית של גוי, שהרי הרבית אוכלת
 75 בנכסיהן - מעמידין להם אפיטרופוס, ונזקקין בית דין
 76 לנכסיהן, ומזכרין ופורעין החוב. וכן אשה שתבעה
 77 כתבתה, בין אלמנה בין גרושה - מעמידין להן אפיטרופוס,
 78 ונזקקין משום חן האשה, כדי שיהיה לה כלום [משהו]
 79 שתנשא בו האשה לאחר. לפיכך, אם קפצה האשה ונשאת,
 80 ואחר כך באת לתבע כתבתה מנכסי יתומים - אין נזקקין
 81 לה עד שיגדלו היתומים; שהרי אין לה מזונות, והרי
 82 נשאת.
 83 ד. הורו מקצת הגאונים, שאם היו הנכסים פנגד הפתבה
 84 בלבד, או פחותין ממנה - שאין נזקקין להן, שהרי אין כאן
 85 זכות [רווח] ליתומים; שלא אמרו 'נזקקין לנכסי יתומים
 86 להפרע מהן הפתבה', אלא כדי שלא יפחתו הנכסים מן
 87 המזונות; וזאת, הואיל והיא נוטלת הכל, מה זכות יש
 88 ליתומים הקטנים בדבר זה, עד שזקקין להן, ולא חשו לחן
 89 האשה.
 90 ה. צנה המורישין ואמר: 'תנו מנה לפלוני', או 'תנו שדה
 91 לפלוני' - נזקקין, אחר שמעמידין להן אפיטרופוס לטען

1 ג. הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו, ואין שם עדים -
 2 אף על פי שהחזק כתב ידו בבית דין, הרי זו כמלוה על
 3 פה לכל דבר. ואם טען שפרע - נשבע הסת, ונפטר; ואינו
 4 גובה בכתב זה, לא מן היורש ולא מן הלקוחות.
 5 ד. כל מלוה שבשטר - גובה אותה מן היורשין, וגובה
 6 אותה מן הלקוחות, כמו שיתבאר. ומלוה על פה - גובה
 7 אותה מן היורשין, ואינו גובה אותה מן הלקוחות; לפי
 8 שאין לה קול, לפיכך לא יטרף בה. אבל מלוה שבשטר,
 9 קול יש לה, והלוקח הפסיד על עצמו, שלא שאל עד שידע
 10 שנקסיו של זה משעבדין במלוה שעליו, שכל נכסי הלוח
 11 תחת שעבוד המלוה, מן התורה.
 12 ה. המוכר שדה בעדים, וצאת מתחת ידי הלוקח [ע"י
 13 בעל חוב של המוכר] - אף על פי שאין שם שטר כדי
 14 הלוקח, הרי זה חוזר וטורף מנכסים משעבדים, כמו
 15 שיתבאר; שכל המוכר - בפרהסיא מוכר, וקול יש לו.
 16 ו. אין ההלואה שעל פה נבית מן היורשין, אלא באחד
 17 משלושה דברים אלו: כשהחייב בה מודה, וצוה בחליו
 18 [קודם שמת] שיש לפלוני עליו חוב עדין. או שהיתה
 19 ההלואה לזמן, ולא הגיע זמן לפרעה; וחקקה היא שאין
 20 אדם פורע בתוך זמנו. או שנדהו עד שיתן, ומת בנדויו.
 21 כל אלו גובין מן היורש בלא שבועה. אבל אם באו עדים
 22 שהיה אביהן חייב לזה מנה, או בפנינו הלוהו - אינו גובה
 23 מן היורש כלום, שמא פרעו; שהמלוה את חברו בעדים,
 24 אינו צריך לפרעו בעדים. וכן אם הוציא כתב יד אביהן
 25 שהוא חייב לו - אינו גובה בו כלום, כמו שבארנו.
 26 ז. לוח שאין לו מטלטלין ויש לו קרקע - אם נודע לבית
 27 דין שתלה [הניח] מעותיו כדי אחרים [להתחמק מפרעו],
 28 כופין אותו למכור ולתן לבעל חובו. ואם לא נודע להם דבר
 29 זה, מחרימין [מטילין חרם סתם] על מי שידע לו מטלטלין,
 30 או מי שיש לו מטלטלין ולא יביאם; ואחר כך יורדין
 31 לבינונית שבנכסיו, ומגבין לבעל חובו, כמו שיתבאר. במה
 32 דברים אמורים? בזמן שנפרעין מן הלוח עצמו. אבל הבא
 33 להפרע מן היורש, בין קטן בין גדול - לא יפרע מן
 34 המטלטלין, אפלו היו מפקדין או מלוה אצל אחרים;
 35 שהמטלטלין אינן תחת שעבוד בעל חוב מן התורה.
 36 ח. מצנה על היתומים לפרע חוב אביהן מן המטלטלין
 37 שהניח. ואם לא רצה היורש לתן, אין כופין אותו; ואם
 38 תפש בעל חוב מחיים, גובה מהן. טען שמחיים תפשתי,
 39 והיורש טען שאחר מיתה תפש - על היורש להביא ראיה,
 40 או ישבע המלוה שפך וכף הוא חייב לו; ויכול לטען עד כדי
 41 דמיהן [שווייהן], וכולל בשבועתו שמחיים תפש. היו הדברים
 42 שתפש שטרות [חוב], וטען שהן משכון בידו על חובו,
 43 ושמחיים תפש - על המלוה להביא ראיה שמחיים תפש;
 44 ואם לא הביא - יחזיר ליורשין, מפני שאינו טוען לקנות
 45 גופן [של שטרות] אלא לראיה שבהן.
 46 ט. יתומים שגבו קרקע בחוב שהיה לאביהן אצל אחרים

48 דברים שאין צריכין הכרזה, וטעו בשתות - מכרן בטל; 49 פחות משתות, מכרן קנס. ואלו הן הדברים שאין מכרין עליהן: העבדים, והשטרות, והמטלטלין. העבדים, שמא ישמעו ויבדחו; והשטרות והמטלטלין, שמא יגבבו. לפיכך, שמין אותם בבית דין, ומכרין אותן מיד. ואם השוק קרוב למדינה [לעיר], מוליכין אותן לשוק.

יום רביעי י"ג טבת ה'תשע"ג

פָּרָק יג

54 א. מלוה שבא להפרע בשטר שבקדו שלא בפני לווה - אם יכולין בית דין לשלח אליו ולהודיעו, עד שיעמד עמו בדין - שולחין ומודיעין לו. ואם אי אפשר להודיעו במהרה - אומרים למלוה שישבע ויטל מנכסיו, בין מן הקרקע בין מן המטלטלין; ואין חוששין לשובר [שמא ללווה יש שטר פרעון]. ודין זה - תקנת חכמים הוא, כדי שלא יהיה כל אחד ואחד נוטל מעותיו של חברו והולך ויושב לו במדינה אחרת, ונמצא נועל דלת בפני לווין.

55 ב. שלש ראיות צריך להביא לבית דין, ואחר כך יפרע שלא בפניו: ראיה ראשונה, לקיים [לאשר בבי"ד] השטר שבקדו; ראיה שנייה, שבעל חובו במדינה אחרת ואינו מצוי בכאן לעמוד עמו בדין; ראיה שלישית, שאלו נכסים של פלוני הלוה הן.

56 ג. מלוה שבא לבית דין, והביא משכון בקדו, ואמר: 'זה משכוננו של פלוני הוא, ואני רוצה למכרו ולהפרע חובי' - אין בית דין נזקקין לו, עד שיבוא לווה ויטען [טענתו]; שאם רצה לומר 'לקוח [קנוי] הוא בקדו', אומר. ומשיאין לו עצוה למכרו בפני עדים, כדי שידע הלוה בכמה נמכר. וכן המלוה את חברו על המשכון, ומת הלוה והמלוה, בין שמת לווה תחלה, בין שמת מלוה - הואיל והוא נפרע ממה שפתח ידו, ואלו רצה [יכול] לומר 'לקוח הוא בקדו' - הרי זה נשבע בנקיטת חפץ [קדוש] ונוטל, כדרך כל הנשבעין ונוטלין. ומפני מה אינו נשבע הסת [מדבנן]? לפי שאינו נשבע על עצמו של משכון, אלא על המזון שלוקח; שאילו אמר על עצמו של חפץ זה: 'אתה מכרתו לי', 'אתה נתתו לי במתנה' - הריהו נשבע הסת ונפטר. אבל אם היו שם עדים שחפץ זה משכון בקדו, ולא ידעו על כמה - אינו יכול לטל אלא בשבועה. והואיל ואין שם עדים, ויכול לומר 'שלי הוא' - נאמן לומר 'יש לי עליו כך וכך'. וכן בשבועה עצמה שהיה נשבע, אם היו שם עדים שהוא משכון - שאין אומרים 'מגו' לפטרו משבועה אלא לפטרו ממזון, שלא יחזיר המשכון עד שיטל מה שטען.

57 ד. המלוה את חברו על המשכון, ואבד או נגבב בלא אנס, שהרי המלוה חיב בדמי המשכון, כמו שבארנו, ואמר המלוה: 'סלע הלוייתי עליו, ושני דינרין היה שוה', ולווה אומר: 'סלע הלוייתי עליו, וסלע היה שוה' - הרי המלוה נשבע תחלה שבועת השומרין שאינו ברשותו, והלוה נשבע

1 טענתו. אמר: 'תנו מנה זה לפלוני', או 'שדה זו לפלוני' - 2 נותניו, ואין צריכים להעמיד להם אפיטרופוס. 3 ו. נמצאת קרקע שאינה של הן, אלא טען הטוען שהיא גזל 4 ביד מורישה - נזקקין להם, ומעמידים להם אפיטרופוס 5 לטען ולדון; ואם נמצאת גזולה, מחזירין אותה לבעליה. 6 וכן קטן שחקף בעבדיו [ע"י עבדיו], וירד לתוך שדה חברו, 7 וכבשה - אין אומרים: 'עמתין לו עד שיגדיל', אלא מוציאין 8 אותה מידו; ולכשיגדיל - אם יש לו עדים, יביא עדי. 9 ז. קרקע שהיתה בחזקת קטנים, ובא אחד וטען שהיא 10 לקוחה לו ממורישם, ויש לו עדים שהחזיק בה ואכלה שני 11 תזקה בחיי אביהם - אין מוציאין אותה מידם, עד 12 שיגדילו; שאין מקבלין עדים שלא בפני בעל דין, והקטן 13 כאלו אינו עומד כאן הוא חשוב. אבל אם הוציא שטר 14 שהיא לקוחה בקדו - הרי זה מקיים [מאשר בבי"ד] את 15 השטר, ומוציאין אותה מידן אחר שמעמידין להם 16 אפיטרופוס.

17 ח. כשנזקקין בית דין לנכסי יתומים למכר - שמין את 18 הקרקע, ואחר כך מכרין עליה שלשים יום וצופין, או 19 שלשים יום שני ותמישי; ומכרין בפקר ובקרב, בשעת 20 הכנסת פועלין ובשעת הוצאת פועלין. וכל מי שרוצה 21 לקנות, יוליף הפועלין לבקר [לבדוק] לו [את טיבה]. ובעת 22 שמכרין, מסימין [מצינינים] את השדה במצריה [גבוליה], 23 ומודיעין כמה היא יפה [שווה], וככמה היא שומה [מוערכת 24 בבי"ד], ומפני מה רוצין למכרה, אם להגבות לבעל חוב או 25 לכתבת אשה; לפי שיש מי שרוצה [מעדיף] לתן לבעל חוב, 26 ויש מי שרוצה להגבות לאשה.

27 ט. כשכותבין האדרכתא [אישור גביה] על נכסי יתומים, 28 בין גדולים בין קטנים, כותבין בה: 'והפרנו שהנכסים 29 האלו הם של פלוני המת'. ואם לא כתבו כך, הרי 30 האדרכתא פסולה; ואין אוכלין בה פרות, אפלו מאחר 31 ששילמו ההכרות.

32 י. בית דין שמכרו שלא בהכרזה - נעשו כמי שטעו בדבר 33 [המפורש] משנה, וחוזרין ומכרין בהכרזה. ובית דין 34 שמכרו, האחריות [אם ימצא שאינה שלהם] על היתומים.

35 יא. ובית דין שהכריזו פראוי, ובדקו יפה יפה, ודקדקו 36 בשומא - אף על פי שטעו ומכרו שנה מנה במאתים, או 37 שנה מאתים במנה - הרי מכרן קיים. אבל אם לא בדקו 38 בשומא [בהערכה], ולא כתבו אגרת בקרת [אישור השומא], 39 שהיא דקדוק השומא וההכרזה, וטעו והותרו שתות 40 [שישית] או פחתו שתות - מכרן בטל; פחות משתות, מכרן 41 קיים. וכן אם מכרו הקרקע בעת שאינן צריכין להכריז 42 עליה, וטעו ופחתו שתות או הותרו שתות - מכרן בטל, 43 אף על פי שהכריזו. פחות משתות - מכרן קיים, אף על פי 44 שלא הכריזו; שאינן צריכין הכרזה באותה העת. וזו היא 45 העת שאינן צריכין הכרזה: בעת שימכרו קרקע לקבורה, 46 או למזון האשה והבנות, או לתן מנת [מס] המלך - אין 47 צריכין הכרזה, לפי שהדבר נחוי. וכן בית דין שמכרו

פָּרָק יד

48
 49 א. הפוגם את שטרו [מודה שפרוע חלקו], או שעד אחד
 50 מעיד על שטרו שהוא פרוע, והבא לפרע שלא בפני הלוה,
 51 והטורף מיד הלוקח, והנפרע מן היורש בין קטן בין גדול
 52 - לא יפרע אלא בשבועה כעין של תורה; ואמרין לו
 53 כשיתבע: 'השבע, ואחר כך תטל'. ואם היה החוב לזמן
 54 קבוע, ותבע בזמנו - נפרע שלא בשבועה; עבר זמנו, לא
 55 יגבה אלא בשבועה.
 56 ב. התובע את חברו לפרעו, וטען הלוה שפרע שטר זה או
 57 מקצתו, ובעל השטר אומר: 'לא פרת כלום' - אומרין לו:
 58 'שלם לו'. טען הלוה ואמר: 'ישבע לי שלא פרתיו ויטל'
 59 - משביעין אותו בנקיטת הפין שלא נפרע כלום, או שלא
 60 פרעו אלא כף וכף, ואחר כך יטל; ואם היה המלוה תלמיד
 61 חכמים, אין נזקקין לשבועתו.
 62 ג. הוציא עליו שטר מקנס [מאושר בבי"ד], והלוה טוען
 63 ואומר: 'שטר מזיף הוא, ומעולם לא כתבתי שטר זה', או
 64 שטען שחוב זה רבית הוא או אבק רבית, או שטען שהוא
 65 שטר אמנה [עדיין לא קיבל הלוואתו], או שטען: 'כתבתי
 66 ללוות וצדין לא לית' - כללו של דבר: טען טענה שאם
 67 הודה בה בעל השטר, היה השטר בטל, והמלוה עומד
 68 בשטרו ואומר שזה שקר טוען, ואמר הלוה: 'ישבע לי
 69 ויטל' - הרי זו מחלקת בין הגאונים: יש מי שהורה שחייב
 70 בעל השטר להשבע כעין של תורה, כמי שטען עליו
 71 שפרעו, ורבתי הורו שלא ישבע המלוה, אלא אם כן טען
 72 עליו הלוה שפרעו בלבד, שהרי הודה בשטר [שכשר הוא],
 73 ולפרעו הוא עומד; אבל כל אלו הטענות, לא כל הימנו
 74 לבטל שטר מקנס, אלא ישלם, ואחר כך יטען על המלוה
 75 במה שירצה - אם יודה, יחזיר לו, ואם כפר, ישבע הסת.
 76 וְלוֹהָה דַּעֲתֵי נוּטָה.
 77 ד. המוציא שטר חוב על חברו - מלוה אומר: 'לא נפרעתי
 78 כלום', ולוה אומר: 'פרעתי מחצה', והעדים מעידים
 79 שפרעו בלו - נשבע הלוה ונתן מחצה, שהרי הודה
 80 במקצת; ואינו כמשיב אבדה [שהרי יכל לסמוך על העדים
 81 וליפרט], מפני שאימת השטר עליו. ואין המלוה גובה
 82 המחצה אלא מבני החורין, שהרי הלכות אומרין: 'אנו
 83 על העדים נסמך, והרי בטלו שטר זה'.
 84 ה. הוציא עליו שטר חוב שאינו יכול לקימו [לאמת אותו],
 85 ואמר הלוה: 'אמת שאני כתבתי שטר זה, אבל פרתיו',
 86 או 'אמנה הוא', או 'כתבתי ללוות בו וצדין לא לית',
 87 וכל פיוצא בזה - הואיל ואם רצה, אומר: 'לא היו דברים
 88 מעולם', והרי מפיו נתקם - הרי זה נאמן, וישבע הסת
 89 ויפטר. ואם קימו המלוה אחר כך בבית דין, הרי הוא
 90 כשאר שטרות.
 91 ו. הוציא עליו שטר מקנס, ואמר הלוה: 'שטר מזיף הוא,
 92 ומעולם לא כתבתי', או 'שטר אמנה הוא', ואמר המלוה:
 93 'כן הדברים, אבל שטר פשר היה לי עליו ואבד' - אף על

1 הסת שהיה שוה כנגד החוב, ויפטר. אָמַר הַמְלוֹה: 'סֵלַע
 2 הַלְוִיתִיךָ עָלַי, וְשָׁנִי דִינְרֵיךָ הִנֵּה שְׁוֹה', וְהַלְוִה אֹמֵר: 'סֵלַע
 3 הַלְוִיתִנִּי עָלַי, וְשִׁלְשָׁה דִינְרֵיךָ הִנֵּה שְׁוֹה' - יִשְׁבַּע הַמְלוֹה
 4 תְּחִלָּה שְׂאִינוּ בְּרִשְׁוֹתוֹ, וְאַחַר כֵּן יִשְׁבַּע הַלְוִה בְּמֵה הִנֵּה
 5 שְׁוֹה, שֶׁהָרִי הִוְדָה בְּמִקְצָת, וְיִשְׁלַם הַדִּינָר. אָמַר הַלְוִה: 'סֵלַע
 6 הַלְוִיתִנִּי עָלַי, וְשִׁתִּים הִנֵּה שְׁוֹה', וְהַמְלוֹה אֹמֵר: 'סֵלַע
 7 הַלְוִיתִיךָ עָלַי, וְסֵלַע הִנֵּה שְׁוֹה' - יִשְׁבַּע הַמְלוֹה שְׂאִינוּ
 8 בְּרִשְׁוֹתוֹ, וְכוֹלֵל בְּשִׁבְעֹתוֹ שֶׁהִנֵּה הַמְשֻׁכּוֹן כִּנְגַד הַחֹב. אָמַר
 9 הַלְוִה: 'סֵלַע הַלְוִיתִנִּי עָלַי, וְשִׁתִּים הִנֵּה שְׁוֹה', וְהַמְלוֹה
 10 אֹמֵר: 'סֵלַע הַלְוִיתִיךָ עָלַי, וְחֲמִשָּׁה דִינְרֵיךָ הִנֵּה שְׁוֹה' -
 11 יִשְׁבַּע הַמְלוֹה שְׂאִינוּ בְּרִשְׁוֹתוֹ, וְיִכְלֵל שְׁלֹשָׁה הִנֵּה שְׁוֹה יִתֵּר
 12 עַל חֲמִשָּׁה דִינְרֵיךָ, וְיִשְׁלַם דִּינָר. 'סֵלַע הַלְוִיתִיךָ עָלַי, וְשָׁנִי
 13 דִּינְרֵיךָ הִנֵּה שְׁוֹה', וְהַלְוִה אֹמֵר: 'אֵינִי יוֹדֵעַ דְּמִי' - יִשְׁבַּע
 14 מְלוֹה שְׂאִינוּ בְּרִשְׁוֹתוֹ, וְכוֹלֵל בְּשִׁבְעֹתוֹ שְׁשָׁנֵי דִינְרֵיךָ הִנֵּה
 15 שְׁוֹה, וְיִשְׁלַם הַלְוִה שְׁאָר הַחֹב; שֶׁהָרִי הוּא יוֹדֵעַ בְּרִדְאֵי
 16 שֶׁהוּא חֵיב לוֹ, וְאֵינִי יוֹדֵעַ אִם פָּרַעוּ אִם לֹא פָּרַעוּ. 'סֵלַע
 17 הַלְוִיתִנִּי עָלַי, וְשִׁתִּים הִנֵּה שְׁוֹה', וְהַמְלוֹה אֹמֵר: 'אֵינִי יוֹדֵעַ
 18 דְּמִי' - יִשְׁבַּע הַמְלוֹה שְׂאִינוּ בְּרִשְׁוֹתוֹ, וְיִכְלֵל שְׂאִינוּ יוֹדֵעַ
 19 שְׁדָמִי יִתֵּר עַל הַחֹב אִפְלוּ בְּפְרוּטָה אַחַת, וְיִפְטֹר; שֶׁהָרִי
 20 לֹא חֵיב עֲצֻמוֹ בְּכֹלָם. אַבְּל אִם אָמַר הַמְלוֹה: 'יוֹדֵעַ אֲנִי
 21 שֶׁהִנֵּה שְׁוֹה יִתֵּר עַל הַחֹב, אַבְּל אֵינִי יוֹדֵעַ בְּמֵה הוּא' - הָרִי
 22 זֶה מְשַׁלֵּם כָּל מֵה שִׁטְעַן הַלְוִה בְּלֹא שְׁבֻעָה, כְּמִי שֶׁאָמַר:
 23 'חֲמִשִּׁים יֵשׁ לְךָ בְּיָדִי, וְחֲמִשִּׁים אֵינִי יוֹדֵעַ' - שֶׁהוּא מְחַיֵּב
 24 שְׁבֻעָה וְאֵינוּ יְכוֹל לְהִשְׁבַּע, כְּמוֹ שִׁיתְּבָאָר. וְיֵשׁ לוֹ לְהַחֲרִים
 25 [להטיל חרם סתם] עַל מִי שִׁטְעַן שְׁקֵר.
 26 ה. המלוה את חברו, וקבע לו זמן לפרעו - אף על פי שלא
 27 קנו מידו [בקינין], אינו יכול לתבעו עד סוף הזמן; בין
 28 במלוה על פה, בין במלוה בשטר, בין שהלוהו על
 29 המשכון, בין שמת לוה, בין שמת מלוה. וסתם מלוה -
 30 שלשים יום, בין בשטר בין על פה בין על המשכון. ואם
 31 התנה שיתבע בכל עת שירצה - יש לו לתבעו ביומו,
 32 שתנאי ממון הוא.
 33 ו. טען המלוה ואמר: 'היום סוף הזמן שקבעתי, והלוה
 34 אומר: 'עד עשרה ימים קבעת' - הלוה נשבע הסת. ואם
 35 היה שם עד אחד שהיום סוף זמנו - הרי זה נשבע שבועת
 36 התורה, כשאר הטענות. זה אומר: 'חמשה ימים נשאר מן
 37 הזמן', וזה אומר: 'עשרה' - אומרין למלוה: 'המתן עד סוף
 38 החמשה, וישבע הסת שנשאר עוד חמשה ימים.
 39 ז. היתה המלוה בשטר, וטען הלוה שזמן קבעת לי -
 40 יראה לי שישבע בעל החוב הסת שלא קבע לו זמן, ויטל
 41 מיד.
 42 ח. המלוה נתנה להתבע בכל מקום. כיצד? המלוה את
 43 חברו בישוב, ותבעו במדבר - אינו יכול לדחותו, אלא חייב
 44 לפרע לו בכל מקום שיתבענו. בא הלוה לפרעו במדבר,
 45 הרשות ביד המלוה: אם רצה, מקבל; ואם רצה, אומר לו:
 46 'איני נפרע אלא בישוב, כדרך שנתתי לך', והרי הן ברשותו
 47 עד שיפרענו בישוב.

48 - הרי זה נשבע הסת. והורו רבותי, שאפלו הנה החוב
 49 לזמן, ועדין לא הגיע זמנו להפרע - הואיל וכתבו לו שטר
 50 ואין בידו שטר, והלנה טוען 'פרעתתי' - נאמן, ונשבע הסת
 51 שפרעו; שאנו חוששין שמא פרעו, ולפיכך קרע השטר או
 52 שרפו. וכן הורו, שאפלו הנה השטר יוצא מתחת ידי אחר,
 53 והלנה טוען: 'ממני נפל אחר שפרעתיו' - אף על פי שהוא
 54 בתוך זמנו, נשבע הסת ונפטר; שכיון שאין השטר ביד
 55 המלוה, אין שם חזקה.
 56 יד. שנים שהיו אוהזין בשטר - המלוה אומר: 'שלי הוא,
 57 והוצאתי להפרע בו ממך', והלנה אומר: 'פרעתיו, וממני
 58 נפלי' - אם הנה השטר שיכול לקזמו, זה ישבע שאין לו
 59 בדימים אלו פחות מחזקים, וזה ישבע שאין לו בהן פחות
 60 מחזקים, וישלם הלנה מחצה. ואם אינו יכול לקזמו - ישבע
 61 הלנה הסת שפרעו, ויגלה לו.
 62 טו. האומר לחברו: 'מנה יש לי בידך', והלה אומר: 'אין
 63 לך בידי כלום', או שאמר 'פרעתיד' - אומר לו התובע:
 64 'השבע לי הסת', אומר לו הנתבע: 'והלא שטר יש לך עלי,
 65 ואתה רוצה להשביע אותי תחלה, ואחר כך תוציא השטר
 66 הפרוע ותגבה בו' - אומרים לו: 'הבא השטר'. אומר
 67 המלוה: 'אין לי עליו שטר מעולם', או 'שטר הנה לי ואבד'
 68 - הורו רבותי שאומרים למלוה: 'בטל כל שטר שיש לך
 69 קדם זמן זה, ואחר כך תשביעהו הסת, או תחרם חרם סתם,
 70 ויגלה ובקש עד שתמצא השטר'.

פרק טו

71 **א.** המלוה את חברו בעדים, ואמר לו: 'אל תפרעני אלא
 72 בעדים' - בין שאמר לו בשעת הלואה, בין שאמר לו אחר
 73 שהלוהו - הרי זה צריך לפרעו בעדים, מפני התנאי. טען
 74 הלנה ואמר לו: 'וכן עשיתי, ופרעתיד בפני פלוני ופלוני,
 75 והלכו להם למדינת הים', או 'מתו' - הרי זה נאמן, ונשבע
 76 שביעת הסת שפרעו, ונפטר. וכן אם אמר לו: 'אל תפרעני
 77 אלא בפני תלמידי חכמים', או 'בפני רופאים', ואמר לו:
 78 'בפניהם פרעתיד, ואותן העדים שפרעתיד בפניהם מתו',
 79 או 'הלכו להן למדינת הים' - הרי זה נאמן, ונשבע שביעת
 80 הסת ונפטר. אבל אם אמר לו: 'אל תפרעני אלא בפני פלוני
 81 ופלוני', ואמר לו: 'פרעתיד בפני אחרים, ומתו' או 'הלכו
 82 למדינת הים' - אינו נאמן; שמפני טענה זו התנה עליו
 83 ואמר לו: 'אל תפרעני אלא בפני ראובן ושמועון' שהם
 84 עומדין עמו, כדי שלא ידחה אותו ויאמר 'בפני אחרים
 85 פרעתתי, והלכו להם'.
 86 **ב.** יש גססאות מן התלמוד שכתוב בהן, שהאומר לחברו
 87 'אל תפרעני אלא בעדים', ואמר לו 'פרעתיד בפני פלוני
 88 ופלוני, והלכו להן למדינת הים' - אינו נאמן. וטעות
 89 סופרים היא; ולפיכך טעו המורים, על פי אותן הספרים.
 90 וכבר חקרתי על הגססאות הישנות, ומצאתי בהן שהוא
 91 נאמן. והגיע לידי במצרים מקצת תלמוד ישן כתוב על
 92 הגוילים, כמו שהיו כותבין קדם לזמן זה בקרוב מתמש
 93

1 פי שהמלוה, הוא ששבר את שטרו, ואלו רצה, אומר: 'אינו
 2 מזיף', שהרי נתקיים בבית דין - אינו גובה בו כלום, אלא
 3 נשבע הלנה הסת ונפטר; שהרי זה השטר כחרש הוא
 4 חשוב.
 5 ז. שטר שלוה בו ופרעו - אינו חוזר ולנה בו, ששכר נמחל
 6 שעבודו ונעשה כחרש.
 7 ח. המוציא שטר חוב מקים על חברו, ואמר לו הלנה:
 8 'והלא פרעתיד', ואמר לו המלוה: 'כן הנה, אבל חזרתי
 9 והחזרתי לך המעות, והלוייתי אותך פעם שניה' - הרי בטל
 10 השטר; ששטר שנפרע, הרי הוא כחרש. אבל אם אמר לו:
 11 'החזרתי לך המעות, מפני שלא היו טובות, עד שתחליפם'
 12 - לא בטל השטר, ועדין שעבודו קיים.
 13 ט. הוציא עליו שטר מקים שיש לו עליו מנה, ואמר לו:
 14 'והלא פרעתיד בפני פלוני ופלוני', ובאו אלו והעידו
 15 שפרעו, אבל לא הזכיר לו השטר, ואמר לו המלוה: 'כן
 16 הוא שפרעת, אבל חוב אחר פרעת שהיה לי אצלך' - הרי
 17 בטל השטר. במה דברים אמורים? בשהעידו שנתן לו
 18 בתורת פרעון. אבל אם ראוהו נותן לו מעות, ולא ידעו אם
 19 נתן בתורת פרעון, או בתורת פקדון, או בתורת מתנה - אם
 20 אמר בעל השטר: 'לא היו דברים מעולם' - הרי זה החזק
 21 בפרן, ובטל השטר. ואם אמר: 'פרעון של חוב אחר היו'
 22 - הרי זה נאמן, ונשבע ונוטל מה שבשטר; שהרי לא פרעו
 23 בעדים, ומתוך שיכול לומר 'מתנה נתנם לי', נאמן לומר
 24 'פרעון של חוב אחר הם'. אומר לו הלנה: 'והלא שטר חוב
 25 זה, דמי שור שלקחתי ממך הוא, ואתה גבית את דמי
 26 בשרו', ואמר לו בעל השטר: 'כן, אני גביתי דמיו מחוב
 27 אחר שהיה לי אצלך' - הואיל והודה מעצמו שדמי השור
 28 הוא החוב, ומדמיו נפרע - בטל השטר, ואף על פי שאין
 29 עדים עליו שפרע מדמיו; וישבע הלנה הסת שפרעו. וכן
 30 כל פיוצא בזה.
 31 י. הוציא עליו שטר חוב בעד אחר, והלנה טען: 'פרעתתי'
 32 - הרי זה מחיב שבועה [טפ"י טו אהא] ואינו יכול לשבע
 33 [לא מכחישו], ומשלם. טען ואמר: 'ישבע לי שלא פרעתיו',
 34 (הרי זה נשבע; שאפלו היו בשטר שני עדים, ואמר: 'ישבע
 35 לי שלא פרעתיו') - הרי זה ישבע, כמו שבארנו.
 36 יא. וכן הורו רבותי, שהכופר במלוה על פה בבית דין,
 37 ובא עד אחד שלוה - הרי זה ישבע שביעת התורה. חזר
 38 ואמר: 'כן הנה, לוייתי ופרעתתי', או 'מחל לי', או 'נתחייב
 39 לי ממקום אחר' - הרי זה מחיב שבועה ואינו יכול
 40 להשבע, ומשלם.
 41 יב. מי שטען שפרע השטר, ואמר: 'ישבע המלוה ויטל' -
 42 אומרים לו: 'הבא מעותי, ואחר כך ישבע ויטל'. אם אין
 43 לו כלום לשלם - משביעין אותו בתקנת הגאונים שאין לו;
 44 ולכשתגיע ידו, ויתן לבעל חובו, ישבע שלא פרעו, ואחר
 45 כך יתן לו.
 46 יג. מי שהיה לו חוב על חברו בשטר, ואבד השטר והרי
 47 העדים קמין - אף על פי שקנו מידו [במניו], וטען שפרע

מקצתו, והמלוה אומר: 'לא פָּרַעְתָּ כְּלוּם' - מְשַׁלֵּם הַמִּקְצָת
 שהוֹדָה בו, וְנִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַסֵּת, שֶׁהָרִי הָאֵמִינוּ. וְאִם הִתְנָה
 עָלָיו שִׁיְהִי נֶאֱמָן בְּלֹא שְׁבוּעַת הַסֵּת, אֵינּוּ נִשְׁבַּע.
 ז. הִתְנָה הַמִּלְוֶה שִׁיְהִי גֹבֵה בְּלֹא שְׁבוּעָה, הָרִי זֶה גֹבֵה
 מִמֶּנּוּ בְּלֹא שְׁבוּעָה. אָבָל אִם בָּא לְגִבּוֹת מִיִּרְשֵׁי, יִשְׁבַּע
 וְאַחַר כֵּן יִגְבֶּה; וְאִם הִתְנָה שִׁיְגַבֶּה אַף מִן הַיִּירוֹשָׁה בְּלֹא
 שְׁבוּעָה, גֹּבֵה בְּלֹא שְׁבוּעָה. וְכֵן אִם הִתְנָה שִׁיְגַבֶּה מִן
 הָעֲדִית - גֹּבֵה מִן הָעֲדִית אַף מִן, שֶׁכָּל תַּנְיֵי שְׁבִמְמוֹן קָיָם.
 בָּא לְגִבּוֹת מִן הַלֹּקָח [מן הלווה] - לֹא יִטְרַף אֶלָּא בְּשִׁבוּעָה,
 שְׂאִין זֶה מִתְּנָה לְאֲבָד מִמּוֹן חֲבֵרוֹ.

יום חמישי י"ד טבת ה'תשע"ג

פָּרָק טז

א. החוב באחריות הלוה, עד שיפרענו ליד המלוה או ליד
 שלוחו. אָמַר לוֹ הַמִּלְוֶה: 'זֶרֶק לִי חֹבִי וְהַפְטָר', וְזָרְקוּ לוֹ
 וְאָבָד אוֹ נִשְׂרַף קָדָם שִׁיִּגְעַע לִיד הַמִּלְוֶה - פְּטוּר. אָמַר לוֹ:
 'זֶרֶק לִי חֹבִי בְּתוֹרַת [כחוקין] גִּטִּין' - הֵיךְ הַמַּעֲוֹת קְרוּבִין
 לְלוֹה, הָרִי הֵן עֲדִין בְּאַחֲרִיּוּתוֹ; הֵיךְ קְרוּב לְמִלְוֶה, נִפְטָר
 הַלוֹה. מִחֲצָה עַל מִחֲצָה - אִם אָבָדוּ מִשֵּׁם אוֹ נִגְבְּוּ, מְשַׁלֵּם
 הַלוֹה מִחֲצָה.
 ב. הֵיךְ רְאוּבֵן חֵיב לְשַׁמְעוֹן מִנֶּה, וְאָמַר לְלוֹ: 'הוֹלֵךְ
 לְשַׁמְעוֹן מִנֶּה זֶה שְׂאֵנִי חֵיב לוֹ' - אִם בָּא לְחַזֵּר [לקחת הכסף
 בחזרה], אֵינּוּ חוֹזֵר; וְהוּא חֵיב בְּאַחֲרִיּוּתוֹ, עַד שִׁיִּגְעַע מִנֶּה
 לְשַׁמְעוֹן. הַחֲזִיר לְלוֹי אֶת הַמִּנְהָה לְרְאוּבֵן - שְׂנִיָּהִם חֵיבִין
 בְּאַחֲרִיּוּתוֹ, עַד שִׁיִּגְעַע לִיד שְׁמַעוֹן כָּל חוֹבוֹ.
 ג. רְאוּבֵן שֶׁהִיָּה חֵיב לְשַׁמְעוֹן מִנֶּה, וְאָמַר שְׁמַעוֹן לְרְאוּבֵן:
 'מִנֶּה שֵׁישׁ לִי בִּידָךְ, תִּנְהוּ לְלוֹי, וְהֵיךְ שְׁלִשְׁתָּן עוֹמְדִין
 [באותו מעמד], וְקָבַל [הסכים] לוֹי, וְנִמְצָא רְאוּבֵן עֲנִי, וְאִין
 לוֹ מִה שִׁיְגַבֶּה מִמֶּנּוּ - הָרִי לְלוֹי חוֹזֵר בְּחוֹבוֹ עַל שְׁמַעוֹן, שְׁנָה
 הַטְּעָהוּ. וְאִם יָדַע לְלוֹי שֶׁהוּא עֲנִי, אוֹ שֶׁהִיָּה עֲשִׂיר בְּאוֹתָהּ
 שְׁעָה וְהָעֲנִי - אֵינּוּ יָכוֹל לְחַזֵּר בוֹ, שֶׁהָרִי קָבַל טַעַן לְלוֹי
 שֶׁהִיָּה רְאוּבֵן עֲנִי, וְהַטְּעָהוּ, וְשַׁמְעוֹן אֹמֵר: 'עֲשִׂיר הִיָּה,
 וְהָעֲנִי' - בְּרָאָה לִי שְׁעַל שְׁמַעוֹן לְהִבִּיא רְאִיָּה, וְאַחַר כֵּן יִפְטָר
 מִחוֹב לוֹי; לֹא יִהְיֶה אֶלָּא [כאילו יש] שׁוֹבֵר בְּיָדוֹ - אוֹמְרִין
 לוֹ: 'קִיָּם שׁוֹבְרָךְ, וְהַפְטָר'.
 ד. כִּכָּר בְּאֶרְנוּ בְּהַלְכוֹת מִקָּח וּמִמְכָר, שֶׁרְאוּבֵן שְׁלֹא הִיָּה לוֹ
 אֶצֶל שְׁמַעוֹן כְּלוּם, וְהִיָּה רְאוּבֵן חֵיב לְלוֹי מִנֶּה וְהִמְתָּהוּ
 [הפנהו לגבות] אֶצֶל שְׁמַעוֹן [בהסכמתו] - אַף עַל פִּי
 שֶׁהִמְתָּהוּ בְּמַעֲמַד שְׁלִשְׁתָּן, לֹא קָנָה. וְאִם רָצָה שְׁמַעוֹן שְׁלֹא
 יִתֵּן, לֹא יִתֵּן; וְאִם יִתֵּן - חוֹזֵר וְגֹבֵה מִרְאוּבֵן, שֶׁהָרִי עַל פִּי
 יִתֵּן. וְכֵן אִם רָצָה לְלוֹי לְחַזֵּר בוֹ, וְלוֹמַר: 'אֵינִי רוֹצֵה לְגִבּוֹת
 מִשְׁמַעוֹן' - חוֹזֵר וְגֹבֵה חוֹבוֹ מִרְאוּבֵן; וְאַף עַל פִּי שֶׁנִּפְרַע
 מִקְצַת מִשְׁמַעוֹן, חוֹזֵר וְגֹבֵה הַשָּׂאָר מִרְאוּבֵן.
 ה. תִּנְגְּנִי שֶׁהִיָּה נוֹתֵן לְבַעַל הַבַּיִת מִן הַתְּנוּת כָּל מִה שִׁיִּרְצָה
 בְּתוֹרַת הַלְוָאָה, וּמְקִיפוֹ [נותן בהקפה] עַד שִׁיִּתְקַבֵּץ הַכֹּל
 [סכום מסויים] וּפּוֹרַע לוֹ, וְאָמַר לוֹ בַּעַל הַבַּיִת: 'תֵּן לְפוֹעֲלֵי

מאות שנה, ושתי נסחאות מצאתי מן הגוילים בהלכה זו,
 ובשניהם כתוב: "ואם אמר 'פרעתיך בפני פלוני ופלוני
 והלכו להן למדינת הים', ונאמן". ומפני טעות זו שארעה
 למקצת הספרים, הורו מקצת גאונים, שאם אמר לו 'אל
 תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני', ופרעו בפני אחרים -
 שאינו נאמן, אף על פי שהביא העדים שפרעו בפניהם. וגם
 זו טעות גדולה. והדין האמת, שאם באו עדים שפרעו
 בפניהם - נפטר, ואין כאן מקום תשש. גם ההוראה הזאת,
 על פי ספריהם שכתוב בהן באותו שאמר לחברו 'פרעני
 בפני עדים ששנו הלכות' [תלמידי חכמים], "והלהך ופרעו
 בפני עדים", וזו טעות סופרים היא. ומצאתי בגוילים כתוב,
 "אזל פרעיה ביניה לבין דיליה" [בינו לבין עצמו]. אף על
 פי שהספרים המגהיין כמו שאמרנו, כף גראה מדין
 התלמוד. ועוד, דברים של דעת הן; וכי מה היה לו לעשות
 - אמר לו: 'אל תפרעני אלא בעדים', פרעו בעדים; וכי יש
 לו לאסור את העדים בבית הסהר כל ימיהם, שלא ילכו?!
 ועוד, אם מתו, מה יעשה? נמצא זה פורע פעם אחר פעם
 לעולם, עד שיביא עדים. אם כן הוא, נעשת עדות זו
 בשטר, ונמצא זה, כיון שאמר לו 'אל תפרעני אלא בעדים',
 נעשת מלוה בשטר; ואין מי שעלה זה על לבו. אבל ודאי
 אם אמר לו 'בפני פלוני ופלוני' - הוא הפסיד על עצמו,
 שפרע בפני אחרים והלכו להן; אבל אם באו והעידו
 שפרעו, אין כאן בית מחוש. וכזה ראוי לדרן ולהורות.
 ג. התנה המלוה על הלוה, שיהיה נאמן בכל עת שיאמר
 שלא פרעו - הרי זה נוטל בלא שבועה, אף על פי שטען
 שפרעו. ואם הביא עדים שפרעו, אינו נוטל כלום.
 ד. התנה עליו שיהיה המלוה נאמן בשני עדים - אף על
 פי שהביא עדים שפרעו, הרי זה גובה ממנו בלא שבועה,
 שהרי האמינו בשני עדים; ואפלו הביא מאה עדים שפרעו
 בפניהם, שהשנים כמאה. אבל אם אמר לו: 'הרי אתה נאמן
 עלי בשלשה' - הואיל וירד למנין - אם פרעו בפני ארבעה,
 הרי זה פרוע. זה שהאמין המלוה בשני עדים, מה תהיה
 תקנתו כשיפרע? יקרע השטר, או יעיד [יצהיר בפני עדים]
 זה המלוה על עצמו שבטל כל שטר שיש לו על פלוני, או
 יעיד על עצמו שלא בפני הלוה שקבל כל חוב שיש לו
 אצל פלוני.
 ה. הרי שפרעו, וטען המלוה שלא נפרע, וחזר ופרעו פעם
 שניה מפני התנאי [שיאמרו לו כדלעיל] - הרי הלוה חוזר
 ותובע את המלוה בדין, ואומר לו: 'כף וכף אתה חייב לי,
 מפני שפרעתיך שתי פעמים: אם הודה, ישלם; ואם כפר,
 ישבע שבועת הסת על כף שלא פרעו אלא פעם אחת. וכן
 כל פיוצא בזה.
 ו. התנה הלוה שיהיה נאמן בכל עת שיאמר 'פרעתי' -
 אינו גובה בשטר זה, לא מן היורש ולא מן הלוקח
 [מהלווה]. ואפלו אמר לוה 'לא פרעתי' - אין המלוה טורף
 בשטר זה מן הלוקחות; שמא יעשו קנוניא [תחבולה] על
 נכסיו של זה. טען הלוה בשטר זה ואמר: 'פרעתיך

48 יא. המוציא שטר [של אחרים] בין שטרותיו, ואין ידוע מה
49 טיבו [אם פרוע] - יהיה מנח עד שייבא אליהו.
50 יב. האומר לבניו: 'שטר בין שטרותי פרוע, ואיני יודע
51 איזה הוא' - שטרותיו כלן פרועין; נמצא לאחד [ללווה]
52 שם שנים, הגדול פרוע והקטן אינו פרוע. אמר לחברו:
53 'שטר יש לך בְּיָדִי פְרוּעַ' - הגדול פרוע, והקטן אינו פרוע;
54 'חוב לך בְּיָדִי פְרוּעַ' - כל שטרות שיש לו עליו, כלן
55 פרועין.

פָּרָק יז

56 א. מלוה שמת, ובא הירוש לתבע את הלוה בשטר שעליו,
57 ואמר: 'פרעתי את אביך', והירוש אומר: 'איני יודע' -
58 אומרין לו: 'עמד ושלם לו'. אמר: 'ישבע לי' - הרי זה
59 נשבע בנקיטת חפץ, 'שלא פקדנו [הודיענו] אבא על ידי
60 אחר, ושללא אמר לנו אבא בפיו, ושללא מציינו בין שטרותיו
61 של אבא ששטר זה פרוע, וגובה.
62 ב. מת הלוה אחר שמת המלוה, ובא הירוש להפרע מן
63 הירוש - לא יפרע אלא בשבועה; ואומר לו [לירוש] תחלה:
64 'השבע שלא פקדנו אבא, ושללא אמר לנו אבא, ולא מציינו
65 בין שטרותיו של אבא ששטר זה פרוע'. ואפלו היה הירוש
66 קטן המטל בעריסה כשמת מורישו - הרי זה נשבע וגוטל.
67 ואם צוה המלוה בשעת מיתתו ששטר זה אינו פרוע - יפרע
68 הירוש בלא שבועה, אפלו מן הירוש.
69 ג. מת הלוה תחלה, ואחר כך מת המלוה - אין יורשי מלוה
70 גוטלין מירשי לוה כלום; שבשעה שמת הלוה, נתחייב
71 המלוה להשבע ואחר כך יטל, כמו שבארנו; וכבר מת,
72 ואין אדם מוריש שבועה לבניו, שאינן יכולין להשבע שלא
73 נפרע אביהן כלום. ואם עבר הדין והשביע יורשי מלוה,
74 וגבו את חובן - אין מוציאין מידן. לפיכך, שטר חוב של
75 יתומים הבאים להפרע מן היתומים שמת אביהן הלוה
76 תחלה - אין קורעין אותו, ואין מגבין בו: אין גובין בו,
77 שאין אדם מוריש שבועה לבניו כמו שבארנו; ואין קורעין
78 אותו, שמה יבוא דין שידון בו ויוציא בו.
79 ד. אפלו היה שם ערב, ומת הלוה תחלה - לא יפרעו יורשי
80 המלוה מן הערב; שאם תאמר יפרעו מן הערב, הרי הערב
81 חוזר ונפרע מירשי לוה.
82 ה. אין דנין מדין זה לכל הדומה לו; אלא הרי הפוגם את
83 שטרו [מודה שפרוע חלקו] ומת - אף על פי שאינו גובה
84 אלא בשבועה, הרי בניו נשבעין 'שלא פקדנו אבא, ולא
85 צונו אבא, ולא מציינו בין שטרותיו של אבא שכל השטר
86 הזה פרוע'; וגובין את שאר השטר, בין מן הלוה בין
87 מירשיו.
88 ו. יורש שבא לגבות מן הירוש, ואמר יורשי לוה: 'אמר
89 לנו אבא, לא ליתיה חוב זה' - הרי יורשי המלוה גובין שלא
90 בשבועה; שכל האומר 'לא ליתיה', כאומר 'לא פרעתי'. וכן
91 מלוה שבא להפרע מירשי לוה, ואמרו: 'אמר לנו אבא,
92 לא ליתיה חוב זה' - הרי זה גובהו בלא שבועה, ואפלו

1 סלע, או 'לבעל חובי מנה שיש לו אצלי, ואני אתן לך',
2 והרי התנני אומר 'נתתי', והפועל או בעל חוב אומר 'לא
3 לקחתי' - הרי הפועל או בעל חוב נשבע [שלא קיבלו],
4 וגוטל מבעל הבית חובו; וכן התנני נשבע [שנתן] וגוטל
5 מבעל הבית מה שטען שנתן, שהרי הוא אומר לו לתן.
6 והפועל נשבע במעמד התנני, וכן התנני נשבע במעמד
7 הפועל או בעל חוב, כדי שיכלמו [יתביישו] זה מזה. וכן
8 כל פיוצא בזה. ושבועה זו תקנת חכמים היא בנקיטת חפץ,
9 מפני שבאין שניהן לטל. לפיכך, אם מת התנני, גוטל בעל
10 חוב שלא בשבועה; וכן אם מת הפועל או בעל חוב, גוטל
11 התנני שלא בשבועה; שהרי אין בעל הבית מפסיד כלום,
12 ואינו משלם אלא תשלום אחד.
13 ו. התנני אומר: 'אתה אמרת לתן לזה', או 'צוית לי
14 ואמרת אם יבוא פלוני תן לו', ובעל הבית אומר: 'לא
15 אמרתי לך' - הרי בעל הבית נשבע הסת ונפטר, והתנני
16 עושה דין עם זה שנתן לו. וכן אם אמר התנני לבעל הבית
17 המקיפו [מוכר בהקפה]: 'כתוב בפנקסי שיש לי אצלך מנה',
18 ובעל הבית אומר: 'איני יודע' - נשבע בעל הבית הסת
19 שאינו יודע, ונפטר, כדין כל טוען על חברו לכל דבר; ואין
20 בזה תקנת חכמים.
21 ז. ראובן שהוציא שטר חוב שיש ללוי על שמעון, וטען
22 שלוי נתנו לו בכתיבה ומסירה [וממילא קנאו], ואבד השטר
23 שהקנהו בו, או שטען שהקנהו לו על גב [אגב הקניית]
24 הקרקע - הרי זה גובה אותו משמעון, הואיל ויצא מתחת
25 ידו. טען שמעון שפרע ללוי, ואמר 'ישבע לי' - ישבע לו,
26 ואחר כך יגבה ראובן. הודה לו שפרע, ישלם לוי לראובן.
27 טען לוי שלא מכר ולא נתן שטר זה - נשבע הסת ונפטר.
28 ח. שטר שהיה בידי שלישי [אדם שלישי], והוציאו מתחת
29 ידו בבית דין, ואמר 'פרוע הוא' - נאמן, אף על פי שהשטר
30 מקיים [מאושר בבי"ד]; שאלו רצה, היה שורפו או קורעו.
31 וכן אם מת השלישי, ונמצא כתב יוצא מתחת ידי השלישי
32 ששטר זה המנח אצלו פרוע - הרי זה פרוע, אף על פי
33 שאין עדים על הכתב. אכל כתב שייצא מתחת ידי המלוה
34 ששטר פלוני פרוע - אפלו היה בכתב ידי המלוה, אינו
35 אלא כמשחק.
36 ט. היו עדים על הכתב [שאצל המלוה, שהחוב פרוע] - אם
37 היו מקימין [בדוקים בבי"ד], הרי השטר פרוע. ואם אין עליו
38 קיום, ישאלו העדים החותמין על זה השובר: אם לא ידעו,
39 או שאין העדים מצויין - הואיל ומתחת ידי המלוה או
40 מתחת ידי יורשיו יצא - אין השובר כלום.
41 י. נמצא השטר בין שטרות פרועין - הרי זה פרוע, ואף
42 על פי שאין עדים על הכתב הנמצא. וכן אם נמצא כתוב
43 בגופו של שטר, בין מלפניו בין מאחוריו ואפלו בקצתו
44 [קצהו], ששטר זה פרוע או נפרע ממנו כך וכך - עושין על
45 פי הכתב, אף על פי שאין על הכתב עדים, ואף על פי
46 שייצא מתחת ידי המלוה; שאלו לא נפרע, לא היה כותב
47 על השטר.

47 להיותו נפצע מן הכל - הרי זה טורף מאותן המטלטלין;
 48 והוא שכתב לו בשטר חובו: 'שהקניתי לך מטלטלין שיש
 49 לי על גב הקרקע שיש לי, שלא קאסמכתא [הבטחה מוגזמת
 50 שאינה בלב שלם], וְשֵׁלָא כְּטַפְסֵי הַשְּׂטֵרוֹת' [טיוטות]. וְכֵן אִם
 51 כתב לו: 'שְׁפָל נְכָסִים שְׂאֵנִי עֲתִיד לְקַנּוֹת, בֵּין קַרְקָעוֹת בֵּין
 52 מטלטלין, הרי הן משעבדים לך להפצע מהן, והמטלטלין
 53 קנויין לך על גב הקרקעות להפצע מהן, שלא קאסמכתא,
 54 וְשֵׁלָא כְּטַפְסֵי הַשְּׂטֵרוֹת' - הרי זה טורף אף מן המטלטלין
 55 שקנה הלוה לאחר שלוה; שְׁפָל תְּנָאֵי שְׁבַמְמוֹן קָיָם.
 56 ג. עֲשֵׂה שְׂדֵהוּ הַיְפוּתִיקִי [שיעבוד] לְבַעַל חוּבוֹ, אוּ לְאִשָּׁה
 57 בְּכִתְבָתָּהּ, והוא שכתב להן: 'מִכָּאֵן תְּגַבּוּ, וְיִשְׁטַפֶּה נֶהָר -
 58 הרי זה גובה משאר נכסים, וְטוֹרֵף אוֹתָן; וְאִם הִתְנֶה עִמּוֹ
 59 שלא יהיה לו פְּרַעוֹן אֶלָּא מִזּוֹ, אִינוּ גוֹבֵה מִשְׁאֵר נְכָסִים.
 60 וְכֵן אִם לָוֶה מִמֶּנּוּ, וּפְרַשׁ [בשטר] שְׂאֵיִן לוֹ עֲלֵיו אַחֲרֵי־וֹ
 61 הרי זה אינו גובה מן המשעבדין לעולם.
 62 ד. הַעוֹשֶׂה שְׂדֵהוּ הַיְפוּתִיקִי לְבַעַל חוּב אוּ לְאִשָּׁה בְּכִתְבָתָּהּ,
 63 וּמְכָרָהּ - הרי זו מכירה; וְכִשְׂבִּיבֹא בַעַל חוּב לְגַבּוֹת - אִם
 64 לא ימצא נכסים בני חורין, יִטְרֹף אוֹתָהּ. בְּמָה דְּבָרִים
 65 אֲמֹרִים? בְּשִׁמְכָרָהּ לְשִׁעְבָתָּהּ [עד שיגבנה בעל חוב]; אֶבֶל
 66 מְכָרָהּ מִמְּכַר עוֹלָם, אִינָה מְכוּרָה.
 67 ה. עֲשֵׂה עֲבָדוֹ הַיְפוּתִיקִי וּמְכָרוֹ - הרי בעל חוב גובה מִמֶּנּוּ,
 68 מִפְּנֵי שֵׁשׁ לוֹ קוֹל [מתפרסם השיעבוד]. עֲשֵׂה שׂוֹרוֹ הַיְפוּתִיקִי
 69 וּמְכָרוֹ, אִין בַּעַל חוּב גוֹבֵה מִמֶּנּוּ; וְכֵן שְׂאֵר הַמְּטַלְטְלִין,
 70 מִפְּנֵי שְׂאֵיִן לְהֵן קוֹל.
 71 ו. עֶבֶד שֶׁעָשָׂהוּ רַבּוֹ הַיְפוּתִיקִי, וְשִׁחְרוּ - אף על פי שכתב
 72 לו: 'לא יהיה לך פְּרַעוֹן אֶלָּא מִזּוֹ', נָצָא לַחֲרוּת; וְכֵן אִם
 73 הִקְדִּישׁוֹ; שֶׁהִתְמַץ [שמעובד לגוי] וְהִשְׁחָרוּ וְהִתְקַדַּשׁ
 74 מִפְּקִיעֵין מִיַּד הַשְּׂעֵבֹד; וְהָרִי בַעַל חוּב חוֹזֵר וְגוֹבֵה חוּבוֹ
 75 מִן הַלּוֹה, וְכוּתֵב עֲלָיו שֵׁטֵר [חדש] בְּחוּבוֹ, וְטוֹרֵף מִזְּמַן זֶה
 76 [המעודכן של] הַשְּׂטֵר. וְלָמָּה הוּא חַיֵּב לְשַׁלֵּם? מִפְּנֵי שְׂגָרָם
 77 לְאֶבֶד מִמּוֹן חֲבָרוֹ, וְכָל הַגּוֹרֵם לְהִזִּיק - מְשַׁלֵּם, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ
 78 בְּמִקּוּמוֹ. וְכוּפִין אֶת רַבּוֹ הַשְּׂנִי לְשִׁחְרוֹ, מִפְּנֵי תַקְוַן הָעוֹלָם,
 79 שְׁלֹא יִמְצָאוּ בְּשׂוֹק, וַיֹּאמֶר לוֹ: 'עֲבָדִי אֲתָה'.
 80 ז. הַמְּקַדֵּשׁ נְכָסָיו - אִין בַּעַל חוּב יָכוֹל לְטַרֵף מִן הַהִקְדָּשׁ,
 81 שֶׁהִקְדַּשׁ מִפְּקִיעַ הַשְּׂעֵבֹד. וְכִשְׁפֹּדֵין הַקַּרְקָע מִיַּד הַהִקְדָּשׁ,
 82 אוֹמְדִין בְּמָה אָדָם רוֹצֵה לְתַן בְּשְׂדֵהוּ זֶה, עַל מְנַת שְׂיַתֵּן לְבַעַל
 83 חוּב אֶת חוּבוֹ, וְלֹאֲשֶׁה כְּתִבְתָּהּ; לְפִי שֶׁכִּשְׁתַּפְּדָה וְתִצָּא
 84 לְחֵלִין בְּיַד הַלּוֹקֵחַ - יָבֹא בַעַל חוּב וְיִטְרֹף אוֹתָהּ, אוּ הָאִשָּׁה
 85 בְּכִתְבָתָּהּ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּעָרְכִין.
 86 ח. בַּעַל חוּב שְׂבִיבֹא לְטַרֵף [משדה שמכר הלווה] - אִם יֵשׁ
 87 מַעוֹת לְלוֹקֵחַ, יָכוֹל לְסַלְקוֹ וְלָתֵן לוֹ דְּמֵי מַה שֶּׁהוּא טוֹרֵף;
 88 וְחוֹזֵר הַלּוֹקֵחַ, וְתוֹבֵעַ לְמוֹכֵר. וְאִם עָשָׂה אוֹתָהּ הַיְפוּתִיקִי,
 89 אִינוּ יָכוֹל לְסַלְקוֹ בְּדָמִים.
 90 ט. רְאוּבֵן שֶׁהָיָה חַיֵּב לְשַׁמְעוֹן מֵאֲתִים זֶה, וְהָיָה לוֹ שְׂתֵי
 91 שְׂדוֹת, וּמְכַר אַחַת מֵהֶן לְלוֹי בְּמִנְהָ, וְחוֹזֵר וּמְכַר לוֹ הַשְּׂנִינָה
 92 בְּמִנְהָ, וְכֹא שֶׁמְעוֹן וְטוֹרֵף הָאֲחַת בְּמִנְהָ, וְחוֹזֵר לְטַרֵף הַשְּׂנִינָה
 93 בְּמִנְהָ הַנִּשְׁאָר לוֹ, וְהִבִּיא לוֹי מֵאֲתִים וַאֲמַר לוֹ: 'אִם תִּרְצֶה

1 הָאֲמִינוּ בְּשֵׁטֵר כֹּל זְמַן שִׂיאֲמַר 'פְּרַעַתִּי'; שְׁפָל הָאֲמִיר 'לא
 2 לוֹיִתִּי', כְּאֲמַר 'לא פְּרַעַתִּי'.
 3 ז. יוֹרֵשׁ שְׂבִיבֹא לְהַפְרַע מִן הַלּוֹה בְּשֵׁטֵר שֵׁשׁ בוּ נֶאֱמַנּוֹת
 4 לְלוֹה כֹּל זְמַן שִׂיאֲמַר 'פְּרַעַתִּי' - הָרִי הַלּוֹה נִשְׁבַּע הַסֵּת
 5 שֶׁפָּרַעוּ לְשֵׁטֵר זֶה וּנְפָטֵר, אִף עַל פִּי שְׁלֹא כָּתַב לוֹ 'וְהָרִי
 6 אֲתָה נֶאֱמַן עַל יוֹרְשִׁי'; שֶׁעָקַר הַשְּׂטֵר, עַל תְּנָאֵי זֶה הָיָה. אִם
 7 הִתְנֶה עֲלָיו שְׂיִהְיֶה נֶאֱמַן בְּלֹא שׂוּם שְׁבוּעָה - אִינוּ נִשְׁבַּע
 8 אֶפְלוּ לְיוֹרְשֵׁי מְלוּהָ.
 9 ח. יוֹרֵשׁ קָטָן שֶׁהָיָה שֵׁטֵר חוּב לְאָבִיו, וְיָצָא עֲלָיו שׂוֹבֵר
 10 אַחַר מִיתַת אָבִיו - אִין קוֹרְעִין אֶת הַשְּׂטֵר, וְאִין מְגַבֵּין בוּ
 11 עַד שִׁיִּגְדְּלוּ הַיְתוּמִים; שְׂמָא שׂוֹבֵר מְזַיֵף הוּא, וְלִפְיָךְ לֹא
 12 הוֹצִיאֹו הַלּוֹה בְּחַיֵּי הָאֵב.
 13 ט. הַמוֹצִיא שֵׁטֵר חוּב עַל חֲבָרוֹ, וְהָיָה כְּתוּב בְּבָבֵל, מְגַבְּהוּ
 14 מַמְעוֹת בָּבֶל; הָיָה כְּתוּב בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, מְגַבְּהוּ מַמְעוֹת אֶרֶץ
 15 יִשְׂרָאֵל - מַה שְׂאֵיִן כֵּן בְּכִתְבָתָּהּ. לֹא הָיָה בְּשֵׁטֵר שֵׁם מְקוֹם,
 16 וְהוֹצִיאֹו בְּבָבֶל - גוֹבֵה בוּ מַמְעוֹת בָּבֶל; הוֹצִיאֹו בְּאַרְץ
 17 יִשְׂרָאֵל, גוֹבֵה בוּ מַמְעוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. בֹּא לְגַבּוֹת בוּ מַמְעוֹת
 18 הַמְּקוֹם שֶׁהוֹצִיא בוּ הַשְּׂטֵר, וְטַעַן הַלּוֹה שֶׁהַמְעוֹת שְׂאֵנִי חַיֵּב
 19 לוֹ מְכַסֵּף שֶׁהוּא פְּחוֹת מִזֶּה הַמְּטַבֵּעַ - יִשְׁבַּע הַמְּלוּה וְיִטַּל.
 20 הָיָה בוּ כֶּסֶף סֵתֵם - מַה שִׁירְצָה לָוֶה, יִגְבְּהוּ. מִכָּאֵן אֲתָה
 21 לְמַד, שֶׁשֵּׁטֵר שְׂאֵיִן בוּ שֵׁם מְקוֹם שֶׁנִּכְתַּב בוּ, כְּשֵׁר לְכָל דְּבַר.
 22 וְהוּא הַדִּין לְשֵׁטֵר שְׂאֵיִן בוּ זְמַן כָּלָל, שֶׁהוּא כְּשֵׁר, אִף עַל
 23 פִּי שְׁעֵדוֹת זוּ אִין אֲתָה יָכוֹל לְהִזְמַה. אִין מְדַקְדְּקִין בְּדִינֵי
 24 מְמוֹנוֹת בְּדִרְיִשָּׁה וְחִקְרִיָה, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר, כְּדִי שְׁלֹא תִנְעַל
 25 דְּלַת בְּפִנֵי ל׳וֹיִן. וְלִפְיָךְ, שְׂטֵרֵי חוּב הַמְּאָחֲרִין [תאריכס
 26 מאוחר מיום כתיבתם] כְּשִׁרִין, אִף עַל פִּי שְׂאֵיִן יָכוֹל לְהִזְמַן,
 27 כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר בְּמִקּוּמוֹ.

פֶּרֶק יח

28
 29 א. הַמְּלוּה אֶת חֲבָרוֹ סֵתֵם, הָרִי כֹל נְכָסָיו אַחֲרָאִין וְעָרְבָאִין
 30 [משועבדים] לְחוּב זֶה. לְפִיָּךְ, כִּשְׂבִיבֹא לְגַבּוֹת, תוֹבֵעַ אֶת
 31 בַּעַל חוּבוֹ תַחֲלָה: אִם מְצָא עִמּוֹ נְכָסִים, בֵּין מְטַלְטְלִין בֵּין
 32 קַרְקָעוֹת - גוֹבֵה מִהֶן בְּרִצּוֹן הַלּוֹה; וְאִם לֹא נִתַּן הַלּוֹה
 33 מַדְעָתוֹ, מְגַבֵּין אוֹתוֹ בֵּית דִּין. לֹא הִסְפִּיק לוֹ כֹּל הַנִּמְצָא
 34 כְּנִגְדַּ שֵׁטֵר חוּבוֹ - הָרִי זֶה גוֹבֵה מִכָּל הַקַּרְקָעוֹת שֶׁהָיָה לְלוֹה,
 35 אִף עַל פִּי שֶׁהָיָה עִתָּה מְכוּרִין לְאַחֲרִים אוּ נְתוּנִים בְּמִתְנָה;
 36 הוֹאִיל וּמְכַר הַלּוֹה אוּ נִתַּן אַחַר שֶׁנִּשְׁמַעְבַּד בְּחוּב זֶה, הָרִי
 37 זֶה מוֹצִיא מִיַּד הַלּוֹקֹחוֹת אוּ מִיַּד בַּעֲלֵי הַמִּתְנּוֹת; וְזֶה הוּא
 38 הַנִּקְרָא 'טוֹרֵף'. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּקַרְקָעוֹת שֶׁהָיָה לוֹ
 39 בַּעַת שְׁלוּהָ. אֶבֶל נְכָסִים הַבְּאִין לוֹ לְאַחַר שְׁלוּהָ - לֹא
 40 נִשְׁמַעְבְּדוּ לְבַעַל חוּב, וְאִינוּ טוֹרֵף. וְאִם הִתְנֶה עֲלָיו שְׁפָל
 41 נְכָסִים שִׁיקְנָה יְהִי מִשְׁעַבְדִּין לְהַפְרַע מִהֶן, וְקָנָה אַחַר שְׁלוּהָ
 42 וּמְכַר אוּ נִתַּן - הָרִי בַעַל חוּב טוֹרֵף מִהֶן.
 43 ב. אִין כֹּל הַדְּבָרִים הָאֵלוּ אֲמֹרִין, אֶלָּא בְּקַרְקָע. אֶבֶל
 44 הַמְּטַלְטְלִין, אִין עֲלֵיהֶן אַחֲרֵי־וֹ; אֶפְלוּ מְטַלְטְלִין שֶׁהָיָה לוֹ
 45 בַּעַת שְׁלוּהָ, שֶׁמְכָרָן לְשַׁעַתוֹ - אִין בַּעַל חוּב טוֹרֵף אוֹתָן.
 46 הִקְנָה לְבַעַל חוּבוֹ כֹּל הַמְּטַלְטְלִין עַל גַּב הַקַּרְקָע שֵׁשׁ לוֹ,

46 משלפניו; לא הספיק, טורפין השאָר משלפני פניו - אפלו
 47 הִיָּה האַחְרוֹן הוא שְׁלַקַּח הַזְבוּרִית, שְׁהָרִי הַלּוֹקַח הַקּוֹדֵם
 48 אוֹמֵר לַטּוֹרֵף: 'הַנְּחִיתִי לָךְ מְקוֹם לְגָבוֹת מִמֶּנּוּ'.
 49 ו. מְכַרְן לְאַחַד זֶה אַחַר זֶה, הָרִי זֶה הַלּוֹקַח נִכְנַס תַּחַת
 50 הַבְּעָלִים. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? שְׁלַקַּח עֲדִית בְּאַחְרוֹנָה.
 51 אֲבָל לָקַח זְבוּרִית בְּאַחְרוֹנָה - בְּלֶן גּוֹבֵין מִן הַזְבוּרִית, שְׁהָרִי
 52 אוֹמֵר לַטּוֹרֵף כְּשִׁיבֹא לְגָבוֹת מִן הַשְּׂדֵה שְׁלַקַּח תַּחֲלֶה: 'הָרִי
 53 הַנְּחִיתִי לָךְ מְקוֹם לְגָבוֹת מִמֶּנּוּ'. וְלָמָּה אֵינִי אוֹמֵר לוֹ הַטּוֹרֵף
 54 כֵּן, אִם לָקַח עֲדִית בְּאַחְרוֹנָה, וְתִגְבֶּה הָאִשָּׁה וּבַעַל חוֹב מִן
 55 הָעֲדִית שְׁלַקַּח בְּאַחְרוֹנָה? שְׂזוֹ תִּפְגֶּה הִיא לַלּוֹקַח (לְטוֹבוֹתוֹ),
 56 וְהָרִי אוֹמֵר לָהֶן: 'אִי אֶפְשִׁי בְּתַקְנָה זֶה, אֲלֵא כֹל אֶחָד מִכֶּם
 57 יִגְבֶּה מִן הָרִאִי לוֹ'.

58 ז. מְכַרְן לְאַחַד זֶה אַחַר זֶה, וּמְכַר לוֹ עֲדִית בְּאַחְרוֹנָה, וְחִזַּר
 59 הַלּוֹקַח וּמְכַר זְבוּרִית וּבִינֹנִית, וְשִׁיר עֲדִית לְפָנָיו - בְּלֶן גּוֹבֵין
 60 מִן הָעֲדִית, שְׁהָרִי אֵין לוֹ בְּמָה יִדְחָה אוֹתוֹן. מְכַר עֲדִית, וְהִנִּיחַ
 61 בִּינֹנִית וְזְבוּרִית - הַנְּזַקִּין טוֹרְפִין מִן הָעֲדִית שְׂבִיד לּוֹקַח
 62 הַשְּׂנִי, וּבַעַל חוֹב וּכְתַבַּת אִשָּׁה גּוֹבֵין מִבִּינֹנִית וְזְבוּרִית
 63 שְׂשִׁיר לְפָנָיו.

64 ח. מִי שְׁלָה מְאָחַד, וְאַחַר כֵּן מְכַר הַלּוֹה נִכְסֵיו לְשָׁנִים,
 65 וְכַתֵּב בַּעַל חוֹב לַלּוֹקַח שְׁנֵי: 'דִּין וְדְבָרִים אֵין לִי עִמָּךְ, וְקִנּוּ
 66 מִיָּדוֹ (עִשָּׂה קִנּוּי עַל כֵּךְ) - אֵינִי יָכוֹל לְטַרֵף מִלּוֹקַח רִאשׁוֹן;
 67 שְׁהָרִי אוֹמֵר לוֹ: 'הַנְּחִיתִי לָךְ מְקוֹם לְגָבוֹת מִמֶּנּוּ אֲצֵל בַּעַל
 68 חוֹבְךָ, וְהֵן הַנִּכְסִים שְׁקִנָּה לּוֹקַח שְׁנֵי אַחֲרָי, וְאַתָּה הַפְּסַדְתָּ
 69 עַל עֲצֻמָּךְ, שְׁהָרִי סִלַּקְתָּ עֲצֻמָּךְ מִהֶן. וְהוּא הַדִּין לְאִשָּׁה
 70 בְּכַתְּבָתָהּ, אִם פְּתַכָּה לְשָׁנֵי - אֲבָדָה פְּתַבְתָּהּ, וְאֵינָה יָכוֹלָה
 71 לְטַרֵף. אֲבָל אִם פְּתַבוּ לְרִאשׁוֹן, טוֹרְפִין מִן הַשְּׂנִי. מְכַר הַלּוֹה
 72 שְׂדֵה לַלּוֹקַח, {וּמְכַר אַחֲרֶיהָ שְׂדֵה שְׁנֵיהָ} (וּמְכַרָה לּוֹקַח
 73 רִאשׁוֹן) לַלּוֹקַח שְׁנֵי, וְכַתֵּב הַמַּלְוֶה לַלּוֹקַח שְׁנֵי: 'דִּין וְדְבָרִים
 74 אֵין לִי עִמָּךְ, וְקִנּוּ מִיָּדוֹ - הָרִי בַעַל חוֹב טוֹרֵף מִלּוֹקַח רִאשׁוֹן
 75 שְׂדֵה רִאשׁוֹנָה; וְלּוֹקַח רִאשׁוֹן טוֹרֵף מִלּוֹקַח שְׁנֵי שְׂדֵה שְׁנֵיהָ,
 76 שְׁהָרִי קָנָה אַחֲרָיו; וְלּוֹקַח שְׁנֵי טוֹרֵף אוֹתָהּ מִבַּעַל הַחוֹב,
 77 שְׁהָרִי פְתַב לוֹ; וְלּוֹקַח רִאשׁוֹן חוֹזֵר וְטוֹרֵף מִשְׁנֵי; וְחוֹזְרִין
 78 חֲלִילָה, עַד שִׁיעֲשׂוּ פִּשְׁרָה בִּינֵיהֶן. וְכֵן הָאִשָּׁה בְּכַתְּבָתָהּ.
 79 וְהוּא שְׁהִיָּה הַחוֹב כְּנֹגֵד שְׁתֵּי הַשְּׂדוֹת.

פָּרָק כ

80 א. מִי שִׁישׁ עָלָיו חוֹבוֹת הֶרְבֵּה - כֹּל שְׁקֵדִים חוֹבוֹ, גּוֹבֶה
 81 תַּחֲלָה, בֵּין מִן הַלּוֹה עֲצֻמוֹ, בֵּין מִן הַלְּקוֹחוֹת. וְאִם קָדֵם
 82 הָאֲחֵרוֹן וְגַבָּה - מוֹצִיאִים מִיָּדוֹ; שְׁפָל שְׁקֵדִים חוֹבוֹ, זָכָה.
 83 בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּקַרְקָעוֹת שְׁהִיו לוֹ בַּעַת שְׁלֹוָה. אֲבָל
 84 הַקַּרְקָעוֹת שְׁקִנָּה אַחַר שְׁלֹוָה מִבַּעַלֵי חוֹבוֹת הֶרְבֵּה - אֵף עַל
 85 פִּי שְׂפַתְכָּ לְכָל אֶחָד מִהֶן: 'מָה שְׂאֲנִי עֲתִיד לְקַנּוֹת מִשְׁעַבְד
 86 לָךְ' - אֵין בְּהֵן דִּין קְדִימָה, אֲלֵא יָד בְּלֶן שְׁוָה; וְכֹל שְׁקֵדִים
 87 וְגַבָּה - זָכָה, אֵף עַל פִּי שְׁהוּא אַחְרוֹן.
 88 ב. לְוָה וְכַתֵּב לוֹ: 'שְׂאֲנִי עֲתִיד לְקַנּוֹת מִשְׁעַבְד לָךְ', וְאַחַר
 89 כֵּן קָנָה שְׂדֵה, וְחִזַּר וְלָוָה מֵאַחַר - הָרִי הַשְּׂדֵה מִשְׁעַבְדָּת
 90 לְרִאשׁוֹן, וְהוּא קוֹדֵם לְגָבוֹת. וְכֵן אֶפְלוּ הָיוּ מֵאָה. אֵין דִּין

1 להיות השדה שטרפת שומה לך בכל המאטים שיש לך,
 2 הרי מוטב; ואם לאו, הילך מאתים של חובך והסתלק -
 3 הדין עם לוי. רצה שמעון, ועמד בה - אף על פי שקבלה
 4 במאטים, אין לוי חוזר ותובע ראובן אלא במנה.
 5 י. מת ראובן, והניח שדה אחת שוה מאה, וכא שמעון
 6 וטרפה, ונתנו לו היתומים מאה מן המטלטלין שהניח
 7 אביהם וסלקוהו - הרי זה חוזר וטורף אותה בשאר חובו;
 8 שמא שנתנו לו - מצוה עשו, שמצוה על היתומים לפרע
 9 חוב אביהן. ואם אמרו לו: 'אלו המאה דמי השדה
 10 שטרפת', אינו יכול לחזור ולטרף אותה פעם אחרת בשאר
 11 חובו.

יום שישי ט"ו טבת ה'תשע"ג

פָּרָק יט

14 א. כְּשִׁיּוֹרְדִין בֵּית דִּין לְנִכְסֵי הַלּוֹה לְגָבוֹת מִהֶן, לֹא יִגְבוּ
 15 לְבַעַל חוֹב אֲלֵא מִן הַבִּינֹנִית שְׂבִקְרָקָעוֹתָיו. וְדִין תּוֹרָה,
 16 שְׁיִגְבֶּה בַּעַל חוֹב מִן הַזְבוּרִית, שְׂנֵאָמַר: 'בַּחוּץ תַּעֲמַד,
 17 וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אַתָּה נָשָׂה בּוֹ יוֹצִיא' וְגוֹ' - מָה דְּרַכּוּ שֶׁל אָדָם
 18 לְהוֹצִיא? פְּחוֹת שְׂבִכְלִי. אֲבָל תִּקְנּוּ חֲכָמִים בְּבִינֹנִית, כְּדִי
 19 שְׁלֹא תִנְעַל דְּלַת בְּפָנֵי לׁוֹיִן. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּכֹא
 20 לְהַפְרַע מִן הַלּוֹה עֲצֻמוֹ. אֲבָל הַבָּא לְהַפְרַע מִן הַיּוֹרְשִׁין, בֵּין
 21 קְטָנִים בֵּין גְּדוֹלִים - לֹא יַפְרַע אֲלֵא מִן הַזְבוּרִית.
 22 ב. אֵין נַפְרָעִים מִנִּכְסִים מִשְׁעַבְדִּין (שִׁנְמַכְרוּ אַחֲרֵי הַהַלּוּואָה),
 23 בְּמִקּוֹם שִׁישׁ נִכְסִים בְּגִי חוֹרִין; וְאֶפְלוּ הָיוּ בְּגִי חוֹרִין (בַּרְשׁוֹת
 24 הַלּוּוּה) זְבוּרִית, וְהַמְשַׁעְבְּדִין בִּינֹנִית אוֹ עֲדִית, בֵּין שְׂמִכְרָן
 25 בֵּין שְׁתֵּמְנָן. נִשְׁתַּדְּפוּ (נִשְׁחַתּוּ) בְּגִי חוֹרִין, הָרִי זֶה טוֹרֵף מִן
 26 הַמְשַׁעְבְּדִין; שְׂכִין שְׁנִשְׁחַתּוּ, כְּאֵלוֹ אֵינֵן.

27 ג. רֹאוּבֵן שְׂמִכְר כֹּל שְׂדוֹתָיו לְשִׁמְעוֹן, וְהִלֵּךְ שִׁמְעוֹן וּמְכַר
 28 שְׂדֵה אַחַת מִהֶן לְלוֹי, וְכֹא בַּעַל חוֹב שֶׁל רֹאוּבֵן לְטַרֵף -
 29 רָצָה מְזָה גּוֹבֶה, רָצָה מְזָה גּוֹבֶה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים?
 30 בְּשְׁלַקַּח לׁוֹי בִּינֹנִית. אֲבָל אִם לָקַח עֲדִית אוֹ זְבוּרִית - אֵינוֹ
 31 טוֹרֵף מִלּוֹי; שְׁהָרִי זֶה אוֹמֵר לוֹ: 'מִפְּנֵי זֶה טַרְחִיתִי וְלִקַּחְתִּי
 32 שְׂדֵה שְׂאִין דִּינָךְ לְגָבוֹת מִמֶּנּוּ'. וְכֵן אִם לָקַח לׁוֹי בִּינֹנִית,
 33 וְהִנִּיחַ אֲצֵל שִׁמְעוֹן בִּינֹנִית כְּמוֹ הַבִּינֹנִית שְׁלַקַּח - אֵינוֹ
 34 טוֹרֵף מִלּוֹי, שְׁהָרִי זֶה אוֹמֵר לוֹ: 'הַנְּחִיתִי לָךְ מְקוֹם לְגָבוֹת
 35 מִמֶּנּוּ'.
 36 ד. כְּכֹר בְּאֶרְנוֹ, שְׁהַנְּזַקִּין שְׂמִין לָהֶן בְּעֲדִית, וּבַעַל חוֹב
 37 בְּבִינֹנִית, וּכְתַבַּת אִשָּׁה בְּזְבוּרִית. הָיוּ לוֹ עֲדִית וְזְבוּרִית -
 38 נִזְקִין בְּעֲדִית, וּבַעַל חוֹב וּכְתַבַּת אִשָּׁה בְּזְבוּרִית. הָיוּ לוֹ
 39 עֲדִית וּבִינֹנִית - נִזְקִין בְּעֲדִית, וּבַעַל חוֹב וּכְתַבַּת אִשָּׁה
 40 בְּבִינֹנִית. הָיוּ לוֹ בִּינֹנִית וְזְבוּרִית בְּלַבַּד - נִזְקִין וּבַעַל חוֹב
 41 בְּבִינֹנִית, וּכְתַבַּת אִשָּׁה בְּזְבוּרִית.
 42 ה. מְכַרְן לְשִׁלְשָׁה בְּגִי אָדָם בְּכַת אַחַת - בְּלֶן נִכְנְסוּ תַּחַת
 43 הַבְּעָלִים, וְהַנְּזַקִּין טוֹרְפִין מִן הָעֲדִית, וּבַעַל חוֹב טוֹרֵף מִן
 44 הַבִּינֹנִית, וּכְתַבַּת אִשָּׁה טוֹרְפַת מִן הַזְבוּרִית. מְכַרְן לְזָה אַחַר
 45 זֶה, בְּלֶן טוֹרְפִין מִן הָאֲחֵרוֹן; לֹא הַסְפִּיק, טוֹרְפִין הַשְּׂאָר

46 [מכל שטר]. והוא הדין בראובן ושמעון שמכר להן לוי
47 שדה אחת בשני שטרות, שטרו של זה בתמשה בניסן,
48 ושטרו של זה בניסן סתם.

פָּרָק כֹּא

49
50 א. בעל חוב גובה את השבח שהשביח הלוקח - בין
51 שהשביח מחמת הוצאה [השקעה], בין ששכחו נכסים
52 מאליהם; אלא שאם השביחו מאליהן, טורף כל השבח;
53 ואם השביחו מחמת הוצאה, גובה חצי השבח. כיצד?
54 ראובן שהיה לו חוב על שמעון מאתים, ומכר שמעון ללוי
55 שדה במנה, והוציא עליה לוי הוצאות, והשביחה וררי היא
56 שנה מאתים - כשיבוא ראובן לטרף את לוי, טורף ממנה
57 במאה ותמשים: מאה של דמי המקח, ותמשים של חצי
58 השבח. ואם השביחה מחמת עצמה, כגון שהוקרה בדמים
59 או עלו בה אילנות - גובה את כלה. הורו גאונים גדולים
60 ותכמים ואמרו: לא יהיה הלוקח רע פת מיושר לשדה
61 חבירו שלא ברשות, ששמין לו [כמה הוציא וכמה השביח],
62 וידו על התפתונה [מקבל הפחות שבהם]. לפיכך, אם
63 השביח הלוקח במאה והוציא תמשים - נוטל כל ההוצאה,
64 וחצי השבח היתר על ההוצאה, והחצי עם הקרן הוא
65 שטורף בעל חוב; ודברים של טעם הם, וכך ראוי לדון.
66 וחזר הלוקח וגובה הקרן מנכסי שמעון, אף מן
67 המשעבדין שמכר או נתן מאחר זמן שמכר בו ללוי. אבל
68 השבח שטרף ממנו בעל חוב, בין חצי בין פלו - אין לוי
69 גובהו אלא מנכסים בני חורין של שמעון; שתקנת עולם
70 היא, שלא יגבה השבח ולא הפרות שאכל הגזלן ולא מזון
71 האשה והבנות מנכסים משעבדין, שאלו דברים שאין להן
72 קצבה. ומקלי כתבה, שלא תטרף אשה מן השבח כתבתה.
73 ולמה יטרף בעל חוב חצי השבח בלבד, הבא מחמת
74 הוצאה? לפי שהשבח בא לאחר שלונה מראובן ולאחר
75 שמכר ללוי, ונמצא ראובן ולוי כשני בעלי חובות לשמעון;
76 והשבח כנכסים שבאו לו אחר שלונה משניהם, שהן חולקין
77 באחד, כמו שבארנו. לפיכך, ראובן שלונה משמעון מנה,
78 וכתב לו: 'שאני עתיד לקנות משעבד לך', וחזר ולנה מלוי
79 מאתים, וכתב לו: 'שאני עתיד לקנות משעבד לך', וקנה
80 אחר כך שדה, ומכרה ליהודה במאה ותמשים, והשביחה
81 יהודה בהוצאתו, וררי היא שנה שלש מאות - טורף
82 שמעון ולוי הקרן, וחולקין אותו בשנה; ונמצא כי זה
83 חמשה ושבעים, וכי זה חמשה ושבעים. וחזר שמעון
84 ולוי ויהודה שלשתן, וחולקין מאה ותמשים של שבח על
85 הדרך שפרשנו; נמצא שמעון טורף מנה שלו משדה זו,
86 ולוי טורף מאה ושלישים ושבעה ומחצה, ויהודה נוטל מן
87 השבח שנים וששים ומחצה. וכזה הן חולקין, אפלו הן
88 מאה.

89 ב. כל הפרות שאכל הלוקח, אינן נטרפין [נגבים] ממנו.

1 קדימה במטלטלין, אלא כל שגבה מהן - זכה, אף על פי
2 שהוא אחרון. קדם אחד משאר אדם, ותפש מן המטלטלין
3 של זה, כדי לזכות בהן לאחד מבעלי חובות - לא זכה;
4 שכל התופש לבעל חוב במקום שיש עליו [על הלווה] חוב
5 לאחרים, לא קנה. אבל אין עליו חוב לאחרים, קנה לו.
6 וכן אם אמר לו הלוה: 'זכה בחפץ זה לפלוני', או 'מן
7 זה' - זכה לו; ואין אחד מבעלי חובות יכולין לגבות מאלו
8 המטלטלין, שפבר זכה בהן אחר.
9 ג. שטרות שזמנן פלן יום אחד, או שעה אחת במקום
10 שפוחתין שעות - כל שקדם מהן וגבה, בין קרקע בין
11 מטלטלין - זכה.
12 ד. באו פלן ביחד לגבות, וכן בעלי חובות שכל אחד מהן
13 קודם לזמן חבירו שבאו לגבות מן המטלטלין, שהרי אין
14 בהן דין קדימה, או שבאו לגבות מקרקע שקנה הלוה
15 לאחר שלונה מן האחרון שבהן, ואין בנכסים כדי שיגבה
16 כל אחד מהן את חובו - מחלקין ביניהן. כיצד חולקין?
17 אם פשיחחלק המזון הנמצא על מנינם [לפי מספרם], יגיע
18 לפחות שבהן כשעור חובו או פחות ממנו - חולקין לפי
19 מנינם בשנה. ואם יגיע לפחות שבהן יותר על חובו -
20 חולקין מכל המזון ביניהן כדי שיגיע לפחות שבהן
21 כשעור חובו, וחוזרין הנשארים מבעלי חובות וחולקין
22 היתר ביניהם כדרך הזאת. כיצד? היו שלשה - חובו של
23 זה מנה, ושל זה מאתים, ושל זה שבע מאות - אם היה
24 כל הנמצא שם שלש מאות, נוטלין מאה מאה; וכן אם
25 נמצא שם פחות משלש מאות, חולקין בשנה. נמצאו שם
26 יתר על שלש מאות - חולקין שלש מאות בשנה, ויסתלק
27 בעל המאה; ושאר המזון חולקין אותו השנים על אותה
28 הדרך. כיצד? נמצאו שם חמש מאות או פחות - חולקין
29 שלש מאות בשנה, ויסתלק האחד; וחוזרין וחולקין
30 המאתים או הפחות בשנה בין השנים, ויסתלק השני.
31 נמצאו שם שש מאות - חולקין שלש מאות בשנה,
32 ויסתלק בעל המנה; וחוזרין וחולקין המאתים בין השנים
33 בשנה, ויסתלק בעל המאתים; ונותנין המאה הנשארת
34 לבעל השבע מאות, ונמצא כידו שלש מאות בלבד. ועל
35 דרך זו חולקין, אפלו הם מאה, כשיבואו לגבות כאחת.
36 ויש מן הגאונים שהורה שחולקין לפי ממונם.
37 ה. ראובן ושמעון, לכל אחד משניהם שטר חוב על לוי
38 - ראובן שטרו בתמשה בניסן, ושמעון שטרו בניסן סתם,
39 וררי יש ללוי שדה שאינה כדי חוב של שניהם - מורדין
40 לתוכה ראובן, שמא שטרו של שמעון בסוף ניסן היה. וכן
41 אין שמעון יכול לטרף מאיר ואילך, שהרי הלוקח אמר
42 לו: 'שמא באחד בניסן הוא זמנו של שטרך, וררי שדה
43 בת חורין כידי ראובן שתגבה אותה, ויבוא ראובן שהוא
44 אחר זמנה, והוא שיש לו לטרף ממני'. לפיכך, אם כתבו
45 הרשאה [יפוי כח] זה לזה, טורפין מאיר ואילך מפל צד

דין, ויתקיים [יאושר בבר"ד] - אומרין ללוה: 'שלם'. ואין
יורדין לנכסיו תחלה, עד שיתבצענו; ואם טעה הדין והוריד
המלוה לנכסיו לזה קדם שיתבצענו, מסלקין אותו. אמר
הלוה: 'הריני משלם, קבעו לי זמן כדי שאלנה מאחר או
אמשכן [קרקע] או אמכר ואביא המעות' - קובעין לו זמן
שלשים יום; ואין מחיבין אותו לתן משכון, שאלו היו שם
משלטלין, מיד היו בית דין גובין מהן. ואם רצה המלוה
להחרים [חרם סתמין] על מי שיש לו מעות או משלטלין,
ומפליג אותו בדברים - הרי זה מחרים. ואין מחיבין את
הלוה להביא ערב עד שיתן. שלמו השלשים יום, ולא הביא
- בית דין כותבין אדרכתא [יפוי כח] על נכסיו. וכן אם אמר
בתחלה כשתבעו, 'איני משלם' - כותבין אדרכתא על נכסיו
מיד, ואין קובעין לו זמן. וכן אם אין שם שטר אלא מלוה
על פה, או שהודה - כותבין אדרכתא על נכסים בני חורין
[שלא נמכרו] שיש לו.
ב. טען ואמר: 'שטר זה שנתקם בפניכם מזנף הוא, ואני
אביא ראיה ואבטלנו, ועדי במקום פלוני, והם פלוני ופלוני'
- אם נראה לדינין שיש ממש בדבריו - קובעין לו זמן
להביא עדיו. ואם נראה להן שאינו בא אלא בעלילות
דברים ובטענות של דפי - אומרין לו: 'שלם, ואחר כך אם
יש לך ראיה, תחזיר'; ואם הנה המלוה אלם, ושמה אינו
יכול להחזיר מידו - מניחין על ידי שלישי.
ג. קבעו לו זמן להביא ראיה ולבטל השטר [כסענתו],
והגיע הזמן ולא בא - ממתינין לו שני וחמישי ושני; לא
בא - כותבין עליו פיתקא [נידון], ומשמתין [מנדין] אותו,
וממתינין לו והוא בנדויו תשעים יום. שלשים ראשונים,
שמה הוא טורח ללוות מעות; אמצעים, שמה הוא טורח
למכר; אחרונים, שמה הלוקח ממנו טורח להביא מעות.
שלמו התשעים יום, ולא בא - בית דין כותבין אדרכתא על
נכסיו, ומתירין לו נדויו.
ד. אין כותבין אדרכתא על נכסיו, עד ששולחין ומודיעין
לו; והוא שיהיה קרוב לבית דין מהלך שני ימים או פחות;
תהי על זה, אין צריכין להודיעו. במה דברים אמורים?
בשהיה כל התשעים יום נשטט ואומר: 'עתה אבוא ואביא
ראיה ואבטל השטר'. אבל אם אמר: 'איני בא לבית דין' -
מיד כותבין אדרכתא על נכסיו, בין על הקרקעות בין על
המשלטלין. וכן אם היה השטר על הפקדון - אין ממתינין
לו תשעים יום, אלא כותבין אדרכתא על נכסיו מיד.
ה. זה שאמרנו שאם לא בא בסוף התשעים, כותבין
אדרכתא על נכסיו - על הקרקעות. אבל המשלטלין - אפלו
אחר תשעים יום, כל זמן שהוא אומר 'עתה אביא ראיה
ואבטל השטר' - אין מורדין המלוה למשלטלין; שמה
יאכל אותם, ויביא זה ראיה ויבטל השטר, ולא ימצא מה
ישל; ואפלו היה למלוה קרקע, שמה תקסיף [תכחש] או
תשדף [ברוח עזה].
ו. כיצד כותבין האדרכתא? אם לנכסים בני חורין
הורידהו, אמרים: 'איש פלוני נתחייב לפלוני בדין כך וכך,

אבל הפרות המחברין לקרקע - אף על פי שאינן צריכין
לקרקע, בענבים שהגיעו להבצר - הרי בעל חוב גובה
מהן, כמו שגובה מן השבח.
ג. מתנה ששכחה מחמת הוצאה [השקעה], אין בעל חוב
גובה משכחה כלום; אלא רואין במה היתה שנה בשעת
מתנה, וגובה. ואם שכחה מאליה, בעל חוב גובה את פלה.
ואם קבל הנותן אחריות המתנה - הרי בעל חוב גובה
ממנה את השבח, כדרך שגובה מן הלוקח. ולמה יטרף
בעל חוב חצי השבח מן הלוקח, ולא יטרף ממקבל המתנה
כלום? מפני שהמוכר כותב ללוקח בשטר מכירה: 'שאני
מחייב לך בפרן, ובעמל שתעמל, ובשבח שתשביח, ועלי
אחריות הכל', ורצה הלוקח וקבל דבר זה, שהרי הלוקח
יבד על תנאי זה, שאם ילקח ממנו השבח, יחזור על
המוכר; ואפלו לא כתב [התנאי], כבר נודע [הונחה] שזה
דין המוכר עם הלוקח. אבל המתנה, שאין שם תנאי זה,
אינו גובה משבח שהשביחה בהוצאתו כלום.
ד. וכן יתומים שהשביחו הנכסים, אין בעל חוב גובה מן
השבח כלום. אבל אם שכחו נכסים מאליהם, גובה את
השבח כלו.
ה. בעל חוב שטרף בחובו מיד הלוקח מה שראוי לו מן
הקרן וחצי השבח - רואין הנשאר מן הקרקע: אם יש בו
תעלה [תועלת] ללוקח - כגון שנשאר לו בשדה בית תשעת
קבין, ובגנה בית חצי קב - ישתתפו [יזורו] בה שניהן;
ואם לא נשאר לו דבר שאלו יחלק יהיה שם פלו עליו -
נותן לו בעל חוב את דמיו [דמי חלקו].
ו. היתה השדה היפותיקי [שעבד אותה לחובו], בעל חוב
נוטל את פלה. ורואין חצי השבח הנשאר ללוקח: אם היה
חצי השבח יתר על ההוצאה פלה - נוטל ההוצאה מבעל
חוב, שהרי אומר לו בעל חוב: 'שדי היא שהשביחה';
והנשאר לו מן השבח [דמי מה שהשביח], נוטל אותו מן
המוכר. וכן אם היה חצי השבח פחות מן ההוצאה - אין
לו מבעל חוב אלא דמי חצי השבח, וחוזר וגובה מן
המוכר חצי השבח שנשטרף בלבד.
ז. בעל חוב שבא לטרף מן היתומים - יתומים אמרים:
'אנו השבחנו, ובעל חוב אומר: 'שמה אביכם השביח' -
על היתומים להביא ראיה. הביאו ראיה שהם השביחו -
שמין להם את השבח ואת ההוצאה, ונוטלין הפחות
שבשניהם, ומעלה אותם בדרמים [משלם]. במה דברים
אמורים? בשעשה שדה זו היפותיקי. אבל אם לא עשה
היפותיקי - אם רצו היתומין לסלק בעל חוב בדרמים,
מסלקין; ואם רצו, נוטלין מן הקרקע [עצמה] שעור שבח
שלהן.

יום שבת קודש ט"ז טבת ה'תשע"ג

פרק כב

א. סדר גבית החוב כך הוא: כשיביא המלוה שטרו לבית

17 שוית לתקן אכל לא לענות [לקלקל], כשליח. וכל המורים, 47
 48 כזה הורו.
 49 טז. בית דין ששמו לבעל חוב, בין בנכסי לזה בין 49
 במשעבדין שבנד הלוקח, ולאחר זמן השיגה ידו של לזה, 50
 או של נטרף, או יורשיהם, והביאו לבעל חוב את מעותיו 51
 - מסלקין אותו מאותה הקרקע; שהשומא חוזרת לבעלים 52
 לעולם, משום שנגמר: "ועשית הישר והטוב". 53
 יז. קרקע ששמו אותה לבעל חוב, ואחר כך שמוה בית דין 54
 לבעל חוב של זה המלוה - הרי זו חוזרת לבעלים [אם 55
 ישלם]; לא יהיה כחו גדול מכח בעל חוב הראשון. מכרה 56
 בעל חוב או נתנה במתנה, או ששמה לבעל חובו מדעתו, 57
 או שמת והורישו - אינה חוזרת. שמו קרקע לאשה ונשאת, 58
 או ששמו ממנה ונשאת - בעל בנכסי אשתו כלוקח הוא, 59
 ולא מחזיר [ללוה] ולא מחזירין לו [אם גבו מהאשה]. 60

פרק כג

61
 א. שטרי חוב המקדמין [תאריכם מוקדם מההלוואה] - 62
 פסולין, שהרי טורף בהן לקוחות שלא בדין; ולפיכך, קנסו 63
 אותו חקמים, ולא יגבה בשטר מקדם אלא מבני חורין - 64
 גגרה, שמא יטרף בו מזמן ראשון שהקדימו. 65
 ב. שטרי חוב המקדמין [תאריכם מאוחר מההלוואה] - 66
 כשרין, שהרי הורע כחו של בעל השטר, שאינו טורף אלא 67
 מזמן השטר; ואף על פי שלא כתבו בו שהוא מאחר, הרי 68
 זה כשר. 69
 ג. שטר שכתבוהו ביום ונתתם בלילה הסמוך לו [אחריו] 70
 - פסול, מפני שהוא מקדם; ואם היו עסוקים בענין 71
 [ההלוואה] עד שנכנס הלילה, ונתמיהו - אף על פי שקנו 72
 ממנו בלילה, כשר. 73
 ד. שטר שזמנו כתוב בשבת, או בעשרה בתשרי [יום 74
 הכיפורים] - שטר מאחר הוא, וכשר. ואין חוששין שמא 75
 מקדם הוא, ובאחד בשבת או באחד עשר בתשרי נכתב, 76
 אלא מעמידין את השטר על חזקתו [כשרותו]; שהדבר ידוע 77
 הוא, שאין כותבין בשבת, ולפיכך אחרוהו. 78
 ה. כותבין שטר ללזה, אף על פי שאין המלוה עמו; ואין 79
 כותבין למלוה, עד שיהיה הלזה עמו. במה דברים 80
 אמורים? בשטר שיש [כתוב] בו קנין; שהרי משעה שקנו 81
 מידו, נשתעבדו נכסיו. אבל שטר שאין בו קנין - אין 82
 כותבין אפילו ללזה, עד שיהיה המלוה עמו, ויתן השטר 83
 ביד המלוה בפנינו; שמא יכתב עתה ללוות ממנו בניסן, 84
 ולא ללזה ממנו עד תשרי, ונמצא המלוה טורף בשטר זה 85
 מניסן שלא בדין, שהרי לא הגיע לידו עד תשרי. 86
 ו. עדים שקנו [עשו קנין] מיד הלזה או המוכר וכיוצא בהן, 87
 ונתאחרה פתיבת השטר זמן מרבה - אם ידעו יום שקנו 88
 ממנו בו - כותבין בשטר זמן הקנין, ואף על פי שאינו זמן 89
 חתימתו, ואין צריכין לומר: ונתאחרה פתיבת דינו עד יום 90
 פלוני. ואם לא ידעו יום שקנו בו - כותבין זמנו של שטר 91

1 ולא נתן לו מעצמו, וכתבנו לו אדרכתא זו על שדה פלונית 1
 שלו. ואחר כך שמין לו שלשה [בקיאים] מאותה השדה 2
 כנגד חובו, ומכריזין עליה [למכירה] כפי מה [זמן] שיראו, 3
 עד שיפסקו המוסיפין. ומורדין אותו בחובו לחלק ששמו 4
 אותו; וקורעין שטר החוב, אם היה שם שטר. ואם לא היו 5
 לו נכסים בגי חורין, כותבין האדרכתא כך: 'איש פלוני 6
 נתחייב לפלוני כך בשטר חוב שיש בידו, ולא נתן לו חובו, 7
 ולא מצאנו לו נכסים בגי חורין, וכבר קרענוהו לשטר שהיה 8
 לו עליו, ונתנו רשות לפלוני לדרש ולחקר, ולהיות ידו 9
 נטויה על כל נכסים שימצאו לו, וכל קרקעות שמכר מזמן 10
 פלוני והלאה, יש לו להפרע ולגבות חובו מן הכל'. 11
 ז. ואחר שכותבין אדרכתא זו, הולך המלוה ומחפש: אם 12
 מצא לו נכסים בגי חורין, שמין לו מהן. מצא לו נכסים 13
 משעבדין מאחר זמן שטרו, טורף מהן. וקורעין שטר 14
 האדרכתא, וכותבין לו שטר הטורף [זכות גביה]. 15
 ח. כיצד כותבין? 'איש פלוני בן פלוני זכה בדין לטרף 16
 בחוב שפלוני חייב לו שהוא כך וכך, משדה פלונית שלקחה 17
 פלוני בכך וכך מזמן פלוני; וכבר קרענו האדרכתא שהיתה 18
 בידו, והרשינוהו לטרף מזה בכך וכך'. 19
 ט. ואחר שכותבין הטורף לטורף, מורדין שלשה בקיאי 20
 לאותה השדה, ושמין לו ממנה כשעור חובו כפי מה שראוי 21
 לו מן הקרן, וחצי השבח, כמו שבאנו. ומכריזין עליה 22
 שלשים יום, כדרך שמכריזין על נכסי יתומים. 23
 י. ואחר כך משביעין את הלזה שאין לו כלום, בתקנת 24
 גאונים, אם היה הלזה עמנו במדינה. ומשביעין את הטורף 25
 בנקיטת חפץ, שלא נפרע חוב זה, ולא מחלו, ולא מכרו 26
 לאחר. ואחר כך מורדין אותו לנכסי הלוקח, בשומא שלו. 27
 וכותבין לו [שטר] הורדה [לקרקע]. 28
 יא. כיצד כותבין? אחר ששמנו לפלוני בשומא שהיתה 29
 בידו, והכרזנו שלשים יום כראוי, והשבוענו את זה הטורף, 30
 ואת בעל חובו - הורדנוהו השדה פלונית להיות משתמש 31
 בה, כדרך שמשתמש כל אדם בקנינו. 32
 יב. ומאימתי אוכל הטורף פרות שדה זו? משיפסקו ימי 33
 ההכרזה. 34
 יג. כל אדרכתא שאין פתוב בה 'קרענוהו לשטר ההלוואה', 35
 אינה אדרכתא; וכל טורף שאין פתוב בה 'קרענוהו 36
 לאדרכתא', אינה טורף; וכל שומא שאין פתוב בה 37
 'קרענוהו לטורף', אינה שומא. 38
 יד. שלשה שירדו לשום - אחד אומר במנה ושנים אומרים 39
 במאתים, או אחד אומר במאתים ושנים אומרים במנה - 40
 בטל יחיד במעוטו. אחד אומר במנה ואחד אומר בשמונים 41
 ואחד אומר במאה ועשרים, נדון במאה; אחד אומר במאה 42
 ואחד אומר בתשעים ואחד אומר מאה ושלושים, נדון במאה 43
 ועשרה. ועל דרך זו שמין ביניהן לעולם. 44
 טו. בית דין ששמו לטורף בנכסי לוקח, וטעו בכל שהוא 45
 - מכרין בטל; שהרי הן כשליח לטורף וללוקח, ויש להן 46

48 קיום [אישור]. אָבַל עַדִּי הַשֹּׁטֵר עֲצָמָן - אֵין כּוֹתְבִין לוֹ שֹׁטֵר
49 אַחַר, אֶף עַל פִּי שְׁנַמְחֵק בְּפִנְיָהֶם; אָבַל בְּאֵין לְבֵית דִּין,
50 וּבֵית דִּין עוֹשִׂין לוֹ קָיוּם.

51 יג. בַּיֵּצֵד מְקַמֵּין שֹׁטֵר זֶה? כּוֹתְבִין שֹׁטֵר אַחַר, וְאוֹמְרִים:
52 'אֲנוּ בֵית דִּין פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי, הוֹצִיא פְּלוֹנִי בֶן פְּלוֹנִי
53 שֹׁטֵר מְחֻיָּב לְפָנֵינוּ, וְזָמְנוּ בְיוֹם פְּלוֹנִי, וּפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי עֲדִיר'.
54 וְאִם כְּתוּבוֹ: 'וְהִזְקַנּוּ לְעֵדוּתָם שֶׁל עֲדִים, וְנִמְצְאוּ מְכַוְנֵת'
55 [אמיתית] - גּוֹבֵה בַשֹּׁטֵר זֶה שְׁכַתְּבוּ לוֹ, וְאֵינוּ צָרִיף קָיוּם
56 אַחַר; וְאִם לֹא כְּתוּבוֹ כֵּן - צָרִיף לְהַבִּיא רְאִיָּה עַל הָעֵדִים
57 הָרְאוּשׁוֹנִים, עַד שְׁתַּחֲקִים עֲדוּתָן.

58 יד. שֹׁטֵר חוֹב שְׁנַתְקַרַע, כְּשֵׁר; נִמְחַק אוֹ נִשְׁטַטֵּשׁ - אִם
59 רְשׁוּמוֹ נִכְרָ, כְּשֵׁר. נִקְרַע קֶרַע בֵּית דִּין, הָרִי זֶה פְּסוּל. אֵיזָה
60 הוּא קֶרַע בֵּית דִּין? שְׁתֵּי וְעָרַב.

61 טו. מִי שִׁפְרַע מְקַצֵּת חוֹבוֹ, אִם רָצָה - מְחַלֵּף, וְכוֹתְבִין לוֹ
62 בֵּית דִּין שֹׁטֵר אַחַר בַּשָּׂאֵר הַחוֹב מִזְמַן רְאוּשׁוֹ; אָבַל לֹא עַדִּי
63 הַשֹּׁטֵר. וְאִם רָצָה, יִכְתֹּב שׁוֹבֵר [שטר פרעון].

64 טז. הַבָּא לְפָרַע כָּל חוֹבוֹ, וְאָמַר הַמְּלוֹה: 'אָבַד לִי הַשֹּׁטֵר'
65 - הָרִי זֶה יִכְתֹּב לוֹ שׁוֹבֵר, וְיִפְרַע כָּל חוֹבוֹ; וְיֵשׁ לְלוֹה
66 לְהַחְרִים סֵתָם [חרם סתמי] עַל מִי שְׁכּוֹבֵשׁ הַשֹּׁטֵר, וְטוֹעֵן
67 שְׂאָבַד. וְאִם טָעַן הַלוֹה טַעֲנַת וְדַאי וְאָמַר: 'הַשֹּׁטֵר אֶצְלוֹ,
68 וְעַתָּה הִנִּיחוּ בְכִיסוֹ' - הוֹרוּ רְבוּתֵי שִׁישְׁבַע הַמְּלוֹה הַסֵּת
69 שְׂאָבַד הַשֹּׁטֵר, וְאַחַר כֵּף יִפְרַע חוֹבוֹ וְיִכְתֹּב שׁוֹבֵר.

70 יז. מִי שֶׁהוֹצִיא שֹׁטֵר חוֹב בְּמִנְהָ, וְאָמַר: 'עָשׂוּ לִי מִמֶּנּוּ
71 שְׁנַיִם בְּחַמְשִׁים חֲמִשִּׁים' - אֵין עוֹשִׂין לוֹ; שְׁזִכּוֹת לְלוֹה
72 לְהִיּוֹת הַכֹּל בַּשֹּׁטֵר אֶחָד, שְׂאִם יִפְרָעֵנוּ מְקַצֵּת, נִמְצָא שֹׁטֵרוֹ
73 פְּגוּם [שחלקו פרוע]. וְכֵן אִם הוֹצִיא שְׁנֵי שְׁטָרוֹת בְּחַמְשִׁים
74 חֲמִשִּׁים, וְאָמַר: 'עָשׂוּ לִי אוֹתָם אֶחָד בְּמֵאָה' - אֵין עוֹשִׂין
75 לוֹ, אֲלֹא עוֹשִׂין לוֹ קָיוּם לְכָל אֶחָד וְאֶחָד; שְׁזִכּוֹת הִיא לְלוֹה
76 לְהִיּוֹת שְׁנַיִם, שְׂלֹא יִכְף אוֹתוֹ בְּדִין בְּפַעַם אַחַת לְגִבּוֹת הַכֹּל.
77 יח. הוֹצִיא שֹׁטֵר חוֹב בְּמֵאָה, וְאָמַר: 'קִרְעוּהוּ, וְכַתְּבוּ לִי
78 שֹׁטֵר אַחַר בְּחַמְשִׁים' - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ; שְׂמָא פְּרָעוּ הַכֹּל,
79 וְכַתֵּב לוֹ שׁוֹבֵר עַל שֹׁטֵר שֶׁל מֵאָה, וְכִשְׁחִזֹּר וְיוֹצִיא קָיוּם
80 זֶה שֶׁל שֹׁטֵר חֲמִשִּׁים, וְיוֹצִיא הַלוֹה הַשׁוֹבֵר, יֹאמַר לוֹ: 'זֶה
81 שֹׁטֵר אַחַר הוּא'.

פָּרֶק כֹּז

82
83 א. כְּכָר בְּאֲרָנוּ, שֶׁשֹּׁטֵר חוֹב שִׁישׁ בּוֹ קִנְיָן - כּוֹתְבִין אוֹתוֹ
84 לְלוֹה, אֶף עַל פִּי שְׂאֵין הַמְּלוֹה עִמּוֹ; וְכֵן כּוֹתְבִין שֹׁטֵר
85 לְמוֹכֵר, אֶף עַל פִּי שְׂאֵין הַלוֹקַח עִמּוֹ. וְכֵן כּוֹתְבִין שׁוֹבֵר
86 לְמַלְלוֹה, אֶף עַל פִּי שְׂאֵין הַלוֹה עִמּוֹ, וְשׁוֹבֵר לְאִשָּׁה, אֶף עַל
87 פִּי שְׂאֵין בְּעֵלָה עִמָּה, וְגַט לְאִישׁ, אֶף עַל פִּי שְׂאֵין אִשְׁתּוֹ
88 עִמּוֹ. אָבַל אֵין כּוֹתְבִין שֹׁטֵר אַרְוִיסִין וְנִשׁוּאִין, וְשֹׁטֵרֵי
89 אַרְוִיסוֹת וְקַבְּלָנוֹת, וְשֹׁטֵר בְּרִירַת הַדִּינִין [זה בורר לו אחד
90 וּבְלִ"א] אוֹ שֹׁטֵרֵי טַעֲנוֹת בְּעֵלֵי דִינֵין, וְכָל מַעֲשֵׂה בֵּית דִּין,
91 אֲלֹא מַדְעַת שְׁנִיָּה. וְכָל הַשְּׁטָרוֹת הָאֵלוּ, צָרִיכִין לְהִזְהַר
92 בְּתַקְוָנָן כְּשָׂאֵר הַשְּׁטָרוֹת.
93 ב. וּמִי נוֹתֵן שְׂכָר הַסּוֹפֵר? בַּשֹּׁטֵרֵי הַלְוָאָה, הַלוֹה נוֹתֵן שְׂכָר;

1 מִשְׁעַת הַפְּתִיבָה. וְכֵן מִי שְׁנַמְסְרָה לְהֵן הָעֲדוּת בְּמַדִּינָה,
2 וְכַתְּבוּ הַשֹּׁטֵר בְּמַדִּינָה אַחֲרֵת - אֵין מְזַכְּרִין בַּשֹּׁטֵר שֵׁם
3 מְקוֹם שְׁנַמְסְרָה בּוֹ הָעֲדוּת, אֲלֹא מְקוֹם שְׁכַתְּבוּ בּוֹ חֲתִימַת
4 דָּן.

5 ז. שֹׁטֵרֵי מְקַח וּמְמַכֵּר שְׂלֹא נִכְתְּבוּ בְּזִמְנָן - אֶפְלוּ הַמְּאַחֲרִין,
6 פְּסוּלִין; שֶׁהָרִי אֶפְשֵׁר לְטָרֵף בְּהֵן שְׂלֹא בְּדִין. בַּיֵּצֵד? כְּגוֹן
7 שְׁחִזֹּר הַמוֹכֵר וְקָנָה הַשֹּׁדֵה מִיַּד הַלוֹקַח קִדְם שִׁיגִיעַ זְמַן
8 הַשֹּׁטֵר הַמְּאַחֵר, וְיוֹצִיא הִלָּה הַשֹּׁטֵר הַמְּאַחֵר, וְיֹאמַר: 'הִזְרַחְתִּי
9 וְלִקְחַתִּיהָ פַּעַם שְׁנִיָּה מִמֶּךָ'; וְנִמְצָא טוֹרֵף שְׂלֹא בְּדִין. וְלָמָּה
10 לֹא נִחַשׁ כֵּן לְשֹׁטֵר חוֹב הַמְּאַחֵר, שְׂמָא יִפְרָעֵנוּ קִדְם שִׁיגִיעַ
11 זְמַנוֹ וְיִכְתֹּב שׁוֹבֵר [שטר פרעון], וְיִחֲזֹר וְיוֹצִיא הַשֹּׁטֵר
12 הַמְּאַחֵר, וְיִטְרֵף בּוֹ שְׂלֹא בְּדִין? לְפִי שְׂכָל הַכּוֹתֵב שֹׁטֵר
13 מְאַחֵר, תִּקְנָתוֹ שְׂיִכְתֹּב הַשׁוֹבֵר סֵתָם [ללא זמן], שְׂכָל זְמַן
14 שְׂיִצָּא הַשֹּׁטֵר, וְיִשְׁבֵּר אוֹתוֹ זֶה הַשׁוֹבֵר. וְאִם לֹא עָשָׂה כֵּן,
15 וְכַתֵּב הַשׁוֹבֵר בְּזְמַן הַפְּרָעוֹן - הוּא הַפְּסִיד עַל נַפְשׁוֹ.

16 ח. מִי שֶׁמְכַר שְׂדֵהוּ בְּאַנְס וּמְסַר [לעדים] מוֹדְעָא [שהוא
17 אַנְסוּס], אוֹ שֶׁקָּדַם וּמְכַר אוֹ נָתַן [מתנחן] לְאַחַר קִדְם שִׁימְכַר
18 לְאַנְס - הָרִי הַמְּעוֹת שֶׁל אַנְס אֶצֶל הַמוֹכֵר כְּמַלְלוֹה עַל פָּה,
19 וְאֵינוּ טוֹרֵף בַּשֹּׁטֵר מְכַר שְׂבִידוֹ כְּלוּם; מִפְּנֵי שְׂאֵין דִּין שֹׁטֵר
20 זֶה שִׁיכְתֹּב, וְלֹא נִכְתֵּב אֲלֹא מִפְּנֵי הָאֲנָס. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.
21 ט. אֶפְשֵׁר לְטוֹרֵף שִׁיטְרֵף בְּלֹא שֹׁטֵר, אֲלֹא בְּעֲדוּת עַל פָּה.
22 בַּיֵּצֵד? כְּגוֹן שִׁישׁ לוֹ עֲדִים שְׂזֹאת הָאֶרֶץ גּוֹזְלָה מֵאֲבִיו - הָרִי
23 יֵשׁ לוֹ לְהוֹצִיאָהּ בְּעֲדִים אֵלוּ, וְאֵין פֶּאֶן שֹׁטֵר. וְכֵן אִם הָעִידוֹ
24 לוֹ שְׁנַגְמַר הַדִּין לְאֲבִיו לְטָרֵף מִנְכַּסֵּי פְלוֹנִי בְּכַף וְכַף מִזְמַן
25 פְּלוֹנִי, וּמַת אֲבִיו וְעֲדָן לֹא טָרֵף - הָרִי הַבֵּן טוֹרֵף בְּעֲדוּת
26 זוֹ.

27 י. לְפִיכֵף, אֵין כּוֹתְבִין שְׁנֵי שֹׁטֵרֵי מְכַר עַל שְׂדֵה אַחַת - שְׂמָא
28 יַעֲשֶׂה הַלוֹקַח קְנוּנָא [מזימה] עִם בְּעַל חוֹב, וְיִטְרֵף שְׂלֹא
29 בְּדִין. בַּיֵּצֵד? בּוֹא זֶה וְיִטְרֵף שְׂדֵה זוֹ בְּעֲדוּת שֶׁהִעִידוֹ לוֹ
30 מִחֲמַת אֲבִיו, וְיִחֲזֹר הַלוֹקַח וְיִטְרֵף בַּשֹּׁטֵר הַמְּכַר שְׂבִידוֹ מִן
31 הַלְּקוּחוֹת שֶׁלְקַחוּ אַחֲרָיו, וְיִקְרַע שֹׁטֵר הַמְּכַר שְׂבִידוֹ; וְיִחֲזֹר
32 בְּקִנּוּנָא וְיַעֲמֵד בַּשְּׂדֵה שְׁנַטְרַפָּה מִמֶּנּוּ, וְיִבּוֹא הוּא שֹׁטְרַפָּה
33 בְּעֲצָמוֹ וְיִטְרֵף אוֹתָהּ פַּעַם שְׁנִיָּה בְּעֲדוּת עֲדִיר, וְיוֹצִיא הִלָּה
34 שֹׁטֵר הַמְּכַר הַשְּׁנִי, וְיִטְרֵף בּוֹ לְקוּחוֹת אַחֲרִים שְׂלֹא בְּדִין. אִם
35 כֵּן מִי שְׂאָבַד לוֹ שֹׁטֵר הַמְּכַר, וְעֲדִיר קִימִין - בַּיֵּצֵד יַעֲשֶׂה?
36 יִכְתְּבוּ לוֹ שֹׁטֵר שְׁנִי, וְיֹאמְרוּ בּוֹ: 'שֹׁטֵר זֶה אֵין גּוֹבִיךְ בּוֹ לֹא
37 מִנְכַּסִּים מְשַׁעֲבָדִים וְלֹא מִנְכַּסִּים בְּגִי חוֹרִין, וְלֹא כְּתַבְנוּהוּ
38 אֲלֹא לְהַעֲמִיד שְׂדֵה זוֹ בְּיַד פְּלוֹנִי הַלוֹקַח, כְּדִי שְׂלֹא יוֹצִיאָהּ
39 מִיָּדוֹ הַמוֹכֵר וְלֹא יוֹרְשִׁיר'.

40 יא. בַּשֹּׁטֵרֵי הַחוֹבוֹת אֵינוּ כֵּן: אֶף עַל פִּי שֶׁעֲדִיר קִימִין, וְקִנּוּ
41 מִיָּדוֹ, וְחִזֹּר בַּשְּׁעִתּוֹ וְאָמַר: 'שֹׁטֵר שְׁכַתְּבַתֶּם לִי עֲתָה אָבַד אוֹ
42 נִשְׂרָף' - אֵין כּוֹתְבִין לוֹ שֹׁטֵר שְׁנִי, שְׂמָא פְּרָעוּ אוֹ מְחָלוּ;
43 וְאֶפְלוּ הִיָּה הַחוֹב לְזְמַן [נקוב זמן פרעון]. וְאֵינוּ גּוֹבֵה בְּעֲדִים
44 אֵלוּ כְּלוּם, אֲלֹא אִם אָמַר הַלוֹה 'לֹא הָיוּ דְבָרִים מַעוּלִים',
45 שְׂדֵה יִחֹק בְּכַרְן בְּעֲדוּתָם, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאֵר.

46 יב. מִי שְׂכַלָּה שֹׁטֵר חוֹבוֹ, וְהָרִי הוּא הוֹלֵף לְהַמְחִק - מַעֲמִיד
47 עֲלָיו עֲדִים [שיקראוהו], וְכֹא לְפָנֵי בֵּית דִּין, וְהֵן עוֹשִׂין לוֹ

36 - אינן יכולין להוציא שטר חוב זה על זה, ולא אחר יכול
 37 להוציא עליהן שטר חוב, אלא אם כן באו עדי השטר
 38 בעצמן, ואמרו: 'זה הוא שהעדנו עליו, וזה הוא שהעדנו
 39 לו בהלואה זו'. וכן אין מגרשין גשומיהן, אלא זה בפני
 40 זה. וכן אם נמצא לאחד בין שטרותיו שובר ששטרו של
 41 יוסף בן שמעון פרוע, שטרות שניהם שעליו פרועין. וכיצד
 42 יעשו אלו ששמותיהן שוין, ושמות אבותיהן שוין? ישלשו
 43 [יוסיפו הסבא]. היו שמות אבות אבותיהן שוין, יכתבו
 44 סימניהן. היו דומין זה לזה בצורתן, יכתבו [חוסן נכהו].
 45 לוי]. היו שניהם כהנים או גויים, יכתבו [שושלת] דורות.
 46 ט. הוציא עליו שטר שכתוב בו: 'אני פלוני בן פלוני לריתי
 47 ממך מנה' - אף על פי שאין בו שם המלוה - כל מי שיצא
 48 [נמצא] שטר זה מתחת ידו, גובה בו; ואינו יכול לרחותו
 49 ולומר, 'של אחר הוא, ונפל'. וכן שני יוסף בן שמעון הדרין
 50 בעיר אחת, שהוציא אחד מהן שטר חוב על אחד מבני
 51 העיר - אינו יכול לרחותו ולומר לו, 'לפלוני ששמו כשם
 52 אני חב, ומגנו נפל השטר'; אלא הרי זה שיצא מתחת ידו
 53 גובהו, ואין חוששין לנפילה.
 54 י. שנים שהוציא כל אחד משניהן שטר חוב על חברו -
 55 אין האחרון יכול לומר לראשון, 'אלו הייתי חב לך, היאף
 56 אטה לזה ממני'; אלא זה גובה חובו, וזה גובה חובו. הנה
 57 זה במאה וזה במאה, ויש לזה עדית ולזה עדית, או לזה
 58 בינונית ולזה בינונית, לזה זבורית ולזה זבורית - אין נזקקין
 59 להם, אלא כל אחד עומד בשלו. הנה לזה עדית ובינונית
 60 ולזה זבורית - זה גובה מן הבינונית, וזה גובה מן הזבורית.
 61 יא. המוציא שטר חוב על חברו, והלה מוציא שטר שמכר
 62 לו את השדה - אם היו במקום שנותן הלוקח המעות, ואחר
 63 כך כותב לו המוכר את השטר - הרי שטר חובו של זה
 64 בטל, שהרי אומר לו: 'אלו הייתי חב לך, הנה לך לפרע
 65 חובך' [בכסף שנחתין]. אבל במקום שכותבין, ואחר כך
 66 גותנין - הרי שטר החוב קיים, שהרי זה אומר לו: 'מכרתי
 67 לך את השדה, כדי שיהיה לך נכסים ידועים, שאגבה מהן
 68 החוב שלי'.

1 ובשטר מִקָּח וּמִמְכָּר, הַלּוֹקֵחַ נוֹתֵן שְׂכָר. וְהַאֲשֶׁה נוֹתֵן
 2 שְׂכָר הַגֵּט, וְהַחֲתָן נוֹתֵן שְׂכָר הָאָרוּסִין אוֹ הַנְּשׂוּאִין.
 3 וְהַמְּקַבֵּל וְכֵן הָאָרִיס אוֹ הַשׂוֹכֵר נוֹתֵן שְׂכָר הַשְּׂטָר. אֲבָל שְׂטָר
 4 בְּרִית הַדִּינִין, אוֹ טַעֲנוֹת בְּעֵלֵי דִינֵין - שְׁנֵיהֶם נוֹתְנֵין שְׂכָר.
 5 ג. אֶחָד הַשְּׂטָרוֹת הַנִּכְתָּבִין לְאֶחָד שֶׁלֹּא בְּפָנֵי חֲבֵרוֹ, וְאֶחָד
 6 הַשְּׂטָרוֹת שֶׁאֵין כּוֹתְבֵין אוֹתָן אֲלָא מִדַּעַת שְׁנֵיהֶם וּשְׁנֵיהֶם
 7 עוֹמְדִין, כְּגוֹן שְׂטָר שְׁכּוֹתְבֵין לְמַלְוָה אוֹ לְלוֹקֵחַ - כֵּלָּן צָרִיכִין
 8 הָעֲדִים שֶׁהָיוּ מִכִּירֵין הַשְּׂמוֹת שֶׁבַּשְּׂטָר, שֶׁזֶה הוּא פְּלוֹנֵי בֶן
 9 פְּלוֹנֵי, וְזֶה הוּא פְּלוֹנֵי בֶן פְּלוֹנֵי; שְׂמָא יְבוֹאוּ שְׁנַיִם וַיַּעֲשׂוּ
 10 קְנוּנָא, וַיִּשְׁנוּ שְׁמוֹתֵיהֶן בְּשְׂמוֹת אַחֵרִים וַיִּוְדוּ זֶה לְזֶה.
 11 ד. כֹּל מִי שֶׁהִחֲזֹק שְׂמוֹ בְּעִיר שְׁלֹשִׁים יוֹם - אֵין חוֹשְׁשִׁין
 12 לוֹ שְׂמָא שֵׁם אַחֵר יֵשׁ לוֹ, וְהוּא שְׁנָהוּ כְּדֵי לְרַמּוֹת וְלַעֲשׂוֹת
 13 קְנוּנָא; שְׂאֵם אִתָּהּ אוֹמֵר כֵּן, אֵין לְדַבֵּר סוּף. לְפִיכָּךְ, מִי
 14 שֶׁלֹּא הִחֲזֹק שְׂמוֹ בְּעִיר שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְכָא וְאָמַר: 'כְּתָבוּ עָלַי
 15 שְׂטָר שֶׁאֵנִי חָיִב לְפְלוֹנֵי אוֹ לְזֶה כֶּף וְכֶף דִּינְרֵין' - אֵין כּוֹתְבֵין
 16 לוֹ, עַד שִׁיבִיא רְאִיָּה שֶׁזֶה שְׂמוֹ, אוֹ יִחֲזֹק.
 17 ה. כֹּל שְׂטָר שֶׁיִּצָּא לְפָנָיו וַיִּטְעֵן הַלָּהּ וַיֹּאמֶר: 'אֵנִי אֵינִי
 18 חָיִב כְּלוּם, שְׂמָא אֶחָד רִמָּא הָעֵלָה שְׂמוֹ כְּשָׂמִי וְהוֹדָה לְזֶה',
 19 אוֹ שְׂאָמַר: 'לֹא לְזֶה אֵנִי חָיִב אֲלָא לְאַחֵר, וְזֶה רִמָּאֵי הוּא
 20 וְהָעֵלָה שְׂמוֹ כְּשֵׁם בְּעַל חוּבִי' - מֵאַחֵר שֶׁלֹּא הִחֲזֹק שֵׁם שְׁנַיִם
 21 שְׁשֻׁמוֹתֵיהֶן שְׁוִין, אֵין חוֹשְׁשִׁין לְדַבְּרֵיו; שִׁחֲזָקָה הִיא, שֶׁאֵין
 22 הָעֲדִים חוֹתְמִין עַל הַשְּׂטָר, אֲלָא אִם כֵּן הֵן מִכִּירֵין אֵלוֹ
 23 הַנּוֹכְרִים בּוֹ. וְכֵן חֲזָקָה, שֶׁאֵין הָעֲדִים חוֹתְמִין עַל הַשְּׂטָר,
 24 אֲלָא אִם נוֹדַע לָהֶם בְּדַאֵי שְׂאֵלוֹ שֶׁהָעִידוּ עַל עֲצָמָן גְּדוּלִים
 25 וְכֵנִי דַעַת. וְאֵין הָעֲדִים חוֹתְמִין עַל הַשְּׂטָר, אֲלָא אִם כֵּן
 26 יוֹדְעִין לְקִרְוֹת וְלַחֲתָם.
 27 ו. עֲדִים שֶׁאֵינָן יוֹדְעִין לַחֲתָם, וְקָרְעוּ [סִירטוּן] לָהֶם נִיר
 28 וְחֲתָמוּ עַל הָרָשָׁם [הַסִּירטוּס] - מִכֵּין אוֹתָם מִכַּף מְרֻדוֹת,
 29 וְהַשְּׂטָר פְּסוּל.
 30 ז. רֹאשׁ בֵּית דִּין שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ עֲנֵין הַשְּׂטָר, וְקָרָא הַשְּׂטָר לְפָנָיו
 31 הַסּוֹפֵר שְׁלוֹ - הוֹאִיל וְהוּא מֵאֲמִין אוֹתוֹ, וְאֵימְתוּ עָלָיו - הָרִי
 32 זֶה חוֹתָם עַל הַשְּׂטָר, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא קָרָאָהּ הוּא בְּעַצְמוֹ.
 33 וְאֵין שְׂאָר הָעָם רִשְׁאֵין לַעֲשׂוֹת כֵּן, עַד שִׁיקְרָא הָעַד הַשְּׂטָר
 34 מְלָה מְלָה.
 35 ח. שְׁנַיִם שֶׁהָיוּ בְּעִיר, שֵׁם כֹּל אֶחָד מֵהֶם 'יוֹסֵף בֶּן שְׁמַעוֹן'

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - י"ט"ז טבת ה'תשע"ג

75 ב. כיצד? חלב הפליות שגפול לתוף הגריסין, ונמוח הכל -
 76 טועמין את הגריסין: אם לא נמצא בהן טעם חלב, הרי אלו
 77 מתרין; ואם נמצא בהן טעם חלב והנה בהן ממשו, הרי
 78 אלו אסורין מן התורה; נמצא בהן טעמו ולא הנה בהן
 79 ממשו, הרי אלו אסורין מדברי סופרים.
 80 ג. כיצד הוא ממשו? כגון שהיה מן החלב פזית בכל שלש
 81 ביצים מן התערבת. אם אכל מן הגריסין האלו בשלש
 82 ביצים - הואיל ויש בהן פזית מן החלב, לוקה; שהרי טעם

69 יום ראשון י" טבת ה'תשע"ג
 70 הלכות מאכלות אסורות
 71 פרק טו
 72 א. דבר אסור שנתערב בדבר מתר - מין בשאינו מינו,
 73 בנותן טעם; ומין במינו שאי אפשר לעמד על טעמו, יבטל
 74 ברב.

47 בפסח, שהתורה אסרה "כל מחמץ", לפיכך החמירו בו, 48 כמו שבארנו.

49 יג. ואלו הן השעורין שנתנו חכמים: התרומה, ותרומת 50 מעשר, והחלה, והבפורים - עולין [בטלים] באחד ומאה; 51 וצריך להרים, ומצטרפין זה עם זה. וכן פרוסה של לחם 52 הפנים לתוף פרוסות של חלין, עולין באחד ומאה. כיצד? 53 סאה קמח מאחד מאלו, או סאה מכלן, שנפלה למאה סאה 54 קמח של חלין, ונתערב הכל - מרים מן הכל סאה אחת 55 כנגד סאה שנפלה, והשאר מתר לכל אדם; נפלה לפחות 56 ממאה, נעשה הכל מדמע.

57 יד. הערלה וכלאי הפרם - עולין באחד ומאתים, ומצטרפין 58 זה עם זה; ואינו צריך להרים. כיצד? רביעית של יין ערלה 59 או כלאי הפרם, או שהיתה הרביעית מצטרפת משניהן, 60 שנפלה לתוף מאתים רביעיות של יין - הכל מתר, ואינו צריך 61 להרים כלום; נפלה לפחות ממאתים, הכל אסור בהנאה. 62 טו. ולמה צריך להרים התרומה, ולא ירים ערלה וכלאי 63 הפרם? שהתרומה, ממון פהנים; לפיכך, כל תרומה שאין 64 הכהנים מקפידין עליה, כגון תרומת הפליסין [תאנים 65 גרועות] והחרובין ושעורין שבאדום - אינו צריך להרים. 66 טז. ולמה כפלו שעור ערלה וכלאי הפרם? מפני שהן 67 אסורין בהנאה. ולמה סמכו על שעור מאה בתרומות? שהרי 68 תרומת מעשר אחד ממאה ומקדשת הכל, שנאמר: "את 69 מקדשו ממנו"; אמרו חכמים: 'דבר שאתה מרים ממנו - 70 אם חזר לתוכו, מקדשו'.

71 יז. שאר אסורין שבתורה בלן, כגון בשר שקצים ורמשים 72 וחלב ודם וכיוצא בהן - שעורן בששים. כיצד? פניית חלב 73 כליות שנפל לתוף ששים פניית מחלב האליה, הכל מתר; 74 נפל לפחות מששים, הכל אסור. וכן אם נפל בשעורה חלב, 75 צריך שהיה שם כמו ששים שעורה. וכן בשאר אסורין. וכן 76 שמן של גיד הנשה שנפל לקדרה של בשר - משערין אותו 77 בששים, ואין שמן הגיד מן המגנן; ואף על פי ששמן גיד 78 הנשה מדבריהם, כמו שבארנו, הואיל וגיד הנשה ברזה 79 בפני עצמה, החמירו בו כאסורי תורה. והגיד עצמו - אין 80 משערין בו ואינו אוסר, שאין בגידים בנותן טעם.

81 יח. אכל פחל [עד הבהמה] שנתבשל עם הבשר - בששים, 82 וכחל מן המגנן; הואיל והפחל מדבריהם, כמו שבארנו, 83 הקלו בשעורו.

84 יט. ביצה שנמצא בה אפרוח, שנשלקה עם ביצים המתרות 85 - אם היתה עם ששים ואחת והיא, הרי הן מתרות; היתה 86 עם ששים בלבד, נאסרו הכל; מפני שהיא ברזה בפני 87 עצמה, עשו הכר בה והוסיפו בשעורה.

88 כ. אכל ביצת עוף טמא שנשלקה עם ביצי עוף טהור, לא 89 אסרה אותן; ואם טרף אלו עם אלו, או שנתערבה ביצת 90 עוף טמא או ביצת טרפה עם ביצים אחרות - שעורן 91 בששים.

92 כא. ומגנן סמכו חכמים על שעור ששים? שהרי המורם

1 האסור וממשו. אכל פחות משלש ביצים - מפין אותו מפת 2 מרדות מדבריהם. וכן אם לא היה בתערבת פניית כל שלש 3 ביצים - אף על פי שיש בהן טעם חלב ואכל כל הקדרה, 4 אינו לוקה אלא מפת מרדות.

5 ד. נפל חלב כליות לחלב האליה ונמות הכל - אם היה 6 חלב האליה פשנים בחלב הכליות, הרי הכל מתר מן 7 התורה; אפלו חתיכת נבלה שנתערבה בשתי חתיכות של 8 שחוטא, הכל מתר מן התורה. אבל מדברי סופרים - הכל 9 אסור, עד שיאבד דבר האסור מעצם מעוטו, ולא יהיה דבר 10 חשוב שיעני עומדת, כמו שיתבאר.

11 ה. ובכמה יתערב דבר האסור, ויאבד בעצם מעוטו? 12 בשעור שנתנו חכמים: יש דבר ששעורו בששים, ויש 13 ששעורו במאה, ויש ששעורו במאתים.

14 ו. נמצאת למד, שכל אסורין שבתורה - בין אסורי מלקות, 15 בין אסורי פרת, בין אסורי הנאה, שנתערבו במאכל המתר 16 - מין בשאינו מינו, בנותן טעם; מין במינו שאי אפשר 17 לעמד על הטעם, שעורו בששים או במאה או במאתים; 18 חוץ מין נסף, מפני חמרת עבודה זרה, וחוץ מטבל, שהרי 19 אפשר לתקנו; ומפני זה, אוסרין במינן בכל שהן, ושלא 20 במינן, בנותן טעם כשאר האסורין.

21 ז. כיצד? טפת יין נסף שנפל עליה כמה חביות של יין - 22 הכל אסור, כמו שיתבאר; וכן כוס של יין טבל שנתערב 23 בחביות - הכל טבל, עד שיפריש תרומה ומעשרות הראויין 24 לתערבת כמו שיתבאר במקומו.

25 ח. פרות שביעית - אף על פי שאם נתערבו במינן בכל 26 שהוא, ושלא במינן בנותן טעם - אינן בכלל אסורי תורה; 27 שאין אותה התערבת אסורה, אלא חיב לאכל כל התערבת 28 בקדשת שביעית, כמו שיתבאר במקומו.

29 ט. חמץ בפסח - אף על פי שהוא מאסורי תורה, אינו 30 בכללות אלו; לפי שאין התערבת אסורה לעולם, שהרי 31 לאחר הפסח תהיה כל התערבת מתרת, כמו שבארנו. 32 לפיכך אוסר בכל שהוא, בין במינו בין שלא במינו.

33 י. והוא הדין לתבואה חדשה שנתערבה בישנה מלפני 34 העמר - אוסרת בכל שהוא, שהרי יש לה מתירין, שלאחר 35 העמר יתר הכל. וכן כל דבר שיש לו מתירין, ואפלו היה 36 אסור מדבריהם, כגון אסור מקצה ונולד ביום טוב - לא 37 נתנו בו חכמים שעור, אלא אפלו אחד בכמה אלפים אינו 38 בטל; שהרי יש דרוף שיתר בה, כגון הקדש ומעשר שני 39 וכיוצא בהן.

40 יא. אכל הערלה, וכלאי הפרם, וחלב, ודם, וכיוצא בהן, 41 וכן תרומות - נתנו חכמים בהן שעור, שאין בהן דרוף התר 42 לכל אדם.

43 יב. יראה לי, שאפלו דבר שיש לו מתירין, אם נתערב 44 בשאינו מינו ולא נתן טעם - מתר; לא יהיה זה שיש לו 45 מתירין חמור מטבל, שהרי אפשר לתקנו; ואף על פי כן 46 שלא במינו בנותן טעם, כמו שבארנו. ואל תתמה על חמץ

47 שטעמו פוגם - שפך אלו צריכין להיותן מבשמים, וזה
 48 מסריחין ומפסיד טעמן.
 49 לב. גדי שצלה אותו בחלבו, אסור לאכל אפלו מקצה אָנו
 50 - שהחלב נבלע באבריו, והוא משביחו ונותן בו טעם.
 51 לפיכך, אם היה כחוש ולא היה בו חלב כליות, ולא חלב
 52 קרב אלא מעט פאחד מששים - קולף ואוכל, עד שמגיע
 53 לחלב. וכן ירף שצלאה בגיד הנשה שבה - קולף ואוכל
 54 עד שהוא מגיע לגיד, ומשליכו. וכן בהמה שצלאה שלמה
 55 ולא הסיר ממנה לא חוטין ולא קרומות האסורות - קולף
 56 ואוכל, וכיון שגיע לדרך אסור, חותכו ומשליכו; שאין
 57 בגידין בנותן טעם, כדי לשער בהן.
 58 לג. אין צולין בשר שחוטת עם בשר נבלה או בהמה
 59 טמאה בתנור אחד, ואף על פי שאין נוגעין זה בזה; ואם
 60 צלאן - הרי זה מתר, ואפלו היתה האסורה שמנה הרבה
 61 והמתרת רזה, שהריח אינו אסור, ואין אסור אלא עצמו של
 62 אסור.
 63 לד. בשר נבלה מליח שנבלל עמו בשר שחוטת - הרי זה
 64 נאסר, מפני שתמצית הנבלה נבלעת בגוף בשר השחוטת,
 65 ואי אפשר לעמד כאן לא על הטעם ולא על השעור. וכן
 66 בשר דג טמא מליח שנבלל עמו דג תפל טהור, נאסר מפני
 67 צירו; אבל אם היה המליח טהור והתפל דג טמא - לא
 68 נאסר המליח, שהתפל בולע מן המליח. דג טמא שכבשו
 69 עם דג טהור - ציר הכל אסור, אלא אם כן היה הטמא אחד
 70 ממאיתים מן הטהור.

יום שני י"א טבת ה'תשע"ג

פֶּרֶק טז

73 א. כל השעורין האלו שנתנו חכמים בדרך האסור שנתערב
 74 במינו המתר - בשלא היה הדרך האסור מחמץ או מתבל,
 75 או דבר חשוב שהוא עומד כמות שהוא ולא נתערב ונדמע
 76 בדרך המתר; אבל אם היה מחמץ או מתבל או דבר חשוב
 77 - אסור בכל שהוא.
 78 ב. ביצד? שאור של חטין של תרומה שנפל לתוך עסת
 79 חטין של חלין, ויש בו כדי לחמץ - הרי זו העסה בלה
 80 מדמע; וכן תבלין של תרומה שנפלו לקדרת חלין, ויש בהן
 81 כדי לתבל, והן ממין החלין - הכל מדמע, ואף על פי
 82 שהשאור או התבלין אחד מאֵלף. וכן שאור של פלאי
 83 הפך לתוך העסה, או תבלין של ערלה לתוך הקדרה -
 84 הכל אסור בהנחה.
 85 ג. דבר חשוב שהוא אסור במינו בכל שהוא - שבעה
 86 דברים; ואלו הן: אַגוזי פֶּרֶךְ, וְרַמְזֵי בָדָן [שמות מקומות],
 87 וְחִבּוּיֵי סְתוּמוֹת, וְחִלְפוֹת תְּרֵדִין [סלק], וְקִלְסֵי אֶרְוֵב,
 88 וְדִלְעַת יְנִיית, וְכַפּוֹת שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת.
 89 ד. ביצד? רמזן אחד מרמזי בָדָן שְׁהִיהָ עֵרְלָה, וְנִתְעַרַב
 90 בכמה אֵלֶּפֶים רַמְזֵי - הכל אסור בהנחה; וכן חבית

1 מאיל נזיר, והיא הזרוע, אחד מששים משאר האיל; והיא
 2 מתבשלת עמו ואינה אוסרת אותו, שנאמר: "ולקח הפהן
 3 את הזרוע בשלה מן האיל".
 4 כב. מין במינו ודבר אחר שנתערבו, כגון קדרה שהיה בה
 5 חלב אליה וגריסין, ונפל לתוכה חלב הפליות, ונמחה הכל
 6 ונעשה גוף אחד - רואין את חלב האליה ואת הגריסין
 7 כאילו הם גוף אחד, ומשערין חלב הפליות בגריסין
 8 ובאליה; אם היה אחד מששים - מתר, שהרי אי אפשר כאן
 9 לעמד על הטעם.
 10 כג. והוא הדין לתרומות שנתערבו לשערן במאה, וכלאי
 11 הפך או ערלה לשער אותן במאיתים.
 12 כד. כשמשערין בכל האסורין - בין בששים, בין במאה,
 13 בין במאיתים - משערין במרק ובתבלין ובכל שיש בקדרה
 14 ובמה שבלעה קדרה מאחר שנפל האסור, לפי אופן הדעת;
 15 שהרי אי אפשר לעמד על מה שבלעה בצמצום.
 16 כה. אסור לבטל אסורין של תורה, לכתחלה. ואם בטל,
 17 הרי זה מתר. ואף על פי כן, קנסו אותו חכמים, ואסרו הכל.
 18 ונראה לי, שפיון שהוא קנס, אין אסורין תערבת זו אלא על
 19 זה העובר שבטל האסור, אבל לאחרים - הכל מתר.
 20 כו. ביצד? הרי שנפלה סאה של ערלה לתוך מאה סאה,
 21 שהרי נאסר הכל - לא יביא מאה סאה אחרת ויצרף, כדי
 22 שתעלה באחד ומאיתים; ואם עבר ועשה כן, הכל מתר.
 23 אבל באסור של דבריהם - מבטלין האסור לכתחלה.
 24 כז. ביצד? חלב שנפל לקדרה שיש בה בשר עוף, ונתן
 25 טעם בקדרה - מרבה עליו בשר עוף אחר, עד שיקטל
 26 הטעם. וכן כל פיוצא בזה.
 27 כח. כבר בארנו, שאם נתן דבר האסור טעמו בדרך המתר,
 28 נאסר הכל. במה דברים אמורים? בששהשביחו. אבל אם
 29 פגם זה האסור למתור והפסיד טעמו, הרי זה מתר; והוא
 30 שיהיה פוגם מתחלה ועד סוף; אבל אם פגם בתחלה, וסופו
 31 להשביח, או השביח בתחלה, אף על פי שסופו לפגם -
 32 הרי זה אסור.
 33 כט. ומי יטעם את התערבת? אם היה המערב תרומות עם
 34 החלין, טועם אותן הפהן. אם היה טעם התרומה נפר - הכל
 35 מדמע [תערובת תרומה וחולין]. ובהלכות תרומות יתבאר דין
 36 המדמע.
 37 ל. ואם היה בשר בחלב, או גין נסוף, ויין ערלה וכלאי
 38 הפך שנפלו לדבש, או בשר שקצים ורמשים שנתבשל עם
 39 הירק, וכיוצא בהן - טועם אותן הגוי, וסומכין על פיו. אם
 40 אמר: 'אין בו טעם', או שאמר: 'יש בו טעם, ומטעם רע'
 41 הוא והרי פגמו' - הכל מתר; והוא שלא יהיה סופו
 42 להשביח, כמו שבארנו. ואם אין שם גוי לטעם - משערין
 43 אותו בשעורו, בששים או במאה או במאיתים.
 44 לא. עכבר שנפל לשכר או לחמץ - משערין אותו בששים;
 45 שאנו חוששין שמא טעמו בשכר ובחמץ משביח. אבל אם
 46 נפל ליין או לשמן או לדבש - מתר, ואפלו נתן טעם; מפני

48 לא בזה כְּדִי לַחֲמֵץ וְלֹא בְּזֶה כְּדִי לַחֲמֵץ, וּבִשְׁנֵי־הֵן
 49 כְּשִׁיזְטָרְפוּ כְּדִי לַחֲמֵץ - אוֹתָהּ עֵסָה אֲסוּרָה לְיִשְׂרָאֵל וּמִתְּרַת
 50 לַכֹּהֲנִים. וְכֵן תְּבַלִּין שֶׁל תְּרוּמָה וְשֶׁל כֹּלָאֵי הַכֶּרֶם שֶׁנִּפְלוּ
 51 לַתּוֹף הַקְּדוֹרָה, וְלֹא בְּאֶחָד מֵהֶם כְּדִי לַתְּבַל, וּבִשְׁנֵי־הֵן כְּדִי
 52 לַתְּבַל - אוֹתָהּ קְדוֹרָה אֲסוּרָה לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁהִרִי דָּבָר הָאֲסוּר
 53 לָהֶם תְּבַלָּה; וּמִתְּרַת לַכֹּהֲנִים.
 54 יד. תְּבַלִּין שֶׁהֵן שְׁנַיִם אוֹ שְׁלֹשָׁה שְׁמוֹת מִמֵּין אֶחָד, אוֹ
 55 שְׁלֹשָׁה מִינֵין מִשֵּׁם אֶחָד - מִצְּטָרְפִין לַתְּבַל וְלֶאֱסוֹר, וְכֵן
 56 לַחֲמֵץ. בִּיצֵד? שְׂאוֹר שֶׁל חֲטִין וּשְׂאוֹר שֶׁל שְׁעוּרִין - הוֹאִיל
 57 וְשֵׁם שְׂאוֹר אֶחָד הוּא, אֵינָן כְּמִין וְשְׂאִינוּ מִינּוּ, אֲלֹא הִרִי הֵן
 58 כְּמִין אֶחָד; וּמִצְּטָרְפִין לְשַׁעַר בְּהֵן כְּדִי לַחֲמֵץ בְּעֵסָה שֶׁל
 59 חֲטִין, אִם הִיָּה טַעַם שְׁנֵי־הֶם טַעַם חֲטִין, אוֹ כְּדִי לַחֲמֵץ
 60 בְּעֵסָה שֶׁל שְׁעוּרִים, אִם הִיָּה טַעַם שְׁנֵי־הֶם טַעַם שְׁעוּרִים.
 61 טו. שְׁלֹשָׁה שְׁמוֹת מִמֵּין אֶחָד בִּיצֵד? כַּגּוֹן כֶּרֶפֶס שֶׁל נְהוּרֹת
 62 וְכַרְפֶּס שֶׁל אֶפֶר וְכַרְפֶּס שֶׁל גִּנָּה - אֵף עַל פִּי שְׁלֹכֵל אֶחָד
 63 מֵהֵן שֵׁם בִּפְנֵי עֲצָמוֹ - הוֹאִיל וְהֵן מִין אֶחָד, מִצְּטָרְפִין
 64 לַתְּבַל.
 65 טז. עֵסָה מִחֲמַצַּת שֶׁנִּפְלָה לַתּוֹכָהּ שְׂאוֹר שֶׁל תְּרוּמָה אוֹ שְׂאוֹר
 66 שֶׁל כֹּלָאֵי הַכֶּרֶם, וְכֵן קְדוֹרָה מִתְּבַלֶּת שֶׁנִּפְלוּ לַתּוֹכָהּ תְּבַלִּין
 67 שֶׁל תְּרוּמָה אוֹ שֶׁל עֶרְלָה אוֹ שֶׁל כֹּלָאֵי הַכֶּרֶם - אִם יֵשׁ
 68 בְּשְׂאוֹר כְּדִי לַחֲמֵץ אִלּוּ הִיָּתָה הָעֵסָה מִצָּה, וּבִתְבַלִּין כְּדִי
 69 לַתְּבַל הַקְּדוֹרָה אִלּוּ הִיָּתָה תְּפִלָּה - הִרִי הַכֹּל אֲסוּר; וְאִם אֵין
 70 בְּהֵן כְּדִי לַתְּבַל וּלְחֲמֵץ - יַעֲלוּ בְּשְׁעוּרֵן, תְּרוּמָה בְּאֶחָד
 71 וּמֵאָה, וְעֶרְלָה וְכֹלָאֵי הַכֶּרֶם בְּאֶחָד וּמֵאֲתִים.
 72 יז. הַתְּרוּמָה מַעֲלָה אֶת הָעֶרְלָה וְאֶת כֹּלָאֵי הַכֶּרֶם. בִּיצֵד?
 73 סָאָה תְּרוּמָה שֶׁנִּפְלָה לַתְּשַׁעָּה וְתִשְׁעִים חֲלִין, וְאַחַר כֹּף נָפֵל
 74 לְכָל [לְכָל הַתְּעוּבוֹת], חֲצִי סָאָה שֶׁל עֶרְלָה אוֹ שֶׁל כֹּלָאֵי
 75 הַכֶּרֶם - אֵין כָּאֵן אֲסוּר עֶרְלָה, וְלֹא אֲסוּר כֹּלָאֵי הַכֶּרֶם; שֶׁהִרִי
 76 עֲלָה בְּאֶחָד וּמֵאֲתִים, וְאֵף עַל פִּי שֶׁמִּקְצַת הַמֵּאֲתִים תְּרוּמָה.
 77 יח. וְכֵן הָעֶרְלָה וְכֹלָאֵי הַכֶּרֶם מַעֲלִין אֶת הַתְּרוּמָה. בִּיצֵד?
 78 מֵאָה סָאָה שֶׁל עֶרְלָה אוֹ שֶׁל כֹּלָאֵי הַכֶּרֶם שֶׁנִּפְלוּ לְעִשְׂרִים
 79 אֶלְף שֶׁל חֲלִין, נַעֲשֶׂת כֹּף הַתְּעוּבָת עִשְׂרִים אֶלְף וּמֵאָה;
 80 וְאַחַר כֹּף נָפֵל לְכָל, מֵאֲתִים סָאָה וּסָאָה שֶׁל תְּרוּמָה - הִרִי
 81 הַכֹּל מִתָּר: וְתַעֲלָה הַתְּרוּמָה בְּאֶחָד וּמֵאָה, וְאֵף עַל פִּי
 82 שֶׁמִּקְצַת הַמֵּאָה הַמַּעֲלִין אוֹתָהּ עֶרְלָה אוֹ כֹּלָאֵי הַכֶּרֶם.
 83 יט. וְכֵן הָעֶרְלָה מַעֲלָה אֶת כֹּלָאֵי הַכֶּרֶם, וְכֹלָאֵי הַכֶּרֶם אֶת
 84 הָעֶרְלָה, וְכֹלָאֵי הַכֶּרֶם אֶת כֹּלָאֵי הַכֶּרֶם, וְהָעֶרְלָה אֶת הָעֶרְלָה.
 85 בִּיצֵד? מֵאֲתִים סָאָה שֶׁל עֶרְלָה אוֹ שֶׁל כֹּלָאֵי הַכֶּרֶם שֶׁנִּפְלוּ
 86 לְאַרְבָּעִים אֶלְף חֲלִין, וְאַחַר כֹּף נָפֵל לְכָל, מֵאֲתִים סָאָה וּסָאָה
 87 שֶׁל עֶרְלָה אוֹ שֶׁל כֹּלָאֵי הַכֶּרֶם - הַכֹּל מִתָּר; שֶׁכִּינּוּ שְׁבִטֵל
 88 הָאֲסוּר שֶׁנִּפְלָה תַּחֲלָה, נַעֲשֶׂה הַכֹּל כְּחֲלִין הַמִּתְּרִין.
 89 כ. בְּגֵד שֶׁצָּבְעוּ בְּקִלְפֵי עֶרְלָה, יִשְׂרָף; גִּתְעָרֵב בְּאַחֲרִים, יַעֲלָה
 90 בְּאֶחָד וּמֵאֲתִים. תְּבַשִּׁיל שֶׁבְשָׁלוּ בְּקִלְפֵי עֶרְלָה, וּפֶת שֶׁאֲפִיקָה
 91 בְּקִלְפֵי עֶרְלָה אוֹ כֹּלָאֵי הַכֶּרֶם - יִשְׂרָף תְּבַשִּׁיל וְהַפֶּת,
 92 שֶׁהִרִי הַנִּיָּתוּ נִכְרַת בְּהֵן; גִּתְעָרֵבוּ בְּאַחֲרִים, יַעֲלוּ בְּאֶחָד
 93 וּמֵאֲתִים.
 94 כא. וְכֵן בְּגֵד שֶׁאֲרָג בּוֹ מֵלֵא הַסֵּיט [שִׁישִׁית זֹרֵת] שֶׁצָּבְעוּ

1 סְתוּמָה שֶׁל יֵין עֶרְלָה אוֹ כֹּלָאֵי הַכֶּרֶם, שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּכֵמָה
 2 אֲלֵפִים חֲבִיּוֹת סְתוּמוֹת - הַכֹּל אֲסוּרִין בְּהֵנָה. וְכֵן שְׂאֵר
 3 הַשְּׂבָעָה דְּבָרִים.
 4 ה. וְכֵן חֲתִיכָה שֶׁל נְבִלָה, אוֹ שֶׁל בֶּשֶׂר בְּהֵמָה אוֹ חִיָּה אוֹ
 5 עוֹף אוֹ דָג הַטְּמֵאִין, שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּכֵמָה אֲלֵפִים חֲתִיכוֹת -
 6 הַכֹּל אֲסוּר עַד שִׁיִּגְבִּיֶה אוֹתָהּ חֲתִיכָה, וְאַחַר כֹּף יִשְׁעַר הַשְּׂאֵר
 7 בְּשִׁשִּׁים; שְׂאֵם לֹא הִגְבִּיֶהָ, הִרִי הַדְּבָר הָאֲסוּר עוֹמֵד וְלֹא
 8 נִשְׁתַּנָּה; וְהַחֲתִיכָה חֲשׂוּבָה אֲצֵלוֹ, שֶׁהִרִי מִתְּכַפֵּד בָּהּ לִפְנֵי
 9 הָאוֹרְחִין.
 10 ו. וְהוּא הִדִּין בְּחֲתִיכָה שֶׁל בֶּשֶׂר בְּחֻלָּב, אוֹ שֶׁל חֲלִין
 11 שֶׁנִּשְׁחַטוּ בְּעוֹרָה, שֶׁהִרִי הֵן אֲסוּרִין מִדְּבָרֵיהֶם בְּהֵנָה, כְּמוֹ
 12 שִׁיִּתְבָּאָר בְּהִלְכוֹת שְׁחִטָּה - אוֹסְרִין כָּכֵל שֶׁהֵן, עַד שִׁיִּגְבִּיֶה
 13 אוֹתָן. וְכֵן גִּיד הַנֶּשֶׂה שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל עִם הַגִּידִין אוֹ עִם הַבֶּשֶׂר -
 14 בְּזִמְן שֶׁמִּפְרִי, מִגְּבִיָּהוּ וְהַשְּׂאֵר מִתָּר, שְׂאִין בְּגִידִין בְּנוֹתָן
 15 טַעַם. וְאִם אֵינוּ מִפְּרִי, הַכֹּל אֲסוּר; מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּרִיָּה בְּפְנֵי
 16 עֲצָמוֹ, הִרִי הוּא חֲשׂוּב וְאוֹסֵר כָּכֵל שֶׁהוּא.
 17 ז. וְכֵן כָּל בְּעָלֵי חַיִּים, חֲשׂוּבִין הֵן וְאֵינָן בְּטָלִין; לְפִיכֹךְ, שׂוֹר
 18 הַנֶּסְקֵל שֶׁנִּתְעָרֵב בְּאֶלְף שׂוֹרִים, וְעִגְלָה עֲרוּפָה בְּאֶלְף עִגְלוֹת,
 19 אוֹ צִפּוֹר מִצְּרַע הַשְּׁחֻטָּה בְּאֶלְף צִפּוֹרִים, אוֹ פֶטֶר חֲמוֹר
 20 בְּאֶלְף חֲמוֹרִים - כָּלֵן אֲסוּרִין בְּהֵנָה. אֲכָל שְׂאֵר הַדְּבָרִים -
 21 אֵף עַל פִּי שֶׁדָּרְכָן לְמַנּוֹת, הִרִי אִלּוּ עוֹלִין בְּשְׁעוּרֵן.
 22 ח. בִּיצֵד? אֲגָדָה שֶׁל יָרֵק מִכֹּלָאֵי הַכֶּרֶם שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּמֵאֲתִים
 23 אֲגָדוֹת, אוֹ אֲתוּרוֹ שֶׁל עֶרְלָה שֶׁנִּתְעָרֵב בְּמֵאֲתִים אֲתוּרוֹגִין -
 24 הַכֹּל מִתָּר. וְכֵן כֹּל בִּיצָא בְּזָה.
 25 ט. יִרְאָה לִי, שֶׁכָּל דְּבָר שֶׁהוּא חֲשׂוּב אֲצֵל בְּגִי מְקוּם מִן
 26 הַמְּקוֹמוֹת, כַּגּוֹן אֲגוּזֵי פֶרֶךְ וְרִמּוּנֵי כְּדֵן בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל בְּאוֹתָן
 27 הַזְּמַנִּין - שֶׁהוּא אוֹסֵר כָּכֵל שֶׁהוּא, לְפִי חֲשִׁיבוֹתוֹ בְּאוֹתוֹ
 28 מְקוּם וּבְאוֹתוֹ זְמַן; וְלֹא הַזְּכָרוֹ אֵלּוּ, אֲלֹא שֶׁהֵן אוֹסְרִין כָּכֵל
 29 שֶׁהֵן כָּכֵל מְקוּם, וְהוּא הִדִּין לְכָל בִּיצָא בְּהֵן בְּשְׂאֵר
 30 מְקוֹמוֹת. וְדָבָר בְּרוּר הוּא שֶׁכָּל אֲסוּרִין הָאֵלּוּ מִדְּבָרֵיהֶם.
 31 י. נָפֵל רִמּוֹן אֶחָד מִן הַתְּעוּבָת הַזֹּאת, לְשָׁנֵי רִמּוּנִים אֲחֵרִים
 32 מִרִּמּוּנֵי כְּדֵן, וְנָפֵל מִן הַשְּׁלֹשָׁה רִמּוֹן אֶחָד לְרִמּוּנִים אֲחֵרִים
 33 - הִרִי אֵלּוּ הָאֲחֵרִים מִתְּרִין, שֶׁהִרִי הַרִמּוֹן שֶׁל תְּעוּבָת
 34 הָרִאשׁוֹנָה בְּטֵל בְּרַב; וְאִם נָפֵל מִן הַתְּעוּבָת הָרִאשׁוֹנָה רִמּוֹן
 35 לְאֶלְף, כָּלֵן אֲסוּרִין; לֹא נֶאֱמַר בְּטֵל בְּרַב, אֲלֹא לְהַתִּיר סִפְקוֹ
 36 סִפְקוֹ - שְׂאֵם יִפֵּל מִן הַתְּעוּבָת הַשְּׁנֵיָה לְמְקוּם אֲחֵר, אֵינוֹ
 37 אוֹסֵר. וְכֵן כֹּל בִּיצָא בְּזָה.
 38 יא. נִתְפָּצְעוּ אֲגוּזִים אֵלּוּ שֶׁנֶּאֱסָרוּ כָּלֵן מִפְּנֵי אֲגוּז עֶרְלָה
 39 שֶׁבִּיגְיָה, אוֹ נִתְפָּרְדוּ הַרִמּוּנִים, וְנִתְפָּתְחוּ הַחֲבִיּוֹת, וְנִתְחַתְּבוּ
 40 הַדְּלוּעִין, וְנִתְפָּרְסוּ הַכֶּפְרוֹת אַחַר שֶׁנֶּאֱסָרוּ - הִרִי אֵלּוּ יַעֲלוּ
 41 בְּאֶחָד וּמֵאֲתִים; וְהוּא הִדִּין לְחֲתִיכַת נְבִלָה שֶׁנִּדְּוָכָה כָּכֵל
 42 הַחֲתִיכוֹת וְנַעֲשֶׂה הַכֹּל כְּמוֹהָ, שֶׁהִיא עוֹלָה בְּשִׁשִּׁים.
 43 יב. וְאֲסוּר לְפָצַע [וְרִסַק] הָאֲגוּזִים, וְלִפְרֵד הַרִמּוּנִים, וְלִפְתַּח
 44 הַחֲבִיּוֹת אַחַר שֶׁנֶּאֱסָרוּ, כְּדִי שִׁיעֲלוּ בְּאֶחָד וּמֵאֲתִים - שְׂאִין
 45 מִבְּטָלִין אֲסוּר לְכַתְּחָלָה; וְאִם עֲשָׂה כֵן, קוֹנְסִין אוֹתוֹ וְאוֹסְרִין
 46 עֲלָיו כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.
 47 יג. שְׂאוֹר שֶׁל כֹּלָאֵי הַכֶּרֶם וְשֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּפְלוּ לַתּוֹף הָעֵסָה,

48 מין בשאינו מינו. במה דברים אמורים? בשנפול המשקה
49 המתיר לתוך המשקה האסור; אבל אם נפל המשקה האסור
50 לתוך המשקה המתיר - ראשון ראשון בטל; והוא שיירק
51 מצלצול קטן, שהיה מריק ויורד מעט מעט. והיאך יהיו
52 המים אסורים? כגון שהיו נעבדין, או תקרבת עבודה זרה.
53 לא. בור של יין שנפל לתוכו קיתון של מים תחלה, ואחר
54 כף נפל לתוכו יין נסף - רואין את יין ההתר כאלו אינו,
55 והמים שנפלו משערין בהן עם יין נסף: אם ראוין לבטל
56 טעם אותו יין נסף - הרי המים רבין עליו ומבטלין אותו,
57 והרי הפל מתיר.
58 לב. יין נסף שנפל על הענבים - ידיחן, והן מתרות
59 באכילה; ואם היו מבקעות - בין שהיה היין יין, בין שהיה
60 חדש - אם נתן טעם בענבים, הרי אלו אסורות בהנזה; ואם
61 לאו, הרי אלו מתרות באכילה.
62 לג. נפל על גבי תאנים - הרי אלו מתרות, מפני שהיין פוגם
63 בטעם התאנים.
64 לד. יין נסף שנפל על החטים - הרי אלו אסורות באכילה,
65 ומתרות בהנזה. ולא ימכרם לגוי, שמא יחזרו וימכרם
66 לישראל. אלא כיצד עושה? טוחן אותן, ועושה מהן פת,
67 ומוכרה לגויים שלא בפני ישראל, כדי שלא יקחו אותה
68 ישראל מן הגוי - שהרי פת גויים אסורה, כמו שיתבאר.
69 ולמה אין בודקין את החטים בנותן טעם? מפני שהן
70 שואבות, והיין נבלע בהן.
71 לה. יין נסף שהחמיץ, ונפל לתוך חמץ שחר - אוסר בכל
72 שהוא, מפני שהוא במינו; ששניהן חמץ הן. ויין שנתערב
73 עם החמץ, בין שנפל חמץ ליין בין שנפל יין לחמץ -
74 משערין אותו בנותן טעם.

יום שלישי י"ב טבת ה'תשע"ג

פָּרָק יז

77 א. קדרה של חרש שנתבשל בה בשר נבלה או בשר
78 שקצים ורמשים - לא יבשל בה בשר שחוטטה באותו היום.
79 ואם בישל בה מין בשר, התבשיל אסור; בישל בה מין אחר,
80 בנותן טעם.
81 ב. ולא אסרה תורה אלא קדרה בת יומה בלבד, הואיל
82 ועדין לא נפגם השמן שנבלע בקדרה; ומדברי סופרים, לא
83 יבשל בה לעולם. לפיכך אין לוקחין כלי חרש ישנים מן
84 הגויים שנשתמשו בהן בחמין, כגון קדרות וקערות, לעולם,
85 ואפלו היו שועין באבר; ואם לקח, ובשל בהן מיום שני
86 והלאה - התבשיל מתיר.
87 ג. הלוקח כלי תשמיש סעודה מן הגויים, מפלי מתכות
88 וכלי זכויות - דברים שלא נשתמש בהן כל עקר - מטבילין
89 במי מקנה, ואחר כך יהיו מתרין לאכל בהם ולשתות.
90 ודברים שנשתמש בהן על ידי צונן, כגון כוסות וצלוחיות
91 וקיתונות - מדיחין ומטבילין, והן מתרין. ודברים שנשתמש
92 בהם על ידי חמין, כגון יורות וקמקמוסין ומחמי חמין -

1 בערלה, ואין ידוע איזה הוא - יעלה באחד ומאתים.
2 נתערבו סמני ערלה בסמני התר - יעלו באחד ומאתים; מי
3 צבע במי צבע - יבטל ברב.
4 כב. תנור שהסיקו בקלפי ערלה ובכלאי הפרס, בין חדש
5 בין ישן - יוצן, ואחר כך יחם אותו בעצי התר; ואם בשל
6 בו קדם שיוצן, בין פת בין תבשיל - הרי זה אסור בהנזה;
7 יש שבח עצי אסור בפת או בתבשיל. גרף את כל האש,
8 ואחר כך בשל או אפה בחמו של תנור - הרי זה מתיר,
9 שהרי עצי אסור הלכו להם.
10 כג. קערות וכוסות וקדרות וצלוחיות שבשילן היוצר בקלפי
11 ערלה - הרי אלו אסורין בהנזה, שהרי דבר האסור בהנזה
12 עשה אותן חרש.
13 כד. פת שבשלה על גבי גחלים של עצי ערלה, מתרת; כיון
14 שנעשו גחלים - הלך אסורן, אף על פי שהן בוערות. קדרה
15 שבשל אותה בקלפי ערלה או בכלאי הפרס, ובעצי התר -
16 הרי התבשיל אסור, ואף על פי שזה וזה גורם; שבשעה
17 שנתבשלה מחמת עצי אסור, עדין לא באו עצי ההתר;
18 ונמצא מקצת הבשול בעצי התר ומקצתו באסור.
19 כה. נטיעה של ערלה שנתערבה בנטיעות, וכן ערוגה של
20 כלאי הפרס בערוגות - הרי זה לוקט לכתחלה מן הכל: אם
21 היתה נטיעה במאתים נטיעות, וערוגה במאתים ערוגות -
22 הרי כל הנלקט מתיר; ואם היו בפחות מזה, הרי כל הנלקט
23 אסור. ולמה התירו לו ללקט לכתחלה, והיה מן הדין
24 שאוסרין לו הכל עד שייטריח ויוציא הנטיעה והערוגה
25 האסורה? שהדבר חזקה, שאין אדם אוסר פרמו בנטיעה
26 אחת, ואלו היה יודעה היה מוציאה.
27 כו. המעמיד גבינה בשרף פגי ערלה, או בקבת תקרבת
28 עבודה זרה, או בחמץ יין של גויים - הרי זו אסורה בהנזה;
29 אף על פי שהוא מין בשאינו מינו, ואף על פי שהוא כל
30 שהוא - שהרי הדבר האסור הוא הנכר, והוא שעשה אותה
31 גבינה.
32 כז. הערלה וכלאי הפרס, דין הפרות שלהן שישרפו;
33 והמשקין שלהן יקברו, מפני שאי אפשר לשרף המשקין.
34 כח. יין שנתנסף לעבודה זרה שנתערב עם היין - הכל
35 אסור בהנזה בכל שהוא, כמו שאמרנו. במה דברים
36 אמורים? בשחורק היין המתיר על טפה של יין נסף; אבל
37 אם ערה יין נסף מצלצול [כלי] קטן לתוך הבור של יין -
38 אפלו ערה כל היום בלו, ראשון ראשון בטל. ערה מן
39 התבית - בין שערה מן המתיר לאסור, או מן האסור למתיר
40 - הפל אסור, מפני שהעמוד היורד מפי התבית גדול.
41 כט. נתערב סתם יינם ביין - הרי זה אוסר בכל שהוא,
42 בשתייה; וימכר בלו לגויים, ולוקח דמי היין האסור שבו
43 ומשליכו לים המלח, ויהנה בשאר המעות. וכן אם נתערבה
44 תבית של יין נסף בין התביות - הפל אסורין בשתייה,
45 ומתרין בהנזה; ויוליף דמי אותה תבית לים המלח, כשימכר
46 הפל לגוי. וכן תבית של סתם יינם.
47 ל. מים שנתערבו ביין, או יין במים - בנותן טעם, מפני שהן

אסור אלא במקום מכירתו, אכל אם הביא השכר לביתו
 ושתהו שם, מתר; שעקר הגזרה, שפא יסעד אצלן.
יא. זין תפוחים וזין רמונים וכיוצא בהן, מתר לשתותן בכל
 מקום; דבר שאינו מצוי - לא גזרו עליו. זין צמוקים, הרי
 הוא כזין ומתנסף.
יב. אף על פי שאסרו פת גויים, יש מקומות שמקלין בדבר
 ולקחין פת מן הנחתום הגוי, במקום שאין שם נחתום
 ישראל; ובשדה, מפני שהיא שעת הדחק. אכל פת בעלי
 בתים, אין שם מי שמורה בה להקל; שעקר הגזרה משום
 חתנות, ואם יאכל פת בעלי בתים, יבוא לסעד אצלן.
יג. הדליק הגוי את התנור ואפה בו ישראל, או שהדליק
 ישראל ואפה גוי, או שהדליק הגוי ואפה הגוי ויבא
 ונער האש מעט או בכשו לאש - הואיל ונשתתף במלאכת
 הפת, הרי זו מתרת; ואפלו לא נרק אלא עץ לתוך התנור
 - התיר כל הפת שבו, שאין הדבר אלא להיות הכר שהפת
 שלהן אסורה.
יד. גוי שבשל לנו זין או חלב או דבש או פרישין [סוג
 פרו], וכיוצא באלו מפל דבר הנאכל כמות שהוא חי - הרי
 אלו מתרין. ולא גזרו אלא על דבר שאינו נאכל כמות שהוא
 חי, כגון בשר ודג תפל וביצה וירקות; אם בשלן הגוי
 מתחלה ועד סוף, ולא נשתתף ישראל עמו בבשולן - הרי
 אלו אסורין, משום בשולי גויים.
טו. במה דברים אמורים? בדבר שהוא עולה על שלחן
 מלכים לאכל בו את הפת, כגון בשר וביצים ודגים וכיוצא
 בהן; אכל דבר שאינו עולה על שלחן מלכים לאכל בו את
 הפת, כגון תורמוסין ששלקו אותן גויים - אף על פי שאינן
 נאכלין חיין, הרי אלו מתרין. וכן כל פיוצא בהן; שעקר
 הגזרה משום חתנות, שלא יזמנו הגוי אצלו בסעודה, ודבר
 שאינו עולה על שלחן מלכים לאכל בו את הפת, אין אדם
 מזמן את חברו עליו.
טז. דגים קטנים שמלחן ישראל או גוי, הרי הן כמו
 שנתבשרו מקצת בשול; ואם צלין גוי אחר פן, מתרין. וכל
 שבשלו ישראל מעט בשולו, בין בתחלה בין בסוף - מתר;
 לפיכך, אם הניח הגוי בשר או קדרה על גבי האש והפך
 ישראל בבשר והגיס בקדרה, או שהניח ישראל וגמר הגוי
 - הרי זה מתר.
יז. דג שמלחו גוי, ופרות שעששן, עד שהכשינן לאכילה -
 הרי אלו מתרין; מליח אינו פרוח בגזרה זו, והמעשן אינו
 כמבשל. וכן קליות של גויים - מתרין, ולא גזרו עליהן;
 שאין אדם מזמן חברו על הקליות.
יח. פולין ואפונין ועדשים וכיוצא בהן, ששולקין אותן
 הגויים ומוכרין אותן - אסורין משום בשולי גויים, במקום
 שעולין על שלחן מלכים משום פרוח; ומשום געולי
 גויים, בכל מקום, שפא יבשלו אותן עם הבשר, או בקדרה
 שבשלו בה בשר. וכן הספגנין שקולין אותן הגויים בשמן,
 אסורין אף משום געולי גויים.

מגעילן ומטבילין, והן מתרין. ודברים שנשתמש בהן על ידי
 האור, כגון שפודין ואספלאות - מלבנן באור עד שתנשר
 קלפתן, ומטבילין והן מתרין.
ד. כיצד מגעילין? נותן יורה [סיר] קטנה לתוך יורה גדולה,
 וממלא עליה מים עד שיצופו על הקטנה, ומרתיחה יפה
 יפה; ואם היתה יורה גדולה - מקיף על שפתה בצק או
 טיט, וממלאה מים עד שיצופו המים על שפתה, ומרתיח.
 וכלן שנשתמש בהן עד שלא הרתיח, או עד שלא הדיח,
 ועד שלא הלבין, ועד שלא הטביל - מתר; שכל השמן
 שבהן נותן טעם לפגם הוא, כמו שבארנו.
ה. טבילה זו שמטבילין כלי הסעודה הנלקחין מן הגויים,
 ואחר כך יתרו לאכילה ושתיה - אינן לענין טמאה וטהרה,
 אלא מדברי סופרים. ורמז לה - "כל דבר אשר יבא באש
 תעבירו באש וטהרו"; ומפי השמועה למדו, שאינו מדבר
 אלא בטהרתן מידי געולי גויים, לא מידי טמאה; שאין לה
 טמאה שאינה עולה אלא על ידי האש; וכל הטמאים,
 בטבילה עולין מטמאתן; וטמאת מת, בהזיה וטבילה. ואין
 שם אש פלל אלא לענין געולי גויים. וכיון שכתוב "וטהרו",
 אמרו חכמים: 'הוסף לו טהרה אחר עברתו באש להתירו
 מגעולי גויים'.
ו. לא חיבו בטבילה זו, אלא כלי מתכות של סעודה
 הנלקחין מן הגויים; אכל השואל מן הגויים, או שמשכן
 הגוי אצלו כלי מתכות - מדיח או מרתיח או מלבן, ואינו
 צריך להטביל. וכן אם לקח כלי עץ או כלי אבנים - מדיח
 או מרתיח, ואינו צריך להטביל. וכן כלי חרש החדשים,
 אינו צריך להטביל; אכל השועים באבר, הרי הן ככלי
 מתכות וצריכין טבילה.
ז. הלוקח סכין מן הגויים - מלבנה באור [באש], או
 משחינה ברחים שלה. ואם היתה סכין יפה שאין בה
 פגמות - די לו אם נעצה בקרקע קשה עשרה פעמים,
 ואוכל בה צנון [דבר חריף]; ואם היו בה פגמות, או
 שהיתה יפה ורצה לאכל בה חמין או לשחט בה - מלבנה
 או משחינה פלה. שחט בה קדם שיטהרנה, מדיח מקום
 השחיטה; ואם קלף, הרי זה משבח.
ח. סכין ששחט בה טרפה - לא ישחט בה עד שידיחה,
 אפלו בצונן; או מקנחה בכליות של בגדים.
ט. ויש שם דברים אחרים, אסרו אותן חכמים; ואף על פי
 שאין לאסורן עקר מן התורה, גזרו עליהן כדי להתרחק מן
 הגויים - עד שלא תערכו בהם ישראל, ויבואו לידי
 חתנות; ואלו הן: אסרו לשתות עמהן, ואפלו במקום שאין
 לחש לזין נסך; ואסרו לאכל פתן או בשוליהן, ואפלו
 במקום שאין לחש לגעוליהן.
י. כיצד? לא ישתה אדם במסבה של גויים, ואף על פי
 שהוא זין מבשל שאינו נאסר, או שהיה השותה מכליו
 לבדו; ואם היה רב המסבה ישראל, מתר. ואין שותין שכר
 שלהן שעושים מן התמרים והתאנים וכיוצא בהן; ואינו

48 ל. וכן אסרו לאכל בידים מזהמות, ועל גבי כלים מלכלכין; 49 שפל דברים אלו, בכלל "אל תשקצו את נפשתיכם". 50 והאוכל מאכלות אלו, מכין אותו מכת מרדות. 51 לא. וכן אסור לאדם שישישה את נקביו פלל, בין גדולים 52 בין קטנים; וכל המשיה נקביו - הרי זה בכלל משקץ 53 נפשו, יתר על חלאים רעים שיביא על עצמו, ויתחייב 54 בנפשו. אלא ראוי לו להרגיל עצמו בעתים מזמנים, כדי 55 שלא יתרחק בפני בני אדם, ולא ישקץ נפשו. 56 לב. וכל הנזקק בדברים אלו - מביא קדשה וטהרה יתרה 57 לנפשו, וממרק נפשו לשם הקדוש ברוך הוא, שנאמר: 58 "והתקדשתם והייתם קדשים, כי קדוש אני".

ברוך רחמנא דסייען

יום רביעי י"ג טבת ה'תשע"ג

הלכות שחיטה

62 יש בכללן חמש מצוות - שלש מצוות עשה, ושתיים מצוות 63 לא תעשה; וזה הוא פירוש: (א) לשחט ואחר כך יאכל; 64 (ב) שלא לשחט אותו ואת בנו ביום אחד; (ג) לכסות דם 65 תיה ועוף; (ד) שלא לקח האם על הבנים; (ה) לשלח האם, 66 אם לקחה על הבנים. ובאור מצוות אלו בפירוש אלו.

פרק א

67 א. מצוות עשה שישחט מי שרצה לאכל בשר בהמה תיה 68 ועוף, ואחר כך יאכל, שנאמר: "ויתחת מבקרך ומצאנך", 69 ונאמר בבכור בעל מום: "אך פאשר יאכל את הצבי ואת 70 האיל, בן תאכלנו" - הא למדת, שחיה כבהמה לענין 71 שחיטה; ובעוף הוא אומר: "אשר יצוד ציד תיה או עוף 72 אשר יאכל - ושפך את דמו", מלמד ששפיכת דם העוף 73 כשפיכת דם החיה.

74 ב. והלכות שחיטה בכלן, אחת היא. לפיכך, השוחט בהמה 75 או תיה או עוף מבקרך תחלה: 'אשר קדשנו במצוותי וצונו 76 על השחיטה'; ואם לא ברך, בין בשוגג בין במזיד - הבשר 77 מתר. ואסור לאכל מן השחויטה, כל זמן שהיא מפרקסת. 78 והאוכל ממנה קדם שתצא נפשה - עובר בלא תעשה, והרי 79 הוא בכלל "לא תאכלו על הדם"; ואינו לוקה. ומתיר לחתך 80 ממנה אחר שחיטה קדם שתצא נפשה, ומולחו יפה יפה 81 ומדיחו יפה יפה, ומניחו עד שתמות; ואחר כך יאכלנו. 82

83 ג. דגים וחסידים - אינן צריכין שחיטה, אלא אספתן היא 84 המתרת אותן; הרי הוא אומר: "הצאן ובקר ישחט להם, 85 ומצא להם; אם את כל דגי הים יאסף להם, ומצא להם" 86 - אספת דגים כשחיטת בקר וצאן; ובחגבים נאמר: "אסף 87 החסיל", באספה לבדה. לפיכך אם מתו מאליהן בתוך 88 המים, מתרין; ומתיר לאכלן חיים.

89 ד. זביחה זו האמורה בתורה סתם - צריך לפרש אותה, 90 ולידע באיזה מקום מן הבהמה שוחטין, וכמה הוא שיעור

1 יט. גוי שבשל ולא נתפון לבשול, הרי זה מתר. בידי? גוי 2 שהצית אור באגם כדי להעביר החציר, ונתבשלו בו חגבים 3 - הרי אלו מתרין, ואפלו במקום שהן עולין על שלחן 4 מלכים משום פרפרת; וכן אם חרף הראש להעביר השער 5 - מתר לאכל מן הדלדולין ומן ראשי אגנים שנצלו בשעת 6 חריכה.

7 כ. תמרים ששלקו אותן גויים - אם היו מתוקין מתחלתן, 8 הרי אלו מתרין; ואם היו מרין ומתקן הבשול, הרי אלו 9 אסורין; היו בינוניים, הרי אלו אסורין.

10 כא. קלי של עדשים שלשו בין במים בין בחמץ, הרי זה 11 אסור; אבל קלי של חטים ושעורים שלשין אותן במים, 12 הרי זה מתר.

13 כב. שמן של גויים, מתר; ומי שאוסרו - הרי זה עומד 14 בחטא גדול, מפני שהמרה על פי בית דין שהתירוהו; 15 ואפלו נתבשל השמן, הרי זה מתר; ואינו נאסר לא מפני 16 בשולי גויים, מפני שנאכל כמות שהוא חי, ולא מפני געולי 17 גויים, מפני שהבשר פוגם את השמן ומסריחו.

18 כג. וכן דבש של גויים שננתבשל, ועשו ממנו מיני מתקה 19 - מתר מטעם זה.

20 כד. כספן [פסולת תמרים] של גויים שהוחמו חמין, בין 21 ביורה גדולה בין ביורה קטנה - מתר, מפני שנותן טעם 22 לפגם הוא. וכן כבשין שאין דרפן לתת לתוכן חמץ או יין, 23 או זיתים הפבושין, וחגבים הפבושין שבאין מן האוצר - 24 מתרין. אבל חגבים וכבשים שמזלפין עליהן יין, אסורין; 25 וכן אם היו מזלפין עליהן חמץ, ואפלו חמץ שכר - אסורין. 26 כה. ומפני מה אסרו חמץ שכר של גויים? מפני שמשליכין 27 לתוכו שקרי יין; לפיכך הולקח מן האוצר, מתר.

28 כו. המוריס [שמן דג] - במקום שדרפן לתת לתוכו יין, 29 אסור; ואם היה היין יקר מן המוריס, מתר. וכן מורין בכל 30 דבר שחוישין לו שמא יערכו בו הגויים דבר אסור - שאין 31 אדם מערב היקר בזול, שהרי מפסיד; אבל מערב הזול 32 בקר, כדי להשתכר.

33 כז. קטן שאכל אחד ממאכלות אסורות, או שעשה מלאכה 34 בשבת - אין בית דין מצוין עליו להפרישו, לפי שאינו בן 35 דעת. במה דברים אמורים? בשעשה מעצמו; אבל 36 להאכילו בידים - אסור, ואפלו דברים שאסורן מדברי 37 סופרים. וכן אסור להרגילו בחלול שבת ומועד, ואפלו 38 בדברים שהן משום שבות.

39 כח. אף על פי שאין בית דין מצוין להפריש את הקטן, 40 מצוה על אביו לגער בו ולהפרישו - כדי לחנכו בקדשה 41 ופרישה, שנאמר: "חנך לנער על פי דרכו" וגו'.

42 כט. ואסרו חכמים מאכלות ומשקין שנפשו רב בני אדם 43 קהה מהן, כגון מאכלות ומשקין שנתערב בהן קיא או 44 צואה ולחה סויתה וכיוצא בהן; וכן אסרו לאכל ולשתות 45 בכלים הצואים שנפשו של אדם מתאוננת מהן, כגון קלי 46 בית הכסא וכלי זכוכית של ספרין [מקווי דם] שגורעין בהן 47 את הדם וכיוצא בהן;

47 קנה האגם, וכיוצא בהן מדברים החותמין; והוא, שיהיה
 48 פיה חד ולא יהיה בה פגם; אבל אם היה כמו תלם [שקט]
 49 בחדו של דבר ששוחטין בו, ואפלו היה התלם קטן ביותר
 50 - שחיטתו פסולה.
 51 טו. היה התלם מרוח אחת, לא ישחט בה; ואם שחט דרוך
 52 הרוח שאין הפגימה נפרת בה, שחיטתו כשרה.
 53 טז. כיצד? ספין שתפרק בהולכה, ולא תרגיש שיש בה
 54 פגם, ויכשפתזיר אותה בתבאה, תרגיש שיש בה פגם - אם
 55 שחט בה דרוך הולכה ולא הביא, שחיטתו כשרה; ואם
 56 הביא, שחיטתו פסולה.
 57 יז. ספין שהיא עולה ויורדת בנחש, ואין בה פגם - שוחטין
 58 בה לכתחלה. וספין שפיה חלק, ואינה חדה - הואיל ואין
 59 בה פגם, שוחטין בה; ואף על פי שהוליה והביא בה כל
 60 היום עד ששחטה - שחיטתו כשרה.
 61 יח. וספין חדה ששחמה, והרי אינה חלקה אלא מגעה
 62 כמגע ראש השבלת שהיא מסתבך באצבע - הואיל ואין
 63 בה פגם, שוחטין בה.
 64 יט. התולש קנה, או שן, או שקצץ צר, או צפרן, והרי הן
 65 חדין ואין בהן פגם - שוחטין בהן. ואם נעצן בקרקע, לא
 66 ישחט בהן כשהן נעוצין; ואם שחט, שחיטתו כשרה.
 67 כ. שחט בהן כשהן מחברין מתחלת ברייתן, קדם שיעקר
 68 אותן - שחיטתו פסולה, ואף על פי שאין בהן פגם.
 69 כא. לקח לחי בהמה שיש בו שנים חדין, ושחט בהן -
 70 שחיטתו פסולה, מפני שהן כמגל; אבל בשן אחת הקבועה
 71 בלחי - שוחט בה לכתחלה, ואף על פי שהיא קבועה בו.
 72 כב. לבן הספין באור, ושחט בה - שחיטתו כשרה. ספין
 73 שצדה אחד מגל, וצדה השני יפה - לא ישחט בצד היפה
 74 לכתחלה; וגורה, שמא ישחט בצד האחר. ואם שחט -
 75 הואיל ובצד היפה שחט, שחיטתו כשרה.
 76 כג. השוחט צריך שיבדק הספין בקדח, ומצד זה ומצד זה.
 77 וכיצד בודקה? מוליכה ומביאה על בשר אצבעו, ומוליכה
 78 ומביאה על צפרנו, משלש רוחותיה, שהם פיה ושני צדדין
 79 - כדי שלא יהיה בה פגם כלל; ואחר כך ישחט בה.
 80 כד. וצריך לבדק בן אחר השחיטה - שאם מצא בה פגם
 81 אחר השחיטה, הרי זו ספק נבלה; שמא בעור נפגמה,
 82 וכששחט הסימנין בספין פגומה שחט. לפיכך, השוחט על
 83 בהמות רבות או עופות רבים, צריך לבדק בין כל אחת
 84 ואחת; שאם לא בדק, ובדק באחרונה ונמצאת הספין
 85 פגומה - הכל ספק נבלות, ואפלו הראשונה.
 86 כה. בדק הספין ושחט בה, ולא בדקה אחר שחיטה, ושבר
 87 בה עצם או עץ וכיוצא בהן, ואחר כך בדקה ומצאה פגומה
 88 - שחיטתו כשרה, שחוקת הספין שנפגמה בדבר קשה
 89 ששבר בה; וכן אם פשע בה ולא בדקה, או שאבדה הספין
 90 עד שלא יבדק - שחיטתו כשרה.
 91 כו. כל טבח שלא בדק הספין שלו ששוחט בה לפני חכם,
 92 ושחט בה לעצמו - בודקין אותה: אם נמצאת יפה ובדקה

1 השחיטה, ובאיזה דבר שוחטין, ומתי שוחטין, והיכן
 2 שוחטין, וכיצד שוחטין, ומה הם הדברים המפסידין את
 3 השחיטה, ומי הוא השוחט. ועל כל הדברים האלו, צונו
 4 בתורה ואמר: "וּזְבַחְתָּ מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאֲנֶךָ בְּאִשׁ צוֹיֹתֶךָ -
 5 וְאָכַלְתָּ בִשְׂעִירֶיךָ", שכל הדברים האלו על פה צנה בהן,
 6 כשאר תורה שבעל פה, שהיא הנקראת 'מצוה', כמו
 7 שבארנו בתחלת חבור זה.
 8 ה. מקום השחיטה מן החי - הוא הצואר, וכל הצואר אשר
 9 לשחיטה. כיצד? בושט - מתחלת המקום שבשחוחתין
 10 אותו מתקבץ, עד מקום שישעיר ויתחיל להיות פרוצין
 11 פרוצין [מחוספס] כפרש - זה הוא מקום השחיטה בושט.
 12 ו. שחט למעלה ממקום זה, וזה הוא הנקרא 'תרביץ הושט',
 13 או למטה ממקום זה, והוא מתחלת בגי מעים - שחיטתו
 14 פסולה. ושעור תרביץ הושט שאינו ראוי לשחיטה למעלה
 15 - בבהמה וחייה, כדי שיאחו בשתי אצבעותיו; ובעוף, הכל
 16 לפי גדלו וקטנו.
 17 ז. ואיזה הוא מקום שחיטה בקנה? משפוי פובע ולמטה,
 18 עד ראש כנף הראה כשתמשוף הבהמה צוארה לרעות - זה
 19 הוא מקום השחיטה בקנה. וכל שפנגד המקום הזה מבחיין,
 20 נקרא 'צואר'.
 21 ח. אנסה הבהמה עצמה ומשכה צוארה הרבה, או שאנס
 22 השוחט את הסימנין ומשכן למעלה, ושחט במקום שחיטה
 23 בצואר, ונמצאת השחיטה בקנה או בושט שלא במקום
 24 שחיטה - הרי זו ספק נבלה.
 25 ט. וצריך השוחט שישחט באמצע הצואר; ואם שחט מן
 26 הצדדין, שחיטתו כשרה. וכמה הוא שעור השחיטה? שני
 27 הסימנין שהן הקנה והושט - השחיטה המעלה שיתחכו
 28 שגיהן בין בבהמה בין בעוף, ולזה יתפון השוחט; ואם
 29 שחט רב אחד מהן בעוף, ורב השנים בבהמה ובחיה -
 30 שחיטתו כשרה.
 31 י. שחט האחד בלו וחי השני, בבהמה - שחיטתו פסולה.
 32 רבו של זה ורבו של זה - אף על פי שלא שחט מכל אחד
 33 מהן אלא יתר על חציו כחוט השערה, הרי זו כשרה; כיין
 34 ששחט יתר על חציו במשהו, רבו הוא.
 35 יא. שחט חציו של זה וחציו של זה - אפלו בעוף,
 36 שחיטתו פסולה. קנה שהיה חציו פסוק [פגום], ושחט על
 37 מקום התתוף מעט והשלימו לרב - בין שהתחיל לשחט
 38 במקום השלם ופגע בתתוף, בין שהכניס את הספין בתתוף
 39 והשלימו לרב - שחיטתו כשרה.
 40 יב. כל השוחט, צריך לבדק הסימנין לאחר השחיטה; ואם
 41 לא בדק, ונתתף הראש קדם שיבדק - הרי זו נבלה, ואפלו
 42 היה השוחט נריז ומיהיר;
 43 יג. שכל בהמה בחייה אסורה, עד שיודע בודאי שנסחטה
 44 שחיטה כשרה.
 45 יד. ובאיזה דבר שוחטין? בכלל, בין בספין של מתכת, בין
 46 בצר [אבו מחודדת], בין בנכית, בין בקרומית [צדן] של

45 ומת' לשחט על דפן הספינה, והדם שותת על הדפן ויורד
46 למים; ומת' לשחט על גבי הפלים.
47 ז. כיצד שוחטין? מותח הצואר, ומוליך הספין ומביאה עד
48 ששוחט; בין שהיתה בהמה רבוצה בין שהיתה עומדת,
49 ואחו בערפה והספין בידו מלמטה ושחט - הרי זו כשרה.
50 ח. נעץ את הספין בכחל והעביר הצואר עליה עד ששחט,
51 שחיטתו כשרה - והוא שהיה צואר בהמה למטה, וספין
52 למעלה; שאם היה צואר בהמה למעלה מן הספין הנעוצה
53 - שמא תרד בהמה בכבד גופה, ותחתך בלא הולכה
54 והבאה, ואין זו שחיטה, כמו שיתבאר. לפיכך, אם היה עוף
55 - בין שהיה צוארו למעלה מן הספין הנעוצה, או למטה
56 ממנה, שחיטתו כשרה.
57 ט. השוחט והוליד את הספין ולא הביאה, או הביאה ולא
58 הולכה, ושחטה - שחיטתו כשרה; הוליד והביא עד
59 שחתך הראש והתיזו - שחיטתו כשרה. הוליד ולא הביא,
60 או הביא ולא הוליד, והתיז את הראש בהולכה בלבד, או
61 בהבאה בלבד - אם יש בספין כמלא שני צוארין מצוארי
62 הנשחט, שחיטתו כשרה; ואם לאו, שחיטתו פסולה. שחט
63 שני ראשים כאחד, שחיטתו כשרה.
64 י. שנים שאחזו בספין, אפלו אחד מצד זה ושני מצד אחר
65 כנגדו, ושחטו - שחיטתן כשרה. וכן שנים שאחזו שני
66 ספינין, ושחטו כאחד בשני מקומות בצואר - שחיטתן
67 כשרה; ואפלו שחט זה הושט בלבד או רבו, והשני שחט
68 במקום אחר הקנה או רבו - הרי שחיטה זו כשרה, ואף על
69 פי שאין השחיטה בלה במקום אחד. וכן שחיטה העשויה
70 בקולמוס, ושחיטה העשויה כמסרק - כשרה.
71 יא. אין שחיטת החלין צריכה בונה; אלא אפלו שחט
72 כמתעסק, או דרך שחוק, או שזרק ספין לנעצה בכחל
73 ושחטה בהליכתה - הואיל והשחיטה כראוי במקומה
74 ושעורה, הרי זו כשרה.
75 יב. לפיכך, חרש או שוטה או קטן, או שכור שנתבלבלה
76 דעתו, ומי שאחזתו רוח רעה, ששחטו ואחרים רואין אותן
77 שהשחיטה כחקנה - הרי זו כשרה. אבל ספין שנפלה
78 ושחטה - אף על פי ששחטה כדרכה, הרי זו פסולה,
79 שגאמר: 'וזבחת' - עד שהיה הזבחת אדם, ואף על פי
80 שאינו מתכוון לשחיטה.
81 יג. גלגל של אבן או של עץ שהיתה הספין קבועה בו,
82 וסבב אדם את הגלגל, ושם צואר העוף או בהמה כנגדו
83 עד שנשחט בסביבת הגלגל - הרי זו כשרה. ואם המים הן
84 המסבבין את הגלגל, ושם הצואר כנגדו בשעה שסבב
85 ונשחט - הרי זו פסולה; ואם פטר (שיחרר) אדם את המים
86 עד שבאו וסבבו את הגלגל, ושחט בסביבתו - הרי זו
87 כשרה, שהרי מלח אדם בא. במה דברים אמורים? בסביבה
88 ראשונה שהיא מלח בן אדם; אבל מסביבה שניה ולאחריה,
89 אינה מלח האדם אלא מלח המים בהליכתן.
90 יד. השוחט לשם הרים, לשם גבעות, לשם ימים, לשם

1 - מנדין אותו, לפי שסומך על עצמו פעם אחרת, ותהיה
2 פגומה, וישחט בה; ואם נמצאת פגומה - מעבירין אותו,
3 ומכריזין על כל בשר ששחט שהוא טרפה.
4 כז. במה הוא ארף הספין ששוחט בה? כל שהוא; והוא
5 שלא יהיה דבר דק שנוקב ואינו שוחט, כמו ראש האמל
6 הקטן וכיוצא בו.
7 כח. ומתי שוחטין? בכל זמן, בין ביום בין בלילה; והוא
8 שתהיה אבוקה עמו, כדי שיראה מה יעשה; ואם שחט
9 באפלה, שחיטתו כשרה.
10 כט. השוחט ביום הכפורים או בשבת בשוגג - אף על פי
11 שאלו היה מזיד, היה מתחייב בנפשו או מתחייב מלקות על
12 יום הכפורים - שחיטתו כשרה.

יום חמישי י"ד טבת ה'תשע"ג

פרק ב

15 א. בכל מקום מת' לשחט, חוץ מן העזרה; שאין שוחטין
16 בעזרה אלא קדשי מזבח בלבד; אבל החלין - אסור
17 לשחטן בעזרה, בין בהמה בין חיה בין עוף. וכן הוא אומר
18 בבשר תאונה: 'פי יחוק ממך המקום אשר יבחר ה'" - הא
19 למדת, שאין שוחטין בשר תאונה, אלא חוץ למקום אשר
20 בחר ה';
21 ב. וזה שנשחט חוץ למקום, הוא שמת' לאכלו בכל
22 השערים. אבל השוחט חלין בעזרה - אותו הבשר טהור,
23 ואסור בהניה כבשר בחלב וכיוצא בו; וקוברין אותו, ואפרו
24 אסור; אפלו שחט לרפואה, או לאכילת גויים, או להאכיל
25 לכלבים. אבל הנוחר בעזרה, והמעקר, וגוי ששחט,
26 והשוחט ונמצאת טרפה, והשוחט בהמה חיה ועוף הטמאין
27 בעזרה - הרי אלו פלן מתרין בהניה.
28 ג. ולא בהמה וחיה בלבד, אלא כל החלין - אסור להכניסן
29 לעזרה, אפלו בשר שחוט או פרות ופת וכיוצא בהן; אם
30 עבר והכניסן, מתרין באכילה כשהיו. ודברים אלו פלן,
31 דברי קבלה הן. וכל השוחט חלין בעזרה, או האוכל ביות
32 מבשר חלין שנשחטו בעזרה - מכין אותו מפת מרדות.
33 ד. האומר: 'בהמה זו שלמים, וולדה חלין' - אם נשחטה
34 בעזרה, ולדה מת' באכילה, לפי שאינו יכול לשחט אותה
35 ברחוק מקום.
36 ה. אין שוחטין לתוף ימים ונהרות, שמא יאמרו: 'עובד
37 מים הוא זה, ונראה כמקריב למים'; ולא ישחט לכלי מלא
38 מים, שמא יאמרו: 'לצורה שתראה בתוף המים שחט'. ולא
39 ישחט לא לתוף הפלים, ולא לתוף הגמה - שכן דרך עובדי
40 עבודה זרה. ואם שחט, שחיטתו כשרה.
41 ו. שוחטין לכלי מלא מים עכוורין, שאין הצורה נראית
42 בהן. וכן שוחט חוץ לגמה, והדם יורד לגמה; ובשוק לא
43 יעשה בן, שמא יחקה את המינים; ואם שחט לגמה בשוק
44 - אסור לאכל משחיטתו עד שיבדקו אחריו, שמא מין הוא.

46 שחיטה להזהר מפל אחת מהן; ואלו הן: שהיה, חלדה, 47 דרסה, הגרמה, ועקור.

48 ב. שהיה כיצד? הרי שהתחיל לשחט, והגביה ידו קדם 49 שיגמר השחיטה, ושהה, בין בשוגג בין במזיד, בין באנס 50 בין בריצון, וחסור הוא או אחר וגמר את השחיטה - אם שהה 51 כדי שיגביה את הבהמה וירביצנה וישחט, שחיטתו 52 פסולה; ואם שהה פחות מכדי זה, שחיטתו כשרה.

53 ג. היתה בהמה דקה, שעור שהיה כדי שיגביה בהמה דקה 54 וירביצנה וישחט; ואם היתה גסה, כדי שיגבינה וירביצנה 55 וישחט. וכעוף, כדי שיגביה בהמה דקה וירביצנה וישחט.

56 ד. שחט מעט ושהה מעט, וחסור ושחט מעט ושהה מעט, 57 עד שגמר השחיטה, ולא שהה בפעם אחת שעור השחיטה, 58 אבל כשתחשב כל זמן ההשחיות יצטרף מכלן שעור שהיה 59 - הרי זו ספק נבלה. וכן אם שהה כדי שיגבינה וירביצנה 60 וכדי שישחט כמו מעוט הסימנין בלבד, לא כדי שישחט 61 שחיטה גמורה - הרי זו ספק נבלה.

62 ה. שחט רב אחד בעוף, או רב השנים בבהמה - אף על 63 פי ששהה חצי היום, וחסור וגמר חתיכת הסימנין - הרי זו 64 מתרת; מאחר ששחט בה כשעור, הרי זה כמתחף בשר 65 השחוטה.

66 ו. שחט בקנה לבדו חציו או מעוטו, ושהה זמן מרבה - 67 הרי זה חסור וגומר השחיטה, ואין בקנה פלוס. אבל אם 68 שחט רב הקנה, או שנקב בושט כל שהוא, ושהה כשעור 69 - בין שחסור וגמר השחיטה שהתחיל, בין ששחט שחיטה 70 גמורה במקום אחר - הרי זו פסולה; מפני שהעוף או 71 הבהמה שנפסק רב הקנה שלה, או שנקב הושט במשהו - 72 נבלה, ואין השחיטה מועלת בה כמו שיתבאר.

73 ז. הנה נתבאר לך, שאין שהיה בקנה בעוף כלל - שאם 74 שחט רב הקנה ושהה, כבר נגמרה שחיטתו, וכשחסור וגמר, 75 מתחף בשר הוא; ואם שחט מעוט הקנה ושהה, הרי זה 76 חסור ושחט כל זמן שירצה, שאינה נאסרת משום נבלה 77 עד שיפסק רב הקנה.

78 ח. שחט העוף ושהה בו, ואינו יודע אם נקב הושט או 79 לא נקב - חסור ושחט הקנה לבדו במקום אחר, ומניחו 80 עד שמימות, ובדרך הושט מבפנים: אם לא נמצאת בו טפת 81 דם, בידוע שלא נקב, וכשרה.

82 ט. חלדה [הסכין מסתרת כחולדה] כיצד? כגון שהכניס 83 הספין בין סימן לסימן - בין שפסק הסימן העליון למעלה, 84 בין ששחט התחתון למטה שהוא דרך שחיטה - הרי זו 85 פסולה.

86 י. הכניס את הספין תחת העור, ושחט שני הסימנין בדרך, 87 או שהחליד את הספין תחת צמר מסבף, או שפרס מטלית 88 על הספין ועל הצנאר ושחט תחת המטלית - הואיל ואין 89 הספין גלוייה, הרי זו ספק נבלה; וכן אם שחט מעוט 90 הסימנין בהחלדה, וגמר השחיטה שלא בהחלדה - הרי זו 91 ספק נבלה.

92 יא. דרסה [הפעלת לחץ] כיצד? כגון שהכה בספין על

1 נהרות, לשם מדברות - אף על פי שלא נתפנו לעבדן אלא 2 לרפואה וכיוצא בה מדברי הבאי שאומרים הגוים, הרי 3 שחיטתו פסולה; אבל אם שחט לשם מזל הים, או מזל 4 החר, או לכוכבים ולמזלות וכיוצא בהן - הרי זו אסורה 5 בהנניה, ככל תקרבת עבודה זרה.

6 טו. השוחט את הבהמה לזרק דמה לעבודה זרה, או 7 להקטיר חלבה לעבודה זרה - הרי זו אסורה; שלומדין 8 ממחשבה בחוץ בחלין, ממחשבת הקדשים בפנים, 9 שמחשבה כזו פוסלת בהן, כמו שיתבאר בהלכות פסולי 10 המקדשין.

11 טז. שחטה ואחר כך חשב לזרק דמה לעבודה זרה, או 12 להקטיר חלבה לעבודה זרה - הרי זו אסורה מספק, שמה 13 סופו הוכיח על תחלתו ובמחשבה כזו שחט.

14 יז. השוחט לשם קדשים שמתנדבין ונודרין כמותן - 15 שחיטתו פסולה, שזה כשוחט קדשים בחוץ; שחט לשם 16 קדשים שאינן באין בגדר ונדבה, שחיטתו כשרה.

17 יח. כיצד? השוחט לשם עולה, לשם שלמים, לשם תודה, 18 לשם פסח - שחיטתו פסולה; הואיל והפסח מפריש אותו 19 בכל השנה בכל עת שירצה, הרי הוא דומה לזכר הנדר 20 והנדב. שחט לשם חטאת, לשם אשם ודאי, לשם אשם 21 תלוי, לשם בכור, לשם מעשר, לשם תמורה - שחיטתו 22 כשרה.

23 יט. היה מחיב חטאת, ושחט ואמר: 'לחטאתי' - שחיטתו 24 פסולה; היה לו קרבן בתוך ביתו, ושחט ואמר: 'לשם 25 תמורת זבחי' - שחיטתו פסולה, שהרי המיר בו.

26 כ. האשה ששחטה לשם עולת יולדת, ואמרה: 'זו לעולתי' 27 - שחיטתה כשרה; שאין עולת יולדת באה בגדר ונדבה, 28 והרי אינה יולדת שנתחייבה בעולה; ואין חוששין לה שמה 29 הפילה, שכל המפלת קול יש לה. אבל השוחט לשם עולת 30 נזיר - אף על פי שאינו נזיר - שחיטתו פסולה, שעקר 31 הנזירות נדר מן הנדרים.

32 כא. שנים אוהזין בפסין ושוחטין, אחד נתפנו לשם דבר 33 שהשוחט לו שחיטתו אסורה, והשני לא היתה לו פנוה כלל, 34 ואפלו נתפנו לשם דבר המתיר להתפנו לו - הרי זו פסולה; 35 וכן אם שחט זה אחר זה, והתפנו האחד מהן לשם דבר 36 הפסול - פוסל. במה דברים אמורים? בשהיה לו בה שתפות; 37 אבל אם אין לו בה שתפות - אינה אסורה, שאין אדם 38 מישראל אסור דבר שאינו שלו, שאין פונתו אלא לצרו.

39 כב. ישראל ששחט לזכרי - אף על פי שהזכרי מתפנו לכל 40 מה שירצה, שחיטתו כשרה; שאין חוששין אלא למחשבת 41 הזובח, לא למחשבת בעל הבהמה. לפיכך, נכרי ששחט 42 לישראל, אפלו היה קטן - שחיטתו נבלה, כמו שיתבאר.

יום שישי ט"ו טבת ה'תשע"ג

פרק ג

א. חמשה דברים מפסידין את השחיטה, ועקר הלכות

כא. נקב הושט, ועלה בו קרום וסתמו - אין הקרום פלום, 48
 והרי הוא נקוב כשהיה. נמצא קוץ עומד בושט - הרי זו 49
 ספק נבלה, שמא נקב הושט ועלה קרום במקום הנקב, 50
 ואינו נראה; אבל אם נמצא הקוץ לארכו בושט - אין 51
 חוששין לו, שרוב הבהמות המדבריות אוכלות הקוצים 52
 תמיד. 53
כב. וישט אין לו בדיקה מבחוץ, אלא מבפנים. ביצד? 54
 הופכו ובודק: אם נמצא עליו טפת דם, בידוע שהיה נקוב. 55
כג. גרגרת שנפסק רב חללה במקום הראוי לשחיטה, הרי 56
 זו נבלה; וכן אם נקבה באסר. נקבה נקבים קטנים - אם 57
 נקבים שאין בהן חסרון הן - מצטרפין לרבה; ואם נקבים 58
 שיש בהן חסרון הן - מצטרפין לכאסר. וכן אם נטלה 59
 ממנה רצועה, מצטרפת לכאסר. ובעוף - כל שאלו מקפל 60
 הרצועה או הנקבים שיש בהן חסרון, ומניחן על פי הקנה 61
 - אם חופה את רבו, נבלה; ואם לאו, כשרה. 62
כד. נקבה הגרגרת נקב מפלש משגי צדדיה כדי שיפנס 63
 אסר לרובו - נבלה; נסדקה לארבה - אפלו לא נשתיר מן 64
 המקום הראוי בה לשחיטה אלא משהו למעלה ומשהו 65
 למטה, כשרה. 66
כה. גרגרת שנקבה, ואין ידוע אם קדם שחיטה נקבה או 67
 אחר שחיטה - נוקבין אותה עתה במקום אחר, ומדמין 68
 הנקב לנקב: אם נדמה לו, מתרת. ואין מדמין אלא מחלה 69
 גדולה לחליה גדולה, או מקטנה לקטנה; אבל לא מקטנה 70
 לגדולה ולא מגדולה לקטנה; שכל הקנה חליות חליות 71
 הוא, ובין כל חליה וחליה חליה אחת קטנה משתייהן 72
 ורבה. 73

יום שבת קודש ט"ז טבת ה'תשע"ג

פָּרָק ד

א. ישראלי שאינו יודע חמשה דברים המפסדין את 74
 השחיטה וכיוצא בהן מהלכות שחיטה שבארנו, ושחט בינו 75
 לבין עצמו - אסור לאכל משחיטתו, לא הוא ולא אחרים. 76
 והרי זו קרובה לספק נבלה; והאוכל ממנה פזית, מפין אותו 77
 מכת מרדות. 78
ב. ואפלו שחט בפנינו ארבעה וחמשה פעמים שחיטה 79
 כשרה, והרי שחיטה זו ששחט בינו לבין עצמו נכונה 80
 וגמורה - אסור לאכל ממנה; הואיל ואינו יודע דברים 81
 המפסדין, אפשר שיפסיד השחיטה והוא אינו יודע, כגון 82
 שישקה או ידרס או ישחט בסכין פגומה וכיוצא באלו, 83
 בלא פגותו. 84
ג. ישראל שידע הלכות שחיטה - הרי זה לא ישחט בינו 85
 לבין עצמו לכתחלה, עד שישחט בפני חכם פעמים רבות 86
 עד שיהיה רגיל ורזי; ואם שחט תחלה בינו לבין עצמו, 87
 שחיטתו כשרה. 88
ד. היודע הלכות שחיטה, ושחט בפני חכם עד שנעשה 89
 רגיל - הוא הנקרא 'ממחה'; וכל הממחין שוחטין 90
 91
 92

הצואר כדרך שמפין בסיו, וחתך הסימנין בבת אחת בלא 1
 הולכה והבאה, או שהניח הספין על הצואר, ודחק למטה 2
 כחותף צנון או קשות עד שחתך הסימנין - הרי זו פסולה. 3
יב. הגרמה [גלישה] ביצד? זה השוחט בקנה למעלה, 4
 במקום שאינו ראוי לשחיטה; וכמו שני חטין יש בסוף הקנה 5
 למעלה בטבעת גדולה. שחט בתוף החטין - אם שיר מהן 6
 כל שהוא למעלה, הרי זו כשרה, שהרי שחט משפוי כובע 7
 ולמטה, והוא מן המקום הראוי לשחיטה; ואם לא שיר מהן 8
 פלום אלא שחט למעלה מהן, הרי זו מגרמת ופסולה. 9
יג. שחט רב האחד או רב השנים, והשלים בדרסה או 10
 בהגרמה - הרי זו כשרה, שהרי נשחט השעור כראוי. 11
 הגרים בתחלה שלישי, ושחט שני שלישים - הרי זו כשרה; 12
 שחט שלישי, והגרים שלישי, וחרו ושחט שלישי האחרון - 13
 כשרה. הגרים שלישי, ושחט שלישי, וחרו והגרים שלישי 14
 האחרון - הרי זו פסולה. ואם דרס או החליד, בין בשלישי 15
 הראשון בין בשלישי האמצעי - הרי זו פסולה. 16
יד. עקור ביצד? כגון שבעקרה הגרגרת, והיא הקנה, או 17
 הושט, ונשמט אחד מהן או שניהן קדם גמר שחיטה - הרי 18
 זו נבלה; אבל אם שחט אחד בעוף או רבו, ואחר כך 19
 נשמט הסימן השני - שחיטתו כשרה. 20
טו. נשמט אחד מהן, ואחר כך שחט את השני - שחיטתו 21
 פסולה; שחט אחד מהן, ונמצא השני שמוט, ואין ידוע אם 22
 קדם שחיטה נשמט, או אחר שחיטה - הרי זו ספק נבלה. 23
טז. נמצא הסימן השחוט שמוט - הרי זו כשרה, שודאי 24
 אחר שחיטה נעקר; שאלו נעקר קדם שחיטה, הנה מדלדל 25
 ולא ישחט. 26
יז. במה דברים אמורים? בשלא תפס הסימנין בידו 27
 כששחט; אבל אם תפסן ושחט, אפשר שתשחט אחר 28
 העקור, ולפיכך אם נמצאת שמוטה ושחטה, הרי זו ספק 29
 נבלה. 30
יח. כל מקום שאמרנו בשחיטה 'פסולה' - הרי זו נבלה, 31
 ואם אכל ממנה פזית, לוקה משום אוכל נבלה; שאין 32
 מוציא מידי נבלה אלא שחיטה כשרה באשר צוה, כמו 33
 שבארנו. וכל ספק שיתפסק בשחיטה, הרי הוא ספק נבלה; 34
 והאוכל ממנה, מפין אותו מכת מרדות. 35
יט. בהמה שנטל ירף שלה וחללה עמה, עד שתראה חסרה 36
 כשתרפץ - הרי זו נבלה כמי שנתפך חציה ונתלקה לשני 37
 גופות, ואין השחיטה מועלת בה. וכן אם נשברה מפרקת 38
 ורב בשר עמה, או שנקרעה מגבה כדג, או שנפסק רב 39
 הקנה, או שנקב הושט בכל שהוא במקום הראוי לשחיטה 40
 - הרי זו נבלה מחיים, ואין השחיטה מועלת בה. ואחד 41
 הבהמה ואחד העוף, בכל הדברים האלו. 42
כ. שני עורות יש לו לושט - החיצון אדם, והפנימי לכן; 43
 נקב האחד מהן בלבד, כשרה. נקבו שניהן בכל שהוא 44
 במקום הראוי לשחיטה, הרי זו נבלה; ובין ששחטה 45
 במקום הנקב, בין שנשחטה במקום אחר - אין השחיטה 46
 מועלת בה; נקבו שניהן זה שלא פגוד זה, נבלה. 47

34 נבלה, כגון ששחט חצי הגרגרת בלבד, ונמר ישראל - הרי 34
 35 זו פשרה.
 36 יד. ישראל משמד לעברה מן העברות, שהיה ממחה - הרי 36
 37 זה שחט לכתחלה; וצריך ישראל פשר לבידק את הספין,
 38 ואחר כך תננה למשמד זה לשחט בה - מפני שחזקתו
 39 שאינו טורח לבידק. ואם היה משמד לעבודה זרה, או מחלל
 40 שבת בפרהסיא, או מין, והוא הכופר בתורה ובמשה רבנו
 41 כמו שבארנו בהלכות תשובה - הרי הוא כגוי, ושחיתתו
 42 נבלה.
 43 טו. מי שהוא פסול לעדות בעברה מן העברות של תורה
 44 - הרי זה שחט בינו לבין עצמו, אם היה ממחה; שאינו
 45 מניח דבר מפר ואוכל דבר אסור - שזו תקנה היא על כל
 46 ישראל, ואפלו הרשעים מהן.
 47 טז. אלו הצדוקין והביתוסין [כיתות שייסדו המתיונים
 48 שכופרים בתושבע"9] ותלמידיהן, וכל הטועין אחריהן
 49 שאינן מאמינין בתורה שבעל פה - שחיתתן אסורה. ואם
 50 שחטו בפנינו, הרי זו מתרת; שאין אסור שחיתתן אלא
 51 שמא יקלקלו בשחיתתן, והן אינן מאמינין בתורת שחיתה;
 52 לפיכך אינן נאמינין לומר לא קלקלנו.
 53 יז. כשהיו ישראל במדבר, לא נצטוו בשחיתת החלין, אלא
 54 היו נזרין [קורעים בידיים] או שוחטין ואוכלין, כשאר
 55 הגויים. ונצטוו במדבר, שכל הרוצה לשחט, לא ישחט אלא
 56 שלמים, שנאמר: "איש איש מבית ישראל, אשר ישחט שור
 57 וגו' ואל פתח אהל מועד וגו', למען אשר יביאו וגו' וזבחו
 58 זבחי שלמים לה'" וגו'; אבל הרוצה לנחור ולאכל במדבר,
 59 היה נזחר ואוכל.
 60 יח. ומצוה זו אינה נוהגת לדורות, אלא במדבר בלבד בעת
 61 התר הנחירה. ונצטוו שם, שפשיכנסו לארץ, תאסר עליהם
 62 הנחירה, ולא יאכלו חלין אלא בשחיתה; וישחטו בכל
 63 מקום לעולם חוץ לעזרה, שנאמר: "כי ירחיב ה' אלהיך
 64 את גבולך וגו', וזכתת מבקרך ומצאנך אשר נתן ה' לך"
 65 וגו'. וזו היא המצוה הנוהגת לדורות, לשחט ואחר כך
 66 יאכל.

1 לכתחלה. ואפלו נשים ועבדים - אם היו ממחין, הרי אלו
 2 שוחטין לכתחלה.
 3 ה. חרש שוטה וקטן ושכור שנתבלבלה דעתו ששחטו -
 4 שחיתתן פסולה; מפני שאין בהן דעת, שמא יקלקלו
 5 בשחיתתן; לפיכך אם שחטו בפני היודע, וראה אותן
 6 ששחטו בהגן - שחיתתן פשרה.
 7 ו. מי שאינו יודע אצלנו ששחט בינו לבין עצמו - שואלין
 8 אותו; אם נמצא יודע עקרי הלכות שחיתה, שחיתתו
 9 פשרה.
 10 ז. הרי שאינו ישראלי מרחוק ששחט והלך לו, ולא ידענו
 11 אם יודע או אינו יודע - הרי זו מתרת; וכן האומר לשלוחו:
 12 'צא ושחט לי', ומצא הבהמה שחטה, ואין יודע אם
 13 שלוחו שחטה או אחר - הרי זו מתרת; שרוב המצויין אצל
 14 שחיתה, ממחין הן.
 15 ח. אבד לו גדי או תרנגול, ומצאו שחוט - בפית - מפר,
 16 שרב המצויין אצל שחיתה, ממחין הן; מצאו בשוק -
 17 אסור, שמא נתבלבל ולפיכך השלף. וכן אם מצאו באשפה
 18 שפבית, אסור.
 19 ט. ממחה שגשפתה, והרי הוא מבין ושומע, ודעתו נכונה
 20 - הרי זה שחט לכתחלה; וכן מי שאינו שומע, הרי זה
 21 שחט.
 22 י. הסומה - לא ישחט לכתחלה, אלא אם כן אחרים רואין
 23 אותו; ואם שחט, שחיתתו פשרה.
 24 יא. נכרי ששחט - אף על פי ששחט בפני ישראל בספין
 25 יפה, ואפלו היה קטן - שחיתתו נבלה; ולוקה על אכילתה
 26 מן התורה, שנאמר: "וקרא לך, ואכלת מזבחו"; מאחר
 27 שהזהיר שמא יאכל מזבחו, אפה למד שזבחו אסור; ואינו
 28 דומה לישראל שאינו יודע הלכות שחיתה.
 29 יב. ונדר גדול ונדרו בדרך - שאפלו גוי שאינו עובד עבודה
 30 זרה, שחיתתו נבלה.
 31 יג. התחיל הגוי לשחט מעוט הסימנין, ונמר ישראל, או
 32 שהתחיל ישראל, ונמר הגוי - פסולה; ישנה לשחיתה
 33 מתחלה ועד סוף. אבל שחט הגוי דבר שאינו עושה אותה

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"ט טבת ה'תשע"ג

74 יום שני י"א טבת ה'תשע"ג
 75 מצות לא תעשה רלט.
 76 המצוה הרל"ט — האזנה שהזרנו מלמשכן את-
 77 התיב, כמו דינו, אלא בפקדת הדין ועל-ידי שלוחו, ולא
 78 שנכנס אנחנו לבית התיב בעל פרחו ונמשכנו. והוא
 79 אמרו ותעלה: "לא-תבא אל-ביתו לעבט עבטו" (דברים כז,
 80 י). ולשון המשנה (בבא מציעא פרק ט משנה ג): "המלנה

67 יום ראשון י' טבת ה'תשע"ג
 68 מצות עשה קמב.
 69 המצוה הקמ"ב — הצווי שנצטוינו לנגוש את-הנכרי
 70 וללחוץ עליו בתביעת החובות, כדרך שנצטוינו לחמול על
 71 ישראל והזרנו מלנגשו, והוא אמרו ותעלה: "את-הנכרי
 72 תגש" (דברים טו, ג). ולשון ספרי (פרשת ראה): "את-הנכרי
 73 תגש — זו מצות עשה".

45 בין ענינה בין עשינה, והוא אמרו: "ולא תחבל בגד
46 אלמנה" (דברים כד, יז). ולשון המשנה (בבא מציעא פרק ט
47 משנה ג): "אלמנה בין שהיא ענינה בין שהיא עשינה
48 אין ממשפנין אותה, שנאמר: "ולא תחבל בגד אלמנה".
49 וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק ט' מבבא מציעא
50 (שם).

51 המצוה הרמ"ב — האזהרה שהזהירו מלמשפן פלים
52 שמשפשים בהם בני אדם בהכנת מזונותיהם, כגון כלי
53 הטחינה וכלי הלישה וכלי הבשול וכלי שחיטת בעלי
54 החיים וזולתם ממה שכוללו שם דבר שעושים בו אכל
55 נפש, והוא אמרו ותעלה: "לא יחבל רחים ורכב (החלק
56 העליון — ה"רוכב" — של הרחיים) כפי נפש הוא חבל" (שם, ו, ה).
57 ולשון המשנה (שם): "לא רחים ורכב בלכד, אלא כל דבר
58 שעושין בו אכל נפש, שנאמר: כפי נפש הוא חבל". ונשאר
59 שנבאר לך כאן אחרים: "וחיב משום שני פלים, שנאמר:
60 "לא יחבל רחים ורכב", שאפשר לחשוב על-פי זה שהן
61 שתי מצות, וכל שפן באמרם (בבא מציעא קטז): "וחיב על
62 הרחים בפני עצמן ועל הרכב בפני עצמו". וענין דבר זה,
63 שכל המשפן כלי שעושין בו אכל נפש — הרי זה עובר
64 על מצות לא-תעשה, כמו שנתבאר; ואם משפן פלים
65 רבים שכל אחד מהם עושין בו אכל נפש — חיב על
66 כל-כלי וכלי, כגון שמשפן כלי טחינה וכלי אפייה וכלי
67 לישה. וזה ממה שאין צריך לבארו, לפי שהוא דומה למי
68 שחבל בגד אלמנת ראובן ובגד אלמנת שמעון ובגד
69 אלמנת לוי שהוא עובר על כל-בגד ובגד. אבל ענין הדבר
70 במי שחבל שני פלים, שבשניהם יחד נעשה אכל נפש
71 ואין אחד מהם מספיק לעשית אכל נפש בלעדי האחר,
72 האם נאמר כיון שאין האכל נעשה אלא בשניהם יחד הרי
73 הם ככלי אחד ויהיה חיב משום כלי אחד; או כיון שהם
74 שני פלים — חיב על כל-אחד ואחד לבדו. לפיכך בארו
75 לנו שהוא חיב עליהם משום שני פלים, אף-על-פי
76 שבשניהם יחד נעשית המלאכה כמו רחים ורכב, שאין
77 טוחנים באחד מהם בלעדי האחר, שאם חבל רחים ורכב
78 יהיה כמי שחבל ערבת הלישה וספין השחיטה שהם שני
79 פלים שכל אחד מהם מיוחד למלאכתו, וזהו ענין אחרים:
80 וחיב משום שני פלים, לא שהן שתי מצות. וזה לשון
81 ספרי (פרשת כי תצא) בענין זה שבארתיו לך, אמרו: "מה
82 רחים ורכב מיוחדין שני פלים ומשמשין מלאכה אחת
83 וחיבין על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו, כך כל-שני
84 פלים שמשמשין מלאכה אחת חיב על זה בפני עצמו ועל
85 זה בפני עצמו". ענין הדבר באורו: אף-על-פי שמשמשין
86 מלאכה אחת חיב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו.
87 ואם עבר ומשפן — מוציאים מידו ויושב לבעליו, ואם
88 אבד או נשרף קדם שיחזירונו — לוקה. וכך הדין בבגד
89 אלמנה וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק ט' מבבא
90 מציעא.

1 את-חברו לא ימשפנו אלא בבית דין ולא יפנס לביתו
2 לטול את-משפנו, שנאמר: "בחזק תעמד" (שם, יא). ולא
3 זה נתק לעשה, והוא אמרו ותעלה: "השב תשיב לו
4 את-העבוט" (שם, יג), וכך נתבאר בפרק אחרון בגמרא
5 מכות (טז). ודע שאם לא החזירו ולא קים עשה שבה —
6 חיב מלקות ומשלם דמי המשפן, כמו שנתבאר באחרון
7 דמכות (טז) וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק ט' מבבא
8 מציעא (קיג).

יום שלישי י"ב טבת ה'תשע"ג

10 מצות עשה קצט. מצות לא תעשה רמ.

11 המצוה הקצ"ט — הצווי שנצטוונו להחזיר את-המשפן
12 לבעליו הישראלי בעת שהוא צריך לו. אם המשפן
13 ממה שנוקקים לו ביום, כגון: כלי עבודתו ומלאכתו —
14 יחזירו לו ביום ומשפנסו בלילה: ואם הוא ממה-
15 שנוקקים לו בלילה — כגון מצעות וכסות (שמיות,
16 וצרכי לילה) שהוא ישן בהן — יחזירם בלילה ומשפנסו
17 ביום. ולשון המכלתא (פרשת משפטים): "עד-בא השמש
18 תשיבנו לו" (שמות כב, כה) — זו כסות יום שאתה מחזיר
19 לו כל-היום; וכסות לילה שאתה מחזיר לו כל-הלילה
20 מנין? תלמוד לומר: השב תשיב לו את-העבוט (המשכון)
21 כבוא השמש (דברים כד, יג) מכאן אמרו: ממשפנין כסות
22 יום בלילה וכסות לילה ביום ומחזירין כסות יום ביום
23 וכסות לילה בלילה. וכבר נתבאר בגמרא מכות (טז).
24 שאמרו: "לא-תבא אל-ביתו לעבט עבטו" (שם, י) — הוא
25 לאו שנתק לעשה (המקיים את ה"עשה", מנתק ומבטל את
26 הלאו), ושהעשה הוא אמרו: "השב תשיב לו את-העבוט".
27 ולשון ספרי (פרשת כי-תצא שם): "השב תשיב — מלמד
28 שמתחזיר לו כלי יום ביום, וכלי לילה בלילה: סגוס
29 (שמיתכ צמר) בלילה, ומתחזיר ביום". וכבר נתבאר דיני
30 מצוה זו בפרק ט' מבבא מציעא (קיג).

31 המצוה המשלימה מאתים וארבעים — האזהרה
32 שהזהירו מלמנוע המשפן מבעליו בשעה שהוא צריך לו,
33 אלא יחזיר לו כלי-יום ביום וכלי-לילה בלילה, כמו
34 שאמרה המשנה (בבא מציעא פרק ט משנה ג): "מחזיר
35 את-הכר בלילה ואת-המתרשה ביום". והלאו שבה בענין
36 זה הוא אמרו ותעלה: "לא תשכב בעבטו" (שם, יב). ולשון
37 ספרי (פרשת כי תצא שם): "לא תשכב ועבטו עמך". אלא
38 מחזיר לו מה-שאני אפשר לו בלעדיו (אין לו תחליף לשימוש)
39 מחמת עניו, כמו שבאר ואמר: "כי הוא כסותה לבדה הוא
40 שמלתו לערו" (שמות כב, כו), וכבר נתבאר דיני מצוה זו
41 בפרק ט' מבבא מציעא (שם).

יום רביעי י"ג טבת ה'תשע"ג

43 מצות לא תעשה רמא. רמב.

44 המצוה הרמ"א — האזהרה שהזהירו מלמשפן אלמנה

יום חמישי י"ד טבת ה'תשע"ג

מצות לא תעשה רלה.

המצוה הרל"ה — האזהרה שהזנהנו מלהלות ברבית, והוא אמרו יתעלה: "את-כסףך לא-תתן לו בנשך (בצורה כזו הנושכת גם ממון שלא היה בכלל החוב) ובמרבית (שהפירות מתרבים ומתווספת כמות שלא היתה בכלל החוב) לא-תתן אֶכְלֶךָ" (ויקרא כה, לו). ושגיי לאוין אלו באו בענין אחד (ונאמרו) לחזוק (ליתר תוקף), שהמלנה ברבית יהיה עובר בשני לאוין. לא שהם שני ענינים (אף שבפשוט הכתובים מדובר בשני ענינים: 'נשך' — ריבית ממון ו'תרבית' — ריבית האוכל —), לפי שהנשך הוא הרבית והרבית הוא הנשך. ובגמרא בקא מציעא (ס: אָמְרוּ): (אף שהמקובל להשתמש לגבי ממון במילת "נשך" ובאוכל "תרבית" בכל זאת) אי אתה מוצא נשך בלא תרבית ולא תרבית בלא נשך (כי במציאות הדברים שייכים בשני סוגי הריבית), ולמה חלקו הכתוב? לעבור עליו בשני לאוין. ושם אמרו "דאורייתא נשך ותרבית חדא מלתא נהו (דבר אחד הם)". ועוד אמרו שם: השתא דכתבי, את-כסףך לא-תתן לו בנשך ובמרבית — קרי בה (המילים "נשך ומרבית" נקראים מלעיל ומלרע): את-כסףך לא-תתן לו בנשך ובמרבית, ובנשך ובמרבית לא-תתן אֶכְלֶךָ". ויהיה כל-המלנה ברבית כסף או פרות עובר על שני לאוין, נוסף על שאר לאוין שבאו גם בן במלנה, לחזוק. לפי שכבר נכפל לאו זה בלשון אחר ואמר: "אל-תקח מאתו נשך ובמרבית" (שם, לו) ונתבאר בגמרא בקא מציעא (סא.), שגם לאו זה למלנה הוא, אלא שכל-אלו לאוי יתירי, כמו שבארנו בפלל התשיעי, לפי שכלם בענין אחד נכפלו, והוא שהזהר המלנה מלהלות ברבית. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק ה' מבבא מציעא.

יום שישי ט"ו טבת ה'תשע"ג

מצות לא תעשה רלו.

המצוה הרל"ו — האזהרה שהזהר גם הלנה מללות ברבית. לפי שאלו לא בא לאו ללנה מללות ברבית היה אפשר לסבר שיהא המלנה עובר מפני שהוא חומס ואין

הלנה עובר, פי הוא רק הספים להיות נחמס, והיה זה דומה לאונאה שעובר המאנה, לא המתאנה. לפיכך בא הלוא גם ללנה שלא ילנה ברבית, והוא אמרו יתעלה: "לא-תשיך לאַחִיךָ נֶשֶׁךְ כֶּסֶף נֶשֶׁךְ אֶבֶל" (דברים כג, כ) ובא הפרוש: לא תנשך לאַחִיךָ. ובפרוש אמרו בגמרא בבא מציעא (עה:): "לנה עובר משום לא-תשיך ומשום ולפני עור לא תתן מכשל" (ויקרא יט, יד), כמו שנתבאר בשנזכיר אותה מצוה (לא תעשה רצט).

יום שבת קודש ט"ז טבת ה'תשע"ג

מצות לא תעשה רלז.

המצוה הרל"ז — האזהרה שהזנהנו מלהתעסק בהלואת הרבית בין הלנה והמלנה, שלא נערב לאחד מהם, ולא נעיד להם. ולא נכתב ביניהם שטר במה שהספיקו עליו מעניני הרבית, והוא אמרו יתעלה: "לא-תשימון עליו נֶשֶׁךְ" (שמות כב, כד). ולשון גמרא בקא מציעא (עה:): "ערב ועדים אינם עוברים אלא משום: "לא-תשימון עליו נשך", אף-על-פי שבא במתעסקים ביניהם — הרי הוא כולל גם את-המלנה, ולפיכך יהיה המלנה ברבית עובר על ששה לאוין: האחד — לא-תהיה לו כנשה, והשני — את-כסףך לא-תתן לו בנשך, והשלישי — ובמרבית לא-תתן אֶכְלֶךָ, והרביעי — אל-תקח מאתו נשך, והחמישי — לא-תשימון עליו נשך, והששי — ולפני עור לא-תתן מכשל. ושם אמרו: "ואלו עוברים בלא-תעשה: המלנה, והלנה, הערב, והעדים; וחכמים אומרים: אף הסופר — עוברים על בל-תתן, ועל בל-תקח ממנו, ועל לא-תהיה לו כנשה, ועל לא-תשימון עליו נשך, ועל ולפני עור לא תתן מכשל". ובגמרא: "אמר אבבי: מלנה עובר בכלן, לנה עובר משום לא-תשיך ולפני עור לא תתן מכשל: ערב ועדים אין עוברים אלא משום לא-תשימון עליו נשך". והעובר על לאו זה (המלנה בריבית) — אם היא רבית קצוצה (ריבית ממש, שפסקו — "קצצו" — את שיעורה מראש. לעומת "אבק ריבית") — מוציאים אותה מידו ומחזירים לנה שממנו נלקחה הרבית.

תהלים סט יד-כו

סמ. יד ואני תפלתי לך | יהוה עת רצון אלהים ברב-חסדך ענני באמת ישעך: טו הצילני מפיט
ואל-אטבעה אנצלה משנאי וממעמקי-מים: טז אל-תשפני | שפלת מים ואל-תבלעני מצולה
ואל-תאטר-עלי באר פיה: יז ענני יהוה פירטוב חסדך פרב רחמיך פנה אלי: יח ואל-תסתר פניך
מעבדך פיצר-לי מהר ענני: יט קרבה אל-נפשי גאלה למען איבי פדני: כ אתה ידעת חרפתי וקשתי
ובלמתי נגדך פל-צוררי: כא חרפה | שברה לבי ואנושה ואקנה לנוד ואון ולמנחמים ולא מצאתי:
כב ויתנו בברותי ראש ולצמאי ישקוני חמץ: כג יהי-שלחנם לפנייהם לפח ולשלומים למוקש:
כד תחשכנה עיניהם מראות ומתניהם תמיד המעד: כה שפד עליהם זעמד וחרון אפך ישוגם:
כו תהי-טירתם נשמה באהליהם אליהי ישב: כז פיראתה אשר-הפית רדפו ואל-מכאוב חלליך יספרו:

רש"י

ואהב את יעקב אני אהבי אהב (משלי ח') הרי הוא כמו
ואאהב, וכן (צפניה א') אסף אסף כמו אסף: לנוד.
שיבואו לי אוהבים לנוד לי ולנחמני: (כב) בברותי.
בסעודתי כמו תבא נא תמר אחותי ואברה מידה (שמואל
ב י"ג): ראש. מרה: (כג) ולשלומים. כשיקו לשלום
יהפך שלומם למוקש: (כז) כי. את העם הזה אשר
אתה הכית: רדפו. אתה קצפת מעט והם עזרו לרעה:
ואל מכאוב חלליך יספרו. דבריהם לבוא בעצה
נשחיתם בהיותם כאבים:

מצודת ציון

(יד) באמת. ענינו דבר מקייים: (טז) תאטר. ענין סתימה
וסגירה ודוגמתו אטר יד ימינו (שופטים א): (כא) ואנושה. ענין
חולי כאוב כמו ויאנש הילד (ש"ב יב): (כב) בברותי. ענינו
אכילה מועטת כמו הביאי הבריה (שם יג): ראש. שם עשב מר
כמו ראש ולענה (דברים כט): (כג) לפח. לרשת: (כד) המעד.
ענין השמטה והחלקה: (כה) זעמד. כעסך: (כו) טירתם.
ארמונם כמו טירת כסף (ש"ה ח): נשמה. שוממה:

לכא מי לנחם אותי ולנווד בראש כדרך המנחמים: ולמנחמים.
כפל הדבר במ"ש: (כב) ויתנו וגו'. המשיל עצמו למי שהוא רעב ללחם וצמא למים ומאכילין אותו עשב מר ומשקין אותו
חומץ שנתוסף מכאוב על מכאובו כי כן ישיב האויב שנית ידו להכות ולייסר: (כג) יהי שלהנם. לזה יענשו אשר שולחנם
שהוא לפנייהם יהיה למוקש ופח ר"ל מה שיחשבו לטובה יהפך לרעה: ולשלומים. מה שיקו לשלום יהפך עוד למוקש וכפל
הדבר במ"ש: (כד) ומתניהם. בעבור כי יחשך מאור עיניהם יעמדו בהליכתם (ואמר ומתניהם לפי כשרגלי האדם נחלקים ונשמטים מרגיש
כאב כמתנים): (כז) כי אתה וגו'. הוא הפוך כאלו אמר כי מי אשר אתה הכית רדפו אותו גם המה להוסיף מכאוביו: ואל מכאוב
וגו'. יספרו זה לזה בעבור להביא מכאוב על חללי ה' ר"ל הקרובים להיות חללים כי החלל לא ירגיש ואין לו מכאוב:

יהל אור

(ב) במד"ר ר"פ ואתחנן ע"פ כי מי גוי גדול דרפ"ט ע"ג ויש
תפלה שהיא נענית לעונה ממי אתה למד מדוד דכתיב ואני
תפלתי לך ה' עת רצון ופי' המ"כ לעונה יום או לילה נק'
עונה כדאיתא בסוף מס' עכו"מ דף ע"ה ע"א עת רצון עת
זהו עונה במד"ר פ' נח פל"ד עכ"ל וע' פב"ת דנדה דס"ה
ע"ב ובפרק האשה דס"ג ע"ב ע"פ והזרתם. ואפ"ל כי הנה
עונה נק' ג"כ היחוד. כמ"ש במשנה פרק א"פ מ"ו העונה
האמורה בתורה כו' והוא מענין עונתה וע' מזה בזח"ב
משפטים דצ"ז ע"ב. וא"כ לפמ"ש כ' דעת פירושו עונה י"ל
שזהו ג"כ היחוד וזהו עת רצון כדפי' במא"א אות צ' סל"ב
רצון נק' היסוד של כל פרצוף המרצה לנוק' כו' עכ"ל.

מצודת דוד

(יד) ואני תפלתי. אבל אני אתפלל לפניך ואיני פונה ללעגם:
עת רצון וגו'. ר"ל ברב חסדך יהיה עת רצון וענני בישע אמת
ומתקיים: (טז) מטיט. הוא משל על הצרות: ואל אטבעה.
להיות נשקע ונאבד: וממעמקי מים. ר"ל והרי הוא כאלו
אנצל ממעמקי מים: (טז) ואל תאטר. עם שכבר נפלתי לבאר
המים אל תסגר עלי פיה לכל אוכל לעלות ר"ל לא אשתקע
בה: (יח) מהר ענני. על כי הצרה כבר הוגשה: (יט) למען
אויבי. לכל יאמרו ידם רמה: (כ) נגדך. ר"ל רואה אתה כל
המצירים לי: (כא) ואנושה. בעבור שברון לב נחליתי: לנוד. לכא
מי לנחם אותי ולנווד בראש כדרך המנחמים: ולמנחמים.
כפל הדבר במ"ש: (כב) ויתנו וגו'. המשיל עצמו למי שהוא רעב ללחם וצמא למים ומאכילין אותו עשב מר ומשקין אותו
חומץ שנתוסף מכאוב על מכאובו כי כן ישיב האויב שנית ידו להכות ולייסר: (כג) יהי שלהנם. לזה יענשו אשר שולחנם
שהוא לפנייהם יהיה למוקש ופח ר"ל מה שיחשבו לטובה יהפך לרעה: ולשלומים. מה שיקו לשלום יהפך עוד למוקש וכפל
הדבר במ"ש: (כד) ומתניהם. בעבור כי יחשך מאור עיניהם יעמדו בהליכתם (ואמר ומתניהם לפי כשרגלי האדם נחלקים ונשמטים מרגיש
כאב כמתנים): (כז) כי אתה וגו'. הוא הפוך כאלו אמר כי מי אשר אתה הכית רדפו אותו גם המה להוסיף מכאוביו: ואל מכאוב
וגו'. יספרו זה לזה בעבור להביא מכאוב על חללי ה' ר"ל הקרובים להיות חללים כי החלל לא ירגיש ואין לו מכאוב:

יד ואני תפלתי לך ה' עת רצון. פ"ק דברכות ד"ח ע"א דאמר
ר' יוחנן משום רשב"י מאי דכתיב ואני תפלתי לך ה' עת רצון
(אלמא יש שעה שהיא של רצון) אימתי עת רצון בשעה
שהצבור מתפללין וע' בש"ע סי' צ' ס"ט ובהרמב"ם דפ"ח
מהל' תפלה. ר' יוסי בר חנינא אמר מהכא כה אמר ה' בעת
רצון עניתך ישע' סי' מ"ט ח'. וע"ש בפירש"י. והת"י שם
פי' בעידן דאתון עבדין רעותי. וע' ביבמות פ"ח דע"ב ע"א
לענין צוות לילה הא קמ"ל דעת רצון מילתא היא. ועמ"ש
מענין עת רצון בבה"ז פ' קרח ב"ה ויקומו לפני משה. ושם
פי' אשר תוספות האור הנמשך למעלה וזהו הנק' יחוד העליון
הוא נמשך ע"י שהוא עת רצון:

ב הכותב טפסי גטין, צריך שנייה מקום האיש, ומקום האשה, ומקום הזמן; שטר מלוה – צריך שנייה מקום המלוה, מקום הלוה, מקום המעות, מקום הזמן; שטר מקח – צריך שנייה מקום הלוקח, ומקום המוכר, ומקום המעות, ומקום השדה, ומקום הזמן; מפני התקנה. רבי יהודה פוסל בכלן. רבי אלעזר מכשיר בכלן, חוץ מגנטי נשים, שנאמר (דברים כד, א): "וְכָתַב לָהּ" – לשמה.

ג המביא גט ואבד הימנו: מצאו לאלתר – כשר, ואם לאו – פסול; מצאו בחפיסה או בדלסקמא, אם מכירו – כשר. המביא גט והניחו זקן או חולה – נותנו לה בחזקת שהוא קים. בת ישראל הנשואה לכהן, והלך בעלה למדינת

פירוש ברטנורא

ב הכותב טפסי גיטין. סופר שרוצה שיהיו מזומנין אצלו, שפעמים אדם בא לשכרו והוא טרוד בשטרות אחרים: צריך שנייה מקום האיש ומקום האשה ומקום הזמן. ובגמרא מוסף אף מקום הרי את מותרת לכל אדם: מפני התקנה. התיירו לכתוב טופס גיטין ושטרות שלא לשמן מפני תקנת הסופר שיהיו מזומנים לו, ובלבד שישיר תורף לכתבו לשמה. וגורנין תורף שאר שטרות אמו תורף דניטין: רבי יהודה פוסל בכלן. דגור טופס אמו תורף, ושאר שטרות אמו גיטין: ר"א מכשיר בכלן. דלא גזר שאר שטרות אמו גיטין: חוץ מגנטי נשים שנאמר וכתב לה לשמה. וגורנין טופס אמו תורף. והלכה כר"א:

ג לאלתר. מיד. כשר: ואם לאו פסול. ודוק שאבד במקום שהשיירות מצויות, דאיכא לימיר מעוברים ושבים נפל. אבל אם אבד במקום שאין השיירות מצויות, אפילו לאחר זמן מרובה כשר, ואפילו אבד במקום שהשיירות מצויות, אם יש לעדים בו סימן מובהק, כגון שיאמרו נקי יש בו בצד אות פלונית, או שיאמרו מעולם לא חתמנו בגט כאלו השמות אלא בזה בלבד, כשר, ואפילו לאחר זמן מרובה: בחפיסה או בדלסקמא. אמתחות שרגלין לתת בהם שטרות ויש בהן סימן שהם שלו: אם מכירו כשר. מלתא באנפי נפשה היא. והכי קאמר, מצאו בחפיסה או בדלסקמא א"פ שאינו מכירו לגט, או שמכירו לגט א"פ שמצאו בכל מקום, כשר: נותנו לה בחזקת שהוא קיים. ולא חיישין שמא מת ובטל שליחותו, דאמרינן העמד דבר על חוקתו. אבל אם נודע שמת קודם שהגיע גט לידה, הגט

משניות מבוארות – קהתי

אינו גזור, כלומר שבשאר שטרות מותר לדעת רבי אלעזר אפילו לכתוב את התורף, כגון אם שמע הסופר, שאחד מבקש מחבורו להלוותו מנה, מותר לו לכתוב מיד את כל השטר, חוץ מן התאריך, שלא יהא שטר מוקדם (תוספות, דמב"ן). ויש מפרשים, שאף רבי אלעזר אינו מכשיר בשטרות אלא אם כן הניח מקום התורף, גזירה משום גיטין (דש"י). כן יש מפרשים, שאף בגיטין דווקא לכתחילה גזור רבי אלעזר טופס משום תורף, אבל בדיעבד, כל שהניח מקום התורף, הגט כשר (עין הדא"ש).

בגמרא מקשים מרבי אלעזר על רבי אלעזר, שהרי בארנו כי הרישא של משנתנו "הכותב טפסי גיטין צריך שנייה מקום האיש" וכו' – דעת רבי אלעזר היא, היינו שהוא מתיר אף בגיטין לכתוב את הטופס, ובלבד שנייה מקום התורף, ואילו בסיפא חולק רבי אלעזר במפורש ואומר "חוץ מגנטי נשים", ונמצא שיש כאן סתירה? ומשייב: שני תנאים הם שנחלקו במשנתנו לדעתו של רבי אלעזר ("חרי תנאי ואליבא דרבי אלעזר").

ב אור משנה ג

המביא גט – שליח שהביא גט, ואבד הימנו – הגט: מצאו לאלתר – אם מצא את הגט מיד (?אלתר = על אתר, על המקום), כשר – ואין חוששים שמא גט אחר הוא ששמותיו כשמות שבגיטו. בגמרא נחלקו אמוראים במשמעות "לאלתר" (על פי מחלוקת תנאים שבברייתא): אחד אומר: כל שלא עבר אדם שם; ואחד אומר: כל שלא שהה אדם שם, כלומר צריך שיהא אדם עומד ורואה, שלא עבר אדם שם, או שלא שהה אדם שם, משעה שאבד הגט לשליח עד שמצאו; ואם לאו – ואם לא מצא את הגט לאלתר אלא לאחר זמן, היינו לאחר שכבר עבר אדם שם, או לאחר ששהה אדם שם, פסול – הגט, שחוששים שמא גט אחר הוא. בגמרא מבואר, דווקא אם אבד הגט במקום שהשיירות מצויות, אבל אם אבד במקום שאין השיירות מצויות, אפילו מצא את הגט לאחר זמן מרובה, הגט כשר; ואפילו במקום שהשיירות מצויות, אם יש לעדים או לשליח סימן מובהק בגט, כגון שיאמרו: נקי יש בו בצד פלוני, או אם ישאירו העדים: מעולם לא חתמנו בגט אחר שהיו בו אותם השמות, הרי זה כשר, ואפילו מצאו לאחר זמן מרובה. מצאו בחפיסה – בשקיק, או בדלסקמא – בתיק, כלומר שמצא את הגט בתוך השקיק או בתוך התיק שהניחו בו, ויש לו סימן בשקיק או בתיק שהוא שלו, אף על פי שאינו מכיר את הגט, או אם מכירו – שמכיר את הגט, אף על פי שמצאו בכל מקום (דש"י; ברטנורא); ויש גורסים: אם מכירו. ומוסב על החפיסה והדלסקמא שמכירן שהן שלו (תוספות ר"ד), כשר – הגט. המביא

ב אור משנה ב

כבר הזכרנו, שיש שני חלקים בגט: התורף והטופס (עייני בפתחה למסכתנו). כן בכל שטר יש תורף וטופס: התורף הוא החלק העיקרי של השטר, שבו רשומים הפרטים, כגון התאריך, השמות, הסכום וכיוצא בזה; הטופס הוא הנוסח הכללי של כל שטר. לאחר שלמדנו במשנה הקודמת, שכל גט שלא נכתב לשם גירושין ולשמו של המגרש ולשמה של המתגרשת אינו גט, דנה משנתנו בענין הכנת טופסי גיטין על ידי הסופר, שרוצה שיהיו מזומנים בידו לעת הצורך, וכן בהכנת טפסים של שטרות אחרים.

הכותב טפסי גטין – סופר הכותב טפסים של גיטין, כדי שיהיו מוכנים בידו למכירה, כמו שבארנו לעיל. צריך שנייה מקום האיש, ומקום האשה, ומקום הזמן – כלומר צריך להשאר את מקום התורף, היינו המקום בגט שבו צריך לכתוב שם האיש ושם האשה וזמן כתיבת הגט. בגמרא מבואר, שמשנתנו היא לשיתת רבי אלעזר, שעדי מסירה הם הכורתים, ומה שנאמר "וְכָתַב לָהּ" לא על חתימת העדים נאמר (שענין חתימת העדים אינו אלא מדברי סופרים מפני תיקון העולם). אלא על כתיבת הגט, שיהא התורף נכתב לשמו ולשמה. ואף הפיסקה "הרי את מותרת לכל אדם" שייכת לתורף, וצריך הסופר להניח מקומה; שטר מלוה – סופר הכותב טפסים של שטרי מלוה למכירה, צריך שנייה מקום המלוה, מקום הלוה, מקום המעות, מקום הזמן – המקומות בשטר שבהם צריך לכתוב שם המלוה ושם הלווה, סכום ההלוואה, והתאריך; שטר מקח – סופר הכותב טפסים של שטרי מקח וממכר, צריך שנייה מקום הלוקח, ומקום המוכר, ומקום המעות, ומקום השדה, ומקום הזמן – המקומות בשטר שיש לרשום בהם שם הלוקח ושם המוכר, ובכמה מעות מכר לו השדה, וגודל השדה וגבולותיה, ותאריך המכירה; ואף על פי שבשטרות אין צורך שתהא כתיבתם לשמם, מכל מקום גזור חכמים בתורף שטרות משום תורף גיטין; ומן הדין צריכים היו לגזור גם בטופס הגיטין והשטרות משום התורף, אלא שלא גזרו, מפני התקנה – מפני תקנת הסופר, כדי שיהיו טופסי גיטין מזומנים בידו; ולפיכך התיירו לסופר לכתוב טופסי גיטין ושטרות, ובלבד שנייה מקום התורף (עייני בגמרא גיטין כו. ב – שיש מפרשים שם בדרך אחרת). רבי יהודה פוסל בכלן – בכל השטרות, אף על פי שהניח מקום התורף, רבי שרבי יהודה גזור בגט טופס משום תורף, וכן גזור הוא בשאר שטרות משום גיטין. רבי אלעזר מכשיר בכלן – בכל השטרות, חוץ מגנטי נשים – שאף אם הניח מקום התורף, פסולים הם, שנאמר: "וְכָתַב לָהּ", לשמה – כלומר שהתורף צריך שיהא נכתב לשמה, וגזור רבי אלעזר בגיטין טופס משום תורף, גזירה שמא ישכח הסופר ויכתוב גם את התורף שלא לשמה. אבל בשאר שטרות משום גיטין

הים – אוכלת בתרומה בחזקת שהוא קים. השולח הטאתו ממדינת הים – מקריבין אותה בחזקת שהוא קים. ד שלשה דברים אמר רבי אלעזר בן פרטא לפני חכמים, וקמיו את דבריו: על עיר שהקיפה פרקום, ועל הספינה המטרפת בים, ועל היוצא לדון – שהן בחזקת קמיין; אבל עיר שפכשה פרקום, וספינה שאבדה בים, והיוצא להרג – נותנין עליהן חמרי חיים וחמרי מתים: בת ישראל לכהן, ובת כהן לישראל – לא תאכל בתרומה. ה המביא גט בארץ ישראל וחתלה – הרי זה משלחו ביד אחר. ואם אמר לו: טל לי הימנה חפץ פלוני – לא ישלחנו ביד אחר, שאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר.

פירוש ברטנורא

בבב, דאין גט לאחר מיתה: מקריבין אותה. ולא חיישנן שמא מתו בעליה, וחסאת שמתו בעליה למיתה עומדת: **ד כרקום**. תרגום מצור כרכומין: המטרפת. ועדיין לא טבעה: לידון. ברני נפשות: בת ישראל לכהן. חומרי מתים: בת כהן לישראל. חומרי חיים: ה המביא גט בארץ ישראל. שאין צריך לומר בפ"ג ובפ"ג: משלחו ביד אחר. ועושה שלח מאליו ולא בב"ד. ודוקא חלה: ואם אמר לו. בעל לשלוח: טול לי הימנה חפץ פלוני. כשתתן לה את הגט. לא ישלחנו ביד אחר:

משניות מבוארות – קהתי

בענין היוצא ליהרג יש בגמרא שני לשונות בשם רב יוסף:

א. לא שנו (שהיוצא ליהרג נותנים עליו חומרי חיים) אלא בבית דין של ישראל (שלפעמים מוצאים עליו זכות ומחזירים אותו), אבל בבית דין של גוים. כיון שנגמרו דינו למיתה בודאי הורגים אותו (הלכך אין נותנים עליו חומרי חיים).

ב. לא שנו אלא בבית דין של גוים (הואיל ואפשר להצילו על ידי שוחד), אבל בבית דין של ישראל. כיון שנגמרו דינו למיתה בודאי מוציאים פסק דינו לפוטנו. שאין זה שכיח, שימצאו זכות לאחר גמר הדין, הלכך אין נותנים עליו חומרי חיים.

הרמב"ם פוסק כלשון האחרון (עיין הל' גירושין ו, כט; הל' תרומות ט, ב). ויש פוסקים כלשון הראשון (הרא"ש): ויש מפרשים, שמחזירים בין בבית דין של ישראל ובין בבית דין של גוים (הרשב"א).

באור משנה ה

המביא גט בארץ ישראל – ממקום למקום, שאינו צריך לומר "בפני נכתב ובפני נחתם", כמו ששינוי לעיל (א, ג), וחתלה – השליח, קודם שהגיע למקום מגוריו האשה, הרי זה – השליח, משלחו ביד אחר – כלומר עושה שליח אחר במקומו ומוסר לו את הגט, שיביאנו לאשה. ודווקא אם חלה השליח או שנאנס, הריהו עושה שליח אחר במקומו, אבל אם לא חלה ולא נאנס, אין שליח עושה שליח, שיש אנשים המקפידים על כך, ועלולים הם לבטל שליחותם, כשישמעו ששלוחם עשה שליח אחר. ברם, אם חלה השליח, מן הסתם לא יקפיד (לפי דעת רבן שמעון בן גמליאל בברייתא בגמרא). ואם אמר לו – הבעל לשלוח: טל לי הימנה חפץ פלוני – כשתתן לה את הגט (וש"י). לא ישלחנו ביד אחר – אפילו חלה או נאנס, שאין רצונו – של אדם, שיהא פקדונו ביד אחר – בגמרא מבואר, שאם הבעל אמר לשליח: תן לה הגט וטול לי ממנה חפץ פלוני, הרי לכתחילה לא ישלחנו ביד אחר, שאין רצונו שיהא פיקדונו ביד אחר, היינו משום שאין השואל רשאי להשאל ואין השוכר רשאי להשכיר; ואם שלחו ביד אחר, בין שנתנה את החפץ קודם שקיבלה את הגט בין שלא נתנה את החפץ אלא לאחר שקיבלה את הגט, הרי זה גט (עיינו רמב"ם הל' גירושין פ. טז), שאף על פי שאין רצונו שיהא פיקדונו ביד אחר, מכל מקום אינו מפקיע משום כך את השליחות לענין הגירושין. ואם אמר לו: טול לי ממנה חפץ פלוני ותן לה את הגט, היינו שהבעל הקפיד שלא יתן לה את הגט עד שתתן לו את החפץ תחילה; הלכך אם שינה השליח ונתן לה את הגט קודם שנתנה לו את החפץ, אינו גט; וכל שכן אם שלחו ביד אחר, והלה נתן לה את הגט תחילה ואחר כך נטל ממנה את החפץ, שאינה מגורשת בגט זה. ברם, אם נתנה את החפץ תחילה ואחר כך נתן לה את הגט, אפילו שלחו ביד אחר, הרי זה גט, הואיל ונתקיים רצונו של הבעל; ומה ששינוי במשנתנו "לא ישלחנו ביד אחר" הטעם הוא, משום שחוששים, שמא כשימסור השליח הראשון שליחותו לשני, לא ימסור לו דברים כהווייתם, או שהשני לא ידקדק בהם, וישנה מדברי הבעל, ונמצא הגט פסול (רמב"ם פסול לה. לו).

גט – שליח שהביא גט, והניחו זקן – כשיצא לשליחותו כבר היה הבעל זקן, או חולה – או שהיה הבעל חולה, אין חוששים שמא בינתיים מת הבעל, ואין גט לאחר מיתה, אלא נותנו לה – נותן השליח את הגט לאשה, בחזקת שהוא קים – שהבעל חי, והרי היא בחזקת גרושה, ואינה זקוקה לייבום, אם אין זרע לבעל, עד שיתברר שמת קודם שהגיע הגט לידה. וכן בת ישראל הנשואה לכהן, והלך בעלה למדינת הים – אין חוששים שמא מת בעלה ואינה זכאית לאכול בתרומה, אלא אוכלת בתרומה בחזקת שהוא קים – בחזקת שבעלה הכהן חי. וכן השולח הטאתו ממדינת הים – אין חוששים, שמא מת השולח, והרי זו חטאת שמתו בעליה, שאסור להקריבה, אלא מקריבין אותה בחזקת שהוא קים – שבעל החטאת קיים. בגמרא מבואר, שמדובר כאן בקרבן שאינו צריך סמיכה, כגון קרבן נשים או חטאת העוף.

בגמרא מבארים, שמשנתנו באה להשמיע, שאפילו לגבי תרומה, אף על פי שהיא יכולה לאכול חולין, וכן אפילו לגבי חטאת, אף על פי שיש חשש חולין בעורה, מכל מקום סומכים על החזקה.

באור משנה ד

במשנה הקודמת למדנו, שמעמידים אדם על חזקתו שהוא קים, ואפילו היה זקן או חולה. משנתנו באה ללמד, שאם אדם נתן בסכנה, יש והוא מכל מקום בחזקת קיים, ויש שחזקה זו מתערעת.

שלשה דברים – המפורטים להלן – **אמר רבי אלעזר בן פרטא לפני חכמים, וקמיו את דבריו** – קיבלו את דבריו וסמכו עליהם להלכה: על עיר שהקיפה פרקום – שהקיפה חיילים העושים מצור על העיר, ועל הספינה המטרפת בים – המתנדדת מחמת סערה גדולה שקמה בים, ועל היוצא לדון – בדיני נפשות, שהן – האנשים שבעיר ושכספינה והיוצא לידון, בחזקת קמיין – שמן הסתם לא נכבשה העיר, ולא נשברה הספינה, והיוצא לידון לא נידון למיתה (חמא"ד). אבל עיר שפכשה פרקום – שכבר כבש אותה חיל המצור, אף על פי שלא נתברר אם נהרגו האנשים שבתוכה, וספינה שאבדה בים – שטבעה בים; ויש מפרשים: שנשברו כליה ולא נשאר שם קברניט, אף על פי שהספינה עדיין על פני המים (רמב"ם חמא"ד), והיוצא להרג – שכבר נגמר דינו והוא יוצא ליהרג על פי פסק הדין, נותנין עליהן – על האנשים שהיו בעיר ושהיו בספינה ועל היוצא ליהרג, חמרי חיים וחמרי מתים – כלומר שמחזירים בהם משום ספק חיים ספק מתים, כמו שהמשנה מפרשת והולכת: בת ישראל לכהן, ובת כהן לישראל, לא תאכל בתרומה – בבת ישראל הנשואה לכהן, שבעלה היה באותה עיר או באותה ספינה, או שהיה יוצא ליהרג, נותנים עליה חומרי חיים ומחזיקים את בעלה כמת, ואסור לה לאכול בתרומה; ובבת כהן הנשואה לישראל, נותנים עליה חומרי חיים ומחזיקים אותה כחי, ואינה אוכלת בתרומת אביה.

ו המביא גט ממדינת הים וחלה – עושה בית דין ומשלחו, ואומר לפניהם: בפני נכתב ובפני נחתם. ואין השליח האחרון צריך שיאמר: בפני נכתב ובפני נחתם, אלא אומר: שליח בית דין אני.

ז המלוה מעות את הפהק, ואת הלוי, ואת העני, להיות מפריש עליהן מחלקן – מפריש עליהן בחזקת שהן קנימין, ואינו חושש שמא מת הפהק, או הלוי, או העשיר העני. מתו – צריך לפטול רשות מן היורשין; אם הלון בפני בית דין – אינו צריך לפטול רשות מן היורשים.

ח המניח פרות להיות מפריש עליהן תרומה ומעשרות, מעות להיות מפריש עליהן מעשר שני – מפריש עליהן בחזקת

פירוש ברטנורא

ו עושה ב"ד. שליח, ומשלחו: שליח ב"ד אני. ומסתמא ב"ד עשו הדבר בהכשרו. ושליח שני ממנה שליח שלישי עד מאה, וכולן בב"ד, מרתנן כמתניתין אין השליח האחרון כו' אלא אומר שליח ב"ד אני:

ז להיות מפריש עליהן מחלקן. כשיפריש התרומה ימכרנה ויעבד הדמים לעצמו בשביל חובו שיש לו על הכהן. ומעשר ראשון ומעשר עני יעבד ויאכל בשביל החוב שיש לו על הלוי ועל העני. אלא שמפריש ממעשר ראשון תרומת מעשר לכהן. ואם הוא רגיל ליתן תרומותיו ומעשרותיו לזה הכהן או הלוי או העני שהלוה להן, אין צריך לכות להם מעשרותיו ותרומותיו על יד אחר, אלא לוקחן לעצמו מיד אחר שיפרישם. אבל אם רגיל ליתן תרומותיו ומעשרותיו לאחרים, אינו יכול לעכב בחובו, עד שיזכה להם ע"י אחר תחילה, ואח"כ יחזור ויטלם בחובו: צריך לפטול רשות מן היורשים. שירשו מהם קרקע משועבדת לבעל חוב, צריך לפטול מהם רשות אם רוצים לפרוע חוב זה מתרומות ומעשרות הללו, דשכח רוצים הם ליקח מתנותיהן ולפרוע חוב מורישם ממקום אחר:

ח המניח פירות להיות מפריש עליהן כו'. סומך על אלו ואוכל מבלים אחרים שיש לו, ואומר, הרי תרומתן באותן פירות שהקצית לכך: ואם אבדו. הלך

משניות מבוארות – קהתי

להלן במשנתנו, או שמא העשיר העני – ושוב אינו זכאי לקבל מעשר עני, אלא מעמידים אותם על חזקתם. מתו – הכהן או הלוי, צריך – המלוה, לפטול רשות מן היורשין – אם להפריש תרומה ומעשרות בשבילם, כדי לעכב לפירעון החוב, לפי שאפשר שהם רוצים לפרוע את החוב ממקום אחר ולקבל ממנו את מתנותיהם; אם הלון בפני בית דין – על מנת שיפריש על מעות אלו מחלקם, אינו צריך – לאחר מיתתם, לפטול רשות מן היורשים – שיש כוח ביד בית דין להטיל חוב זה על הכהונה ועל הלוייה, לפי שתקנתם היא זו, שימצאו מעות להלוואה (רש"י). בגמרא מובאת ברייתא: "המלוה מעות את הכהן ואת הלוי בפני בית דין, ומתו – מפריש עליהן בחזקת אותו השבט (היינו בשביל הקרוב להם ככהונה או בלווייה, הראוי ליורשם – רש"י; ובתוספתא הגירסה היא: מפריש עליהן ברשות אותו השבט, שהמעשרות שהוא מפריש יעמדו בכוח תקנת בית דין ברשות השבט, כאילו הגיע לשבט, וקיים מצוות נתינה, ואחר כך בכוח תקנת בית דין יעכבם לעצמו על פירעון החוב – "חזון יחזקאל"). המלוה מעות את העני (בפני בית דין, על מנת שיפריש מעשר עני על מעות אלו מחלקו ויגבה חובו ממה שיפריש), ומת (העני), מפריש עליו בחזקת עניי ישראל (כלומר שמפריש מעשר עני, ובכוח תקנת בית דין יעמוד המעשר בחזקת העניים, כאילו הגיע לידם מצוות נתינה, ואחר כך בכוח תקנת בית דין יעכבם לעצמו על פירעון החוב, שתקנת עניי ישראל היא, כדי שימצאו מי שילוה להם מעות, הלכך כשגובה חובו משאר עניים, אין בזה משום גזול את העניים. אבל אינו מפריש בחזקת יורשיו, כמו בכהן ובלוי, שמא יורשיו עשירים הם, ואינם זכאים למעשר עני – רש"י; "חזון יחזקאל"). המלוה מעות את העני (אפילו בפני בית דין), והעשיר (ונעשה עשיר אחר כך), אינו מפריש עליו (מעשר עני, כדי לגבות את חובו), וזכה הלה במה שבידו (היינו הלווה הזה אינו חייב לפרוע משלו, שהרי הלווהו על מנת שלא יפרע ממנו – רש"י); ומבואר בגמרא, שאמנם בעני שמת עשו חכמים תקנה, שיפריש עליו בחזקת עניי ישראל, משום שמיטה שכיחה, אבל בעני שהעשיר לא עשו חכמים תקנה, לפי שעשירות אינה שכיחה, כמו שאומרים הבריות: חברך מית – אשר, חברך איתעשר – לא תאשר (אם יאמרו לך: חברך מת – האמן הדברים, חברך התעשר – אל תאמן).

באור משנה ח

משנתנו מוסיפה ללמד הלכה שנוהגים בה לפי הכלל: "חזקה שהם קיימים".

המניח פרות להיות מפריש עליהן תרומה ומעשרות – שאם יצטרך להפריש תרומה ומעשרות מפירותיו, יאמר: הרי תרומתם

באור משנה ו

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת דין המביא גט בארץ ישראל וחלה. באה משנתנו ללמד "דין המביא גט ממדינת הים וחלה".

המביא גט ממדינת הים – שצריך לומר "בפני נכתב ובפני נחתם" (לעיל א, א), וְחָלָה – השליח, או נאנס, ואינו יכול להביא את הגט לאשה, והרי אי אפשר שישלחנו ביד אחר, משום שהאחר לא יוכל לומר "בפני נכתב ובפני נחתם", הלכך הולך השליח לבית דין, ולאחר שמוסר להם פרטים על שליחותו, עושה בית דין – שליח במקומו, ומשלחו – להביא את הגט לאשה, ואומר – השליח הראשון, לפניהם – לפני בית הדין: בפני נכתב ובפני נחתם – כדין המביא גט ממדינת הים, ואין השליח האחרון צריך שיאמר: בפני נכתב ובפני נחתם, אלא אומר: שליח בית דין אני – כלומר שנותן את הגט מכוח שליחות בית דין, ומן הסתם בית דין עשו את הדבר כהלכה; ברם, בית דין חותמים לו שהוא שלוחם (המאיד), מלשון המשנה "ואין השליח האחרון..." מדייקים בגמרא, שאף שליח שני, אם חלה או נאנס, יכול לעשות שליח שלישי, וכן שלישי יכול לעשות רביעי, ואפילו עד מאה, אבל כולם רק בבית דין, שהרי האחרון צריך ליתן את הגט מכוח בית דין ולומר "שליח בית דין אני". ברם, במקום שאין צריך לומר "בפני נכתב ובפני נחתם", כגון בארץ ישראל, שליח עושה שליח אפילו שלא בפני בית דין.

בענין ששנינו: עושה בית דין ומשלחו. יש גורסים: עושה שליח בבית דין ומשלחו (עיין נוסח המשנה בגמרא).

באור משנה ז

משנתנו חוזרת ללמד בעניינים, שבהם דנים את האדם "בחזקת שהוא קיים".

המלוה מעות את הפהק, ואת הלוי, ואת העני, להיות מפריש עליהן – על המעות הללו, מחלקן – של הכהן בתרומה, ושל הלוי והעני במעשר, כלומר שהלוה מעות לכהן על מנת שיפריש התרומה מתבואתו בשביל אותו הכהן הלווה, וימכרנה לכהן אחר, והמעות יעכב בידו על חשבון חובו; או שהלוה מעות ללוי, או לעני, על מנת שיפריש מעשר ראשון בשביל אותו הלוי, או מעשר עני בשביל אותו העני, ויעכבם לעצמו בשביל חובו, שכן מעשר ראשון ומעשר עני מותרים לזרים, אלא שממעשר ראשון חייב הוא לתת תרומת מעשר לכהן, מפריש עליהן בחזקת שהן קנימין – כגון אם יצאו לדרך, הריהו מפריש בשבילם את התרומה ואת המעשרות בחזקת שהם קיימים, ואינו חושש שמא מת הפהק, או הלוי – שבכגון זה אינו רשאי להפריש בשבילם עד שיטול רשות מן היורשים שלהם, כמו שנלמד

שְׁהוּ קַמִּיּוֹן. אִם אָבְדוּ – הָרִי זֶה הוֹשֵׁשׁ מֵעַת לַעַת; דְּבָרֵי רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן שְׁמוּעַ. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: בְּשִׁלְשָׁה פְּרָקִים בּוֹדְקִין אֶת הַיָּיִן: בְּקָדִים שֶׁל מוֹצָאֵי הַחֶגֶג, וּבְהוֹצָאת סְמֶדֶר, וּבְשַׁעַת כְּנִיסַת מַיִם בַּבֶּסֶר.

פ ר ק ר ב י ע י

א הַשּׁוֹלֵחַ גָּט לְאִשְׁתּוֹ וְהִגִּיעַ בְּשִׁלְיָה, אוֹ שִׁשְׁלַח אַחֲרָיו שְׁלִיחַ, וְאָמַר לוֹ: גָּט שְׁנַתְתִּי לָךְ בְּטַל הוּא – הָרִי זֶה בְּטַל. קָדַם אֶצֶל אִשְׁתּוֹ, אוֹ שִׁשְׁלַח אֶצְלָה שְׁלִיחַ, וְאָמַר לָהּ: גָּט שִׁשְׁלַחְתִּי לָיִךְ בְּטַל הוּא – הָרִי זֶה בְּטַל. אִם מִשְׁהִיגֵעַ הִגַּט לַיָּדָה – שׁוֹב אֵינִי יָכוֹל לְבַטְלוֹ.

ב בְּרֵאשׁוֹנָה הָיָה עוֹשֶׂה בֵּית דִּין בְּמָקוֹם אַחֵר וּמִבְּטָלוֹ; הִתְקַיֵּן רַבֵּן גְּמְלִיאֵל הַזֶּקֶן שֶׁלֹּא יְהוּ עוֹשֵׂין בּוֹ, מִפְּנֵי תַקְוַן הָעוֹלָם.

פירוש ברטנורא

לברקן ומצאן שאבדו: ה"ז הושש. לאותן טבלים שתקן בהמתחנן של אלו. ואם לא אכלן צריך להפריש מהם, שמא כשאמר הרי תרומתן בפירות שהקציתו כבר היו אבודין: מעת לעת. של בדיקה. כשברקן ומצאן אבודין הושש שמא מאתמול בעת הזאת אבדו, ואם עשאן מעשר תוך מעת לעת על פירות אחרים צריך להפריש עליהם מספק. וטפי מהכי לא אחמור רבנן למחש, אלא סומכין אחוקה: בודקין את היין. שהניחו להיות מפריש עליו, צריך לברקן, שמא החמיץ ואין תורמין מן החומץ על היין: בקדים של מוצאי החג. כשמנשבת רוח קדים במוצאי החג: ובשעת כניסת מים. כשהן כפול הלכן נקראים בוסר. וכשהלחלווחית נכנסת וגדילה בתוכו שיכול לעצור מהן כל שהוא, היינו כניסת מים. פירוש אחר, היו כותשים העובים כשהן בוסר ונותנים לתוכו מים ועושים חומץ למבול. והלכה כרבי יהודה:

ד א השולח והגיע בשליח. שלא היה מתכוין לרדוף אחריו להשיגו, אלא שנשנתה השליח בדרך והיה לו לזה דרך לשם וראהו וביטל הגט, אפי"ה בטל, ולא אמרינן לצעורא בעלמא מכיון, שאם היה כדעתו לבטלו היה רודף אחריו: אינו יכול לבטלו. הא קמ"ל דאע"פ דחוינן ליה דמהדר עליה מעיקרא לבטוליה, לא אמרינן אנלא מלתא למפרע דבטולי בטליה. והיכא דהיב אינש גיטא לדביהו לזמן או על תנאי, או אמר לה הרי זה ניכר מעכשיו ולזמן פלוני או אם יתקיים תנאי פלוני, מבי ממי גיטה לידה לא מצי תו לבטליה, ותהיה מגורשת לאותו זמן או כשיתקיים התנאי. ואי לא אמר לה מעכשיו, אפילו לבתר דמטא גמיה לידה מצי ממבטל ליה:

ב בראשונה. לא היה מבטלו בפני האשה ולא בפני השליח, אלא במקום שהיה עומד היה מבטלו בפני שלשה: מפני תקון העולם. שהשליח שאינו יודע בדבר

משניות מבוארות – קהתי

הגיע הגט ליד האשה, יכול הבעל לבטלו. אבל משהגיע לידה, אינו יכול לבטלו. **השולח גט לאשתו** – על ידי שליח להולכה, והגיע בשליח – והגיע הבעל למקום שפגש שם בשליח, כגון שיצא הבעל לדרך ופגש במקרה את שליחו, או ששלח אחריו שליח – שני, ואמר לו: **גט שנתי לך בטל הוא** – אין אמרים, שהיאל ומצא את שליחו בדרך מקרה, אין כדעתו לבטל את הגט, אלא כוונתו לצער את אשתו בלבד, שאילו היה כדעתו לבטלו, היה רודף אחרי השליח; או אם שלח אחריו שליח, אין אמרים שאין בכוחו של שליח שני לבטל את שליחותו של הראשון, אלא הרי זה בטל – הגט בטל, כפי הודעת הבעל. וכן אם לא ראה הבעל את שליחו אלא קדם אצל אשתו – בא אל אשתו קודם שהגיע אליה שליחו, או ששלח אצל שליח – שליח אליה שליח שני, שקדם לשליח הראשון, ואמר לה: **גט ששלחתי לך בטל הוא**, הרי זה בטל – ואף ככגון זה אין אמרים שאינו מתכוון אלא לצערה בלבד (שיין יחוספות יום טוב), אלא כל שהודיע על ביטול הגט קודם שהגיע הגט לידה, הרי זה בטל. **אם משהגיע הגט לידה** – אבל אם הודיע הבעל על ביטול הגט לאחר שכבר הגיע הגט ליד אשתו, או ליד שליח שלה, היינו שליח לקבלה, שידו כידה, **שוב אינו יכול לבטלו** – ואף על פי שראינוהו מקודם שהיה טורח ומחזר לבטל את הגט, כיון שלא הספיק לבטלו קודם שהגיע הגט לידה, הרי משהגיע הגט לידה שוב אינו יכול לבטלו (גמרא).

ב אור משנה ב

במשנה הקודמת לדמנו, שאם הבעל שלח גט לאשתו על ידי שליח להולכה, כל זמן שלא הגיע הגט ליד האשה, יכול הבעל להודיע לשליחו או לאשה שהגט בטל. משנתנו דנה בביטול הגט בפני אחרים, שלא בפני השליח או האשה, והיא מביאה תקנת רבן גמליאל הזקן בענין זה. כן מביאה המשנה תקנה אחרת של רבן גמליאל בענין ירושם השמות של המגרש והמתגרשת ושם עירם בגט.

בראשונה היתה עושה בית דין – היה הבעל מושיב בית דין, **במקום אחר** – שלא בפני השליח או האשה, ו**מבטלו** – את הגט קודם שהגיע ליד האשה. בגמרא נחלקו אמוראים בענין בית הדין שהיה הבעל מושיב כדי לבטל בפניהם את הגט: לדעת רב נחמן היה מושיב בית דין של שני אנשים, ואף על פי שסתם "בית דין" היינו

ומעשרותם באותם הפירות שהנחת, או המניח **מעות להיות מפריש עליהן מעשר שני** – שיהא פודה עליהן פירות מעשר שני ויעלן לירושלים (דברים יד, כח). **מפריש עליהן בחזקת שהן קמיין** – כלומר סומך על הפירות שהניח, ואוכל פירות טבל אחרים שיש לו על סמך התרומה והמעשרות שמפריש עליהם באותם הפירות שהניח, ואף שאינם בעין, מעמידים אותם בחזקת שהם קיימים. וכן במעות מעשר שני. ואף על פי שההלכה היא, שאין תורמים אלא מן המוקף, היינו מה שמונח קרוב וסמוך (וחלה טוף פוק א), כאן מדובר בערבי שבתות וימים טובים, שמפאת רוחק הזמן מותר לתרום אף שלא מן המוקף (תוספות). ויש מפרישים, שכונת המשנה היא, שבדיעבד אם הפריש שלא מן המוקף, הרי הן בחזקת קיימין (ומב"ם ה"ל תרומות ה, כו). **אם אבדו** – לאחר שעשה את הפירות שהניח תרומה ומעשרות ואת המעות מעשר שני הלך לברוק אותם וראה שאבדו, **הרי זה הושש מעת לעת** – שמא כבר היו אבודים מעת לעת, היינו עשרים וארבע שעות קודם שראם שאבדו, וכל מה שעישר בתוך מעת לעת על סמך הפירות והמעות שהניח הרי זה עדיין לא מתוקן, וצריך להפריש מהם תרומה ומעשרות מספק: **דברי רבי אלעזר בן שמוע** – הסוכר, שלא החמירו חכמים לחוש על יותר מעת לעת. ומה שהפריש עליהם לפני מעת לעת, הרי זה בחזקת מתוקן. אבל חבריו חולקים עליו וסוברים, שכל מה שהפריש עליהם הרי הוא ספק, וחוזר ומעשר מספק עד הזמן שנתברר לו שהיו קיימים (גמרא: המאירי). **רבי יהודה אומר** – רבי יהודה בא להשמיענו ענין אחר: **בשלושה פרקים** – זמנים, **בודקין את היין** – שאם אדם הניח חביות יין להיות מפריש עליהן תרומות ומעשרות, צריך לברוק אותן בשלושת הזמנים שלהלן, שמא החמיץ היין, ואין תורמים מן החומץ על היין: **בפרקים של מוצאי החג** – כשמנשבת רוח קדים, היינו רוח מזרחית, במוצאי חג הסוכות, ו**בהוצאת סמדר** – כשהפרח נופל והענבים נראים באשכול, ו**בשעת כניסת מים בבסר** – כשכנס לחלוח לענבי הבוסר שעדיין לא נתבשלו. בזמנים הללו עשוי היין להחמיץ, ולפיכך צריכים לברקן.

ב אור משנה א

משנתנו באה ללמד, שאם הבעל שלח גט לאשתו על ידי שליח להולכה, כל זמן שלא

בְּרֵאשׁוֹנָה הָיָה מְשֻׁנָּה שְׁמוֹ וְשִׁמְיָהּ, שֶׁם עִירוֹ וְשֶׁם עִירָהּ; וְהִתְקִין רַבֵּן גַּמְלִיאֵל הַזְּקֵן שֶׁיְהִי כּוֹתֵב: אִישׁ פְּלוֹנִי וְכָל שֵׁם שֵׁשׁ לוֹ, אִשָּׁה פְּלוֹנִית וְכָל שׁוֹם שֵׁשׁ לָהּ, מִפְּנֵי תַקְוַן הָעוֹלָם.

ג אִין אַלְמָנָה נִפְרַעַת מִנְכָּסֵי יְתוּמִים אֶלָּא בְּשִׁבּוּעָה. נִמְנָעוּ מִלְהִשְׁבִּיעָה; הִתְקִין רַבֵּן גַּמְלִיאֵל הַזְּקֵן, שֶׁתְּהֵא נוֹדְרַת לְיְתוּמִים כָּל מָה שִׁירְצוּ, וְגוֹבָה בְּתַבְתָּהּ. הָעֵדִים חוֹתְמִין עַל הַגֵּט, מִפְּנֵי תַקְוַן הָעוֹלָם. הֲלָל הִתְקִין פְּרוּזְבוּל, מִפְּנֵי תַקְוַן הָעוֹלָם.

פירוש ברטנורא

מוליכו לה והיא נישאת בו. ומכאן תתקן ר"ג מלקין על מי שמבטל הגט או מוסר מודעת על הגט: **בראשונה היה משנה שמו ושמה.** כשהיו לו שני שמות, אחד כאן ואחד במדינת הים, היה מגרשה בשם הנוהג במקום כתיבת הגט, ולא היה מקפיד לכתוב את שניהם: **מפני תקון העולם.** שלא יוציאו לעו על בניה מן השני, לומר לא גרשה בעלה שאין זה שמו. ואדם שהוחזק בשני שמות בשני מקומות, חד במקום הכתיבה וחד במקום הנתינה, אינה מגורשת עד שיכתוב שם של מקום הנתינה ושם של מקום הכתיבה עמו. אבל אם הוחזק בשני שמות במקום אחד וכתב אחד מן השמות, בדיעבד הגט כשר. מיהו לכתוב צריך לכתוב שניהם. והיכא דשינה שמו או שמה בנט, אע"פ שכתב אח"כ וכל שם שיש לו, הגט בטל:

ג אין אלמנה נפרעת. כתובתה: **מנכסי יתומים, אלא בשבועה.** שלא נתקבלה כלום: **נמנעו מלהשביעה.** שמפני שהיא טורחת לפני היתומים מורה התיירא לעצמה לישבע שלא לקחה כלום. ואע"פ שלקחה דבר מועט סבורה שבשכר טרחתה נוטלתו ואינו מפרעון כתובתה. ולפיכך נמנעו מלהשביעה והיתה מפסדת כתובתה: **התקין ר"ג שתהא נודרת ליתומים כל מה שירצו.** כגון קונם מיני מוונות עלי אם נהניתי מכתובתי: **וגובה כתובתה.** ואם נשאת לאחר קודם שהירוח היתומים על כתובתה, ואם דירוח אחר שנשאת, שמא יפר לה בעלה, כיצד עישו, משביעין אותה חוץ לב"ד שבועה דרבנן שאין ענישה מרובה, ונוטלת כתובתה אחר שנשאת. וכשבאת לגבות כתובתה קודם שתנשא לאחר, הרשות ביד היתומים, רצו משביעין אותה חוץ לב"ד, או מרורים אותה בב"ד: **העדים חותמים על הגט מפני תקון העולם.** אתרווייהו קאי, גבי אלמנה שתהא נודרת לירשים כל מה שירצו, מפני תקון העולם, שיהיו הנשים נישאות לבעליהן ולא תדאגנה

משניות מבוארות – קהתי

המאירי: ה"ר. ויש מפרשים תקנת רבן גמליאל, שנוסף על שמותיהם הידועים במקום כתיבת הגט צריך לכתוב במפורש את כל השמות האחרים שיש להם, כגון פלוני הנקרא כך וכך (ובנו תם). ויש מבארים, שאם היו לו שני שמות, וקראו לו במקום נתינת הגט בשם האחר, הריהו צריך לכתוב – לפי תקנת רבן גמליאל – שני השמות במפורש ולהוסיף עוד "וכל שם שיש לו". היינו: "פלוני הנקרא פלוני וכל שם אחר שיש לו" (הראב"ד); **מפני תקון העולם** – שלא יבואו להוציא לעז, שלא נתגרשה מבעלה הראשון, לפי שאין זה שמו ושמה, או שאין זה שם עירו ושם עירה, כפי שכתוב בגט, ובניה מבעלה השני ממזרים, בגמרא מבואר, שתקנה זו אינה אלא כשהוחזקו בשמותיהם האחרים, אבל אם לא הוחזקו בשמות האחרים, אין צורך לכתוב בגט "וכל שם שיש לו", ואפילו נודע לאחר זמן שיש להם שמות אחרים, אין הגט נפסל בכך. ברם, אם שינה שמו או שמה בגט, אף על פי שהוסיף "וכל שם שיש לי", הגט פסול.

באור משנה ג

אגב המשנה הקודמת, שנישנו בה שתי תקנות שהתקין רבן גמליאל הזקן מפני תיקון העולם, מבוארת בפרקנו ובפרק הבא תקנות נוספות שהתקינו מפני תיקון העולם או מפני דרכי שלום.

אין אלמנה נפרעת – כתובתה, **מנכסי יתומים** – מהנכסים שנפלו ליתומים בירושה מבעלה, **אלא בשבועה** – שעדיין לא קיבלה כלום על חשבון הכתובה, כמו שכבר שנינו (כתובות ט, ז-ח). **נמנעו** – בית דין, **מלהשביעה** – שהואיל והיא טורחת ביתומים היתה מורה היתר לעצמה להישבע שלא קיבלה מכתובתה כלום, אף על פי שנטלה מקצת כתובתה, משום שסבורה היתה, שבשכר טירחתה נטלה מה שנטלה ולא לשם פירעון הכתובה; לפיכך נמנעו מלהשביעה, ולא היתה יכולה לגבות כתובתה מן היתומים. **התקין רבן גמליאל הזקן, שתהא נודרת ליתומים כל מה שירצו** – כלומר שבמקום שבועה תהא נודרת על דבר שירצו בו היתומים, כגון שתאמר: "קונם עלי פרי פלוני אם קיבלתי מכתובתי כלום", **וגובה כתובתה** – שאימת נדרים עליהן יותר מן השבועות (יודושלמי). ויש מבארים הטעם, שכל שאסרה עליה מין מאכל, והיא נזקקת לו תמיד, הרי כל שעה שאוכלת הרי היא זוכרת, שאותו מאכל אסור לה (המאירי). **העדים חותמין על הגט** – משנתנו היא לדעת רבי אלעזר, שעדי מסירה הם הכותרים, כלומר העדים שבפניהם נמסר הגט לאשה הם עיקר הגירושין, ואין העדים חותמים על הגט. אלא **מפני תקון העולם** – שחוששים שמא ימותו עדי מסירה או ילכו למדינת הים, ויבוא הבעל ויערער על הגט

של שלושה אנשים, מכל מקום מוצאים, שאף לשניים קוראים "בית דין", וכיון שאין כאן אלא הודעת דברים בלבד, די בבית דין של שניים. ורב ששת אמר, שצריך היה להושיב בית דין של שלושה, כדי שיהא לדבר קול, ותגיע הודעתו לאשתו; אבל אם ביטל בפני שניים לא היה כלום, כמבואר הטעם הלהן. **התקין רבן גמליאל הזקן שלא יהו עושיין פן** – לבטל את הגט שלא בפני השליח או האשה, **מפני תקון העולם** – יש מפרשים בגמרא: מפני תקנת ממוזרים (כלומר שלא יהו ממזרים בישראל – רש"י), ופירוש הדברים: לפי שעלולה היתה לצאת תקלה על ידי ביטול הגט במקום אחר, שאפשר שלא יודע לשליח ולאשה בדבר ביטול הגט, והיא תינשא בו, ונמצאו בניה ממזרים. ויש מפרשים (שם): מפני תקנת עגונות – שמתוך שמטריחים את הבעל לילך או לשלוח שליח כדי לבטל את הגט בפני האשה או בפני שליחו להלוכה, לא ישתדל בכך, ותתגרש אשתו ולא תהא עגונה. בגמרא מבואר, שהמפרשים טעמו של רבן גמליאל: מפני תקנת ממוזרים, סוברים הם שיכול היה הבעל לבטל את הגט בפני שניים, ומתוך כך חשש רבן גמליאל, שמא לא יודע לשליח ולאשה ענין ביטול הגט, והיא תינשא בו, ולפיכך התקין שלא יהו עושים כן; ואילו המפרשים מפני תיקון העולם – מפני תקנת עגונות, סוברים הם, שלא היה הבעל יכול לבטל אלא בפני שלושה דווקא, ולא היה כל חשש ממזרות, שהואיל וביטלו בפני בית דין של שלושה אנשים, יש לדבר קול (פירוסו). ובדואי יודע לשליח ולאשה שביטל את הגט, אלא שרבן גמליאל התקין שלא יהו עושים כן מפני תקנת עגונות, כמו שכבר בארנו לעיל (גמרא גיטין ג, א). ויש מבארים ברישא, שהיה מבטלו בפני שלושה. ובטעם תקנת רבן גמליאל הם מפרשים: "שהשליח שאינו יודע בדבר מוליכו לה והיא נישאת בו", היינו מפני תקנת ממוזרים (רש"י); ברטנורא: עין "תוספות יום טוב" שמקשה על הרב מברטנורא: ועין "משנה למלך" על הרמב"ם הל' גירושין ו, יח – שמישבו פירושה של רש"י וברטנורא. **בראשונה היה משנה שמו ושמה, שם עירו ושם עירה** – כלומר שהיה הבעל כותב בגט את שמו ושם אשתו ושמות עריהם כפי שהם קרויים במקום כתיבת הגט, אף על פי שנשתנו כאן שמותיהם, והיו קרויים במקום גגורם בשמות אחרים; **והתקין רבן גמליאל הזקן שתהא כותב: איש פלוני וכל שם שיש לו, אשה פלונית וכל שום שיש לה** – כלומר שהתקין לכתוב לשון זה בגט: איש פלוני (היינו שמו המובהק והידוע במקום כתיבת הגט) וכל שם שיש לו; אשה פלונית (כמבואר ב"איש פלוני") וכל שם שיש לה; והוא הדין בשם עירו ובשם עירה (תוספות בשם בעל הלכות גדולות;

ד עֵבֶד שֶׁנִּשְׁבַּח וּפְדָאוֹהוּ, אִם לְשׁוֹם עֶבֶד – יִשְׁתַּעֲבֵד, אִם לְשׁוֹם בֶּן חָרִין – לֹא יִשְׁתַּעֲבֵד. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: בֵּין קֶד וּבֵין קֶד – יִשְׁתַּעֲבֵד. עֶבֶד שֶׁעָשָׂא רַבּוֹ אֶפְסוֹתֵיקֵי לְאַחֵרִים וְשִׁחְרְרוּ – שׁוֹרֵת הַדִּין אֵין הָעֶבֶד חַיֵּב כְּלוֹם, אֶלָּא מִפְּנֵי תַקּוּן הָעוֹלָם כּוֹפִין אֶת רַבּוֹ וְעוֹשֶׂה אוֹתוֹ בֶּן חָרִין, וְכוּתֵב שְׁטָר עַל דְּמֵיו. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֵינוֹ כּוֹתֵב אֶלָּא מִשְׁחָרֵר.

ה מִי שֶׁחֲצִיו עֶבֶד וְחֲצִיו בֶּן חָרִין – עוֹבֵד אֶת רַבּוֹ יוֹם אֶחָד וְאֶת עַצְמוֹ יוֹם אֶחָד; דְּבָרֵי בֵית הַלֵּל. אָמְרוּ לָהֶם בֵּית שְׁמַאי: פִּירוּשׁ בֵּרֵטְנוֹרָא

להפסיד כתובתו. ונבי עדים חותמים על הגט מפני תיקון העולם, והואיל ועדי מסירה כרת, שהעדים שנמסר הגט בפניהם לאשה הם עיקר הגירושין, לא היה צריך שיחתמו עדים בנפם, אלא מפני תיקון העולם, דחיישינן שמא ימות אחד מן העדים שנמסר הגט בפניהם, ונמצא הגט שבידה בלא עדים כחספא בעלמא: הלל התקין פרוזבול. שראה את העם שנמנעו מלהלוות זה את זה ועברו על מה שכתוב בתורה (דברים ט"ו) השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בלעל, עמד והתקין פרוזבול. וזה גופו של פרוזבול, מוסר אני לכם פלוני ופלוני דיינים. שכל חוב שיש לי אצל פלוני, שאנבנו כל זמן שארצה:

ד עֵבֶד שֶׁנִּשְׁבַּח וּפְדָאוֹהוּ. ישראלים אחרים לאחר שנתיאש רבו ממנו: **אם לשום עבד ישתעבד.** לרבו שני: **לשום בן חורין לא ישתעבד.** לא לרבו ראשון, ולא לרבו שני. לרבו שני לא, דהא לשום בן חורין פרקה. לרבו ראשון לא, דלמא ממנעו ולא פרקי: **רבן שמעון בן גמליאל אומר בין כך ובין כך ישתעבד.** לרבו ראשון. שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומפיל עצמו לגיסות ומפקיע עצמו מיד רבו: **אפותיקי.** פה תהא קאי. מזה תגבה חובך ולא ממקום אחר: **ושחררו.** רבו ראשון; שורת הדין אין העבד חייב כלום. לרבו שני. שהשחרור ששחררו רבו ראשון מפקיעו מידו שעבוד: **אלא מפני תקון העולם.** שמא ימצאנו רבו שני בשוק ויאמר לו עבדי אתה ויציא לעו על בניו: **כופין את רבו.** שני, ועושהו בן חורין. וכותב לו העבד שט"ח על דמיו, כלומר כפי מה שהוא שוה לימכר בשוק, לא כפי החוב אם היה החוב יתר על דמיו: **רשבי"ג אמר אין העבד כותב.** שטר חוב, שהוא אינו חייב כלום. אלא רבו ראשון שהזיק שעבודו של זה, הוא שצריך לשלם לו דמיו, שהמזיק שעבודו של חברו חייב. והלכה כרשב"ג:

ה מִי שֶׁחֲצִיו עֶבֶד וְחֲצִיו בֶּן חָרִין. כגון עבד של ב' שותפים ושחררו אחד מהם. א"נ שקבל רבו ממנו חצי דמיו ושחרר חציו באותם הרמים: **תקנתם את**

משניות מבוארות – קהתי

בין שפדאוהו לשם עבד ובין שפדאוהו לשם בן חורין, **ישתעבד** – לרבו הקודם, שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומפיל עצמו לגייסות ומפקיע עצמו מיד רבו (גמרא), אלא שאם פדאו לשם עבד, רבו הקודם נתן לו דמיו, אבל כשפדאו לשם בן חורין, הרי הפקיד דמיו (הרין על פי התוספתא; רמב"ם ה"ל עבדים ח, טו; "כסף משנה"). ויש מפרשים: בין כך ובין כך ישתעבד – שאם פדאוהו לשם עבד, ישתעבד למי שפדאו, כדברי תנא קמא; ואם פדאוהו לשם בן חורין, ישתעבד לרבו הקודם, מהטעם שהזכרנו למעלה, שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומפיל עצמו לגייסות, על סמך שיהא אחד פודהו לשם חרות (הרא"ש; המאירי). **עבד ששעשאו רבו אפותיקי לְאַחֵרִים** – שאמר למלוה: לא יהא לך פירעון החוב אלא מעבד זה; אפותיקי – מלה יוונית, ופירושה: משכון, שיעבוד נכסים, ובגמרא פירושו: פה תהא קאי (פה תהא עומד), כלומר מזה תגבה חובך ולא ממקום אחר. **וְשִׁחְרְרוּ** – רבו הראשון, **שורת הדין** – לפי הדין, **אין העבד חייב כלום** – למלוה, שהשחרור ששחררו הפקיעו מידו שעבוד, **אלא מפני תקון העולם** – שמא ימצאנו המלוה בשוק ויאמר לו: עבדי אתה, שנעשית לי אפותיקי בחובי, **כופין את רבו** – השני, היינו את המלוה, **ועושהו אותו בן חורין** – כלומר שישחרר אותו מן הזכות שיש לו עליו, **וכותב** – העבד למלוה, **שטר על דמיו** – אם החוב יותר מדמיו, הריהו כותב לו בכדי דמיו, כלומר כפי מה שהוא שווה לימכר בשוק, ואם דמיו יתרים על החוב, כותב לו בכדי דמי החוב. **רבן שמעון בן גמליאל אומר: אינו כותב אלא משחרר** – אין העבד כותב שטר על דמיו, אלא המשחרר, היינו רבו הראשון, כותב למלוה שטר חוב על דמיו, שעל ידי שחרור העבד הרי הזיק שיעבודו של המלוה, והמזיק שיעבודו של חברו חייב.

בארנו את הרישא של משנתנו לדעת רבא בגמרא, שפדאוהו אחרים לאחר שנתיאש רבו ממנו. וכן מבארים כל מפרשי המשנה. אבל דעת אבבי בגמרא היא, שמדובר במשנתנו לפני שנתיאש רבו ממנו, ופירוש המשנה הוא: אם לשום עבד. ישתעבד – לרבו הראשון, אם לשום בן חורין. לא ישתעבד – כלל, לא לרבו השני, שהרי פדאו לשם בן חורין, ואף לא לרבו הראשון, שחוששים שמא יימנעו ולא יפדוהו. רבן שמעון בן גמליאל אומר: בין כך ובין כך ישתעבד – לרבו הראשון, שסובר רבן שמעון בן גמליאל: כשם שמצוה לפדות אבי בני חורין כך מצוה לפדות את העבדים, ואין לחשוש שמא יימנעו הבריות מלפדותו.

באור משנה ה

מִי שֶׁחֲצִיו עֶבֶד וְחֲצִיו בֶּן חָרִין – כגון עבד כנעני של שני שותפים

שהוא מזויף, הלכך התקינו שיחתמו עדים על הגט, שאם יערער הבעל עליו יתקיים בחותמיו. ויש מפרשים משנתנו (בגמרא) אף לדעת רבי מאיר, שעדי חתימה הם הכורתיים, אלא שכוונת המשנה היא שבראשונה לא היו העדים מפרשים שמותיהם בגיטין, וקשה היה לדעת מתוך החתימות מה שמותיהם של העדים, ולפיכך התקינו שיהיו העדים החותמים על הגט מפרשים שמותיהם בו מפני תיקון העולם, כדי שבשעת הצורך לקיים את חתימותיהם אפשר יהא לחזור אחרי מכייריהם שיעידו על כתב ידם. יש מפרשים, שאף תקנה זו מתקנות רבן גמליאל הזקן היא, והפיסקה "מפני תיקון העולם" מוסבה אף על התקנה של האלמנה: "שתהא נודרת ליתומים כל מה שירצו מפני תיקון העולם", שתהיינה נשים נישאות בבעלים ולא תדאגנה להפסד כתובתן (רש"י).

אבל בעני החטופות כותבים, שמשמע מהגמרא, שתקנת חתימת העדים בגט נתקנה לפני רבן גמליאל הזקן (גיטין לו, א; תוספות, זיבור המתחיל "והעדיים"). **הלל התקין פרוזבול, מפני תקון העולם** – כשראה הלל הזקן שנמנעו העם מלהלוות זה את זה, מחשש שמא לא יפרע הלווה את החוב עד שנת השמיטה ונמצאת שמיטה משמטת את חובו, והיו עוברים על מה שכתוב בתורה (דברים טו, ט): "השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בלעל לאמר קרבה שנת השבע שנת השמיטה ורעה עינך באחריך האביון ולא תתן לו", עמד והתקין פרוזבול, והוא שטר שכתוב בו, שהמלוה מסר לבית דין לפני השמיטה את חובותיו, כדי שלא תשטם אותם שנת השמיטה (כמבואר במסכת שביעית י, ג-ד). פרוזבול – לשון יווני, והוא קיצור מהמלה "פרוסבוליבוטי", שפירושה: בית דין ממונה לפקח שלא יקבל אחד מן העם נזק וירד מנכסיו (הערות). ובגמרא פירשו מלה זו: פרוט בולי ובוטי – תקנה לעשירים ולעניים: תקנה לעשירים – שלא יהא ממונם נפקע, ותקנה לעניים – שיהו מוצאים ללוות (גמרא ורש"י גיטין לו, ב; לו, א).

באור משנה ד

עבד – כנעני של ישראל, **שנשבעה** – על ידי גייסות, **ופדאוהו** – אחרים, לאחר שנתיאש רבו ממנו, **אם לשום עבד** – אם פדאוהו האחרים לשם עבד, שימשיך בעבודתו, **ישתעבד** – למי שפדאו, ואינו חוזר לרבו הקודם, שהרי נתיאש ממנו, כמו שבארנו לעיל. **אם לשום בן חורין** – אם פדאוהו לשם בן חורין, **לא ישתעבד** – כלל, לא לרבו הקודם, שהרי נתיאש ממנו, ולא למי שפדאו, שהרי פדאו לשם בן חורין. **רבן שמעון בן גמליאל אומר: בין כך ובין כך** –

תקנתם את רבו, ואת עצמו לא תקנתם; לשא שפחה אי אפשר, שפכר חציו בן חרין; בת חרין אי אפשר, שפכר חציו עבד; יבטל? והלא לא נברא העולם אלא לפריה ורבייה, שנאמר (ישעיה מה, יח): "לא־תהו ברָאָה, לְשֵׁבֶת יִצְרָה"; אלא מפני תקון העולם פופין את רבו ועושה אותו בן חרין, וכותב שטר על חציו דמיו. וחזרו בית הלל להורות פדברי בית שמאי.

ו המוכר עבדו לגוי או לחוצה לארץ – יצא בן חרין. אין פודין את השבויים יותר על פדי דמיהן, מפני תקון העולם. ואין מבריחין את השבויין, מפני תקון העולם. רבן שמעון בן גמליאל אומר: מפני תקנת השבויין. ואין לוקחים ספרים תפלין ומזוזות מן הגוים יותר על פדי דמיהן, מפני תקון העולם. ז המוציא את אשתו משום שם רע – לא יחזיר; משום נדר – לא יחזיר. רבי יהודה אומר: כל נדר שידעו בו רבים –

פירוש ברטנורא

רבו. שאינו חסר כלום: לישא שפחה אינו יכול. מפני צד חירות שבו: בת חורין אינו יכול. מפני צד עבדות שבו: כופין את רבו ועושהו בן חורין. וה"ה אם היה עבד של מאה שותפין ואחד מהם שחררו, שכופין את כלם לשחררו:

ו יצא בן חרין. אם ברח מן הנכרי, או שקנסו אותו ב"ד לפדותו מן הנכרים, כדאמרין כופין אותו לפדותו ואחר שפדאו לא ישתעבד בו. וקנס חכמים הוא, לפי שהפקיעו מן המצות. וכן לחול יצא לחרות לפי שהוציאו מא"י: מפני תקון העולם. שלא ימסרו הנכרים עצמן להרבות להביא שבויין כשרואין שמוכרין אותם ביותר מכדי דמיהם: ואין מבריחין את השבויין מפני תקון העולם. שמה יקצפו על השבויין העתידים לבא לידם ויתנום בשלשלאות וישמנו בסדר הגלם: רבן שמעון בן גמליאל אומר מפני תקנת השבויין. ולא חישי רשב"ג על העתידים לבא בשביה, אלא על אותם שהם שבויים עתה עמו. שאם אין שבו אלא הוא יחזיר, מבריחין אותו, ואין לחוש כאן מפני תקנת שבויים אחרים כשאין שבויים אחרים עמו. והלכה כרשב"ג: ז משום שם רע. שיצא עליה לעו זנות: משום נדר. שנדרה והוא אומר אי אפשי באשה נדרנית: לא יחזיר. ואפילו נמצאו הדברים שקר, או הנדר התירו חכמ.

משניות מבוארות – קהתי

השבויים יותר על פדי דמיהן, מפני תקון העולם – שאם יראו הגויים שפודים את השבויים ביתר מדמיהם, ירבו לשבות שבויים. ואין מבריחין את השבויין – אין עושים תחבולות, כדי שהשבויים יברחו מידי שוביהם, מפני תקון העולם – שמה מתוך כך ינהגו באכזריות עם השבויים העתידים לבוא לידם. רבן שמעון בן גמליאל אומר: מפני תקנת השבויין – רבן שמעון בן גמליאל אינו חושש לתקנת שבויים אחרים שיבואו לידם לאחר מכן, אלא לתקנת השבויים הנמצאים עכשיו בידיהם, שאם אחד יברח, ינהגו בחומרה עם שאר השבויים. ומכאן, שאם אין בידם אלא שבו אחד, מבריחין אותו, ואין מקפידים בדבר. ואין לוקחים ספרים תפלין ומזוזות מן הגוים יותר על פדי דמיהן מפני תקון העולם – שלא יהו הגויים רגילים לגנוב ולגזול ספרים, תפלין ומזוזות מן היהודים.

ושחררו אחד מהם, או שהיה עבדו של אחד, וקיבל רבו מחצית דמיו, ושחרר חציו באותם הדמים, עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד; דברי בית הלל – שעל ידי כך נמצא העבד חציו ברשות רבו וחציו ברשות עצמו. אמרו להם בית שמאי – לבית הלל: תקנתם את רבו – שלא יפסיד, ואת עצמו לא תקנתם – אבל את העבד עצמו לא תיקנתם; שהרי לשא שפחה – כנענית, אי אפשר – אינו יכול, שפכר חציו בן חרין – ובן חורין אסור בשפחה כנענית; בת חרין אי אפשר – ולישא בת חורין אינו יכול, שפכר חציו עבד – שעדיין חציו עבד, ואסור הוא כבת חורין; יבטל – מלישא אשה? והלא לא נברא העולם אלא לפריה ורבייה, שנאמר: "לא־תהו ברָאָה, לְשֵׁבֶת יִצְרָה" – לא ברא ה' את הארץ לתוהו, להיות תוהו מאין יושב, אלא לשבת יצרה, שיפרו וירבו בה, ויהיה בה ישוב של בני אדם, אלא מפני תקון העולם – שלא יבטל העבד מפריה ורבייה, פופין את רבו ועושה אותו בן חרין – גמור, וכותב – העבד לרבו, שטר על חציו דמיו – על מחצית דמי שוויו. כפי מה שהוא שווה לימכר בשוק. וחזרו בית הלל להורות פדברי בית שמאי – שקיבלו בית הלל את דבריהם של בית שמאי. והוא הדין אם היה עבד של מאה שותפים, ואחד מהם שחררו, שכופים את כולם לשחררו.

באור משנה ז

המוציא את אשתו משום שם רע – מי שגירש את אשתו משום שיצא עליה שם רע שזינתה, לא יחזיר – אסור לו להחזירה; ומבארים הטעם בגמרא: "משום קלקולא", שמה תלך ותינשא לאחר, ויימצא שהשם־רע שיצא עליה, היה בדוי, ויבוא המגרש ויאמר: אילו הייתי יודע שהשם־רע שקר אפילו היו נותנים לי מאה מנה לא הייתי מגרשה, ונמצא (לפי דבריו) הגט בטל ובניה ממזרים; לפיכך תיקנו חכמים, שהמגרש אשתו משום שם־רע לא יחזירנה לעולם, אפילו נמצא השם־רע שקר, כלומר שמוזהרים אותו על כך בשעה שהוא בא לגרשה (ברייתא בגמרא), וכיון שאינו חש לדברים הללו, הרי שהוא גומר ומגרשה גירושין גמורים, ושוב אין בידו לקלקלה על בעלה השני; משום נדר – וכן מי שגירש את אשתו משום שנדרה נדר, ואמר: אין רצוני באשה נדרנית (רש"י), לא יחזיר – אסור לו להחזירה, מהטעם שלמעלה, משום שחוששים לקלקולה, שמה יבוא לאחר שתינשא לאחר ויאמר: אילו ידעתי שאפשר להחזיר את נדרה לא הייתי מגרשה, ונמצא הגט בטל ובניה ממזרים, לפיכך תיקנו אף במוציא את אשתו משום נדר שלא יחזירנה לעולם, ומתוך כך הוא מגרשה גירושין גמורים, ולא יוכל עוד לקלקלה. רבי יהודה אומר: כל נדר שידעו בו רבים, לא יחזיר – רבי יהודה סובר, שמה שאמרו חכמים: "המוציא את אשתו משום שם רע או משום נדר לא יחזיר", הטעם אינו משום שחוששים לקלקולה, אלא משום קנס, כדי שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות

באור משנה ו

משנתנו ממשכה ברבים שונים שהתקינו חכמים מפני תיקון העולם אלא שברישא מוסיפה היא ללמדנו בענין עבד כנעני. המוכר עבדו לגוי או לחוצה לארץ, יצא בן חרין – כלומר אם מכרו לגוי, קונסים אותו לפדותו (עד שנורה בדמיו). לפי שהפקיעו מן המצוות, שהרי עבד כנעני חייב במצוות כאשה, ולאחר שפדאו, הרי הוא יוצא לחרות. וכן אם ברח העבד מהגוי, אינו חוזר לרבו. ברם, בגמרא מבואר, שצריך שטר שחרור מרבו הראשון; ואם כתב עליו אונו, היינו שכתב לו: "לכשתברח ממנו אין לי עסק בך", זהו שחרורו. וכן המוכר את עבדו לחוץ לארץ. אפילו לישראל, יוצא העבד לחרות, לפי שהוציאו מארץ ישראל. בגמרא מבואר, שצריך שטר שחרור מרבו השני, וכופים אותו לכתוב לו את השטר, שלא קנסו בזה את המוכר אלא את הלוקח, ש"לאו עבכרא גב אלא חזרא גב" (לא העכבר הוא הגנב אלא החור שהוא יוצא ונכנס בו). אין פודין את

לא יחזיר; וְשֵׁלָא יָדְעוּ בּוּ רַבִּים – יְחִיזֵר. רַבִּי מְאִיר אָמַר: כָּל נֶדֶר שֶׁצָּרִיךְ חֲקִירַת חָכָם – לֹא יְחִיזֵר; וְשֵׁאִינוּ צָרִיךְ חֲקִירַת חָכָם – יְחִיזֵר. אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר: לֹא אָסְרוּ זֶה אֶלָּא מִפְּנֵי זֶה. אָמַר רַבִּי יוֹסִי בֶר יְהוּדָה: מַעֲשֵׂה בְּצִדָּן בְּאֶחָד שְׁאֵמַר לְאִשְׁתּוֹ: קוֹנָם אִם אֵינִי מְגַרְשֵׁיךְ, וְגִרְשָׁהּ, וְהִתִּירוּ לוֹ חֲכָמִים שִׁיחִיזִירְנָהּ, מִפְּנֵי תַקוּן הָעוֹלָם.

פירוש ברטנורא

שמן תלך ותנשא לאחר וימצא הלעו של זנות שקך, והנדר יתירו חכם והיא לא תהיה פרוצה בנדרים, ויאמר אלו הייתי יודע שכן אפילו היו נותנים לי מאה מנה לא הייתי מגרשה, ונמצא גם כמל ובניה ממורים. לפיכך אומרים לו היו יודע שהמוציא את אשתו משום שם רע ומשום נדר לא יחזיר עולמית, ומתוך הדברים הללו הוא גומר ומגרש גרושין נמורים ולא מצי תו לקלקלה: ר' יהודה אומר כל נדר שידעו בו רבים לא יחזיר. רבי יהודה סבר דטעמא דאמור רבנן המוציא את אשתו משום שם רע ומשום נדר לא יחזיר, כיו שלא תהינה בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים. ומש"ה קאמר דנדר שידעו בו רבים, עשרה מישראל או יותר איבא פריצותא טפי, וקנסוה ולא יחזיר. ושלא ידעו בו רבים ליבא פריצותא כולי האי ולא קנסוה: לא יחזיר. דר"מ סבר, טעמא משום קלקולא. הלכך נדר שאינו יכול להפר אבל חכם יכול להתיר, יכול הוא לקלקל את הנט לאחר שתנשא לאחר ויאמר אלו הייתי יודע שחכם יכול להתיר לא הייתי מגרשה: וְשֵׁאִינוּ צָרִיךְ חֲקִירַת חָכָם. אלא הוא יכול להפר לא הוצרכו חכמים לאסור עליו מלהחזירה, לפי שאינו יכול לקלקלה ולומר אילו הייתי יודע כו', שהרי נדר פתוח הוא והיה לו להפר ולא הפר: לא אסרו זה. שצריך חקירת חכם, להחזיר: אלא מפני זה. שאינו צריך. דבצריך לא היה לנו לחוש לקלקולא לפי שאינו יכול לומר אילו הייתי יודע שחכם יכול להתיר לא הייתי מגרש, דאנן סהדי שאעפ"כ היה מגרש, שאין אדם רוצה שתתכווה אשתו בב"ד בפני חכם לילך לבית דינו ולשאול על נדרה. אלא מפני נדר שאינו צריך חכם ובעל יכול להפר, אסרו את כולו, שלא יאמר אילו הייתי יודע שהייתי יכול להפר לא הייתי מגרשה: א"ר יוסי בר' יהודה כו'. כגמרא מפרש דחסורי מחסרא והכי קתני, כמה דברים אמורים כשנדרה היא, אבל נדר הוא שיגרשנה וגרשה, יחזיר ולא חיישין לקלקולא: ואמר ר' יוסי ברבי יהודה מַעֲשֵׂה נָמוּ בְּצִדָּן בְּאֶחָד שְׁאֵמַר לְאִשְׁתּוֹ קוֹנָם אִם אֵינִי מְגַרְשֵׁיךְ, כְּלוּמַר יֵאָסְרוּ כָּל פִּירוֹת שְׁבַעוּלָם עָלָי אִם אֵינִי מְגַרְשֵׁיךְ, וְגִרְשָׁהּ, וְהִתִּירוּ לוֹ חֲכָמִים שִׁיחִיזִירְנָהּ: מִפְּנֵי תַקוּן הָעוֹלָם. כְּלוּמַר שֶׁלֹּא אָמְרוּ חֲכָמִים מְגַרְשָׁה אֶת אִשְׁתּוֹ מִשּׁוּם נֶדֶר לֹא יְחִיזִירְנָה אֲלָא מִפְּנֵי תַקוּן הָעוֹלָם דְּחִישִׁינן לְקַלְקוּלָא, וְהָא לֹא שִׁיךְ אֲלָא מִשּׁוּם נֶדֶר רִידָה, אֲבָל כְּשֶׁנֶּדֶר הוּא שְׁאִין כָּאן מִשּׁוּם תַקוּן הָעוֹלָם, הִתִּירוּ הַחֲזִיר. וְהִלְכָה כּו"י:

משניות מבוארות – קהתי

וגנדרים (גמרא): הלכך אם נדרה נדר שידעו בו רבים, הואיל ונדר חמור הוא, שכן נדר שהודר ברבים אין לו התרה, קנסוה חכמים שלא יחזירנה, מפני שיש בזה פריצות; וְשֵׁלָא יָדְעוּ בּוּ רַבִּים – אבל אם נדרה נדר שלא ידעו בו רבים, יְחִיזֵר – מותר לו להחזירה, שהואיל ויש לנדר זה הפרה, אין כאן פריצות כל כך, ולא קנסוה. רַבִּי מְאִיר אָמַר: כָּל נֶדֶר שֶׁצָּרִיךְ חֲקִירַת חָכָם, לֹא יְחִיזֵר – רבי מאיר סובר, שהטעם הוא משום שחוששים לקלקולה, כמו שבארנו בדברי תנא קמא, הלכך בנדר שאין הבעל יכול להפירו אלא צריך היתר חכם, יכול הבעל לקלקל את הגט ולומר, שסבור היה שאין היתר לנדרה, ואילו היה יודע שחכם יכול להתירו, לא היה מגרשה, ולכן תיקנו שלא יחזירנה, וְשֵׁאִינוּ צָרִיךְ חֲקִירַת חָכָם – אלא הבעל יכול להפר אותו, יְחִיזֵר – מותר להחזירה, לפי שאין לחשוש בזה לקלקולה, שהרי בידו היה להפר את הנדר ולא היה צריך לגרשה משום נדרה, ואם גירשה, הרי גירושין גמורים היו. אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר: לֹא אָסְרוּ זֶה אֶלָּא מִפְּנֵי זֶה – רבי אלעזר חולק על רבי מאיר וסובר, שאם נדרה נדר שצריך חקירת חכם אין לחשוש לקלקולה, לפי שאינו יכול לומר: "אילו הייתי יודע שחכם יכול להתיר את הנדר לא הייתי מגרשה", שאף אילו היה יודע היה מגרשה, מפני שאין אדם רוצה שתתכווה אשתו בבית דין, ונוח לו לגרשה מלהוליכה לבית דין (המאירי). אלא

וגנדרים (גמרא): הלכך אם נדרה נדר שידעו בו רבים, הואיל ונדר חמור הוא, שכן נדר שהודר ברבים אין לו התרה, קנסוה חכמים שלא יחזירנה, מפני שיש בזה פריצות; וְשֵׁלָא יָדְעוּ בּוּ רַבִּים – אבל אם נדרה נדר שלא ידעו בו רבים, יְחִיזֵר – מותר לו להחזירה, שהואיל ויש לנדר זה הפרה, אין כאן פריצות כל כך, ולא קנסוה. רַבִּי מְאִיר אָמַר: כָּל נֶדֶר שֶׁצָּרִיךְ חֲקִירַת חָכָם, לֹא יְחִיזֵר – רבי מאיר סובר, שהטעם הוא משום שחוששים לקלקולה, כמו שבארנו בדברי תנא קמא, הלכך בנדר שאין הבעל יכול להפירו אלא צריך היתר חכם, יכול הבעל לקלקל את הגט ולומר, שסבור היה שאין היתר לנדרה, ואילו היה יודע שחכם יכול להתירו, לא היה מגרשה, ולכן תיקנו שלא יחזירנה, וְשֵׁאִינוּ צָרִיךְ חֲקִירַת חָכָם – אלא הבעל יכול להפר אותו, יְחִיזֵר – מותר להחזירה, לפי שאין לחשוש בזה לקלקולה, שהרי בידו היה להפר את הנדר ולא היה צריך לגרשה משום נדרה, ואם גירשה, הרי גירושין גמורים היו. אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר: לֹא אָסְרוּ זֶה אֶלָּא מִפְּנֵי זֶה – רבי אלעזר חולק על רבי מאיר וסובר, שאם נדרה נדר שצריך חקירת חכם אין לחשוש לקלקולה, לפי שאינו יכול לומר: "אילו הייתי יודע שחכם יכול להתיר את הנדר לא הייתי מגרשה", שאף אילו היה יודע היה מגרשה, מפני שאין אדם רוצה שתתכווה אשתו בבית דין, ונוח לו לגרשה מלהוליכה לבית דין (המאירי). אלא

המשך ביאור למס' שבת ליום ראשון עמ' א

1 – הברייתא ששינונו שיש סכנה לקנח בצרור שקינח בו חבירו, היינו
2 מְצַד אֶחָד, כְּלוּמַר, באותו צד שקינח בו חבירו, וְכָאן – מה שאמר רב
3 ששת שמדוכה שיש עליה רושם של קינוח, עומדת לקינוח נוסף,
4 היינו מְשַׁנֵּי צָרְדִין, כְּלוּמַר, שראויה היא לקינוח בצידה השני.
5 תירוץ נוסף: וְאִיבְעִית אִמָּא, הָא – רב ששת מדבר כשהקינחו שעל
6 המדוכה הוא יְיָדִיָּהּ (שלו), וְהָא – הברייתא מדברת כשהקינחו שעל
7 הצרור הוא יְיָדִיָּהּ.
8 הגמרא מסתפקת בענין המדוכה שיש עליה קינוח: אָמַר לִיה אַבְי

9 לְרַב יוֹסֵף, וְיָדוּ עֲלֵיהּ (על המדוכה) וְשָׁמִים, וְנִשְׁמַשְׁמִשׁוּ הַרוּשָׁם
10 שהיה בה, מָה, הָאֵם כִּיּוֹן שְׁאִין עֲלֵיהּ רוּשָׁם בְּטַל הַיִּיחוד שֶׁלֹּא לְצוּרֵךְ
11 קִינוּחַ וּמוֹקְצָה הִיא, או לא. מְשִׁיבָה גִּמְרָא, אָמַר לִיה רַב יוֹסֵף, אִם
12 הָיָה עֲדִין רִישׁוֹן נִיבָר קִצַּת, כִּיּוֹן שְׁעֲדִין מֵאוֹסָה הִיא וְאִינָה רֵאוּהָ
13 לְדוּךְ בַּהּ בְּשָׁמִים, לֹא בְּטַל יִיחודָה לְצוּרֵךְ קִינוּחַ וּמוֹקְצָה לְטַלְטֵלָה.
14 הגמרא מסתפקת בענין טלטול אבנים לבית הכסא: בְּעָא מִיָּנִיָּה –
15 שאל ממנו רַבָּה בֶר רַב שִׁילָא מִרְבָּ,

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

להצתת האליתא. להצית בהן אור מערכה גדולה: אליתא. קיסמים דקים: ורבי יוסי הצתת אליתא מנא ליה. שתהא בראשו של מזבח ולא יצית על הרצפה ויעלם כשהן דולקין על המזבח: ובכלי שרת. בלבוש בגדי כהונה: וכי תעלה על העתך. מאחר שאתה למד מן האש על המזבח תוקד בו שיהא בראשו של מזבח כלום הוצרכנו למקרא זה להטעינה כהן וכי תעלה על לב שזר קרב לגבי מזבח והלא נאמר (במדבר יח) אך אל כלי הקדש ואל המזבח לא יקרב: אלא לימד על הצתת האליתא שלא תהא אלא על ראש המזבח. ואידך קרא לקיום האש אתא כרבי יוסי וכהונה דכתיב בהאי קרא לגופא איצטריך לה שנתינת אש צריכה כהן ולא יטלנה זר ויזרקנה למזבח: ורבי יהודה. אמר לך: אי מהתם. מהאש על המזבח כו' אע"ג דשמעינן מינה שהצתה בראש המזבח לא שמעינן דפסולה בור הוה אמינא קאי זר אארעא ועביד במפוחא: מנא ליה. דבעי מערכה: נפקא ליה מואש. וא"ו דריש: אשר תאכל את העולה. אם אינו ענין לתחילתה דהא כתיב העולה על מוקדה תנהו לענין סופה: עיבולי עולה. פוקעין שפקעו מעל האש וקרי ביה אשר תאכל את העולה על המזבח:

דף מה עמוד א: שואלת הגמרא: ורבי יהודה שאינו מצריך מערכה לקיום האש, מה הוא דורש מפסוק זה. משיבה הגמרא: תהוה - הפסוק 'תוקד בו', להצתת אליתא הוא דאיתא - בא ללמדנו דין בהצתת הקיסמים הדקים בהם היו מדלקים את האש במערכה הגדולה. וכדתניא בברייתא, היה רבי יהודה אומר, מניין להצתת אליתא שלא תהא אלא בראשו של מזבח, תלמוד לומר 'והאש על המזבח תוקד בו', הרי שהצתת האליתא, נעשית בראש המזבח. אמר רבי יוסי, מניין שיעשה מערכה לקיום האש, תלמוד לומר 'והאש על המזבח תוקד בו'. הרי שלרבי יוסי הפסוק נכתב ללמד על חיוב המערכה לקיום האש. שואלת הגמרא: ורבי יוסי, דין זה שתהא הצתת אליתא בראשו של מזבח, מנא ליה. משיבה הגמרא: נפקא ליה, מהפסוק [מהפסוק] דנפקא ליה לרבי שמעון. דתניא בברייתא, נאמר בפסוק (שם א ו), ונתנו בני אהרן הפהן אש על המזבח, לימד על הצתת אליתא שלא תהא אלא בכהן בשר ובכלי שרת, דברי רבי יהודה. אמר לו רבי שמעון, וכי תעלה על העתך שזר קרב לגבי מזבח, שלשם כך נאמר פסוק ללמד שההצתה כשרה רק על ידי כהן, והרי לשיטתך כבר נלמד מהפסוק 'והאש על המזבח תוקד בו' שהצתת האליתא נעשית בראש המזבח, ושם אין כלל זרים, שהרי נאמר (במדבר יח ג) 'אף אל כלי הקדש ואל המזבח לא יקרב וגו'.' אלא, פסוק זה לימד על הצתת האליתא, שלא תהא אלא בראשו של מזבח, ואינה כשרה אלא על ידי כהן כפי שנאמר בפסוק, ומהפסוק 'והאש על המזבח תוקד בו', למד רבי שמעון שיש מערכה נוספת לקיום האש, וכדברי רבי יוסי.

שואלת הגמרא: ורבי יהודה, שדרש מהפסוק 'ונתנו בני אהרן הפהן אש על המזבח', שהצתת האליתא תיעשה על ידי כהן, מה יענה על קושיית רבי שמעון, מדוע צריך לימוד לזה, הרי פשוט שאין זר עולה על המזבח. משיבה הגמרא: רבי יהודה סובר, אי דין זה היה נלמד מהפסוק 'והאש על המזבח תוקד בו', הנה אמינא - היית סבור לומר, שאמנם הצתת האליתא נעשית בראש המזבח, אבל אין הכרח שנעשית רק על ידי כהן, כיון שאפשר שזר יצית על ידי דקאי [-שעומד] אארעא, ועביד במפוחא - ומצית בראשו של מזבח על ידי מפות, קא משמע לן מהפסוק 'ונתנו בני אהרן הפהן אש על המזבח', שההצתה תיעשה רק על ידי כהן.

הגמרא חוזרת לדון בשיטת רבי מאיר. שואלת הגמרא: ורבי מאיר, מערכה לצורך איברים ופדרים שלא נתעבלו מפעריה, מנא ליה. משיבה הגמרא: נפקא ליה מיתור האות וא"ו בפסוק 'והאש המזבח תוקד בו', שהרי היה אפשר לכתוב 'אש המזבח תוקד בו'. שואלת

הגמרא: ורפנן - רבי יהודה ורבי יוסי, מדוע לשיטתם אין חיוב למערכה זו. משיבה הגמרא: רבי יהודה ורבי יוסי, וא"ו לא דרשי - אינם דורשים את יתור הוא"ו, ולשיטתם אין מקור למערכה זו.

שואלת הגמרא: ורפנן, איברים ופדרים שלא נתעבלו מפעריה, מאי עביד להו - מה עושים בהם. משיבה הגמרא: מהדר להו בבוקר למערכה גדולה, ומסדרם עליה כדי להקטירם. דתניא בברייתא, מניין לאיברים ופדרים שלא נתעבלו מפעריה, דף מה עמוד ב: שפודין [-שמסדר אותם] על גבי המזבח, ואם אין המזבח מחזיקן - מכיל את כל האיברים והפדרים, שפודין אף על הכבש או על גבי הסוכב, עד שיעשה מערכה גדולה ואז סודרין על גבי המערכה הגדולה, תלמוד לומר (ויקרא ו ג), 'אשר תאכל האש את העלה על המזבח', ללמד שמקריבים את העולה על המערכה הגדולה. אלא שפסוק זה אינו נצרך לתחילת ההקרבה, שהרי כבר נאמר 'הוא העלה על מוקדה', אלא יש לדורשו על סוף ההקרבה, כלומר, שאם לא נתעכלו ביום או בלילה, ינתנו שוב על המערכה הגדולה.

שואלת הגמרא: ורבי מאיר שסובר שהיתה מערכה מיוחדת לאיברים שלא התעכלו בערב, ואינו דורש כדברי הברייתא, מה הוא דורש מפסוק זה. משיבה הגמרא: רבי מאיר לומד שרק עיבולי עולה [-איברי עולה שפקעו אל מחוץ למזבח] אתה מחזיר להקריבם, ואי אתה מחזיר עיבולי קמורת. וכדתני רבי חנניא בר מנימי, ברבי [-בבית מדרשו של] רבי אליעזר בן יעקב, נאמר 'אשר תאכל האש את העלה על המזבח', ללמד שעיבולי עולה אתה מחזיר ואי אתה מחזיר עיבולי קמורת.

לקינחו מוֹתֵר לְהִכְנִים לְבֵית הַכֶּסֶף. וְכִמְה שֵׁיעוּרָן שֶׁל אוֹתָן אַבְנִים. 58
 רַבִּי מְאִיר אָמַר, כֹּל אַחַת שֵׁיעוּרָה פֶּאֲגוּזוּ. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, כֹּל 59
 אַחַת שֵׁיעוּרָה כְּפִיצָהּ. 60
 הגמרא אומרת סימן לזכור את הדעות במחלוקת זו: אָמַר רַבְרַב בַּר 61
 פָּפָא אָמַר רַב חֲסָדָא, כְּפִמְחִלּוּקַת בְּאָן - כִּמו שֶׁנַּחֲלָקוּ כָאֵן בְּבַרֵּיתָא 62
 בְּשֵׁיעוּר הַבְּנִינִים, כְּדֵּ מְחִלּוּקַת בְּאֶתְרוּג - כִּךְ נַחֲלָקוּ בְּמִשְׁנָה (סוכה 63
 לד): בְּשֵׁיעוּר הַאֶתְרוּג הִקְטֵן בִּיּוֹתֵר הָרְאוּי לְמִצּוּהָ, שֶׁלְרַבִּי מְאִיר 64
 שֵׁיעוּרוֹ כֹּאגוּה, וְלְרַבִּי יְהוּדָה שֵׁיעוּרוֹ כִּבִּיצָה. 65
 מקשה הגמרא: הרי הָתֵם מְתֵינִיתִין - המחלוקת שם באתרוג שניה 66
 במשנה, והיא ידועה לכל התלמידים, הֲכָא בְּרֵייתָא - ואילו 67
 המחלוקת כאן באבנים שניה בברייתא, שהיא אינה ידועה לכל 68
 התלמידים, ומדוע תולה רב חסדא את המחלוקת הידועה בזו שאינה 69
 ידועה. 70
 ולכן אומרת הגמרא: אֲלָא כִךְ אָמַר רַב חֲסָדָא, כְּפִמְחִלּוּקַת שֶׁנַּחֲלָקוּ 71
 רַבִּי מְאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה בְּאֶתְרוּגוֹ, כְּדֵּ מְחִלּוּקַת בְּאָן, בְּאֶבְנִים, וְאָמַר כֵּן 72
 לְסִימָן, שְׂאֵם תִּשְׁכַּח אֶת הַמְּחִלּוּקָה שֶׁבְּבֵרֵיתָא וְתַחֲלִיף דְּבִרֵּי רַבִּי 73
 מְאִיר בְּדִבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה, תִּזְכֹּר עַל יְדֵי הַמְּחִלּוּקָה שֶׁבְּמִשְׁנָה, שְׂהִיא 74
 דּוּמָה לָהּ. 75
 הגמרא מבארת שיש דברים שלא התיירו לטלטלן משום קינוח: אָמַר 76
 רַב יְהוּדָה, אֲכָל לֹא יִטְלַל אֶת הַפֶּאֲאִיִּים. 77
 שואלת הגמרא: מַאי פֶּאֲאִיִּים. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אָמַר רַבִּי יוֹרְאִי, 78
 כְּרִשְׁנֵי כְּכִלְיוֹתָא - גושי עפר שבבבל ושהיא ארץ לחה והמחורשה 79
 מעלה גושי עפר, שִׁמְכִיּוֹן שְׂהֵם מְתַפּוּרְרִים, אִינֵם רְאוּיִים לְקִינוּחָ, 80
 ולכן אסור לטלטלם בשבת. 81
 הגמרא מביאה דין הנוגע לשימוש בצרור בבית הכסא בשבת: אָמַר 82
 רַבָּא, אָסוּר לְמַשְׁמֵשׁ בְּפִי הָרַעִי בְּצִרּוֹר בְּשִׁבְתָּהּ בְּרִדְדָה שְׂמִמְשֵׁשׁ 83
 בַּחוּל, כִּיּוֹן שִׁמְשִׁיר שְׁעֵרוֹת בַּכֵּךְ. 84
 מקשה הגמרא: מְתִקְוָה לָהּ - הקשה מִר זוֹמְרָא לְרַבָּא, לְיִסְתַּבְּן - 85
 האם יסכן עצמו, שהרי הנצרך להיפנות ואינו נפנה, סכנה היא לו. 86
 מתרצת הגמרא: אִין כּוּוּנְתָ רַבָּא שְׂלֹא יִמְשַׁמֵּשׁ כָּל, אֲלָא כּוּוּנְתָ יֵיא, 87
 שְׂלֹא יִמְשַׁמֵּשׁ כְּדִךְ שִׁמְשַׁמֵּשׁ בַּחוּל, אֲבָל רַשָּׁאי הוּא לְמַשְׁמֵשׁ 88
 בְּלְאֶתְרָה יְד, כְּגוֹן שְׂאוּחוֹ אֵת הַצִּרּוֹר בְּשֵׁת אֶצְעוּתוֹ וְלֹא בְּכָל יְדוֹ. 89
 הגמרא שבה לדון בענין טלטול מוקצה לצורך קינוח: אָמַר רַבִּי יַנָּאי, 90
 אֵם יֵשׁ מְקוּם קְבוּעַ לְבֵית הַכֶּסֶף, מוֹתֵר לִיטוֹל כִּמָּה אַבְנִים שֶׁנִּכְנְסוֹת 91
 בְּמֵלָא הֵיךְ, שְׂאֵף אֵם לֹא יֵיא צִרְיָ לְכוּלָּהּ, יִשְׁמֹשׁ הוּן לְקִינוּחָ בְּהַמְשָׁךְ 92
 הַשֶּׁבֶת. וְאֵם לָאוּ - אֵם אִינוּ קְבוּעַ, מוֹתֵר לִיטוֹל אַבְן אַחַת בְּהַכְּרַעַ - 93
 כְּשֵׁיעוּר הָאֲמֻצְעֵי מִהַשֵּׁיעוּרִים הַנוֹכְרִים לְמַעֲלָה, שְׂהֵם כּוּיֵת כֹּאגוּז 94
 וכביצה, והיינו כאגוז. 95
 מְדוּכָה - מִכְתֶּשֶׁת קִמְנָה שְׂל בְּשָׂמִים, שְׂהִיא כְּלִי שֶׁמֵּלֵאכְתּוֹ לְאִיסוֹר 96
 וְאִסוּר לְטַלְטֵלָה, אָמַר רַב שְׁשֵׁת, אֵם יֵשׁ עֲלֵיהָ עַד - רושם של קינוח, 97
 הַמַּעֲיֵד שְׁעוּמַדְתָּ לַכֵּךְ, מוֹתֵר לְטַלְטֵלָה בְּשֶׁבֶת כְּדִי לְקַנַּח בַּהּ, שְׁכִיּוֹן 98
 שְׂהִיא מְלוּכְכַת, הָרִי יֵיא עוּמַדְתָּ לְשֵׁם קִינוּחָ, וְלֹא כְּדִי לְדוּךְ בַּהּ 99
 בַּשְּׂמִים. 100
 מקשה הגמרא: מִיִּתְיָבִי הַקְּשׁוֹ בְּנֵי הַיִּשְׁבִּיבָה עַל דְּבִרֵּי רַב שֶׁשֶׁת, שִׁנִּינוּ 101
 בְּבֵרֵיתָא, עֲשָׂרָה דְּבָרִים מְבִיאִין אֶת הָאֲדָם לְיָדֵי תַּחְתָּנוּיּוֹת - 102
 טחורים, וְאֵלוֹ הֵן, הָאוּבֵל עַלֵי קְנִים, וְעַלֵי גַפְנִים, וְלוּלָבִי גַפְנִים - 103
 ענפים הגדלים סביב הגפן, וְמוֹרֵינִי בְּהִמָּה - בשר הבהמה במקומות 104
 שאינו חלק בלא הספת מֵלָה, וְשִׁדְרוֹ - חוט השדרה שְׂל דָג, וְדָג 105
 מִלִּית שְׂלֹא בִישַׁל וְהַתְּבַשְׁלָן כֵּל צוֹרְפָן, וְהַשְׂוֹתָה שְׁמִירֵי יוֹן, 106
 וְהַמְקַנֵּחַ עֲצֻמוֹ בְּסִיד, וְבַחֲרָסִית - לְבִינָה כְּתוּשָׁה, אוֹ בְּצִרּוֹר שְׁקִינָח 107
 בּוֹ חֲבָרוֹ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, אֵף הַתּוֹלָח עֲצֻמוֹ בְּבֵית הַכֶּסֶף - שאינו יושב 108
 כְּשֵׁמִתְפַּנֵּה, אֲלָא עוּמַד עַל בְּרַכְיֹו. וְהָרִי מוּכָח בְּבֵרֵיתָא זוּ, שְׁדַבֵּר 109
 שְׁקִינָח בּוֹ חֲבִירוֹ אִינוֹ רְאוּי לְקִינוּחָ, וְקִשָּׁה לְרַב שֶׁשֶׁת שְׂאֵם שֶׁ 110
 עַל הַמְּדוּכָה רוֹשֵׁם שֶׁל קִינוּחָ מוֹתֵר לְטַלְטֵלָה כִּיּוֹן שְׁעוּמַדְתָּ לְקִינוּחָ. 111
 מתרצת הגמרא: לֹא קִשְׁיָא, הָא - הַבְּרֵיתָא שֶׁשִּׁנִּינוּ שֵׁשׁ סִכְנָה לְקַנַּח 112
 בְּצִרּוֹר שְׁקִינָח בּוֹ חֲבִירוֹ, הֵיינו בְּלֶחַ - שְׁהָרוֹשֵׁם שְׁעֵלֵיו עֲדִיין לָח, וְהָא 113
 - מִהַ שְׂאֵמֵר רַב שֶׁשֶׁת שְׁמְדוּכָה שֵׁשׁ עֲלֵיהָ רוֹשֵׁם שֶׁל קִינוּחָ, עוּמַדְתָּ 114
 לְקִינוּחָ נוֹסַף, הֵיינו בְּרוֹשֵׁם יָבֵשׁ. 115
 תִּירוּץ נוֹסַף: וְאִיבְעִיתָ אֵימָא - ואם תרצה תוכל ליישב זאת כך, בְּאָן 116
 הַמְשָׁךְ בְּעוּמוֹד קִי

משנה

משנה זו ממשיכה לבאר את השיעורים שחייבים על הוצאתם 2
 מרשות לרשות בשבת: המוציא עצם, שיעורו פְּרִי לַעֲשׂוֹת מִמְּנו 3
 תְּרוּדוֹ - כֵּף קִטְנָה. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, שֵׁיעוּרוֹ פְּרִי לַעֲשׂוֹת מִמְּנוֹ חָף 4
 - מַנְעוּל. 5
 המוציא וְכוּיבִית, שֵׁיעוּרוֹ פְּרִי לְגִירוֹר בּוֹ אֵת רֹאשׁ הַכְּרַבְר - עֵץ קִטֵּן 6
 שִׂרָשׁוֹ חוּד. הַמוּצִיא צְרוּד - חֲתִיכֵת עֵץ קִטְנָה אוֹ אֶבֶן, שֵׁיעוּרוֹ פְּרִי 7
 לְזוּרֵק בְּעוֹף הַלְּבֵרִיחוֹ. רַבִּי אֱלֶעָזָר בַּר יַעֲקֹב אָמַר, שֵׁיעוּרוֹ פְּרִי 8
 לְזוּרֵק בְּהִמָּה, הַלְּבֵרִיחָה, מְשׁוּם שְׂאִין אָדָם טוֹרַח לִיטוֹל צִרוּר כְּדִי 9
 לְהַבְרִיחַ עוֹף, כִּיּוֹן שִׁיכּוֹל לְהַבְרִיחוֹ בְּהַשְׁמַעַת קוֹל, וְלִכְּן שֵׁיעוּר הָרְאוּי 10
 לְהַבְרִיחַ עוֹף אִינוֹ חֲשׁוּב. 11

גמרא

שנינו במשנה: המוציא עצם, שיעורו כדי לעשות ממנו כף קטנה. רבי 13
 יהודה אומר, כדי לעשות ממנו חף. מקשה הגמרא: לְמִימָרָא - האם 14
 ניתן לומר דְּשֵׁיעוּרָא דְּרַבִּי יְהוּדָה נְפִישׁ - שהשיעור של רבי יהודה 15
 גדול מהשיעור שאמרו רבנן, הָא קְוִימָא לֵן דְּשֵׁיעוּרָא דְּרַבְּנֵן נְפִישׁ - 16
 הרי מקובל בידינו ששיעורם של רבנן גדול יותר. 17
 מתרצת הגמרא: אָמַר עוֹלָא, 'חָף' הֵיינו חָפִי פּוֹתַחְתָּ - שיני המנעול 18
 העשויים מעצם, ולא המנעול עצמו, ושיעור זה קטן מזהשיעור 19
 שאמרו רבנן. 20
 הגמרא מביאה ברייתא העוסקת בדין חפי פותחת לענין טומאה: תָּנוּ 21
 רַבְּנֵן בְּבֵרֵיתָא, חָפִי פּוֹתַחְתָּ - שיני המנעול שלא נקבעו עדיין 22
 במנעול, מְהוֹרֵין - אינם מקבלים טומאה, שְׂכַל זִמְן שֶׁלֹא חִיבְרַם אִינֵם 23
 רְאוּיִים לְכַלּוֹם, וְאִינֵם נַחֲשָׁבִים כְּלִי. וְאֵם קֶבְעוּ בְּפּוֹתַחְתָּ - במנעול, 24
 נַחֲשָׁבִים הֵם כְּלִי וְטוּמְאִין - מקבלים טומאה. וְאֵם אִין הַמְּנַעוּל שֶׁל 25
 כֵּלִים אֲלָא שְׂל גַל - דלת בנין, אֵף עַל פִּי שְׁחִיבְרָן וְ-את שיני 26
 המנעול בְּדַלְתָּ וְקֶבְעוּ בְּמַסְמְרִים, מְהוֹרֵין, שְׁכִיּוֹן שְׁהַדְלַת מַחוּבְרַת 27
 לְקַרְקַע, אִינָה מְקַבַּלַת טוּמָאָה, מְשׁוּם שְׂפָל הַמְּחוּבְרָ לְתַקְרַע הָרִי 28
 הוּא בְּתַקְרַעַ, שְׂאִינוּ מְקַבַּל טוּמָאָה. 29
 שנינו במשנה: המוציא וְכוּיבִית, שיעורו פְּרִי לְגִירוֹר בּוֹ אֵת רֹאשׁ 30
 הַכְּרַבְר. הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרֵייתָא בַּעֲנִין שֵׁיעוּר הַזּוֹכוּכִית: תָּנָא 31
 בְּבֵרֵיתָא, הַמוּצִיא סְכוּכִית, שֵׁיעוּרוֹ פְּרִי לַפְּצוּעַ פֶּה שְׁנֵי נִימִין 32
 בְּאֶחָת - לחתוך שני חוטמים מהאריג בבת אחת. 33
 שנינו במשנה: המוציא צְרוּד אוֹ אֶבֶן, שֵׁיעוּרָם פְּרִי לְזוּרוּק בְּעוֹף כְּדִי 34
 לְהַבְרִיחוֹ. רַבִּי אֱלֶעָזָר בַּר יַעֲקֹב אָמַר בּוֹ, שֵׁיעוּרוֹ כְּדִי לְזוּרוּק בְּבַהֲמָה. 35
 הגמרא דנה בשיעורו של רבי אלעזר: אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב אָמַר רַבִּי 36
 יוֹחָנָן, וְהוּא - מִהַ שְׂאֵמֵר רַבִּי אֲלַעזָר שֵׁיעוּרוֹ כְּדִי לְזוּרוּק בְּבַהֲמָה 37
 וְלְהַבְרִיחָה, הֵיינו שְׁבוּרַחַת מַחֲמַת שְׂמֵרְזֵשֶׁת פֶּה וְ-בֵאֲבָן כְּשַׁפּוּגַע בַּהּ, 38
 אִמְנֵם אִין דִּי בְּכַךְ שְׁבוּרַחַת מְשׁוּם שֶׁנִּבְהַלַת כְּשָׂרוּאָה אֵת הַצִּרּוֹר אוֹ 39
 אֵת הָאֵבֶן נוֹרַק לְעֵבְרָה. 40
 שואלת הגמרא: וְכִמְה שֵׁיעוּרוֹ שֶׁל הַצִּרּוֹר אוֹ הָאֵבֶן, מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא, 41
 תָּנָא בְּבֵרֵיתָא, רַבִּי אֱלֶעָזָר בְּן יַעֲקֹב אָמַר, מְשַׁקַּל עֲשָׂרָה זוּ. 42
 הגמרא דנה בשיעור האבנים שמקנחים בהן בבית הכסא: זוּנִין עַל 43
 לְבִי מְדַרְשָׁא - נכנס לבית המדרש, אָמַר לָהּ לְחַכְמַיִם, רְבּוּתֵי, 44
 אַכְּנִים שֶׁל בֵּית הַכֶּסֶף הַעֲשׂוּיִים לְקַנַּח בְּהֵם שֵׁיעוּרוֹן כְּכַמְתָּ. 45
 אָמְרוּ לוֹ הַחַכְמַיִם, הַשֵּׁיעוּר הוּא שֶׁלֹשׁ אַבְנִים כְּשֶׁגוּדַל אַחַת הוּא בְּבֵית 46
 אַחַת פֶּאֲגוּזוּ יְאַחַת כְּפִיצָהּ. 47
 אָמַר לָהּ זוּנִין, וְכִי מוֹרְמֵינִי וְ-מֵאוּזִינִים יְבָנִים עִמּוֹ כְּדִי לְשַׁקּוֹל אֵת 48
 הָאֲבָנִים. 49
 נְמַנּוּ הַחַכְמַיִם לְמַנִּין וְנְמָרוּ - וקבעו לפי רוב הדעות, שִׁיכּוֹל לְטַלְטֵל 50
 עִמּוֹ כִּמָּה אַבְנִים שֶׁנִּכְנְסוֹת בְּמֵלָא תֵיךְ. 51
 הגמרא מביאה שֶׁנַּחֲלָקוּ כַּכֵּךְ תַּנְאִים: תָּנָא בְּבֵרֵיתָא, רַבִּי יוֹסִי 52
 אָוֶר, מוֹתֵר לְטַלְטֵל לְבֵית הַכֶּסֶף שֶׁלֹשׁ אַבְנִים שֵׁיעוּרוֹן הוּא בְּבֵית, 53
 פֶּאֲגוּזוּ, וְכְפִיצָהּ. רַבִּי שְׁמַעוֹן פְּרָבִי יוֹסִי אָוֶר מְשׁוּם אֶבֶן, מוֹתֵר 54
 לְטַלְטֵל כִּמָּה אַבְנִים שֶׁנִּכְנְסוֹת בְּמֵלָא תֵיךְ. 55
 הגמרא מביאה דעות נוספות בענין הוצאת אבנים: תָּנּוּ רַבְּנֵן 56
 בְּבֵרֵיתָא, (בְּשִׁבְתָּהּ) שְׂלֹשׁ אַבְנִים מְקוּרְזֻלוֹת - מחודדות ושֶׁחַן רְאוּיוֹת 57

1 חפ"י פותחת טהורין. פי בקונטרס: שנים של עצם, ונותנין אותם בפתחת(ג) לפתח.
2 וקודם שלא נקבעו אין ראיון לכלום, קבעו בפתחת - טמאין, דכלי עצם כמתכות
3 ופשוטיהם טמאים, כדאמר ב"הכל שוחטין" (חולין דף כה) ואי משום דמחובר לפותחת
4 והמחובר לטהור טהור - פותחת יש לה בית קיבול, דמקבלת מפתח, ומה שפירש דפשוטי

5 כלי עצם טמאים, כדאמר ב"הכל שוחטין" - לא
6 דק, היתם לא איירי אלא בגולמי כלי עצם, אבל
7 פשוטי כלי עצם - הא תנן, ומייתי לה בפ"ק (דף
8 טז): כלי עצם עץ כלי עצם כלי זכוכית -
9 פשוטיהן טהורין, ומה שפירש דחפין חן של עצם
10 - קשה לר"י, דגבי כלי מתכות מיתניא בהוספתא
11 דכלים ועוד: דאי בשלא נקבעו אין ראיון לכלום
12 - אם כן פשיטא דטהורין; ומה שפי' שפותחת יש
13 לה בית קיבול לקבל המפתח - הא לא חשיב בית
14 קיבול, שאין המפתח עשוי לטלטל ע"י אותו בית
15 קיבול, כמו הקיטע יוצא בקב שלו (לעיל דף סו).
16 דטהור כשאין בו בית קיבול כתיובין, דפי בקונטרס:
17 דמה שמניח ראש שוקו בתוכו - לא חשיב בית
18 קיבול, שאין השוק מיטלטל על ידו. ועוד: דפי
19 דפותחת גורמת טומאה לחף אדרבה תנן במס'
20 כלים בפ"ג (משנה ו') פותחת של עץ וחפין של
21 מתכת - טמאה, פותחת של מתכת וחפין שלה
22 של עץ - טהורה. אלמא: בחר חפין אולנין ואע"ג
23 דמשמע דאתאי כרבי נחמיה דלא אידל בחר
24 מעמיד אלא בחר תשמיש, דהיינו חותם, ברייתא
25 דשמעתי נמי נראה לר"י דאתאי כותיה, דקתני
26 סיפא דהבא: שבעת של מתכת ורוחם של אילגום,
27 ר' נחמיה מטהרי; ונראה לר"י דבחפין של מתכת
28 איירי, ואע"פ שלא נקבעו ראיון הם קצת ליתנם
29 בפותחת, ואפילו הכי טהורין, דגולמי כלי מתכות
30 טהורין, קבעו בפותחת - טמאין, שנמנה
31 מלאכתו, וכן משמע בסמוך דטעמא משום גמר
32 מלאכה, דקתני "ושל גל, אע"פ שחברן לדלת
33 בו" דמשמע על מה שקבעו לדלת יש לגרום
34 טומאה, אלא כיון שאין להם פותחת(ד) וחוקן
35 קבוע בגל - טהור:

36 **אסור** למשמש בצרור. פירש בקונטרס:
37 הנצרך לפנות ואינו יכול - אסור משום
38 השרת נימין. וא"ת: והא רבא דברש אסור מתוכן
39 סבר כר"ש בספ"ב דביצה (דף כג.). וכנה"ג פריך
40 לקמן לרבי יוחנן דאסר משום השרת נמיין וזו
41 לומר: דהכא במשמוש צרור הוי פסיק רישיה:
42 **ואם** לאו כהכרע, ונראה לר"ת כגירסת ר"ת
43 ואם לאו כהכרע מדוכה קטנה של
44 בשמים, והכרע פי רגל, כמו כרעי המטה. וכן
45 מפרש בירושלמי: כמלא רגל מדוכה קטנה של
46 בשמים: **אמר** רב ששת אם יש עליה עד
47 מותר, מילתא באפי נפשה היא. פירוש מותר
48 לקנת בה, אפילו גדולה יותר מכביצה. או אם יש
49 הרבה ממלא היד מותר לישול כולו, דכיון דיש
50 עליון עד - הוי חובט כולו:

מודו
51 **אסור** למשמש בצרור. פירש בקונטרס:
52 הנצרך לפנות ואינו יכול - אסור משום
53 השרת נימין. וא"ת: והא רבא דברש אסור מתוכן
54 סבר כר"ש בספ"ב דביצה (דף כג.). וכנה"ג פריך
55 לקמן לרבי יוחנן דאסר משום השרת נמיין וזו
56 לומר: דהכא במשמוש צרור הוי פסיק רישיה:
57 **ואם** לאו כהכרע, ונראה לר"ת כגירסת ר"ת
58 ואם לאו כהכרע מדוכה קטנה של
59 בשמים, והכרע פי רגל, כמו כרעי המטה. וכן
60 מפרש בירושלמי: כמלא רגל מדוכה קטנה של
61 בשמים: **אמר** רב ששת אם יש עליה עד
62 מותר, מילתא באפי נפשה היא. פירוש מותר
63 לקנת בה, אפילו גדולה יותר מכביצה. או אם יש
64 הרבה ממלא היד מותר לישול כולו, דכיון דיש
65 עליון עד - הוי חובט כולו:

מודו
51 **אסור** למשמש בצרור. פירש בקונטרס:
52 הנצרך לפנות ואינו יכול - אסור משום
53 השרת נימין. וא"ת: והא רבא דברש אסור מתוכן
54 סבר כר"ש בספ"ב דביצה (דף כג.). וכנה"ג פריך
55 לקמן לרבי יוחנן דאסר משום השרת נמיין וזו
56 לומר: דהכא במשמוש צרור הוי פסיק רישיה:
57 **ואם** לאו כהכרע, ונראה לר"ת כגירסת ר"ת
58 ואם לאו כהכרע מדוכה קטנה של
59 בשמים, והכרע פי רגל, כמו כרעי המטה. וכן
60 מפרש בירושלמי: כמלא רגל מדוכה קטנה של
61 בשמים: **אמר** רב ששת אם יש עליה עד
62 מותר, מילתא באפי נפשה היא. פירוש מותר
63 לקנת בה, אפילו גדולה יותר מכביצה. או אם יש
64 הרבה ממלא היד מותר לישול כולו, דכיון דיש
65 עליון עד - הוי חובט כולו:

1 **מתני'** תרווה, כף קולירי: קף, קס"ד דפותחת של חף עצמה, ושעורה נפיש
2 מתרווה: כפר. עץ יש לאורגין וראשו חד: כ"ד ל'רוק כהמה. דלא טרח
3 איניש למשקל צרור משום עוף להבריחה, דבקלא בעלמא דרמי ליה איל ליה: **גמ'**
4 **והא** קי"ל דשעורא דרבנן נפיש. גבי לעשות תלא': חפי פותחת. שנים הקבועים
5 בה, ולא היא עצמה, ועושים אותם מעצם:
6 חפי פותחת טהורין. דכל זמן שלא חברן בה
7 אינן ראיון לכלום: **טמאין**, דכלי עצם ככלי
8 מתכות, ופשוטיהן טמאין, ב"הכל שוחטין
9 (חולין דף כה). ואי משום דמחובר לפותחת,
10 וכל המחובר לקרור טהור - פותחת יש לה
11 בית קיבול, ומקבל מפתח: ושל גל. ואם
12 הפותחת הזאת אינה של כלים, כגון של
13 שדה ומגדל, אלא של גל, כמו טרוקי גלי,
14 כגון לדלת שער החצר, אע"פ שחברן
15 בפותחת, הואיל וחבור זה בדת היא, ודלת
16 כגון מחובר לקרקע - טהורין: סבוכית.
17 זכוכית, ועל שם שסוכין(א) קרי סבוכית, ועל
18 שם שהיא זכה קרי זכוכית: והוא שפירשתי.

19 **הבהמה** בצרור זה בהבאתו: שיעורן בכמה.
20 להתחייב עליהן. אי נמי לטלטל בחצר.
21 ולהכניסן לבית הכפסא. ואידי ואידי חד שיעורא
22 הוא, דבמדי דחוי' להו מתייב על הוצאתו:
23 **בית** פאגוז **כביצה**. קישל מכניסין לקינור,
24 ומקנח זו אתר, זו אחת ובית אחת פאגוז ואחת
25 כביצה. בתחלה מקנח פי הרעי(ב) בקטנה
26 להסיר רעי הנדבק שם, שחוקה פוחסת
27 ומכלכל שוכותיו: טורמיני. מאונסין יכניס לשם
28 לשקולו: מלא הדי. בין שלשתן, או אפילו חן
29 ד' וה' ובין פוזן מלא הדי: מקוויזות.
30 (ביקועו) שיהיו ראיות לקינח: מותר
31 להכניסם. בתוך ארבע אמות או בחצר, דלא
32 ליחסר לטלטולניהו: פאגוז. כל אחת ואחת:
33 היתם מתני'. פלוגתא דאתרוג מתני' היא
34 במסכת סוכה, והיא סדורה בפי התלמידים:
35 **והוא** כרייתא. ויש הרבה תלמידים שלא
36 שגאוה, והוא תולה הידועה בשאינה ידועה:
37 כד מחלוקת פאן. ולסיקנא בעלמא אמרה,
38 דלא תשבח לגירסא דברייתא. ואם תשבחנה
39 - הויכר ממשנתך דאתרוג: **אכל לא הפאייס**.
40 כמו "שקל פיסת" ר' רגב (סנהדרין דף סד.).
41 שקורין גלישט"א, והואיל ומפרכה לא חזי
42 לקינח ואסורה לטלטל: פרשיני בבלייתא. הכי
43 מיקרי, משום שככל ארץ לחה היא.
44 והמחרישה מעלה רגבים: למשמש. הנצרך
45 לפנות ואינו יכול לישנות. אמרין לקמן
46 בפירוקן דמשמש בצרור בנקב הוא נפתח.
47 וקא סלקא דעתך דקאמר: ובשבת אסור
48 למשמש פלל כדרך שממשמשים בחול:
49 ליסתכן. דאמר מר (תמיד פ"א דף כז.) עמוד
50 החוזר מביא אדם לידי הדרוקן: ומשני: בלאחר
51 די. האי "כדרך" דקאמר רבא - כדרך
52 המשמש בחול בלא שנים משום השרת נימין.
53 אכל בלאחר די: כגון אחוז צרור בבי' אצבעותיו
54 - שפיר דמי: אם יש מקום קבוע לבה"ב. שאם
55 ישתיירו לו ערבית יקנח בהם שחרית - מכניס
56 שם מלא די: כהכרע. כשיעור המכריע. פאגוז נפיש מכניח וזוטר מכביצה: מדוכה קטנה. מלאכתה לאיסור, אסור לטלטל: ואם יש עליה עד. קנתה, המעיד שעשויה לכך -
57 מותר לטלטלה לקינח: תחתונות. פיג"ש: לולבי גפנים. אותן פיצולין הגדלין בגפן, וקורין וריל"ש: מוריני כהמה. כל כשר שיש בהמה העשוי כמורג שהוא פגום וחרוקה
58 כמורג חרין חדש. כלומר: כל מקום שאין הקשר חלק, כגון קליפת הלשון, וכגון החיך שיש בו כמין קוצין וכפנימות, וכבית המסות: שקינח בו כבידו. אסיד ואנחוסית נמי קאי:
59 התולדה. שאינו יושב. אלמא: קינח בו חבור לא חזי לקינח. ורב ששת אמר לעיל: אם יש עליה עד - מותר: לח. לא חזי, ובש חזי: מצד אחר. באותו צד שקינח בו חבורו - לא
60 חזי לקינח, אבל בצד שני חזי: דידיה. שהיה קינח שעליה שלו: ונשמשמשו. אותו עד: מהו. מי בטיל לייחד דידיה, או לא: אי רשומו ניכר מותר. דכיון דמאס לא חזי לבשמים,
61 ולא מיבטל ליה מבית הכפסא:

1 מהו להעלותם לגג. פי' בקונט': מי חיישין לטרחא יתירתא. וקשה לר"י א"כ, הא
2 דפר"ך (ג) דאסור לטול קיסם משלפניו תיקשי לכולה שמעתין דשרי לטלטל אבנים
3 מקורולות! ונראה לר"י: דהבא מבעיא ליה משום דבית הכסא קרוב על הגג, ויכול להכין
4 שם מע"ש, ומחדר ליה דאפ"ה שרי. ולהכי פיר' ליה (ד) דאסור לטלטל קיסם משלפניו. לפי
5 שהיה יכול להזמין מאתמול! אבל אכולה

6 שמעתא לא מצי פריך, שדרכן היה לפנות
7 בשדה, ובית הכסא רחוק ולא אטרוהו רבנן
8 להכניס שם מע"ש. וגם אם יזמינם, שמא יקחם
9 אחר:

10 **והכמים** אומרים לא יטול אלא מן
11 האבוס כו'. נראה לר"י: דלאו
12 דוקא מן האבוס, אלא מן הראוי לאבוס.
13 דליכא למימר דכשאנו באבוס אסור, היטל
14 אבן קרקע, דהא תנן ב"המביא כדי יין" (ביצה)
15 דף לג; והכמים אומרים: מוגב משלפניו
16 ומדליק. אלמא: לא בטל הוא. והא דלא שרו
17 בקיסם לחצות שיניו אלא להדליק – משום
18 דסברי לא ניתנו עצים אלא להסקה. אבל
19 דבר הראוי לאבוס בהמה – שרי אפי' לחצות
20 שיניו. ור"א דאמר התם: נוטל אדם קיסם
21 משלפניו לחצות שיניו, ומגבב מן החצר
22 ומדליק. סבר דמה שבבית מוכן לכל מה
23 שירצה, אפי' לחצות שיניו. אבל שבחצר אינו
24 מוכן אלא להסקה:

25 **והניחו** ע"ג יתדות מייחב משום תולש.
26 האי מייחב מכת מדרות מדרבנן,
27 כדפירש בקונטרס מדרשי ריש לקיש. וקשה לר"י:
28 דאמר' בפ"ק דגיטין (דף ז) א"ר יוחנן: עצין נקוב
29 המונח ע"ג יתדות באנו למחלוקת ר"י ורבנן.
30 לר"י פטור מן המעשר, כדמפלגי בין ספינה
31 גוששת לשאינה גוששת, ולרבנן חייב. אמר רבא:
32 דילמא לא היא, ע"כ לא קאמרי רבנן אלא
33 דספינה דלא מפיסק אורי, אבל עצין דמפיסק
34 אורא – אפילו רבנן מודו, הא בשמעתין חשבינן
35 ליה כמחומר מדאורייתא אפי' הניחו על גבי
36 יתדות, ולא מייחב משום תולש אלא מדרבנן
37 ונראה לר"י: דשמעתין לא סברא דחויא דרבא
38 הדיחם:

39 **והאמר ר' יוחנן** הלכה כסתם משנה כו'.
40 וא"ת: והא ב"הגולף קמא" (ב"ק כב.)
41 ובפ"ק דמס' ע"ז (דף ז) אמר: בתרי מסכתות
42 אין סדר למשנה והבא סתם בניזר ופלוגנא
43 בפרק שני דביצה (דף כג:) ר' יהודה אומר
44 כל הכלים אין נגררין, חוץ מן העגלה
45 שנובשת. ואין הלכה כסתם, דשמא סתם
46 ואח"כ מחלוקת היא? ואין לומר דלר' יוחנן
47 אפי' סתם ואח"כ מחלוקת הלכה כסתם –
48 דהא מסקנן ב"החולץ" (יבמות מב) אליבא
49 דר' יוחנן דרמי לך לא חש לקמחיה; סתם
50 ואח"כ מחלוקת היא, ואין הלכה כסתם. ותיריך
51 רבינו שמואל מזורזין: דבמחלוקת ואח"כ סתם
52 בחרא מסכת – לביע הלכה כסתם, כדפירש
53 בפ"ק דמס' ע"ז (דף ז) בהא דפסיק כר"י דכל
54 המשנה ידו על התחונה; פשיטא, דמחלוקת ואח"כ סתם הוא. אבל בתרי מסכתות
55 – כל אמוראי סברי דאין הלכה כסתם, ור' יוחנן אית ליה דאפי' בתרי מסכתות
56 הלכה כסתם. או סתם במתני' ומחלוקת בברייתא, דסתמנא סתם לבסוף. ואין לנו
57 לומר שסתם רבי קודם ושוב חזר ממה שפסק ואמוראי נינהו אליבא דרבי יוחנן,
58 כדאמר ב"אלו טרפות" (חולין דף מג.):

1 מהו להעלותם אחריו לגג. אם עלה שם לפנות, מי חיישין לטירחא יתירתא או לא:
2 שדווקא את לא תעשה. דכתיב (דברים כב) "והתעלמתם מהם" – פרט לזקן ואינו לפי
3 כבודו. והקא נמי, טלטול דרבנן – אלאו ד"לא תסור" אסמכור רבנן, ובמקום כבוד
4 הבריות נדחת: משלפניו. קסמין המושקל על גבי קרקע, ולא אמרינן מתקין נינהו:
5 לחצות. לטול הכשר שבין השינים ולחצות
6 ביניהן: מן האבוס. שהוא מוכן, אלאמא העמידו
7 דבריהם במקום כבוד הבריות. שפעמים
8 שנראה מבחוץ וגנאי הוא לו: התם אדם קובע
9 לסעודה, והיה לו להכין שם מאתמול: הקא
10 אדם קובע לכה"כ. בתמיה. פעמים שמוציא
11 אדם שם, והולך למקום אחר. בית הכסא לא
12 היה מצוי להם בבתיהן, שהיו דרין בבתיהן
13 בעליהם מפני דוחק תמים: פשיטא גי' הירשה
14 ראשונה, ועמד לזריעה: משום דוושא.
15 ובשדה חבירו, מפני שדש את נירו ומתקשה
16 (את) החרישה: משום עשבים. שמקמת
17 להחליח הנזר עשבים עולין על הצורה,
18 וכשהוא מקמח בו נתלשים: מותר לקנות. דאינו
19 מתכוין לתלוש. ומותר, דה"ל קנה כר"ש:
20 ותתלוש מניו. במתכוין – חייב, דמקום גידולו
21 הוא, אע"פ שהוא צרור ואינו עפר: שקיל
22 מעילאי. ממקום גבושתי: וש"י לתתאי.
23 למקום גמלא, ומשנה החרישה והי' תולדה
24 דחורש: בפי' בנין. וזה שמשנה גומות
25 – בנין הרצפה הוא, ובשדה מתקן החרישה:
26 מדרוש. דאמר: מותר לקנח בו, ולבא
27 אמרינן צרור זה העשבים שעלו מלחלוחית
28 הקרקע הן יוצאין, וכשמיגביהן הרי הוא כעוקרן
29 מגידולתן: האי פריפסא. עצין נקוב שורעו
30 בו, ובתשובת הגאונים מצאתי: שעושין
31 חותלות מכפות תמרים, וממלאין אותם עפר
32 וקבל בקמה, וכ"כ א"ו ט"ו יום לפני ר"ה עושין
33 כל אחד אחד ואחד לשים כל קטן וקטנה בבית.
34 וזורעים לתוכן פול המצרי או קיטנית, וקורין
35 לו פורפסא, וצומח. ובערב ר"ה נוטל כל אחד
36 שלו, ומקורו סביבות ראשו שבעה פעמים,
37 ואומר: "זה תחת זה, וזה חילפתי וזה תמורת",
38 ומשליכו לנהר: שרי' למטויל. ולא אמרינן
39 תולש הוא: לצורך. קינות, כבוד הבריות: חייב
40 משום תולש. דאינו נהנה שוב מריח הקרקע.
41 ול"ג, דהאי חייב לאו דווקא, אלא אסור משום
42 דדמי לתולש. דאי חייב ממש קאמר – לצורך
43 היכי שרי רבנן איסור ברת וסקילה משום
44 קנינה: ודומה לו במסכת סנהדרין (דף פב.)
45 הקא על הכותית חייב משום נשגו'. דלאו
46 מדאורייתא היא, אלא מדרבנן: משום סגנה.
47 שלא ינתק בו שיני הכרכשא שהיא תלויה ביה:
48 משום פשפים. בדלקמן בשמעתין: השרת
49 נימין. שמשיר את השיער מפני שהוא חרוד:
50 דבר שאין מתכוין הוא. ושמיעין ליה לר' יוחנן
51 דאמר: דבר שאינו מתכוין – מותר, לקמן
52 בשמעתין: לא מביעיא בחול. שאין איסור
53 טלטול בצורות, דאסור לקנח בהרס משום
54 פשפים, שהרי יכול לקנח בצרור: אבל בשבת הואיל ואיכא תורת כלי עליו. לחתות
55 בו אור או לחשוף מים מנגבא, איכא שפיר דמי, דמוקב שקנח בו מלטלטל צרור: קמ"ל.
56 דלא, אי משום סגנה אי משום פשפים: חופת. מחליק שערו: ומפספס. קרפיו: אבל
57 לא סורק. במסרק. ודאי משיר שיער, ומודה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות. אבל
58 חופה ומפספס – פעמים שאינו משיר; וכשמשיר, דבר שאין מתכוין – מותר: מפורינתא.
59 גזיה היתיה: אפרה מילתא. ואסרתה לארבא, ולא זוז ממקומה: אפרה אינהו
60 מילתא. על ידי שם טהרה:

1 **הסדא:** מהו להעלותם אחריו לגג? א"ל: גדול כבוד
2 הבריות שדווקא את לא תעשה שבתורה. ותיב מרימר
3 וקאמר לה להא שמעתא, איתיביה רבינא למרימר: ר'
4 אילעור אומר: נוטל אדם קיסם משלפניו לחצות בו
5 שיניו, והכמים אומרים: לא יטול אלא מן האבוס של
6 בהמה! הכי השתא! התם – אדם קובע מקום לסעודה,
7 הקא – אדם קובע מקום לבית הכסא? אמר רב הונא:
8 אסור לפנות בשדה ניר בשבת, מאי טעמא? אילימא
9 משום דוושא – אפילו בחול נמי. ואלא משום עשבים
10 – והאמר ריש לקיש: צרור שעלו בו עשבים – מותר
11 לקנח בה, והתולש ממנה בשבת – חייב תפאת! אלא:
12 דילמא נקיט מעילאי, ושדא לתתאי, ומיחייב משום דרבה.
13 דאמר רבה: היתה לו גומא ומממה, בפי' – חייב משום
14 בונה בשדה – חייב משום חורש. גופא, אמר ר"ל: צרור
15 שעלו בו עשבים – מותר לקנח בה, והתולש ממנה
16 בשבת – חייב תפאת. אמר רב פפי: ש"מ מדר"ל, האי
17 פרפסא – שרי לטלטלי. מתקוף לה רב כהנא: אם
18 אמרו לצורך, ואמרו שלא לצורך? אמר אביי: פרפסא,
19 הואיל ואתא לידן לימא ביה מילתא: היה מונח על גבי
20 קרקע והניחו על גבי יתדות – מיחייב משום תולש,
21 היה מונח על גבי יתדות והניחו על גבי קרקע –
22 חייב משום נוטע. א"ר יוחנן: אסור לקנח בהרס בשבת.
23 מאי טעמא? אילימא משום סגנה – אפילו בחול נמי!
24 ואלא משום פשפים – אפי' בחול נמי לא! ואלא משום
25 השרת נימין – דבר שאין מתכוין הוא! אמר להו רב
26 נתן בר אושעיא: גברא רבה אמר מילתא – גימא פה
27 טעמא; לא מביעיא בחול דאסור, אבל בשבת הואיל
28 ואיכא תורת כלי עליו – שפיר דמי, קמ"ל. רבא מתני
29 לה משום השרת נימין, וקשיא ליה דר' יוחנן אדר'
30 יוחנן; מי א"ר יוחנן "אסור לקנח בהרס בשבת", אלמא:
31 דבר שאין מתכוין – אסור, והאמר ר' יוחנן: הלכה
32 כסתם משנה, ותנן: נזיר חופה ומפספס אבל לא סורקו
33 אלא מחזורתא פדרב נתן בר אושעיא. מאי פשפים?
34 פי הא דרב הסדא ורבה בר רב הונא הווי קא אזלי
35 בארבא, אמרה להו ההיא מטרוניתא: אותבן בהדיכון! ולא
36 אותבנה. אמרה איהי מילתא – אסרתה לארבא, אמרו
37 אינהו מילתא – שרויהא. אמרה להו: מאי איעביד לכו,
38 דלא

61 **הדרן עלך המוציא יין**

1 ליתול צרור שעלו בו עשבים כדי לקנח בו, ולא אומרים שכשמגביה
 2 את הצרור נחשב שתולש את העשבים שעליו מהקרקע שיונקים
 3 ממנה, הַאי פְּרָפִיסָא – עציץ נקוב שזרעו בו, שְׁרִי לְמַלְטוּלֵי – מותר
 4 להגביהו ולטלטלו בשבת, ואינו נחשב כתולש את הזרעים ממקום
 5 גידולם.
 6 דוחה הגמרא: מִתְקַיֵּן לָהּ – הקשה רב בְּהֵנָא לרב פפי, וכי אַם אָמְרוּ
 7 שמותר ליתול צרור שעלו בו עשבים לְצוּרְךָ קינות, שיש בו משום
 8 כבוד הבריות, יֵאמְרוּ שמותר לטלטל עציץ נקוב אף שהוא שְׁלֵא
 9 לְצוּרְךָ, אפשר שעובר בזה על איסור תולש מדרבנן ורק לצורך
 10 כבוד הבריות התיירו.
 11 אגב ההלכה הקודמת אומרת הגמרא הלכה נוספת בענין עציץ נקוב:
 12 אָמַר אַבְיִי, פְּרָפִיסָא – עציץ נקוב, הוֹאִיל וְאֵתָא לְדִין לְיֵמָא בֵּיה
 13 מִילְתָּא – כיון שבא לדינו, נוסף לומר בו איזה דבר, הֵיךְ הֵעֵצִיץ
 14 מוֹנַח עַל גְּבִי קְרָקַע, והרימו וְהֵנִיחוּ עַל גְּבִי וְתִידוּת, מִיְחִיב מִשּׁוּם
 15 תוֹלֵשׁ, ואם הֵיךְ הֵעֵצִיץ מוֹנַח עַל גְּבִי וְתִידוּת והזרידו וְהֵנִיחוּ עַל גְּבִי
 16 קְרָקַע, חֵיִב מִשּׁוּם גִּזְמַע.
 17 הגמרא דנה עוד בענין קינות בשבת: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אִסּוּר לְקַנַּח
 18 בְּשַׁבְרֵי חֲרָס בְּשַׁבְּתָא.
 19 שואלת הגמרא: מֵאֵי מַעֲמָא – מה הטעם שאסור, אִילִימָא – אם
 20 נאמר שהוא מִשּׁוּם סְפָנָה, שְׁמַא יִתְקוּ שֵׁנֵי הַכְּרַשְׁתָּא, אם כן אִפִּילוּ
 21 בְּחֹל גְּמִי – גם אסור לעשות כן, ומדוע אסר רבי יוחנן רק בשבת.
 22 וְאֵלָּא נֵאמַר שֶׁהֵטַעַם הוּא מִשּׁוּם בְּשִׁפִּים, שְׁהַמְקַנַּח בְּחַרְס אִפְשָׁר
 23 לְהוֹיָקוּ עַל יַדֵּי כִישׁוּף, אי אפשר לבאר כן, מִשּׁוּם גַּם לְטַעַם זֶה
 24 יִקְשָׁה, אִפִּילוּ בְּחֹל גְּמִי לֹא יִקְנַח בְּחַרְס, ומדוע אסר רבי יוחנן רק
 25 בשבת. וְאֵלָּא נֵאמַר שֶׁהֵטַעַם שֶׁאִסּוּר לְקַנַּח בּוֹ בְּשַׁבְּתָא הוּא מִשּׁוּם
 26 הַשְּׂרָת גְּמִיָּין – שמשיר את השיער שבפי הטבעת כיון שהוא חד, אין
 27 לבאר כן, שְׁהָרִי הִשְׁרַת הַשֵּׁיעַר דְּבָר שְׂאִין מִתְּבַוּוֹן הוּא, ורבי יוחנן
 28 סובר (להלן בסמוך) שדבר שאינו מתכוין מותר.
 29 אָמַר לְהוּ רַב נַחֲמָן בְּרַ אֲשֵׁינָא, כִּיּוֹן שֶׁנִּבְרָא רַבָּה אָמַר מִילְתָּא –
 30 אדם גדול אמר דבר זה, לְפִיכָךְ יִנְמָא בְּהַ מַעֲמָא – יש לנו לומר בו
 31 טעם, שְׁמַא יִדְּיו דְּבָרֵי מוֹקְשִׁים, ויש לפרש שכך כוונתו, לֹא מִיְבַעֲיָא
 32 בְּחֹל דְּאִסּוּר – אין צורך לומר שבחול אסור לקנח בחרס משום
 33 כשפים, אֲכַל בְּשַׁבְּתָא הוֹאִיל וְאֵיבָא תוֹרַת בְּלִי עָלָיו – כיון שיש לו
 34 דִּין כְּלֵי יִשְׂרָאֵל לְחַתוּת בּוֹ אֵת הָאֵשׁ או לקבל בו מעט מים ואינו
 35 מוקצה, הֵיךְ צַד לומר דְּשִׁפִּיר דְּמִי – טוב הדבר שיקנח בו, שמוטב
 36 שיקנח בו משיטלטל צרור שהוא מוקצה, קָא מַשְׁמַע לָן – משמענו
 37 רבי יוחנן שאין הדבר כן, אלא אף בשבת יקנח בצרור ולא יקנח
 38 בשברי חרסים.
 39 רַבָּא מְתִינָן לָהּ – רבא לומד שהטעם שאסר רבי יוחנן לקנח בשברי
 40 חרס הוא מִשּׁוּם הַשְּׂרָת גְּמִיָּין – שמשיר את השיער שבפי הטבעת,
 41 וְקִשְׁיָא לִיהּ – וקשה לו לרבא רַבִּי יוֹחָנָן אֲדָרְבֵי יוֹחָנָן, מִי וְכִי אָמַר רַבִּי
 42 יוֹחָנָן שֶׁאִסּוּר לְקַנַּח בְּחַרְס בְּשַׁבְּתָא מִשּׁוּם הַחֹשֶׁשׁ שְׁמַא יִשִּׁיר שְׁעוֹת,
 43 אֵלָּמָא – אם כן מוכח שסובר שְׁדָבָר שְׂאִין מִתְּבַוּוֹן אִסּוּר, שְׁהָרִי אִינוּ
 44 מתכוין להשרת השיער, וְהָרִי אֵי אִפְשָׁר לומר כן, דְּהָאֵמַר רַבִּי יוֹחָנָן,
 45 הַחֲלָבָה נִפְסַקְתָּ בְּסַתָּם מִשְׁנָה – כמשנה שנסנית בסתם ולא הוזכר
 46 שם התנא ששנאה, וְתַנְּן – ושנינו בסתם משנה (נזיר מב.). נִזְיָר חוֹפְפָה
 47 – מחליק שערות ראשו, וְיִפְסַפְסַם – מפריד ביניהן, ואף אם משיר
 48 שעריו אינו מתכוין לכך, ודבר שאינו מתכוין מותר, אֲכַל לֹא סוֹרֵךְ
 49 במסרק, שכן ודאי משיר שיער בכך, ואף הסובר שדבר שאינו מתכוין
 50 מותר מודה ב'פסיק רישיה' שאסור. ואם כן רבי יוחנן הסובר שהלכה
 51 כסתם משנה, סובר שההלכה כמשנה זו שדבר שאינו מתכוין מותר.
 52 מסיקה הגמרא: אֵלָּא מִתְּבַוּוֹתָא – ברור שצריך לומר שטעמו של רבי
 53 יוחנן שאסר לקנח בשברי חרס בשבת הוא בְּדָרְבַּן נַחֲמָן בְּרַ אֲשֵׁינָא
 54 שביאר שהוא משום סכנה או משום כשפים.
 55 הגמרא מבארת את ענין הכשפים הנעשים למקנח בכלי חרס.
 56 שואלת הגמרא: מֵאֵי בְּשִׁפִּים – מהו ענין הכשפים השולטים במי
 57 שמקנח בחרס. משיבה הגמרא: בִּי הָא – כמו המעשה דְּרַב הַסְּדָא
 58 וְרַבָּה בְּרַ רַב הוֹנָא הוּוּ קָא אֲוִלֵי בְּאַרְבָּא – הפליגו בספינה. אָמְרָה

1 הַסְּדָא, מַהוּ הַלְעָלוּתָם אַחֲרָיו לִגְנֵי – האם מותר להעלות את האבנים
 2 לגג אם עולה שם לעשות צרכיו, או שאסור משום שיש בזה טרחה
 3 מרובה.
 4 אָמַר לִיהּ רַב חֲסָדָא לְרַבָּה בְּרַ רַב שִׁילָא, גְּדוּל כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת שְׁדוּחָה
 5 אֵת לֹא תַעֲשֶׂה שַׁבְּתוֹרָה, שכן מצינו שזקן שאינו לפי כבודו להתעסק
 6 באבידה, רשאי להתעלם ממנה ואינו עובר בלאו של 'לא תוכל
 7 להתעלם' (דברים כב ג), ולכן אף שאסרו רבנן לטלטל אבן בשבת,
 8 והמטלטלה עובר בלאו של 'לא תסור מן הדָבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לָךְ יְמִין
 9 וּשְׂמָאל' (שם יז יא), מכל מקום נדחה לאו זה מפני כבוד הבריות, ולכן
 10 מותר להעלות את האבנים לגג, אף שיש בזה טרחה מרובה.
 11 וְתִיב מְרִימַר וְקָאמַר לָהּ לָהּ שְׁמַעְתָּא – ישב מרימר ואמר שמועה
 12 זו. אִיתִיבָהּ – הקשה רַבִּינָא לְמְרִימַר, שנינו בבביתא, רַבִּי אֲלִיעָזָר
 13 אָמַר, נוֹטֵל אָדָם בְּיוֹם טוֹב קִיסָם מִהִקְסִימִים שְׁלִפְנָיו עַל גְּבִי הַקְּרָקַע
 14 לְחֻצוֹת בּוֹ שִׁינּוֹ – ליתול הבשר שבין השיניים ולחצוץ ביניהן.
 15 וְהַכְּמִים אֲוִמְרִים, לֹא יִשׁוּל קִיסִים אֵלָּא מִן הָאֲבוּס שֶׁל בְּהֵמָה –
 16 קערה שנותנים לפני הבהמות לאכול ממנה, שֶׁהִקְסִימִים הַמוֹנַחִים
 17 שם לאכילה לבהמות מוכנים לשימוש מערב יום טוב, אבל אסור
 18 ליתול מהקיסמים המונחים לפניו על הקרקע כדי ליתול הבשר שבין
 19 השיניים. והרי שאף שגנאי הוא לו, שלפעמים נראה הבשר שבין
 20 השיניים מבחוץ, לא התיירו לו לטלטלם, ומוכח מדברי חכמים, שלא
 21 הותר לטלטל מוקצה משום כבוד הבריות, וקשה לרב חסדא שהתיר
 22 להעלות אבנים לגג בשבת משום כבוד הבריות.
 23 מתרצת הגמרא: הָכֵי הִשְׁתָּא – וכי כך נראה בעיניך עתה, שיש
 24 להקשות מברייתא זו על דברי רב חסדא, הרי יש לחלק ולומר דְּהָתָם
 25 – שם לענין נטילת קיסם שלא הוכן מערב יום טוב, לא התיירו
 26 לטלטלו משום כבוד הבריות, כיון שְׁאָדָם קוֹבַע מְקוּם לְפַעוּדָה, והיה
 27 לו להכין שם קיסם מאתמול, וכיון שפשע ולא הכין, לא התיירו לו
 28 לטלטלו משום כבוד הבריות, אבל הָכֵא – כאן לענין העלאת אבנים
 29 לגג לקנח בהן, וכי אָדָם קוֹבַע מְקוּם לְבֵית הַכְּפָא, הרי אינו יכול
 30 לדעת מערב שבת היכן יפנה, שאף אם יכין אבנים מערב שבת, אם
 31 יִמְצָא אדם במקום שבו יכין ילך הוא אל המקום אחר, ולכן התיירו להעלות
 32 אבנים לגג בשבת אף שיש בזה טרחה מרובה, משום כבוד הבריות.
 33 הגמרא דנה עוד בענין עשיית צרכיו בשבת: אָמַר רַב הוֹנָא, אִסּוּר
 34 לְפַנּוֹת בְּשַׁדָּה נִיר – שדה שנחרשה ועומדת להיזרע, בְּשַׁבְּתָא.
 35 שואלת הגמרא: מֵאֵי מַעֲמָא – מה הטעם שאסור להפנות שם,
 36 אִילִימָא – אם נאמר שמדובר בשדה חבירו, והטעם הוא מִשּׁוּם
 37 דְּיוֹשָׁא – דריסת הרגל בשדה, שדורס שם ומקלקל את החרישה
 38 ומוזיק לחבירו, אם כן אִפִּילוּ בְּחֹל גְּמִי, ומדוע אסר רב הונא רק
 39 בשבת. וְאֵלָּא נֵאמַר שֶׁהֵטַעַם הוּא מִשּׁוּם תְּלִישַׁת עֲשָׂכִיבִים, שיש
 40 לחשוש שיטול אבנים שגדלו עליהן עשבים לקנח בהן, וכשיקנח
 41 יתלשו העשבים, וְהָרִי אֵין לְבָאָר כִּךְ דְּהָאֵמַר רִישׁ לְקִישׁ, צְרוּר שְׁעָלוּ
 42 בּוֹ עֲשָׂכִיבִים, מוֹתֵר לְקַנַּח בָּהּ בְּשַׁבְּתָא, מִשּׁוּם שֶׁאִינוּ מִתְּכוּיִן לְתוֹלֵשׁ
 43 עֲשָׂכִיבִים, וְהַתּוֹלֵשׁ מְמַנָּה עֲשָׂכִיבִים בְּכוּוֹנָה תְּחִילָה בְּשַׁבְּתָא, חֵיִב הַטָּאָת.
 44 הרי שאין לאסור ליפנות בשדה חבירו בשבת משום שמא יקנח בצרור
 45 שעלו בו עשבים.
 46 משיבה הגמרא: אֵלָּא צְרִיךְ לומר שהטעם שאסר רב הונא ליפנות
 47 בשדה ניר בשבת הוא משום דִּילְמָא נְקִיט מַעֲיֵלָא וְיִשְׂדָּא לְתַתָּא –
 48 שמא יטול צרור מלמעלה (מתל שיש בשדה) לקנח בו, ויניחו למטה
 49 ובגומא שיש בשדה), וּמִיְחִיבֵיב עַל הַנַּחַת הַצְּרוּר בְּגוּמָא מִשּׁוּם דְּרַבָּה,
 50 דְּאָמַר רַבָּה, הֵיכָּה לֹא נוֹמָא, וְיִמְמָה – וסתמה, אם עשה כן בְּבֵית,
 51 חֵיִב מִשּׁוּם בּוֹנָה, כיון שהוסיף לבנין הרצפה, ואם עשה כן בְּשַׁדָּה,
 52 חֵיִב מִשּׁוּם חוֹרֵשׁ, כיון שהעפר שהניח בגומא, הינו רפוי וטוב
 53 לזריעה, וְהוֹשָׁה אֵת פְּנֵי הַקְּרָקַע וְהִכִּינָה לזריעה.
 54 הגמרא דנה בדברי ריש לקיש בענין צרור שעלו בו עשבים: נוֹפָא –
 55 נשוב לעצם דברי ריש לקיש ונבאר אותם, אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, צְרוּר
 56 שְׁעָלוּ בּוֹ עֲשָׂכִיבִים, מוֹתֵר לְקַנַּח בָּהּ בְּשַׁבְּתָא, וְהַתּוֹלֵשׁ מְמַנָּה עֲשָׂכִיבִים
 57 בְּשַׁבְּתָא, חֵיִב הַטָּאָת.
 58 אָמַר רַב פָּפִי, שְׁמַע מִיָּנָה – מוכח מְדַרְיֵשׁ לְקִישׁ שאמר שמותר

וזהמה תשלוט בו.
 מי שהוצרך ליפנות ואינו יכול ליפנות, שאין הנקב נפתח, אמר רב
 חסדא, יעמוד וישב יעמוד וישב, שעל ידי כן יוכל ליפנות. רב חנן
 מנהרדעא אמר, יסתלק לצדדין - ילך לזוית אחת וינסה שוב. רב
 המנונא אמר, יושמש בצרור באותו מקום, ועל ידי כן יפתח הנקב.
 ורבנן אמרי, יסית דעתו.
 שואלת הגמרא על דברי רבנן: אמר ליה רב אחא פריה דרבא לרב
 אשי, כל שבן דכי מסח דעתיה לא מפני - ודאי שאם מסיח דעתו
 לא יוכל להתפנות. משיבה הגמרא: אמר ליה רב אשי, הכוונה היא
 שישחית דעתו מדברים אחרים.
 אמר רב ורמיה מדיפתאי, לדריי חזי לי ההוא פוייעא - אני עצמי
 ראיתי ושמעאלי אחד דקם ויתבי וקם ויתבי - שעמד וישב ועמד
 וישב, עד דשפך בקדרה - שיצאו צרכיו כמו שנשפכו מקדרה.
 תנו רבנן בברייתא, הנכנס לסעודה קבע, וגנאי הוא לו אם יצטרך
 לצאת באמצע הסעודה להתפנות, הלך קודם הסעודה עשר פעמים
 הליכה של ארבע אמות, ובין כל פעם ופעם יבדוק עצמו אם
 נצרך לנקבו, ואמרי לה - ויש אומרים שעדיף שילך ארבע פעמים
 הליכה של עשר עשר אמות, כיון שהליכה מרובה מועילה יותר
 להוריד את צרכיו, ואז נפנה, ונכנס לסעודה וישב במקומו.

משנה

במשנה זו נחלקו התנאים באיזה שיעור חייבים על הוצאת חרס
 בשבת: המוציא חרס, שיעורו כדי ליתן בין פצעים - קרש לחברו,
 שכשנסדרים קרשים ועמודים זה על זה ויש חלל ביניהם, מניחים שם
 שברי חרס למלאות החלל שלא יתעקמו, דברי רבי יהודה. רבי
 מאיר אומר, שיעורו כדי לתת בו את האור - ליטול בו גחלת
 בוערת. רבי יוסי אומר, שיעורו כדי לקבל בו רביעית משקה. אמר
 רבי מאיר, אף על פי שאין ראייה לדבר שחרס חשוב כשיש בו
 שיעור הראוי לחתות בו גזלים, אך יש זכר לדבר, שנאמר בענין
 התוכחה שהוכיח ישעיה את ישראל על שבתחו במלך מצרים
 (ישעיה ל יד) לא ימצא במכתתו חרש לתתו אש מיקוד, כלומר,
 הבטחון במצרים יתפר לחומה הנשברת, ושבריה יהיו כשברי כלי
 חרס המצויים בידי היוצר ששבורם דק עד שאין בהם חשבון
 שיעור הראוי לחתות בו גזלים, ומשמע מכך שחרס בשיעור זה חשוב
 הוא. אמר ליה רבי יוסי, וכי משם הבאת ראייה לדברך, והרי
 אדרבה מהמשך הפסוק יש ראייה לדברי, שנאמר וְלֹחֶשֶׁת מִים
 מִבְּאֵר, והיינו, שאין בשברי כלי חרס שביד היוצר אפילו שיעור
 הראוי לדלות בו מים מהגומא, ומשמע שחרס בשיעור זה, חשוב
 הוא.

גמרא

שנינו במשנה: המוציא חרס, רבי מאיר אומר, שיעורו כדי לחתות בו
 את האש, רבי יוסי אומר, שיעורו כדי לקבל בו רביעית משקה.
 הגמרא דנה מהו השיעור הגדול יותר. מקשה הגמרא: (איבעיא להו)
 שיעורא דרבי מאיר נפיש או שיעורא דרבי יוסי נפיש (מסתברא
 שיעורא דרבי יוסי נפיש - ממשמעות דבריהם מסתבר ששיעורו של
 רבי יוסי גדול משיעורו של רבי מאיר, שכן מדברי רבי מאיר שממע
 שאפילו אם ראוי לחתות בו גחלת אחת חשוב הוא. והרי אף חרס קטן
 מאד ראוי לחתות בו גחלת אחת, ואילו לרבי יוסי נצרך שיעור שיוכל
 לקבל בו רביעית מים, וזהו שיעור גדול יותר, ומקרא שיעורא דרבי
 מאיר נפיש - ואילו מהפסוק נראה ששיעורו של רבי מאיר גדול
 משיעורו של רבי יוסי, דאי סלקא דעתך שיעורא דרבי יוסי נפיש
 - שאם עולה בדעתך לומר ששיעורו של רבי יוסי גדול יותר, לייט
 לה פמנא זוטרא וחדר לייט לה פמנא רבה - וכי ניתן לומר
 שבתחילה קיללם הנביא שבשברי החומה לא ימצא אפילו כלי קטן,
 ואחר כך הוסיף לקללם שלא ימצא גם כלי גדול, שבתחילה אמר
 שלא ימצא חרס בשיעור הראוי לחתות בו גזלים, ואחר כך הוסיף
 שלא ימצא בשיעור הראוי לדלות בו מים, הרי אין דרך המקללים

משום דלא מקנה לכו פתקסא - שאין אתם מקנחים בחרס. ולא
 קטיל לכו בינא אמניכו - ואין אתם הורגים כינה בבגדיכם. ולא
 שליף לכו ורקא ואכיל לכו מבישא דאסיר גינאה - ואין אתם
 מוציאים ירק מהאגודה שעושים הגננים ואוכלים, אלא אתם מתירים
 האגודה תחילה ואחר כך אוכלים. שמאחר שאין אתם עושים אחד
 מהדברים האלו איני יכולה להזיק לכם על ידי כישוף. ומכאן מוכח
 שהמקנה בחרס אפשר להזיק לו על ידי כישוף.

הגמרא מביאה מעשה בענין עשיית הצרכים: אמר ליה רב הונא
 לרבא פריה - בנו, מאי בעמא לא שכיחת קמיה דרב חסדא - מדוע
 אינך מצוי לפני רב חסדא ללמוד ממנו, דמתדרין שמעתיה -
 שההלכות שבפניו מחדדות. אמר ליה רבה, מאי איזיל לגביה -
 מדוע אלך אצלו, דכי אזילנא לגביה מותיב לי פמילי דעלמא -
 שכשאני הולך אצלו מושיבני לפניו ומדבר איתי בדברים שתם שאינם
 דברי תורה, שכשהלכתי אצלו אמר לי, מאן דעילי - מי שנכנס
 לבית הפסא, לא ליתבי בהדיא - לא ישב במהרה ובחזק, ולא
 למרח פפי - ולא יתאמץ יותר מדאי כדי ליפנות, דהאי פרבשפתא
 אתלת שיני יתיב - שהמעני התלוי בפי הטבעת יושב על שלש שינים,
 ואם ישב במהרה ובחזק או שיתאמץ יותר מדאי, דילמא משתמטא
 שיני דפרבשפתא ואתי לדי סכנה - שמה שימטו שיני הכרכשתא
 ממקומן ויבוא לידי סכנה. אמר ליה רב הונא לבנו, הוא עסיק בחיי
 דברייתא - הוא עוסק בהנהגות הנוגעות לחיי הבריות, ואת אמרת
 פמילי דעלמא - ואתה אומר שהוא עוסק בדברים שתם, כל שבן זיל
 לגביה - ודאי שיש לך ללכת אצלו.

הגמרא שבה לדון בדברים האסורים והמותרים לקנה בהם בשבת:
 הנפנה לצרכיו בשבת, והיו לפניו צרור וחרס, רב הונא אמר מקנה
 בצרור, אף על פי שאבן אסורה בטלטול, ואין מקנה פתקסא, אף
 שאינו מוקצה, משום סכנה, ורב חסדא אמר, מקנה פתקסא, שאינו
 מוקצה, ואין מקנה בצרור, משום שהוא מוקצה.
 מקשה הגמרא: מיתבי - הקשו בני הישיבה על דברי רב הונא, שנינו
 בברייתא: היו לפניו צרור וחרס, מקנה פתקסא ואין מקנה בצרור.
 תיובתא דרב הונא - וברייתא זו היא פירכא לדברי רב הונא.
 מתרצת הגמרא: תרנמא - העמיד וביאר רפרם בר פפא את
 הברייתא קמיה ולפניו דרב חסדא, אליבא דרב הונא - לדעת רב
 הונא, שהברייתא מדברת באזני בלים - בשולי הכלים, שהם
 עגולים וחלקים, ואינם קורעים את הבשר.

הגמרא דנה בדברים הראויים לקינוח בימות החול: הנפנה לצרכיו
 והיו לפניו צרור ופעשבים, נחלקו בזה רב חסדא ורב המנונא, חד
 אמר, מקנה בצרור אף על פי שאינו חלק כל כך, ואין מקנה
 פעשבים, משום שהעשבים לחים הם, וחותרים את הבשר, ומזיקים
 יותר מהצרור, וחד אמר, מקנה פעשבים, ואין מקנה בצרור, משום
 שאינו חלק, והזיקו ברור יותר.

מקשה הגמרא: מיתבי - הקשו בני הישיבה על דברי האומר שמקנה
 בעשבים, שנינו בברייתא: המקנה דבר שחאור - שהאש שולטת
 בו, שיניו התחתונות המחברות את המעי שבפי הטבעת נושרות.
 ומוכח שאין לקנה בעשבים, שהרי האש שולטת בהם.

מתרצת הגמרא: לא קשיא, הא - זה שאמר שמקנה בעשבים, דיבר
 בעשבים לחין, שאין האש שולטת בהם, ואין סכנה לקנה בהם, והא
 - מה ששינו שאין לקנה דבר שהאש שולטת בו, היינו ביבשין
 שהאש שולטת בהם.

הגמרא מביאה עוד בענין עשיית צרכים: הנצרך לפנות ואינו נפנה,
 נחלקו בזה רב חסדא ורבנא, חד אמר, רוח רעה שולטת בו, היינו,
 שהצרכים נרקבים במעיים, ויוצא ריח רע דרך פיו, וחד אמר, רוח
 וזהמא שולטת בו, היינו, שריח הצרכים נבלע בבשרו ובאבריו,
 והזיעה היוצאת ממנו מסרחת.

תניא פמאן דאמר - שנינו בברייתא כמי שאומר שרוח וזהמא
 שולטת בו, ותניא בברייתא, הנצרך לנקבו ואינו מתפנה אלא
 מוסיף ואוכל, דומה לתנור שהפיקוחו על גב אפרו, כלומר,
 שהפיקוחו ולא פיגו ממנו את האפר שהיה בו, שאינו בוער כראוי, וזו
 היא תחלת רוח וזהמא, כלומר, שמה שאינו מתפנה גורם שרוח

1

אמר רבי עקיבא מניין לע"ז כו'. פי' בקונטרס: דנקט לה הכא משום דבעי למיתני מנין שמרדכיץ את הקטן. ואין נראה, דא"כ בההוא הוה ליה להתחילו ועוד: דהוה ליה למתנייה בפרק "רבי אליעזר דמילה". אלא נראה אנב דתנא לעיל בסוף "המוציא" קראי דאסמכתא גבי חרס, נקט גמי הני קראי דאסמכתא. וקרא "דתורם כו" הוא סמוך להדיא קראי דאיתיה לעיל "לא ימצא במכותו חרש וגו'": **אסור** לבנותו. אפילו למי"ד בפרק קמא דמס' ע"ז (דף יג). נהנה - אסור, מנהג - מותר. הי"מ - לגבי מכס, שאין נראה כל כך לע"ז כוונתו, אלא שנוטן כדי שיניחיהו לעבור. אבל הכא - נראה כאילו בונה לה בית. ר"י: **בונם** לתוך שלו ד"א. במסכת ע"ז פריך עלה והא שביק רוחא לעבודה זרה ומשני לה: אבני

דלא מקנח לכו בחספא. ולא קטיל לכו כינא אמנייכו. ולא שילוף לכו ורקא ואכיל לכו מבישא דאסור גינאה. אמר ליה רב הונא לרבה בריה: מאי טעמא לא שכיחת קמיה דרב חסדא דמחברין שמעתי? אמר ליה: מאי איזיל לגביה? דכי אוילנא לגביה מותיב לי במילי דעלמא. א"ל: מאן דעייל לבית הפסא לא ליתיב בהדיא, ולא ליטרח מפי דהאי פרבשתא אתלת שיני יתיב, דילמא משתמטא שיני דכרפשתא ואתי לודי ספנה. א"ל: הוא עסיק בחיי דברייתא ואת אמרת במילי דעלמא?! כ"ש, ויל לגביה. היו לפניו צרור וחרס, רב הונא אמר: מקנח בצרור, ואין מקנח בחרס. ורב חסדא אמר: מקנח בחרס, ואין מקנח בצרור. מיתיבי: היו לפניו צרור וחרס - מקנח בחרס ואין מקנח בצרור, תיובתא דרב הונא: תרגמא פרס בר פפא קמיה דרב חסדא אליבא דרב הונא: באוגני כלים. היו לפניו צרור ועשבים, רב חסדא ורב המנונא; חד אמר: מקנח בצרור ואין מקנח בעשבים, וחד אמר: מקנח בעשבים ואין מקנח בצרור. מיתיבי: המקנח בדבר שהאור שולטת בו - שיניו התחתונות נושרות! לא קשיא, הא - בלחין, הא ביכשין. הנצרך לפנות ואינו נפנה, רב חסדא ורבניא; חד אמר: רוח רעה שולטת בו, וחד אמר: רוח וזהמא שולטת בו. תניא כמאן דאמר רוח וזהמא שולטת בו, דתניא: הנצרך לנקבו ואוכל, דומה לחנור שהסוקיהו על גב אפרו, וזו היא תחלת רוח וזהמא. והצרך לפנות ואינו יכול לפנות, אמר רב חסדא: יעמוד וישב, יעמוד וישב. רב חנן מנהרדעא אמר: יסתלק לצדדין. רב המנונא אמר: ימשמש בצרור באותו מקום. ורבנן אמרי: יסוח דעתו. אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי: פל שפן, דכי מסח דעתי לא מפני? אמר ליה: יסוח דעתו מדברים אחרים. אמר רב ירמיה מדיפתי: לדידי חזי לי ההוא מייעא דקם ויתיב וקם ויתיב עד דשפך בקדרה. ת"ר: הנכנס לסעודה קבע הלך ' פעמים של ארבע [ארבע] אמות, ואמרי לה ד' פעמים של עשר עשר אמות, ונפנה ונכנס וישב במקומו. **מתני'** חרס - כדי ליתן בין פצים לחברו, דברי רבי יהודה. רבי מאיר אומר: כדי לחתות בו את האור, רבי יוסי אומר: כדי לקבל בו רביעית. אמר רבי מאיר: אף על פי שאין ראיה לדבר וזכר לדבר - לא ימצא במכתו חרש לחתות אש מקוד" אמר ליה רבי יוסי: משם ראיה? "ולחשוף מים מנבא" .

גמ' (איבעיא להו: שיעורא דרבי מאיר נפיש, או שיעורא דרבי יוסי נפיש?) מסתברא: שיעורא דרבי יוסי נפיש. ומקרא - שיעורא דרבי מאיר נפיש, דאי סלקא דעתך שיעורא דרבי יוסי נפיש - לייט לה במנא זוטרא והדר לייט לה במנא רבא? אמר אביי: [מתני' נמי] - לחתות אש מקיודה גדולה. "רבי יוסי אומר: משם ראיה". שפיר קאמר ליה רבי יוסי לרבי מאיר! ורבי מאיר - לא מופיעא קאמור, לא מופיעא מידי דחשיב לאינשי דלא לישתבח ליה, אלא אפילו מידי דלא חשיב לאינשי - לא לישתבח ליה.

הדרן עלך המוציא יין

אמר רבי עקיבא: מניין לעבודה זרה שממאזה במי שא פנדה - שנאמר "תורם כמו דוה צא תאמר לו", מה נדה ממאזה במשא - אף עבודה זרה ממאזה במשא. **גמ'** חנן התם: מי שתיה גדול, וכי דרך חסדא לללל כו? אמר אביי מתני'. דכאמר רבי מאיר לחתות אור - מיקדה גדולה קאמר, שאפילו גחלת קטנה אינו ראוי לחתות בה אלא בתרס גדול. מפני שהוא נבזה. ש"מ דחזי: אפילו מידי דלא חשיב. כגון לחשוף מים, לא לישתבח בה. ולעולם לא חשיב שיעורא אלא לחתות אור:

הדרן עלך המוציא יין

אמר רבי עקיבא מניין לעבודה זרה כו'. משום דבעי למיתני בהדיהו "מנין שמרדכיץ את המילה" כמיל להו להנך דדמיין לה: כמשה. אדם הנושאה: תורם כמו דוה וגו'. בעבודה זרה משתעי: **גמ'** פוחלו סמוך לעבודה זרה. שהיה אותו כותל מחיצה אף לבית עבודה זרה: אסור לבנותו. דקמיה לעבודה זרה: היה

1 דלא מקנחיתו בחספא. שאוכל לעשות לכם בשפים: ולא קטיל לכו כינא אמנייכו. ואין אתם הורגין פניה בבגדיכם: ולא אכיל לכו ורקא מבישא דאסור גינאה. אף אתם מוציאין שום וכרישא ובצל מאגודה שאוגדין הגגנים ואוכלים. אלא אתם מתירין ההאגדה תחילה. ש"מ כל בני הני קשה לכשפים: מותיב לי במילי דעלמא. מושיבני לפניו בדברי חכם, שאינו תורה: לא ליתיב בהדיא. במהרה ובחוק, לפי שפנתה הנקב בחוקה וניתקין שיני הכרפשא ויוצאת: ולא ליטרח ספי. פרימברא בלע"ז: מקנח בצרור. בשבת, אע"פ דלאו בר טלטול הוא בעלמא: ואינו מקנח בחרס. משום ספנה: מקנח בחרס. שיש תורת כלי עליה: באוגני כלים. שהם חלקים ואין מקרעין את הכשר: ואינו מקנח בעשבים שהעשבים לחים, ורוחבין את הכשר. ורביתני מפרשים: משום תלישה. ואינו יודע מהו דאי בעשבים מחוברין - מי איכא מאן דשרי וכמדומה אני דמוקמי לה במחברין, ומקנח בהן בחיבורן: ואינו מקנח בצרור. דלאו בר טלטול הוא. הלך, מקנח בעשבים בשתן במחובר, ולא יזיז. ומשום שימוש במחובר לא מיתסר. כדאמרי בעירובין בפרק ג' (דף לז) דלא אסרו אלא באילן וקננים (ב) עורדין, לפי שנתן קשין שיניו נושרות. שיני הפה מברקשא: לחין. אין אור שולט בו: רוח רעה. רוח הפה שהזבל מרקב במעיים, ויוצא רוח דרך פי: רוח וזהמא. כל גופו מטרין בדיעה מטרחת. שהרי נבלע בשורו ובאביו. והוה בו לזיעה מזהמת: ואינו יכול לפנות. שאין הנקב נפתח: יסתלק לצדדין. כשדק עצמו בווית זו, יסתלק לוית אחרת ויבדוק: מייעא. ישמעאל: הנכנס לסעודה קבע. וגנאי הוא לו אם יצטרך לעמוד מן הסעודה ולפנות: א פעמים ימתין בין פעם לפעם, ויבדוק עצמו: ואמרי לה ד' פעמים של ' . דהכי עדיף טפי שהילוף מרובה מוריד הזבל לנקביו: **מתני'** בין פצים לחברו. כשמסדרין פצמין ועמדין וקורות ועושין סוואר של קורות על הארץ, וש חלל בין זה לזה, סומכן מתחמיו שלא יתעסק: וזכר לדבר. דחקר חשיב בחתיית אור: לחשוף. לדלות. וחיברו "חשפי שולב" (ישעיה מז) - חשפי מים שעל התיבה, שתצטרכי לעבור הנשמים ושריעת נהרות: מנבא. נומא שמים נקבצין בתוכה: **גמ'** (א) מסתברא שיעורא דרבי יוסי נפיש ומקרא שיעורא דר' מאיר נפיש. אתקפתא היא: כלומר, לפי דבריהם נראה שרבי מאיר מחמיר, דאמר 'לחתות בו אור', ולא פי' שיעורא. וחרס פורתא חזי לחדא גחלת. ואילו לקבל רביעית מים - נפיש שיעורא. וכי מעינת בקרא - "לחשוף מים" וטר. דאי סיד לחשוף מים נפיש - לייט לה שלא יתיר בה אפילו כלי קטן, והדר אמר כלי גדול, וכי דרך המקללים כו? אמר אביי מתני'. דכאמר רבי מאיר לחתות אור - מיקדה גדולה קאמר, שאפילו גחלת קטנה אינו ראוי לחתות בה אלא בתרס גדול. מפני שהוא נבזה. ש"מ דחזי: אפילו מידי דלא חשיב. כגון לחשוף מים, לא לישתבח בה. ולעולם לא חשיב שיעורא אלא לחתות אור:

1 **אבניו** ועציו ועפריו מטמאים כשרץ. ואפי' למי' בפ"ג דמסכת ע"ז (דף מא:.) ע"ז
 2 שנשברה מאליה - חותרת, הא מוקי לה בירושלמי כגון שהשתחה לכל אבן
 3 ואבן, ולכל עץ ועץ, ולכל עפר ועפר, דהוי ע"ז שלימה: **אמר** רבה במשא כ"ע לא פליגי
 4 דמטמאה דהא איתקש לנדה. קשה לר"ח: מי' דרבנן? אי אית להו הא דרבנן בסוף
 5 שמועתך (דף פג.) וטמא דע"ז דרבנן היא,
 6 ולקולא מקשינן - א"כ אמאי מטמאה במשא?
 7 נמוא דהיקשא נדה - דאינה לאיברים והיקשא
 8 דשרץ - דלא מטמאה במשא ואי סברי רבנן
 9 דלחומרא מקשינן - אימא: אהני היקשא נדה
 10 לטמויי באבן מסמא, ודשרץ לטמויי בכעדשה.
 11 ולר' עקיבא נמי, אי לחומרא מקש - אמאי?
 12 איצטרך למימר דהיקשא דשרץ למשמשיה?
 13 לימא לטמויי בכעדשה ואי לקולא מקש - לא
 14 תטמא אפילו במשא. והיקשא נדה דאינה
 15 לאברים, והיקשא דשרץ דלא מטמאה במשא. וכן
 16 לר' אלעזר אליבא דר' עקיבא. ונראה לר"ח
 17 גרסי' לעיל בספריים, אמר רבה: תורם דאמר
 18 קרא - ובניוהו מינך כור, צא תמור לו הכנס אל
 19 תאמר לו, פירושו: כיון דכתיב כבר ברישא
 20 'וטמאתם את צפוי פסילי כספך וגו'' ליל' תו
 21 למימר 'תורם כמו דהי' אלא לומר שמא יש
 22 להרחיק, ואתא למימר אע"ג דשאר קראי
 23 נדרשות לקולא, משום דטומאת ע"ז דרבנן מנדה
 24 ילפינן לחומרא, איהו קאמר רבה: לבי'ע מטמא
 25 במשא, דהי' ליה דרשא תורם, ולרבנן נמי
 26 הוית מטמא באבן מסמא כנדה, אי לאו דממעטין
 27 מדאיתקש לשרץ;

28 **באבן** מסמא. פי' בקונטרס: אבן מנחת על גבי
 29 יתדות ונדה יושבת עליה, וכלים תחת
 30 האבן, וטמא מי'וכל אשר יהיה תחתיו. וקשה:
 31 דבתי'כ מפי' אבן מסמא "מוכל המשכב". וקרא
 32 דכל אשר יהיה תחתיו - מוקמינן בפרק "בנות
 33 כותים" (נדה לב) לעילוינו שז' ובתי'כ מוקי לה
 34 במרכב. ועוד: דאי מ'וכל אשר יהיה תחתיו

35 נפקא, א"כ אפי' כלים שאין ראוי למשכב ומושב, ובתי'כ מוכח בהדיא דכלים שאין ראויין למשכב ומושב - אין להם אפי' טומאה קלה ועוד: אמאי נקט אבן? אפי' דף ע"ג יתדות נמי
 36 ומפרש ר"ח: דאבן מסמא - היינו אבן גדולה שהיא כבידה, ואין הכלים מרגישים כובד הזה והנדה מחמת כובד האבן. ומסמא - היינו משא גדולה, שצריכה שימה, כדכתיב "והיית אבן
 37 חדא ושמת על פום גובא". אך קשה: דבתי'כ מוכח אבן מסמא "מוכל המשכב" משמע דמרכב מטעה משכב ומושב, ובכל הי'ם משמע דהוי מטעם משא, דבמתני' קרי ליה משא, ובפ'
 38 תברא נדה (דף טט.) תנן: הוה הוהוה מטמאין במשא. ומפרש בגמרא: מאי משא - אבן מסמא. ובריש "ד'ם הנדה" נדה נהו. ממעט מודה מאבן מסמא מ'יתורשא אותם". ובתוספתא דכלים
 39 תניא: אין טומאה לכלי חרס אלא מאירוי ובהיסט הוה ע"ג אבן מסמא והיסט הוה ע"ג אבן מסמא ובהיסט הוה ע"ג אבן מסמא ובהיסט הוה ע"ג אבן מסמא ובהיסט הוה ע"ג אבן מסמא
 40 שהכלים ע"ג האבן דלא שייך כלל למשכב ומושב ועוד דמדורס כלי חרס טהור. וי"ל דהא דמרכב בתי'כ אבן מסמא מטעם משכב ומושב היינו כשהוה ע"ג האבן והכלים תחתיה אבל כשיד
 41 הטהור או רגלו תחת האבן הוי מטעם משא שהטהור נושא את הטמא או כשאצבעו של ז'ב תחת האבן והכלים עליה טמא מטעם היסט דהיינו משא הוה ודיינו היסט הוה ע"ג אבן מסמא
 42 דתוספתא. וא"ת בריש "ד'ם הנדה" (נדה דף נד:) דמעט ד'ם הנדה ממשכב ומושב מהדיא יושבת, מאי פריך תו אי מה היא מטמאה באבן מסמא, אף מודה נמי מטמאה באבן מסמא כיון
 43 דכבר מייעט מאשר היא יושבת מודה ממשכב ומושב היכי סלקא דעתך תו למימר דמטמא באבן מסמא. ואור"י דאבן מסמא נפקא לה משום דרשה דלא מטמא אלא אוכלין ומשקין להכי
 44 איצטרך האת למעטי מודה אף מטמא באבן מסמא ומושב מהדיא יושבת, מאי פריך תו אי מה היא מטמאה באבן מסמא, אף מודה נמי מטמאה באבן מסמא כיון
 45 וי"ל: דכיון דגלי לן קרא דנביריהו מינך כור, דאית לן לאקשויה נדה לחומרא - לא הוה ממעטי ממת אבן מסמא בע"ז, כיון דאיצטרך היקשא דמת לשיעור כוית. א"נ: לכדאמר בפרק
 46 "נגמר הדין" (סנהדרין דף מז:) מה ע"ז מבוחר לא מיתסרא, אף קבר מבוחר לא מיתסר: ולרבי עקיבא למאי הלכתא איתקש לשרץ כו'. תימה לר"י: מאי קמביעיא ליה? הא איצטרך
 47 לאפוקי שלא יטמא באהל המת, דמנדה דילמא לא ילפינן שום קולא דהא בעי רב חמא בר גוריא בסמוך אי ישנה לאברים, אע"ג דנדה אינה לאברים ויש לומר: דלענין דליכא בע"ז
 48 חומרא דמת - שפיר ילפינן מנדה ואע"ג דהיקשא נדה לחומרא - קולא נמי אית לן למילף. והא דמספקא ליה לענין אברים - משום דלא דמי, דאברי נדה אין אדם יכול להחזירם ואברי
 49 ע"ז מיהא אומן יכול להחזירם. א"נ הא דקאמר למאי הלכתא, וכן הא דקאמר משני למשמשינן - היינו את'ל דילפינן קולא מנדה: **למשמשיה**, פירש בקונטרס: שאין כלים המשמשין לע"ז
 50 מטמאין, אלא במשא ולא באבן מסמא. משמע דאי לאו דאיתקש לשרץ - הוה מטמא בע"ז באבן מסמא. ותימה: דלרבנן דהיקשא דשרץ לא אתא למשמשיה. מנלן דהמשמשינן לא מטמא
 51 במשא כמו ע"ז עמשה? דלקמן קאמר רב אשי אליבא דרבה: משמשיך, בין חן שהיסטו אחרים בין אחרים איצטרך שרץ למעטי אבן מסמא? תיפוק ליה מדאיתקש למת דליכא בע"ז:
 52 מטמאין להו כלל. ורבנן דמטמו למשמשיה, מדכתיב "שקץ תשקצנו כי חרם הוא" - משמע כל דבר שהוא חרם, פירש: שאסור בהנאה - הוי כשרץ, ומשמשינן אסור בהנאה, ובוה לא יתיישב
 53 פי' הקונטרס, "דמכי חרם הוא" לא משמע למעוטי משמשינן דלא מטמו במשא, דאין שום יתור לכך. אבל הא דמשמשיה טמא - משתמע שפיר: **ולוקשה** רחמנא לנבלה. אמאי דהוקשה
 54 למת ליבא למיפריך דקוש לנבלה - דהא איצטרך למת, לכדרהשין ב"נגמר הדין". ובקונט' פי' דהכי פריך: ולקשה לנבלה. משום דאז לא הוה צריך לאקושה לשרץ: **ור"ב** אלעזר אמר
 55 כו'. פי' רבינו שמואל: דבמילתיה דר' אלעזר לי'ג "ור"ע למאי הלכתא איתקש לשרץ למשמשיה" - דהא איצטרך למעוטה מאבן מסמא, כדאמר דבי'ע לא פליגי דלא מטמא באבן מסמא,
 56 דהא איתקש לשרץ. ויש ספרי דלי'ג "דהא איתקש לשרץ" ולפי זה מצינן למימר דטעמא דר' אלעזר דבי'ע לא פליגי דלא מטמא באבן מסמא - לאו משום דאיתקש לשרץ, אלא בלא
 57 שום יתור לא ממוצינן כו' ויש ספרי דלי'ג "דהא איתקש לשרץ" ולפי זה גרסי' שפיר "ור"ע למאי הלכתא" כו'. והא דפריך ברת הכי "ולקשה רחמנא לנבלה" - לא פריך דהוקשה לנבלה ותו לא
 58 צריך לאקושה לשרץ, דהשתא נמי לאו צריך לאקושי משום הכי לשרץ. אלא הכי פריך: דהוה ליה טפי לאקושה לנבלה, דדמיא ממש לנבלה, אבל לנדה לא דמיא, דנדה מטמאה באבן
 59 מסמא, משאי'כ בע"ז:

1 **היה שלו ושל ע"ז**. שהיה חצי מקום הכולל של ע"ז: נידון מחצה על מחצה. המחצה
 2 שלו נחשבת בארבע אמות של כניסה, לפי שחייבוהו חכמים להרחיקו משלו ארבע
 3 אמות, וליקנס בוול בתוך שלו: שקץ תשקצנו. לשון שקץ, כשרץ שאינו מטמא
 4 במשא: נדה מטמאה במשא. אדם הנושא, דאיתקש לז'ב - והדוך בנדהו והדוך את
 5 ז'בו? וגו' (ויקרא טו.) וכן מטמא במשא,
 6 דכתיב (שם) "וכל הנוגע בכל אשר יהיה
 7 תחתיו יטמא עד הערב והנושא אותם" וגו',
 8 אף הוה במשמע אותם: פאבן פסמא. אבן
 9 ששמה על גבי יתדות, וכלים תחתיה,
 10 דכתיב (דניאל ו) "והיית אבן חדא ושמת
 11 על פום גובא", ונדה אז ז'ב יושבין עליה, אע"פ
 12 שלא הכיידו על הכלים - טמאין הכלים,
 13 דכתיב "כל אשר יהיה תחתיו": למשמשינן.
 14 שאין הכלים המשמשינן מטמאין לא במשא
 15 ולא באבן מסמא: למשא. אבן לא לאבן
 16 מסמא, ולהכי אהני היקשא דשרץ: ולוקשה
 17 לנבלה. דאית בה משא ולית בה אבן מסמא.
 18 והכי צריך דתו לא צריך לאקושה לשרץ
 19 למעוטי מאבן מסמא: אינה לאברים. אם נחחק
 20 אבר ממנה - מטמא במשא ובאהל משום
 21 תורת אבר מן החי, אבן לא משום תורת אבר
 22 מן הנדה. ונקפא מינה - דלא מטמא באבן
 23 מסמא: אף ע"ז אינה לאברים. כגון ע"ז של
 24 חוליות, אבר אבר ממנה אינו מטמא כלל
 25 משום ע"ז: דבעי רב תמא. לקמן (דף פג:)
 26 **אליבא דרבי עקיבא בעי** לה. דאקשה לנדה
 27 (למשא) מי אמרינן להא נמי איתקש, או
 28 דילמא: לחומרא מקשינן. לקולא לא מקשינן:
 29 **דלא מטמאה**. דהא איתקש לשרץ, ובשרץ
 30 כתיב מגע, ולא כתיב משא: למשמשיה.
 31 תירוצא היא:

ר' **אף ע"ז אינה לאברים**.
 ורבי

היה שלו ושל ע"ז - נידון מחצה על מחצה. אבניו ועציו ועפריו מטמאים כשרץ, ואפי' למי' בפ"ג דמסכת ע"ז (דף מא:.) ע"ז שנשברה מאליה - חותרת, הא מוקי לה בירושלמי כגון שהשתחה לכל אבן ואבן, ולכל עץ ועץ, ולכל עפר ועפר, דהוי ע"ז שלימה: **אמר** רבה במשא כ"ע לא פליגי דמטמאה דהא איתקש לנדה. קשה לר"ח: מי' דרבנן? אי אית להו הא דרבנן בסוף שמועתך (דף פג.) וטמא דע"ז דרבנן היא, ולקולא מקשינן - א"כ אמאי מטמאה במשא? נמוא דהיקשא נדה - דאינה לאיברים והיקשא דשרץ - דלא מטמאה במשא ואי סברי רבנן דלחומרא מקשינן - אימא: אהני היקשא נדה לטמויי באבן מסמא, ודשרץ לטמויי בכעדשה. ולר' עקיבא נמי, אי לחומרא מקש - אמאי? איצטרך למימר דהיקשא דשרץ למשמשיה? לימא לטמויי בכעדשה ואי לקולא מקש - לא תטמא אפילו במשא. והיקשא נדה דאינה לאברים, והיקשא דשרץ דלא מטמאה במשא. וכן לר' אלעזר אליבא דר' עקיבא. ונראה לר"ח גרסי' לעיל בספריים, אמר רבה: תורם דאמר קרא - ובניוהו מינך כור, צא תמור לו הכנס אל תאמר לו, פירושו: כיון דכתיב כבר ברישא 'וטמאתם את צפוי פסילי כספך וגו'' ליל' תו למימר 'תורם כמו דהי' אלא לומר שמא יש להרחיק, ואתא למימר אע"ג דשאר קראי נדרשות לקולא, משום דטומאת ע"ז דרבנן מנדה ילפינן לחומרא, איהו קאמר רבה: לבי'ע מטמא במשא, דהי' ליה דרשא תורם, ולרבנן נמי הוית מטמא באבן מסמא כנדה, אי לאו דממעטין מדאיתקש לשרץ;

באבן מסמא. פי' בקונטרס: אבן מנחת על גבי יתדות ונדה יושבת עליה, וכלים תחת האבן, וטמא מי'וכל אשר יהיה תחתיו. וקשה: דבתי'כ מפי' אבן מסמא "מוכל המשכב". וקרא דכל אשר יהיה תחתיו - מוקמינן בפרק "בנות כותים" (נדה לב) לעילוינו שז' ובתי'כ מוקי לה במרכב. ועוד: דאי מ'וכל אשר יהיה תחתיו נפקא, א"כ אפי' כלים שאין ראוי למשכב ומושב, ובתי'כ מוכח בהדיא דכלים שאין ראויין למשכב ומושב - אין להם אפי' טומאה קלה ועוד: אמאי נקט אבן? אפי' דף ע"ג יתדות נמי ומפרש ר"ח: דאבן מסמא - היינו אבן גדולה שהיא כבידה, ואין הכלים מרגישים כובד הזה והנדה מחמת כובד האבן. ומסמא - היינו משא גדולה, שצריכה שימה, כדכתיב "והיית אבן חדא ושמת על פום גובא". אך קשה: דבתי'כ מוכח אבן מסמא "מוכל המשכב" משמע דמרכב מטעה משכב ומושב, ובכל הי'ם משמע דהוי מטעם משא, דבמתני' קרי ליה משא, ובפ' תברא נדה (דף טט.) תנן: הוה הוהוה מטמאין במשא. ומפרש בגמרא: מאי משא - אבן מסמא. ובריש "ד'ם הנדה" נדה נהו. ממעט מודה מאבן מסמא מ'יתורשא אותם". ובתוספתא דכלים תניא: אין טומאה לכלי חרס אלא מאירוי ובהיסט הוה ע"ג אבן מסמא והיסט הוה ע"ג אבן מסמא ובהיסט הוה ע"ג אבן מסמא ובהיסט הוה ע"ג אבן מסמא ובהיסט הוה ע"ג אבן מסמא שהכלים ע"ג האבן דלא שייך כלל למשכב ומושב ועוד דמדורס כלי חרס טהור. וי"ל דהא דמרכב בתי'כ אבן מסמא מטעם משכב ומושב היינו כשהוה ע"ג האבן והכלים תחתיה אבל כשיד הטהור או רגלו תחת האבן הוי מטעם משא שהטהור נושא את הטמא או כשאצבעו של ז'ב תחת האבן והכלים עליה טמא מטעם היסט דהיינו משא הוה ודיינו היסט הוה ע"ג אבן מסמא דתוספתא. וא"ת בריש "ד'ם הנדה" (נדה דף נד:) דמעט ד'ם הנדה ממשכב ומושב מהדיא יושבת, מאי פריך תו אי מה היא מטמאה באבן מסמא, אף מודה נמי מטמאה באבן מסמא כיון דכבר מייעט מאשר היא יושבת מודה ממשכב ומושב היכי סלקא דעתך תו למימר דמטמא באבן מסמא. ואור"י דאבן מסמא נפקא לה משום דרשה דלא מטמא אלא אוכלין ומשקין להכי איצטרך האת למעטי מודה אף מטמא באבן מסמא ומושב מהדיא יושבת, מאי פריך תו אי מה היא מטמאה באבן מסמא, אף מודה נמי מטמאה באבן מסמא כיון וי"ל: דכיון דגלי לן קרא דנביריהו מינך כור, דאית לן לאקשויה נדה לחומרא - לא הוה ממעטי ממת אבן מסמא בע"ז, כיון דאיצטרך היקשא דמת לשיעור כוית. א"נ: לכדאמר בפרק "נגמר הדין" (סנהדרין דף מז:) מה ע"ז מבוחר לא מיתסרא, אף קבר מבוחר לא מיתסר: ולרבי עקיבא למאי הלכתא איתקש לשרץ כו'. תימה לר"י: מאי קמביעיא ליה? הא איצטרך לאפוקי שלא יטמא באהל המת, דמנדה דילמא לא ילפינן שום קולא דהא בעי רב חמא בר גוריא בסמוך אי ישנה לאברים, אע"ג דנדה אינה לאברים ויש לומר: דלענין דליכא בע"ז חומרא דמת - שפיר ילפינן מנדה ואע"ג דהיקשא נדה לחומרא - קולא נמי אית לן למילף. והא דמספקא ליה לענין אברים - משום דלא דמי, דאברי נדה אין אדם יכול להחזירם ואברי ע"ז מיהא אומן יכול להחזירם. א"נ הא דקאמר למאי הלכתא, וכן הא דקאמר משני למשמשינן - היינו את'ל דילפינן קולא מנדה: **למשמשיה**, פירש בקונטרס: שאין כלים המשמשין לע"ז מטמאין, אלא במשא ולא באבן מסמא. משמע דאי לאו דאיתקש לשרץ - הוה מטמא בע"ז באבן מסמא. ותימה: דלרבנן דהיקשא דשרץ לא אתא למשמשיה. מנלן דהמשמשינן לא מטמא במשא כמו ע"ז עמשה? דלקמן קאמר רב אשי אליבא דרבה: משמשיך, בין חן שהיסטו אחרים בין אחרים איצטרך שרץ למעטי אבן מסמא? תיפוק ליה מדאיתקש למת דליכא בע"ז: מטמאין להו כלל. ורבנן דמטמו למשמשיה, מדכתיב "שקץ תשקצנו כי חרם הוא" - משמע כל דבר שהוא חרם, פירש: שאסור בהנאה - הוי כשרץ, ומשמשינן אסור בהנאה, ובוה לא יתיישב פי' הקונטרס, "דמכי חרם הוא" לא משמע למעוטי משמשינן דלא מטמו במשא, דאין שום יתור לכך. אבל הא דמשמשיה טמא - משתמע שפיר: **ולוקשה** רחמנא לנבלה. אמאי דהוקשה למת ליבא למיפריך דקוש לנבלה - דהא איצטרך למת, לכדרהשין ב"נגמר הדין". ובקונט' פי' דהכי פריך: ולקשה לנבלה. משום דאז לא הוה צריך לאקושה לשרץ: **ור"ב** אלעזר אמר כו'. פי' רבינו שמואל: דבמילתיה דר' אלעזר לי'ג "ור"ע למאי הלכתא איתקש לשרץ למשמשיה" - דהא איצטרך למעוטה מאבן מסמא, כדאמר דבי'ע לא פליגי דלא מטמא באבן מסמא, דהא איתקש לשרץ. ויש ספרי דלי'ג "דהא איתקש לשרץ" ולפי זה מצינן למימר דטעמא דר' אלעזר דבי'ע לא פליגי דלא מטמא באבן מסמא - לאו משום דאיתקש לשרץ, אלא בלא שום יתור לא ממוצינן כו' ויש ספרי דלי'ג "דהא איתקש לשרץ" ולפי זה גרסי' שפיר "ור"ע למאי הלכתא" כו'. והא דפריך ברת הכי "ולקשה רחמנא לנבלה" - לא פריך דהוקשה לנבלה ותו לא צריך לאקושה לשרץ, דהשתא נמי לאו צריך לאקושי משום הכי לשרץ. אלא הכי פריך: דהוה ליה טפי לאקושה לנבלה, דדמיא ממש לנבלה, אבל לנדה לא דמיא, דנדה מטמאה באבן מסמא, משאי'כ בע"ז:

מיתבי

מסמא מחמת ההיקש לשרץ, הרי לְמַאי הִלְכְתָּא אִיתְקַשׁ עבודה זרה
 לְנִדְהָ, לְעֵנִין טומאת מְשָׂא, שכשם שנדה מטמאה את נושאה, כך
 עבודה זרה מטמאה את נושאה, וקשה, מדוע הוצרך הכתוב להשוות
 את עבודה זרה לנדה ולשרץ כדי ללמוד שעבודה זרה מטמאה
 במשא ולא באבן מסמא, ולוֹקְשֵׁת רַחֲמֵנָא לְנִבְלָה – היה הכתוב יכול
 להקיש רק לנבלה שמטמאה במשא ולא באבן מסמא. מיישבת
 הגמרא: אִין הָכִי נָמִי – אכן כך הוא, שאם הלימוד מנדה היה רק
 שמטמאה במשא, היה ניתן ללמוד דין עבודה זרה רק מנבלה, וכיון
 שלשית חכמים כן הוקשה עבודה זרה לשרץ ונדה, על כרחך שאין
 ללמוד מנדה רק לענין טומאת משא, אֶלָּא יש ללמוד מנדה לימוד
 נוסף, מַה נִדְהָ אֵינָה לְאֶבְרִין – כשם שאם נפל אבר מן הנדה, הוא
 מטמא באוהל ובמשא מדין אבר מן החי, אך אינו מטמא באבן מסמא
 מדין נדה, כיון שאברי הנדה אינם מטמאים כנדה, אַף עֲבֹדָה זָרָה
 אֵינָה מטמאה לְאֶבְרִין, ואם היתה עשויה מחוליות והתפרקה ממנה
 חוליה אחת, אותה החוליה אינה מטמאת מדין עבודה זרה.
 חזרת הגמרא ושואלת: וְאֶלָּא הָא דְבָעִי – ואלא דבר זה שהסתפק
 רַב הִמָּא פֶּר גּוֹרְיָא (לקמן פג): עֲבֹדָה זָרָה, יִשְׁנָה לְאֶבְרִין אוֹ אֵינָה
 לְאֶבְרִין, ונשארה הגמרא שם בספק, תִּישׁוּט לִיה מְהָא – הרי ניתן
 לפשוט את הספק מדין זה, דְלִרְכַּנְן הוקשה עבודה זרה לנדה שאין
 איבריה מטמאים מדין נדה, ואף עבודה זרה אֵינָה לְאֶבְרִין – אין
 חוליה שהתפרדה ממנה מטמאת כעבודה זרה עצמה. משיבה
 הגמרא: אכן לשית חכמים אין להסתפק בדין זה, אולם רַב הִמָּא פֶּר
 גּוֹרְיָא שהסתפק, אֶלְיָא דְרַבִּי עֲקִיבָא בְּעֵי לָהּ – הוא הסתפק בשיטת
 רבי עקיבא שלומד מנדה שעבודה זרה מטמאה באבן מסמא, האם
 לשיטתו ניתן ללמוד מהיקש זה שעבודה זרה מטמאת לאיברים, או
 שההיקש לנדה הוא רק לחומרא ולא לקולא.
 הגמרא מביאה את השיטה השניה בביאור מחלוקת רבי עקיבא
 וחכמים: וְרַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, בְּטוּמאת אֶבְרִין מְסַמָּא, דְּכֹלֵי עֲלָמָא לֹא
 פְּלִיגִי דְלֹא מְטַמְּאָה, שהרי הוקשה עבודה זרה לשרץ, ושרץ אינו
 מטמא באבן מסמא. כִּי פְּלִיגִי – ובאיזה אופן נחלקו, בְּטוּמאת מְשָׂא
 המטמאת את נושאה. רַבִּי עֲקִיבָא סָבַר, שעבודה זרה הוקשה לנדה
 ולכך דינה כְּנִדְהָ, מַה נִדְהָ מְטַמְּאָה בְּאֶבְרִין מְסַמָּא – כשם שנדה
 שיש לה על אבן מסמא מטמאת את הכלים שתחת האבן, אַף עֲבֹדָה
 זָרָה מְטַמְּאָה בְּאֶבְרִין מְסַמָּא. וְרַבְּנֵי סָבְרִי – ואילו חכמים סוברים,
 שעבודה זרה הוקשה לשרץ, ולכך דינה כְּשֵׂרֶץ, מַה שֵׂרֶץ לֹא מְטַמְּא
 בְּאֶבְרִין מְסַמָּא – כשם ששרץ שהונח על אבן מסמא אינו מטמא את
 הכלים שתחת האבן, שהרי לא התרבתה טומאה זו אלא לגבי זב
 ונדה, אַף עֲבֹדָה זָרָה לֹא מְטַמְּאָה בְּאֶבְרִין מְסַמָּא.
 שואלת הגמרא: וְלְרַבִּי עֲקִיבָא הסובר שעבודה זרה מטמאה באבן
 מסמא כנדה, לְמַאי הִלְכְתָּא אִיתְקַשׁ לְשֵׂרֶץ – לגבי איזה הלכה נאמר
 היקש זה של עבודה זרה לשרץ. משיבה הגמרא: היקש זה נאמר
 לְעֵנִין מְשַׁמְשֵׁיהָ של העבודה זרה, שאינם מטמאים לא במשא ולא
 באבן מסמא. אלא רק במגע בשרץ.
 כקשה הגמרא: וְלְרַבְּנֵי הסוברים שעבודה זרה אינה מטמאה באבן

הִיָּה הכותל שנפל שָׁלוֹ וְשָׁל עֲבֹדָה זָרָה, והיינו באופן שנבנה הכותל
 בשותפות על מקום של שניהם, נִידוּן מקום הכותל מְחַצָּה עַל מְחַצָּה
 – שחציו של ישראל וחציו של בית העבודה זרה, וכשכונס
 הישראל ארבע אמות לתוך שלו כדי לבנות את הכותל החדש, הוא
 מונה חצי ממקום הכותל בתוך הארבע אמות שכונס.
 מוסיפה המשנה: אֲכַנְיָו וְעֲצִיּוֹ וְעַפְרִיּוֹ של אותו הכותל, מְטַמְּאִים
 בְּשֵׂרֶץ, שְׁנַאמַר לגבי מצות איבוד עבודה זרה (דברים ז כו), "שֵׂרֶץ
 תִּשְׁקָצְנוּ וגו'" וְתַעֲבֹד תִּתְעַבְּנוּ כִּי חָרַם הוּא, הרי שאמר הכתוב שיש
 לשקץ את העבודה זרה והיינו שיהיה כשרץ. אולם רַבִּי עֲקִיבָא
 אָמַר, אבני הכותל, עֲצִי וְאֲבָנֵי, מטמאים כְּנִדְהָ, שְׁנַאמַר (ישעיה ל
 כב), "תִּזְרַם כְּמוֹ דָּוָה, צֵא תֹאמַר לוֹ, כְּלוּמַר, שְׂכַל אֶחָד מֵעַם יִשְׂרָאֵל
 יִשְׁלַיְךָ אֶת פְּסָלָיו וְיִהְיֶה מֵאוּס בְּעֵינָיו כְּשֶׁם שֶׁהִנְדָה מֵאוּסָה עַל בַּעֲלָהּ,
 וְיוֹסִיפוּ וְיֹאמְרוּ לְפָסֵל צֵא חֲרוּצָה. ויש ללמוד מלשון הפסוק שדימה
 את העבודה זרה לנדה, מַה נִדְהָ מְטַמְּאָה בְּמְשָׂא – כשם שנדה
 מטמאת את נושאה אף אם אינו נוגע בה, אַף עֲבֹדָה זָרָה מְטַמְּאָה
 בְּמְשָׂא.
 הגמרא מביאה ביאור בלשון הפסוק ממנו דרש רבי עקיבא שעבודה
 זרה מטמאת במשא: אָמַר רַבְּהּ, מַה שְׂדֵנָה אֶת הַהִיקֵשׁ לְנִדְהָ לְהַחֲמִיר
 בטומאת עבודה זרה ולא דנוהו להקל כמו בהיקשים לשרץ ולמת,
 הוא משום שלשון "תִּזְרַם כְּמוֹ דָּוָה" דְאָמַר קְרָא – שאמר הכתוב (שם)
 לגבי עבודה זרה, משמעותו, נְכַרְיָנְהוּ מִיַּנְדְּ כִּי – תתנכר אליו כאל
 זר. ועל זה מסיים הכתוב ואומר "צֵא תֹאמַר לוֹ" לעבודה זרה,
 להחמיר בו, ואילו להקל ולומר הַכֵּנֶם, אֵל תֹּאמַר לוֹ.
 הגמרא מביאה שתי שיטות בביאור מחלוקת רבי עקיבא וחכמים:
 וְאָמַר רַבְּהּ, בְּטוּמאת מְשָׂא, דְּכֹלֵי עֲלָמָא לֹא פְּלִיגִי דְמְטַמְּאָה – בין
 רבי עקיבא ובין חכמים אינם חולקים שעבודה זרה מטמאת, דְּהָא
 אִיתְקַשׁ לְנִדְהָ – שהרי היקש הכתוב עבודה זרה לנדה. כִּי פְּלִיגִי –
 ובאיזה אופן נחלקו, בְּאֶבְרִין מְסַמָּא – באבן המונחת על גבי כלים
 באופן שאין היושב עליה מזיז את הכלים שתחתיה, והניחו עבודה
 זרה על אבן זו, שבוה רַבִּי עֲקִיבָא סָבַר, שעבודה זרה הוקשה לנדה
 ולכך דינה כְּנִדְהָ, מַה נִדְהָ מְטַמְּאָה בְּאֶבְרִין מְסַמָּא – כשם שנדה
 שיש לה על אבן מסמא מטמאת את הכלים שתחת האבן, אַף עֲבֹדָה
 זָרָה מְטַמְּאָה בְּאֶבְרִין מְסַמָּא. וְרַבְּנֵי סָבְרִי – ואילו חכמים סוברים,
 שעבודה זרה הוקשה לשרץ, ולכך דינה כְּשֵׂרֶץ, מַה שֵׂרֶץ לֹא מְטַמְּא
 בְּאֶבְרִין מְסַמָּא – כשם ששרץ שהונח על אבן מסמא אינו מטמא את
 הכלים שתחת האבן, שהרי לא התרבתה טומאה זו אלא לגבי זב
 ונדה, אַף עֲבֹדָה זָרָה לֹא מְטַמְּאָה בְּאֶבְרִין מְסַמָּא.
 שואלת הגמרא: וְלְרַבִּי עֲקִיבָא הסובר שעבודה זרה מטמאה באבן
 מסמא כנדה, לְמַאי הִלְכְתָּא אִיתְקַשׁ לְשֵׂרֶץ – לגבי איזה הלכה נאמר
 היקש זה של עבודה זרה לשרץ. משיבה הגמרא: היקש זה נאמר
 לְעֵנִין מְשַׁמְשֵׁיהָ של העבודה זרה, שאינם מטמאים לא במשא ולא
 באבן מסמא. אלא רק במגע בשרץ.
 כקשה הגמרא: וְלְרַבְּנֵי הסוברים שעבודה זרה אינה מטמאה באבן

המשך ביאור למס' שבת ליום ראשון עמ' ב

5 מִילְתָּא – אמרו הם דבר על ידי שם טהרה וּשְׁרִיזוּהָא – והתירו את
 6 הספינה. אָמַרְהָ לְהוּ, מַאי אֵיְעִיד לְבוּ – מה אוכל לעשות לכם,
 7 שאין אני יכולה להזיק לכם,

1 לְהוּ הֵיא מְטִירִיתָא – אשה נכרית חשובה, אִיתְבְּן בְּהִרְיָבוֹ –
 2 הושיבו אותי עמכם בספינה, וְלֹא אוֹתְבוּהָ – ולא הושיבוה. כיון שלא
 3 הושיבוה אָמַרְהָ אֵיהִי מִילְתָּא – אמרה היא דבר של כישוף, וּפְאָרְתָהּ
 4 לְאָרְבָּא – וקשרה את הספינה שלא תוכל לזוז ממקומה, אָמַרְהָ אֵינָהוּ

1 מקשה הגמרא: ולשיטת רבי עקיבא הסובר שעבודה זרה אינה
 2 מטמאת באבן מסמא מחמת ההיקש לשרץ, הרי למאי הלכתא
 3 איתקש לנדה, לענין טומאת משא, וכמבואר לעיל (פב). וקשה,
 4 מדוע הוצרך הכתוב להקיש עבודה זרה לנדה ושרץ, כדי ללמוד
 5 משניהם שעבודה זרה מטמאת במשא ולא באבן מסמא. ולקשיה
 6 ללכתא – היה הכתוב יכול להקיש עבודה זרה לנדה במשא ולא
 7 באבן מסמא, וללמוד ממנה דין טומאת עבודה זרה. מיישבת הגמרא:
 8 אין הכי נמי, שאם הלימוד מנדה היה רק שטמאת במשא, היה ניתן
 9 ללמוד דין עבודה זרה מנבלה, וכיון שלשיטת רבי עקיבא, כן הוקשה
 10 עבודה זרה לשרץ ונדה, על כרחך שאין ללמוד מנדה רק לענין
 11 טומאת משא, אלא יש ללמוד מנדה לימוד נוסף, מה נדה אינה
 12 מטמאת לאגריין, אלא רק גוף הנדה עצמה, אף עבודה זרה
 13 שהתפרקה אחת מחוליותיה, אינה מטמאת לאגריין – אותה חוליה
 14 אינה מטמאת מדין עבודה זרה.
 15 חזרת הגמרא ושואלת: אלא הא דכעי – דבר זה ששאל רב המא
 16 בר גוריא (לקמן ע"ב), עבודה זרה, נשנה לאגריין או אינה לאגריין,
 17 ונשאר הגמרא שם בספק, תיפשוט ליה מהא – מסוגיא זו שהרי בין
 18 לרבנן ובין לרבי עקיבא, יש היקש של עבודה זרה לנדה דעבודה
 19 זרה אינה מטמאת לאגריין. משיבה הגמרא: רב המא בר גוריא
 20 שהתפק, ברפא מתני – הוא שנה בגיאר מחלוקת חכמים ורבי
 21 עקיבא כדברי רבה שהמחלוקת היא האם עבודה זרה מטמאת באבן
 22 מסמא, וכעי לה – והוא שאל אליבא דרבי עקיבא שלומד מנדה
 23 שעבודה זרה מטמאת באבן מסמא, האם לשיטתו ניתן ללמוד גם
 24 שעבודה זרה אינה מטמאת לאיברים, או שההיקש לנדה הוא רק
 25 לחומרא ולא לקולא.
 26 הגמרא דנה במחלוקת רבה ורבי אלעזר. מקשה הגמרא: מיתבי,
 27 שנינו בברייתא, עבודה זרה מטמאת כשרץ, וכן משמשיה מטמאים
 28 כשרץ. רבי עקיבא אומר, עבודה זרה מטמאת כנדה, ואילו
 29 משמשיה מטמאים כשרץ, ויש להקשות מברייתא זו, בשלמא –
 30 ברייתא זו מיושבת לדברי רבי אלעזר הסובר שחכמים ורבי עקיבא
 31 נחלקו האם עבודה זרה מטמאת במשא, משום שלדברי ניהא –
 32 מובנים הם הברייתא שחכמים ורבי עקיבא נחלקו האם עבודה זרה
 33 מטמאת כנדה או כשרץ. אלא לרבה הסובר שבין לחכמים ובין לרבי
 34 עקיבא עבודה זרה מטמאת במשא, קשיא מדברי הברייתא שהובאה
 35 בה שיטת חכמים שעבודה זרה מטמאת כשרץ והיינו טומאת מגע
 36 בלבד. משיבה הגמרא: אמר לה רבה – רבה ישיב לך בבואר
 37 הברייתא, מי אלימא מפתניתין – האם מלשון המשנה קשה יותר
 38 ממה שקשה מלשון המשנה שהובאה לעיל (פב). דקתני בה, עציני
 39 ואבניו ועפריו מטמאין כשרץ, ובכל זאת אוקימנא – העמדנו
 40 בבואר דברי המשנה, מאי לשון מטמאין כשרץ, דאותו הכותל של
 41 בית עבודה זרה לא מטמא באבן מסמא כמו ששרץ אינו מטמא
 42 באבן מסמא, אבל טמא במשא כנדה, והכא נמי בברייתא יש
 43 לבאר, שיכשרץ היינו דלא מטמא באבן מסמא, אבל מטמא במשא
 44 כנדה.
 45 הגמרא מוסיפה להקשות על שיטת רבה. מקשה הגמרא: מיתבי,
 46 שנינו בברייתא, נכרי ונכרית, עבודה זרה ומשמשיה, הן טמאים
 47 ולא היסטן מטמא, כלומר, אם היסטו [נשא] אותם הם אינם
 48 מטמאים טומאת היסט. רבי עקיבא אומר, נכרי ונכרית, עבודה זרה
 49 ומשמשיה, הן טמאים, והיפטן מטמא אם היסטו [נשא] אותם, כדן
 50 נושא את הזב. ויש להקשות מברייתא זו, בשלמא – ברייתא זו
 51 מיושבת לדברי רבי אלעזר הסובר שחכמים ורבי עקיבא נחלקו האם
 52 עבודה זרה מטמאת במשא, משום שלדברי ניהא – מובנים דברי
 53 הברייתא בה מבואר שנחלקו חכמים ורבי עקיבא האם עבודה זרה
 54 מטמאת במשא. אלא לרבה הסובר שבין לחכמים ובין לרבי עקיבא
 55 עבודה זרה מטמאת במשא, ונחלקו האם מטמאת באבן מסמא,
 56 קשיא מדברי הברייתא שמבואר בה בדברי חכמים שעבודה זרה
 57 אינה מטמאת במשא.
 58 משיבה הגמרא: אמר לה רבה, וליטעמיה – וכי לפי שיטתך בבואר

59 הברייתא לא קשה, והרי מבואר בברייתא שנקרי ונכרית נמי, הן
 60 טמאים ולא היפטן, ויש להקשות על כך, והתניא בברייתא אחרת,
 61 נאמר לגבי דיני זב (ויקרא טו ב) 'דברו אל בני ישראל וגו' ואמרתם
 62 אלהם איש איש כי יהיה זב מבשרו זבוב טמא הוא, ודרשו חכמים
 63 מלשון הפסוק, בני ישראל מטמאין בזיבה, ואין נכרים מטמאין
 64 בזיבה, אבל מכל מקום, גזרו חכמים עליהן שיהיו כזבין לכל
 65 דבריהן. הרי שמבואר בברייתא זו שנכרי ונכרית מטמאים במשא,
 66 ואילו בברייתא שהובאה לעיל מבואר, שתנא קמא סובר שנכרי
 67 ונכרית אינם מטמאים במשא.
 68 מסיקה הגמרא: אלא על כרחך יש לומר שברייתא זו משובשת, וכל
 69 אמורא יבארה באופן אחר. רבה מתרץ למעמיה – רבה יתרץ את
 70 הברייתא על פי שיטתו שחכמים ורבי עקיבא נחלקו האם עבודה זרה
 71 מטמאת באבן מסמא, נכרי ונכרית, הן טמאים והיפטן על ידי
 72 הטהור ואכן מטמא שליטן מטמאים, כיון שחכמים גזרו על הנכרים
 73 שיטמאו כזב לכל דבריהם, ואילו עבודה זרה, היא טמאה והיפטתה
 74 מטמא, אבל לא אבן מסמא שליטה, משום שחכמים סוברים שעבודה
 75 זרה אינה מטמאת באבן מסמא אלא במשא. רבי עקיבא אומר,
 76 עבודה זרה היא טמאה והיפטתה ואכן מטמא שליטה מטמאים, משום
 77 שלשיטתו עבודה זרה מטמאת אף באבן מסמא, וכמבואר לעיל (פב).
 78 ורבי אלעזר מתרץ למעמיה שנחלקו חכמים ורבי עקיבא האם
 79 עבודה זרה מטמאת במשא, נכרי ונכרית, הן טמאים והיפטן ואכן
 80 מטמא שליטן מטמאים, כדן הזב, ואילו עבודה זרה, היא טמאה,
 81 ולא היפטתה על ידי הטהור מטמא. ורבי עקיבא אומר, עבודה זרה,
 82 היא טמאה, והיפטתה מטמא, וכמבואר לעיל (שם).
 83 מקשה הגמרא: מתקיף לה רב אשי, אם בין לרבה ובין לרבי אלעזר
 84 הברייתא עוסקת בטומאת משא, מאי לשון 'הן שנקט התנא, הרי
 85 דבר פשוט הוא שהם טמאים, שאם היו טהורים לא היה מה לדון
 86 בטומאת משא, והיה לתנא לומר 'עבודה זרה אין היסטתה טמא, רבי
 87 עקיבא אומר היסטתה טמא'.
 88 מתרצת הגמרא: אלא אמר רב אשי, הכי קאמר – כך יש לומר
 89 בבואר דברי הברייתא, נכרי ונכרית שגזרו עליהם שדינם כדן הזב,
 90 בין הן שהיטו את אחרים – בין אם הם היטו אחרים, והיינו 'היטו'
 91 כפי שאנו מפרשים בכל מקום במשנה, ובין אם האחרים הם שהיטו
 92 [שנשא] אותן, והיינו 'משא' שבכל מקום, האחרים נעשים טמאים,
 93 כדן הזב שטמא בין כשהיט את הטהור ובין אם הטהור היטו.
 94 אולם עבודה זרה שהיטתה את האחרים, האחרים מהוירין, כיון
 95 שלכך הוקשה עבודה זרה לשרץ, ללמד שאינה מטמאת לא באבן
 96 מסמא ולא בהיטו, ואחרים שהיטו אותה, נעשים טמאים, כיון
 97 שלזה הוקשה לנדה ללמוד שטמאת במשא. ואילו משמשיה של
 98 העבודה זרה, בין הן שהיטו את האחרים, ובין אחרים שהיטו
 99 אותה, האחרים מהוירין, כיון שמשמשיה של עבודה זרה מטמאים
 100 בדרגה פחותה מהעבודה זרה עצמה. רבי עקיבא אומר, נכרי
 101 ונכרית שהם כזב לכל דיניהם, וכן עבודה זרה שהוקשה לנדה, בין
 102 הן שהיטו את אחרים, ובין אחרים שהיטו אותה, האחרים
 103 טמאים. אולם משמשיה של העבודה זרה, בין הן שהיטו אחרים,
 104 ובין אחרים שהיטו אותה, האחרים מהוירין, כיון שיש לימוד משרץ
 105 למעט את משמשי העבודה זרה מטמאת משא.
 106 מקשה הגמרא: עבודה זרה, בשלמא מה ששנינו אחרים שהיטו
 107 אותה, משפחת לה תמצאנו, דהיינו שיתכן שיהיה שאדם טהור ישא
 108 עבודה זרה. אלא מה ששנינו, היא [העבודה זרה] שהיטתה את
 109 האחרים, היכי משפחת לה – כיצד ניתן למצוא אופן שהעבודה זרה
 110 שהיא דבר דומם מטיטה את האחרים.
 111 מיישבת הגמרא: אמר רבי בריה דרב ייבא, מצינו שעבודה זרה
 112 מטמאת בהיטו, כדתנן בברייתא. הויב שהיה כפה המאזניו,
 113 ואובלין ומשקין מונחים כפה השנייה, כרע הויב – אם הזב הוריד
 114 והכריע את הכף בה הוא יושב ונמצא שהכף השניה בה מונחים
 115 האוכלים והמשקים הוטה על ידו, האוכלים והמשקים מטמאין משום
 116 היסט הזב,

שבת. פרק תשיעי – אמר רבי עקיבא דף פג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קכא רש"י תוספות

1 מיתיבי ע"ז כשרץ ומשמשיה כשרץ. מברייתא אליה ליה למפרך ממנתי; משום
2 דקתני בה "משמשיה" משמע דר"ע דומיא דמשמשיה, דלא מטמו במשא:
3 ומשמשיה בין הן שהסיטו בו. בשנויא קמא לא מדכר משמשיה – משום דהוי בכלל
4 הן ולא היסטן דברייתא. אבל רב אשי הוצרך לפרש דמשמשיה לא הן ולא היסטן, ולא הוי
5 בכלל הא דקתני דברייתא הן ולא היסטן:
6 ורבי עקיבא. הרב פורת לא גריס "משמשיה"
7 במילתיה דר"ע, דלא פליג במשמשיה
8 ארבנן: הוב בכפ מאזנים בר. במס' זבים (פ"ד
9 משנה ה) גריסין: הוב בכפ מאזנים ומשכב ומושב
10 בכפ שנייה, כרע הוב – טהורין. פי: ממדרס, ומ"מ
11 טמאין כדון היסט הוב. כרעו הן – טמאים. פי:
12 ממדרס, כיון שהוב למעלה הרי נשען עליהן,
13 וגירסת הקונט' מיושב יורה. אך לא נמצא כן, אם
14 לא שברייאתא היא בשום מקום:
ע"ז

אמר לך רבה: מי אלימא ממתני, דקתני "עציו ואבניו ועפריו מטמאין פשרין" ואוקימנא: מאי
1 פשרין – דלא מטמא באבן מסמא. ה"נ: דלא מטמא באבן מסמא. מיתיבי: גוי וגויה, ע"ז ומשמשיה
2 – הן ולא היסטן, רבי עקיבא אומר: הן והיסטן. בשלמא לרבי אלעזר – ניהא, אלא לרבה קשיא!
3 אמר לך רבה: ולמטעמיה גוי וגויה נמי הן ולא היסטן? והתניא: "דבר אל בני ישראל וגו'" בני
4 ישראל מטמאין בזבה, ואין גוים מטמאין בזבה, אבל גוהו עליהן שיהיו פבוין לכל דבריהן! אלא
5 רבה מתרץ למטעמיה: גוי וגויה הן והיסטן ואבן מסמא שלהן, ע"ז היא והיסטה – אבל לא אבן
6 מסמא שלה. רבי עקיבא אומר: ע"ז היא ו היסטה ואבן מסמא שלה. ורבי אלעזר מתרץ למטעמיה:
7 גוי וגויה – הן והיסטן ואבן מסמא שלהן, ע"ז – היא ולא היסטה, ורבי עקיבא אומר: ע"ז היא
8 והיסטה. מתקיה לה רב אשי: מאי "הן"? אלא אמר רב אשי: הכי קאמר: גוי וגויה, בין הן
9 שהסיטו את אחרים, ובין אחרים שהסיטו אותן – טמאים. ע"ז שהסיטה אחרים – מהורין, אחרים
10 שהסיטו אותה – טמאים. משמשיה, בין הן שהסיטו את אחרים, ובין אחרים שהסיטו אותן –
11 מהורים. רבי עקיבא אומר: גוי וגויה וע"ז, בין הן שהסיטו את אחרים ובין אחרים שהסיטו אותן
12 – טמאים. משמשיה, בין הן שהסיטו אחרים ובין אחרים שהסיטו אותן – מהורין. ע"ז, בשלמא
13 אחרים שהסיטו אותה – משפחה לה, אלא היא שהסיטה את אחרים היכי משפחה לה? אמר
14 רבי בריה דרב יבא, דרתנן: הוב בכפ מאזנים ואוכלין ומשקן בכפ שנייה, פרע הנב – טמאין,
15 כרעו

1 ור' עקיבא למאי הלכתא איתקש לנדה למשא. לחודה, לוקשה לנדה: כרבה מתני
2 לה. דאמר לעיל: דר"ע לאבן מסמא נמי אקשה לנדה, ולא מצי לאקושה לנדה: ובעי
3 לה אליבא דר' עקיבא. מי מקיש נמי לענן נדה דאינה לאבירים, או לא: נחא. דקתני
4 לרבנן כשרץ, אלמא לא מטמא במשא: ממתני. דמסקת ע"ז: אבניו ועציו בו: ה"ג
5 גוי וגויה וע"ז ומשמשיה בו. ולי: מגע גוי
6 וגויה שגורו חכמים עליהן טומאת זבין: הן ולא
7 היסטן. קס"ד היסטן – משמע שהוסיטו. דהיינו
8 משא. ולא כשאר היסטות שבתלמוד.
9 דמשמעו שהטמא היסט האחרים: בשלמא
10 לה"א ניהא. דקתני "ולא היסטן", דמשמע דלא
11 מטמא במשא. ולקמן פריך: מאי "הן"? אי הן
12 טמאין קאמר – פשיטא איתא היסטן טמא.
13 הם מיבעינא? הכי איבעי ליה למתני: מגען ולא
14 היסטן: לכל דבריהם(טא). אלמא מטמא
15 במשא. דאי לא מטמאו אלא במגע – מאי
16 כובין? לימא כטמאי מתיסו אלא. הא
17 משבשתא היא. ובעי לתרצוי, ורבה מתרץ
18 לטעמיה, ורבי אלעזר לטעמיה: ואבן מסמא
19 שלתן גריס" גוי נכרי וגריתי, בין בתרצתא
20 דרבה, בין בדר' אלעזר. והכי אמרין בפרק
21 בתרא דמסכת נדה (דף סט): גוי וגויה
22 מטמאין באבן מסמא: ר' אלעזר מתרץ
23 למטעמיה בו ע"ז היא ולא היסטה. ולא
24 משאה, שאינה מטמאה במשא: מתקיה לה
25 רב אשי מאי הו. אי רבה ורבי אלעזר היסט
26 דברייתא לשון משא משמע להו, שהסיטו
27 אחרים – דהיינו משא. מאי "הן והיסטן" הן
28 ולא היסטן? דקתני בין לר' עקיבא בין לרבנן?
29 אי למיקרא דהן עצמן טמאים – פשיטא: דאי
30 טהורים הם, היסט מנא להו? הכי איבעיא
31 לאיפלוגי: ע"ז אין היסטה טמא. ר' עקיבא
32 אומר: היסטה טמא: אלא אמר רב אשי הכי
33 קאמר גוי וגויה בין הן שהסיטו אחרים.
34 והיינו היסטן דקתני בה, ככל היסט שבמשנה:
35 בין אחרים שהסיטו אותן. דהיינו משא. וזהו
36 "הן" דקתני בבירייתא. והכי משמע הן והיסטן.
37 דלישנא דברייתא – משא שהזכירו חכמים בגוי וגויה בין הן שהוסיטו על ידי אדם, בין היסטן – כלומר מה שהסיטו הן – טמאין. דתורת זבין עליהם, דוב שהוסיט ע"ז אדם או
38 היסט את האדם ואת כל דבר טמאהו, דתנן (ובין פ"ה משנה ב) כל הנישא על גבי זב – טמא. והיינו היסטן, וזלפין לה במסכת נדה (ר' לג) מ'וכל הנוגע בכל אשר יהיה
39 תחתיו", ומוקמי לקרא ה"ה ע"ב דה"ק: וכל הנוגע בכל אשר יהיה הנב תחתיו, דהיינו נישא על גבי הנב: ע"ז שהסיטה את אחרים מהורים. דאיתקש לשרץ להכי, שלא טמא
40 לא בהיסט ולא באבן מסמא. ואליבא דרבה קמתרץ לה רב אשי: אחרים שהסיטו טמאים. דהיינו משא. ומדור רבנן דמטמא במשא דאיתקש לנדה: רבי עקיבא אומר. ע"ז
41 נמי בגוי וגויה, בין שהסיטה בין שהוסיטה, וה"ה לאבן מסמא דאיתקש לנדה. והכי תני רב אשי לבירייתא אליבא דרבה: גוי וגויה הן, המשא שלהן, והיסטן. ע"ז – היא המשא
42 שלה, ולא היסטה. משמשיה – לא הן ולא היסטן. ר' עקיבא אומר: גוי וגויה, ע"ז – הן והיסטן. משמשיה – לא הן ולא היסטן. וממילא לר' אלעזר מתרץ לה רב אשי הכי: גוי
43 וגויה הן והיסטן, ע"ז ומשמשיה – לא הן ולא היסטן. ר' עקיבא אומר: גוי וגויה הן והיסטן, ע"ז – היא ולא היסטה. דמשמע מטמא ולא באבן מסמא, דהוא דומיא דהיסט.
44 משמשיה – לא הן ולא היסטן. כך נראה לי סוגיא זו, ולא פירשו רבותינו כן. והם פירשו: "מאי הן" – דאתקפתא דרב אשי אדריב עקיבא קאי. ולא קשיא ליה אלא דקתני לה
45 בשלשן רבים, והכי קשיא ליה: כיון דר"ע אע"ז לחודה קאי, אמאי תנא "הן והיסטן"? היא והיסטה איבעיא ליה למתני! ולא נהירא לי, דקשיא לי טובא בגויה: דאי דלא אתקפתא
46 היא, דכיון דאמרן דמתני' מחסרתא היא, ואוספי מוספין עלה – שפיר מיתני בה והן לר"ע, בין לרבה דקאמר ר"ע אבולהו קאי, וקאמר "הן והיסטן" לר' אלעזר נמי קאי
47 אבולהו, דהכי קאמר ר' עקיבא: ע"ז לענן היסט דהיינו משא – בגוי וגויה, ובולן הן והיסטן. והכי קתני, רבי עקיבא אומר: גוי וגויה ע"ז – הן והיסטן. ועוד: מ"ש דלא מילגי
48 בין היסטו להוסיטו אלא בתרצתא דרב אשי, ומאי דוחקיה לפלוגי בהו, אי לאו דהן דברייתא משמע ליה שהוסיטו והיסטן משמע ליה שהסיטו? ועוד: דסוף סוף בתרצתא דרב
49 אשי לא מתרצה אתקפתיה, דאי הן משום מגע משמשיה קאמר – (ולא) הן ולא היסטן הוא, ואילו ר' עקיבא הן והיסטן קאמר. ואי אגוי וגויה – הכא נמי ד"מ לתרצוי כלישנא
50 קמא, ומאי אתקפתיה? היכי משפחה לה. שהפחץ יסיט אדם או חפץ אחר: פרע הנב טמאין, שרי היסטן זב. והיסטו של זב כי האי גוונא פתיב בין בכלים בין באדם בין
51 באוכלין ומשקן. בכלים פתיב "וכלי חרש אשר יגע בו הזב", ותנא בת"כ: כולו טמאנו מאחוריו: נאמר כאן "בו" ונאמר להלן "אשר תבשל בו", מה להלן מאירו – אף אף
52 מאירו. א"כ למה נאמר "אשר יגע בו" – פשיטא. מי גרע משאר טומאות שמתמאין כלי חרס מאירין כיון דכתיב גבי שרצים ל"ל למכתב? הקא? אלא להביא מגעו שהוא
53 ככולו, ואפי' מאחוריו, ואיזה – זה היסטו. וגבי אדם נמי "וכל אשר יגע בו הזב", ואי משום מגע – הא פתיב "נוגע בבשר הזב", אלא להביא מגעו שהוא ככולו, ואפי' מאחוריו,
54 ואיזה זה – היסטו. וגבי אוכלין ומשקן תנא: "וכל כלי עץ ישטף במים", אמר ר' שמעון: ומה בא זה ללמדנו? אמר למה נאמר "וכל כלי עץ" וגו' – להביא אוכלין ומשקן וכלים
55 בבשר הזב יכבס בגדיו, אם הנוגע בו יכבס בגדיו שהן כלי שטף במגע, הוא עצמו לא יטמא כלי שטף במגע? אלא למה נאמר "וכל כלי עץ" וגו' – להביא אוכלין ומשקן וכלים
56 הנישאין ע"ג הזב. דבסיפיה דקרא ד"אשר יגע בו הזב" כתיב, דאוקמינן דמתעבי בהיסט, והיינו דתנן: כל הנישא על גבי הזב – טמא:

ע"ז ישנה לאיברים כו'. בשל חוליות מבעייה ליה. אבל ע"ז שנשתברה - פשיטא ליה דלא מטמאה. ולא משום דהיקשא נדדה פשיטא ליה בנשתברה, דדמיא לגמרי לנדא שאן אדם יכול להחזירה - דא"כ אמאי קאמר לעיל דמבעייה ליה אליבא דר' עקיבא? אליבא דרבנן נמי מצי למיבעי, דהא דנפקא להו דע"ז אינה לאיברים מנדה, הני מילי כנשתברה לגמרי. אלא דאי בלא נדה פשיטא ליה

דנשתברה טהורה: **די** תבעי לך דהיא דאין הדיוט כו'. לענין טומאה מבעייה ליה כדפי' הקונט'. ולעיל נמי מיייתי אפלוגתא דרבי עקיבא ורבנן, אבל לענין איסורא דאורייתא - לא שייך למילף מנדה. ואע"ג דאיסור בהנאה, בטומאה דרבנן מיבעייה ליה אי פרחא אי לאו. משמע דבהדיוט יכול להחזירה פשיטא דאסירה אפילו ללישנא בתרא. מדבעי לענין טומאה בהדיוט יכול להחזירה. דאי איסור הנאה דאורייתא שרי כ"ש דלא מטמא. וקשה לר"י: דברפך ג' דמסכת ע"ז (ד' כט) פליגי רב ושמואל בע"ז שנשתברה ומאליה. דרב אמר: צריכה לבטל כל קיסם וקיסם. ושמואל אמר: אין ע"ז צריכה לבטל אלא דרך גדולתה. ובעי לאוקמא פלוגתייהו בשבירי שבירים. ומסיק, דבע"ז של חוליות עסקינן, והדיוט יכול להחזירה קא מיפלגי. דרב סבר: כיון שהדיוט יכול להחזירה כו' - לא טהלה. משמע: דבאין הדיוט יכול להחזירה - אפי' רב מודה דשריא. ונראה לר"י: דהתם פליגי בחוליות קטנים, כדמסתפקין הוו כעין שבירי שבירים, דקאמר התם מעיקרא, אבל הכא מייירי בחוליות גדולות. דאפי' שמואל מודה דאסירי בהנאה, אפי' אין הדיוט יכול להחזירה: **וישימו** להם בעל ברית וגו'. האי קרא בשופטים כתיב, וקשה לר"י: למה לא הביא קרא דמלכים (ב א) "זבוב בעל עקרין" ולמה ליה לאתויי ברייתא: וי"ל, דאי מתלהם היא - זבוב גדול היה. אלא שהיה לו דמות זבוב. לכך מיייתי מהכא, שהיה קטן כשאר זבובים, כדכתני 'זמניחה בתוך כיסו'. ודריש לה מכתבם "בעל ברית" משמע שרבו לזן ברית להיות כל שעה אצלם, ומסבא קאמר: זה זבוב בעל עקרין:

מה מת בכזית אף ע"ז בכזית. תימה ולר"י: לרבי עקיבא, אי ישנה לאברים נוקי האי היקשא לקולא, דבעי כזית אברים. אבל ע"ז שלימה, אפילו אין בה כזית. דדמיא דמה, כשהוא שלם - דמטמא אפילו אין בו כזית. כדאמר בגזירי בפרק "כ"ג" (דף ג.) ויש לומר: דבמת, אפי' אבר שלם שאן בו כזית - טמא, כדאמרין נמי התם. א"כ, כן לי אבר אחד כמו כולה. ואם תאמר: אבתי מצי לאוקמא היקשא בחוליה אחת, שבגדה במת לא חשיב אברו וי"ל: דההיא אפילו כזית לא מטמא, דכשבירי שבירים חשיבא: **נלמדה** משק. דספינה אינה מיוחדת למדרס, אף על פי שכל שעה יושבין בה בני אדם מכל מקום עיקר עשויות לפראגמטיא, ואומר בה עמוד נקשה מלאכתה. דאי ספינה מיוחדת למדרס - לא הוה ילפינן משק, כדאמרין בריש "אלו מומין" (בכרוח לה). דמדרסות לא איתקשו לשק: **לאפוקי** ספינה שאינה מיטלטלת מליאה. ומה שמיטלטלת בים - לא חשיב ליה טלטול, כיון דעיקר הילוכה מחמת המים: ולתניא

קרעו הן - מהורין. מהורין הן את הזב: מהורין. דתני: כל שהזב נישא עליו - טהור, חוץ מן הראוי למשכב ומושב האדם. אבל כל שאר פלים ואוכלים - אין מיטמאין מחמת משכב ומושב. כדתיקא (לעיל דף נט.) מי שמיתוד לשיכיה, יצא זה שאומרים עמוד ונעשה מלאכתה. ולתקויה אפילו ראשון לטומאה מחמת משא הזב - נמי לא, דכי כתיב משא הזב - באדם כתיב, 'הנושא אותם' וגו'. וקא דאמר לעיל: גוי ונודה הו' ע"ז שהיטום אחרים

טמאים - באדם קאמרין: **כל הטמאות** המסיטות טהורות, חוץ מהיטמו של זב שלא מצינו לו חבר **בכל התורה פולח** - ל"מא דלא פרבי עקיבא, דאי פרבי עקיבא איכא נמי ע"ז? אפילו תימא ר' עקיבא, תנא זב וכל דדמי ליה. בעי רב חמא פר גוריא: ע"ז ישנה לאברים, או אינה לאברים? ה"כא דהדיוט יכול להחזירה - לא תיבעי לך, דכמאן דמתברת דמי. כי תיבעי לך - ה"כא דאין הדיוט יכול להחזירה, מאי? בין דאין הדיוט יכול להחזירה - כמאן דמתברת דמי, או דילמא: הא לא מחסרה! ואיכא דבעי לה לתד גיפא: ה"כא דאין הדיוט יכול להחזירה - לא תיבעי לך דכמאן דמתברת דמי, כי תבעי לך - ה"כא דהדיוט יכול להחזירה, מאי? בין דהדיוט יכול להחזירה - כמאן דמתברת דמי, או דילמא: השתא מיהא קשילפה ושריא? תיקו. בעי רב אחדכו' פר אמי: ע"ז פחותה מפוית, מהו? מתקופ לה רב יוסף: למאי? אילימא לענין איסורא - לא יהא אלא זבוב בעל עקרין, דתניא: 'וישימו (להן) בעל ברית לאלהים' זה זבוב בעל עקרין, מולמד שכל אחד ואחד עשה דמות יראתו ומניחה בתוך פיו, בין שזוכרה מוציאה מתוך פיו ומחבקה ומנשקה. אלא לענין טומאה מאי? בין דאיתקיש לשרץ, מה שרץ בכעדרשה - אף ע"ז נמי בכעדרשה, או דילמא: הא איתקיש למת, מה מת בכזית - אף ע"ז בכזית? אמר רב אוביא ואיתמא רבה פר עולא: **ת"ש**, דתניא: ע"ז פחותה מפוית - אין בה טומאה כל עקר, שנאמר "וישליך את עפרה (אל) קבר בני העם". מה מת בכזית - אף ע"ז בכזית. ורבנן, למאי הלכתא איתקיש לשרץ - דלא מטמא בכעדרשה, לנדה - דאינה לאברין, למת - דלא מטמא בכעדרשה, לנדה - למטמאין באבן מסמא, אקשה רחמנא למת - למטמאין באהל! טומאת

עבודה זרה דרבנן היא, וקולא וחוקרא - לקולא מקשינן, לחוקרא לא מקשינן. **מתני'** מנין לפסיה שהיא טהורה - שנאמר "דרדך אנה בלב ים". **גמ'** פשיטא אנה בלב ים היא! הא קמ"ל: פים, מה ים טהור - אף ספינה טהורה. תניא, חנניה אומר: נלמדה משק, מה שק מיטלטל מלא וריקן - אף כל מיטלטל מלא וריקן, לאפוקי ספינה דאינה מיטלטלת מלא וריקן. מאי בינייהו? איכא בינייהו ספינה של חרס. מאן דאמר אנה בלב ים - הא נמי בלב ים היא, למ"ד פישק - הנך (היא) דכתיבי גבי שק דאי מיטלטלת מלא וריקן - אין, אי לא - לא, אבל ספינה של חרס - אע"ג דאינה מיטלטלת מלא וריקן, אי נמי: ספינת הירדן. למ"ד אנה בלב ים היא - הא נמי אנה בלב ים היא, למ"ד מיטלטלת מלא וריקן - הא נמי מיטלטלת מלא וריקן. דא"ר חנינא בן עקביא: מפני מה אמרו ספינת הירדן טמאה - מפני שמוענים אותה ביבשה, ומורדין אותה לפים. א"ר יהודה אומר רב: לעולם אל ימנע אדם את עצמו מבית המדרש ואפי' שעה אחת, שהרי פמה שנים נשנית משנה זו בבית המדרש ולא נתגלה מעמה עד שבא רבי חנינא בן עקביא ופירשה. אומר רבי יוחנן: לעולם אל ימנע אדם את עצמו מבית המדרש ומדברי תורה ואפי' בשעת מיתה שנא' "זאת התורה אדם כי ימות באהל" - אפי' בשעת מיתה תהא עוסק בתורה. אומר ר"ל: אין דברי תורה מתקיימין אלא במו שממית עצמו עליה, שנאמר "זאת התורה אדם כי ימות באהל". אומר רבא: ולתניא

59 בעבודה זרה הקטנה משיעור כזית, **אילימא** – אם נאמר שהספק הוא
 60 **לענין איסורא** – לענין איסור הנאה מהעבודה זרה, האם דבר הפחות
 61 משיעור כזית שנעבד לא נאסר בהנאה או שאף בשיעור זה נאסר
 62 בהנאה, הרי אין להסתפק בזה, משום שלא יהא אלקא כובוב בעל
 63 עקרון שהיה קטן ביותר ונאסר בהנאה, דתניא בברייתא, נאמר
 64 בפסוק (שופטים ח לג) ויהי באשר מת גדעון וישבו בני ישראל וינו
 65 אחרי הבצילים וישמו (להן) [להם] בעל ברית לאלהים, כלומר,
 66 ששמו לעצמם לאלוה עבודה זרה ששמה 'בעל ברית'. ומבאר
 67 הברייתא שעבודה זרה זו, זה זבוב בעל עקרון. ומבאר הברייתא:
 68 מלמד, שכל אחד ואחד עשה דמות וראתו – העבודה זרה לה הוא
 69 עובד, ומניחה בתוך ביםו, ובין שזוכרה – ובכל פעם שזוכר בהו,
 70 מוציאה מתוך ביםו ומחקה ומנשקה, ולכך נקראת 'בעל ברית'.
 71 הרי מוכח מלשון הברייתא שאף עבודה זרה בצורת זבוב שהיא קטנה
 72 משיעור כזית שנעבדה, יש לה שם עבודה זרה וממילא היא נאסרת.
 73 אלקא על כרחך ספיקו של רב אחרובי בר אמי הוא לענין טומאה של
 74 עבודה זרה, מאי – מה דין העבודה זרה לענין טומאה, האם בין
 75 דאיתקיש לשרץ כמבואר לעיל (פב), יש לומר בה, מה שרץ שיעור
 76 טומאתו בכעדשה, אף עבודה זרה נמי, שיעור טומאתו בכעדשה.
 77 או דילמא, הא איתקיש עבודה זרה למת, וכמבואר בסמוך, ואם כן
 78 יש לומר, מה מת בכזית – כשם שמת מטמא רב בשיעור כזית ולא
 79 בשיעור כעדשה, אף עבודה זרה מטמא רב בכזית ולא בכעדשה.
 80 פושטת הגמרא את הספק: אמר רב אינא, ואיתמא – ויש אומרים
 81 שאמר זאת רבה בר עולא, תא שמע, דתניא בברייתא, עבודה זרה
 82 שפחותה משיעור כזית, אין בה טומאה כל עיקר, שנאמר כאשר
 83 יאשיהו המלך טיהר את ירושלים מכל העבודה זרה שהיתה בה מימי
 84 מנשה ואמון שמלכו לפניו (מלכים ב' כג ו), ויצא את האשרה מבית
 85 ה' וגו' וישרף אתה בנחל קדרון וידק לעפר וישלך את עפרה (אל)
 86 [על] קבר בני העם. ויש לדרוש מלשון הפסוק שהקיש את העבודה
 87 זרה לקבר המת, מה מת מטמא רב בכזית, אף עבודה זרה מטמאת
 88 בכזית.
 89 הגמרא חוזרת לדון בדרשות של ההיקשות שנאמר בעבודה זרה.
 90 מקשה הגמרא: ורבנן הסוברים (ולשיטת רבי אלעזר) שעבודה זרה
 91 מטמאת רק במגע, הרי למאי הלכתא איתקיש לשרץ – לגבי איזה
 92 הלכה הקיש הכתוב את העבודה זרה לשרץ, לענין זה דלא מטמא
 93 במשא – שאין עבודה זרה מטמאת במשא אלא רק במגע כדן
 94 השרץ שאינו מטמא במשא אלא במגע. וההיקש של עבודה זרה
 95 לנדה, הוא לענין זה דאינה מטמאת לאברין, כלומר, אם היתה
 96 העבודה זרה העשויה חוליות חוליות והתפרקה ממנה חוליה אחת,
 97 אותה החוליה אינה מטמאת מדין עבודה זרה, וההיקש למת, הוא
 98 לגבי הלכה זו דלא מטמא העבודה זרה בכעדשה כשרץ אלא
 99 משיעור כזית כמת. ויש לשאל על לימודים אלו, מדוע נדרשו כל
 100 היקשות אלו להקל, אימא – תאמר שיש לדרוש היקשות אלו
 101 לחומרא, והיינו, למאי הלכתא איתקיש רחמנא את העבודה זרה
 102 לשרץ, להחמיר עליה ולמנוי בכעדשה – כבר משיעור כעדשה
 103 כמו שרץ ולא רק משיעור כזית. ושההיקש לנדה הוא להחמיר
 104 ולמנוי אף באבן מפמא, ומה דאיתקיש רחמנא את העבודה זרה
 105 למת, הוא לכדי להחמיר ולמנוי באהל – שעבודה זרה תטמא
 106 באהל, כשם שהמת מטמא באהל. מתרצת הגמרא: טומאת עבודה
 107 זרה דרבנן היא ולא נאמרה בתורה, ומשום כך, אם יש אפשרות
 108 לדרוש לקולא ויש אפשרות לדרוש לחומרא, לקולא מקשינן –
 109 דורשים את ההיקש באופן המיקל בדן, ואילו לחומרא לא מקשינן.

משנה

110 משנתנו ממשיכה בדרשת דינים שהוסמכו למקראות: מנין לפינה
 111 שהיא מהורה – שאינה מקבלת טומאה ואפילו היא של חרט,
 112 שנאמר (משלי ל ט), דרדך אינה בלב ים.

1 אולם אם פגעו הן ו-האוכלים והמשקים) הורידו והכריעו את הכף
 2 השניה ונמצא שהם מסיטים ונושאים את הזב, הם מהורין מטומאת
 3 היסט, כיון שאין נטמא במשא הזב אלא דבר הראוי למשכב ומושב
 4 והאדם. הרי שמבואר בברייתא שיש אופן בו דבר דומם יכול להסיט,
 5 וכמו כן ניתן לומר לגבי עבודה זרה, שיכולה להסיט את הטהורים על
 6 ידי הכרעת כף המאזנים.
 7 הגמרא מביאה ברייתא בענין טומאה המסיטה, ומבררת כמי שנשנה
 8 הברייתא. שואלת הגמרא: פמאן אולא הא דתניא – כשיטת מי
 9 הולכת הברייתא ששנינו בה, כל הממאות המסימות את הטהור על
 10 ידי כף המאזנים, או אדם טמא מת שהסיט טהור, מהורות – לא
 11 נטמאו הטהורים מחמת ההיסט, הוין מהסיטו של זב שנטמא, שלא
 12 מצינו לו חקר – [אופן הדומה לו] בכל התורה כולה, שיטמא בהיסט
 13 כמותו. לימא – האם נאמר, שברייתא היא דלא כשיטת רבי עקיבא,
 14 דאי רבי עקיבא היא, מדוע שנה התנא שלא מצינו שטמא שהסיט
 15 את הטהור מטמאו אלא בזב, והרי לשיטתו איכא נמי – [יש גם]
 16 עבודה זרה שנטמאת בהיסט, וכמבואר לעיל (ע"א). משיבה הגמרא:
 17 אפילו תימא – אף אם תאמר שהברייתא כרבי עקיבא, אין
 18 להקשות מהמבואר בה שרק זב מטמא בהיסט, כיון שתניא – [התנא
 19 שנה] לשון זב, והכוונה לך כל הטהומות דמי ליה – הדומות לו
 20 ונלמדות ממנו, והיינו זבה, נדה ויולדת, שנטמאות בהיסט, ועבודה
 21 זרה בכללן, שהרי טומאתה נלמד מנדה.
 22 הגמרא מביאה ספק האם אברי עבודה זרה שהתפרקו מהעבודה זרה
 23 מטמאים או לא. מסתפקת הגמרא: פני – [הסתפקו] רב המא בר
 24 גוריא, טומאת עבודה זרה, האם ישנה לאברין – בכל אבר ואבר ואף
 25 אם אינו מחובר לגוף העבודה זרה, ואם כן, עבודה זרה העשויה
 26 מחוליות והתפרקה, כל אבר מטמא בפני עצמו, או אינה לאברין
 27 אלא רק כשצורת העבודה זרה שלמה, ואם כן, עבודה זרה
 28 שהתפרקה, אבריה אינם מטמאים. ומבאר הגמרא באיזה אופן יש
 29 ספק: היכא – [באופן] דגם הדיוט – [אדם שאינו אומן] יכול להחזירה
 30 לכפי שהיתה מתחילה לא תיבעי לך – אין להסתפק בזה, אלא פשוט
 31 הוא דממאן דמתברא דמי – שיש להחשיב את העבודה זרה כמי
 32 שהיא מחוברת, ואבריה מטמאים כעבודה זרה שלמה. אלא כי
 33 תיבעי לך – באיזה אופן יש לך להסתפק, היכא דאין הדיוט יכול
 34 להחזירה להיות כפי שהיתה מתחילה, מאי – מה דין העבודה זרה,
 35 האם בין דאין הדיוט יכול להחזירה לצורתה הראשונה, פמאן
 36 דמתברא דמי – הרי זה כמי שנשברה העבודה זרה, שבאופן זה ודאי
 37 אין השברים מטמאים, או דילמא – או שמא יש לומר, הא לא
 38 מתפרקה – הרי לא חסרה הצורה כולם וכל חוליותיה לפנינו ואומן
 39 יכול לחברן, ולכך אבריה מטמאים.
 40 ומביאה הגמרא אופן נוסף לביאור ספיקו של רב חמא בר גוריא:
 41 ואיכא דבעי לה להך ניסא – ויש שהסתפקו בענין זה באופן אחר,
 42 ואיכא דאין הדיוט יכול להחזירה כפי שהיתה מתחילה, לא תיבעי
 43 לך, אלא דבר פשוט הוא דכיון שאינה חוזרת בקל לצורתה
 44 הראשונה פמאן דמתברא דמי – הרי זה כמי שנשברה העבודה זרה
 45 ואין אבריה מטמאים. כי תבעי לך, היכא דהדיוט יכול להחזירה
 46 לצורתה הראשונה, מאי – מה דין אברי העבודה זרה, האם בין
 47 דהדיוט יכול להחזירה לצורתה הראשונה, פמאן דמתברא דמי –
 48 היא נחשבת כמחוברת ואבריה מטמאים כעבודה זרה שלימה. או
 49 דילמא, על אף שגם אדם שאינו אומן יכול להחזירה לצורתה
 50 הראשונה, מכל מקום השתא מיהא קשלה – כעת הרי צורתה
 51 התפרקה ואין אבריה מחוברים, ושריא – וממילא נטהרה עבודה זרה
 52 זו מטומאתה כיון שאין צורתה שלימה. מסיקה הגמרא: תיקו – אין
 53 הכרעה בספק זה אלא תעמוד בספק.
 54 הגמרא מסתפקת ספק נוסף בענין טומאת עבודה זרה. מסתפקת
 55 הגמרא: פני רב אחרובי בר אמי, עבודה זרה שלימה הפחותה
 56 בגודלה מפינת, מהו – מה דינה, כלומר, האם דינה כעבודה זרה על
 57 אף קוטנה, או שמא אין דינה כעבודה זרה. מתקיף לה רב יוסף –
 58 הקשה רב יוסף על ספק זה, למאי – לגבי איזה ענין יש להסתפק

43 מיטלטלת מלאה וריקנית כ'שק' ממנו נלמדת טומאת כלי עץ, ולכך
 44 ספינה של חרס נטמאת כיון שכלי חרס לא הוקשו לשק והם מטמאים
 45 אף אם אינם מיטלטלים מלאים. רבי יוסי אומר, אף הספינה שהורה
 46 במגע, לפי שהוא סובר פתנא דירין – התנא במשנתנו (לעיל פג:)
 47 שלומד דין ספינה מהכתוב (משלי ל יט) 'דרך אגיה בלב ים', ובכלל
 48 זה אף ספינה של חרס.
 49 מקשה הגמרא: מתקף לה רב פפא על ביאורו של רב זביד, הרי לפי
 50 דבריו על כרחך יש לבאר שכוונת רבי יוסי לטוהר את הספינה אף
 51 מטומאת מגע. ואם כן, מאי רבי יוסי באומריו אף הספינה
 52 טהורה, הרי תנא קמא לא טיהר כלי חרס מטומאת מגע, ועל מה
 53 מוסיף רבי יוסי ואומר שאף הספינה טהורה מטומאת מגע.
 54 מיישבת הגמרא: אלא אומר רב פפא, הכי קאמר, מדרם בלי חרס
 55 מהור כמבואר בסמוך, ומגעו טמא. וכלי של עץ, בין מדרם ובין
 56 מגעו טמא ככל כלי עץ העשוי לשיבה, ואילו ספינת הירדן
 57 מהורה, לפי שתנא קמא סובר פתנא דירין (לעיל פג:) שדין ספינה
 58 נלמד מהכתוב (משלי ל יט) 'דרך אגיה בלב ים', ובכלל זה אף ספינה
 59 קטנה שניתן לטלטלה כשהיא מלאה. אולם רבי יוסי אומר, אף
 60 הספינה שהזכיר תנא קמא, הרי היא כשאר כלי עץ וטמאה, לפי
 61 שסובר רבי יוסי פתנא דירין שלומד שספינה אינה נטמאת משום שאינה
 62 דומה לשק, וזה דווקא בספינה גדולה שאינה מיטלטלת מלאה
 63 וריקנית כשק, אולם ספינת הירדן שהיא קטנה וניתן לטלטלה אף
 64 כשהיא מלאה, נטמאת.
 65 הגמרא חוזרת לברר מהיכן לומדים שכלי חרס אינו נטמא במדרס.
 66 מבררת הגמרא: ומדרם בלי חרס, מנלו מהור – מהיכן למדים
 67 שאינו נטמא במדרס. מבאר הגמרא: אמר חזקיה, דין זה נלמד
 68 מדאמר קרא בענין טומאת הזב (ויקרא טו ה), 'ואיש אשר יגע
 69 במשכבו יכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עד הערב', הרי שמקיש
 70 הכתוב את משכבו של הזב, לו – לטומאת גופו, מה הוא, אית ליה
 71 – יש לגופו מהרה על ידי שטובל במקוה, אף משכבו נמי שנאמר
 72 במקרא, טומאתו היא רק אם אית ליה מהרה במקוה, אולם כלי
 73 חרס שאין לו טהרה אפילו במקוה אינו נטמא מדין משכב הזב. דכי
 74 – בבית מדרשו של רבי ישמעאל תנא – [למדו], שהמקור לדין זה
 75 הוא ממקרא אחר, שנאמר בענין טומאת הזבה (שם טו כו), 'כל
 76 המשכב אשר תשכב עליו כלי ימי זבה כמשכב נדתה יהיה לה וכל
 77 הכלי אשר תשב עליו טמא יהיה בטמאת נדתה', הרי שמקיש הכתוב
 78 את משכבה לה – לזבה עצמה, מה היא, אית לה מהרה במקוה,
 79 אף משכבה נמי נטמא רק אם אית לה מהרה במקוה, והיינו,
 80 לאפוקי – [להוציא] בלי חרס מדין מדרס, משום דלית ליה מהרה
 81 במקוה.
 82 מקשה הגמרא: מתיב רבי אילעא, שינוי בברייתא, מפין במת מנין
 83 – מחצלת קנים העשויה לשכיבה ואין לה בית קיבול אלא הוא
 84 'פשוטי כלי עץ' הראוי למדרס, מנין שאם נגע בו המת הוא נטמא,

1 ולחנניה, הסובר שספינה המיטלטלת מלאה מקבלת טומאה, על
 2 כרחך יש לומר שמיטלטל על ידי שוורים שמייה מיטלטל – גם כלי
 3 שאינו מיטלטל על ידי בני אדם מחמת גדולו אלא על ידי שוורים
 4 נחשב ככלי המיטלטל, ויכול להיטמא. (אין) ומביא רבא ראייה
 5 לדבריה, דתנן במשנה (כלים פב"ד מ"ב), 'שליש עגלות הן – יש
 6 שלשה סוגי עגלות החלוקים בדינם, עשויה בקתידר – עגלה
 7 שהיא קצרה ועשויה ככסא המוקף משלשה צדדים, טמאה מדרם –
 8 יכולה להיטמא אף טומאת מדרס, לפי שהיא מיוחדת לשיבת אדם.
 9 כמטה – עגלה ארוכה ותחתיתה שלימה ללא כל נקב, טמאה ממה
 10 ית – יכולה להיטמא בכל שאר הטומאות מלבד טומאת מדרס, לפי
 11 שאינה מיוחדת למדרס אלא למשא, ואם יושב או שוכב בה, אומרים
 12 לו 'עמוד ונעשה בה מלאכתנו', ואילו עגלה של אבנים – שמוליכים
 13 בה אבנים גדולות, ובתחתיתה נקבים גדולים, מהורה מכלום – אינה
 14 יכולה להיטמא כלל כיון שנקביה גדולים משיעור רימון, וכל כלי
 15 שיש בו נקב כשיעור 'מוציא רימון' אינו מקבל טומאה. ואמר רבי
 16 יוחנן על משנה זו, ואם נקביה של עגלה זו קטנים ויש בה בית קבול
 17 לרמונים, טמאה טמא מת, וכדין עגלה העשויה כמיטה. הרי
 18 שמוכח מדברי רבי יוחנן שעגלה הטעונה אבנים יכולה להיטמא אם
 19 שנקביה קטנים משיעור 'מוציא רימונים', על אף שהיא כבידה ואינה
 20 מיטלטלת אלא על ידי שוורים.
 21 ומביאה הגמרא את המשך המשניות במסכת כלים (פכ"ד מ"ד): שלי
 22 סוגי תיבות הן החלוקים בדינם, תיבה שפתחה מצדה, ואין
 23 השכיבה עליה מעכבת את שימושה העיקרי הנעשה דרך הפתח
 24 שבצד התיבה, טמאה מדרם, כיון שאין אומרים לשוכב עליה 'עמוד
 25 ונעשה מלאכתנו', ונמצא שמיועדת אף לשכיבה. תיבה שפתחה
 26 מלמעלה, והשכיבה עליה מעכבת את שימושה העיקרי הנעשה דרך
 27 הפתח שבגג התיבה, טמאה אף טמא מת, אבל לא במדרס, לפי
 28 שהיושב על גבה מונע את מלאכתה ואומרים לו 'עמוד ונעשה
 29 מלאכתנו', ונמצא שמיוחדת היא רק למלאכתה ולא לשכיבה. ואילו
 30 תיבה הפתוחה מטה – שהיא גדולה עד שצריך למדוד את אורכה
 31 ורוחבה ואינה מיטלטלת מחמת גודלה, ופתחה מלמעלה, מהורה
 32 מכלום, משום שאינה ראויה למדרס שהרי פתחה למעלה, וכן אינה
 33 ראויה לשאר טומאות, שהרי אינה מיטלטלת מליאה מחמת גודלה.
 34 הגמרא מביאה ברייתא בענין טומאת ספינה ומבררת את טעמיה: תנו
 35 רבנן, מדרם בלי חרס – כלי חרס המיוחד לשיבת הזב, מהור, ואינו
 36 נטמא כשאר מדרס אלא בנגיעת הזב מאוירו כמבואר בסמוך. רבי
 37 יוסי אומר, אף הספינה. שואלת הגמרא: מאי קאמר – מה כוונת
 38 רבי יוסי בדבריו 'אף הספינה'. משיבה הגמרא: אמר רב זביד, הכי
 39 קאמר – כך יש לבאר בדברי הברייתא, מדרם בלי חרס מהור,
 40 כמבואר בסמוך, ומגעו – אולם אם נגעה בו טומאה מאוירו, הכלי
 41 טמא, וכן ספינה של חרס טמאה במגע, לפי שסובר תנא קמא
 42 פתנא דירין, שלומד שספינה העשויה מעץ אינה נטמאת כיון שאינה

שבת. פרק תשיעי – אמר רבי עקיבא דף פד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" קכה תוספת

1 ולחנניא טילטול על ידי שוורים שמיה טילטול. נראה לר"י אפילו ביש בה מ' טאה.
2 תימה לר' יצחק: אמאי נקט חנניא: הא רבנן נמי לא פליגי בהא דמה שמטהרין
3 ספינת הירון – היינו משום "דרך אניה בלב ים" (משלי ל), ולא משום דלא שמיה טילטול.
4 ועוד, הנראה דספינת הירון מיטלטלת אפילו על ידי בני אדם. דאי אינה מיטלטלת אלא
5 על ידי שוורים – אם כן ממתניתין דכלים דתנן:
6 ספינת הירון טומא – הוי מצי לאבוזי דלחנניה
7 שמיה טילטול:

8 **ואמר** רבי יוחנן אם יש בה בית קיבול
9 רימונים כו'. מהא דקתני במטה טמאה
10 טמא מת – לא מצי לאתויי ראייה, דאיכא למימר
11 שמיטלטלת על ידי בני אדם:
12 **שלוש** תיבות הן. קשה לר"י: דאמאי מיתיה לה:
13 דאי משום דהיא טיפא ההיא דג'
14 עגלות הן – אם כן הוה ליה לאתויי ההיא דג'
15 עריבות שהן ביתים:

16 **הכחה** במדה טהורה מכלום. אפתחה
17 למעלה קאי, דפתחה מצידה דחזיא
18 למדרס – לא בעי מיטלטל מלא וריקן, כדאמר'
19 בכבורות (דף לח):

20 **אלא** אמר רב פפא ה"ק כו' ושל עץ בין
21 מדרסו בין מגעו טמא. תימה לרבינו
22 תם: דלמה לו להניח של עץ וספינת הירון? לא
23 הוה ליה אלא לאפוכי שנייא קמא, דלת"ק
24 ספינה של חרס טהורה כתנא דידן. ולר' יוסי אף
25 הספינה טמאה כחנניא. ור"א רבני יוסי – אמגע
26 דקמאי ת"ק כחנניא: לא כן נראה לרבינו תם כג'
27 ר"ת. דגרסינן במילתיה דרב זבדי: וספינה של
28 חרס טהורה, כתנא דידן. ורבי יוסי אומר: אף
29 הספינה טמאה, כחנניא, כמו מגע דכלי חרס.
30 ופרין: מאי "אף"? דהשתא לא קאי אעיקר
31 מילתיה דת"ק, אלא אדקדוק דרבינו, דייקנן הא
32 מגעו – טמא. אלא אמר פפא ה"ק כו'. וספינה של
33 חרס טמאה כחנניא. ר' יוסי אומר: אף הספינה
34 טהורה, כתנא דידן. כמו מדרס כלי חרס, דקתני
35 תנא קמא בהדיא דטהור: **מה** הוא דאית ליה טהרה במקוה. לאו דוקא נקט מקוה, דהא
36 זב בעי מים חיים. אלא משום דבעי למינקט מקוה גבי משכב
37 ומושב. ולענין מים חיים לא מצרכי' שיהא טעון במשכב ומושב כוב, דלא בעינן אלא דמי
38 ליה פורתא, דאית ליה טהרה: **לאפוקי** – אמר ר' יוחנן: דאית ליה טהרה במקוה. תימה:
39 דהא כופת שאור שיחדה לשיבה – טמאה מדרס, כדאמרין ב"העור החרוט" (חולין דף
40 קטס). אע"ג דלית ליה טהרה במקוה! ואומר רבינו תם: דיש במינו בגידולו קרקע טהרה
41 במקוה, כגון כלי עץ:

42 **מפין** במת מניין. פירש בקונטרס: דמייירי במפץ של עץ. ואין נראה לרבינו תם, דהא
43 פשוטי כלי עץ יש להם טהרה במקוה, כדמוכח בפרק קמא דסוכה (דף טו). דאמר:
44 משה מיהרת איברים. ומוקי לה בפשוטי כלי עץ, כגון ארוכה ושתי כרעים. ואומר ר"ת:
45 דהכא במפץ של שיפה ושל גמי, דאין לו שום טומאה אלא מדרבנן לבד מטומאת מדרס
46 כדפירש לעיל בפרק "במה אשה" (דף טו). והא דפשוטי כלי עץ אית להו טהרה במקוה –
47 אומר ר"י דנפקא לן מדכתוב (במדבר לא) "וכל כלי עץ תחטאו" – דמשמע אפילו פשוטי,
48 דומיא דכלי מתכות דכתבי התם. אף על גב דכתוב "וכל מעשה עוים". ליכא למילף מה
49 מעשה עוים מיטלטל מלא וריקן, אף כלי עץ. דלא שייך למילף הכי אלא משק, כדכתוב
50 (בראשית מב) "ויחי הם מריקים שקיהם". ולהכי נקט נמי בכל דוכתא "מה שק מיטלטל מלא
51 וריקן כו'". ולא נקט "מה בגד מיטלטל מלא וריקן", אף על גב דבגד נמי כתוב גבי שק "או
52 בגד או ער או שק":

מה
של
רין

1 ולחנניא. דאמר: ספינה המיטלטלת מלאה טמאה, אפילו אינה מיטלטלת אלא על ידי
2 שוורים מרוב גודלה – הוי טילטול, וטמאה: **בְּתֵיבָהּ**. קצרה ומוקפת משלש צדדין:
3 **טמאה מדרס**. שלישיה מיוחדת היא: **בְּמִטָּהּ**. שהיא ארוכה, ומתחתיה מקבלת,
4 במטה של עור שאין בה שום נקב: **טמאה טומאת מת**. כלומר: מקבלת שאר טומאות
5 כגון, חוץ מטומאת מדרס. דכלי הוה לקבל
6 טומאה, ולישיבה אינה מיוחדת. שטוענין בה
7 פרגמטיא, ואומר לו עמוד ונעשה מלאכתנו.
8 והא דנקט טמא מת – משום דאב הטומאה
9 הוא. והכי קאמר: אב הטומאה הוא על ידי
10 מת, ולא על ידי זב: **וְשֵׁל אֲבָנִים**. העשויה
11 להוליך בה אבנים: **טהורה מכלום**. אינה
12 מקבלת שום טומאה, לפי שפרצה מתחתיה
13 נקבים גדולים – ולא כלי הוא. דכל הכלים
14 שיעורן פרגמונים: **ואמר ר' יוחנן כו'**. אלמא:
15 אף על גב דשל עץ איתקש לשק, דבעינן
16 מיטלטל מלא וריקן, וזו אינה מיטלטלת אלא
17 על ידי שוורים – קאמר טמאה טמא מת:
18 **תיבה שפתחה מצדה טמאה מדרס**. לפי
19 שמשמשת שכיבה עם מלאכה, שמשמשת
20 בה דרך פתחה, ואין צריך לומר לשוכב עליה
21 עמוד ונעשה מלאכתנו: **מלמעלה**. פתחה
22 כאותן שלנו: **טמאה טמא מת**. כלומר: נעשה
23 אב הטומאה על ידי מת, בשאר כל הכלים
24 הראויין לקבל טומאה, שאם האהיל אהל
25 המת, עליה נעשו אב הטומאה. ולענין שאר
26 טומאות היין ראשון שכיבה בכל הכלים
27 ולא שמעינן ממתניתין אלא דכלי הוא
28 לטומאה. ומדרס לא הוה, דאינה מיוחדת
29 לשכיבה, דצריך לומר לו עמוד. יש מקשין
30 הבל על משנה זו: הא דאמר ר' יוחנן בפרק
31 "במה אשה" (לעיל דף נט). אף אומר
32 בטומאת מת עמוד ונעשה מלאכתנו. והבל
33 הוא בפיהם. דכי איתמר ההיא – לענין כלי
34 שנשבר ועודנו ראוי למלאכה, ולא מעין
35 מלאכה ראשונה. וקאמר רבי יוחנן דטהור מטומאתו ראשונה. ואומר בה עמוד
36 ונעשה מלאכתנו הראשונה, ודרי הוא אינו ראוי. אגל לומר שיהא מיוחדת למת
37 ולא למלאכה אחרת – לא תהא זאת בישאל, דהא כתיב (במדבר יט) "כל אשר
38 באהל יטמא, וכל כלי פתוח" וגו'. וכל טמא מת שבתלמוד הנזכר אצל מדרס – הוא
39 הדין לטמא שרץ, או לטומאת נבלה. ולא הוזכר מת אלא משום דעל ידי מת נעשה
40 אב הטומאה, וכמו על ידי מדרס. שלא בא ללמדנו אלא לומר שהוא כלי מקבל כל
41 טומאה, חוץ מטומאת מדרס אם ישב עליו זב, אינו נעשה אב הטומאה: **התאב בפרה**.
42 תיבה גדולה שאינה מיטלטלת, ויש לה חלון מלמעלה להשתמש בתוכה: **טהורה**
43 **מכלום**. למדרס לא חזיא – והאיל וחלולה מלמעלה אינה משמשת שכיבה עם
44 מלאכה. ולשאר טומאות לא חזיא. דאינה מיטלטלת מליאה, ולא איתפרש מה לשון
45 "במה בפרה". ולי נראה של עם "אנשי מדות", כלומר: שצריכה למוד ארבה ורחוקה:
46 **מדרס כלי חרס טהור**. שאם ישב עליו הזב ולא נגע באיור – טהור, ואינו מטמא
47 משום מדרס. ולקמיה יליף לה מקרא: **מאי קאמר**. מה ענין ספינה אצל מדרס? ספינה
48 טהורה אף מטומאת מגע, ולמדרס לא חזיא: **ומגעו טמא**. אם נגע הזב בתוכו: **וספינה**
49 **של חרס טמאה**. במגעה: **בחנניא**. דילף טעמא משק, וחרס לא איתקש לשק: **כתנא**
50 **ידין**. דילף מ"בלב ים", והא נמי בלב ים היא: **מאי אף ספינה**. על כרחיף טהורה
51 ממגע קאמר, ומאי "אף", הא לא טהרה תנא קמא כלי ממגע, דנימא אף זו ביוצא בו:
52 **וספינת הירון טהורה כתנא ידין**. דילף מ"בלב ים", לא שנא גדולה לא שנא קטנה.
53 והוא הדין נמי דמצי לתרצי וספינה של חרס טהורה, בתר דמפכינן דתנא קמא לרבי
54 יוסי. אלא משום דשכיחא טפי של עץ משל חרס: **משכבו**. הוא והמשכב הנוכר כאן: **כלי חרס אין** לו
55 קנים: **במת מניין**, שהוא טמא. לפי שמעינו שפשוטי כלי עץ טהורין מטומאת מגע שרץ, מניין שכלי הראוי למשכב ומושב מקבל טומאת מגע במת?

רין

1 מה פכין קטנים שטורחין בזב. תימה: דמסאה ותרקב ותיבה שפתחה למעלה יכול
2 לעשות ק"ו: דלא מטמא מדרס מטמא במת, מפץ שמשמא מדרס – אינו דין שיטמא
3 במתו ו"ל: דמה להנך – שכן נעשין אב הטומאה, מה שאין כן במפץ, דכיון שאין לו טהרה
4 במקה אינו נעשה אב הטומאה, כדמוכח בפרק בתרא דעירובין (דף קד). אבל קשה:
5 דמפכים גדולים מצי למיעבר ק"ו, דלא מטמא

6 מדרס כדאמר הכא. דמדרס כלי טהור
7 ומטמא במתו ו"ל: דטפי ניהא ליה למיעבר ק"ו
8 מפכים קטנים, שטורחין מכל טומאת חוב לגמרי.
9 וקשה: דבמעיינות חוב מגולן דלא מיטמו פכין
10 קטנים; דנהי דבשיעור חוב לא מיטמו – היינו
11 משום דבעיא ראיא לנגיעת בשר כדפירש
12 בקונטרס, ד"מבשר חוב" נפקא טומאת שיער
13 אבל רוק דכתיב בהדיא "וכי ירוק חוב בטוהר"
14 פשיטא דלא בעיא ראיא לנגיעת בשר. וא"ת:
15 והכי עביד ק"ו מפכין קטנים; מה לפכין קטנים
16 שכן מטמאין מאירין, תאמר במפץ כו'. וליכא
17 למימר דעביד ק"ו הכי: מה זב הקל שאין מטמא
18 פכין קטנים – מטמא מפץ, מת ההמור דמטמא
19 פכין קטנים – אינו דין שיטמא מפץ. דמה ולוב –
20 שכן מטמא במשכב ומושב(ב) ויש לומר: דאיכא
21 למימר שאר כלים יוכיחו, שאין מטמאין מאירין
22 – ומטמאין במת, אף אני אביא מפץ. מה לשאר
23 כלים שכן נעשין אב הטומאה – פכין קטנים
24 יוכיחו:

25 שמהורים בזב. שאינו יכול לנגיע בתוכם, לפי
26 שפיהם צר. ובהדיא נמי לא מטמו,
27 כדפירש בקונטרס דאת שאינו בא לכלל מגע –
28 אינו בא לכלל היסט. וא"ת: א"כ כלי חרס המוקף
29 צמיד פתיל לא יטמא בהיסט, ובפ"ק בנדה (דף
30 ה) אמר שאינו ניצול במעט לעת שבנדה; ובפ"ק "הניקין" (גיטין דף סא) נמי פריך: וליחוש

31 שמתו חסידים אשתו נדה ואורח: דצמיד פתיל חשיב בא לכלל מגע, לפי שעומד לפתח,
32 ולא דמי לקולית נבלה, דאמי "ביהעור והרוטב" (חולין קכו) מחוסר נקב במחוסר מעשה
33 דמי, ואע"פ שחשיב עליה לנוקבה – אין טמאה במשא. דהתם טמאה אינה עומדת לנקבה
34 אלא ע"י מחשבה. אבל מוקף צמיד פתיל – סתמו עומד לפתח:

35 מפץ שטמא בזב אינו דין שיטמא במת. מוקף. דהכא קי"ל בכל דוכתא דכל המטמא
36 מדרס מטמא טמא מת. וא"ת: כלי חרס המוקף צמיד פתיל יוכיח שטמא בזב, דמטמא
37 בהיסט כדפירשיתו לעיל, וטהור במתו ואומר ר"ת: דלא שייך למימר יוכיח מוצמיד פתיל, דמה
38 שהוא בהיסט חוב היינו משום דהוי כאילו נגע בזב בתוכו, כדאמר: איחוד מגע שהוא ככולו,
39 הוי אומר זה היסטו ובמת אם היה כזית ממנו בתוכו היה טמא: והא לית ליה טהרה
40 במקוה. תימה: דבסוף "כיצד הרגל" (ביק דף כה) קאמר עלה דמפץ דהכא, וקא מיייתי לה
41 בק לטומאת ערב בין לטומאת ז', מה שייך להחזיר טומאת ערב וז', כיון דאין לו טהרה
42 לעולם; ו"ל: דהאי ק"ו אחיני נמי פשוטי כלי עץ המיוחדים למדרס, דטמאים במת, ומיייתי
43 הא לטומאת ז'. אי נמי ברייתא איירי בכל מוצצים, בין במפץ עץ בין במפץ שיפה וגמי. ובמפץ
44 עץ קאמר התם דמיייתי ליה לטומאת שבעה, דאית ליה טהרה במקוה: מ"י לא עסקינן
45 דייחדיניהו לאשתו נדה. פי בקונטרס: ויא מטמא מדרס – היכי מציל: והלא כל דבר טמא
46 אינו חוצץ בפני הטומאה! אלא ש"מ דלא מיטמא מדרס. הלכך, כלי חרס המוקף צמיד פתיל
47 – טהור מכל טומאה. ובהדיא נמי לא מטמא – דכ"ד שלא בא לכלל מגע – אינו בא לכלל

48 משא. ואין נראה, דודאי מטמא בהיסט כלי חרס מוקף צמיד פתיל, כדמוכח בנדה (ה) ובגיטין (סא) כדפירשתי לעיל. ומפרש ר"ת דמדכתיב "וכל כלי" דייק, דמי לא עסקינן דייחדיניהו לאשתו
49 נדה, דכל טומאת הבאות דרך גב יש לנו לטהרו, מדכתיב "וכל", הילכך, אפילו ייחד ליה לשיבה – טהורים. אבל בהיסט משמו, דטומאה הבאה דרך תוך הארץ דחשבינן כאילו נגע בפנים,
50 כדארומינן, איחוד מגע שהוא ככולו – הוי אומר זה היסט. ור"י מפרש: דלא יבע למימר דמיייר קרא בכל ענין אפי' ישבה עליהם אשתו נדה או היסט, אלא אם ייחד ליה חרס לאשתו נדה
51 – טהור, דאין דין חרס מטמא מדרס. דאי (ייחד) טמא – לא יציל בצמיד פתיל אע"ג דלא ישבה עליו. דאע"פ שבמת אינו מקבל טומאה מגבו, כיון דבמדרס אינו מקבל טומאה – אין לו לחוץ
52 באהל המת. ומסופק ר"י בכך: מניין לערוגה שהיא ר' כו'. "יא ערוגה ו' נפקא לך מדכתיב "לחיוו כערוגת הבושם" (שיר ה) ומשמע לחיוו לשון לחות, והם היו ר' על ו', מכלל דערוגה נמי
53 כן היא: ארבע על ארבע רוחות הערוגה. באמצע הרוח כדמוכח בגמרא, לפי מה שאפרש בער"ה. ומה שפירש הקונטרס דכלאי זרעים דרבנן – אינו נראה לר"י, דהא אמר"י בפ"י "כל הבשר"
54 (חולין קטו). כלאי זרעים ליחטרו, דהא תיעבתו לך הווא ואין נראה לומר דלהרבת האילן קרי כלאי זרעים, משום דבספ"ק קידושין (דף לט). מפני הרבת האילן מ' שדך לא תורע בלאים",
55 ועוד, דהתם בקידושין אמר אהדיא מילתא גופא "בהמתך לא תרכיב בלאים, שדך לא תורע בלאים", מה בהמתך בהרבה – אף שדך בהרבה, ומה בהמתך נוהג בין בארץ בין בחו"ל – אף
56 שדך נוהג בין בארץ בין בחו"ל. ופריך: והלא הא כתיב שדך ומשני: הווא למעוטי זרעים שבוה"ל (וכפ' המביא). משמע דבא"י אסיירי מדאורייתא. ואפי' לר' יאשיהו דאמר אינו חייב ע"י שיוע
57 חסה ושעורה ותרצן במפולת יד – היינו להתחייב משום כלאי הכרם, ד"אל תורע כרמך", אבל אלאו ד"אל תורע שדך" – מדה דחייב:

1 ודין הוא ומה פכין קטנים. של חרס, שטורחין בזב, שאינן מטמאין על דוד בשום
2 טומאה. דלמדרס לא חזו – דאין עשויין לישקבה. ועוד, שדך של חרס, ובמגע לא
3 לשמאו – דאין משמאות אלא מאירין, ואין יכול להכניס אצבע לתוכו, מפני שפיקן
4 צר. ובהדיא לא – דאפקיה רחמנא בלשון נגיגה, דכל שאינו מטמא במגע אינו מטמא
5 בהדיא. וביהעור והרוטב" (חולין קכד) אמר

6 נמי הכי לגבי טומאת משא: את שבא לכלל
7 מגע – בא לכלל משא. אע"פ שאפרש ליגע
8 בחוט השערה, ותנאי בת"כ דשיער חוב מטמא
9 – הנ"מ כלי הרכאי לנגיעת בשרו, ולחכי
10 אפקיה רחמנא בלשון נגיגה בשר, כדכתיב
11 (ויקרא טו) "והנגוע בבשר החיב" – מטמאין פתח.
12 באהל המת, דכתיב (במדרב ט) "וכל כלי
13 פתוח: מפץ ששפא בזב. דהא חזי למשקב,
14 וכתיב "וכל המשקב" וגו', ומקחא נפקא לן
15 בעלמא (נדה דף מט) דכל המשמא במדרס –
16 מטמא טומאת מת, ואפילו פשוטי כלי עץ:
17 ואמאי. טמא בזב טומאת מדרס: והא לית
18 טהרה במקוה. דכי כתיב טבילה בקרשת
19 שרצים ובקרשת מדין כתיבא. והנך כלים
20 דכתיבי התם – ולפינן להו טבילה. אכל פשוטי
21 כלי עץ שלא נכתבו שם לענין טומאה, לא
22 ולפינן להו טבילה, ולית להו טהרה במקוה.
23 דהא לא כתיבא בהו פי הכי דאובל ומשקה
24 אין להם טהרה במקוה, לפי שלא למדנו להם
25 טבילה בשם. שאני התם דאיכא בזב. ויש
26 בכלי עץ שיש להן טהרה במקוה כגון
27 מקבלים: רחמנא ליצולן מהאי דעתא, דכיון
28 דלדידיה ליכא טהרה במקוה, לא שאני מקבלי
29 חרס: ולפינן מאי. היכא כתיבא דמשום
30 דאיכא בזב, אע"ג דכדידיה ליכא – ומיטמא: נימא: והואיל ואקשיתיה לוב עצמו בעי
31 דנקייהו ליה טהרה לדידיה: כתיב משקבו. מקיש משקבו לו: וכתיב "וכל המשקב. אע"ג
32 דלא דמי לזב, דהא לא כתיב משקבו: וכל פלי פתוח. כלי חרס קאמר, שהטומאה
33 נכנסת לו דרך פתחו: מי לא עסקינן. מי לא משמע במקרא דאפי' ייחדו לאותו כלי
34 לאשתו נדה לישב עליו כל ימיה אמר קרא דמציל על מה שכתבו באהל המת. ואי
35 טמא מדרס – היכי מציל? והא כל דבר טומאה אין חוצץ בפני הטומאה. אלא ש"מ
36 דאין מדרס בכלי חרס. הלכך, כלי חרס המוקף צמיד פתיל – טהור מכלל טומאה.
37 ובהדיא נמי לא מטמא ליה, כדפירשיתו לעיל, דכל שלא בא לכלל מגע לא בא לכלל
38 משא. לפיכך מציל על מה שכתבו: מ"תנ"י שזורעין בתוכה ח' לרעונין, ולא הוי
39 עירבוב, שיש בה כדי להפריש ביניהם הפרש הראוי: ד' מור' רוחות הערוגה. ממלא את
40 כל הרוח עד סמוך לקרן: ואחת באמצע. גרעין אחד. ואע"פ שכל אצל הקרנות סמוכין
41 זה לזה, ואין ביניהם הרחקה ג' טפחים, ויונקים זה מזה – אין כאן בית מיוחד, דגבי
42 כלאים היכרא הוא דבעינן דלא להוי עירבוב. דהא אבלאים קפיד קרא, אכל ליניקה
43 לא חיישינן אפילו בכלאי חרס דאורייתא. דנתנן (ב"ב דף כו.) זה סומך לגדר מקאן,
44 וזה סומך לגדר מקאן, ואע"ג דנגעין מתתאי. וב"ש פלאי: זרעים דרבנן דלא חיישינן
45 ליניקה. דנתנן גבי ראש תור לקמן בשמעתין, וגבי ב' שורות. וזרי יש כאן היכר גדול:
46 רוח זו זרועה צפון ודרום, וזו זרועה מזרח ומערב. אכל בין זרע האמצעי לזרעוני
הרוחות

31 וקיס
32 דאיכא בזב, אע"ג דכדידיה ליכא – ומיטמא: נימא: והואיל ואקשיתיה לוב עצמו בעי
33 דנקייהו ליה טהרה לדידיה: כתיב משקבו. מקיש משקבו לו: וכתיב "וכל המשקב. אע"ג
34 דלא דמי לזב, דהא לא כתיב משקבו: וכל פלי פתוח. כלי חרס קאמר, שהטומאה
35 נכנסת לו דרך פתחו: מי לא עסקינן. מי לא משמע במקרא דאפי' ייחדו לאותו כלי
36 לאשתו נדה לישב עליו כל ימיה אמר קרא דמציל על מה שכתבו באהל המת. ואי
37 טמא מדרס – היכי מציל? והא כל דבר טומאה אין חוצץ בפני הטומאה. אלא ש"מ
38 דאין מדרס בכלי חרס. הלכך, כלי חרס המוקף צמיד פתיל – טהור מכלל טומאה.
39 ובהדיא נמי לא מטמא ליה, כדפירשיתו לעיל, דכל שלא בא לכלל מגע לא בא לכלל
40 משא. לפיכך מציל על מה שכתבו: מ"תנ"י שזורעין בתוכה ח' לרעונין, ולא הוי
41 עירבוב, שיש בה כדי להפריש ביניהם הפרש הראוי: ד' מור' רוחות הערוגה. ממלא את
42 כל הרוח עד סמוך לקרן: ואחת באמצע. גרעין אחד. ואע"פ שכל אצל הקרנות סמוכין
43 זה לזה, ואין ביניהם הרחקה ג' טפחים, ויונקים זה מזה – אין כאן בית מיוחד, דגבי
44 כלאים היכרא הוא דבעינן דלא להוי עירבוב. דהא אבלאים קפיד קרא, אכל ליניקה
45 לא חיישינן אפילו בכלאי חרס דאורייתא. דנתנן (ב"ב דף כו.) זה סומך לגדר מקאן,
46 וזה סומך לגדר מקאן, ואע"ג דנגעין מתתאי. וב"ש פלאי: זרעים דרבנן דלא חיישינן
ליניקה. דנתנן גבי ראש תור לקמן בשמעתין, וגבי ב' שורות. וזרי יש כאן היכר גדול:
רוח זו זרועה צפון ודרום, וזו זרועה מזרח ומערב. אכל בין זרע האמצעי לזרעוני
הרוחות

47 משא. ואין נראה, דודאי מטמא בהיסט כלי חרס מוקף צמיד פתיל, כדמוכח בנדה (ה) ובגיטין (סא) כדפירשתי לעיל. ומפרש ר"ת דמדכתיב "וכל כלי" דייק, דמי לא עסקינן דייחדיניהו לאשתו
48 נדה, דכל טומאת הבאות דרך גב יש לנו לטהרו, מדכתיב "וכל", הילכך, אפילו ייחד ליה לשיבה – טהורים. אבל בהיסט משמו, דטומאה הבאה דרך תוך הארץ דחשבינן כאילו נגע בפנים,
49 כדארומינן, איחוד מגע שהוא ככולו – הוי אומר זה היסט. ור"י מפרש: דלא יבע למימר דמיייר קרא בכל ענין אפי' ישבה עליהם אשתו נדה או היסט, אלא אם ייחד ליה חרס לאשתו נדה
50 – טהור, דאין דין חרס מטמא מדרס. דאי (ייחד) טמא – לא יציל בצמיד פתיל אע"ג דלא ישבה עליו. דאע"פ שבמת אינו מקבל טומאה מגבו, כיון דבמדרס אינו מקבל טומאה – אין לו לחוץ
51 באהל המת. ומסופק ר"י בכך: מניין לערוגה שהיא ר' כו'. "יא ערוגה ו' נפקא לך מדכתיב "לחיוו כערוגת הבושם" (שיר ה) ומשמע לחיוו לשון לחות, והם היו ר' על ו', מכלל דערוגה נמי
52 כן היא: ארבע על ארבע רוחות הערוגה. באמצע הרוח כדמוכח בגמרא, לפי מה שאפרש בער"ה. ומה שפירש הקונטרס דכלאי זרעים דרבנן – אינו נראה לר"י, דהא אמר"י בפ"י "כל הבשר"
53 (חולין קטו). כלאי זרעים ליחטרו, דהא תיעבתו לך הווא ואין נראה לומר דלהרבת האילן קרי כלאי זרעים, משום דבספ"ק קידושין (דף לט). מפני הרבת האילן מ' שדך לא תורע בלאים",
54 ועוד, דהתם בקידושין אמר אהדיא מילתא גופא "בהמתך לא תרכיב בלאים, שדך לא תורע בלאים", מה בהמתך בהרבה – אף שדך בהרבה, ומה בהמתך נוהג בין בארץ בין בחו"ל – אף
55 שדך נוהג בין בארץ בין בחו"ל. ופריך: והלא הא כתיב שדך ומשני: הווא למעוטי זרעים שבוה"ל (וכפ' המביא). משמע דבא"י אסיירי מדאורייתא. ואפי' לר' יאשיהו דאמר אינו חייב ע"י שיוע
56 חסה ושעורה ותרצן במפולת יד – היינו להתחייב משום כלאי הכרם, ד"אל תורע כרמך", אבל אלאו ד"אל תורע שדך" – מדה דחייב:

41 ולכך המפץ נעשה מדרס כיון שיש במינו כלי עץ שיש להם טהרה
42 במקוה. ואילו בכלי שאין במינו כלי אחר שנטהר במקוה, יש ללמוד
43 מלשון הכתוב 'במשקבו' שמשקבו של חוב לו – לזב עצמו,
44 ודינו כדן חוב שטומאתו היא מחמת שיכול להטהר בטבילה, אולם
45 כלי שאין במינו כלי אחר שנטהר במקוה אינו דומה לזב עצמו, ולכך
46 המפץ שאין לו טהרה במקוה אינו נטמא במדרס.
47 הגמרא מביאה מקור נוסף לדין שהובא לעיל (ע"א) שכלי חרס אינו
48 נטמא בטומאת מדרס: **רבא אמר**, דין זה שמדרס בלי חרס מהור,
49 נלמד מהור – מפסוק זה שנאמר בענין טומאת כלי חרס באהל המת
50 (במדבר יט טו), 'ובל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא
51 הוא' והיינו, שכל כלי חרס שאין לו מכסה שסוגר אותו ודבוק אליו,
52 נטמא באהל המת, הא אם יש צמיד פתיל עליו, מהור הוא, וכן
53 הוא מציל את האוכלים הנמצאים בתוכו מלקבל טומאה. ומדייק
54 רבא: מאחר ובלשון הפסוק אין חילוק באלו כלי חרס נאמר דין זה,
55 מי לא עסקינן אף באופן דיהרניהו לכלי זה לשיבת אשתו נדה,
56 ואכן ישבה עליהם אשתו כשהיא נדה, ומכל מקום קאמר ר' חנניא
57 שהכלי מהור ומציל את האוכלים שבתוכו. ואם אכן היה הדין שכלי
58 חרס נטמא בטומאת מדרס, כיצד הוא מציל את האוכלים שבתוכו
59 מלקבל טומאה, הלא כיון שהוא עצמו טמא הוא אינו חוצץ בפני
60 הטומאה, אלא מוכח מדין זה שכלי חרס אינו נעשה מדרס.

משנה

61 התנא שונה דין נוסף שהוסמך למקרא, בענין כלאי זרעים. מבררת
62 המשנה: **מנין לערוגה של ירק שהיא ששה על ששה טפחים**, שיש
63 אופן שזורעין פתוהה המשה ורעונין של מינים שונים, ואין בכך
64 ערבוב וכלאים, והיינו כשזרע ארבעה מיני זרעונין, על ארבע רוחות
65 הערוגה, מין בכל צד עד סמוך לקרן ציור א', ואחת ו-גורעין אחד
66 באמצע, שנאמר (ישעיה סא יא) 'כי בארץ תוציא צמחה וכננה
67 וזרועיה תצמיח', ורעה לא נאמר אלא 'זרועיה' בלשון רבים.
68 ובגמרא יתבאר כיצד משמע מכאן שהם חמשה זרעונים בששה
69 טפחים.

גמרא

70 הגמרא מבארת את דרשת המשנה. מבררת הגמרא: **מאי משמע** –
71 כיצד משמע מהמקרא שזורעין חמשה זרעונין בערוגת ששה טפחים.
72 משיבה הגמרא: **אמר רב יהודה**, מכך שבמקרא 'כי בארץ תוציא
73 צמחה' הובאו חמשה לשונות של צימוד זרעים, 'תוציא' חד,
74 'צמחה' חד, 'הרי תרי' – ביחד הם שנים, 'זרועיה' בלשון רבים, 'הרי
75 הא' – הרי ארבע, 'תצמיח' חד, הא המשה, הרי רמו לחמשה מיני
76 זרעים. אמנם אין ללמוד מפסוק זה שהם בערוגה בת ששה טפחים,
77

מבארת הברייתא: **דין הוא** – ודבר זה נלמד מקל וחומר, ומה פנין
קמנינים מחרס שפיהן צר ואין אצבע אדם נכנסת בהם, שמהורין פוב
משום שאינם ראויים למדרס וכן אין להם טהרה במקוה, ואינם
נטמאים במגע שהרי כלי חרס אינו נטמא אלא מאוירו ולא מאחוריו
ופכים אלו לא ניתן לגעת בתוכם, ומכל מקום הם טמאים באהל
המת, מפני שטמא במדרס הזב, כיון שהוא ראוי למשכב חוב, אינו
דין שיהא טמא באהל המת. והקשה רבי אילעא, אמאי המפץ
נטמא במדרס, הא לית ליה מהרה פמקוה, ושנינו לעיל (ע"א) שכל
שארין לו טהרה במקוה אינו נטמא במדרס.
מיישבת הגמרא: **אמר ליה רבי חנינא** לרבי אילעא, שאני התם –
שונה דין מפץ עץ מכלי חרס, שעל אף שאין לו טהרה במקוה הוא
נטמא במדרס, הואיל ואיכא במינו של המפץ כלים שיש להם
טהרה במקוה, כגון כלי עץ שיש להם בית קיבול, ולכך אף המפץ
אינו מתמעט מטומאת מדרס על ידי הלימודים הממעטים מטומאת
מדרס את הכלים שאין להם טהרה במקוה, אולם כלי חרס שאין
במינם כלים שניתן לטהרם במקוה, אינם נטמאים במדרס.

אמר ליה רבי אילעא לרבי חנינא, ר' חנניא ליצילן מהאי דעתא –
הקדוש ברוך הוא יצילנו מסברא זו, שאתה מטמא במדרס כל דבר
שמינו נטהר במקוה, שהרי פשוט שכיון שאין המפץ עצמו נטהר
במקוה, הוא אינו נטמא במדרס. השיב רבי חנינא לרבי אילעא,
אדרבה – להיפך, ר' חנניא ליצילן מדעתא דידך, שאתה מחולק בין
כלים שיש במינם כלים שיש להם טהרה במקוה, לכלים שאין במינם
כלים שיש להם טהרה במקוה.

מבררת הגמרא: **ומעמא מאן** – ואכן מה טעמו של רבי חנינא הסובר
שדבר שיש במינו שנטהר במקוה יכול להיטמא אף אם הוא אינו
נטהר במקוה, ואינו מצריך שהוא עצמו יהיה נטהר בטבילה כמו זב
ממנו נלמד דין טהרתו בטבילה. מבארת הגמרא: **הרי קראי בתיבי**
– שני פסוקים נאמרו לגבי מדרס הזב, בפסוק אחד בתיבי (ויקרא טו
ה) 'ואיש אשר יגע במשקבו יכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עד
הערב', הרי שמקיש הכתוב טומאת מדרסו לטומאת גופו, ובפסוק
השני בתיבי (שם טו ד) 'וקל המשקב אשר ישכב עליו הזב יטמא
וקל הכלי אשר ישב עליו וטמא', הרי שבפסוק זה לא הקיש הכתוב
את משכב הזב לגופו אלא הזכיר כל אחד מהם לבדו, ואף נצרך
לרבות את דין המשכב בלשון 'וקל המשקב'. ויש לשאול, הא כיצד
– כיצד יתבאר שני פסוקים אלו, שבאחד משמע שמשכב הזב הוקש
לגופו, ואילו בפסוק האחר משמע שלא הוקש משכב הזב לגופו. אלא
על כרחך יש לומר, שכל כלי שיש במינו כלי אחר שנטהר במקוה,
יש ללמוד מלשון הכתוב 'וקל המשקב' שחילק הכתוב ביניהם ואין
דין המשכב כדן חוב ממש, ואף על גב דהמשכב עצמו לית ליה
מהרה פמקוה, הוא נטמא אם במינו יש דבר אחר שנטהר במקוה,
40

המשך ביאור למס' שבת ליום שישי עמ' א

16 **בהשקפה אף ירידה בהשקפה**, ויש ללמוד מכאן על הירידה
17 כשצוה אותם על הפרישה, שנאמר (שם יט ד) 'יירד משה מן ההר
18 אל העם ויקדש את העם', שהיתה בבוקר, ומכך שהפרישם בבוקר,
19 מוכח שהקפידה התורה על חמש עונות שלימות.
20 הגמרא מקשה על רבי עקיבא: **למה ליה למיקרא להו** – לשם מה
21 הוצרך לומר להם את מצות הפרישה בבוקר, והא אמר רב הונא,
22 ישאל קדושים הן ואין משמשין מפותיהן ביום, לפי שאין זה דרך
23 צניעות, ואם כן גם בלא ציוויו היו פורשים ביום. מתרצת הגמרא: הא
24 ו-הרי אמר רבא, אם היה בית אפל מותר לשמש ביום. ועוד אמר
25 רבא, ואיתמא ו-יש אומרים רב פפא, תלמיד חכם, שהוא צנוע
26 ובדאי לא יסתכל, מאפיל במלתו ומותר לשמש גם בבית שאינו
27 אפל. ומאחר שישנם אופנים שאפשר לשמש ביום, הוצרך משה
28 רבינו להפרישם, כדי שיוכלו להיטהר מפליטתן קודם מתן תורה,
29 וכדברי רבי עקיבא.

1 שהפולטת בתוך חמש עונות הרי היא טמאה, פמאן – כמו מי הוא
2 סובר, לא כחכמים ולא כרבי יוסי, כחכמים בודאי שאינו יכול לסבור,
3 שמאחר שפרשו רק ביום חמישי אין כאן חמש עונות, אולם גם אינו
4 יכול לסבור כרבי יוסי, שהרי בפסוק נזכרו רק 'ימים', וכלל הוא
5 בידינו, שמקצת היום ככולו, ודי בכך שיתחילו לפרוש בסוף יום
6 רביעי, ובליל שבת טבלו לטהרתן, ויש כאן רק ארבע עונות.
7 מתרצת הגמרא: **לעולם רבי עקיבא** סובר פרבי יומי שאומר שפרשו
8 רביעי, אולם סובר הוא גם בדאמר רב אדא בר אבהו, שמששה
9 כשעלה להר סיני בימים שקודם מתן תורה, לשמוע את דברי ה',
10 בהשקפה עלה, וגם כשירד מההר לומר לעם את דברי ה', בהשקפה
11 ירד, בהשקפה עלה, דתיב – שנאמר אצלו כשעלה להר לקבל
12 את הלוחות השניות (שמות לד ד) 'וישכם משה בבקר ויעל אל הר
13 סיני', הרי שהיה עולה בהשכמה. בהשקפה ירד, דתיב בענין
14 קבלת התורה שצוהו לרוח את העם שלא יעלו להר (שמות יט כד),
15 'לך רד ועלית אתה ואתה עמו', מקיש ירידה לעלייה, מה עלייה

מבררת הגמרא: **גְבוּלֵיהָ בְּבִמָּה** – מה הוא שיעור רוחבו של גבול
 הערוגה המקיף אותה מבחוץ. מבארת הגמרא: **כְּדִתְנֵן** – כמו ששינו
 בענין מי שהיתה שדהו נטועה, ירק ורוצה ליטע בתוכה שורה של ירק
 אחר, **רְבִי יְהוּדָה אָמַר**, צריך הוא להרחיק מהירק שבשדה לשורה
בְּמֵלֵא רֹחַב פְּרָסָה – פרסת כף רגל, דהיינו טפח, ויש ללמוד מדבריו
 שכמו כן גבול ערוגה הוא טפח, כמו שיבואר בסמוך.
אָמַר רְבִי זִדְרָא, וְאִיתֵימָא – ויש אומרים שרְבִי הֵינִיא בְּר פָּפָא
 אמרו, **מָא טַעְמֵיהָ** – מה טעמו דְּרְבִי יְהוּדָה שסבר שמקום שרוחבו
 טפח יש לו חשיבות להיות מבדיל בין השדה לשורה, **דְּכֶתִיב** –
 שנאמר בפסוק שמשבח את ארץ ישראל שאין צריך לטרוח
 בהשקיית שדותיה, כי היא שותה למטר השמים, ואינה בארץ מצרים
 שעליה נאמר (דברים יא) **וְהַשְׁקִיָּתָה בְּרִגְלֶךָ בְּגֵן הַיַּרְק**, שאתה צריך
 להטעין מים על כתפך ולהלך ברגלך סביבותיה להשקותה, ותיבת
 'ברגלך' מיותרת ללמד, **מָה** – כשם שפרסת הַרְגֵל רחבה **טַפְחָה**, אָה
גְבוּל הערוגה שעשוי לצורך השקייתה, **נְמִי** (וגם כן) שיעורו **טַפְחָה**,
 ויש ללמוד מכך שהחשיבה התורה מקום זה, משמע שהוא חשוב גם
 לענין מראית העין ומוציא מידי ערבוב, וכמו כן לעניינו, כשמוקפת
 הערוגה בגבול טפח, הרי הוא מחשיב אותה כמקום בפני עצמו, לענין
 שיעול בה ראש תור הנכנס לתוכה והיוצא ממנה, כשם שמועיל
 בשדה 'ראש תור' הוא כינוי לטפח בסוף השדה שזרוע בצורת
 משולש, או ערוגת ירק הזרועה בצורה זו, ואם הוא נכנס לתוך שדה
 של מין אחר של ירק וציוור ג, אין בו משום איסור כלאים, מפני
 שראש התור נראה כסוף השדה של המין האחד, ואין כאן ערבוב.
 הגמרא מבארת באיזה מקום זרועה הערוגה שבמשנתנו: **אָמַר רְבִי**
עֲרִינָה כְּהוּרְבָה שְׁנִינֵי – ערוגה זו ששינו במשנתנו, שהותר לזרוע
 בה חמשה זרעונים בששה טפחים, הוא רק באופן שאין סביבה
 ערוגות נוספות ממינים אחרים, שהרי לא פירשה המשנה אלא את
 מקום זרעת חמשה הזרעונים שבתוכה, שארבעה מהם זרועים
 בארבע הרוחות ואחד באמצע, ואם היא מוקפת בערוגות סביבותיה,
 שהמרחק ביניהן שני טפחים (כשיעור רוחב הגבול של כל ערוגה) לא
 יוכל להרחיק את ארבעת הזרעים שברוחות מהאמצעי כשיעור
 הראוי, שהרי צריך להרחיק את הזרעים שבארבעת רוחותיה
 מהזרעים שבערוגות סביבה שלשה טפחים, ונתורו להרחקת
 הזרעים שבגבולות מהאמצעי רק שני טפחים.
 הגמרא מקשה על רב: **וְהֵאִיכָא מְקוֹם קְרָנוֹת** – מה דחק את רב שלא
 להעמיד את המשנה בערוגה שבין הערוגות, והרי אפילו אם תהיה
 מוקפת שלש ערוגות מכל צד שבה וביחד יהיו שמונה ערוגות, אפשר
 הדבר שזרוע בה חמשה זרעונים וגם ירחיקה משאר הערוגות
 כשיעור הראוי, והיינו, שזרוע את רוחות הערוגה האמצעית מהקֶרן
 עד קרוב לחצי הרוח, ואת הערוגות הסמוכות לה יזרע בחציים השני
 של הרוחות, כך שישאר ביניהם מרחק של טפח ברוחב (כשנעמיד את
 זו מול זו), ועוד נוסף לזה את רוחב הגבול של שתי הערוגות, וביחד
 הם שלשה טפחים (ציוור ד), ומדוע הווקק רב לומר שמדובר דווקא
 בערוגה שבחורבה.
 מתרצת הגמרא: **אָמְרֵי בִי רַב מְשֻׁמִּיה דְּרַב** – אמרו בני הישיבה של
 רב בשם רב, משנתנו עסקה פֶּאֹפֶן שהוא מְמֵלֵא אֶת הַקְּרָנוֹת –
 שזרע את כל רוחות הערוגה בצפון ובדרום, מקרן מערבית לקרן
 מזרחית, וברוח מזרחית ומערבית זרע גרעין אחד באמצעה, ונמצא
 שאינו יכול לזרוע סמוך לה בצד הצפוני והדרומי (ציוור ה).
 מקשה הגמרא, **וְלִיזְרַע מֵאֲבָרָא וְלֹא לִמְלֵי מְנוּאֵי** – שזרוע את

וממשיכה הגמרא לבאר,
וְקִים לְהוּ לְרַבְנֵן – ובקיאים היו חכמים בענין זה, שסתם ערוגה
 שזרועים בה חמשה מיני זרעים, צריכה להיות בת ששה טפחים, כדי
 שלא יהיה בה משום כלאים, והטעם, **דְּחִמְשָׁא בְּשִׁיתָא** – שחמשה
 זרעים הזרועים בערוגת ששה, **לֹא יִנְקִי מֵהֶרְדִי** – אינו יונק הזרע
 האמצעי מהזרעים שבארבע הרוחות, ולא הם יונקים ממנו, לפי
 ששיעור יניקת זרע היא עד טפח ומחצה עם מקום הזרע, נמצא
 ששיעור ההרחקה בין הזרעים שבגבולות הערוגה לזרע האמצעי
 (והוא בכלל) בכדי שלא תתערב יניקת מין אחד בחבירו, הוא שלשה
 טפחים, הרי בכרחה ששיעור הערוגה ששה על ששה טפחים (ושלשה
 טפחים מהאמצעי לצד זה ושלשה לצד שכנגדו, וכך לכל הכיוונים)
 וציורים א–ב, ולפי חשבון זה ניתן לזרוע חמשה מיני זרעים בערוגה
 של ששה על ששה טפחים.
 מבררת הגמרא: **וּמְגַלְן דְּהָא דְּקִים לְהוּ לְרַבְנֵן (דְּחִמְשָׁא בְּשִׁיתָא)**
מִיִּתְּהָא הִיא – ומנין שבקיאותם של חכמים בענין עבודת קרקע, היא
 דבר ברור ומוסכם שאפשר לסמוך עליו בדיני תורה ולומר שאכן
 יכולים לדעת שיעור יניקתו של כל דבר. מבארת הגמרא: יש לך
 סמך מהתורה, **דְּאָמַר רְבִי הִיא בְּר אָפָא אָמַר רְבִי יוֹחָנָן, מָא**
דְּכֶתִיב – מה משמעות הכתוב (דברים יט יד) **לֹא תִסֵּג גְבוּל רֵעֶךָ**
וְאֶשְׁרֵי גְבוּל רְאִשׁוֹנִים, וכי גבול רֵעֶךָ של גבול ראשונים מותר
 להסיג, אלא המקרא מלמדנו ענין אחר, שגְבוּל שְׁנֵנְבְּלוֹ רְאִשׁוֹנִים
 וכפי שיבואר בסמוך מי הם אותם ראשונים, ששיעורו וגבולו מזה
 שיעור יניקת הזרע, אותו גבול **לֹא תִסֵּג**, כלומר לא תזרע סמוך
 לגבול שדה חבירך, באופן שהזרע ינמק משדהו ויכחישה, הרי למדנו
 מכאן שהתורה סמכה על חכמתם ובקיאותם של בני אדם בזה.
 מבררת הגמרא: **מָא וְגְבוּלוֹ רְאִשׁוֹנִים** – מי הם הראשונים שגבולו
 זאת. מבארת הגמרא: **אָמַר רְבִי שְׁמוּאֵל בְּר נַחְמָנִי אָמַר רְבִי יוֹנָתָן,**
(מָא) דְּכֶתִיב – שנאמר בענין בני שער, שישבו בארץ אדום קודם
 שהורישם עשו, **אֵלֶּה בְנֵי שְׁעִיר הַחֹזִי יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ** (בראשית לו
 כ), ולשון הפסוק נמוה, **אֵמֶן פּוֹלֵי עֲלֵמָא** – וכי כל יושבי העולם חזר
 מבני שער, **יוֹשְׁבֵי רְקִיעַ נִינְהוּ** (הם) – ומדוע דווקא עליהם אמר
 'יושבי שער'. **אֵלֶּא** לפי שִׁהְיוּ בְּקִיאֵין בְּיִשׁוּבָה שֶׁל אָרֶץ – שידעו
 מה ראוי לנטוע בכל מקום בארץ, שִׁהְיוּ אֲמִרִים, מְלֵא קְנָה זֶה
 ו–קנה הוא קנה המדה שמדדו בו את מדות הקרקעות, ראוי לְנִטְיעַת
 זֶת, מְלֵא קְנָה זֶה לְנִפְנִים, מְלֵא קְנָה זֶה לְתֵאֲנִים. וכינה אותם
 'חזרי', על שם שִׁהְיוּ מְרִיחִים אֶת הָאָרֶץ, ועל פי זה היו יודעים מה
 היא ראויה לגדל. וכן מה שנקראה אחת משבעת האומות שבארץ
 ישראל 'חוי', **אָמַר רַב פָּפָא**, טעם הדבר, מפני שִׁהְיוּ מוֹעֲמִין אֶת
הָאָרֶץ בְּחִינָא ו–כנחש שמאכלו עפר) וידעו איזו נטיעה ראויה לה.
רַב אֶהָא בְּר יַעֲקֹב אָמַר טעם אחר למה שנקראו בני שער 'חזרי',
 על שם שִׁנְעָשׂוּ בְּנֵי חֹזְרִין מְלִטְרוּחַ בְּנִבְכִיחֵן, שנטלום מהם בני עשו.
 הגמרא מבארת מה ששינו במשנה ששיעור הערוגה ששה על ששה
 טפחים: **אָמַר רַב אַסִּי, הַעֲרִינָה** של ששה טפחים ששינו במשנתנו,
 שניתן לזרוע בה חמשה מיני זרעונים, צריך שיהא תוֹכָה שְׁשֶׁה חוּץ
מִגְבוּלֵיהָ, שדרך זרועי גינות להניח מקום שאינו זרוע סביב הערוגה,
 ששם הוא מהלך כשמשקה אותה והוא גבול הערוגה, ומשמיענו רב
 אסי, שששה טפחים אינם כוללים מקום זה. **תְּנִינָא נְמִי הָבֵי** – שנינו
 כן בבביתא כמו שאמר רב אסי, **עֲרִינָה 'תוֹכָה' שְׁשֶׁה** – הערוגה
 עצמה שיעורה ששה טפחים, משמע שהוא מלבד הגבולים.
 הגמרא מוסיפה לבאר כמה הוא שיעור רוחב גבול הערוגה מבחוץ.

שבת. פרק תשיעי – אמר רבי עקיבא דף פה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קצט תוספות

1 וקיים להו לרבנן דחמשה בשיתא לא ינקי. ואומר ר"ת: דמכל מקום איצטרך קרא. דאי
2 לאו קרא היא א"ע דלא ינקי – איכא עירובוב, ואסור, קמיל קרא דבכה"ג ליכא
3 עירובוב. ובקרא לחודיה נמי לא סגי, דלא הוה ידענן חמשה בכמה שוי קרא. אבל השתא
4 דקים להו לרבנן דחמשה בשיתא לא ינקי – אית לן לאוקמי קרא בשיתא. וא"ת: אבתי ינקי
5 מהדדי, דאין כאן ג' טפחים בין זרע לזרע, דחסר
6 מקום הורעני שכל הערובה אינה רק ששה
7 טפחים ואומר ר"ת: דלא קשה מידי, דאמות של
8 כלאים שוחקות הן, כדמוכת בריש עירובין (דף
9 ג). ואומר ר"ת: דה"נ גמירי דחמשה בשיתא לא
10 ינקי עם מקום הורעני. וא"ת: יורעו ט' מינן
11 בערוגה, ד' בר' קרנות, וד' באמצע כל רוח, ואחד
12 באמצע דכל אחד רחוק מחבירו ג' טפחים וי"ל.
13 דבבבלי האי הוי עירובוב. ועוד: דאז לא היה יכול
14 לזרוע אלא גרעין אחד מכל מין ומין, אבל
15 בחמשה זרעונים יכול לזרוע מארבע מינים הרבה
16 לכל רוח. ומיהו קשה לר"י: דמגלן לאוקמי קרא
17 בערוגה ו' על ו' אפילו פחות נמי, רק שיש
18 באלכסונה ו' יורע ו' לד' קרנות ואחת באמצע,
19 דהשתא נמי לא ינקי מהדדי וי"ל: דסברא.
20 דבעינן זה אסור – פן לא ידקדק לזרוע ממש בסוף
21 הקרן, ויש לחוש ליניקה. אבל השתא אין צריך
22 לדקדק אלא בנרעין האמצעיות. ומתאי טעמא
23 נמי אתי שפיר שאין זרענין ט' בערוגה. אבל קשה
24 לרשב"א: דלוקי בערוגה ה' על ה', דהשתא יש
25 באלכסונה (ו) [ו], דכל אמתא אכיל רביע אמתא
26 ותרתי חומשי, באלכסונה ויכול לזרוע בקרנות
27 בלא דקדוק ותירץ לו ר"י: דאין להעמיד המקרא
28 בענין זה, שאינו שיעור לא ליניקה ולא לשום
29 דבר: לא חסדי גבול רעך, וא"ת: אי"ל הוורע
30 כלאים ילקח שתיים, משום "לא
31 תורע" ומשום "לא חסדי גבול", ובפרק "אחרות ואת
32 בנ" (חולין פב) אמר: הוורע כלאים וכלאים] – לוקח שתיים. משמע דבחד כלאים אינו לוקח
33 אלא אחת וי"ל: דלא לקי אחאי לאו משום דקרא נמי איירי בהסגת גבול ממש דאין לוקח
34 בלאו דניתן להשבון, ועוד, דהוי לאו שבכללות:
35 חו"י. אור"ת: דלאו היינו חיי דשבעה עממין, שהיי אינו דורש כלום למה שמם כן, אלא
36 בני שעיר גופיה איקרו חו"י, כדכתיב "בת בעען החו"י" (בראשית לו):
37 **גבוליה** בכמה. פירש בקונטרס: דנפקא מינה לענין ראש תור. והא דקאמר בסמוך דאין
38 ראש תור בערוגה – היינו מרונה דלערוגה. ור"י אומר: דנפקא מינה למקח
39 וממכר, אם מוכר לו ערוגה וגבוליה:
40 **דתנן** רבי יהודה אומר כו'. אף על גב דרבי יהודה לא מיירי מידי בגבול, אלא בהפסק
41 שבין עבודת ירק לירק אחר, כדאייתא בפ"ג דכלאים (משנה ג), דתנן: היתה שדה
42 וזרעה ירק ומקש לטעם שם ירק אחר, ו' שמעון אומר: עד שיהא התלם מפולש, ו' יהודה
43 אומר: רוחב כמלא רוחב פיסה. נראה להו"ס דכי היכי דחשיב הפסק לענין כלאים – חשיב
44 נמי להיות גבול לערוגה:
45 **אמר** רב ערוגה בחורבה שנינו. פירש ר"ת: דק"ס? שאינו ממלא כל הרוח, אלא זרע
46 באמצע כל רוח טפח ו' חומשין, ומניח מכל צד לצד קרנות טפחים וחומש חרב.
47 דהשתא זרעני רוח זה רחוקין מזרעני רוח האחרת כשיעור אלכסון של טפחים וחומש על
48 טפחים וחומש, דהוי ג' ו' ויותר שני חומשי וחמש. ופרקי: והא איכא מקום קרנות. שיכול
49 לעשות שם ערוגות אע"פ שלא ירחיק אלא שיעור ב' הגבוליים, דהשתא איכא טובא בין
50 זרע הפנימיים שבאמצע הרוחות ובין זרע החיצונים של צד הקרן, דהא איכא ב' גבולין ומקום
51 חרב שיהא ב' טפחים וחומש בכל קרן (ב) משני: בממלא את הקרנות של מרחק ומערב
52 וברוח צפון ודרום גרעין לכל רוח, כאשר תציר (ג) דבאותה ערוגה איכא הרתקה ג' (כוה).
53 ואם באת לסבבה בערוגות, (אפילו) במקום קרנות – לא יהיו ג' טפחים בין זרעני ערוגה
54 אמצעי לזרעני ערוגה שבקרנות, שאין הפרש ביניהם אלא שיעור שני גבוליים. אע"פ שיוכל
55 עדיין לזרוע גרעין אחד בכל קרן החיצונות – את מסיק דגורנין שמא לא ידקדק וימלא
56 קרנות, הכי נמי גורנין בחיצונות שמא ימלא:
57 **וליוזע** מאבראי. וליוזע ערוגות לצד קרנות האמצעי דכפרשיה, ולא ימלא הקרנות.
58 דהכי עדיף טפי שיכול להרבות בערוגות:

גזירה

ואמאי אמר רב בערוגה שבחורבה שנינו? **בממלא את הקרנות**. רב מוקי מתניתין בממלא את כל הרוח של ערוגה לצפון מן המזרח למערב, וכן רוח דרומי. אגל המוקד
ותמערבי זרע מעט, וניתן הפרש מכאן ומכאן. (כוה) הלכך, אי אהא: יכול לזרוע עוד בערוגה שאצלה לצפון ושאצלה לדרום – מפני עירובוב של ב' הערוגות: **וליוזע מאבראי**.
וְיִקְפְּנָה עֲרוּגוֹת מִכָּל צֶדֶד, וְאֵת הַקְּרָנוֹת שֶׁבְתוֹכָהּ לֹא יִמְלֵא (א). ומאי דחזקיה דרב לאוקמיה בערוגה שבחורבה, שאין שם אלא היא:

גזירה

1 הרהרות – צריך הרהקה כדי יניקה, דאין שם היפר, ואי הוה מקריב הוי עירובוב,
2 והמפרש ד' גרעין בד' הרהרות – טועה. דאי הרהקה משום יניקה – ט' זרעונן יש
3 לזרוע בו ד' בד' הקרנות, ואחד בכל רוח רוח באמצע, וא' באמצע הערוגה, ויש בין
4 כל אחד ואחד ג' טפחים כשיעור יניקה טפח ומחצה לכל אחד. הלכך לכל הרוח הוא
5 במלא עד סמוך לקרן, ואפילו אין בין זרע
6 שברוח זו לזרע שברוח זו ג' טפחים לא איכפת
7 לו, דלענין כלאים היפר בעלמא הוא דבעינן
8 דכפרשיה: ויזעיה. ובגמ' מפרש היכי משמע
9 ה' זרעונים בו טפחים: **גמ'** תוציא – ה',
10 צמחה – ה', ויזעיה – תרי, תצמית – ה'.
11 וששה טפחים דליקא למילף מקרא, קים להו
12 לרבנן דסתם ערוגה הנורעת פה ה' זרעונן
13 כך היא מדתה, דחמשה זרעונן בשיתא
14 טפחים לא ינקי אמצעי ושבירות מהדדי.
15 דשיעור יניקה כל זרע טפח ומחצה עם מקום
16 הזרע, הרי מן הזרע הנורע (סמוך לגבולות)
17 ובגבול הערוגה כנגד האמצעי, ועד האמצעי
18 ג"ט, ומאלו השנים אנו למדים דסבר תנא
19 דידן שיניקת הזרע טפח ומחצה – מילא קבע
20 מקום לזרע הנורע אצל הגבול להושיבו אצל
21 הקרן, אלא אפי' אם בא לזרוע כנגד
22 אמצעיתה – זרועה, אלא: בהרתקה ג'
23 טפחים סגי. ואע"ג דלענין כלאים היכרא
24 בעלמא בעינן, ולא חיישנן ליניקה, פרתנן
25 לקמן בשמעתין גבי ראש תור, וגבי ב' שורות
26 – מיהו הפרש זרעוני ערוגה דלא לחזי ערובוב
27 ליכא היכרא בבציר משיעור יניקה. דגבי
28 ראש תור ושתי שורות דלקמן – איכא
29 היכרא, הלכך פי רמזו לן קרא ה' זרעונן
30 בערוגה – בשל ו' טפחים קאמר: **ומנא לן**
31 **דהא דקים להו לרבנן**, כשיעור יניקה מילתא
32 היא למיסקמ עליה, ולומר בקיאין הן החכמים בעבודת אדמה, לידע כמה יונקים,
33 שלא התמה לומר: מי הודיע לבריות שיעור יניקה, ואיך יוכלו לעמוד על כן: **גבול**
34 **רצוה**. לישע סמוך למיצר, להכחיש קרקעו כשיעור אשר גבולו הראשונים. ומי הם
35 ראשונים – אמרירם ותייבם, שהיו בקיאים בכך, כדאשכחן בבני שעיר: **מלא קנה זה**,
36 קנה המדה שבו מודדין הקרקע: **לזית**, ראוי לגדל זיתים, וזה לתאנה. והיו יודעין
37 להפריש את הארץ בין קנה לקנה בריחה וטעמה, היכן לזיתים ויחין הוא לתאנים,
38 וממילא דביקאים היו כשיעור יניקה: **שמורתי**. קרס את התיבה ודורשה: **וחי**. לפי
39 נקרא חיי: **שמועמין את הארץ** דבר ראיה: **כחיו**. כחש, שמאכלו עפר:
40 **שנעשין בני חורים מנכסיהם**, שנטרדו מנחלתם, ולא הוצרכו לעבוד אדמתן. דכתיב
41 "ובני עשו יירשום" (דברים ב): **אמר רב אשי** ערוגה, שאמר צריכה להיות ו' חוץ
42 מגבוליה, שהיו מניחין בערוגה קרקע חלק סביבות הזרעה למקום דישא, כשהוא
43 משקה הזרעים מהלך בגבולין, ואשמועמין רב אשי דלא תימא ו' עם הגבולין,
44 וכשהניח טפח חלק לכאן וטפח חלק לכאן לא תהא ערוגה מקום יניקה אלא ארבע,
45 ואין הפרש בין אמצעי לבשנגוד אצל הגבול אלא טפחים: **כמה**. כמה רחבן להיות
46 ערוגה בהלכתה, ותהא עליה תורת הערוגה לכל דבריה, כדלקמן להחיר ראש תור
47 ירק הנכנס לה ותיוצא ממנה דכי ליתא כשיעורא – לא חשיב למיחור לה קולי שדה:
48 **פרקה**. פרסת רגל: **והשקותי ברגלי**. להטעין על כתפך מים, ולהלך ברגלך סביבותיה
49 להשקותה. למ"ל למכתב "רגלך" – לומר שבמקום מהלכו להשקותה – כשיעור רגל
50 הוא: **אמר רב ערוגה בחורבה שנינו**. במשנתנו, להחיר פה ה' זרעונן. אגל את
51 שפכיבותיה, וברוח – שיהי לא פריש לך אלא הקרש זרעונן שפכיבותיה, ואם תורע
52 ערוגות כסביבותיה – לא תוכל להתייב בין אותן שפכיבותיה ולזרוע אותן שבירות
53 הערוגה סמוך לגבול להרחיקה מן האמצעי כשיעורו. לפי שאתה מקריבו אצל זרע
54 הנורע בחברתה אצל גבולה, שאין ביניהן אלא שני טפחים של גבול הערוגה, ואין
55 ג' בעינן: **והא איכא מקום קרנות**. מאי דחזקיה דלא לאוקמיה בערוגה בין הערוגות,
56 מוספת מכל צד ג' ערוגות שהן ח' כוה, ולזרוע באמצע, וכן בבולן ה' זרעונן. והא
57 איכא בכל ערוגה מקום קרנות וזייתיה, ואתה יכול להמשיך זרע גרעין שיתרע בצד
58 בגולן של זו לצפון, ושל זו לדרום, של זו למזרח, ושל זו למערב. ולזרוע אותן גרעין
59 אצל הקרנות, ואיך צריך להמשיכן מכנגד אותן שפכיבירו מבפנים, אלא הפרש טפח.
60 ואמאי אמר רב בערוגה שבחורבה שנינו? **בממלא את הקרנות**. רב מוקי מתניתין בממלא את כל הרוח של ערוגה לצפון מן המזרח למערב, וכן רוח דרומי. אגל המוקד
61 ותמערבי זרע מעט, וניתן הפרש מכאן ומכאן. (כוה) הלכך, אי אהא: יכול לזרוע עוד בערוגה שאצלה לצפון ושאצלה לדרום – מפני עירובוב של ב' הערוגות: **וליוזע מאבראי**.
62 וְיִקְפְּנָה עֲרוּגוֹת מִכָּל צֶדֶד, וְאֵת הַקְּרָנוֹת שֶׁבְתוֹכָהּ לֹא יִמְלֵא (א). ומאי דחזקיה דרב לאוקמיה בערוגה שבחורבה, שאין שם אלא היא:

1 וקיים להו לרבנן דחמשה בשיתא לא ינקי מהדדי. ומגלן
2 דהא דקים להו לרבנן (דחמשה בשיתא) מילתא היא –
3 דא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן: מאי דכתיב "לא תסגי גבול
4 רעך ואשר גבולו ראשונים" – גבול שגבולו ראשונים לא
5 תסגי. מאי 'גבולו ראשונים'? אמר רבי שמואל בר נחמני
6 אמר רבי יונתן: (מאי) דכתיב "אלה בני שעיר החירי ישבי
7 הארץ"; אטו כולי עלמא וישבי רקיעי ניהו? אלא שהיו
8 בקיאים בישובה של ארץ שהיו אומרים: מלא קנה זה –
9 לזית, מלא קנה זה – לגפנים, מלא קנה זה – לתאנים
10 ו"חרי" – שמריחים את הארץ, ו"חיו" – אמר רב פפא:
11 שהיו מועמין את הארץ כחיו. רב אהא בר יעקב אמר:
12 "החיו" – שנעשו בני חורין מנכסיהן. אמר רב אשי: ערוגה
13 תוכה ו', חוץ מגבוליה. תניא נמי הכי: ערוגה תוכה ששה,
14 גבוליה בכמה? פרתנן, רבי יהודה אומר: רוחב כמלא
15 רוחב פרסה. א"ר יורה ואיתמא רבי חנינא בר פפא: מ"ט
16 דר' יהודה – דכתיב "והשקותי ברגליך כגן הנרק" מה נגל
17 מפח – אף גבול נמי טפח. אמר רב: ערוגה בחורבה
18 שנינו. והאיכא מקום קרנות! אמרו בי רב משמיה דרב:
19 בממלא את הקרנות. ולזרוע מאבראי, ולא לימלי מנאוי!
20 גזירה

גזירה

1 גזירה שמא ימלא כו' ולא יהא אלא ראש תור. ואפילו ימלא את הקרנות – אין כאן
2 עירוב, דהא קרנות אמצעות הולכות כנגד ריבוע הערוגות שסביבותיה, והוי כעין
3 ראש תור דשרי א"ע. דאין הרחקה ג' טפחים – כיון שיש בהו היכר. אין ראש תור בערוגה
4 – לפי שקטנה היא. וליכא היכרא:

5 **ושמואל** (א) אמר ערוגה בין ערוגות שנינו.

6 ולצד הקרנות, דאפי' מלא הקרנות
7 – אין בכך כלום, דסבר דיש ראש תור בערוגה:
8 **והא** קא מיערבבו אהרדי. שעליהן שלמעלה
9 מעורבבים יחד. ואע"ג דאיכא ראש תור
10 מלמטה – אסור, כיון דמערבי למעלה העלין
11 דאירא מבלבל, דאפי' לא ינקי מהרדי – אסר.
12 כדאמרין (כלאים פ"ו משנה ד) המסכך גפנו ע"ג
13 בתואנו – קידש, משום דאירא מבלבל, אבל
14 בערוגה אחת ידיעה, וליכא עירוב. וכולי האי
15 אין סברא להחירי משום ראש תור. (ד)בנוטה
16 שורה לכאן ושורה לכאן בנוטה שער ערוגה זו
17 לתוכה וזו לתוכה, כדחנן במס' (כלאים פ"ד
18 מט), ומייתי לה בבב' (פב); מעשה בצלמון כו',
19 והיה הופך שער שורה לכאן. ועוד חנן בפ"ג
20 דכלאים (משנה ה) נוטע אדם קשות ודלעת
21 בתוך גומא, ובלבד שתהא זו נוטה לצד זו וזו
22 לצד זו: **אמר** עולא בעו במערבא הפקיע
23 תלם אחד על פני כולה מדרו. פי' העמיק תלם
24 א' על פני סביבותיה ל' רוחותיה מהו? דבלא
25 העמיק – בין לרב בין לשאר אסור לעשות
26 ערוגות סביבותיה אבל בשחורף המעמיק כשיעור
27 תלם, דהיינו טפה, בעי אי הוי היכרא כמו
28 בשדה, דהוי היכרא, כדחנן בכלאים פ"ג משנה
29 ג) היתה שדהו וזרעה ירק כו' רש"א: עד שיהיה
30 התלם מפולש. ולעיל הבאתיה. א"ר ששת: בא
31 עירוב ובטל את השורה. פירוש: מבטל הפסק
32 התלם, ולא הוי היכרא. ותלם היינו שורה, ובני ארץ ישראל קרו ליה תלם, ובני בבל קרו
33 ליה שורה. רב אשי אמר: אין עירוב מבטל השורה: **איתיביה** הנוטע שתי שורות כו'
34 מותר. דשתי שורות של דלועין מפסיקין בין קישואין לפול המצרי, דקישואין ודלועין לא
35 היו כלאים, דממכרי כדחנן בספא דרך, ולעיל הבאתיה: נוטע אדם קשות ודלעת בתוך
36 גומא, ובלבד כו', וכן דלועין ופול המצרי מינברי. אבל קישואין ופול המצרי – הוי כלאים.
37 אבל שורה של קישואין כו' – אסור, דשורה אחת של דלועין לא מפסקת בין קישואין לפול
38 המצרי: וכו' היכי דקישואין ופול המצרי מבטלין שורה של דלועין שבאמצע – ה"ז עירוב
39 זרעין הערוגות מבטל תלם שדפקיע. ומשני: שאני התם דאיכא שראבא – שהן גדולים
40 וגסים, והכא בורעונים דקין דלא מבטלי עומק התלם ומפסיק: **אמר** ר' יוחנן הרוצה
41 למלאות כל גינתו ירק עושה בה ערוגה ו' על ו' ועוגל כו', פירוש: עושה ערוגה
42 מרובעת ו' על ו', ובתוכה מרובע עד ה' על ה', והיה הפסק בין האמצעי לחיצון חצי טפח
43 מכל צד. ועוגל בה בתוך הריבוע הפנימי עד ה' על ה', וימלא העוגל במין אחד ובקרנות ריבוע
44 הפנימי יזרע מין א' בכל קרן וקרן (כזה). והשתא הוי ריבוע הפנימי ה' מינק, ואע"פ שבין
45 זרע שבתוך העוגל לזרע שבקרנות אין הפסק רק משוה – אין לחוש, דעוגל הוי היכרא.
46 בלבד שיהא ג' טפחים בין זרע קרן זה לקרן זה, וכן יכול לעשות ערוגות בכל סביבותיה
47 בענין זה, והשתא יש ג"ט בין ערוגה לערוגה. דריבוע החיצון חצי טפח חרב, וכן לאחרת –
48 היה טפח. וב' גבולין שהיו ב' טפחים – הרי ג"ט. וא"ת: מאי אידיא ששה, אפי' ה' על ה' נמי,
49 ועוגל יהא ארבע, כיון דעוגל חשיב היכרא: ויש לומר: דעוגל ה' חשיב היכרא, אבל ל' לא:
50 **והא** איכא ביני וביני. ט"ד דממלא כל הקרנות, וזרע בקרנות ריבוע החיצון עד הגבול
51 דהוי אין הפסק בין ערוגה זו לאחרת אלא שני טפחים של שני הגבולים. ומשני: דממלא כל הקרנות

52 של ריבוע הפנימי – והשתא יש הרחקה שלש טפחים. אי נמי: ידיע לה שפיר דמניח חצי טפח חרב, אלא דפריך אמאי דקאמר למלאות כל גינתו – והשתא אינו ממלא כל גינתו. ומשני:
53 במחריב כו'. ור' יוחנן דקאמר למלאות כל גינתו ירק – לבד מן הביניים קאמר. איתיביה רבינא לרב אשי: עבודת ירק בירק אחר ששה טפחים. פי' ערוגה שהתירו בה חמשה זרעונים, דהיינו
54 עבודת ירק בירק אחר – רואין אותה כטבלא מרובעת. כטבלא מרובעת הוא דשרי, אף על גב דאיכא תערובת ענפים ועלין מלמעלה, הא לאו הכי – אסור, דלא שרי עירוב אלא בערוגה
55 כולחכא. אבל עוגל ה' – אסור, דלא חשיב תנא היכרא: ומשני: דלא בא תנא להחמיר אלא להקל, להחירי ראש תור ירק הנכנס אל והיוצא ממנו. בדמרבוע שרי, אבל בעוגלה אין ראש
56 תור ניכר. והא דאמר לעיל אין ראש תור ירק לערוגה – מערוגה לערוגה קאמר, אבל משדה גדולה לערוגה – יש ראש תור, כן עיקר פי' השמועה. ולפי' הוה קונסן "הא איכא מקום קרנות",
57 "לשון מקום קרנות" – לא משמע כפירוש. וגם מה דמדמה לראש תור. וכל הסוגיא מיושבת כפי ר"ת. ומה שפירשיה: והא איכא מקום קרנות, ויכול להמשיך של זו לצפון ושל זו לדרום,
58 ואין צריך להמשיכו ממנו דאחור שער עבודתו אלא כמו שעולה מאלכסון של טפחים על טפח, ואינו עולה אפי' לשני טפחים ושני חומשים, שאלכסון
59 של טפח על טפחים פחות מאלכסון של טפח על טפח (כזה):

גזירה שמא ימלא את הקרנות. ולא יהא אלא ראש

תור ורק, מי לא תנן: היה ראש תור ורק נכנס לתוך
שדה אחר – מותר, מפני שגנראה סוף שדה! אין ראש
תור בערוגה. ושמואל אמר: ערוגה בין הערוגות שנינו.
והא קא מיתערבי בהרדי! בנוטה שורה לכאן ושורה
לכאן. אמר עולא, בעו במערבא: הפקיע תלם אחד על
פני פוליה מהו? אמר רב ששת: בא ערפוב וביטל את
השורה. רב אשי אמר: אין עירובו מבטל את השורה.
איתיביה רבינא לרב אשי: הנוטע שתי שורות של קישואין,
שתי שורות של דלועין, שתי שורות של פול המצרי
– מותר. שורה אחת של קישואין, ושורה אחת של
דלועין, ושורה אחת של פול המצרי – אסור! שאני
הכא – דאיכא שראבא. אמר רב פהנא אמר רבי יוחנן:
הרוצה למלאות כל גינתו ירק עושה ערוגה ששה על
ששה, ועוגל בה חמשה, וממלא קרנותיה כל מה שירצה.
והא איכא דיבני וביני! אמרי דבי רבי ינאי: במחריב בין
הביניים. רב אשי אמר: אם היו זרועין שתי – זורעין
ערב, ערב – זורעין שתי. איתיביה רבינא לרב אשי:
עבודת ירק בירק אחר – ששה טפחים, ורואין אותם
כטבלא

1 **גזירה שמא ימלא**. ואחר כך יזרע בהקרנתה אצל הגבול מתוכה כאשר זרע האמצעי, ו
2 ולא ישים ללבו עירובו של שתי הערוגות: ולא יהא אלא ראש תור. כלומר: אפילו
3 מילא אותו ואחר כך זרע גרעין אחד בהקרנתה. ואין הפרש כשיעור בינו לבין זרע שבו
4 – מה בכך, לא יהא נדון אלא בראש תור ירק הנמשך ובה משדה זו לשדה זו, שגנראה
5 מפה שאינו מזה ששכנס לה, אלא מזה שיוצא
6 ממנה. ואיכא דפיקרא. וליתיקה לא חיישינן.
7 ראש תור קרי ליה, לפי שכן דרך לוסף השדה
8 להיות מתקצרת החרישה, ולימשך באלכסון
9 בראש תור (קזה): אין ראש תור בערוגה.
10 אין תורת הימר ראש תור מערוגה
11 לערוגה, אלא משדה גדולה לתוך ערוגה, או
12 מערוגה לתוך שדה גדולה, או משדה גדולה
13 לתוך שדה גדולה. אכל שתי ערוגות – לא הוי
14 הימר, אלא דומה כאילו הן אחת, דלא חשיבא
15 כל חדא באפיה נפשיה: והא קא (א) מקרי
16 בהרדי. העלין של ערוגה זו בעלין של חברתה
17 מלמעלה, שאין ביניהן אלא שני טפחים של
18 גבולין: בנוטה שורה לכאן ושורה לכאן.
19 ממשך של רחם זו בצד קרן מרזחית צפונית,
20 ושל רחם זו לצד מערבית דרומית, וכן כולן
21 להרחיקן שלא יהיו זה כנגד זה, כמו שפי' גבי
22 אתקפתא דלעיל דמקום קרנות. ולא גזר
23 שמואל שמא ימלא את הקרנות. כך נראית
24 שיטה זו בעיני. ולא פירשו רבותי כן. שהם
25 פירשו: קרנות – אלו גבולין. ויש לי מגמגמים
26 בה הרבה, גם בכל התלמוד לא שמעתי קרנות
27 אלא זוויות. ומקצאתי לי סמך ביסודו של רבי
28 שמעון הזקן אחי אמי מפי רבינו גרשום אבי
29 הגולה. והשונת רבינו יצחק בן יהודה
30 שהושיבה בג' פנים – לא ישרו בעיני: הפקיע
31 לשון קריעה, שקורע הקרקע. כמו "מבלאי"
32 מכנסי הפהקים היו מפקיעין" (סוכה דף נא.). תלם. מענה. שורה: על פני כולה, שהעביר
33 מזרע שבצפון לזרע שבדרום דרך האמצעי. וזרעו מהאחד המינין או ממיין ששי, מהו:
34 מי מבטל תורת שורה הלכות ערוגה בשביל תלם אחד, או לא: **בא עירובו וביטל את**
35 **השורה**. ואסור: שתי שורות של קישואים. ואצלן שתי שורות של דלועין, ואצלן ב'
36 שורות של פול המצרי. ולא בערוגה. אלא בשדה גדולה: מותר. דשתי שורות חשיבי
37 למינהו שדה לנפשיהו, והוי היכרא דכל מין ומין מילתא באנפי נפשיה: שורה אחת.
38 מקל אחד הוי עירובו, ודלא חשיבא כל חד שדה לנפשיה. אלא: תלם אחד הוי עירובו:
39 **דאיכא שראבא**. ומזויתין ארבות ומתערבות הרבה מלמעלה, ונראה עירובו:
40 במקומות הרבה: כל גינתו ירק. של הרבה מינין: עושה. כל ערוגותיה מרובעות ו':
41 ועוגל. בכל ערוגה ה', וזרע בעוגל מין אחד. ויש הימר הרבה לך, ואין צריך
42 להרחיב(ב) בין ערוגה לחברתה. וזרע חצי טפח הסובב את כל ערוגה וערוגה משאר
43 מינין, לפי שכל אחד ואחד נראה מקומו חלוק לעצמו: **והאיכא דיבני וביני**. הוי גבולי
44 הערוגה שאמרנו למעלה. ערוגה ו' חוץ מגבולין – ואותן גבולין כשיזרעם – מחברים
45 את זיקפן ריבוע הערוגות. והוי עירוב, שהרי הם של שני מינין: **במחריב בין הביניים**.
46 ואינו זורעין. ולמלאות דקאמר ר' יוחנן – לאו דוקא למלאות כל הגנה קאמר, אלא
47 שיהיו כל ערוגותיה מליאות, ולעולם חוץ מגבוליתן: אם היו. ריבוע הערוגות וזרעין
48 שתי – זרע בין הביניים ערב: עבודת ירק בירק אחר. כמה שיעור עבודתו להרחיק
49 חבירו ממנו כדי עבודתו: ו' טפחים. לה' זרועין, כמו ששינו:

כטבלא

מכנסי הפהקים היו מפקיעין" (סוכה דף נא.). תלם. מענה. שורה: על פני כולה, שהעביר
מזרע שבצפון לזרע שבדרום דרך האמצעי. וזרעו מהאחד המינין או ממיין ששי, מהו:
מי מבטל תורת שורה הלכות ערוגה בשביל תלם אחד, או לא: **בא עירובו וביטל את**
השורה. ואסור: שתי שורות של קישואים. ואצלן שתי שורות של דלועין, ואצלן ב'
שורות של פול המצרי. ולא בערוגה. אלא בשדה גדולה: מותר. דשתי שורות חשיבי
למינהו שדה לנפשיהו, והוי היכרא דכל מין ומין מילתא באנפי נפשיה: שורה אחת.
מקל אחד הוי עירובו, ודלא חשיבא כל חד שדה לנפשיה. אלא: תלם אחד הוי עירובו:
דאיכא שראבא. ומזויתין ארבות ומתערבות הרבה מלמעלה, ונראה עירובו:
במקומות הרבה: כל גינתו ירק. של הרבה מינין: עושה. כל ערוגותיה מרובעות ו':
ועוגל. בכל ערוגה ה', וזרע בעוגל מין אחד. ויש הימר הרבה לך, ואין צריך
להרחיב(ב) בין ערוגה לחברתה. וזרע חצי טפח הסובב את כל ערוגה וערוגה משאר
מינין, לפי שכל אחד ואחד נראה מקומו חלוק לעצמו: **והאיכא דיבני וביני**. הוי גבולי
הערוגה שאמרנו למעלה. ערוגה ו' חוץ מגבולין – ואותן גבולין כשיזרעם – מחברים
את זיקפן ריבוע הערוגות. והוי עירוב, שהרי הם של שני מינין: **במחריב בין הביניים**.
ואינו זורעין. ולמלאות דקאמר ר' יוחנן – לאו דוקא למלאות כל הגנה קאמר, אלא
שהיו כל ערוגותיה מליאות, ולעולם חוץ מגבוליתן: אם היו. ריבוע הערוגות וזרעין
שתי – זרע בין הביניים ערב: עבודת ירק בירק אחר. כמה שיעור עבודתו להרחיק
חבירו ממנו כדי עבודתו: ו' טפחים. לה' זרועין, כמו ששינו:

כטבלא

מכנסי הפהקים היו מפקיעין" (סוכה דף נא.). תלם. מענה. שורה: על פני כולה, שהעביר
מזרע שבצפון לזרע שבדרום דרך האמצעי. וזרעו מהאחד המינין או ממיין ששי, מהו:
מי מבטל תורת שורה הלכות ערוגה בשביל תלם אחד, או לא: **בא עירובו וביטל את**
השורה. ואסור: שתי שורות של קישואים. ואצלן שתי שורות של דלועין, ואצלן ב'
שורות של פול המצרי. ולא בערוגה. אלא בשדה גדולה: מותר. דשתי שורות חשיבי
למינהו שדה לנפשיהו, והוי היכרא דכל מין ומין מילתא באנפי נפשיה: שורה אחת.
מקל אחד הוי עירובו, ודלא חשיבא כל חד שדה לנפשיה. אלא: תלם אחד הוי עירובו:
דאיכא שראבא. ומזויתין ארבות ומתערבות הרבה מלמעלה, ונראה עירובו:
במקומות הרבה: כל גינתו ירק. של הרבה מינין: עושה. כל ערוגותיה מרובעות ו':
ועוגל. בכל ערוגה ה', וזרע בעוגל מין אחד. ויש הימר הרבה לך, ואין צריך
להרחיב(ב) בין ערוגה לחברתה. וזרע חצי טפח הסובב את כל ערוגה וערוגה משאר
מינין, לפי שכל אחד ואחד נראה מקומו חלוק לעצמו: **והאיכא דיבני וביני**. הוי גבולי
הערוגה שאמרנו למעלה. ערוגה ו' חוץ מגבולין – ואותן גבולין כשיזרעם – מחברים
את זיקפן ריבוע הערוגות. והוי עירוב, שהרי הם של שני מינין: **במחריב בין הביניים**.
ואינו זורעין. ולמלאות דקאמר ר' יוחנן – לאו דוקא למלאות כל הגנה קאמר, אלא
שהיו כל ערוגותיה מליאות, ולעולם חוץ מגבוליתן: אם היו. ריבוע הערוגות וזרעין
שתי – זרע בין הביניים ערב: עבודת ירק בירק אחר. כמה שיעור עבודתו להרחיק
חבירו ממנו כדי עבודתו: ו' טפחים. לה' זרועין, כמו ששינו:

54 ששינו במשנה ואסור. רב אפי אמר, אין עירובו מכלל את
55 השורה, ומותר.
56 הגמרא מקשה על רב אפי: אייתיביה – הקשה רבינא לרב אשי על
57 דברי רב אפי, והלא שינו (בלאים פ"ג מ"ד), הנומץ בשדהו שתי
58 שורות של קישואין, ולצידם שתי שורות של דילועין, ולצידם שתי
59 שורות של פול המצרי, מותר, ואין זה עירוב, שהואיל וכל מין
60 נטוע בשתי שורות, הרי הוא חשוב כשדה בפני עצמו ויש בכך היכר,
61 אבל הנוטע שורה אחת של קישואין, ולצידה שורה אחת של
62 דילועין ולצידה שורה אחת של פול המצרי, אסור, לפי שאין
63 שורה אחת נחשבת כשדה בפני עצמו, וקשה לרב אפי שאמר שגם
64 בזריעת שורה אחת ישנו היכר. מתרצת הגמרא: לעולם שורה אחת
65 נחשבת היכר, והטעם שלא התירה המשנה בכלאים זריעת שורה
66 אחת, דשאני הכא – שונה הדבר כאן במשנה, דאיכא שראכא –
67 שהעלים ארוכים ומתערבים זה בזה בהרבה מקומות, ונראה כאילו
68 נורעו בכלאים, ולכך אין מועילה זריעת שורה ממין זה ושורה ממין
69 זה, אלא אם הם שתי שורות, אולם בסתם זרעים גם בזריעת שורה
70 אחת ישנו היכר.
71 בהמשך לדין משנתנו ששינו שאפשר לזרוע כמה מינים בערוגה,
72 משמענו רבי יוחנן כיצד יוכל אדם למלאות גינתו במיני ירק שונים:
73 אמר רב פהנא אמר רבי יוחנן, הרוצה למלאות כל גינתו ירק
74 מהרבה מינים, עושה כל ערוגה וערוגה מערוגות השדה, מרובעת
75 ששה על ששה טפחים, ועיגול בה עיגול ברוחב המשה, זורע אותו
76 ממין אחד, וממלא קרנותיה מכל מה שיש – בקצה הערוגה זורע
77 ברוחב חצי טפח מסביב, מין אחר של ירק, ואין הנגיעה שבין הזרעים
78 שבגבולי העיגול לחלקת הערוגה שנשארה סביבו חשובה עירוב, ו
79 לפי שכל מין ניכר בפני עצמו מפני צורת העיגול שזרוע אחד המינים,
80 וכמו כן אינו צריך להרחיק בין הערוגות, משום שהזריעה באופן זה
81 יש לה היכר וניכרת כל ערוגה לעצמה.
82 הגמרא מקשה על רבי יוחנן: והא איכא דביני וביני – כיצד אמר רבי
83 יוחנן שיכול למלאות את גינתו במינים שונים, הרי כשזרוע את
84 גבולות הערוגות מתערבות הערוגות ביניהן, שהרי כל אחת זרועה
85 מין אחר. מתרצת הגמרא. אמרי דבי רבי ינאי, במחריב בין הביניים
86 ואינו זורע את הגבולות, ומה שרבי יוחנן אמר שממלא את גינתו,
87 הוא לאו דווקא, וכונתו שממלא רק את הערוגות בלא גבולותיהן,
88 ומאחר שמניח את גבולן חרב, ניכרות הערוגות ביניהן ואין כאן
89 עירוב.
90 רב אשי אמר, אפשר להעמיד את דינו של רבי יוחנן גם כשזרוע את
91 הגבולות וכדלהלן, שאם היו זרועין שתי – אם הזרעים שזרועים
92 בחצי הטפח המרובע שסביב העיגול זרועים שורה אחת ארוכה,
93 כחוטי השתי הארוגים לאורך האריג, זרועין את גבולי הערוגה ערב
94 – זורע אותם כנגד הראשונים בשורות של צורת רוחב, כחטי ערב
95 שארוגים לרוחב האריג (צויר ו), ואם היו ריבועי הערוגות זרועים
96 ערב, זרועין לגבולים שתי, ועל ידי כך שניכרים גבולות הערוגות
97 ניכרת כל ערוגה לעצמה, ונמצא שאף שהגבולות זרועים אין עירוב
98 בין הערוגות.
99 הגמרא מקשה על רבי יוחנן שאמר שזריעה בעיגול מתירה לזרוע
100 סביבה: אייתיביה – הקשה רבינא לרב אשי על שיטת רבי יוחנן
101 שהתיר זריעת שני מינים על ידי שאחד מהם זרוע בעיגול, ממה
102 ששינו בברייתא, עבדת ירק בקרק אחר – כמה הוא שיעור עבודת
103 ירק, להרחיק ירק אחר ממנו כדי עבודתו, ולא נחשוש עוד לערוב,
104 ששה טפחים לחמשה זרועים, כמו ששינו במשנתנו, ואז רואין
105 אותם – את הזרעים

1 הערוגות המקיפות אותה, ואת הפנימית לא ימלא, אלא יזרע רק
2 חלק מהשורה שבקצה הערוגה, באופן שנתבאר למעלה, ומדוע
3 נדחק רב להעמיד את המשנה בערוגה בחורבה, שאין שם ערוגה
4 אחרת.
5 מתרצת הגמרא: גזירה שפא ימלא את הקרנות – רב סובר שאם
6 נתיר לו לזרוע ערוגות סביבה, יש לחשוש שמא בשעה שזורע את
7 האמצעית ישכח וימלא את השורות שבסופה, ואחר כך יזרע את
8 הערוגות שסביבה כפי שזרע את הערוגה האמצעית, ולא ישים לבו
9 לעירוב הזרעים של שתי הערוגות, והרי אין בין הזרעים שבסוף
10 ערוגה זו לאלו שבחבירתה, רק שני טפחים ושל הגבולות של שתי
11 הערוגות
12 מקשה הגמרא על התירוץ: ולא יהא דין הערוגה אלא כדן ראש
13 תור ירק, שהוא כצורת משולש שנמשך ובא משדה לשדה (צויר ב),
14 שהואיל וניכר שאינו מזו שנכנס אליה אלא מזו שיצא ממנה, אין בו
15 משום כלאים, ואף שהם יונקים זה מזה, מי לא תנן – וכי לא כך
16 שינו (בלאים פ"ג מ"ג), היה ראש תור ירק – קרן זית של שדה ירק
17 הנראית כמשולש, נכנס לתוך שדה של ירק אחר, אף על פי שאין
18 רווח ביניהם, מותר, מפני שגזירה וניכר שהוא סוף השדה הסמוכה
19 ואין כאן עירוב, וקשה שגם בנידוננו נאמר כן, שהואיל והערוגות
20 ניכרות ביניהן אין לחשוש לעירוב, ומה בכך שזרוע את הערוגות
21 שסביבותיה סמוך לערוגה זו. מתרצת הגמרא: אין ראש תור
22 בערוגה – רב סובר שאין היתר של ראש תור מתיר את היוצא
23 מערוגה לערוגה, ורק אם הוא יוצא משדה לשדה, או מערוגה
24 לשדה, או משדה לערוגה, שאלו ניכרות ומובדלות זו מזו, אבל שתי
25 ערוגות אינן חשובות דיין כדי שתהא ניכרת כל אחת מהן בפני
26 עצמה, ונראות הן כערוגה אחת.
27 שיטת שמואל החולק על רב: ושמואל אמר, ערוגה בין הערוגות
28 שנינו – משנתנו מדברת בערוגה הנטועה בין ערוגות, וחולק על רב
29 שאמר שמדובר בערוגה בחורבה. מקשה הגמרא על שמואל: והא
30 קא מיתערבי פהדי – והלא מתוך שאין בין הערוגות אלא שני
31 טפחים של גבולין, מתערבים עלי הערוגות אלו עם אלו. מתרצת
32 הגמרא: בנזקה שורה לבאן ושורה לבאן – מה ששמואל העמיד
33 את המשנה בערוגה בין ערוגות, לא נתכוין באופן שמילא את כל
34 רוחות הערוגות סביב, רק את חציון, כגון שבערוגה זו זרע את חציה
35 מצד קרן מזרחית צפונית, ובסמוכה לה זרע מצד מערבית דרומית,
36 כמו שנתבאר לעיל (ע"א) בקשיית הגמרא 'והאיכא מקום קרנות',
37 ונמצא שהזרוע בשתי הערוגות רחוק זה מזה שלשה טפחים ואין
38 העלים מתערבים, ושמואל אינו חושש לשמא ימלא את הקרנות'
39 כפי שחשש רב.
40 הגמרא מוסיפה לדון בענין הערוגה השנייה במשנתנו: אמר עולא,
41 בעו במערכא – החכמים שבארץ ישראל נסתפקו, הפקיע – מלשון
42 קריעה, שקרע ופרק בקרקע תלם אחר – חריץ עמוק טפח ורחב טפח
43 על פני בולה – על פני כל הערוגה, והעביר בו שורה של זרעים
44 מהמקום הזרוע שבצפון למקום הזרוע שבדרום, זרע שם מאחד
45 מהמינים שבצפון או בדרום, או מין חמישי, והרי שורה זו זרועה
46 בפחות משלשה טפחים לזרעים שברוחות הערוגה, שהרי רוחבה
47 טפח (צויר ג), מהו – מה דין הערוגה, האם יש לחשוש שעל ידי
48 השורה שהעביר באמצע נעשה עירוב, שהרי היא פוגעת בתוך
49 שלשה לזרעים שברוחות, ובטל ההיתר של זריעת חמישה זרועים,
50 שלא התירו חכמים רק זריעת זרע יחידי באמצע הערוגה, שבאופן זה
51 ניכר שהזרעים מובדלים, או שמא גם בהעברת שורה שלימה ישנו
52 היכר. אמר רב ששת, בא הערבוב שבין הזרעים שבתלם עם
53 הזרעים שברוחות הערוגה, וביביל את השורה – את הלכות הערוגה

1 **בְּמִבְלָא מְרֻבְעָת** - כמו שהם זרועים במקום חלק ומרובע, שיש לו
 2 חשיבות, ואינם נראים כמעורבים. מדייקת הגמרא, **בְּמִבְלָא הוּא**
 3 **דְּשָׂרִי** - ממה שנקטה הברייתא הלשון 'טבלא מרובעת' משמע שרק
 4 כשזרועים במרובע אינם חשובים כמעורבים, **הָא לָאו הָבִי** - אבל
 5 בלא כך, אלא שהיו זרועים בעיגול, **אָסוּר**, מפני שכשזרועים בעיגול
 6 אין להם היכר, וקשה על רבי יוחנן שאמר שגם כשזרועים בעיגול יש
 7 להם היכר. מתרצת הגמרא, **הָתָם** - מה שהצריכו שם שתהא
 8 מרובעת, הוא כדי **לְאָקוּלֵי בַּה קוּלָא אֲחֵרִינָא** - להקל בה קולא
 9 נוספת, **לְהִתִּיר רֹאשׁ תוֹר הַיּוֹצֵא הַיְמָנָה** - מערוגה זו לתוך שדה
 10 אחרת, כלומר להתיר שתהא שורה מערוגה זו יוצאת ופוגעת
 11 בערוגה הסמוכה לה על ידי צורה של ראש תור, דהיינו שמיצר
 12 והולך, זה הותר רק בערוגה מרובעת, כי צריך לכך אופן הניכר
 13 ביותר, אבל לענין שיהיה מותר לזרוע בערוגה מין נוסף, וכן שיהיה
 14 מותר לזרוע בערוגה הסמוכה לה מינים אחרים, גם היכר של ערוגה
 15 עגולה מועיל לזה.

משנה

16 המשנה שלפנינו היא המשך למשניות הקודמות בפרק זה, שנתקבצו
 17 בהן הלכות שנלמדו בדרך אסמכתא. הנידון ברישא של המשנה
 18 הוא, שכבת זרע שנפלטת מאשה, מהו שיעור הזמן שתשהה בגופה
 19 של האשה ועדיין תטמא, שכן במסכת נדה (נו). מבואר, שמכך
 20 שכיהנה אותה הכתוב 'שכתב זרע' יש ללמוד, שאינה מטמאת אלא
 21 כשראויה להיות ולד נוצר ממנה, ולפיכך אם שהתה בגוף האשה
 22 שיעור זמן שבאה לידי סרחון ואינה ראויה עוד שיהיה ולד נוצר
 23 ממנה, אינה מטמאת בפליטתה.

24 **מִזֵּין לְפִלְטַת שְׂכַבְת זֶרַע בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי לְשִׁימוּשָׁה (שְׁתֵּהא)**
 25 **טַמְאָה, שְׁנַאמַר** קודם מתן תורה (שמות יט טו), **הָיָו נְבִינִים לְשִׁלְשַׁת**
 26 **יָמִים אַל תִּגְשׁוּ אֶל אִשָּׁה**, כלומר הזהירם שיפרשו מנשותיהם שלשה
 27 ימים, כדי שתוכל התורה להינתן ביום הרביעי, ופרישה זו היתה
 28 מחשש שמא ייטמאו נשים על ידי שכבת זרע שיפלטו, שהקפידה
 29 התורה על טומאת קרי במתן תורה, ומכך שציוותה התורה לפרוש
 30 שלשה ימים ולא יותר, משמע שלאחר שטבלו בליל רביעי אין עוד
 31 לחשוש מפליטת שכבת זרע, לפי שלא ייטמאו בה, אבל ביום
 32 השלישי אם פולטות, הרי הן טמאות.
 33 **מִזֵּין שְׁמַרְחִיצִין אֶת הַמִּיּוֹלָה** - שמוותר לחמם מים ולרוחצה בשבת,
 34 **בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי לְמִילָה שְׁחָל לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת**, שאף ביום השלישי הוא
 35 מסוכן, והמים החמים מחזקים את גופו ומבריאים אותו, **שְׁנַאמַר**
 36 בשמעון ולוי בני יעקב שבאו לעיר שכם לאחר שנימולו (בראשית לד
 37 כה) **וַיְהִי בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהִיּוֹתָם בְּאֵבִים**, הרי שגם ביום השלישי
 38 היו עדיין בחוקת מסוכנים.

39 **מִזֵּין שְׁקוֹשְׁרִין לְשׁוֹן שָׁל זְהוּרִית** ו-רצועה של צמר סרוק ארוכה
 40 וצרה כצורת לשון, צבועה אדום] **בְּרֹאשׁ שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח לְעוֹזָלוּ**
 41 ביום הכיפורים, והיה מלבין מאליו, והוא סימן שמחל הקדוש ברוך
 42 הוא לישראל, **שְׁנַאמַר** בישעיה (א יח) שהוכיח את ישראל ואמר
 43 להם שידו על עוונותיהם, וגם אם סרחו תתקבל תשובתם, ואמר
 44 להם בשם ה', **אִם יְהִי הַטְּאִיכֶם בְּשָׁנִים בְּשָׁלֹג וְלִבְנִינִי** - גם אם
 45 יהיו חטאיכם כבגד שהוכתם בצבע אדום, שנראה למרחוק וגם קשה
 46 להסירו, ילבין אותו הקב"ה כשלג, ומפסוק זה סמכו חכמים לקשור
 47 לשון של זהורית בראש שעיר המשתלח שבא לכפר על עוונותיהם
 48 של ישראל.

49 **מִזֵּין לְסִיכָה שְׁהִיא בְּשַׁתִּיחַ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים** - שאסור לסוך את הגוף
 50 ביום הכיפורים, כשם שאסור לשתות בו, **אָף עַל פִּי שְׁאִין רְאִיָּה**
 51 גמורה **לְדָבָר**, אבל יש **זִכָּר** ו-מעין אסמכתא ורמז] **לְדָבָר, שְׁנַאמַר**
 52 בתהלים (קט יח) במזמור המדבר באלו שדברו סרה על דוד או על
 53 ישראל, וקללם דוד, **וַיִּלְבַּשׁ קִלְעָה כְּמִדּוּ וְתַבָּא בְּמִים בְּתִרְבוֹ וּבְשִׁמְן**
 54 **בְּעַצְמוֹתָיו**, הרי שהוקשה סיבת שמן לשתיית מים.

גמרא

56 הגמרא מקשה על מה ששינונו ברישא של משנתנו, שהפולטת ביום
 57 השלישי הרי היא טמאה. מקשה הגמרא: **הֲרִישָׁא** של המשנה ששינונו
 58 שהפולטת בשלישי טמאה, היא **דְּלֵא בְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה**, שכן
 59 דעתו שהפולטת ביום השלישי טהורה, כמוכא בברייתא בסמוך,
 60 ואילו **הַסִּפָּא** של המשנה, ששינונו בה שמרחיצין את המילה ביום
 61 השלישי שחל בשבת, היא **בְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה**, שכך היא דעתו
 62 להלן במשנה (קלד): **דָּאִי** ו-שאם תאמר] שהרישא **בְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן**
 63 **עֲזַרְיָה**, הרי **מְהוֹרָה שְׁמַעְיָא** ליה - שמענו מדבריו שהפולטת ביום
 64 השלישי הרי היא טהורה.

65 מתרצת הגמרא: **מֵאֵן דְּלֵא מוֹקֵי בְּתַנָּאִי** - זה שלא נוח לו להעמיד
 66 המשנה בשני תנאים, סובר שלשון המשנה משובש, **וְהָנָא רִישָׁא**
 67 **מְהוֹרָה** - משנה את גירסת הרישא של המשנה, ושונה בה 'טהורה',
 68 **וּמוֹקֵי לָהּ לְבּוֹלָה** - ומעמיד את כל המשנה **בְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה**,
 69 **וּמֵאֵן דְּמוֹקֵים בְּתַנָּאִי** - וזה שמעמיד את המשנה בשני תנאים, שכך
 70 עדיף לו, מאשר לומר שלשון המשנה משובש, או שהרישא והסיפא
 71 מדברים בשני אופנים שונים, מעמיד את **הֲרִישָׁא כְּרַבָּנָן**, ואת **הַסִּפָּא**
 72 **בְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה**.

73 הגמרא מביאה את מחלוקת התנאים בענין פולטת: **תָּנּוּ רַבָּנָן**
 74 בברייתא, **פּוֹלְטָת שְׂכַבְת זֶרַע בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי לְשִׁימוּשָׁה**, כגון
 75 שימישה ביום חמישי ופלטת שכתב זרע בשבת, בין אם שימשה
 76 בתחילת ליל חמישי, ונמצא ששהתה ארבע עונות שלימות, ליל
 77 חמישי וחמישי ליל ששי וששי ועונה היא יום או לילה, ובין אם
 78 שימשה ביום חמישי סמוך לחשיכה, שלא שהתה רק מקצת יום
 79 חמישי וליל ששי וששי, ואין כאן אלא שתי עונות שלימות, בכל אופן
 80 היא **מְהוֹרָה**, **דְּבַרִּי רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה**, שלדעתו הולכים אחר
 81 הימים, וכשפלטת ביום השלישי היא טהורה.

82 **רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל** חולק על רבי אלעזר בן עזריה, וסובר שהפולטת ביום
 83 השלישי טמאה, ורק הפולטת ביום הרביעי טהורה, אולם מודה הוא
 84 שמקצת היום ככולו, ולכן **אומַר**, **שְׁפַעְמִים שְׁחָן** רק **אֲרַבְעַ עוֹנוֹת**
 85 שלימות שאם פלטת בהם הרי היא טמאה, כגון שימישה בסוף יום
 86 רביעי, פליטתה מטמאת עד תחילת ליל שבת. **פְּעָמִים שְׁחָן חֲמִשָּׁה**
 87 **עוֹנוֹת**, כגון אם שימשה בתחילת היום של רביעי בשבת. **פְּעָמִים שְׁחָן**
 88 **שֵׁשׁ עוֹנוֹת**, כגון אם שימשה בתחילת ליל רביעי, פליטתה מטמאת
 89 עד תחילת ליל שבת, שחן שש עונות. **רַבִּי עֲקִיבָא אומַר לְעוֹלָם**
 90 **חֲמִשָּׁה עוֹנוֹת שלימות**, כל שפלטת בהם הרי היא טמאה. **וְלִכְּן אַם**
 91 **יִצְאָתָהּ מִקְּצַת עוֹנָה רֵאשׁוֹנָה**, כגון שלא שימשה בתחילתה, **נִוְתַּנִּין**
 92 **לָהּ לִזְמַן טוּמְאָתָה עוֹד מִקְּצַת מְעוֹנָה שְׁשִׁית**, מה שנחסר מעונה
 93 ראשונה, כדי שישלמו חמש עונות שלימות.

94 להלן (ע"ב) נחלקו חכמים ורבי יוסי בברייתא, מתי פרוש ישראל
 95 מנשותיהם לפני קבלת התורה, לדעת חכמים היה זה ביום חמישי
 96 לימות השבעה, ולרבי יוסי ביום רביעי. עוד נתבאר שם, שלדברי הכל
 97 ניתנו עשרת הדברות בשבת, וטבלו הנשים לטהרתן מפליטת הזרע,
 98 בליל שבת וולא בשבת בבוקר, כדי שלא יהיו הללו הולכים לקבל
 99 את התורה והללו הולכים לטבול.

100 הגמרא מקשה על דברי רבי עקיבא: **אמַרוּהּ רַבָּנָן** - אמרו חכמי
 101 הישיבה את הקושיא דלהלן **כְּמִיָּה** ו-לפני **דְּרַב פִּפְא, וְאמַרִי לָהּ** -
 102 **ויש אומרים, שרב פפא הקשה לרבא, בשלמא** - מובנים דברי רבי
 103 **אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה** שאומר שאם פלטת ביום השלישי הרי היא טהורה,
 104 משום שסובר **בְּרַבָּנָן, דְּאמַרִי** ו-שאומרים, **בְּחַמְשָׁה בשבת עֲבִיד**
 105 **פְּרִישָׁה** - פרושו מנשותיהם לפני מתן תורה, ויש שלא פרושו רק סמוך
 106 לחשיכה, ובליל שבת טבלו, ולא חששו עוד מפליטה, הרי מוכח מכך
 107 שהפולטת בשלישי טהורה [שמקצת יום תשמיש הרי הוא ככולו],
 108 וגם **רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל** שאומר שהפולטת ביום השלישי טמאה וביום
 109 הרביעי טהורה, מובנים דבריו, שסובר **בְּרַבִּי יוֹסֵי, דְּאמַר, בְּאֲרַבְעָה**
 110 **בשבת עֲבִיד** ו-עשו] **פְּרִישָׁה**, נמצא שמיום רביעי עד ליל שבת עברו
 111 שלשה ימים, ומכאן ואילך הן טהורות. **אֵלָּא רַבִּי עֲקִיבָא** שאמר

שבת. פרק תשיעי – אמר רבי עקיבא דר פו עמוד א – מותר מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קלג תוספת

1 מנזין לפולטת כו' שנא' היו נכונים לשלשת ימים. אע"פ שבאותה שעה עדיין לא ניתנה
2 תורה – מ"מ מסתמא הקפידה תורה על דבר שעתידי להיות טומאה אחר מתן תורה.
3 ואע"ג דלא הקפידה על זבין ומצורעין ובעלי נדות – היינו משום טעמא דהניא בפרק "מי
4 שמתו" (ברכות כב.) כתיב "והודעתם לבניך ולבני בניך" וכתיב "יום אשר עמדת לפני ה'
5 אלהיך בחורב", מה להלן באימה וביראה וברתל
6 וביע כו'. מכאן אמרו: זבין ומצורעין ובעלי
7 נדות – מותרין לקרות בתורה בנביאים, ולשנות
8 במשנה ובש"ס בהלכות ובגדות, ובעלי קריין
9 אסורין. פירוש: דבעל קרי אינו באימה וביראה,
10 דמחמת קלות ראש הוא בא:

11 **אע"פ** שאין ראייה לדבר זכר לדבר
12 שנאמר ותבא כמים וגו'. ומיהו ראייה
13 גמורה לא היה – ובשם דקרא לא משתעי
14 בשתייה אלא ברחיצה. משום דמשמע מים דומיא
15 דשמן, מה שמן מאבראי – אף מים מאבראי.
16 וקשה לר"י: דבפרק בתרא דיומא (דף עו.) קאמר
17 דרחיצה איקרי עינו, מנלן – א"ר וטורא: מהאב
18 "ותבא כמים בקרבו וגו'" מים דומיא דשמן, מה
19 שמן מאבראי כו'. ופריך: והא האי תנא איכא
20 נסיב לה, דתנן: מנין לסיכה כו'. ומאי פריך? הא
21 תנא דמתני' קאמר שאין ראייה לדבר אלא זכר
22 לדבר, משום דמים דומיא דשמן כדפרישין
23 ואומר ר"י: דפריך וכו'. דאי חשיבא ראייה גמורה
24 דרחיצה כסיכה כדאמרת – לא הוה ליה להאי
25 תנא למעבד כתיבא אפי' זכר בעלמא. קשה
26 לרשב"א: דאמאי מייטי זכר קרא שבניו אלא
27 זכר בעלמא? הוה ליה לאיתויי קרא ד"לחם
28 תמורת לא אכלתי ובשר ויין לא אל פי וסוך
29 לא סתת" (רביאל י) דהוי דרשה גמורה. ומניה
30 נפקא לן בפרק בתרא דיומא (שם) דסיכה איקרי
31 עינו

32 **תנן** רישא טהורה ומוקי לה כו'. אומר ר"י:
33 דמשום הכי אינו מגיה למיתני 'טהורה
34 כדי לאוקמי כולה כרבי אלעזר, אלא בלאו הכי
35 איכא דתני טהורה, ואיכא דתני טמאה. הלבך
36 מאן דלא מוקי כתנאי – נוח לו לשנות כאותן
37 ששונים טהורה, ומאן דמוקי כתנאי – לא קפיד
38 לשנות טמאה. ואי: אכתי הויא מותני' כתנאי,
39 דרישא דמתנא' – רבי עקיבא קתני לה, וסיפא
40 דקתני פולטת טהורה – היינו דלא כר"ע, דפליג
41 בסמוך אר' אלעזר בן עזריהו: יולי: דלא קפיד
42 לאוקמי כתנאי אלא בתרי בני דסמוכות זו אחר
43 זו, אבל אהדיא דריש פירקין, המרוחקות מהדיא
44 דפולטת – לא קפיד. ואי: למאן דתני טהורה,
45 טפי הוה ליה למניח במתני' קרא ד"ויקדשתם
46 היום ומחר" (שמות יט) דמשמע כרבי אלעזר בן עזריהו! ואומר ר"י: דניחא ליה לאתויי "היו
47 נכונים לשלשת ימים" – דמוכח דמשום פליטת זרע הקפיד, דכתיב ביה "אל תגשו אל
48 אשה": **פעמים** שהן ד' כו'. במלתא דרבי אלעזר בן עזריהו ה"מ נמי לשנות בענין זה:
49 פעמים שהן שתיים, פעמים שהן ג' כו'. אלא להכי נקט ר' ישמעאל – משום דסבר רביעי
50 עבד פרישה כרבי עקיבא, ובעונות לא בעי למתלי כמו שתולה רבי עקיבא: **בהשכמה**
51 עלה. אליבא דרבי עקיבא איירי: **ישראל** קדושים כו'. ובלאו הכי היו פורשין. ויורה
52 "בוזה ורכיז ימות" – זה המשמש מטתו ביום. ועוד: דקראן קדושים "ואתם תהיו לי ממלכת
53 כהנים וגוי קדוש":

54 **וליסבלו**
55 **ישמעאל**. ומקצת היום של תשמיש ככולו: ור' ישמעאל.
56 דאמר בג' טמאה, בד' טהורה ד' עקרב, בד' עבוד פרישה, בר' יוסי, דהוה ליל שבת רביעי. ומיהו: יש שלא פירשו עד סמוך לחשיכה, וליכא אלא ד' עונות: ליל ה' / ו', ליל ה' / ו', ו' / ו'. ונאפילו הכי, מששטבו – פליטתן טהורה, דלא הקפידה תורה אלא בנימים: אלא רבי עקיבא, דאמר כל ה' עונות טמאה אם תפלוט, כמאן: ומיהו, למי דאעונות קפיד קרא: האי נמים בתרי, וקיימא לן: מקצת היום ככולו: לעולם ר' עקיבא כו' יוסי, ונדרב אדא, דאמר: משה כל עליותיו בהשכמה עלה, וכל עליותיו בהשכמה עלה. הלכך: ויורה דכתיב "יחד משה הן היום וקדש את העם", דהיינו פרישה – בהשכמת רביעי היתה. ומדהוקק להפרישן בהשכמה – ש"מ עד ה' עונות שלמות קפיד קרא: ו**פרישין**: לכה ליה למימרא להו. שחרית, בלאו הכי נמי לא הוה משמשי: **קאמר רב הונא**, דאין משמשין ביום, דכתיב (משלי יט) "בוזה דרכיך ימות" – דבעי צניעותא שלא יסתכלו: **תלמיד חכם**, שהוא צנוע ולא יסתכל – סגי ליה במאפיל בטליתו:

1 **כטבלא מרובעת**. אלקא עגולה לאו ערוגה היא: התם. דבעי מרובעת לאחשובה
2 שדה קאמר, להתיר ראש תור כו'. ולית ליה לר' יוחנן הא דאמר לעיל "אין ראש תור
3 בערוגה". אי נמי: אית ליה מערוגה לערוגה, אכל משדה לערוגה – נש ראש תור:
4 **מתני' שהיא טמאה**, דיום השלישי אפתי לא מסרקה שכבת זרע, וראייה לקולט
5 ולהיות ולך נוצר הימנה, וקרינן שכבת זרע –

6 הקראו יורעי: לנ' ימים: דהקפיד הכתוב על
7 טומאת קרי במתן תורה. וקס"ד עם יום
8 הפרישה קאמר, דבד' בשבת פירשו
9 מנשותיהן, וקבלו תורה בשבת שהוא רביעי
10 לאותם ששימשו מטותיה' קריביעי לפני
11 הפרישה, וטבלו לילי שבת. ולא חש הכתוב
12 אם יפלוטו בשבת – דמסרה, ואינו שכבת זרע
13 הקראו יורעי. אכל אם פלטו ע"ש בשלישי
14 – טמאות, לכך הפרישן שלשה ימים: מנזין
15 שפריחצין. דאף ביום ג' מסוכן הוא: כפיסם
16 בקרבן וכשמן בעצמותיו. מוקי סיכה
17 לשתייה: **נמו' רישא**. דמתני': דלא בר' אלעזר
18 כן עזריה. דאילו להדי' שמענין ליה פולטת
19 ביום השלישי טהורה, לקמן בקרייתא: וסיפא.
20 דקתני מרחיצין את המילה כו' – ר' אלעזר בן
21 עזריה, דהוא אמר לה לקמן בפרק ר' י'
22 אלעזר: **מאן דלא מוקי כתנאי**. ודחיק
23 ומוקי מתניתין בתרי טעמי, או משבש לה
24 ומפרש לה דלא לאוקמי כתנאי – משבש לה
25 ואמר בהשכמה עלה, ותני בה' טהורה:
26 **ומאן דמוקי כן כתנאי**. דניחא ליה לאוקמי
27 כתנאי מלמדימר משבשאת היא, ומלאוקמי
28 בתרי טעמי – מוקי נמי להאי כתנאי,
29 ופולגתא היא ב"הפקפיד" (ב"מ מא.) גבי
30 חבית, דאמר ר' יוחנן: מאן דמתרגל ל' חבית
31 אליבא דחד תנא – מובילתא ליה מאני רבי
32 מסותא, ומוקי רישא ר' ישמעאל וסיפא רבי
33 עקיבא. ואי הוה בעי הוה מצוי לאוקמי בתרי
34 טעמי, ובחד תנא. ואיכא דמוקי לה התם בחד
35 תנא, ומוקי סיפא בשהייתה במקום שאינו
36 מקומו: ביום השלישי. כגון ששמשו בה'
37 ופולטת שכבת זרע בשבת. ל"ש שמשו
38 תחילת ליל חמישי דאישתיהו ד' עונות
39 שלמות – ליל ה' / ו', ליל ה' / ו', ל"ש שמשו
40 יום ה' עם חשיכה – דלא אישתיהו אלא
41 מקצת ה' / ו', ו' / ו', וליכא אלא ב' עונות
42 שלמות. העונת – או יום או לילה: ר'
43 **ישמעאל** אומר פעמים שהן כו'. בא לחלוק,
44 ולומר דפולטת בג' לשימוש – טמאה. אבל
45 פולטת בד' – טהורה. ומודיא לך דמקצת

46 היום ככולו, דלא הקפידה תורה אלא במנזין של הימים, ולא במנזין העונות: ו**פעמים**
47 **שהן ד' עונות**. שלמות. שאם שמשו ד' בשבת עם חשיכה – פליטתה טמאה עד
48 תחלת שבת: **פעמים** שהם ה' עונות. כגון שמשו בתחלת היום של ד' פעמים שהן
49 ו', כגון שמשו בתחלת ליל ד' בין השמשות: נותנין לה מקצת עונות ו'. להשלים ה',
50 וכל הפולטת בתוך ה' עונות שלמות – טמאה: **אמרוה**. להא אתקפתא דלקמיה:
51 **בשלקא כו'**. פלוגתא דרבנן ור' יוסי בקרייתא, ומיייתי לה בהאי פירקא לקמן. דלרבנן
52 בד' בשבת פרשו, ולר' יוסי בד'. ולכ"ע בשבת נתינו עשרת הדברות, וכוון דבשבת
53 נתנו – ע"כ בליל שבת טבלו ולא שחרית, דמתרין לקמן: שלא יהו הללו טובלין,
54 והללו מהלכין לקבל תורה. הלכך: בשלקא ר' אלעזר – ברבנן דאמרי בהמשה בשבת
55 עבד פרישה, ויש שלא פירשו אלא עם חשיכה, ומדטבלו ליל שבת ולא חשו שמא תפלוטנה עוד – ש"מ דפולטת בג' טהורה, ומקצת היום של תשמיש ככולו: ור' ישמעאל.
56 דאמר בג' טמאה, בד' טהורה ד' עקרב, בד' עבוד פרישה, בר' יוסי, דהוה ליל שבת רביעי. ומיהו: יש שלא פירשו עד סמוך לחשיכה, וליכא אלא ד' עונות: ליל ה' / ו', ליל ה' / ו', ו' / ו'. ונאפילו הכי, מששטבו – פליטתן טהורה, דלא הקפידה תורה אלא בנימים: אלא רבי עקיבא, דאמר כל ה' עונות טמאה אם תפלוט, כמאן: ומיהו, למי דאעונות קפיד קרא: האי נמים בתרי, וקיימא לן: מקצת היום ככולו: לעולם ר' עקיבא כו' יוסי, ונדרב אדא, דאמר: משה כל עליותיו בהשכמה עלה, וכל עליותיו בהשכמה עלה. הלכך: ויורה דכתיב "יחד משה הן היום וקדש את העם", דהיינו פרישה – בהשכמת רביעי היתה. ומדהוקק להפרישן בהשכמה – ש"מ עד ה' עונות שלמות קפיד קרא: ו**פרישין**: לכה ליה למימרא להו. שחרית, בלאו הכי נמי לא הוה משמשי: **קאמר רב הונא**, דאין משמשין ביום, דכתיב (משלי יט) "בוזה דרכיך ימות" – דבעי צניעותא שלא יסתכלו: **תלמיד חכם**, שהוא צנוע ולא יסתכל – סגי ליה במאפיל בטליתו:

וליסבלו

1 בניי שימשי וליקבלו תורה ביני שימשי. פירש בקונטרס ד"ר עקיבא פריך.
2 ור"י אומר: דאד"ר אלעזר בן עזריה ור' ישמעאל נמי פריך, דנילף מהבא
3 דאענות קפיד קרא. דאי אימים - לקבלו תורה בי שימשי:

וליסבלו

4 בצפרא דשבתא. הא דאי לא פריך אלא לר' עקיבא, דס"ל דאענות קפיד
5 קרא, דינמא דילמא בעינן שש

6 ענות. וכי תימא: אם היו פולטות בסוף ליל שבת
7 מתי טבלו - ליטבלו בצפרא דשבתא. אבל לר"א
8 ורבי ישמעאל לא פריך, דינמא דילמא קפיד
9 רחמנא אענות דפעמים היא קולא, כגון אם
10 שימשה בתחילת הלילה. דאי קפידנן אענות -
11 משעברו ה' עונות טהורה. והשתא קפיד אימים
12 - אינה טהורה עד יום רביעי, ומיהו, מצעין
13 למימר דפריך דילמא קפיד אענות ואימים
14 אתרווייהו לחומרא. כשימשה בתחילת הלילה
15 - ניזיל בתר יומי, וכי שימשה בסוף היום - ניזיל
16 בתר ענות: אמר ר' יצחק שלא היא הללו
17 הולכים לקבל תורה. וא"ת: איכ מה צריך רבי
18 יצחק לדרשה ד"ל מראש סבת דברתי? ויש
19 לומר: דאיצטריך, דאי לאו הכי - ליטבלו
20 בתחילת לילי השבת, ומחצות לילה ואילך יקבלו
21 תורה. אבל ביום, אם היו מאחרים עד שיתבלו -
22 כולם היו מתבטלים מתי: אבל פירשה מן
23 האישי טמאה כל זמן שהיא לחה. הקשה ר"ת:
24 דמותי האי, דתנן בפרק "דמ גרה" (נדה נד):
25 הווב הוינה דהרוק ושכבת זרע - מטמאין לחין
26 ואין מטמאין יבשין ומיהו, לא קשה כולי האי.
27 דאיכא למימר: מטמאין לחין - תוך ג'. ור"ת
28 מפרשי: דהבא בוכר שנרבע ופלט זרע דומיא
29 דאשה, ודחם בראה קרי, וכן פ"י ר"ח: **ובתיב**
30 התם החדש הזה לכם. תימה: דבפרק קמא
31 דפסחים (דף ו) פריך אהאי קרא גופיה, ממאי
32 דבריש ירחא קאי? וי"ל: דהאי בריש ירחא קאי,
33 דאמר' במדרש (מכילתא) שהרחאו הקב"ה
34 למשה באצבע, ובפסחים לא פריך אלא דבעי
35 למילף מינה הא דאמר רשב"ג שורשין לפני
36 הפסח בחלכות הפסח שתי שבתות, שהרי נביא
37 עומד ב"ח ומזוהר עד הפסח, וממאי דנביא
38 בריש ירחא קאי? ונח דנחד בריש חודש אמר ליה
39 הקב"ה - דילמא משה כשאמר לישראל -
40 בארבע ב'ירחא או בחמשה הוה קאי. ומסיק
41 דילף "מדבר" מ"מדבר", דבהווא ד"באחד
42 לחודש השני" - אמירת משה לישראל היתה בו
43 ביום, כדכתיב ב'אחד לחודש השני ויתילדו על
44 משפחותם וגו', וא"ת: דאמאי לא יליף הכא
45 מדבר ממדבר, כדילף התם? דהבא נמי כתיב
46 מדבר "באו מדבר סיני" ויש לומר: דטפי ניחא
47 ליה למילף 'הוה' 'הוה' ולא 'מדבר' מ'במדבר':

בתלתא

48 אמר להו מצות הגבלה. לכו"ע הגבלה קרמה לפרישה, דתלתא "ויאמר"
49 כתיבי, וסברא הוא דכל אחד נאמר ביומו. בקמא כתיב "ואתם תהיו לי וגו'
50 ובתרא כתיב מצות הוצאת הגבלה, ולא נאמנעו על כתב ביה מידי שיעשה משה
51 שלוחות לישראל. ואית לן למישי מצות הגבלה אחיא אמירו, ולא אמנות פרישה.
52 שהרי מיד אחר אמירה אחרונה כתיבא מצות פרישה:

היום

לא שליט בה אור בגופה, ומתחממת: בו' בחדש בו'. דהא דכתיב "ויכסוהו הענן ששת ימים ויקרא אל משה ביום השביעי" - סבירא להו כר' יוסי הגלילי, דאמר בפרק קמא
דינוא (דף ד.) זה היה מעשה אחר עשרת הדברות, ור' יוסי סבירא ליה דמשה וכל ישראל עומדים לקבל עשרת הדברות, ולא בא התנוב אלא לחלק כבוד למשה: כתיב
הכא. "היה" לגיוריה שוה: מה להלן. "וכור את היום הזה" - בעצמו של יום הוכיחה דיציאת מצרים נאמר להו, כדכתיב "היה" אף כאן - בעצמו של יום הוכיחה דשבת
נאמר לכן "וכור את יום" וגו', בקביעא דירחא. באינה יום הוקבע החדש: משום חולשא דאורחא דסנין: כתיב **בשבא** אמר להו **ואתם תהיו** לי. ומשה עלה ויקרא אליו כל
הענן. עד "אלה הדברים אשר תדבר" וגו'. הדברים האלה נאמרו לו למחרת ביאתם. כדאמרינן: כל עליותיו בהשכמה היו. ואפי' למאן דלית ליה בהשכמה יתר, דלא אקשי -

1 והא טבולי יום יניהו! אפי' בר רבין ורב חנינא בר אבין
2 דאמרי תרווייהו: ניתנה תורה לטבול יום. ותיב מרימר
3 וקאמר לה להא שמעתי, א"ל רבינא למרימר: "ניתנה"
4 קאמרת, או ראינה קאמרת? אמר ליה: ראינה קאמינא.
5 וליטבלו ביני שימשי, וליקבלו תורה ביני שימשי! אמר
6 רבי יצחק: "לא מראש בפתר דפרתי". וליטבלו בצפרא
7 דשבתא, וליקבלו תורה בצפרא דשבתא! א"ר יצחק: שלא
8 יהא הללו הולכין לקבל תורה, והללו הולכין לטבילה. א"ר
9 חייא ברבי אבא א"ר יוחנן: זו דברי ר' ישמעאל בר' עקיבא,
10 אבל חכמים אומרים: שש עונות שלמות בעינן. אמר רב
11 חסדא: מחלוקת - שפירשה מן האשה, אבל פירשה מן
12 האישי - טמאה כל זמן שהיא לחה. מתיב רב ששת "וכל
13 בנך וכל עור אשר יהיה עליו שכבת זרע" - פרט לשכבת
14 זרע שהיא סרוחה. מאי לאו, שפירשה מן האישי? לא,
15 שפירשה מן האשה. בעי רב פפא: שכבת זרע של ישראל
16 בעיני גזיה מהו? ושאל דדאיגי במצות - חביל גופייהו,
17 גזים דלא דאיגי במצות - לא, או דילמא: פיון דאכלין
18 שקצים ורמשים - חביל גופייהו? ואם תמצוי לומר פיון
19 דאכלי שקצים ורמשים - חביל גופייהו, בעיני בהמה מהו?
20 אשה (היא) דאית לה פרוזדור - מסרחת, אבל בהמה דלית
21 לה פרוזדור - לא, או דילמא: ל"ש? - תימן, ת"ר: בששי
22 בחדש ניתנו עשרת הדברות לישראל. רבי יוסי אומר:
23 בשבעה בו. אמר רבא: דכולי עלמא - בר"ח אתו למדבר
24 סיני, כתיב הכא "ביום הזה באו מדבר סיני" וכתיב התם
25 "החדש הזה לכם ראש חדשים", מה להלן - ר"ח, אף כאן
26 ר"ח. ודכולי עלמא - בשבת ניתנה תורה לישראל, כתיב
27 הכא "וכור את יום השבת לקדשו" וכתיב התם "ויאמר
28 משה אל העם זכור את היום הזה", מה להלן - בעצומו
29 של יום, אף כאן - בעצומו של יום. פי פליגי - בקביעא
30 דירחא; רבי יוסי סבר: בחד בשבא איקבע ירחא, ובחד
31 בשבא לא אמר להו ולא מידי - משום חולשא דאורחא.
32 בתרי בשבא אמר להו "ואתם תהיו לי ממוקלתי כהנים",
בתלתא

3 קאני פרט לכשביבשה: של ישראל בעיני גזיה מהו. מי מסרחת בג' ימים כישראלית,
4 ואי פלטה ליה בתר ג' טהור הנוגע בטיפה, או לא. ולהכי נקט שכבת זרע על ישראל,
5 דאילו דכתי - אמרינן במסכת נדה קריו טהור, בפ' "בנות כותים" (נדה דף לד.).
6 דייניי במצות. לקיים מצות, ותרדים בדרך. ומתוך דאנה מתחממן, כדכתיב (תהלים
7 לט) "דם לבי בקרבי": חביל. חס: דאית לה פרוזדור. בשר בוותלי בית הירם בולט מן
8 השינים ולחוץ, ובית הרקם היו מן השינים ולפנים: אשה אית לה פרוזדור. לפיכך
9 לא שליט בה אור בגופה, ומתחממת: בו' בחדש בו'. דהא דכתיב "ויכסוהו הענן ששת ימים ויקרא אל משה ביום השביעי" - סבירא להו כר' יוסי הגלילי, דאמר בפרק קמא
דינוא (דף ד.) זה היה מעשה אחר עשרת הדברות, ור' יוסי סבירא ליה דמשה וכל ישראל עומדים לקבל עשרת הדברות, ולא בא התנוב אלא לחלק כבוד למשה: כתיב
הכא. "היה" לגיוריה שוה: מה להלן. "וכור את היום הזה" - בעצמו של יום הוכיחה דיציאת מצרים נאמר להו, כדכתיב "היה" אף כאן - בעצמו של יום הוכיחה דשבת
נאמר לכן "וכור את יום" וגו', בקביעא דירחא. באינה יום הוקבע החדש: משום חולשא דאורחא דסנין: כתיב **בשבא** אמר להו **ואתם תהיו** לי. ומשה עלה ויקרא אליו כל
הענן. עד "אלה הדברים אשר תדבר" וגו'. הדברים האלה נאמרו לו למחרת ביאתם. כדאמרינן: כל עליותיו בהשכמה היו. ואפי' למאן דלית ליה בהשכמה יתר, דלא אקשי -

אית ליה בהשכמה עלה, דהא בהדיא כתיב קרא:

1 והא טבולי יום יניהו. פיון דלכוהו שמעינן דבליילי שבת טבול, הוה להו טבולי יום
2 כשקבלו תורה, שלא היה להם הערב שמש אחר הטבילה. וכיון דהכי הוא, איכא
3 למימר דבעי טבול שם, ואפי' פליטתן טהורה, ובגרי להו תרא עונה אליבא דכוליה:
4 ראינה קאמינא. ראינה לינתן לטבולי יום. וקסברי הגי תנאי, לא הקפידה תורה על
5 טבולי יום, דלא כתיב הערב שמש אלא לענן
6 קדשים. הלכך, כל ג' ימים האמורים לענן
7 פרישה הוקקו להיות קודם טבילה. ומיהו, לא
8 ניתנה לטבולי יום לפי שטבולו מבערי ולא
9 פלטו. ואם היו פולטות - יחזרו ויטבלו
10 משתתשר, אבל לא החזירו לכן: וליטבלו בי
11 שמישי וליקבלו תורה בי שמישי. לילי שבת קרי
12 בי שמשא בכל דוכתא, מפני שבין השמשות
13 שלו חלוק מכל ימים והוצרך להזכירו בכמה
14 מקומות. והכי פריך: לר' עקיבא, דאמר
15 הקפידה תורה על מנין העונות, ולא הקפידה
16 אלא על חמש - למה לא קבלוהו בלילה
17 מדיהמתין עד הבקר איכא למימר שהקפידה
18 על פליטת הלילה, ואיכא ו' עונות: לא בסתר
19 דברתי. בממום ארץ חשוך, וליילה חשוך הוא:
20 ליטבלו בשבתא בצפרא. ולמה הוצרך (ב)
21 לירד בהשכמה דיום, אי פרשו עם חשכה בדי
22 ויטבלו בשבת שחרית, ואם פלטו לאחר טבילה
23 - טהורין, דהא עברו ה' עונות שלמות. ואם
24 פלטו לילי שבת ונטמאו - לא איכפת לן,
25 וטובלין שחרית, דהא בעל קרי טובל ביומו,
26 ואת אמרת ניתנה תורה לטבולי יום. ויש ספרי
27 דגריסין ביה תרי לשיני, וגריסין הכי: לר'
28 אלעזר לישמשו ביממא דחמשא, לר' ישמעאל
29 לישמשו בליליא דחמשא, לר' עקיבא לישמשו
30 ביממא דארבעה. ואומר אני שהוא שישו,
31 והגורסו טעה ולא ידע דפרש מהו שאמר ר'
32 ישמעאל "פעמים תהיו ה' עונות" בו: אבל
33 חכמים אומרים ו' עונות שלמות. סברי להו
34 כר' יוסי דאמר בארבעה עבדי. פרישה
35 ובהשכמה כר' עקיבא. וליית להו שטבולו בלילי
36 שבת, אלא סבירא להו דאותן שטבולו לילי
37 שבת ופלטו לאחר טבילה - הוצרכו לטבול
38 בשבת שחרית, ולפיכך נהפכה שבתה
39 מליתן עד הבקר, ולא משום כדא בסתר
40 דברתי לחודיה: שפירשה מן האשה. כגון
41 פולטת שכבת זרע שקבלה מקר, הוא דאמר
42 ר' אלעזר בן עזריה דבתי יומי מסרחת, מפני
43 שמתחממת בגופה: אבל פירשה מן האישי.
44 על הכגד מטמאה לעולם: כל זמן שהיא
45 לחה. ומיהו, משבבא לא מטמא, דתו לא
46 חזיא להזריע: מאי לאו שפירשה מן האישי.
47 על הכגד, ומסתהר לה להא מסרחת, דלא
48 קתני פרט לכשביבשה: של ישראל בעיני גזיה מהו. מי מסרחת בג' ימים כישראלית,
49 ואי פלטה ליה בתר ג' טהור הנוגע בטיפה, או לא. ולהכי נקט שכבת זרע על ישראל,
50 דאילו דכתי - אמרינן במסכת נדה קריו טהור, בפ' "בנות כותים" (נדה דף לד.).
51 דייניי במצות. לקיים מצות, ותרדים בדרך. ומתוך דאנה מתחממן, כדכתיב (תהלים
52 לט) "דם לבי בקרבי": חביל. חס: דאית לה פרוזדור. בשר בוותלי בית הירם בולט מן
53 השינים ולחוץ, ובית הרקם היו מן השינים ולפנים: אשה אית לה פרוזדור. לפיכך
54 לא שליט בה אור בגופה, ומתחממת: בו' בחדש בו'. דהא דכתיב "ויכסוהו הענן ששת ימים ויקרא אל משה ביום השביעי" - סבירא להו כר' יוסי הגלילי, דאמר בפרק קמא
דינוא (דף ד.) זה היה מעשה אחר עשרת הדברות, ור' יוסי סבירא ליה דמשה וכל ישראל עומדים לקבל עשרת הדברות, ולא בא התנוב אלא לחלק כבוד למשה: כתיב
הכא. "היה" לגיוריה שוה: מה להלן. "וכור את היום הזה" - בעצמו של יום הוכיחה דיציאת מצרים נאמר להו, כדכתיב "היה" אף כאן - בעצמו של יום הוכיחה דשבת
נאמר לכן "וכור את יום" וגו', בקביעא דירחא. באינה יום הוקבע החדש: משום חולשא דאורחא דסנין: כתיב **בשבא** אמר להו **ואתם תהיו** לי. ומשה עלה ויקרא אליו כל
הענן. עד "אלה הדברים אשר תדבר" וגו'. הדברים האלה נאמרו לו למחרת ביאתם. כדאמרינן: כל עליותיו בהשכמה היו. ואפי' למאן דלית ליה בהשכמה יתר, דלא אקשי -

58 מְמַאָה לעולם, כָּל זְמַן שְׁהִיא לְהָהּ, אולם כשיבשה אינה מטמאת,
 59 משום שאינה ראויה עוד להזריע.
 60 הגמרא מקשה על רב חסדא: מְתִיב – הקשה רב שְׁשֶׁת לרב חסדא,
 61 שנינו בברייתא, נאמר (ויקרא טו יז) 'וְכָל בְּגָד וְכָל עוֹר אֲשֶׁר יְהִיָּה
 62 עָלָיו שִׁכְבַּת זְרַע וְכֶבֶס בְּמִים וְטָמְא עַד הָעֶרֶב, פָּרַט לְשִׁכְבַּת זְרַע
 63 שְׁהִיא פְרוּחָה, מֵאֵי – מה כוונת הברייתא, לֹא – האם אין זה
 64 בְּשִׁפְרִישָׁה מִן הָאִישׁ, ומסרת אותה הברייתא אף על פי שהיא לחה
 65 ומסרתה, שהרי לא שנינו 'פרט לכשיבשה', וקשה על רב חסדא
 66 שאמר ששכבת זרע של איש מטמאת כל זמן שהיא לחה. מתרצת
 67 הגמרא: לֹא כמו שסברת, אלא כוונת הברייתא, כְּשִׁפְרִישָׁה מִן
 68 הָאִשָּׁה.
 69 הגמרא מסתפקת שני ספיקות בענין פליטת שכבת זרע: פְּעֵי – נסתפק
 70 רב פְּפָא, שִׁכְבַּת זְרַע שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּמַעְיָ בּוֹתִית [גויה] מֵהוּ – האם
 71 גם זו מסרחת בשלשה ימים כשל ישראלית, ואם פלטה לאחר שלשה
 72 ימים טהור הנוגע בה, או לא, מבארת הגמרא את הספק: יִשְׂרָאֵל
 73 דְּדִאֲנִי בְּמַצּוֹת – שדואגים וחרדים לקיים מצוות, חָבִיל גּוֹפְיִיהוּ –
 74 מתחמם גופם מחמת הדאגה, וכך מצינו שדאגת הלב גורמת לחימום
 75 הגוף, שנאמר (תהלים ט ד) 'חֵם לִבִּי בְּקִרְבִּי, עֲבוּרִים דְּלֹא דִאֲנִי
 76 בְּמַצּוֹת – שאינם חרדים לקיים מצוות, לֹא – אין גופם מתחמם, ואין
 77 שכבת זרע שבמעיהם מסריחה בשלשה ימים, או דִּלְמָא – או שמא
 78 בִּיּוֹן דְּאֶבְלָן – שהם אוכלים שְׁקָצִים ורְמָשִׁים חָבִיל גּוֹפְיִיהוּ –
 79 מתחמם גופם מכך.
 80 וְאִם תְּמַצִּי לֹאמַר – ואם תרצה לומר בִּיּוֹן דְּאֶבְלֵי שְׁקָצִים ורְמָשִׁים
 81 חָבִיל גּוֹפְיִיהוּ, שכבת זרע בְּמַעְיָ בְּהֵמָה מֵהוּ – מה דינה, אִשָּׁה (היא)
 82 דְּאִית לָהּ [שיש לה] פְּרוּדוּדוּ – בשר כותלי בית הרחם הבולט מן
 83 השיניים ולחץ ובית הרחם הוא מן השיניים ולפינים, ולפי שיש לה
 84 פרוודור אין אור שולט בבית הרחם שלה, ולכן שכבת זרע שבה
 85 מְסַרְחָת, אֲבָל בְּהֵמָה דְּלִית [שאיין] לָהּ פְּרוּדוּדוּ, לֹא – אין הזרע
 86 שבמעיה מתחמם, או דִּלְמָא לֹא שְׂמָא – או שמא אין חילוק, תִּיקוּ
 87 – תעמוד שאלה זו בספק, שלא נפשטה.
 88 הגמרא מביאה את הברייתא שבה מבוארת המחלוקת שהוזכרה
 89 לעיל (ע"א) בענין זמן מתן תורה, ומבארת את סדר המאורעות
 90 שקדמו לה: תִּנּוּ רַבְּנָן בְּרִייתָא, בְּשִׁשִּׁי בְּהַדָּשׁ [ו-סיון] נִתְּנָה עֲשָׂרַת
 91 הַדְּבָרוֹת לְיִשְׂרָאֵל. רַבִּי יוֹסִי אָמַר, בְּשִׁבְעָה בּוֹ.
 92 רבא מבאר את מחלוקתם: אָמַר רַבָּא, דְּכּוֹלֵי עֲלָמָא – הכל מודים
 93 שְׁבַרְאֵשׁ חוֹדֵשׁ סִיוָן אָתוּ – באו ישראל לְמִדְבַּר סִינַי, הואיל וכתִּיב
 94 הָקָא – נאמר בענינו (שמות יט א), 'בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי וְגו' בַּיּוֹם הַהוּא
 95 בָּאוּ מִדְבַּר סִינַי, וְכִתִּיב הָתָם – ונאמר בקידוש החודש (שם יב ב),
 96 'הַחֹדֶשׁ הַהוּא לְכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים', ומתיבת 'הוּא' האמורה בשני
 97 הכתובים למדים בגזירה שוה, מֵה לְהֶלֶן – כמו ששם דיבר ה' עם
 98 משה בראש חודש, אָף כָּאן הַכוּוּנָה הִיא לְרֹאשׁ חוֹדֶשׁ. וְכּוֹלֵי
 99 עֲלָמָא, והכל מודים עדי, שְׁבִשְׁבַת נִתְּנָה תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, הואיל
 100 וְכִתִּיב הָקָא – נאמר במתן תורה (שם כ ח) 'זָכוֹר אֵת יוֹם הַשַּׁבָּת
 101 לְקַדְּשׁוֹ, וְכִתִּיב הָתָם – ונאמר ביציאת מצרים (שם יג ג) 'וַיֹּאמֶר
 102 מֹשֶׁה אֶל הָעָם זָכוֹר אֵת הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יָצִאתֶם מִמִּצְרַיִם, ומתיבת
 103 'זָכוֹר' למדים בגזירה שוה, מֵה לְהֶלֶן – כמו ששם נאמר ציווי הזכירה
 104 בְּעֲצוּמוֹ שֶׁל הַיּוֹם שאותו נצטוו לזכור, יום יציאתם ממצרים, אָף
 105 כָּאן, במתן תורה, נאמר ציווי זכירת השבת בְּעֲצוּמוֹ שֶׁל יוֹם הַשַּׁבָּת.
 106 כִּי פְּלִיגִי – ומה שנחלקו הוא בְּקִבְיָא דְּיִתְחָא – באיזה יום נקבע
 107 ראש חודש סיון, רַבִּי יוֹסִי סָבַר בְּהַדָּשׁ בְּשִׁבְעָא אִיקְבַּע יִתְחָא – בראשון
 108 בשבת [ו-יום ראשון] נקבע ראש חודש, וְכִתְּבִי בְּשִׁבְעָא – ובאותו יום לא
 109 אָמַר לָהּ וְלֹא מוֹדִי – לא אמר להם, משה בשם ה' כלום, מְשׁוּם
 110 חוֹלְשָׁא דְּאוֹרְחָא – חולשת וטרתה הדרך, בְּתַרִּי בְּשִׁבְעָא – בשם השבת
 111 השכים משה ועלה אל ה', ואמר לו ה' דברים לומר לישראל, ובאותו
 112 יום ירד וְאָמַר לָהּ בִּשְׁם ה' את כל האמור בכתוב עד 'וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי
 113 מִמְּלֶכֶת בְּהַיּוֹם' (שם יט ו).

1 הגמרא מקשה על המוססם לדעת תנאי הברייתא שהנשים טבלו
 2 בליל שבת. מקשה הגמרא: וְהָא טְבוּלֵי יוֹם נִינְהוּ – מאחר שלדעת
 3 כל התנאים, טבלו הנשים בליל שבת, נמצא שבשעת קבלת התורה
 4 היו טבולי יום, שהרי קבלת התורה היתה בשבת בבוקר ולא העריב
 5 שמשן אחר הטבילה, והרי אין מסתבר לומר שהיו טבולי יום בשעת
 6 קבלת התורה, וצריך לומר שטבלו ביום ששי, ואם פלטו אז, פליטתם
 7 טהורה, אלא שאם נאמר כך, נמצא שנחסרה עונה אחת מפרישתן,
 8 ואין לך שלשה ימים לדעת רבי ישמעאל, ולא שני ימים לדעת רבי
 9 אלעזר בן עזריה, ולא חמש עונות לדעת רבי עקיבא, וקשה על
 10 דבריהם, שלדעתם היתה צריכה להיות טמאה. מתרצת הגמרא:
 11 אֲכַפִּי בַר רַבִּין וְרַב הִנְיָא בַר אֲבִין דְּאָמְרֵי תְּרוּוּיָהּ – שניהם אמרו,
 12 נִתְּנָה תּוֹרָה לְטְבוּלֵי יוֹם – בהכרח לומר שתנאים אלו סוברים
 13 שניתנה תורה לטבולי יום, והיו יכולות לטבול גם בליל שבת.
 14 יְתִיב [ישב] מְרִימַר וְקָאמַר [ו-ואמר] לָהּ לְהָא שְׁמַעְתָּא – את
 15 שמועתם של אביו ורב חנינא, שניתנה תורה לטבולי יום. אָמַר לִיהּ
 16 רַבִּינָא לְמַרְימַר, נִתְּנָה קְאָמַרְתָּ – האם כוונתך לומר שאכן ניתנה
 17 תורה לטבולי יום, משום שטבלו רק משחשיכה בשבת, או רַאזִי
 18 קְאָמַרְתָּ – או שראויה היתה התורה להינתן גם לטבולי יום, אבל
 19 למעשה לא ניתנה לטבולי יום, משום שטבלו מבעוד יום ולא פלטו,
 20 אולם אם היו פולטות היו טובלות שוב משחשיכה. אָמַר לִיהּ מְרִימַר
 21 לרבנא, רַאזִי קְאָמַרְתָּ [אמרתי], ראויה היתה התורה להינתן
 22 לטבולי יום, אולם לא ניתנה להם כשהיו טבולי יום, כי כולם טבלו
 23 מבעוד יום, ולא פלטו, ולא הוזקו לטבול משתחשך.
 24 הגמרא מקשה על רבי עקיבא שאמר שלטיטה מטמאת עד חמש
 25 עונות. מקשה הגמרא: וְלִימְבֹלוּ בִּינֵי שִׁמְשֵׁי וְלִיקְבְּלוּ תּוֹרָה בִּינֵי
 26 שִׁמְשֵׁי – שיטבלו בליל שבת וגם יקבלו את התורה אז, ומכך
 27 שהמתין הקדוש ברוך הוא עד הבוקר, יש ללמוד שהקפידה התורה
 28 על שש עונות, ואיך אמר רבי עקיבא שאין פליטה מטמאת אחר
 29 שעברו עליה חמש עונות. מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי יֶצְחָק, נאמר
 30 (ישעיהו מח טז) על מתן תורה 'לֹא מֵרֹאשׁ בְּפִתְרֵי' – מתחילת
 31 התולדות, לעם ישראל לתת את התורה, לא דיברתי עמהם בטרם
 32 ובחושך, הרי שנתפרש הדבר בדברי הנביא, שהטעם שלא יקבלו את
 33 התורה בלילה הוא משום שלא רצה הקדוש ברוך הוא ליתנה בטרם
 34 ובלילה, ולא מהטעם שלא נטהרו.
 35 הגמרא מוסיפה להקשות על רבי עקיבא: וְלִימְבֹלוּ בְּצַפְרָא דְּשַׁבְּתָא
 36 וְלִיקְבְּלוּ תּוֹרָה בְּצַפְרָא דְּשַׁבְּתָא – לדעת רבי עקיבא שאומר
 37 שלאחר חמש עונות פליטתה טהורה, מדוע הוצרך משה רבינו
 38 להפרישם ביום ד' בבוקר (ע"א), והרי אפילו שהיו פורשים לעת ערב,
 39 היו יכולים לטבול ביום שבת בבוקר, ויש כאן חמש עונות. מתרצת
 40 הגמרא: אָמַר רַבִּי יֶצְחָק, שְׁלֹא יְהֵא הֶלְלוּ הוֹלְבִין לְקַבֵּל תּוֹרָה
 41 וְהֶלְלוּ הוֹלְבִין לְמַבְיָלָהּ – אם היו טובלים בבוקר, היתה מתאחרת
 42 קבלת התורה מחמת אלו שהוצרכו לטבול לטומאתם, ולפיכך טבלו
 43 בליל שבת.
 44 הגמרא מביאה שיטה נוספת בענין 'פולטת': אָמַר רַבִּי חִיָּיא בְּרַבִּי
 45 אָבָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, זו – הברייתא ששנינו לעיל (ע"א) בענין
 46 פולטת שכבת זרע, היא דְּבַרִּי רַבִּי יִשְׁמַעֵאל וְרַבִּי עֲקִיבָא, אֲבָל
 47 חֲכָמִים אֹמְרִים, שֵׁשׁ עוֹנוֹת שְׁלֵמוֹת בְּעֵינֵי – צריכים שיעברו שש
 48 עונות כדי שהפולטת לא תיטמא, וטעמם, משום שסוברים שפרשו
 49 ביום רביעי כדעת רבי יוסי, ובהשכמה, כדעת רבי עקיבא, וגם סוברים
 50 שאלו שטבלו בליל שבת, ופלטו לאחר מכן, הוצרכו לחזור ולטבול
 51 בשבת בבוקר, ולפיכך נתעכבה נתינת התורה עד שבת בבוקר, כדי
 52 שישלמו שש עונות.
 53 אגב שעסקה הגמרא בענין פולטת שכבת זרע, מביאה דין נוסף בענין
 54 זה: אָמַר רַב חֲסִדָּא, מְחַלְקֵת שֶׁנֶחֱלָקוּ הַתְּנָאִים בענין פולטת שכבת
 55 זרע, היא כְּשִׁפְרִישָׁה מִן הָאִשָּׁה, שמתוך שהיא מונחת במעיה היא
 56 מתחממת ומסרחת לאחר שני ימים או שלשה, אֲבָל פִּירִישָׁה מִן
 57 הָאִישׁ – היינו שיצאה ממנו שכבת זרע ומונחת על בגד, הרי היא

1 והכוונה למומר לעבודה זרה, התורה בוקה [כאן], תלויה בלחות
 2 האלה, וישראל מוקרים, שהרי עבדו לעגל, על אחת כמה וכמה
 3 שאינם ראויים לה ואין לתתה להם. שואלת הגמרא: ומגלן דהספדים
 4 הקדוש ברוך הוא על ידו, משיבה הגמרא: שגמרא (שם לד א)
 5 'הלחת וגו' אשר שברת, ואמר ריש לקיש, מהו אשר, אמר לו ה'
 6 יישר בך ששיברת.
 7 הגמרא חוזרת למחלוקת רבי יוסי ורבנן ומביאה ראייה להוכיח כאחת
 8 הדעות: תא שמע, והיו נכנים ליום השלישי' (שם יט א), משמע
 9 שרק שני ימי פרישה קדמו ליום מתן תורה, וקשיא לרבי יוסי.
 10 מתרצת הגמרא: תא אמרינן - הרי אמרנו שיום אחד הוסיף משה
 11 מדעתו.
 12 ראייה נוספת לאחת הדעות: תא שמע, שנינו בברייתא: היום השלישי
 13 היה השלישי בחדש וגם שלישי בשבת. אם כן נמצא שראש חודש
 14 היה בראשון בשבת, וימי הפרישה היו ברביעי חמישי וששי, ובשבעה
 15 בחודש ניתנה התורה, וקשיא לרבנן. מתרצת הגמרא: אמרי לך -
 16 יתרוצו רבנן, תא מני - מיהו השנה ברייתא זו, רבי יוסי היא.
 17 הגמרא מבארת ברייתא זו, ולשם כך היא מביאה ברייתא אחרת.
 18 שואלת הגמרא: היום השלישי שבו עוסקת הברייתא, שלישי למאי
 19 - שלישי למה הוא, כי מלשון הברייתא משמע שהיא עוסקת ביום
 20 שלישי, ועליו אמרה שהיה מלבד זה שלישי גם לחודש ולשבת.
 21 משיבה הגמרא: שלישי לכתנאי - לענין ששנינו בברייתא, נאמר
 22 (שם יט ח) 'וישב משה את דברי העם אל ה' וכתוב בפסוק שאחריו
 23 'ויגד משה את דברי העם אל ה'. שואלת הברייתא: מה אמר לו
 24 הקדוש ברוך הוא למשה לומר לישראל, לאחר שהשיב את דברי
 25 העם, ומה אמר להם משה לישראל בשם ה' כפי שנצטווה, ומה
 26 אמרו ישראל למשה על כך, ומה השיב משה לפני הנבונה שאמרו
 27 ישראל. משיבה הברייתא: זו מצות הנבילה, שאותה אמר ה' למשה
 28 לצוות לישראל, והוצרך משה להשיב שקבלוה עליהם, דברי רבי
 29 יוסי בר יהודה. רבי אומר, בכתובים אלה נרמז שבתחילה - משבאו
 30 לסיני פירש להם משה את עונשה של התורה, למי שמצווה בה ואינו
 31 שומרה, דכתיב 'וישב משה, רמו לדברים שמשבבין - ממרידים
 32 ומונעים דעתו של אדם מלקבל את התורה, ולכסוף - לאחר מכן,
 33 פירש מתן שכרה למקיימה, דכתיב 'ויגד משה, רמו לדברים
 34 שמושכין לבו של אדם בדברי אגדה. הגמרא מביאה שיטה אחרת
 35 בדברי רבי: ואיכא דאמרי - יש שאמרו שמועה זו בלשון אחרת,
 36 בתחילה פירש מתן שכרה, דכתיב 'וישב משה, רמו לדברים
 37 שמשכבין דעתו של אדם, ולכסוף פירש עונשה, דכתיב 'ויגד
 38 משה, רמו לדברים שקשין לאדם בגידיו [ירק מר]. וכוונת הגמרא
 39 לומר שהיום השלישי המוזכר בברייתא הקודמת היה שלישי
 40 לדברים, שכבר מראש חודש התחיל משה להמשיך לבם של ישראל
 41 לדברים לקבלת התורה, ולפרש עונשם ומתן שכרם, ואמרה
 42 הברייתא שהיום השלישי לדברים היה גם שלישי בחודש ושלישי
 43 בשבת.
 44 ראייה נוספת לאחת הדעות: תא שמע, שנינו בברייתא: היום הששי
 45 היה הששי בחדש וגם הששי בשבת. ונמצא שראש חודש היה
 46 בראשון בשבת, וקשיא לרבנן. מתרצת הגמרא: תא נמי - גם ברייתא
 47 זו דברי רבי יוסי היא.
 48 הגמרא מבארת את הברייתא. שואלת הגמרא: היום הששי שבו
 49 עוסקת הברייתא, ששי למאי - ששי למה הוא. משיבה הגמרא: רבא
 50 אמר,

101

1 בתלתא - בשלישי חזר ועלה, והשיב אל ה' את דברי העם, וכשירד
 2 אמר להו מצות הנבילה שנאמרה לו באותו יום, בארבעה בשבת
 3 השכים ועלה ונצטווה על מצות הפרישה מתשמיש, וירד וצויה בה
 4 את ישראל, ובו ביום עבד - עשו פרישה.
 5 ורבנן סברי כתרי בשבא איקבע ירחא - ראש חודש נקבע בשני
 6 בשבת, ובתרי בשבא - באותו יום לא אמר להו ולא מיד, משום
 7 חולשא דאזרחא. בתלתא - בשלישי בשבת עלה אל ה' וחזר ואמר
 8 להו 'ואתם תהיו לי, בארבעה בשבת חזר ועלה, וכשירד אמר להו
 9 מצות הנבילה, וכתמשה בשבת עלה ונצטווה על הפרישה, ובאותו יום
 10 עבד פרישה.
 11 הגמרא מקשה על רבי יוסי: מיתבי - הקשו בני הישיבה, נאמר
 12 במצות הפרישה 'יקדשם היום ויחזרו' (שמות יט י), ומשמע כרבנן
 13 שבחמישי בשבת נצטוו לפרוש בו ובששי, ובשבת ניתנה התורה,
 14 וקשיא לרבי יוסי, שלדבריו פרשו ברביעי חמישי וששי.
 15 מתרצת הגמרא: אמר לך - יתרוץ רבי יוסי, באמת משה נצטווה
 16 ברביעי לפרוש בו ובחמישי, ויום אחד הוסיף משה מדעתו, והסכים
 17 ה' עמו, ולכן הפרישה נמשכה גם בששי.
 18 הגמרא מביאה את הברייתא שבה נאמרה דעת רבי יוסי בזה: דתניא
 19 בברייתא, שלישה דברים עשה משה מדעתו והספדים הקדוש ברוך
 20 הוא עמו, הוסיף יום אחד מדעתו לימי הפרישה שקודם מתן תורה,
 21 ופירש מן האשה לגמרי, שלא חזר לתשמיש לאחר מתן תורה, ויש
 22 את הלוחות.
 23 הגמרא מבארת מדוע עשה דברים אלה, ומנין שה' הסכים עמו.
 24 מבררת הגמרא: הוסיף יום אחד מדעתו, מאי דריש - מה דרש.
 25 משיבה הגמרא: מאחר שבציזיו נאמר 'יקדשם היום ויחזרו', דרש
 26 משה שתיום צריך להיות כמחר, מה למחר - כמו שיום מחר לילו
 27 עמו, שיפרשו גם בלילה שלפניו, אף היום צריך להיות לילו עמו,
 28 והרי לילה דהאידין - הלילה של היום כבר נפקא ליה - עבר, ולא
 29 פרשו בו, שמע מינה - יש ללמוד מכאן שאין הכוונה להיותם, אלא
 30 תרי וימי לבר מהאידין - עוד שני ימים מלבד היום. שואלת
 31 הגמרא: ומגלן - ומאיכא למדנו דהספדים הקדוש ברוך הוא על ידו,
 32 משיבה הגמרא: דלא שריא - שלא שרתה השכינה על הר סיני עד
 33 צפרא דשבתא - שבת בבוקר, ואילו לפי ציווי ה' היתה צריכה
 34 לשרות בששי בבוקר.
 35 מבררת הגמרא: ופירש מן האשה, מאי דריש, משיבה הגמרא: נשא
 36 קל וחומר בעצמו, אמר, ומה ישראל שלא דברה שכינה עמהן
 37 אלא שעה אחת, בהר סיני, וקבע להן זמן מתי ידבר עמהם, אמרה
 38 תורה 'והיו נכונים וגו' אל תגשו אל אשה' (שם יט טו), אני שקבל
 39 שעה ושעה שכינה מדברת עמי, ואינו קובע לי זמן מתי ידבר עמי,
 40 שאוכל לפרוש ולהטח קודם לכן, על אחת כמה וכמה שעלי
 41 לפרוש תמיד. שואלת הגמרא: ומגלן דהספדים הקדוש ברוך הוא על
 42 ידו, משיבה הגמרא: דכתיב (דברים ה כז) אחרי מעמד הר סיני שה'
 43 צויה לו לך אמר להם שובו לכם לאהליכם, דהיינו לנשותיכם,
 44 וכתוב בתורה - וכתוב מיד אחרי זה 'ואתה פה עמד עמדי', ואל
 45 תשוב לאחלק. ואת דאמרי - ויש אומרים שלמדנו שה' הסכים עמו
 46 ממה שהצדיק את פרישתו באמרו (במדבר יב ח) 'פה אל פה אדבר
 47 בו'.
 48 מבררת הגמרא: שפר את הלוחות, מאי דריש, כי מפני חטאם של
 49 ישראל לא היה לו לשכרם, משיבה הגמרא: אמר משה קל וחומר,
 50 ומה קרבן פסח, שהוא אחד מתרי"ג - משש מאות ושלוש עשרה
 51 המצוות, אמרה תורה (שמות יב מג) 'וכל בן נכר לא יאכל בו',

שבת. פרק תשיעי – אמר רבי עקיבא דף פז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קלז
תוספת רש"י

1 היום כחמור. אין זו דרשה גמורה, אלא משמע דהיום ממש, דאי לא הכי – אין זה מדעתו:
2 ומה ישראל בו, וא"ת: מאי קאמר (דרהסוף) מדעתו דאורייתא הוא, דק"ו ניתן
3 לירדשו וי"ל: דלא היו ק"ו גמור, דשאני התם משום עשרת הדיברות:
4 וקבע להם זמן. תימה לר"י: היא הנותנת, דמשום שקבע להם זמן, וידעו, שבאותו יום
5 ודאי תדבר שכינה עמהם – הוצרכו לפרוש, אבל
6 הוא מספק, למה יפרשו וי"ל: דלהם נמי איכא
7 ספיקא, שמוא לא תפלוט. והכי עבד ק"ו: ומה
8 ישראל שקבע להן זמן, ואיכ לא היו צריכים
9 לפרוש משום קרי: דכיום אחרי היה די – אפ"ה
10 משום חשש פליטה שהיא קלה, החוקק לפרוש.
11 אני, לא קבע לי זמן, יש חשש קרי שהוא חמור
12 – לא כ"ש שיש לי לפרוש:
13 ואתה פה עמוד עמודי, וא"ת: מנלן דפירש
14 משה מדעתו קודם, ושוב הסכים
15 הקב"ה על ידו שמוא זה הוא צווי גמור שצוה לו
16 לפרוש? ותירץ ר"ת: דאם איתא דמחמת צווי
17 הקב"ה פירש, ולא מדעתו – היאך היה מערער
18 אהרן ומרים? דכתיב "ותדבר מרים ואהרן
19 במשה", אלא ודאי מתחלה פירש ממנה לגמרי
20 משה מדעתו, ואע"ג דהסכים הקב"ה על ידו –
21 מ"מ נתרעמו עליו, לפי שאלו לא פירש מדעתו
22 לא היה הקב"ה מסכים, בדרך שאדם הולך בה
23 מוליכין אותו. שהרי לאהרן ומרים לא אמר
24 לפרוש, אע"ג שגשג עמהם היה מדבר. ומיהו
25 קשה: דמשמע בדרוש שלא ידעו זמן גדול
26 שפירש ממנה, גבי אלוד המידר שהיו מתנבאים,
27 שאמרה מרים: אשרי נשותיהן של אלו, שנתמנו
28 בעליהן פרנסין על הציבור. אמרה צפורה: אי
29 להם לנשותיהם של אלו, שמום שנתיהיה
30 שכינה עם אחיך פירש ממני, מיד "ותדבר מרים
31 ואהרן במשה" משמע שלא ידעו קודם לכן. וכי
32 לא ידעו את דכתיב "ואתה פה עמוד עמודי"
33 ואור"ת: דודאי ידעו, אבל היו סבורין שפירש ע"פ
34 הדבור, עד שאמרה להם צפורה שמדעתו פירש
35 ממנה מתחלה:
36 ומה פסח בו, אין זה ק"ו גמור, דאם משומד
37 אסור בפסח שהוא קרבן, מ"מ לא היה לו
38 למנוע מלידת להם התורה, ולהחזירם בתשובה:
39 קשיא לרבנן: פ"י: למה שפירש רבא לעיל,
40 דבקיבא דירחא פליגי:
כאשר

1 בתלתא אמר להו מצות הגבלה. שהדברים שנאמרו לו בשני ירד לערב ואמרן לישראל,
2 בדכתיב "ויבא משה ויקרא לקוני העם" וגו'. ולמחרת השכים ועלה "וישב משה את
3 דברי העם" וגו', כדאמר קל עליומיו בהשקמה הוה, ובו ביום נאמר לו "הנה אנכי בא
4 אליך בערב" וגו'. ומצות הגבלה ד"השמרו לכם עלות ברה", אע"פ שהיא בתוקף אחר
5 "וקדשתם היום ומחר", שהיא מצות פרישה –
6 קודם לכן באמרה, דכתיב בההיא עליה ששלה
7 בשליש להשיב להקב"ה דברי העם דנעשה
8 (ונשמע) "הנה אנכי בא אליך", וסיפא דקרא
9 "ויגד משה את דברי העם" וגו', וכי מה דברי
10 העם יש באין אלא מצות הגבלה נאמר לו בו
11 ביום. ולקמן תניא בר' ה"ה, ולערב אמרה
12 לישראל, ולמחרת ב' השכים ועלה והגיד
13 שקבלו עליהם מצות הגבלה, ונאמרה לו
14 מצות פרישה "וקדשתם היום ומחר". ואע"פ
15 שיש עוד ג' ימים עד יום שבת – האמרין לקמן
16 לר"י דמשה הוסיף יום אחד מדעתו: היום
17 ומחר. משמע בה' נאמר לו לפרוש ה' ה' אמר
18 לך ד' יום. לעולם ברביעי נאמר לו לפרוש ד'
19 וה', והוא הוסיף יום אחד, והסכים הקב"ה
20 לדעתו: ופירש מן האשה. לגמרי, לאחר מתן
21 תורה. מיד משפירש עם הב"ריו, שוב לא חזר
22 לתשמיש: אף היום. צריך להיות לילו עמו,
23 והוא לא אפשר: וקבע להם זמן. אימתי ידבר
24 עמהם: אמרה תורה והיו נכונים וגו'. (א) פירשו
25 מנשותיהן: ולא קבע לי זמן. לדרבה, שאוכל
26 לפרוש קודם לכן: לאהליכם. להחזיר נשותיהם
27 לתשמיש, שאסרתי לכם: בן נכר. משומד,
28 שנתנברר מעשיו לאביו שבשמים: התורה
29 בוקלה. תלויה בלחות הללו וישראל
30 משומדים, על אחת כמה וכמה שאינם כדי לה:
31 אשה. אישור, שאישור ושבחו על שבירתן:
32 ה' והיו נכונים ליום השלישי וי' והיו נכונים
33 לשלש ימים: הא אמרן יום אחד הוסיף. והאי
34 קרא ד' והיו נכונים ליום השלישי קודש בריך
35 הוא אמר לה' (ב), ונשח אמר לך: והיו נכונים
36 לשלש ימים" ולא אמר ליום השלישי, אלא
37 פירשו ג' ימים. וקרא דכתיב "ויהי ביום השלישי
38 בדידות הבקור". שלישי למים שילין
39 עמו, קאמר: ת"ש. דתניא בברייתא הכי
40 שלישי – שלישי בחדש היה, שלישי בשבת
41 היה. ולקמן בעי. שלישי קמא למאי? ע"כ
42 במילתא דשליש קמריי, וקאמר עלה: שלישי
43 – זה שלישי בחדש: קשיא לרבנן. דשמעין
44 בחד בשבא איקבע ירחא, א"כ על כרחי בתרי
45 בשבת אמר "אתם תהיו", בתלתא הגבלה,
46 בארבעה פרישה, ובשביעי נתנה תורה. דהא
47 לכ"ע בשבת נתנה תורה: לברתניא כו'. והכי
48 קאמר: יום שלישי לךברים שהתחיל משה
49 להמשיך לבם של ישראל, ולפרש עונשן ומתן
50 שבת. ואותו יום היה שלישי בחדש שלישי
51 בשבת ור' יוסי קאמר לה: וישב ויגד וכי מה
52 אמר הקב"ה למשה. בין וישב משה דנעשה

1 בתלתא אמר להו מצות הגבלה, בארבעה עבוד פרישה.
2 ורבנן סברי: בתרי בשבא איקבע ירחא, בתרי בשבא לא
3 אמר להו ולא מידי – משום חולשא דאורחא, בתלתא
4 אמר להו "אתם תהיו לי". בארבעה אמר להו מצות
5 הגבלה, בה' עבוד פרישה. מיתבי: "וקדשתם היום ומחר",
6 קשיא לר' יוסי אמר לך ר' יוסי: יום אחד הוסיף משה
7 מדעתו, דתניא: ג' דברים עשה משה מדעתו והסכים
8 הקב"ה עמו: הוסיף יום אחד מדעתו, ופירש מן האשה,
9 ושב את הלוחות. הוסיף יום אחד מדעתו. מאי דריש?
10 "היום ומחר" – היום כמחר, מה למחר – לילו עמו, אף
11 היום – לילו עמו. ולילה דהאידינא נפקא ליה. ש"מ – תרי
12 יומי לבר מהאידינא. ומנלן דהסכים הקב"ה על ידו – דלא
13 שריא שכינה עד צפרא דשבתא. ופירש מן האשה. מאי
14 דריש? נשא קל וחומר בעצמו, אמר: ומה ישראל שלא
15 דברה שכינה עמה אלא שעה אחת, וקבע להן זמן, אמרה
16 תורה "והיו נכונים וגו' אל תגשו", אני שפל שעה ושעה
17 שכינה מדברת עמו, ואינו קובע לי זמן – על אחת כמה
18 וכמה! ומנלן דהסכים הקב"ה על ידו – דכתיב "לך אמר
19 להם שובו לכם לאהליכם" וכתיב בתריה "ואתה פה עמוד
20 עמודי", ואית דאמרי "פה אל פה אדרב בו". שבר את
21 הלוחות. מאי דריש? אמר: ומה פסח שהוא אחד מתרי"ג.
22 מצות, אמרה תורה "וכל בן נכר לא יאכל בו", התורה
23 בוקלה [באן], וישראל משומדים – על אחת כמה וכמה!
24 ומנלן דהסכים הקב"ה על ידו – שגאמר "אשר שפרת"
25 ואמר ר"ל: יישר כחך ששפרת. ת"ש "והיו נכונים ליום
26 השלישי", קשיא לר' יוסי הא אמרינן: יום אחד הוסיף
27 משה מדעתו. ת"ש: "שלישי" – שלישי בחדש, ושלישי
28 בשבת, קשיא לרבנן! אמרי לך רבנן: הא מני – ר' יוסי
29 היא. "שלישי" למאי – לכדתניא "וישב משה את דברי העם
30 אל ה'" וכתיב "ויגד משה את דברי העם אל ה'". מה אמר לו הקב"ה למשה, ומה אמר להם
31 משה לישראל, ומה אמרו לישראל למשה, ומה השיב משה לפני הגבורה? זו מצות הגבלה, דברי
32 ר' יוסי בר' יהודה. רבי אומר: בתחילה פירש עונשה, דכתיב "וישב משה" – דברים שמשבבין
33 דעתו של אדם, ולבסוף פירש מתן שכרה – דכתיב "ויגד משה" – דברים שמושבבין לבו של אדם
34 באגדה. ואיפא דאמרי: בתחילה פירש מתן שכרה, דכתיב "וישב משה" – דברים שמשבבין דעתו
35 של אדם, ולבסוף פירש עונשה – דכתיב "ויגד משה" – דברים שמשבבין לבו של אדם. הא שמע
36 "שלישי" – שלישי בחדש, שלישי בשבת, קשיא לרבנן! הא נמי רבי יוסי היא. "שלישי" למאי? רבא אמר:
לחנייתו

1 (ונשמע). ויגד משה שאמר להן לישראל, ומה אמרו לישראל למשה על כך, שהוצרך משה להגיד למקום. והלא לא נאמר בינתים אלא "הנה אנכי בא" וגו': זו מצות הגבלה.
2 שאע"פ שבתוקף אחר מצות פרישה – בשליש נאמרה לו, והוצרך להשיב שקבלו עליהן: עונשה. של תורה: משבבין. כמו "ולך שובב" (ישעיהו נז) – שמונעין מלקבל, שאם
3 יקבלו – יעשו. הדברים הללו משבבין את לבם מן המקום, ואף על פי כן קיבלו עליהן: גמדין. ירק מו: שלישי בחדש בו. לקמיה בעי: ששי קמא למאי? דהבא ליכא למימר
4 ששי לאותן דברים, בדשלקמא שלישי דברייתא לעיל – איכא למימר דאיירי בהו, דהא על ג' ימים היה משה מדבר באותן הדברים, דעל כרחי "ויגד משה" בד' כתיב, דברים
5 שקבלו בני: קשיא לרבנן. דמשמע דבחד בשבא איקבע ירחא:

1 **כאשר** צוך במרה. ואם תאמר: מנא ליה דבמרה איפקוד אשבת? דילמא "כאשר צוך" –
2 בפרשת מן, דאשכחן דיני שבת בתובין שם "את אשר תאפו אפו וגו'". וי"ל: משום
3 דבכביד אב ואם נמי כתיב "כאשר צוך", ומסמנא כי הכי דהאי "כאשר צוך" במרה, הכי
4 נמי האי. וכן מוכח בפרק "ד' מיתות" (סנהדרין דף נו) דאיתמר מילתיה דר' יהודה
5 ארתויייהו. ואי"ת: וכיין דבמרה איפקוד אשבת.

6 הכי אמרין בפ' "כל תבין" (לקמן קי"ח) אלמלי
7 שמרו ישראל שבת ראשונה לא שלטה בון
8 אומה ולשון, שנאמר "ידיה ביום השביעי יצאו מן
9 העם ללקטו וגו'". וכתיב בתריה "ויבא עמלק",
10 אמאי קרי להאי שבת ראשונה כיון דבמרה
11 נצטוו, והא לא היתה שבת ראשונה, דמעיקרא
12 כתיב "ויסעו מאילם ויבאו וגו'" ואמרין בסמוך
13 דאותו היום שבת הוה ועד מקשיב: דמשמע
14 מתוך הפסוקים ששתי שבתות היו קודם; ראשונה
15 כשנסעו מאילם, ואחר אותו שבת ירד להם המן,
16 וכתיב "ידיה ביום הששי לקטו לחם משנה וגו'
17 ויניחו אותו עד הבקר וגו' ויאמר משה אבולחו
18 היום וגו' ששת ימים תלקטוהו וגו' וידי ביום
19 השביעי יצאו מן העם ללקטו וגו'". משמע
20 שבשבת שלישית שאחר מרה היא:

21 **ואמר** רב יהודה כאשר צוך במרה. האי
22 קרא במשנה תורה כתיב, וליכא
23 למימרה ("כאשר צוך" בבית תורה – שהרי
24 משה לא היה מספר אלא על הסדר, ובבולחו לא
25 כתיב "כאשר צוך":

26 **אתחומין** לא איפקוד. אין צ"ל דאתיא בר'
27 עקיבא, דאמר תחומין דאורייתא.
28 דהא משמע לכ"ע, דבסיני לכל הפחות איפקוד
29 אתחומין. דלאו דוקא נקט תחומין, אלא כלומר
30 הוצאה, שהיו מוליכין עמון כל אשר להן. ומר
31 סבר: אהוצאת לא איפקוד, ומר סבר: איפקוד.
32 ואע"ג דבפרשת מן כתיב "אל יצא איש ממקומו"
33 ודרשינן מנייה הוצאה בספ"ק דעירובין (דף י"ז)
34 איכא למימר שאחר מתן תורה נאמר, אחר
35 שנעשה המשכן, וכמו שאמר הקב"ה להניח
36 צנצנת לפני הערות, ומשום דשייכי למילי דמן
37 כתביניהו התם. ולמאן דאמר איפקוד – אע"פ
38 שבמרה נאמר, כתיבה היתה, כדפרשינן:

39 **ואתו** יום חמישי שבת, כתיבה הוה בר'. ואם כן
40 ברביעי שחטו פסחיהם, ונמצא בשבת
41 שעברה לקחו פסחיהן, שאו היה בעשור לחדש.
42 ועל כן קורין אותו "שבת הגדול", לפי שנעשה בו
43 נס גדול. כדאמרין במדרש (שמות רבה פ' בא)
44 שלקחו פסחיהם, באותה שבת נתקבצו בכורות
45 אמות העולם אצל ישראל, ושאלו למנה היו
46 עושין כך אמרו להן: "ובח פסח לה" שיהרוג
47 בכורי מצרים. הלכו אצל אבותיהם ואל פרעה
48 לבקש ממנו שישלחו ישראל, ולא רצו, ועשו
49 בכורות מלחמה והרגו מהן הרבה. הה"ד "למכה
50 מצרים בכבוריהם": **ובתיב** ששת ימים

51 תלקטוהו. תניא: הכי מייחי רביה מאאי קרא דבשבת הוה והלא זה הפסוק נכתב אחר שירד כבר מן שבעה, כשהגידו נשיאי העדה למשה שלקטו לחם משנה. דכתיב "ויאמר משה
52 אבולחו היום וגו' ששת ימים תלקטוהו" והמן כבר ירד מיום ראשון שעבר ואורי' דאע"ג דלא נאמר עד אח"כ, מ"מ מוכח שפיר דמשה שכח לומר להם, ויהי לומר לכם
53 מה שאמר הקב"ה כשנתן את המן, שתלקטוהו ששת ימים, ואי"כ אחד בשבת יהיה: **עשר** עטרות נטל אותו היום. הא דלא חשיב ראשון להקמת המשכן – משום דאמרין במדרש (ויקרא
54 רבה פ' שמיני) שכל ז' ימי המלואים היה משה מעמיד המשכן ומפרקו. אי נמי: משום דעליה דהקמת המשכן קאי, דהיך: אותו היום של הקמת המשכן נטל עשר עטרות אחרות: **ראשון**
55 לאכילת קדשים. ובתיב מנאם "אכילת קדשים" קתי' "שחיתון בצפון": **לרבנן** ח' חסירין עבדו. אמר ר' יצחק: דלא הוה צ"ל ח' חסירין עבדו, אלא ז' חסירין – ואייר דההיא שאתא
56 עוברי עברה כדאמר לעיל. אלא משום דל"י איצטרך למימר דשבעה חסירין עבדו, דהא תניא לעיל דאיתו יום ה' בשבת היה, נקט נמי לרבנן שמנה:

1 **להנייתו**, שהרי בר"ח חנו. והכי קאמר: ששי להנייתו, הוא הששי בחדש, הוא ששי
2 בשבת: למסען. אף למסען, שביום שבאו למדבר סיני נסעו מרפידים: **וקא מפלגי**. רב
3 אקא ורבא במצות שבת שפאמר להם במרה, אם נצטוו על התחומין בו ביום או לא.
4 דכתיב בדברות האחרונות "שמור את יום השבת לקדשו כאשר צוך", ש"מ קודם
5 הדברות נצטוו בה: **וקא** "במרה" דכתיב "שם
6 שם לו חק ומשפט" (שמות טו): **אתחומין** לא
7 **איפקוד**. הלכך, כשנסעו מרפידים נסעו בשבת,
8 שלא הוזהרו (ה) לילך יותר מאלפים אמה:
9 **לערב**. לערב משמע לערב הקא: **ריש ורמא**
10 **דאייר** שבתא. שהרי ניסן מלא הוא
11 לעולם (א), וריש ורמא דסיון בחד בשבתא:
12 השלים ניסן, נתמלא בשלשים יום, לשון שלם.
13 חסר אייר – שהרי אייר חסר כסדרן, ומתרמי
14 סיון בחד בשבתא: **ואתו** היום שבת היה **שנא**
15 **ובקר וראיתם** וגו'. שנתרעמו בו ביום על הקן,
16 כדכתיב: "ולונו על משה וגו' להמית את כל
17 הקהל הזה ברעב". והבטיחם להוריד להם מן
18 הקמח, וע"כ בחד בשבת ירד להם מן תחלה,
19 שפאמר: "ששלת ימים תלקטוהו, וביום השביעי"
20 לירידתו – "שבת לא יהיה בו": **ריש ורמא** דסיון
21 חד בשבת. כשתשלם לאייר עד ט"ו, ויום ט"ו
22 ר"ח סיון: **עשר עטרות**. ראשון לעשרה דברים:
23 ראשון לבריאת עולם. שאחד בשבת היה:
24 ראשון לנשיאים. להקרבת נשיאים להנזפת
25 הבית: ראשון לכהונה. אותו היום שמניו
26 למילואים, ועבודה באהרן ובניו, ועד עכשיו
27 היה בכורות: ראשון לעבודה. לסדר עבודת
28 ציבור תמידין, ושאר קרבנות של תרומת
29 הלשכה: לירידת אש. ותצא אש מלפני ה'
30 ותאכל על המזבח" וגו' (ויקרא טו): **לאכילת**
31 **קדשים**. במחיצה. ועד עכשיו היו נאכלים בכל
32 מקום: לשבון. בישראל. שכניה שרתה שם,
33 כדכתיב "ושכנתי בחוכם", מפלג דעד השתא
34 לאו) שרתה: לברך. ברבת בתיים, כדכתיב
35 "וישא אהרן את ידיו וגו': **לאיסור** הקמות.
36 מעכשיו נאסרו, שהוא ראוי לפתח אהל
37 מועד, כדכתיב: "ואל פתח אהל מועד לא
38 הביארו": דהאי שבתא. שנה השנית ליציאתם
39 הוקם המשכן: ד' ימים. כשאתה קובע כל
40 החדשים כסדרן, אחד מלא ואחד חסר – הוה
41 ארבעה ימים בין תחלת שנה לתחלת שנה
42 אחרת. שמנין חדשי לבנה כסדרן שניד ימים,
43 כולן שבעין חוץ מארבעה ימים: **ואם** היתה
44 שנה מעוברת ח'. דקסבר שני האדרים עבדין
45 חסרים, וקסר דחוי יום אחד לקמן: ז' חסרים
46 עבדו. ולא היו אלא ג' בין פסח לפסח, הלכך
47 דאשתקד בה' בשבא, ולית ליה דאחרים
48 דאמי אין מעבדין ואין מחסרין שום חדש
49 לצורך. אלא לעולם אחד מלא ואחד חסר:
לרבנן

46 רב פפא מקשה על רבנן מברייתא שמדייקת את משמעות הפסוקים:
 47 **אמר רב פפא, תא שמע, נאמר (שמות טז א) 'ויסעו מאילם ויבאו**
 48 **כל עדת בני ישראל אל מדבר סין וגו' בהמשה עשר יום לה' ה' ה' ה'**
 49 **השני', שהוא אייר, ובהכרח שאותו היום שבת ה'ה, שהרי בו**
 50 **התרעמו על משה על הרעב והבטיח שה' יוריד להם מן למחרת,**
 51 **דקתיב (שם טז ז) 'ובקר ויראתם את כבוד ה', וכתיב (שם טז כו)**
 52 **שאמר להם משה 'ששת ימים תלקטוהו, וביום השביעי שבת, לא**
 53 **יהיה בו', אם כן שבת היתה רק לאחר ששה ימים שירד בהם המן,**
 54 **ומכאן שירידת המן לראשונה היתה בראשון בשבת, והיום שבו**
 55 **הבטיחם עליה היה שבת. מקשה רב פפא: וימדקמיסר באייר שבקרא**
 56 **– ומאחר שחמשה עשר באייר היה שבת, ואייר הוא חודש חסר, הרי**
 57 **נותרו עד סוף אייר שני שבועות שלמים, ונמצא ריש ירחא דסינן חד**
 58 **– ראשון בשבת, וקשיא לרבנן.**
 59 מתרצת הגמרא: **אמרי לה רבנן – על זה מוכרחים אנו לומר שרבנן**
 60 **יתרצו, אייר דההיא שבתא – של אותה שנה עבדו עברותה – היה**
 61 **מעובר, ולפיכך ראש חודש סיון חל בשני בשבת.**
 62 הגמרא מקשה מברייתא שאינה מתיישבת כאחת מן השיטות: **אמר**
 63 **ליה רב חביבי מחזונאה [–בן העיר מחזוא] לרב אשי, תא שמע,**
 64 **נאמר (שם מ ז) 'ויהי פחדש הראשון בשנה השנית באחד לה' ה' ה'**
 65 **היובם המשפן, ותנא מברייתא, אותו יום שהוקם המשכן נמל עשר**
 66 **עשרות, כלומר שהיה ראשון לעשרה דברים, ואלו הם: ראשון**
 67 **למעשה בראשית, שיום זה חל בראשון בשבת, ראשון להקרב**
 68 **הנשיאים, ראשון לכהונה, שמאותו יום נמסרה עבודת הקרבנות**
 69 **לכהנים לבדם, ראשון לסדר העבודה הקבועה במקדש בקרבנות**
 70 **ציבור, ראשון לירידת האש מן השמים על המזבח, ראשון לאכילת**
 71 **הקדשים בגבולות הקבועים בתורה, ראשון לשבוע השביעי**
 72 **בישראל, ראשון לברך את ישראל בברכת כהנים, ראשון לאיסור**
 73 **הקמנות, שמאו נאסרה ההקרבה בבמות, ועוד, שניסן הוא הראשון**
 74 **להרשים. מדייק רב חביבי: ומדריש ירחא – ומאחר שראש חודש**
 75 **דניסן דהאי שבתא – של השנה הזו היה בתך – ראשון בשבת, הרי**
 76 **ראש חודש ניסן דאשבתך – של השנה הקודמת, שבה יצאו ממצרים,**
 77 **היה [בארבעה] בשבת, דתניא מברייתא: אחרים אמרים, אין בין**
 78 **עצרת ו–חג השבועות] לעצרת ואין בין ראש השנה לראש השנה**
 79 **אלא ארבעה ימים בלבד, כלומר, בשנה הבאה יחול ראש השנה**
 80 **ארבעה ימים בשבוע אחרי היום שחל בו ראש השנה בשנה זו, וכן**
 81 **שאר המועדים, ואם היתה שנה מעופרת, יחול אחרי חמשה ימים.**
 82 **וכיון שראש חודש ניסן היה ברביעי, הנה ליה ריש ירחא דאייר**
 83 **מעלי שבתא – נמצא ראש חודש אייר בערב שבת ו–יום ששני וריש**
 84 **ירחא דסינן בשבתא, קשיא בין לרבי יוסי בין לרבנן.**
 85 מתרצת הגמרא: **לדעת רבי יוסי שבועה חסרין עבוד – בשנה**
 86 **הראשונה עשו שבועה חדשים חסרים, ולכן הולפת בין פסח שבשנה**
 87 **הראשונה לפסח שבשנה השניה היה רק שלשה ימים, ואף שבשנה**
 88 **השניה ראש חודש ניסן חל בראשון בשבת, בשנה הראשונה הוא חל**
 89 **בחמישי בשבת, ולכן ראש חודש סיון חל בראשון בשבת.**

1 ששי להנייתן של ישראל במדבר סיני, ורב אהא בר יעקב אמר,
 2 ששי להנייתן וגם ששי למסען – לנסיעתם מרפידים, שבאותו יום
 3 שנסעו משם באו למדבר סיני.
 4 הגמרא מבארת את מחלוקת רבא ורב אחא: **וקמיפלגי – ונחלקו**
 5 **במצות שבת דמרה – שנצטוו בה במרה, שכן מדקתיב בעשרת**
 6 **הדברות (דברים ה יב) 'שמור את יום השבת וגו' באשר צוה ה'**
 7 **אלהיך משמע שכבר נצטוו במצוה זו עוד קודם הדברות, ואמר רב**
 8 **יהודה אמר רב, שהכוונה היא 'באשר צוה', כבר במרה. מר – רבא**
 9 **סבר, אשבת איפקוד אתחומין לא איפקוד – על איסור מלאכה**
 10 **בשבת נצטוו במרה, אך על התחומין עדיין לא הצטוו עד שניתנה**
 11 **תורה, ולכן היה מותר להם ללכת בשבת יותר מאלפיים אמה,**
 12 **ובנסיעתם מרפידים נסעו בשבת, ובאו לסיני ביום ראשון, ויום זה היה**
 13 **ראשון רק להנייתן. ומר – רב אחא סבר, אתחומין נמי איפקוד – גם**
 14 **על התחומין נצטוו במרה ונאסרה להם נסיעה בשבת, ולכן יצאו**
 15 **מרפידים רק ביום ראשון ובאותו יום באו לסיני, ויום זה היה ראשון**
 16 **גם למסעם.**
 17 ראייה נוספת לאחת הדעות: **תא שמע, שנינו מברייתא, ניסן שבו**
 18 **יצאו ישראל ממצרים, בארבעה עשר בו שחטו את פסחיהם,**
 19 **ובהמשה עשר יצאו משם, ולערב לקו הכבודות.**
 20 וקודם וממשיכה הגמרא להביא את דברי מברייתא, מבארת
 21 הגמרא את מה שביקשה בה. מקשה הגמרא: **'לערב' סלקא דעתך –**
 22 **וכי יעלה בדעתך שמכת בכורות היתה רק בערב שאחרי יציאתם**
 23 **ממצרים.**
 24 הגמרא מבארת את הברייתא, וחוזרת להביא את המשך דבריה:
 25 **אלא צריך לומר שמבערב לקו הכבודות, כלומר בלילה שקדם**
 26 **ליציאתה. וממשיכה הברייתא: ואותו היום [–חמשה עשר] חמישי**
 27 **בשבת הנה. מדייקת הגמרא: מדקמיסר – מאחר שחמשה עשר בניסן**
 28 **היה חמשה בשבת, נמצא ריש ירחא – ראש חודש דאייר, שבקרא**
 29 **שבת, ולפיכך ריש ירחא – ראש חודש דסינן, חד – ראשון בשבת,**
 30 **וקשיא לרבנן, שאמרו שראש חודש סיון היה בשני בשבת.**
 31 מתרצת הגמרא: **אמרי לה – יתרצו רבנן, אייר דההיא שבתא עבדו**
 32 **עברותה – אייר של אותה שנה היה חודש מעובר [–מלא, בן שלושים**
 33 **יום], ונמצא שראש חודש סיון חל בשני בשבת.**
 34 הגמרא דוחה תירוץ זה: **תא שמע ראייה מהסיפא של אותה ברייתא,**
 35 **שם מבואר דלא עברותה – שאייר לא היה מעובר, ששנינו, ניסן שבו**
 36 **יצאו ישראל ממצרים, בארבעה עשר שחטו פסחיהם, בחמשה**
 37 **עשר יצאו, ולערב לקו כבודות. מקשה הגמרא: 'לערב' סלקא**
 38 **דעתך – וכי תעלה בדעתך כן. מבארת הגמרא: אלא אימא – צריך**
 39 **לומר, מפערב לקו כבודות וממשיכה הברייתא: ואותו היום חמישי**
 40 **בשבת הנה, השלים ניסן – כלה ניסן בשלמות, כלומר שהיה מלא,**
 41 **ואירע ראש חודש אייר להיות בשבת, כסר אייר – היה אייר חסר,**
 42 **ואירע ראש חודש סיון להיות באחד בשבת. קשיא לרבנן.**
 43 מתרצת הגמרא: **הא מני – ברייתא זו דברי רבי יוסי היא, אבל לפי**
 44 **רבנן אפשר אף לומר שחמשה עשר בניסן לא חל בחמישי, ואין צורך**
 45 **לתרץ שאייר באותה שנה היה מעובר.**

1
2 הגמרא מבארת את הלימוד שבמשנה: הרי פשיטא שדרכה של
3 אַנְיָה בְּלֵב יָם הִיא, ומדוע נצרך הפסוק לומר שדרך האניה היא בלב
4 ים, אלא הֲאֵלָּהּ קָא מְשַׁמַּע לָן – מקרא זה מלמדנו שדין ספינה בַּיָּם,
5 מֵהָ יָם מְהוּרָה – כשם שהים טהור ואינו יכול לקבל טומאה, וכן כל
6 הנמצאים בתוך הים אינם מקבלים טומאה. אַף סְפִינָה מְהוּרָה ואינה
7 מקבלת טומאה.
8 הגמרא מביאה מקור נוסף לדין ספינה: תַּנְיָא בברייתא, תַּנְיָה אֹמְרָה,
9 גְּלַמְדָּה לדין זה שספינה טהורה מִשֶּׁשֶׁק, שהרי סתם ספינה עשויה עץ,
10 ודינה ככלי עץ שהוקשו לשק לענין טומאה, ומה שֶׁק מִיִּפְלְטָל מִלֵּא
11 וְרִיקוֹן – כשם ששק ניתן לטלטלו בין כשהוא מלא ובין כשהוא ריק,
12 אַף בַּל כְּלֵי עֵץ, מקבל טומאה אם הוא מִיִּפְלְטָל מִלֵּא וְרִיקוֹן, ומדיקש
13 זה יש ללמוד, לְאַפְיֻקוּ – להוציא את הַסְפִינָה שאינה יכולה
14 להיטמא, משום דַּאֲיָנָה מִיִּפְלְטָל מִלֵּא וְרִיקוֹן מחמת גודלה.
15 שואלת הגמרא: מַאי בִּינְיָהוּ – מה החילוק להלכה בין דרשת התנא
16 במשנתנו לדרשת חנניה. מבארת הגמרא: אִיכָּא בִּינְיָיָהוּ – יש חילוק
17 בין הדרשות באופן שהספינה היא שֶׁל חֶרֶם, מֵאֵן דְּאֹמְרָה אַנְיָה בְּלֵב
18 יָם' – לשיטת התנא במשנתנו שדין זה נלמד מהיקש אניה לים, הֲאֵ
19 נְמִי בְּלֵב יָם הִיא – אף ספינה של חרס היא בכלל לשון הכתוב דְּרִיךְ
20 אַנְיָה בְּלֵב יָם, ודינה ככל ספינה שאינה מקבלת טומאה. אולם לְמֵאֵן
21 דְּאֹמְרָה בְּשֶׁשֶׁק – לשיטת חנניה שדין ספינה נלמד מהיקש כלי עץ לשק,
22 הַנֶּךְ – כלים אלו, כלומר, כלי עץ, (היא) דְּבַתִּיבֵי גְבִי שֶׁק, נלמדים
23 ממנו דְּאֵי וְשִׁאם מִיִּפְלְטָל מִלֵּא וְרִיקוֹן, אֵין – הם אכן מקבלים
24 טומאה, אבל אֵי לֹא מִיִּטְלָלִים מלא וריקוֹן, הם לֹא מקבלים טומאה,
25 אֲבָל סְפִינָה שֶׁל חֶרֶם שלא הוקשה לשק, מקבלת טומאה אַף עַל גַּב
26 דַּאֲיָנָה מִיִּפְלְטָל מִלֵּא וְרִיקוֹן.
27 מביאה הגמרא חילוק נוסף: אֵי נְמִי, יש חילוק נוסף ביניהם, בדין
28 סְפִינָה תִּירְדֵן – ספינת עץ קטנה המשמשת בנהרות קטנים כנהר
29 הירדן, וניתן לטלטלה אף כשהיא מלאה. לְמֵאֵן דְּאֹמְרָה אַנְיָה בְּלֵב

30 יָם' הִיא, הֲאֵ נְמִי – גם ספינה זו, בכלל לשון הכתוב דְּרִיךְ אַנְיָה בְּלֵב
31 יָם' הִיא, המלמד שספינה אינה מקבלת טומאה. אולם לְמֵאֵן דְּאֹמְרָה
32 שרק כלי המִיִּפְלְטָל מִלֵּא וְרִיקוֹן יכול להיטמא, הֲאֵ נְמִי, מחמת
33 קוטנה היא מִיִּפְלְטָל מִלֵּא וְרִיקוֹן כשק, ולפיכך מקבלת טומאה.
34 ומוכיחה הגמרא שניתן לטלטלה אף כשהיא מלאה, דְּאֹמְרָה רַבִּי
35 תַּנְיָא בְּן עֲקָבִיא, כִּפְנֵי מֵהָ אֹמְרָה חַכְמִים שֶׁסְפִינָה תִּירְדֵן מִמֵּאֵהָ,
36 מִפְּנֵי שְׁמוֹעֵנִים אוֹתָהּ בִּיבְשָׁה וּמוֹרִידִין אוֹתָהּ טַעוּנָה לְמִים, הרי
37 שספינת הירדן מיטלטלת מלאה וריקנית.
38 אֹמְרָה רַב יְהוּדָה אֹמְרָה רַב, לְעוֹלָם אֵל יִמְנַע אֲדָם אֵת עֲצָמוֹ
39 מִלְּהִימָצָא בְּבֵית הַמְּדַרְשׁ, וְאִפְּלוּ שְׁעָה אַחַת לֹא יִמְנַע אֵת עֲצָמוֹ,
40 שְׁהָרִי בַּמֶּשֶׁךְ פְּמָה שְׁנַיִם שְׁנַיִת מִשְׁנָה זֶה שְׁשִׁינֵנוּ בַּהּ שֶׁסְפִינָה הִירְדֵן
41 טמאה בְּבֵית הַמְּדַרְשׁ, וְלֹא נִתְגַּלָּה מִעֲמָקָה מְדוּעָה הִיא מִקְבֵּלַת טוֹמְאָה,
42 ואֵין דִּינָה כִּשְׂאָר הַסְפִינּוֹת שֶׁאֵינֶן מִקְבֵּלוֹת טוֹמְאָה, עַד שְׂכָא רַבִּי
43 תַּנְיָא בְּן עֲקָבִיא וּפְרִיָּשָׁה. ולכך אל ימנע עצמו אדם את עצמו מבית
44 המדרש אפילו שעה אחת, כיון שבשעה קלה יכול להפסיד ביאור של
45 דבר שהיה מוקשה כמה וכמה שנים.
46 אגב דברי רב יהודה בשם רב, מביאה הגמרא דרשה באותו הענין:
47 אֹמְרָה רַבִּי יוֹנָתָן, לְעוֹלָם אֵל יִמְנַע אֲדָם אֵת עֲצָמוֹ מִלְּבוֹא לְבֵית
48 הַמְּדַרְשׁ, וְכֵן אֵל יִמְנַע אֵת עֲצָמוֹ מִדְּבַרֵי תוֹרָה, וְאִפְּלוּ בְּשַׁעַת מִיתָה
49 יַעֲסוֹק בְּתוֹרָה, שְׁנַאֲמַר לְגַבִּי דִּין טַהֲרַת טַמָּא מַת עַל יַדִּי פְּרָה אֲדוּמָה
50 (במדבר יט יד), 'זאת התורה אֲדָם בִּי יָמוֹת בְּאֵהָל', ויש לדרוש
51 מלשון הפסוק, 'אֲדָם בִּי יָמוֹת בְּאֵהָל', אִפְּלוּ בְּשַׁעַת מִיתָה, 'זאת
52 התורה', תֵּהֵא עוֹבְסָךְ בְּתוֹרָה.
53 הגמרא מביאה לימוד נוסף מפסוק זה: אֹמְרָה רִישׁ לְקִישׁ, אֵין דְּבַרֵי
54 תוֹרָה מְתַקְּנִין מִן אֵלָּא כְּמִי שְׂמִמִּית עֲצָמוֹ עֲלֵיהּ – שיושב ועוסק בה
55 תמיד אף מתוך הדחק, שְׁנַאֲמַר (שם) 'זאת התורה אֲדָם בִּי יָמוֹת
56 בְּאֵהָל', כלומר, זאת היא התורה שמתקיימת אצל האדם, אם האדם
57 ממית עצמו באהלה של תורה.
58 הגמרא דנה בדברי חנניה בטומאת ספינה: אֹמְרָה רַבָּא,

אגרות קודש

ב"ה, כ"ד טבת, תשי"ט

ברוקלין.

הווי"ח אי"א נוי"נ מלכתו מלאכת שמים

מו"ה זאב שי'

שלום וברכה!

במענה למכתבו מט"ו טבת, בו מעורר על דברי הרשב"ם עה"פ דן ידן, שהמפרש על שמשון לא ידע בעומק פשוטו וכו', והרי בכמה מדרשי חז"ל פירשו באופן האמור.

דיוק הרשב"ם, שפירושם הנ"ל הם מחלק הדרוש שבתורה ולא מחלק הפשט, ומבוארת שייכות הרשב"ם בזה יותר - בפירושו ריש פי' וישב, עיי"ש.

בברכה לבשו"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

27 בענין מלחמת שמעון ולוי באנשי שכם, לכך שנה לנו התנא את כל
28 שאר הדינים שבפרק.

משנה

30 המשנה מביאה את דרשת רבי עקיבא לגבי טומאת עבודה זרה: **אָמַר**
31 **רַבִּי עֲקִיבָא, מִנִּין לְעִבּוּדָה זָרָה שְׁמִטְמָאָה בְּמִשְׁאָה בְּנֶגְדָה, כְּלוּמַר,**
32 **מִנֵּן לְמִדִּים שֶׁעֲבוּדָה זָרָה מִטְמָאָת אֵת הָאָדָם הַנוֹשֵׂא אוֹתָהּ אֵף עַל פִּי**
33 **שֶׁלֹּא נִגַע בָּהּ, כִּשֶׁם שֶׁנִּדְהָ מִטְמָאָת אֵת נוֹשְׂאָהּ אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִגַע**
34 **בָּהּ. שְׁנַאֲמַר בְּנִבּוּאֵת יִשְׂעִיָה שֶׁעַם יִשְׂרָאֵל יִשְׁלִיכּוּ אֵת פְּסָלֵיהֶם**
35 **וַיִּתְעַבּוּם (ישעיה ל כב), 'הַזֶּרֶם בְּמִוּ דָּוָה צָא תֵאמָר לוֹ, כְּלוּמַר,**
36 **שְׁכַל אֶחָד מֵעַם יִשְׂרָאֵל יִשְׁלִיךְ אֵת פְּסָלָיו וַיְהִיָּה מֵאוֹס בְּעֵינָיו כִּשֶׁם**
37 **שֶׁהִנְדָה מֵאוֹסָה עַל בַּעֲלָהּ, וַיּוֹסִיפוּ וַיֹּאמְרוּ לְפָסֵל צָא הַחֲרוּצָה. וַיֵּשׁ**
38 **לְלִמּוּד מִלְשׁוֹן הַפְּסוּק שְׂדִימָה אֵת הַעֲבוּדָה זָרָה לְנִדְהָ, מָה נֶדְהָ**
39 **מִטְמָאָה בְּמִשְׁאָה – כְּמוֹ שֶׁנִּדְהָ מִטְמָאָה אֵת נוֹשְׂאָהּ אֵף אִם אֵינּוּ נִגַע**
40 **בָּהּ, אֵף עִבּוּדָה זָרָה מִטְמָאָה בְּמִשְׁאָה.**

גמרא

41 הגמרא מביאה משנה בה נחלקו חכמים ורבי עקיבא בדין טומאת
42 עבודה זרה ששנינו במשנתנו: **תַּנְן הֵתָם (ע"ז מז), מִי שֶׁהָיָה בֵּיתוֹ**
43 **כְּמוֹךְ לְעִבּוּדָה זָרָה, שֶׁנִּבְנָה סְמוּךְ לְבֵיתוֹ בֵּית שְׁעוּבָדִים בּוֹ**
44 **עֲבוּדָה זָרָה, וְנִמְצָא שֶׁאֶחָד מִקִּירוֹת בֵּיתוֹ מִשְׁמַשׁ גַּם כְּקִיר שֶׁל בֵּית**
45 **הַעֲבוּדָה זָרָה, וְנִפְּלָ אֹתוֹ הַכּוֹתֵל, אָסוּר לְבַעַל הַבַּיִת לְחַזּוֹר וּלְבָנּוֹתוֹ,**
46 **כִּיּוֹן שֶׁנִּמְצָא שְׁבוּנָה גַם אֵת קִיר הַבַּיִת שֶׁל הַעֲבוּדָה זָרָה וּמִהֲנִדּוֹ. אֲלֵא**
47 **כִּי צִדְרָה יַעֲשֶׂה אֹתוֹ אָדָם הַרוּצָה לְבִנּוֹת אֵת בֵּיתוֹ שֶׁנִּפְּלָ, בּוֹנִים (נכנס)**
48 **לְתוֹךְ שְׁלוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת – מִרְחִיק אַרְבַּע אַמּוֹת מִרְשׁוֹת הַעֲבוּדָה זָרָה**
49 **לְתוֹךְ רִשׁוֹתוֹ, וְבוֹנָה שֶׁם כּוֹתֵל חֲדָשׁ,**
50

1 לומר כן.
2 מתרצת הגמרא: **אָמַר אַבְי [מתניתין נמי],** גם במשנתנו השיעור של
3 לחתות בו את האש הוא השיעור הגדול, כיון שהכוונה היא שיש בו
4 כדי לְחַתוֹת אֵשׁ מִיִּקְוָה גְּדוּלָה – ממדורה גדולה, שאפילו אם רוצה
5 לטיול ממנה גחלת קטנה, צריך חרס גדול יותר מהחרס הראוי לקבל
6 בו רביעית מים, משום שאם יתה בהרס קטן ויקריב ידו לאש, יכזה.
7 שנינו במשנה: **רַבִּי יוֹסִי אֹמְרֵ, וְכִי מִשֶׁם הַבַּת רִאֲיָה לְדַבְרִיךְ, וְהָרִי**
8 **מִסּוּף הַפְּסוּק יֵשׁ לְהוֹכִיחַ כְּדַבְרִי, שֶׁאִפִּילוֹ חֲרָס שִׁישׁ בּוֹ כְּדִי לְקַבֵּל**
9 **רְבִיעִית מַיִם, חָשׁוּב הוּא.** הגמרא מיישבת את הראיה לדעת רבי
10 מאיר. שואלת הגמרא: **שְׁפִיר קָאָמַר לִיה – יִפָּה אִמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי**
11 **לְרַבִּי מֵאִיר, שֶׁמִּכָּךְ שְׁקִילָם הַנְּבִיא שֶׁלֹּא יִמְצָא אִפִּילוֹ חֲרָס הַרְאוּי**
12 **לְדָלוֹת בּוֹ מַעַט מַיִם, מִשְׁמַע שִׁישׁ בּוֹ חֲשִׁיבוֹת, וְמָה יִשִּׁיב עַל כֶּךָ רַבִּי**
13 **מֵאִיר.**
14 משיבה הגמרא: **וְרַבִּי מֵאִיר יִשִּׁיב עַל כֶּךָ, לֹא מִיִּבְעִיָּא קָאָמַר – מָה**
15 **שֶׁהוֹכִיר הַנְּבִיא וְלַחֲשׁוֹף מִים מִגַּבְא, אִמַר זֹאת בְּדֶרֶךְ שֶׁל 'אֵין צָרִיךְ**
16 **לוֹמַר, וְהֵינּוּ, לֹא מִיִּבְעִיָּא מִיָּדִי דְחָשִׁיב לְאִינְשֵׁי דְלֹא לִישְׁתַּבַּח לִיה**
17 **– אֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁלֹּא יִמְצָא בְהֶם חֲרָס בְּשִׁיעוֹר שֶׁחָשׁוּב לְבִנֵי אָדָם,**
18 **שְׂרָאוּי לְחַתוֹת בּוֹ גַחֲלִים, אֲלֵא אִפִּילוֹ מִיָּדִי דְלֹא חָשִׁיב לְאִינְשֵׁי לֹא**
19 **לִישְׁתַּבַּח לִיה – אִפִּילוֹ חֲרָס בְּשִׁיעוֹר מוֹעַט שֶׁאֵינּוּ חָשׁוּב לְבִנֵי אָדָם,**
20 **שְׂרָאוּי רַק לְקַבֵּל בּוֹ רְבִיעִית מַיִם, גַּם לֹא יִמְצָא בְהֶם.**
21 הדרן עלך המוציא יין
22 פרק תשיעי – אמר רבי עקיבא
23 פרק זה עוסק בדינים שונים הנלמדים מפסוקים שלא נאמרו כציווי
24 לדינים אלו אלא מפסוקים שנאמרו בענין אחר, והסמיכו להם חכמים
25 דינים אלו. ואגב שרצה התנא ללמדנו מנין שמרחיצין את המילה
26 ביום השלישי שחל להיות בשבת' (לקמן פו.), הנלמד מפסוק שנאמר

אגרות קודש

ב"ה, י"ז טבת, תשי"ט
ברוקלין.
שלום וברכה!

במענה למכתבו מיי"ב טבת.

בתמהון גדול קראתי אשר התחיל לחזור דא"ח אבל לא נתנו לו לגמור המאמר.

אשר אף שהמליצו בעד מנהג זה [בכדי שלא לבייש], גם בזה אנו אין לנו אלא הוראת נשיאנו כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, אשר הורה לגמור המאמר כולו [והרוצה לצאת ידי"ח מנהג הסביבה - להתחיל עוד הפעם ובפעם השני להפסיק], והרי כמה מאלו הנמצאים באה"ק ת"ו היו גם באותו מעמד בפולין בשנת תרצ"ו, ולפלא שלא פרסמו הוראה זו, ועכ"פ כדאי לפרסמה עתה, וק"ל...

בברכה לבשו"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

א. קווינט

מזכיר

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

1 ג מצוה לבצוע¹⁰ בשבת פרוסה גדולה שתספיק לו לכל הפעדה מפני שנראה כמחבב סעדת שבת שחפץ לאכל
2 בה הרבה ואף על פי שבחול אין לעשות כן מפני שנראה כרעבתן¹²⁸ מפל מקום הואיל ואינו עושה כן כל
3 ימות החול אלא בשבת בלבד נפר הדבר שאינו עושה בשביל רעבתנות אלא בשביל פבור השבת¹⁰:

חלק ב סימן עדר דיני בציעת הפת בשבת סעיף ג

הלכתא רבנא

מזו] מצוה לבצוע - בוצעים הלחם בסכין החותכת היטב²⁷. במלח ג' פעמים²⁹.
מזו] כבוד השבת - לא יתחיל לברך עד שיביאו לפניו מלח נהיגים להטביל פרוסת המוציא שלש פעמים במלח, ולא
לפת בו פרוסה של ברכה כדי שתהא נאכלת בטעם משום לזרוק המלח על הפרוסה³⁰.
כבוד הברכה, ועל פי הקבלה יש לטבל פרוסת הבציעה

ציונים והוספות

27) כן משמע מסימן רנ ס"ה. מנהג כ"ק אדמו"ר בבציעת החלות: הבציעה הראשונה על החלה נעשתה בסכין, אבל הפרדת שתי החתיכות, וכן החלוקה לפרוסות נעשתה בידיים (לקט הליכות ומנהגי שבת קודש עמוד 19).
28) סימן קסז ס"ד: מהלכות דרך ארץ שלא לבצוע פרוסה קטנה מפני שנראה כצר עין ולא גדולה יותר מכביצה בחול מפני שנראה כרעבתן אבל בשבת מצוה לבצוע פרוסה גדולה שתספיק

לו לכל הסעודה ואין לחוש לרעבתנות כמו שיתבאר בסימן רע"ד.
29) סימן קסז ס"ח. וראה בס' מקדש מלך ח"ב ע' 386 רשימת דברים מסעודת ליל א' דחג השבועות תשכ"ו שהנהגת הרה"ק ר' הלל מפאריטש היתה להטביל את הלחם שבע פעמים במלח.
30) ספר המנהגים ע' נב, היום יום י' אייר, וראה רשימות היומן ע' תכג.

שולחן ערוך - הלכות שבת

יז ש"ץ המבדיל בבית הכנסת אף שנתכוין לצאת ידי חובתו וכן אחרים ששמעו ונתכוונו לצאת ידי חובתם יכולים לחזור ולהבדיל בבתיהם להוציא בני ביתם הקטנים שלא היו בבית הכנסת אבל הגדולים שלא היו בבית הכנסת הואיל והם יכולים להבדיל בעצמם אין למי שיצא כבר ידי חובתו להבדיל להם אלא יבדילו בעצמם (אבל) מי שנתכוין שלא לצאת ידי חובתו בהבדלה שבבית הכנסת אף הש"ץ עצמו שנתכוין שלא לצאת ידי חובה בהבדלתו צריך לחזור ולהבדיל בביתו לפיכך נהגו העולם שכל אחד חוזר ומבדיל בביתו אף אם כל בני ביתו היו בבית הכנסת לפי שאין דעתם כלל לצאת ידי חובתם בהבדלה שבבית הכנסת:

יח השומע הבדלה בין בבית הכנסת בין בתוך הבית ונתכוין לצאת ידי חובתו כששמע ברכת הבדלה אע"פ שלא היה בדעתו לצאת בהבדלה זו בשעת ברכת היין (ואפילו לא שמע כלל ברכת היין) אין בכך כלום ויצא ידי חובת הבדלה (אלא שאינו יכול לשתות יין על סמך ברכת היין שבירך המבדיל כל שלא נתכוין בשמיעת ברכת היין לפטור בה היין שישתה הוא):

יט לדברי האומרים שעיקר הבדלה הוא מן התורה שנאמר זכור את יום השבת לקדשו זכרוהו בין בכניסתו בין ביציאתו כמו שנתבאר בס"י רע"א הרי גם הנשים חייבות בהבדלה מן התורה כשם שחייבות בקידוש מן התורה מפני שהוקש זכור לשמור כמ"ש שם וחייבות גם כן להבדיל בתפלה

ועל הכוס כתקנת חכמים שתקנו עליהן כמו שתקנו על האנשים הואיל והן חייבות כמותם מן התורה בעיקר הבדלה.
אבל לדברי האומרים שמצות זכור אינה אלא בכניסת השבת ולא ביציאתו ועיקר הבדלה אינה אלא מדברי סופרים יש מי שאומר שהנשים פטורות ממנה כמו שהן פטורות מכל מצות עשה שהזמן גרמא בין של תורה בין של דברי סופרים ואף שבכל מעשה שבת איש ואשה שוין אפילו בדברים שאינם אלא מדברי סופרים הואיל והן שוין בדברים שהן מן התורה דהיינו זכור ושמור השווים חכמים גם בדבריהם שתקנו בגלל זכירת השבת או שמירתו אבל הבדלה אינה ענין לשמירת השבת אלא דבר בפני עצמו הוא שתקנו חכמים להבדיל בין קודש לחול ומצאו להם סמך מן התורה שנאמר ולהבדיל בין הקדש ובין החול.

ויש חולקין על זה ואומרים שההבדלה היא מענין זכירת השבת וקדושתו שמזכירין הבדל בין קדושתו לחול ולפיכך הנשים חייבות בהם מדברי סופרים כמו שחייבות בכל הדברים שתקנו חכמים בגלל קדושת השבת לפי שתקנו דבריהם כעין של תורה שהנשים חייבות בזכור ושמור מן התורה כאנשים וכן עיקר.

ומכל מקום יש לחוש לסברא הראשונה שלא יבדיל לנשים מי שאינו צריך להבדיל בשביל עצמו שכבר יצא ידי חובתו וגם אין זכרים אחרים גדולים או קטנים שומעים ממנו אלא נשים

ג. כל הבשמים שנתבאר בס"י רי"ז שאין מברכים עליהם ברכת הריח בין מחמת איסור ערוה או עבודה זרה ובין מפני שאינה עשויה בשביל להריח בהם אם הריח בהם במוצאי שבת בין שבירך בין שלא בירך לא יצא וצריך לחזור ולהריח בבשמים אחרים אם יש לו ולברך עליהם.

אבל כל ריח שמברכים עליו אף אם אינו מין בושם אלא פרי העומד לאכילה שריחו טוב יכול להריח בו במוצאי שבת ויברך הנותן ריח טוב בפירות ואם הוא מין בושם יברך ברכה הראויה לו אם הוא מין עץ בורא עצי בשמים ואם הוא מין עשב בורא עשבי בשמים ואם אינו לא מין עץ ולא מין עשב כגון המור (שקורין פיזום) יברך בורא מיני בשמים.

והעולם נהגו לברך במוצאי שבת בורא מיני בשמים על כל המינים שהיו לפי שאין הכל בקיאים בברכות נהגו לברך ברכה שיוצאים בה כדיעבד על כל המינים ומכל מקום טוב להניח חתיכת מור בתוך מיני ריחות שמברכים עליהם בורא מיני בשמים כדי שיברך ברכת בורא מיני בשמים כהלכתה:

ד. פלפלים כתושים וזנגבל כתוש אם מברכים עליהם במוצאי שבת נתבאר בס"י רי"ו:

חלק ב סימן רצו דין בשמים להבדלה סעיפים א"ד

1 בלבד שלפי סברא הראשונה שהנשים פטורות מהבדלה הרי זה
2 מברך לבטלה.

3 אבל הנשים עצמן יכולות להבדיל לעצמן אף אם הם פטורות
4 כמו שהן יכולות לברך על כל מצות עשה שהזמן גרמא
5 שמקיימות שאינה ברכה לבטלה כמו שנתבאר בס"י י"ז ומכל
6 מקום אין לאיש לצאת ידי חובתו בשמיעת הבדלה מאשה כדי
7 לחוש לסברא הראשונה ועוד מטעם שנתבאר בס"י רע"א גבי
8 קידוש היום):

חלק ב סימן רצו דיני הבדלה על היין סעיפים י"ד י"ט

א. הנהיגו חכמים להריח בבשמים בכל מוצאי שבת כדי להשיב את הנפש שהיא דואבת ליציאת השבת בשביל הנשמה יתירה שהלכה לפיכך מיישבים ומשמחין אותה בריח טוב במה דברים אמורים כשיש לו בשמים אזי הוא צריך להריח בהם אבל אם אין לו אין צריך לחזור אחריהם כדרך שמחזורים אחר המצות הואיל ואינם אלא בשביל להשיב את הנפש:

ב. מי שמתענה בשבת צריך לברך על הבשמים במוצאי שבת שכיון שבאת הנשמה יתירה לביל שבת אינה הולכת עד מוצאי שבת.

ואם חל יום הכיפורים בשבת יתבאר בס"י תרכ"ד:

1 תורה אור

2 **תוכן הפרק:** הטעם שהתורה נקראת בשם "משל" הקדמוני
3 הקדמוני" שכל התורה כולה היא "משל" ל"קדמוני
4 של עולם"
5 [בפרק זה יבאר מעלת התורה בהקדם ביאור הטעם
6 שהתורה נקראת בשם "משל הקדמוני".

7 להבנת תוכן פרק זה - נעתיק את תוכן דברי אדמו"ר
8 הזקן בספר התניא פרק ד', בתוספת ביאור:

9 בתורה יש שני ענינים: **חכמת התורה**, ובלשון הכתוב
10 "כי היא חכמתכם ובינתכם", שזהו ענין של לימוד בהבנה
11 והשגה; **והאלקות** שבתורה, והוא מה דאיתא בזהר
12 "אורייתא וקוב"ה כולא חד", שהתורה היא חד עם קוב"ה
13 בכבודו ובעצמו (ולא רק שהיא **חכמתו** יתברך), ולפיכך,
14 על ידי לימוד התורה מתדבק האדם עם הקב"ה בכבודו
15 ובעצמו ("נותן התורה").

16 ליתר ביאור: אע"פ שגם הענין הראשון שבתורה (מה
17 שהתורה היא חכמתו יתברך) יוצר קשר חזק עם קוב"ה,
18 דלהיות התורה חכמתו של הקב"ה הרי כשאדם מבין
19 ומשיג במוחו את חכמת התורה הרי חכמתו יתברך
20 נתפסת במוחו ושכלו והרי זה קשר ויחוד בינו ובין הקב"ה
21 - מכל מקום, הקשר הוא רק עם בחינת חכמה עילאה

22 **כביכול ולא עם עצמותו של הקב"ה.** וכמשל מרב ותלמיד
23 להבדיל, דכאשר התלמיד מבין ענין מחכמת רבו הרי
24 ההתאחדות בינו לבין רבו היא רק עם חכמתו, ולא עם
25 עצמותו וכללות חיי רבו (שהרי סוף סוף חכמת הרב היא
26 רק כח אחד של הנפש ורק פרט אחד מכללות החיים
27 שלו).

28 אולם מצד זה שאורייתא וקוב"ה כולא חד, הרי
29 הקב"ה הלביש את עצמותו בתורה, וכשנתן לנו את
30 תורתו "הרי זה כאילו נתן לנו את עצמו כביכול", ונמצא
31 שחכמת התורה היא כמו לבוש ל"הקב"ה בכבודו
32 ובעצמו", וכשאדם מבין ומשיג את חכמת התורה "הרי זה
33 כמחבק את המלך דרך משל", כפי שהמלך לבוש בלבושים.

34 זוהי גם נקודת הפרק כאן בטעם שהתורה נקראת
35 "משל הקדמוני", כפי שיבואר לפנינו].

36 אך הענין כי הנה התורה נק' משל הקדמוני, כמ"ש
37 כאשר יאמר משל הקדמוני מרשעים יצא רשע.

38 והוא מ"ש והאלקים אנה לידו. וכן שלמה המלך
39 ע"ה אמר להבין משל ומליצה בו'.

40 ביאור ענין מהותה של תורה יובן בהקדם זה

1 שהתורה נקראת "משל הקדמוני", וכמ"ש כאשר יאמר
2 משל הקדמוני מרשעים יצא רשע, ופירשו חז"ל
3 ד"משל הקדמוני הוא התורה, שהיא משל הקב"ה
4 ["משלו של הקב"ה"] שהוא קדמונו של עולם, והיכן
5 אמרה תורה מרשעים יצא רשע, והאלקים אינה לידו,
6 במה הכתוב מדבר בשני בני אדם א' הרג שוגג וא'
7 הרג מזיד כו' והקב"ה מזמנן לפונדק א' כו' זה שהרג
8 בשוגג גולה וזה שהרג במזיד נהרג".

9 הרי שהתורה נקראת "משלו של הקב"ה", וכן
10 שלמה המלך קורא לתורה בשם "משל", וכמו שאמר
11 "להבין משל ומליצה גו'". ויש להבין מה שהתורה
12 נקראת "משל", וכי כל התורה כולה היא משלים
13 וחידות?

14 והענין כי פירוש הקדמוני היינו קדמונו של עולם,
15 שהוא אור אין סוף ב"ה עצמו.

16 אלא הדיוק כאן הוא בתיבת "קדמוני", שהקב"ה
17 נקרא כאן בשם "קדמון" דוקא, דפירוש תואר "קדמון"
18 - היינו שהוא ית' קדם לכל דבר, כי הוא נמצא "מאז
19 ומקדם", היינו שאין זמן שלא הי' נמצא ח"ו, שהוא
20 יתברך "אין לו תחלה", שאין התחלה וראשית ומקור
21 למציאותו, אלא הוא יתברך נמצא מצד עצמו, כי הוא
22 "מחוייב המציאות", שהוא מציאות כזו שחייבת להיות
23 מצד עצמה, ובמילא הוא "קדמון", שמציאותו היתה
24 מעולם.

25 ומזה מובן בעומק יותר, שתואר "קדמון" בא
26 להורות, באלקות גופא, על עצמותו ומהותו של
27 הקב"ה בכבודו ובעצמו, "אור אין סוף ב"ה עצמו".

28 כי השפע האלקי, מה שהקב"ה משפיע אור וחיות
29 מאתו יתברך להחיות את העולמות א"א לתאר בשם
30 "קדמון", שהרי יש התחלה ומקור למציאות השפע,
31 היינו, שהשפע "נמצא מן העצמות" וברצונו דוקא,
32 וא"כ אי אפשר לומר על השפע האלקי שהוא
33 "קדמון", שהוא תואר רק על מה שנמצא בעצם, מצד
34 עצמו, ולכן "מהותו ועצמותו ית' לבד . . הוא לבדו
35 הקדמון".

36 כי בחינת סובב כל עלמין וממלא כל עלמין זהו
37 מה שנמשך ממנו ית' הארה להיות חיות
38 להעולמות, וא"כ בחינה זו היא שייך לעולמות.

39 בזוהר הקדוש איתא שהוא יתברך ממלא כל עלמין
40 וסובב כל עלמין, שהם שני מיני אור ושפע אלקי
41 שנשפע מאתו יתברך :

42 "ממלא כל עלמין" הוא השפע המתלבש בעולמות
43 להחיותם, כנפש המתלבשת בגוף להחיותו, כמאמר
44 חז"ל מה הנפש ממלאה את הגוף כך הקב"ה ממלא
45 את העולם, ושפע זה מתצמצם ומתלבש בכל נברא
46 ונברא לפי מדריגתו ותכונתו, כמו כוחות הנפש
47 המתלבשים באברי הגוף, שבכל אבר מתלבש כח אחר
48 של הנפש המתאים לאבר זה, כמו כח הראי' בעין, כח
49 השמיעה באוזן, השכל במוח שבראש וכו' ;

50 ואילו "סובב כל עלמין" הוא "קדושתו של הקב"ה
51 בכבודו ובעצמו . . מה שהקב"ה הוא מובדל
52 מהעולמות והיא בחינת סובב כל עלמין מה שאינו
53 יכול להתלבש בהן", היינו שסובב כל עלמין הוא אור
54 אלקי שאין לו גבול, ולהיותו אין סוף הרי הוא מרומם
55 מכל העולמות ואינו יכול להיות נתפס בהם (שהרי
56 נברא מוגבל אינו יכול להשיג ולתפוס בתוכו אור
57 בלתי מוגבל), וכאילו סובב עליהם מלמעלה.

58 והם שני מיני אורות שעל ידם הקב"ה מחי'
59 ומקיים את העולמות, וא"כ יש להם שייכות לעולמות,
60 היינו שבאורות אלו יש איזה יחס וערך לעולמות,
61 ובמילא אינם בבחינת "קדמון".

62 כי גם בחינת סובב הוא בחינה ששייך לעלמין,
63 שהוא מה שמחיה העולמות רק שהוא בחינת אור
64 מקיף. וממלא כל עלמין הוא בחינת אור פנימי.

65 כי אפילו בחינת "סובב כל עלמין", שהוא אור
66 בלתי מוגבל שאינו נתפס בעולמות, מכל מקום הרי
67 ענינו של אור זה הוא להחיות את העולמות, אלא
68 שאופן פעולתו הוא בדרך "מקיף", דרך "ממלא כל
69 עלמין" הוא "בחינת אור פנימי", היינו שהאור נקלט
70 בנבראים, משא"כ אור הסובב כל עלמין אינו מתלבש
71 בעולמות ונבראים באופן שיש להם איזו תפיסא באור
72 זה אלא רק "מקיף" עליהם מלמעלה, אלא שאעפ"כ
73 גם סובב כל עלמין הוא אור ש"שייך לעולמות".

74 אבל מהותו ועצמותו ית' אינו בגדר עלמין כלל
75 ולא שייך לומר עליו סובב כל עלמין כו', ולכן נק'
76 קדמונו של עולם.

77 אבל מהותו ועצמותו של הקב"ה אינו בגדר
78 העולמות כלל, ולא שייך לומר עליו יתברך אפילו
79 התואר של "סובב כל עלמין", אף שאור הסובב כל
80 עלמין הוא אור בלתי מוגבל כנ"ל, לפי שזה גופא
81 שנקרא "סובב כל עלמין" מורה שיש לו יחס ושייכות
82 אל העולמות אלא שהוא למעלה מהם, ואילו עצמותו

41 לפני זה מוסיף עוד נקודה בענין זה (שהתורה נקראת
42 משל), שמלבד זה שהתורה היא "משל" לבחינת "קדמונו
43 של עולם", הנה בהשגת התורה גופא יש ריבוי מדריגות
44 עד אין קץ, שכל אחת לגבי חברתה היא בגדר משל].

45 כי הנה בהשגת התורה יש רבוי מדרגות אין קץ
46 בעילוי אחר עילוי, כמו מהות ההשגות שבגן עדן
47 התחתון אינן ערוך למהות ההשגה שמישיגים בגן
48 עדן העליון, ולכן ההשגות שבגן עדן התחתון לגבי
49 השגה שבגן עדן העליון הוא רק כמו ערך המשל
50 לגבי הנמשל.

51 יש ריבוי מדריגות עד אין קץ בהשגת התורה,
52 והכוונה כאן למדריגות כאלו שכל אחת מהן היא
53 למעלה שלא בערך ממדריגה שלמטה ממנה, וכמו
54 החילוק בין ההשגות של הנשמה בגן עדן התחתון
55 לגבי ההשגות שבגן עדן העליון, שההבדל ביניהן הוא
56 באין-ערוך, זאת אומרת שאין שום דמיון ביניהם,
57 ולפיכך ההשגות שבגן עדן התחתון הן בבחינת
58 "משל" לגבי ההשגות שבגן עדן העליון.

59 ועד"ו יש מדרגות אין קץ וגם למעלה מגן עדן
60 העליון, וכמ"ש וקדושים בכל יום יהללוך סלה.

61 כמו ההבדל בין גן עדן התחתון לגן עדן העליון,
62 עד"ו יש מדריגות עד אין קץ, גם למעלה מגן עדן
63 העליון. שזהו מה שאומרים וקדושים בכל יום יהללוך
64 סלה, דכל מקום שנאמר סלה אין לו הפסק, לפי שאין
65 לו סוף, וגם כאן הכוונה שאין סוף להילולים
66 שמהללים את הקב"ה, לפי שאין קץ למדריגות
67 שבהשגת התורה.

68 וכמ"ש בלקוטי הש"ס להאריז"ל על מארז"ל
69 צדיקים אין להם מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב
70 שנאמר ילכו מחיל אל חיל.

71 וכמו שפירש האריז"ל את מאמר רז"ל צדיקים אין
72 להם מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב שנאמר ילכו
73 מחיל אל חיל - "כי בעולם שלאחר המיתה ת"ח
74 עוסקים בתורה עולין ממדריגה למדריגה ומישיבה
75 לישיבה . . כי כמו שהשי"ת אין לו סוף כך תורתו אין
76 לה סוף".

77 וכל השגה לגבי מה שלמעלה ממנה נק' משל.

78 מאחר שכל מדריגה בהשגת התורה היא למטה
79 שלא בערך לגבי המדריגה שלמעלה ממנה, לכן, כל
80 השגה ממדריגות אין קץ אלו שבהשגות התורה, היא

1 ומהותו של הקב"ה אינו בגדר העולמות כלל ובמילא
2 אין לו שום ערך ויחס אל העולמות. ולפיכך רק על
3 מהותו ועצמותו יתברך ניתן לומר התואר "קדמונו של
4 עולם".

5 והתורה שנק' משל הקדמוני, היינו שהתורה היא
6 משל לבחינת קדמונו של עולם. שכמו שע"י

7 המשל יושג הנמשל.

8 ומעתה יובן מה שהתורה נקראת "משל הקדמוני",
9 שהכוונה בזה שהתורה היא "משל" לבחינת "קדמונו
10 של עולם", דכמו שענינו של משל הוא שעל ידו אפשר
11 להשיג את הנמשל, דכאשר רוצים להסביר לתלמיד
12 פשוט רעיון עמוק ביותר שקשה לו מאד להשיגו
13 מחמת דקות הסברא, נותנים על זה משל, שהמשל הוא
14 מדבר הנמצא ב"עולמו" של התלמיד, והרב מראה
15 לתלמיד כיצד לראות ולהכיר בתוך פרטי המשל את
16 אותו הרעיון העמוק והדק שבנמשל.

17 כך ע"י שתלמודו בידו יזכה לגלוי מבחינת זיו ואור
18 מאור אין סוף ב"ה, מה שלמעלה מבחינת סובב כל
19 עלמין וממלא כל עלמין, ואינו בגדר עלמין כלל.

20 וזהו גם ענינה של תורה, שנקראת "משל
21 הקדמוני", לפי שע"י התורה - "תלמודו בידו" -
22 מגיעים לגילוי "קדמונו של עולם", שהוא זיו ואור
23 מאור אין סוף ב"ה ממש, שלמעלה מבחינת סובב כל
24 עלמין וממלא כל עלמין.

25 כלומר: הקב"ה בכבודו ובעצמו ("קדמונו של
26 עולם") הוא רם ונישא לגמרי מנבראים ואין להם
27 מבוא ופתח להשיגו כי אם על ידי התורה שנתלבשה
28 בשכל, וחכמת התורה ירדה ממדריגה למדריגה עד
29 שנתלבשה בשכל האנושי שביכולתו של אדם נברא
30 לתפוס ולהשיג. ולפי שעצמותו ומהותו של הקב"ה
31 (שנקרא "קדמונו של עולם") מלובש בחכמת התורה,
32 לפיכך, על ידי שהאדם משיג את התורה הרי הוא
33 "כמחבק את המלך", מעין ובדוגמא לנמשל המלובש
34 בתוך המשל.

35 וזהו שכל התורה כולה נקראת בשם "משל", לפי
36 שהיחס שבין התורה להקב"ה הוא כמו היחס בין משל
37 לנמשל.

38 [להלן בהמשך הפרק יוסבר הטעם לכן שדוקא התורה
39 היא "משל" לקדמונו של עולם, שלכן על ידי התורה זוכים
40 לגילוי אין סוף ב"ה (כמו שע"י משל משיגים נמשל) - אבל

1 בגדר "משל" לגבי המדריגה וההשגה שלמעלה ממנה.
 2 וזהו שכתוב בשלמה וידבר שלשת אלפים משל,
 3 פירוש, על כל דבר מדברי תורה.
 4 ובוזה יובן מה שנאמר אצל שלמה המלך, וידבר
 5 שלשת אלפים משל, שאין הגדלות בכך שידע הרבה
 6 משלים על ענינים שונים, אלא שעל כל דבר ודבר
 7 מדברי תורה הי' יכול להגיד שלשת אלפים משל.

8 [ומהי הגדלות והתועלת באמירת ג' אלפים משל על
 9 ענין אחד?]

10 דהיינו שהדבר הזה מושג בנן עדין התחתון כך, ובנן
 11 עדין העליון דבר זה עצמו הוא בענין רוחני ונעלה
 12 יותר, עד שבחינה ראשונה הוא רק כמו משל לבד
 13 לבחינה זו, והשיג כך שלשת אלפים מדרגות על
 14 כל דבר מדברי תורה.

15 אלא הביאור בזה, שחכמת שלמה היתה עמוקה
 16 כל כך, עד שהוא עלה בהבנת כל ענין בתורה שלשת
 17 אלפים מדרגות, זו למעלה מזו, בהבנה יותר עמוקה
 18 ומופשטת, וה"מרחק" בין מדרגה למדרגה הי' גדול
 19 כל כך, עד שהמדריגה התחתונה היתה נחשבת רק כמו

20 "משל" לגבי המדריגה שלמעלה ממנה (וכמו השגת
 21 ענין מסוים כפי שהיא בגן עדין התחתון אינה אלא
 22 משל לגבי השגת ענין זה עצמו כפי שהיא בגן עדין
 23 העליון).

24 ובאמת נאמר יהללוך סלה, בלי קץ בו', וזהו
 25 ולתבונתו אין מספר.

26 אע"פ שגבי שלמה נזכר המספר שלשת אלפים,
 27 הנה באמת אין קץ למדריגות שבהשגות התורה
 28 וכמ"ש "יהללוך סלה" כנ"ל. וכך נאמר "לתבונתו אין
 29 מספר", דלכאורה, מהו הקשר בין "מספר" ל"תבונה",
 30 אלא הפירוש בזה, שאין מספר למדריגות שישנן
 31 בהשגות התורה, דבכל ענין וענין יש מדרגות עד אין
 32 קץ.

33 [ועתה חוזר לענין ראשון - בהסברת הטעם שהתורה
 34 נקראת "משל" ל"קדמונו של עולם", מצד זה שעל ידי
 35 התורה זוכים לגילוי אין סוף ב"ה ממש, שהוא עצמותו
 36 ומהותו יתבדק שרק עליו אפשר לומר התואר "קדמון"
 37 כנ"ל].

38 ד"ה חייב איניש פרק ב

39

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

17 אין בעבר רק ביטול רצון שלו לבד מה שמבטל עצמו נגד
 18 רצון המלך להיות עושה דבר המלך מצד העול מלכות
 19 שעליו הרי ביטול רצון זה תמידי ונצחי בלי שינוי וגרעון
 20 כלל שאין בטול רצון זה בא מצד איזה התעוררות בלב
 21 ומוח כלל עד שיפול שינוי לפעמי' במיעוט התעוררו' כו'
 22 אלא הוא בטול עצמי וטבעי בתמידות לא יופסק לעולם כל
 23 זמן חיותו שעול המלך עליו ונמצא מובן מזה שגם מ"ש
 24 ובחרת בחיים אם הוא ע"פ קבלת עול מ"ש לבד ולא מצד
 25 ההתעוררות בלב בבחירת הרצון וחפץ הוא נצחי ותמידי
 26 בלי שינוי כלל הרבה יותר מע"י הבחירה ברצון כו' ואע"פ
 27 שבאוי"ר בהתעוררות בלב יש בחי' פנימיות האור וחיות
 28 רב יותר מ"מ הרי יפול בו מיעוט אחר מיעוט עד שצריך
 29 להתייגע ולחדש התעוררות לבו כנ"ל אבל בעול מ"ש אין
 30 בו מיעוט וגרעון לעולם שלא יפול מעבודתו בעול מ"ש
 31 אפי' כמלא נימא כאילו הוא טבעית ועצמית בעצם מהות
 32 נפשו ממש שכל עצם בלתי משתנה לעולם כידוע וד"ל:

שער החנוכה

1 (כא) אך האופן השני בציווי זה דובחרת לא מצד בחירה
 2 שבלב ע"פ התעוררות בלב באוי"ר כנ"ל אלא רק
 3 ע"פ קבלת עול לבד שבזה לא יפול שינוי וחילוף לעולם
 4 גם שלא יש בלבבו שום התעוררות כלל וכלל כי הנה אנו
 5 רואים בענין העול שעל העבד במלאכתו ודאי אין בו רצון
 6 הבא עפ"י בחירה כלל כי ודאי אין בעבודתו שום חפץ
 7 ורצון שבלב כלל כי בע"כ עובד רק מצד העול של המלך
 8 בלבד הוא שמכריחו לעבודה זו שמוכר' תמיד לעבוד גם
 9 שהוא בלתי בוחר בזה כלל ואמנם היא הנותנת שלא יפול
 10 בזה שום שינוי וחילוף מעת לעת כלל וכלל כי אם הי'
 11 העבד עובד מצד הרצון והבחירה כאיש העובד במלאכתו
 12 בשדהו לפרנסתו שאז הי' בו שינוי רצון שפעמי' אינו חפץ
 13 ובוחר כו' אבל מאחר שאין בו רצון ובחירה מעולם רק
 14 מצד העול לבדו ע"כ ודאי לא יש בלבבו שינוי באופן שכל
 15 יום ויום עבודתו בשוה בלי הפסק וביטול ולא בשינוי
 16 אופני' כלל ולזאת עבודתו נצחי' בלי הפסק כלל וכלל כי

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו - [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

ומבלעדי אין אלקי' שההסתר של שם אלקי' אינו הסתר
 כלל לפני' כיון שאין לך דבר שחוץ ממנו, רק שההסתר
 הוא לעינינו שנראה ליש ודבר נפרד, אבל קמי' אינו הסתר
 כלל, וזהו אני ראשון היינו קודם שנבה"ע ואני אחרון
 לאחר שנבה"ע, ומבלעדי אין אלקי' היינו באמצעיתא ג"כ
 אין אלקי' שאין הסתר לפניו כמו קודם שנבה"ע ממש כו'
 כי זהו רק לעינינו כו', ועי"ז נעשה ג"כ אצלו בחי' ביטול
 היש ויזדכך החומר שלו שלא ירצה רק בחי' אלקות ויהי'
 לו רצון ותשוקה לאלקות לבד. וזהו מ"ש בזהר דכל מאן
 דלא אהפיך חשוכ' לנהורא מרירו למיתקא לית לי' חולקא
 בעלמא דאתי, והיינו כי חושך הוא בחי' חומר, ונהורא הוא
 בחי' צורה וכמ"ש יוצר אור ובורא חושך, וצריך להפוך את
 החושך לאור שיזדכך החומר, ומרירו למיתקא הוא בחי'
 להפוך את תענוגי עה"ז שהן בחי' מרירו למיתקא, בחי'
 טעמו וראו כי טוב הוי', אז תתענג על הוי'. והנה עי"ז
 שמברר את החומר ומזכך אותו כו' ומהפך חשיכו לנהורא
 עי"ז נעשה יתרון האור מתוך החושך וממשיך מלמעלה
 מבחי' האור, כי שרש האור הוא מבחי' הקו וחוט שהוא
 לאחר הצמצום, אבל שרש הכלים הוא מבחי' הרשימו
 שהוא מבחי' טה"ע שלמעלה מן הצמצום כו' ועי"ז דוקא
 נעשה יתרון מעלה כו' וכמ"ש אז תתענג על הוי' כו'.

מוחה מימין

1 והנה שרש חומר וצורה זהו בחי' אורות וכלים, דהנה
 2 איתא בת"ז וכמה גופי' תקינת לון חסד דרועא
 3 ימינא כו' שנק' בשם גופין בחי' כלי לבד, והאור המתלבש
 4 בו זהו צורה, וזהו ענין הוי' ואלקי' שאלקי' הוא בחי' כלי
 5 לבחי' שם הוי' כי שם הוי' הוא בחי' האור, וזהו ששם הוי'
 6 נק' שם העצם ומצטרף לכל השמות כמו הוי' אלקי' אל
 7 הוי' כו' הוי' צבאות כו', והיינו לפי ששם הוי' הוא בחי'
 8 האור כו', אך הכלי היא לפ"ע האור, לפי שכדי שיוכל
 9 להתלבש האור בבחי' כלי צריך שיהי' הכלי לפ"ע האור,
 10 כמו שנפש האדם א"א להתלבש בגוף הבהמה, לפי שהגוף
 11 אינו לפי ערכו רק בבחי' גוף של האדם יכול להתפשט
 12 ולהתלבש כו'. והנה המכוון הי' שיהי' הכלי בטל להאור
 13 בחי' ביטול היש לאין, והיינו ע"י התבוננות אני ראשון ואני
 14 אחרון ומבלעדי אין אלקי', כי שרש הדבור הוא מבחי' שם
 15 אלקי' ולכך יש ה' אותיות בשם אלקי' כנגד ה' מוצאות
 16 הפה, וכמ"ש ואתה מחי' את כולם, א"ת וה' מוצאות הפה,
 17 וזהו מ"ש גדול הוי' ומהולל מאד בעיר אלקינו, עיר אלקינו
 18 הוא בחי' ק"ך צירופי אלקי', וגדול הוי' בעיר אלקינו היינו
 19 ששם הוי' מושל על שם אלקי' כי אלקי' בגי' הטבע ושם
 20 הוי' מושל על שם אלקי', וזהו מ"ש כי גדול הוי' ואדוננו
 21 מכל האלקי' דהיינו שכל הק"ך צירופי אלקי' כי באמת

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל - תרל"ב

14 מלא שמים וארץ הוא בהעלם גמור דה"ז גילוי א"ס
 15 הסוכ"ע אשר שוה קמי' כו' לכן הוא מאיר בהעלם דוקא,
 16 אבל בכדי שיהי' גילוי אלקות ממש כמו בבהמ"ק א"א
 17 להיות כ"א ע"י צמצום, וזהו מה שכינו המקובלים שם
 18 אלקים למדה"ד ואלקינו למדת הרחמים ולכאורה הלא הוא
 19 שם א', אלא כי אלקים בעצמו הוא מדת הצמצום וצמצום
 20 הוא גבורה, אבל זה הצמצום הוא בכדי ליחד שמו על נש"י
 21 שהוא אלקינו ה"ז תכלית הטוב והחסד. וזהו מ"ש
 22 עוונותיכם מבדילים כו' ובין אלקיכם שהעון נעשה מסך
 23 מבדיל עד שא"א לקרוא בשם אלקינו כי אין אני והוא כו'.
 24 והענין כי יש כמה מיני הבדלות כמו שאנו רואים שזוכיית
 25 בהירה אינה מסתרת כלל על אור השמש והגם שהזוכיית
 26 מפסקת בין השמש אבל אינה מסתרת כלל וכאלו נאמר

1 והענין דכתיב סור מרע ועשה טוב בקש שלום ורדפהו,
 2 ותשובה הראשונה הוא סור מרע, דהנה כתיב
 3 עוונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלקיכם, וצ"ל למה
 4 נאמר לשון אלקיכם דוקא ולא הוי' ושאר שמות, אך דהנה
 5 מצינו דבשם אלקים דוקא כתיב אלקינו אלקה שלנו
 6 משא"כ בכל השמות, והענין דהנה אלקים הוא מלשון
 7 צמצום ובכדי שיתייחד על נש"י דוקא הוא ע"י צמצום
 8 עצום דהרי קמי' כחשיכה כאורה, ובכדי שיקרא אלקינו
 9 אלוה שלנו דוקא שיתייחד על נש"י ולא על שארי אומות
 10 הוא ע"י צמצום, אך זה הצמצום הוא דוקא סיבת הגילוי
 11 דאם לא הצמצום לא הי' גילוי, והוא ע"ד מה שתירץ
 12 המגיד נ"ע מאמר רז"ל צמצם שכינתו בין שני בדי הארון
 13 והלא כתיב את השמים ואת הארץ אני מלא, אך דמה שהוא

1 שהוא עצם א' עם זיו השמש שהרי אין שינוי אם יביט לפני
2 הזכוכית או לאחר הזכוכית, אבל ע"י וילון דק מסתיר קצת
3 על זיו השמש שאין שוה קודם הוילון או לאחר הוילון הגם
4 שהוא מסך דק, ויש מסך עב המסתיר, ויש מסך המסתיר
5 לגמרי כמו עור עב שע"י אינם יכולים להביט כלל בהשמש
6 שהוא מסתיר ומעלים לגמרי, וכן עד"ז הוא למעלה באצי'
7 שיש שם פרסות כמשארז"ל י"ג פרוכת ה' במקדש, ויש
8 פרסא הנק' בשם לבוש שהלבוש אינו מסתיר כלל כהדין
9 קמצא דלבושא מיני' ובי' וכאלו הלבוש הוא עצם א' אלא
10 שנק' בשם לבוש, ויש פרוכת המבדיל בין קדש לקדש,
11 והגם שלאחר הפרסא הוא ג"כ קדש אבל קודם הפרסא הוא
12 קדש הקדשים, אך זהו דרך כלל בעולם האצי', אבל יש

13 פרסא המבדיל בין קודש לחול שהוא ק"נ הנק' חול והיא
14 בעצמה הפרסא המפסקת כאשר מתהפכת מטוב לרע ונק'
15 מסך המבדיל, וג"ק הטמאות לגמרי הם כמשל עור עב
16 המסתרת ומעלמת לגמרי עד שאין יכול לכונוס על ידו
17 אפילו משהו אור השמש, כי ק"נ יכולים להתהפך מרע
18 לטוב שהיא אינה עדיין רע גמור, אבל ג"ק הטמאות לגמרי
19 א"א להפך ולהעלות אותם אל הקדושה שהם רע גמור וזהו
20 מ"ש כתנות עור, וכשאדם חוטא הרי ממשיך על עצמו
21 לבוש ממשכא דחויא שהיא מעלמת ומסתרת שהם ג"ק
22 הטמאות לכן נעשית מסך מבדיל בין אלקיכם, וע"ז צ"ל
23 תשובה שיהי' סו"מ וע"ז סור מרע מעביר המסך המבדיל
24 ואז ממילא נעשה גילוי אלקות שאין דבר המסתיר.

לכן אמור לבנ"י

בס"ד. פ' וארא. תרל"ב.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

בקטע שלפנינו, יסביר הרבי נ"ע, כי אף לשיטת הפרד"ס,
שהכלים הן רק כח הגבול ולא גבול ממש, הרי על כל פנים
יש בהם איזה שהוא גדר ומידה של "חכמה" "חסד"
וכדומה, והכוונה במה שאומר שהן כח הגבול ולא גבול
ממש הוא לא על מהות גדרם אלא בנוגע לאופן ההתפשטות
והגילוי שלהן בלבד.

והנה במקום אחר מברייחים מזה - מהסברא שהאורות
הפשוטים והבלתי מוגבלים ככל זאת מתלכשים בכלים,
שגם הכלים הם לא מוגבלים בעצם. כלומר דהגבול דכלים
הוא שהן רק כח הגבול - כל מה שהכלים נקראים "גבול",
הנה לשיטה זו (של הפרד"ס) הכוונה היא רק לכח הגבול,
כלומר כח של בלי גבול שיש לו יכולת להגביל משהו אחר,
אך הוא לא גבול ממש, והוא דעם היותם בגדר מיוחד דחסד
וגבורה שלכאורה זה מחייב לומר שיש כאן איזה שהוא
גבול מכל מקום אין סוף להתפשטותן - כלומר חסד
מתפשט עד אין סוף, והגבורה מתפשטת עד אין סוף כו',
ולזאת, עם היות שהם כלים, מכיון שהם לא גבול ממש
ביכולתם להלביש אור פשוט וכלי גבול ממש. ולפי זה
משמע לכאורה שהאורות הם בלי גבול ממש.

אבל הרבי נ"ע דוחה ביאור זה שאין בהם גבול כלל, מזה
שהרי שהן בגדר מיוחד דחסד וגבורה על כל פנים. כלומר
עצם זה שמגדירים אותם בהגדרה מסויימת של חכמה
וחסד, אף אם אומרים שאין סוף להתפשטותן מראה שיש
בהם גדר וגבול. וענין מה שאומרים שהן רק כח הגבול ולא
גבול ממש הוא לשלול שבאצילות אינם מנבילים והחסד על

דרך משל הוא בבחינת בלי גבול ולא כמו עולם הבריאה
למשל ששם כלי חסד מוגבלים, מכל מקום הרי זה עצמו
שגם באצילות הוא בבחינת הגבלה דחסד ולא חכמה
וכדומה, מראה שגם באצילות יש להם איזה שהוא גדר כו'.
כלומר, זה שהם בגדר חכמה וחסד מראה שיש בהם איזה
שהוא גדר, ומה שאומרים שהם בבחינת כח הגבול ולא
גבול, הכוונה שהחסד שבאצילות מתפשט בלי גבול, ולא
כבעולם הבריאה שיש גבול להתפשטותו, אבל לא בא
לשלול את מציאות הגדר וההגבלה שלהם. ואם כן, גם
שיטה זו תסכים שאיזה שהוא גדר יש בכלים דאצילות.

וגם - הוכחה נוספת שמה שאומרים שהספירות באצילות
הן כח הגבול, אין הכוונה לבלתי גבול באופן מוחלט, נוכל
למצוא כשנתבונן בפעולת הספירות דאצילות מחוץ
לאצילות: מאחר שפועלים בהאור דבשיומשך חוץ לאצילות
בעולמות בריאה יצירה עשיה יהיה בבחינת הגבלה ממש
דלולא כח המנביל שבאצילות הרי היו בבחינת בלי גבול גם
חוץ לאצילות כו', הרי מוכח מכאן ממילא בהכרח שגם
באצילות פועלים איזה הגבלה, - כי אם זה היה בלי גבול
באופן מוחלט, לא יתכן שזה נעצר באצילות ולא מתפשט
לבריאה באופן של בלי גבול, ומוכח שגם באצילות יש בהם
איזו שהיא הגבלה, והוא - וזה מתבטא שהגם שאין סוף
להתפשטותן של הכלים מכל מקום יהיה התפשטותן רק
באצילות לבד כו'.

וכנודע התפרש בין האור אין סוף שלפני האצילות כמו
למשל האור של א"ק, ובין האור אין סוף שבאצילות, -

יורדת לעולמות בבריאה יצירה עשיה שהם עולמות
 מוגבלים, (למרות שכל הנשמות שרשם באצילות, הרי זה
 רק שרשם משם, אך כשיורדים בפועל לבי"ע הרי הם
 מצטמצמים ומתעלם בהם אור האצילות, וכשקורה באופן
 יוצא מן הכלל שצריכה לרדת לבי"ע נשמה מאצילות באופן
 שלא מתעלם השרש שבאצילות -) הרי זה נעשה על ידי כח
 מיוחד שמתגלה, וכמו שכתוב במקום אחר³⁵ שיש נשמות
 שנקרע עליהם הפרגוד (מסך) המפריד בין אצילות לבריאה
 בו' הוא על ידי הקריעה המאפשר גילוי אור עליון דוקא
 שמעל האצילות שכביכול מאפשר את הגילוי שיימשך
 בבריאה יצירה עשיה בו',
 והיינו - והסיבה שצריך אור עליון מהאצילות בכדי להמשיך
 את אור האצילות לבריאה, לפי שהאור אין סוף שלמעלה
 מאצילות הוא בבחינת אין סוף ממש שאין לו גבולות באופן
 מוחלט ועל כן יוכל להיות משם שיהי' גילוי אצילות
 בבריאה יצירה עשיה שכיון שאין לו גבולות, הוא לא נעצר
 בעולמות בי"ע בו', מה שאין כן אור האצילות עצמו הוא
 שנגבל על ידי הכלים להיות התפשטותו רק באצילות בו',
 ולכן לא יכול מצד עצמו להימשך כמו שהוא בבריאה יצירה
 עשיה.
 ממילא מסקנת הענין, שמזה שהכלים שהם בבחינת גבול,
 מגבילים גם את האורות, הרי מכאן שגם באורות דאצילות
 יש הגבלה, ואם נאמר שהאור דאצילות הוא בבחינת בלי
 גבול ממש איך אפשר שיתלכש בכלים שהן בבחינת כח
 הנגבל ושתגביל אותו הכלי בו'. ואם כן זוהי הוכחה מסברא
 שגם האור דאצילות יש בו איזה שהוא גדר והגבלה ואינו
 פשוט לגמרי.

יוס ב' דחג השבעות תע"ב

שהבדל זה נובע מאופן הגבלת הכלים שבהם, דאור אין סוף
 שלמעלה מאצילות הוא שנמשך ומתפשט בכל העולמות גם
 עולמות בריאה יצירה עשיה, ואור אין סוף שבאצילות הוא
 שמתפשט רק באצילות לא חוץ לאצילות בו', וזה מראה
 שיש איזו שהיא הגבלה גם כשהאור אין סוף מאיר בתוך
 האצילות, שהרי אם האור הוא בלי גבול ממש, מה "מונע"
 ממנו להתפשט גם בעולמות בריאה יצירה עשיה?
 וככדי שיהיה גילוי האצילות בבריאה יצירה עשיה היפך
 טבע האור דאצילות, להאיר רק בעולם האצילות הוא על
 ידי גילוי אור עליון שלמעלה מאצילות שמאפשר את גילוי
 אור האצילות למטה בו',
 ומביא הרבי נ"ע דוגמאות שצריך גילוי מיוחד כדי שימשך
 אור האצילות בבריאה יצירה עשיה: וכמו בקריעת ים סוף
 שהיה מאורע חד פעמי שהיה התחברות אצילות עם בריאה
 יצירה עשיה - ים הוא בחינת עלמא דאתכסייא, אצילות,
 ויבשה - זה עלמא דאתגלייא, בי"ע. והפיכת הים ליבשה
 זה מבטא את גילוי עולם האצילות בבריאה יצירה עשיה,
 הנה זה לא קרה מעצמו באופן טבעי, אלא כתיב³³ ויולך ה'
 את הים ברוח קדים עזה כל הלילה, ש'קדים' רומז מבחינת
 קדמונו של עולם כלומר אור קדום וגבוה מסדר
 ההשתלשלות שהיה צריך להתגלות באופן מיוחד על מנת
 שאור האצילות ירד לבי"ע בו',
 וכן דוגמא נוספת בנשמות כשנמשך לפעמים נשמה
 דאצילות - על דרך המובא³⁴ על נשמת אדמו"ר הזקן
 שהיא נשמה חדשה מעולם האצילות, וכוודאי שכן הוא
 אצל כל רבותינו נשיאינו שנשמותיהם מעולם האצילות,
 הנה נשמה המגיעה משם היא בבחינת בלי גבול, ומשם

33. שמות יד, כא.

34. ראה ספר השיחות תש"ה ע' 127 ואילך. תש"ו ריש עמוד 22.
 וש"נ. וראה גם שיחת יוס ב' דחג הסוכות תשח"י.

35. ראה תורת חיים בראשית ח"ב עמ' קע"ח, ב: וכמו שהיו
 נשמות גבוהות כאלה שבאו מלמעלה מן הפרגוד המפסיק בין המאציל
 לנאצלים והיה בהן הביטול בתכלית גם בגופם יותר מן המלאכים כמו

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים קונטרסים

עבודת התפלה בשמחה, מצד התענוג באלקות, שהתהוות העולמות רק מהארה, אבל וירם קרן
 לעמו - המשכה עצמית. ע"י השמחה מעורר פנימיות התענוג למעלה. הכלי לשמחה - הביטול

והנה זהו הטעם מה ששקעבודה צריכה להיות בשמחה
 דוקא, להיות השמחה הורגאה על התענוג, שמתענג
 בעבודתו, דהנה בעבודת התפלה יש שלשה ענפים,
 הראשון - אמירת דבור אותיות התפלה, השני - השגה
 האלקית המבארת באותיות אלו, והשלישי - הוא התענוג
 שמתענג על אלקות שבהשגה ההיא, וכמו על דרך משל

1 באמר²⁴ "יהללו את שם ה' כי נשגב שמו לבדו, הודו על
2 ארץ ושמים, ויגרם קרן לעמו כו' לבני ישראל עם קרבו" כו',
3 הרי ההשגה האלקית בענין זה הוא, דהתהוות העולמות
4 הוא רק מהארה פרטית, והגלוי בנשמות היא המשכה
5 עצמית, וזהו "יהללו את שם הוי'", דשם הוא הארה בלבד,
6 ואומר "כי נשגב שמו לבדו", דגם ההארה היא "נשגב
7 לבדו", ורק הודו זיוו הוא על ארץ ושמים, והינו הארה
8 דהארה, וגם זה היא פללית בשמים ובארץ בשנה,
9 ובהתהוות הרי אינו דומה האור והגלוי שבארץ להאור
10 והגלוי שבשמים, וכמאמר רבותינו ז"ל²⁵ על פסוק "אף ידי
11 יסדה ארץ וימיני טפחה שמים" – "נטה הקדוש ברוך הוא
12 ימינו וברא שמים, ונטה שמאלו וברא ארץ", הרי דארץ
13 ושמים אינם דומים זה לזה, והתהוותם הוא רק מהארה
14 דהארה דהארה, ויגרם קרן לעמו כו' לבני ישראל עם
15 קרבו", שהוא המשכה עצמית, וכאשר אומר אותיות אלו
16 בקול ודבור בשפה ברוחה, ושומע במחו ובלבו המשפל הנ"ל
17 המבאר בתבות אלו, הרי מתענג במחו ובלבו על המשפל
18 ההוא. והנה ההשגה והתענוג הנה שניהם לא ממקור אחד

19 הם באים, והגם דההשגה והתענוג באים כאחד, דכאשר
20 משיג השגה אלקית ומתבונן בו היטב בהעמקת הדעת הרי
21 הוא מתענג על אלקות, מפל מקום הרי הם באים ממקורות
22 מיחדים^ט, וטעם הדבר הוא לפי דכן הוא בששם, דההשגה
23 הנה מקור חצובה בשורש הראשון שרשו למעלה יותר, לכן הנה גם
24 דחקמה דאצילות, והתענוג שרשו למעלה יותר, לכן הנה גם
25 למטה בעבודה על ידי התענוג שמתענג על אלקות
26 בהשגתו, הרי זה מעורר פנימי^ית ועצמי^ית התענוג
27 למעלה, ולכן צריכה להיות העבודה בשמחה דוקא, וכידוע
28 דהאריו"ל זכה לרוח הקדש על ידי שמחה של מצוה, לא
29 רק על ידי המצוה כי [אם] על ידי שמחה של מצוה, להיות
30 ששמחה מעורר פנימית התענוג דאדם העליון, דעל ידי זה
31 דוקא נמשך תוספת רבוי אור, והכלי להשמחה העליונה
32 הוא הבטול, דבמקום שיש בטול הוא גלוי שמחה העליונה,
33 מה שאין בן בהרגשת השל לא יש גלוי שמחה העליונה, רק
34 במקום הבטול דוקא כמו שכתוב²⁶ "ויספו ענוים בה'
35 שמחה", הרי דענוה ושמחה יש להם שיכות זה לזה, דענוים
36 דוקא הם המוסיפים שמחה בהשם.

שבת פרשת חיי (שרה תרצ"ט)

(24) תהלים קמז, יג.

(25) ראה פרקי דר' אליעזר פרק י"ח. זוהר חלק ב' כ, א. לז, א.

פה, ב.

(26) ישעיה כט, יט.

לקוטי דיבורים

1 ישנם כאלה, המאמינים בגאולה בכוח עצמי, כדוגמת
2 החברה החדשה, המהפכים את הפסוק²³ "בונה ירושלים
3 ה' נדחי ישראל יכנס", ואומרים שאת נדחי ישראל הם
4 יכנסו והם יהיו בוני ירושלים. הלואי שלא יגרמו ח"ו
5 לחורבן רוחני וגשמי חדש, והשית"ת ישמרנו מהם
6 ומהמונס.
7 בדרגה השניה שהם "חרפו עקבות משיחך", ישנם
8 כמה וכמה סוגים שונים, עד לבני תורה, אלא שחלשים
9 הם באמונת הגאולה. הם אף מבארים זאת בטעמים של
10 יראת שמים, אבל באמת זוהי חלישות-אמונה בביאת
11 המשיח.
12 מלחמת בית דוד יש לה טכסיס מיוחד עצמי "לא
13 בחיל ולא בכוח כי אם ברוחי"²⁴. חיל וכוח הם מוסר
14 ותוכחה, ורוחי – פנימיות התורה, חסידות, השגה אלקית

15 ועבודה שבלב.
16 ללמוד נגלה בעיון רב, לדעת כל סוגיא בכל פרטי
17 סברותיה, דבר דבר על אופנו, החל מיסוד-רמז ההלכה
18 בתורה שבכתב, וכפי שההלכה מופיעה בקיצור נמרץ
19 במשנה ולאחר מכן כפי שהענין מוסבר באריכות הפלפול
20 בגמרא ומתפרש ברש"י ובשיטות התוספות, יש להתעמק
21 בסגנון לשונו של הרמב"ם, בחידושי הרשב"א, לדעת
22 כיצד מופיעה ההלכה ב"טור" וב"בית יוסף" ולהתעמק
23 בסגנון לשונו של רבנו הזקן בשולחן.
24 ולאחר כל זאת צריכים לדעת שכל זה הוא רק גליא
25 שבתורה, ולגיא זו יש פנימיות, והפנימיות היא החיות של
26 הגליא, ואילו ההנחה האמיתית של השגה אלקית היא
27 רק בעבודה שבלב.

ערב ר"ח תמוז, התש"ב

[דברי ימי חיי אדמו"ר הזקן]

1 כשבאתי לליאָזנע הי' היום השני לשבוע כשתי שעות אחרי חצות היום. נכנסתי לבהכנ"ס אשר
2 בחצר הנשיא והנה מצאתי בחדר השני אנשים מעוטפים עדיין טלית ותפילין ומתפללים בקול שירה
3 וזמרה, זה אומר פסוקי דזמרה וזה אומר ברכות ק"ש וכולם מזמרים בנעימה ומכים באצבע צרדה,
4 כשלש שעות ערך¹⁸⁵ עד שגמרו את תפלתם, וכשגמרו להתפלל אחדים מהם אמרו מזמורי תהלים
5 ואחדים למדו משנה וגמרא ואחדים חזרו קאָפּיטלאַך נביאים וכתובים על פה וכשגמרו אחדים הלכו
6 להם ואחדים נשאר ונטלו ידיהם ויאכלו פת שחורה¹⁸⁶ במלח וישתו מים ויברכו ברהמ"ז וישכבו על
7 הספסלים לישון שינת הצהרים.

8 בחדר השני – כי שלשה חדרים לביהכנ"ס הגדול אשר בחצר הנשיא – מצאתי קבוצת אנשים
9 אברכים יושבים ועוסקים בלימוד גמרא לעיונא, ומהרי"ל¹⁶² אחי הנשיא יושב בראש השלחן מבאר
10 ומסביר להם הסוגיא וביאורה בבקיאות נפלאה בגמרא ברמב"ם ורשב"א והרבה מספרי האחרונים.
11 בקבוצה ההיא היו כשלשים אברכים.

12 בחדר השלישי ישבה קבוצת אברכים, עשרים ושלשה איש למדו אותם הקונטרסים שראיתי לומדים
13 בבתי הכנסיות בוויטעבסק, בשעה שנכנסתי לשם ישב בראש השלחן אברך בעל פנים מאירות ורצינים
14 ביותר וכל היושבים והעומדים שמעו לדבריו בהקשבה מיוחדת.

15 תוכן דבריו הי' על הנושא שלמדו בפרק השמיני מספר הנשיא המדבר על אודות מי שאכל מאכל
16 איסור בלא הודע לשם שמים לעבוד את הוי' בכח האכילה ההיא בתורה ובתפלה שאין החיות מהמאכל
17 מתלבש באותיות התורה והתפלה והיצה"ר המתאוה לדברים האסורים הוא שד משדין נוכראין.

18 ובביאור ארוך הסביר האברך את ההבדל בין הטומאה הבאה מעבירות דהוללות וליצנות גסות
19 הרוח ודברים בטלים המטמאים את הלב ובין הטומאה דעבירת לימוד חכמות אומות העולם שמטמאות
20 את המוח ובהמשך דבריו הוא ממליץ על הרמב"ם והרמב"ן שעסקו בהם שידעו להשתמש בהם
21 לעבודת הבורא.

22 ולא אכחד אשר דבריו היו בהם כדי לפעול על השומעים כי על הרוב היו הביאורים וההסברים
23 ברוח הגיוני, אח"כ נודעתי אשר האברך הוא בנו הבכור של הנשיא אשר יש לו שיעור קבוע ללמוד
24 שני פעמים בשבוע עם שתי כתות ובכל כתה כעשרים וחמשה איש.

186) ראה ספר השיחות קייץ היש"ת ע' 136. תש"ה ע' 106.

185) אוצ"ל: ארך.

אגרות קודש

5 קראתיו מנועם שלומם הטוב, ומשלום ש"ב הרשיל"א,
6 הרש"ז, הרי"י שיחיו, ושאר ידידנו יחיו.

בי"ה א' ד' תמוז, תרפ"א
ראסטוב-דאן

7 בטרם פתחי דמייתי כי אדע מכל אשר אכסוף לדעת,
8 משלום כאו"א בפרט, מחיי הכולל, ממצב החדרים, הישיבות,
9 ושמות האברכים הלומדים יחיו, ומצב לימוד החסידות ונועם
10 ההנהגה, אשר רבות שמעתי יום יום מהוד כ"ק אאמו"ר

1 כבוד ידידי הרב הנכבד ומרומם ווי"ח אי"א
2 מוהר"ר מנחם מענדל שי' נאה
3 שלום וברכה,
4 מכתבו מכ"ג אייר, הגיעני תמול, ובמוצאי שבת בענג

1 הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, אשר דיבר והגה בשלומם,
 2 בעת ההסגר, ויקו כי עזרתם בטח באה מאנ"ש שי
 3 מאמעריקא, וכי עוסקים המה בתורה ועבודה, והי מצטער
 4 בכל עת מה שאין ביכולת מדינתנו, המנדבים היקרים יחיו,
 5 השתתף עתה במצבם, אשר זה הי משאת נפש כ"ק אבותינו
 6 רבותינו הקדושים, החזק בהם למען ישקדו על התורה ועבודה
 7 שבלב.
 8 בקראי מכתבם, כי אנ"ש שי מאמעריקא, היו, ועומדים
 9 בעזרתם, נתתי שבח לאל עליון, אשר לא עזב, ולא יעזוב חסדו
 10 מאתנו ורצון יראי ה' ועבדיו, יעשה האל הטוב בכל עת.
 11 יאמר ד' לצרתינו די - אמנם מה גדלה צערי ועגמתי נפשי
 12 (נוסף על אשר סבלתי וסובל גם כהיום - ורק בד' אבטח)
 13 בהביטי כי עוד העניינים מבלבלים, והמחלוקת על לא דבר
 14 בתקפה עומדת, ד' אלקים עד מתי יהי כזאת, האם תמורת
 15 זאת שהוד כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים זצוקלה"ה נבג"מ
 16 זי"ע, דורשים מאת תלמידיהם ותלמידי תלמידיהם כי בשלום
 17 ואחוה יהלכו, ואת פני ד' בתורה ותפלה ידרשון, איש איש
 18 לרעהו יעזרו, וידברו יראי ד' לחזק לב ודעת אחיו, וכולם
 19 כאחד בנועם דרכי החסידות יחיו, וישפכו עוד מהודם וזיום,
 20 ברוח טהרה על כל המדינות, הנה תמורתו, במחלוקת יחזקו,
 21 ובכתבי פלסטר, ואגרות חירוף יבואו, להראות גלוי במה המה
 22 עוסקים.
 23 אחים יקרים שני המערכות, האם באלה תושעו, אם זהו
 24 הדרך האמיתי, אשר בו ישכון אור אבות העולם, אראלי זוהר,
 25 אשר כלכלנו בחיים מאירים, כי יעזוב איש רוע לבבו ותמורתו
 26 יקח האמת היושר והתום. עד מתי תתנבלו ותרבו המחלוקת,
 27 הלא כולנו נבונים יודעים את התורה המאגדת בחוקי
 28 האלקיים אותנו כולנו, ומה לנו הרחק נדוד להתרגז ולהתקצף
 29 המביאים בכנפיהם פרידת הלבבות, ודרכים בלתי טהורים.
 30 אנא חוסו נא על שם קדש הוד כ"ק אבותינו רבותינו
 31 הקדושים זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע אשר זה יותר על מאה
 32 וארבעים שנה, שיסדו את המושב בארץ הקדש, בשם חב"ד,
 33 ויהי לתפארת, ועתה ח"ו כאלו כסוכה נותרת. מדוע לא
 34 תתחשבו את התעודה אשר שם לו מחללו, ותבקשו לכם
 35 אחרת. לבי לבי ידאב במאד עלי הדבר הזה, והאם אוכל
 36 העריך אליכם דברי כי מי אני אשר אבוא עד הלום, אבל לבי
 37 ידאב במאד, וידעתי גם ידעתי כי במעשיהם זאת יצערו ח"ו
 38 וח"ו הנשמות האצילות העומדי לפני ד' לבקש על עמו וצאן
 39 מרעיתם.

40 והאל הטוב, אשר בחר בציון וירושלים, בזכות טפוחי
 41 ערבות, הן המה הוד כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים,
 42 זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, הוא יעשה שלום ביניכם וישרה
 43 ברכתו בתוך עמו ונחלתו, בכל מקום שהם, אור פניו ישיגם
 44 להצליחם בזמני ונצחי.
 45 ואתה ידידי, המתחיל אומרים לו עשה, הואילו נא לכתוב
 46 לי בפרטיות משלום כאו"א, ממצב עיר חברון ת"ו ממצב
 47 הבית הגדול, ומה יעשה בו, מי ומי הלומדים ובמה המה
 48 הלימודים.
 49 מוסגר בזה הנני שולח מכתב תודה והתעוררות לאנ"ש שי
 50 בעבר הנהר הגדול, וכן בקשתי לשלוח להם כל המכתבים
 51 שנכתבו במועד למען ידעו מכל הנעשה אתנו, וכי יעוררו
 52 רחמים רבים במקומות הקדושים, כי יהי ד' בעזרנו ברו"ג.
 53 מהעבר עלינו בנטילת ראש, הוד כ"ק אמו"ר הרה"ק
 54 זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, האבילות הגדולה, והאבידה הנכרת
 55 בכל דבר ודבר, כללי ופרטי, כהיום ולעד לא ירפא, מי ינחמינו
 56 ובמה נוכל להתנחם, רק באחת באמונתנו נחי, כי חי הוא
 57 אתנו עמנו, בכל הדברים הטובים בהחזקת התורה והעבודה,
 58 ואין לנו בעולמינו אלא אחת, התדבק ברצונותיו הקדושים
 59 ללמוד לשמור לעשות ולקיים, בבירור וזיכוך מדותינו, ולטהר
 60 לבבינו לעבוד את ד' בלבב שלם.
 61 יתבשר נא ידידי וכל אוהבינו היקרים יחיו, בברכת מז"ט,
 62 מז"ט מז"ט, בעד חתונת בתי הבכורה מ' חנה ת"י עם התמים
 63 מר שמרי" ב"ר מנחם מענדיל שי גורארי, שהיתה בשעטומ"צ
 64 ביום ועש"ק י"א סיון.
 65 ההנהגה העליונה בסוד הבריאה מאתנו נעלמה, יסוד
 66 האחוה ונועם הריעות, היא האהבה אשר פרי' מתוק ומועיל
 67 בחברת האנושי בכלל, ובעדת החסידי בפרט, אשר מיום
 68 הוסדה עולם, בבוא מועד לשמחת נשואין, איש את רעהו
 69 הודיע, ועתה יוצר כל משנה את העתים בטח לטובה ולברכה,
 70 וגם על פיסת נייר בעתו ובזמנו, לא יגבר כח איש. הנה מאושר
 71 אהי לקבל ברכת אוהבים נאמנים מרחוק, כי יהי האל הטי'
 72 בעזרם, לבנות בית נהדר בישראל, על יסוד אושר רוחני וזמני
 73 כרצון ובזכות כ"ק אבותינו רבותינו הקי'.
 74 יגיד נא שלום בשמי לכאו"א מאשר יחזיקו במסורת
 75 אבות.
 76 והי' ברכה כאו"נ והדו"ש בן מו"ר.

אג"ק מוהרי"צ נר"ך יד

פרשת ויחי

מז ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה ויהי ימי יעקב שני חייו שבע שנים וארבעים ומאת שנה: ויקרבו ימי ישראל למות ויקרא לבנו ליוסף ויאמר לו אסנא מצאתי חן בעיניך שיםנא ידך תחת ירכי ועשית עמדי חסד ואמת אלנא תקברני במצרים: ושכבתי עם אבתי ונשאתני ממצרים וקברתני בקברתם ויאמר אנכי אעשה כדברך: ויאמר השבעה לי וישבע לו וישתחו ישראל על ראש המטה: פ (15) מח * ויהי אחרי הדברים האלה ויאמר ליוסף הנה אביך הלה ויקח את שני בניו עמו את מנשה ואת אפרים: ויגיד ליעקב ויאמר הנה בנך יוסף בא אליך ויתחזק ישראל וישב על המטה: ויאמר יעקב אל יוסף אל שדי נראה אלי בלון בארץ פנען ויברך אתי: (ישראל) - ויאמר אלי הנני מפרך והרביתך ונתתיך לקהל עמים ונתתי את הארץ הזאת לזרעך אחריו אחזת עולם: ה ועתה שני בנך הנולדים לך בארץ מצרים עד באי אליך מצרימה ליהם אפרים ומנשה פראובן ושמעון יהוילי: ומולדתך אשר הולדת אחריהם לך יהיו על שם אחיהם יקראו בנחלתם: ויאני | בבאי מפרן מתה עלי רחל בארץ פנען בדרך בעוד כברת ארץ לבא אפרתה ואקברה שם בדרך אפרת הוא בית לחם: ה וירא ישראל את בני יוסף ויאמר מיראלה: ויאמר יוסף אל אביו בני הם אשר נתת לי אלהים בזה ויאמר קחםנא אלי ואברכם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (קוטי שיחות כה עמ' 270)

ויאמר השבעה לי וישבע לו (מז, לא) הקשו המפרשים, מדוע לא הסתפק יעקב בהבטחה ודרש שבועה. ויש לומר, שיעקב חשש שיוסף ישאיר את ארוננו במצרים וינחה את קיום הבטחתו, וזאת - כדי שישאר עם בני ישראל במצרים, וזכותו תגן עליהם במשך שנות הגלות. והרי מטעם זה לא בקש יוסף עצמו מאחיו להעלות את ארוננו לארץ ישראל מיד, אלא רק עם בוא הגאולה. לכן דרש ממנו שבועה, שהיא למעלה מטעם ודעת ולמעלה מחשבונות ושקולים.

שני ויעני ישראל כבדו מזקן לא יוכל לראות ויגש אתם אליו וישק להם ויחבק להם: ויאמר ישראל אל יוסף ראה פניך לא פללתי והנה הראה אתי אלהים גם את זרעך: י ויציא יוסף אתם מעם ברפיו וישתחו לאפיו ארצה: י ויקח יוסף את שניהם את אפרים בימינו משמאל ישראל ואת מנשה בשמאלו מימין ישראל ויגש אליו: י וישלח ישראל את ימינו וישת על ראש אפרים והוא הצעיר ואת שמאלו על ראש מנשה שכל את ידיו כי מנשה הבכור: י ויברך את יוסף ויאמר האלהים אשר התהלכו אבתי לפניו אברהם ויצחק האלהים הרעה אתי מעודי עד היום הזה: י המלאך הגאל אתי מפלדע יברך את הנערים ויקרא בהם שמי ושם אבתי אברהם ויצחק וידגו לרב בקרב הארץ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (קוטי שיחות כה עמ' 11)

וידגו לרב בקרב הארץ (מח, טז) מה דגים שפנים מים מכסין עליהם ואין עין הרע שולטת בהם, אף זרעו של יוסף אין עין הרע שולטת בהם (ברכות כ, א) דגים בטלים למקור חיותם, שהרי הם עצמם אינם נראים, ורואים רק את המים. וכתוצאה מכך, הם בלים ראויים לכרפת ה' ברבוי גדול. שכן, כל עוד הנבא מרגיש את ה'אני' שלו, המגבל, הוא יכול לקבל רק השפעה מגבלת בלבד; ואלו בטול ה'אני' מכשירו לקבל השפעה באפן שלמעלה ממדידה והגבלה.

שלישי וירא יוסף כיתושת אביו יד ימינו על ראש אפרים וירע בעיניו ויתמדד יד אביו להסיר אתה מעל ראש אפרים על ראש מנשה: ה ויאמר יוסף אל אביו לא יכן אבי פיוה הפכר שים ימינו על ראשו: י וימאן אביו ויאמר ידעתי בני ידעתי גם הוא יהיה לעם וגם הוא יגדל ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו וזרעו יהיה מלא תגוים: י ויברכם ביום ההוא לאמור בך יברך ישראל לאמור ישמך אלהים באפרים וכמנשה ושם את אפרים לפני מנשה: י ויאמר ישראל אל יוסף הנה אנכי מת והיה אלהים עמכם והשיב אתכם אל ארץ אבותיכם: י ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך אשר לקחתי מיד האמרי בחרפי ובקשתי: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 10 עמ' 432)

וַיִּשֶׂם אֶת אֶפְרַיִם לְפָנָיו מִנְשֵׁה (מח, כ) מְנַשֶּׁה - על שם "כי נשני", מורה שיהודי צריך להזהר מפני הגלות, המשפחה את העבודה שמקומו האמתי הוא ב'בית אבי'. אפרים - על שם "כי הפרני", מורה שעליו להאיר את הגלות על ידי הוספת אור וקדושה, ובכך להוסיף גם בדרגת הקדושה שלו עצמו. יוסף סבר שמנשה קודם לאפרים, משום שזהו סדר העבודה; ויעקב הקדים את אפרים, המסמל את משרת העבודה (העלילה שבאה באמצעות הירדה, הפרני).

רביעי **מט** « ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואנידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים: הַקְּבִצוּ וּשְׁמְעוּ בְּנֵי יַעֲקֹב וּשְׁמְעוּ אֶל-יִשְׂרָאֵל אֲבִיכֶם: ראוּבֵן בְּכֹרִי אֵתָּה פָּחִי וְרֵאשִׁית אוֹנֵי יָתֵר שְׂאֵת וַיְתֵר עֹז: פָּחִז פְּמִיֹם אֶל-תּוֹתֵר כִּי עָלִית מִשְׁכְּבֵי אֲבִיךָ אֲזוּ חָלַלְתָּ יְצוּעֵי עֲלֵה: פ ה שְׁמְעוּן וְלוֹי אֲחִים כָּלִי חָמֵס מִכְּרִיתֵיהֶם: וְכַסְדָּם אֶל-תֵּבֵא נַפְשִׁי בַקְהֵלֶם אֶל-תִּתְחַד כְּבֹדִי כִּי בְּאֶפֶס הָרְגוּ אִישׁ וּבְרַצְנָם עֲקְרוּ-שׁוֹר: וְאָרוֹר אֶפֶס כִּי עֹז וְעִבְרָתָם כִּי קִשְׁתָּה אֲחִלְקֶם בְּיַעֲקֹב וְאֶפְיָצִם בְּיִשְׂרָאֵל: פ ה יְהוּדָה אֵתָּה יוֹדוּךָ אֲחִיךָ יָדוּךָ בְּעֶרְףְּ אֲבִיךָ יִשְׁתַּחֲוּוּ לָךְ בְּנֵי אֲבִיךָ: ט גֹּוֹר אַרְיֵה יְהוּדָה מִטַּרְף בְּנֵי עָלִית פָּרַע רִבֵּץ פְּאַרְיֵה וּכְלָבִיא מִי יְקִימֶנּוּ: לֹא-יִסּוֹר שִׁבְטֵ מִיהוּדָה וּמַחֲקֶק מִבֵּין רִגְלוֹי עַד כִּי-יָבֵא שִׁילָה וְלוֹ יִקְהַת עַמִּים: י אֲסִרִי לְגֹפֶן כְּתִיב עִירָה קְרִי עִירוֹ וְלִשְׂרָקָה בְּנֵי אֲתָנּוּ כַּבֵּם בֵּינָן לְבָשׂוּ וּבְדָם-עֲנָבִים כְּתִיב סוּתָה קְרִי סוּתוֹ: יב חֲכָלִילִי עֵינַיִם מֵיָן וּלְבָן-שָׁנַיִם מִחֲלָב: פ י זְבוּלָן לְחוּף יַמִּים יִשְׁפָן וְהוּא לְחוּף אֲנִית וַיְרַכְתּוּ עַל-צִידָן: פ ה יִשְׁשַׁכַר חֲמֹר גָּרַם רִבֵּץ בֵּין הַמִּשְׁפָּחִים: ט וַיֵּרָא מִנְחָה כִּי טוֹב וְאֶת-הָאָרֶץ כִּי נַעֲמָה וַיֵּט שִׁכְמוֹ לִסְפֹּל וַיְהִי לְמַס־עֲבֹד: ס ט דָן יָדִין עַמּוֹ כְּאֶחָד שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל: ז יְהִי-דָן נַחֲשׁ עַל-יָדוּךָ שְׂפִיפֹן עַל-יֶאֱרַח הַנֶּשֶׁף עַקְבֵי-סוּם וַיִּפֹּל רַכְבּוֹ אַחֲזוֹר: ח לִישׁוּעֵתְךָ קִוִּיתִי יְהוָה: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יא עמ' 8)

עד כי יבא שילה (מט, ז) יבא שילה בגימטריא משיח. שילה בגימטריא משה (פעל הטורים) יבא שילה - היינו ביאת המשיח

בפעל. שילה - היינו הנתינת כח על ביאתו, שהרי "שילה" קדם עוד לפני ה"יבא". במתן תורה, שהיה על ידי משה, נתן לבני ישראל הכח להביא את הגאולה, היינו לברר ולזכר את העולם ולעשות ממנו דירה לו יתברך.

חמישי **ט** גֹּוֹר גֹּוֹדֵד יְגוֹדְנֵנוּ וְהוּא יְגַד עֲקֹב: ס כ מֵאֲשֶׁר שְׁמַנְהָ לַחֲמוֹ וְהוּא יִתֵּן מַעֲדָנֵי-מִלְּךָ: ס כג נִפְתָּלִי אֵילָה שְׁלַחָה הַנָּתַן אֲמִרֵי-שֹׁפָר: ס כד בֵּן פָּרַת יוֹסֵף בֵּן פָּרַת עַל-יַעֲוִן בָּנוֹת צַעֲדָה עַל-יִשׁוּר: ט וַיִּמְרָרוּ וְרָבוּ וַיִּשְׁטַמְּהוּ בְּעַלֵי חֲצִים: טו וַתֵּשֶׁב בְּאִיתָן קִשְׁתּוֹ וַיִּפּוּזוּ זְרַעֵי יָדָיו מִיַּדֵּי אֲבִיר יַעֲקֹב מִשֶׁם רַעָה אֲבִן יִשְׂרָאֵל: טז מֵאֵל אֲבִיךָ וַיַּעֲזוֹךְ וְאֵת שְׂדֵי וַיִּבְרַכְךָ בְּרִכַּת שְׁמַיִם מֵעַל בְּרִכַּת תְּהוֹם רִבְצַת תַּחַת בְּרִכַּת שָׁדִים וְרַחֵם: טז בְּרִכַּת אֲבִיךָ גָּבְרוּ עַל-בְּרִכַּת הוֹרֵי עַד-תָּאוֹת גִּבְעַת עוֹלָם תְּהִינָן לְרֵאשׁ יוֹסֵף וּלְקַדְקַד נֹזֵר אַחִיו: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כה עמ' 452)

נזיר אחיו (מט, כו) זהיר ביקרא דאחיו (פרגום ינתן בן ציאל) לא זו בלבד שיוסף לא השיב לאחיו כגמולם, ולא זו בלבד שלא פגע בכבודם, אלא הנה זהיר בכבודם! ויש לומר, שהיה "זהיר טפי" בהנהגה זו והיא היתה ה'שער' לכל שאר עניני עבודתו. ומכאן למדים הנוראה נפלאה, עד כמה צריך אדם להתנהג באהבת ישראל אפילו כלפי יהודי שהרע לו. ובלשון ספר התניא: שלא לשלם לו כפעלו ח"ו, אלא, אדרבה, לגמל לחיבים טובות, כמו שפתיב בזהר ללמד מיוסף עם אחיו.

ששי **ט** בְּנִימִין זָאב יִטְרֹף בַּפֶּקֶד יֹאכַל עַד וְלַעֲרַב יַחֲלַק שָׁלָל: טו כָּל-אֵלֹהִים שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל שָׁנִים עָשָׂר וְזֹאת אֲשֶׁר-דָּבַר לָהֶם אֲבֵיהֶם וַיִּבְרַךְ אוֹתָם אִישׁ אִשֶׁר כִּבְרַכְתּוּ בְּרַךְ אֹתָם: טז וַיֵּצֵאוֹתָם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֲנִי נֹאסֵף אֶל-עַמִּי קָבְרוּ אֹתִי אֶל-אֲבֹתַי אֶל-הַמַּעֲרָה אֲשֶׁר בַּשְּׂדֵה עֶפְרוֹן הַחֲתִי: טז בַּמַּעֲרָה אֲשֶׁר בַּשְּׂדֵה הַמְּכַפְלָה אֲשֶׁר-עַל-פְּנֵי מִמְרָא בְּאֶרֶץ בְּנֵעַן אֲשֶׁר קָנָה אֲבֹרָהֶם אֶת-הַשְּׂדֵה מֵאֵת עֶפְרוֹן הַחֲתִי לְאַחֲזֹת-קִבְרִי: טז שָׁמָּה קָבְרוּ אֶת-אֲבֹרָהֶם וְאֵת שָׂרָה אִשְׁתּוֹ שָׁמָּה קָבְרוּ אֶת-יִצְחָק וְאֵת רַבֵּקָה אִשְׁתּוֹ וְשָׁמָּה קָבְרֵתִי אֶת-לֵאָה: טז מִקְנֵה הַשְּׂדֵה וְהַמַּעֲרָה אֲשֶׁר-כָּפוּ מֵאֵת בְּנֵי-חֵת: טז וַיִּכַּל יַעֲקֹב לְצוֹת אֶת-בְּנָיו וַיֹּאסֵף רִגְלוֹ אֶל-הַמַּטָּה

התחת אלהים אני: ואתם חשבתם עלי רעה
אלהים חשבה לטבה למען עשה פיוס הנה
להחית עם-רב:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טו עמ' 193)

וישאו אותו בני ארצה כנען ויקברו אותו במערת שדה
המכפלה (נ. יג) בתרגום יונתן בן עזיאל מבאר, שעשו עכב את
הקבורה, וחוששים בן דן המיו את ראשו, והראש התגלגל לתוך
המערה ונח בחיקו של יצחק. וקשה, הרי אין קוברין רשע אצל
צדיק. ויש לבאר, שעשו הוא רשע רק מצד 'גופו', היינו כפי
שהוא בעולם הזה; אבל מצד 'ראשו', היינו שרשו הרוחני, יש
בו נצוצות קדשה גבוהים, שלכן יצאו ממנו נשמות גבוהות,
כרבי מאיר ואונקלוס. ואת ראשו של עשו, כפי שהוא נפרד
מגופו, נתן לקבר אצל יצחק.

שביעי טו ועתה אל-תיראו אנכי אבלכל אתכם
ואת-טפכם וינחם אותם וידבר על-לבם: וישב
יוסף במצרים הוא ובית אביו ויחי יוסף מאה
ועשר שנים: וירא יוסף לאפרים בני שלשים גם
בני מכיר בן-מנשה ילדו על-ברפי יוסף: ויאמר
יוסף אל-אחיו אנכי מת ואלהים פקד יפקד
אתכם והעלה אתכם מן-הארץ הזאת אל-הארץ
אשר נשבע לאברהם ליצחק וליעקב: וישבע
יוסף את-בני ישראל לאמר פקד יפקד אלהים
אתכם והעלתם את-עצמתי מזה: ויימת יוסף
בן-מאה ועשר שנים ויחננו אותו ויישם בארון
במצרים:

חוק חוק ונתחוק

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כה עמ' 252)

אנכי אבלכל אתכם ואת טפכם (נ. כא) ועל שם זה נקראים כל
ישראל על שם יוסף (תהילים פב. ב). וקשה, וכי מפני שכלכלם
במשך תקופה קצרה נקראים על שמו לעולם. ויש לבאר, דהנה
יוסף עסק בעניני העולם, וכל עניני המדינה הפקדו בידיו, ובכל
זאת נשאר דבוק בה' בתכלית (ואלו השבטים בתרו להיות רועי
צאן, פרושים מהעולם, כדי שיוכלו לעבד את ה' בלי הפרעות).
לכן נקראים כל ישראל על שמו, כי הוא מפרנס אותם תמיד
ב'מזון' רוחני ומעניק להם את הכח להיות דבוקים בה' גם
בהיותם תחת שלטון זר, בזמן הגלות.

ויגוע ויאסף אל-עמיו: נ ויפל יוסף על-פני
אביו ויבך עליו וישקלו: ויצו יוסף את-עבדיו
את-הרפאים לחננו את-אביו ויחננו הרפאים
את-ישראל: וימלאו-לו ארבעים יום פי כן ימלאו
ימי החננים ויבכו אתו מצרים שבעים יום:
ויעברו ימי בכיתו וידבר יוסף אל-בית פרעה
לאמר אמ-נא מצאתי חן בעיניכם דברו-נא באוני
פרעה לאמר: ה אבי השביעני לאמר הנה אנכי מת
בקברי אשר בריתי לי בארץ כנען שמה תקברני
ועתה אעלה-נא ואקברה את-אבי ואשובה:
ויאמר פרעה עלה וקבר את-אביך באשר
השביעך: ויעל יוסף לקבר את-אביו ויעלו אתו
כל-עבדי פרעה וקני ביתו וכל זקני ארץ-מצרים:
וכל בית יוסף ואחיו ובית אביו רק טפם וצאנם
ובקדם עזבו בארץ גשן: ויעל עמו גם-דרכב
גם-פרשים והי המחנה כבד מאד: ויבאו עד-גזן
האמד אשר בעבר הירדן ויספדו-שם מספר גדול
וכבד מאד ויעש לאביו אבל שבעת ימים: וירא
וישב הארץ הכנעני את-האבל בגזן האמד ויאמרו
אבל-כבד זה למצרים על-פן קרא שמה אבל
מצרים אשר בעבר הירדן: ויעשו בניו לו פן
באשר צום: וישאו אתו בניו ארצה כנען ויקברו
אתו במערת שדה המכפלה אשר קנה אברהם
את-השדה לאחוזת-קבר מאת עפרן החתי על-פני
ממרא: וישב יוסף מצרימה הוא ואחיו וכל-
העלים אתו לקבר את-אביו אחרי קברו את-אביו:
ויראו אחי-יוסף כי-מת אביהם ויאמרו לו
ישטמנו יוסף והשב וישב לנו את כל-הרעה אשר
גמלנו אתו: ויצאו אל-יוסף לאמר אביך צוה לפני
מותו לאמר: ה כה-תאמרו ליוסף אנא שא נא פשע
אחיד וחטאתם פירעה גמלוך ועתה שא נא
לפשע עבדי אלהי אביך ויבך יוסף בדברים אליו:
ה וילכו גם-אחיו ויפלו לפניו ויאמרו הננו לך
לעבדים: ויאמר אלהם יוסף אל-תיראו פי

חצי קדיש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא כרעותה
 וימליד מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן
 בתוכון וביומיוכון ובחני דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן
 קריב ואמרו אמן: אמן היא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך:
 יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך,
 וישתבח, ויתפאר, ויתרום, ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה,
 ויתהלל, שמה דקדשא בריך הוא. אמן לעלא מן כל
 ברכתא ושירתא, השבחתא ונחמתא, דאמירן בעלמא,
 ואמרו אמן: אמן

מפטיר ב וַיֵּרָא יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם בְּנֵי שְׁלֹשִׁים גַּם בְּנֵי
 מְכִיל בֶּן־מְנַשֶּׁה יָלְדוּ עַל־בְּרָכֵי יוֹסֵף: כו וַיֹּאמֶר
 יוֹסֵף אֶל־אֶחָיו אֲנֹכִי מֵת וְאֱלֹהִים פָּקַד יַפְקֹד
 אֶתְכֶם וְהֵעֵלָה אֶתְכֶם מִן־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶל־הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלִיעֲקֹב: כח וַיִּשְׁבַּע
 יוֹסֵף אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פָּקַד יַפְקֹד אֱלֹהִים
 אֶתְכֶם וְהֵעֵלְתֶם אֶת־עַצְמוֹתַי מִזֶּה: לו וַיָּמָת יוֹסֵף
 בְּיָמָאָה וְעֶשְׂרֵת שָׁנָיִם וַיִּחַנְטוּ אֹתוֹ וַיִּישֶׂם בְּאָרוֹן
 בְּמִצְרַיִם:

פ"ה פסוקים פ"ה אל פה סימן

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עץ־חיים היא למחזיקים בה, וְתִמְכִּינָה מְאֹשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְרִכֵּי־נֶגַעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךָ יָמִים בַּיּוֹמֵנָה, בְּשִׂמְחָה עֵשֶׂר וְכָבוֹד. וְיִ חֲפִיץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יִגְדִיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפני

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה כְּדַבְרֵיהֶם
 הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמֹּשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ
 וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליוזר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך ארנו"ר הוקו, חלק ב סימן רפד סעיף יא

ביאור על ההפטרה מתוך החומשים
ע"פ שי למורא

הפטרה לפרשת ויחי לקריאה בציבור ולשמו"ת במלכים א פרק ב

ב א וַיִּקְרְבוּ יְמֵי־דָוֶד לָמוֹת וַיִּצַו אֶת־שְׁלֹמֹה בְּנוֹ לֵאמֹר:

וְהָיִיתָ לְאִישׁ, וְרָוִי וּמוֹשֵׁל בְּנַפְשְׁךָ וּכּוֹבֵשׁ אֶת
יְצֵדֶךָ. לְמַעַן תִּשְׁפִּיל, בְּעִבּוֹר שְׂמִירַת הַתּוֹרָה

ב אֲנֹכִי הֵלֵךְ בְּדַרְךְ פְּלִי־הָאָרֶץ וְחֻזְקַת וְהָיִיתָ לְאִישׁ:

ג וּשְׁמַרְתָּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת | יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְלַבַּת בְּדַרְכֵיךָ לְשֹׁמֵר חֻקֶּיךָ מִצְוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו

וְעִדּוֹתָיו כִּפְתּוֹב בַּתּוֹרַת מֹשֶׁה לְמַעַן תִּשְׁפִּיל אֶת פְּלִי־אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה וְאֵת פְּלִי־אֲשֶׁר תַּפְנֶה

שָׁם: ד לְמַעַן יָקוּם יְהוָה אֶת־דְּבָרֹךְ אֲשֶׁר דִּבֶּר עָלַי לֵאמֹר אִם־יִשְׁמְרוּ בְנֵיךָ אֶת־דְּרָכָם לְלַבַּת

קבו

תצליח. וגם, וגם זאת היא מדרכי ה' לבער אנשי הרשע. אשר עשה לי יואב, אבנר ועמשא באו בהבטחת דוד והלכו בשליחותו, ועם כל זה הרגם יואב, לכן יחשב הדבר כלמה לדוד. דמי מלחמה בשלום, דם הראוי לשפך באנשים הלוחמים בנו, שפך הוא באנשי שלומנו. בחגרתו, במה שחנר חרבו מצפרת במתניו לרחבו כדי שתהא נוחה לפל. ובנעלו אשר פרגליו, וכשיצא מול עמשא, שחה מעט לתפן נעלו, ונפלה החרב מתערה והגביחה בידו והרג את עמשא. ועמשא לא נשמר, כי ראה שהחרב מעצמה נפלה. ועשית בחכמתך, לפי חכמתך תמצא לו סבה. תעשה חסד, כל חסד שתוכל. והיו באוכלי שלחנה, וגם יהיו באוכלי שלחנה. נמנעת, חזקה ומפרשת. ביום לבתי מתנים, בשברח דוד מפני אבשלום, הלך עד מתנים וישב שם עד חזרתו לירושלם. והוא יבד לקראתי, לפני איתי.

לפני באמת בכל לבכם ובכל נפשם לא יפרת לך איש מעל פסא ישראל: ה וגם אתה ידעת את אשר עשה לי יואב בן צרויה אשר עשה לשני שרי צבאות ישראל לאבנר בן נר ולעמשא בן יתר ויהרגם וישם דמי מלחמה בשלם ויתן דמי מלחמה בחגרתו אשר במתניו ובנעלו אשר פרגליו: ועשית בחכמתך ולא תורד שיבתו בשלם שאל: ולבני ברזלי הגלעדי תעשה חסד והיו באכלי שלחנה כי כן קרבו אלי בברחי מפני אבשלום אחיך: והנה עמך שמעי בנגרא בן הימיני מבחרים והוא קללני קללה נמרצת ביום לבתי מתנים והוא ירד לקראתי הירדן ואשבע לו

ביהוה לאמר אם אמיתך בחרב: ט ועתה אל תנקהו כי איש חכם אתה וידעת את אשר תעשה לו והורדת את שיבתו בדם שאל: וישכב דוד עם אבתיו ויקבר בעיר דוד: יא והימים אשר מלך דוד על ישראל ארבעים שנה בחברון מלך שבע שנים ובירושלם מלך שלשים ושש שנים: יב ושלמה ישב על פסא דוד אביו ותפן מלכתו מאד:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריך, ודבר אחד מדבריך אחר לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושיע ותשמח במהרה בימינו. ברוך אתה יי. משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באליהו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה יבוא ויגל לפנינו, על פסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו.

כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכפה גרו לעולם ועד: ברוך אתה יי, מגן דוד: על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו מודים לך, ומברכים אותך. יתברך שמך בפני כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך אתה יי, מקדש השבת:

לוח זמנים לשבוע פרשת ויחי בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יצאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה הנראית		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	אדמוה"ז		מג"א		ש	א	
								ש	א	ש	א			
17:27	16:30	17:16	17:13	16:51	16:47	9:59	9:56	9:07	9:04	8:35	8:32	6:35	6:33	באר שבע (ח)
17:23	16:16	17:13	17:09	16:46	16:42	9:59	9:57	9:08	9:05	8:36	8:34	6:38	6:36	חיפה (ח)
17:24	16:09	17:15	17:12	16:49	16:46	9:57	9:54	9:05	9:02	8:34	8:31	6:33	6:31	ירושלים (ח)
17:25	16:27	17:14	17:10	16:48	16:44	10:00	9:57	9:09	9:06	8:36	8:34	6:38	6:36	תל אביב (ח)
17:02	15:54	16:47	16:43	16:13	16:09	10:30	10:27	9:47	9:44	9:15	9:13	7:40	7:39	אוסטריה, וינה (ח)
21:32	20:30	21:18	21:16	20:48	20:46	10:52	10:49	9:37	9:33	9:05	9:02	5:56	5:52	אוסטרליה, מלבורן (ק)
16:57	16:02	16:53	16:49	16:21	16:16	10:31	10:28	9:46	9:44	9:14	9:12	7:38	7:36	אוקראינה, אודסה (ח)
16:25	15:29	16:21	16:17	15:47	15:43	10:04	10:01	9:21	9:18	8:49	8:47	7:14	7:13	אוקראינה, דונייצק (ח)
16:34	15:37	16:30	16:26	15:56	15:52	10:16	10:13	9:33	9:31	9:01	8:59	7:28	7:26	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)
16:52	15:54	16:48	16:44	16:13	16:08	10:44	10:42	10:03	10:01	9:31	9:28	8:02	8:01	אוקראינה, ז'יטומיר (ח)
16:45	15:47	16:41	16:37	16:06	16:01	10:37	10:34	9:55	9:53	9:24	9:21	7:55	7:53	אוקראינה, קייב (ח)
17:38	16:33	17:23	17:19	16:51	16:47	10:55	10:53	10:10	10:08	9:39	9:36	7:59	7:58	איטליה, מילאנו (ח)
18:55	18:10	18:51	18:48	18:28	18:25	10:11	10:08	9:08	9:05	8:38	8:35	6:04	6:01	אקוואדור, קיטו (ח)
20:53	19:53	20:40	20:38	20:12	20:10	10:29	10:26	9:16	9:12	8:43	8:40	5:40	5:36	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
22:03	21:09	21:59	21:57	21:27	21:25	11:13	11:09	9:55	9:52	9:25	9:21	6:07	6:03	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
17:27	16:36	17:23	17:19	16:54	16:50	10:32	10:30	9:44	9:41	9:12	9:09	7:23	7:21	ארה"ב, בולטימור (ח)
17:23	16:22	17:10	17:06	16:41	16:37	10:23	10:20	9:35	9:32	9:03	9:01	7:15	7:14	ארה"ב, ברוקלין (ח)
17:23	16:22	17:10	17:06	16:40	16:36	10:23	10:21	9:35	9:33	9:03	9:01	7:17	7:15	ארה"ב, גריסי סיטי (ח)
17:55	16:54	17:43	17:39	17:13	17:08	11:01	10:58	10:14	10:11	9:42	9:40	7:57	7:55	ארה"ב, דטרויט (ח)
18:10	17:16	18:00	17:56	17:35	17:31	10:39	10:36	9:46	9:44	9:14	9:11	7:13	7:11	ארה"ב, היוסטון (ח)
17:34	16:38	17:24	17:20	16:57	16:53	10:13	10:11	9:23	9:20	8:51	8:48	6:54	6:52	ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)
18:17	17:24	18:07	18:03	17:42	17:39	10:35	10:33	9:42	9:39	9:09	9:06	7:04	7:02	ארה"ב, מיאמי (ח)
17:17	16:14	17:03	16:59	16:33	16:29	10:20	10:17	9:32	9:30	9:00	8:57	7:15	7:13	ארה"ב, ניו הייבן (ח)
17:14	16:14	17:03	16:59	16:33	16:29	10:18	10:15	9:31	9:28	9:00	8:57	7:13	7:11	ארה"ב, שיקאגו (ח)
19:46	19:00	19:42	19:39	19:18	19:15	10:19	10:16	9:11	9:08	8:43	8:39	5:52	5:48	בוליביה, לה-פס (ח)
17:41	16:26	17:22	17:17	16:45	16:40	11:23	11:20	10:42	10:40	10:10	10:08	8:44	8:42	בלגיה, אנטוורפן (ח)
17:42	16:30	17:25	17:20	16:48	16:44	11:22	11:20	10:41	10:39	10:09	10:07	8:41	8:39	בלגיה, בריסל (ח)
19:34	18:43	19:26	19:23	19:01	18:59	9:50	9:47	8:41	8:37	8:09	8:06	5:16	5:13	ברזיל, ס. פאולו (ק)
19:19	18:28	19:11	19:09	18:46	18:44	9:37	9:33	8:27	8:24	7:56	7:53	5:04	5:00	ברזיל, ריו דה ז'נרו (ק)
16:58	15:45	16:40	16:36	16:04	15:59	10:41	10:38	10:00	9:58	9:29	9:27	8:01	8:00	בריטניה, לונדון (ח)
17:00	15:42	16:40	16:36	16:01	15:57	10:53	10:51	10:14	10:12	9:43	9:40	8:21	8:20	בריטניה, מנצ'סטר (ח)
16:46	15:45	16:42	16:37	16:04	15:59	10:49	10:47	10:09	10:07	9:37	9:35	8:14	8:12	גרמניה, ברלין (ח)
17:15	16:17	17:11	17:07	16:36	16:31	11:03	11:01	10:21	10:19	9:50	9:48	8:19	8:18	גרמניה, פרנקפורט (ח)
19:40	18:52	19:36	19:34	19:10	19:08	9:48	9:45	8:38	8:34	8:08	8:04	5:09	5:06	דרום-אפריקה, יוהנסבורג (ח)
18:41	17:54	18:37	18:33	18:13	18:10	10:49	10:46	9:53	9:50	9:20	9:17	7:08	7:06	הודו, בומביי (ח)
18:39	17:53	18:35	18:32	18:12	18:08	10:44	10:41	9:47	9:44	9:15	9:13	7:02	6:59	הודו, פונה (ח)
16:41	15:45	16:37	16:33	16:04	16:00	10:19	10:16	9:35	9:33	9:03	9:01	7:28	7:26	הונגריה, בודפשט (ח)
17:20	16:28	17:16	17:13	16:47	16:43	10:31	10:29	9:44	9:41	9:12	9:09	7:26	7:24	טורקיה, איסטנבול (ח)
17:49	16:58	17:45	17:41	17:17	17:13	10:49	10:47	10:00	9:58	9:28	9:26	7:37	7:35	יוון, אתונה (ח)
17:03	16:07	16:59	16:54	16:26	16:21	10:39	10:37	9:55	9:53	9:23	9:21	7:48	7:46	מולדובה, קישינב (ח)

לוח זמנים לשבוע פרשת ויחי בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א								
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:59	7:02	9:16	9:19	9:45	9:48	10:42	10:45	18:13	18:16	18:36	18:40	17:58	18:44
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ק)	5:44	5:48	9:02	9:05	9:34	9:38	10:53	10:56	21:14	21:15	21:47	21:48	21:01	21:52
נפאל, קטמנדו (ח)	6:45	6:47	8:51	8:54	9:22	9:25	10:16	10:18	17:21	17:24	17:46	17:49	17:06	17:53
סינגפור, סינגפור (ח)	7:00	7:03	9:27	9:30	10:00	10:03	11:01	11:04	19:08	19:11	19:30	19:33	18:52	19:37
פולין, ורשא (ח)	7:39	7:40	9:04	9:06	9:35	9:37	10:15	10:18	15:31	15:36	16:09	16:13	15:17	16:17
פרו, לימה (ח)	5:40	5:43	8:19	8:22	8:52	8:55	9:57	10:00	18:35	18:38	18:58	19:01	18:19	19:05
צרפת, ליאון (ח)	8:15	8:17	9:54	9:56	10:26	10:28	11:10	11:13	17:04	17:09	17:37	17:41	16:50	17:55
צרפת, פריז (ח)	8:38	8:40	10:10	10:13	10:42	10:44	11:25	11:27	17:02	17:06	17:36	17:40	16:47	17:56
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:51	5:54	8:22	8:25	8:51	8:54	9:53	9:56	18:00	18:03	18:23	18:26	17:45	18:30
קנדה, טורונטו (ח)	7:45	7:46	9:27	9:30	9:59	10:01	10:45	10:47	16:49	16:53	17:20	17:24	16:34	17:37
קנדה, מונטריאול (ח)	7:28	7:30	9:07	9:10	9:39	9:41	10:24	10:26	16:19	16:23	16:51	16:55	16:04	17:09
קפריסין, לרנקה (ח)	6:49	6:51	8:42	8:44	9:15	9:17	10:05	10:08	16:40	16:44	17:07	17:11	16:25	17:15
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	10:15	10:16	11:31	11:34	12:03	12:05	12:40	12:43	17:36	17:40	18:17	18:21	17:22	18:25
רוסיה, מוסקבה (ח)	9:52	9:53	11:08	11:10	11:38	11:40	12:15	12:17	17:05	17:10	17:48	17:52	16:51	18:12
רוסיה, רוסטוב נא-דון (ח)	9:03	9:05	10:37	10:40	11:10	11:12	11:53	11:56	17:37	17:42	18:11	18:15	17:23	18:19
שווייץ, ציריך (ח)	8:06	8:07	9:42	9:45	10:13	10:16	10:57	11:00	16:44	16:49	17:18	17:22	16:30	17:36
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:35	6:38	8:51	8:54	9:24	9:27	10:22	10:24	17:59	18:02	18:22	18:25	17:44	18:29

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשמ"מ סכ"ח - התנועדות תשמ"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהג הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמוכן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר הדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני הדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שֵׁבֶת קִדְּשׁ:

**סוף זמן קידוש לבנה באה"ק:
ליל חמישי י"ד טבת**

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותציעידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף פלאיב ואורב ולסטים וחיזות רעות בדרך ומכל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל ראינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת פלפה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להורדת קבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00353
23/12/2012

P.P.

שולם

1949

תל אביב

